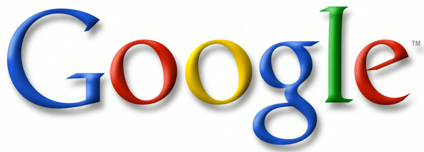

Dr. Jaroslav Kosina,
gymnasiální učitel
ve Vysokém Mýtě.

SBORNÍK HISTORICKÝ.

Vydává a rediguje

Dr. **Antonín Rezek,**
c. kr. universitní professor v Praze.

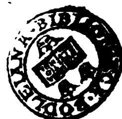
Ročník III. — 1885.

V PRAZE.
Tiskem a nákladem J. Otty.
1885.

BODLEIAN
P
19 JUL 1976
LIBRARY

OBSAH.

SBORNÍK HISTORICKÝ.

Ročník III. — 1885 — Svazek I.

Krvavá revoluce a reakce v Neapolsku.

(Prosinec 1798 — září 1801.)

Sepsal dr. Jos. Alex. svobodný pán *Helfert*.

Za doby velikých převratů, jimiž označen jest konec století předešlého a počátek století tohoto, nikde, vyjímaje Paříž a Francii, nebylo vylito tolik občanské krve jako v království Neapolském a ve hlavním městě státu toho. Než mezi krveprolitím francouzským a neapolským podstatný jest rozdíl. Neboť v Paříži a Francii strana jedna mrhání lidských životů předpisovala a na straně druhé obětí svých vyhledávala, kdežto v Neapolsku tři faktory spolupůsobily ku provádění poprav v míře rozsáhlé: 1. revoluce, 2. vláda legitimní a 3. národ sám. Ano právě z národa samého dán byl první příklad ke hromadnému zabíjení, a ten potom u revoluce a vlády legitimní napodoben byl způsobem děsným.[1])

I. Válka a justice národní.

Nenávist Vlachů ke Francouzům zvláště v Italii jižní, ve království Obou Sicilií starého jest původu. Postačiť poukázati na hrozné vraždění Francouzů na Sicilii za nešporní slavnosti velikonoční roku 1282! Když v letech devadesátých revoluce Pařížská vítězila a sebevědomí francouzské tím vzrůstalo až ke zpupnosti, vzbudila se tím ze spánku stará Neapolská nenávist proti Francouzům. Lid obecný v Neapoli nejen nenáviděl nové idee, ale i zvyky, kroj (spodky, nepudrované vlasy) a všecka jiná zařízení těchto novomodních Franků. Mezi intelligencí Neapolskou nescházelo ovšem hlasů Francouzům příznivých; obratem v Paříži doufali docíliti také politického převratu doma a k tomu Francouzové měli jim býti napomocni. Tito lidé sami sebe zvali „patrioty“ a za vlastence chtěli býti jmíni i velebeni také od jiných. Ale obecní lid přezděl jim „Jakobinů“, vysmíval se jim, pronásledoval je a neštítil se ani násilí. Netoliko ve hlavním městě, leč i po venkově. Na podzim roku 1798

---

[1]) Poukazuji, na kolik se týče dějin revoluce Neapolské, ke spisům svým: „Königin Karolina von Neapel“ (ve Vídni u Braumüllera 1878) a „Fabrizio Ruffo“ (tamtéž 1882).

conte Rossi, Korsičan rodilý, sháněl se v Barlettě, Trani a Bari marně po lodi, jež by zavezla ho na Sicilii. Když pak za týmž účelem odejel do Tarentu, kdež v bídné jakési lokandě se ubytoval, roznesla se městem zpráva, že Francouzové jsou v městě, strhl se shluk lidu a conte Rossi octl se i s rodinou svou v nebezpečí života, z něhož teprv potom vyvázl, když přísahou stvrdil, že ani sám Francouzem není, aniž s nimi souhlasí.[2])

Mezitím však tažení generala Macka proti Římu nezdařilo se, poražené čety královského vojska buď vůbec se rozptýlily aneb v nevelkém pořádku couvaly; v patách za nimi šly francouzské kolony Championnetovy, jež na různých stranách, na severu u Tronta, na jihu u Terraciny překročily hranici neapolskou a pochody rychlými snažily se vniknouti do středu království. Ale v témž okamžiku královská proklamace (vydaná 8. prosince) začala působiti.[3]) Lid venkovský, především v horách Abruzzských, Francouzům bránil v postupu. Houfy lidu z Aquily, Pretura, Borbony, Antrodoca stavěly se rozhodně proti vojsku francouzskému postupujícímu od Terni ku Cività Ducale. Podporovány jsouce oddělením královských vojáků, vedených důstojníkem Luigi Paleugou, usadily se v pevné posici blíže Borghetta na Velině a o šest dní zdrželi pochod Francouzů. Již také vynikli jednotliví vůdcové lidu a zjednávali si hojně přívrženců. Tak zejména Michal Pezza, rodilý v Itri u Gaety, bývalý poddůstojník u pluku Messapia, později voják ve službách papežských, kterýž odtud vzav odpuštění domů se odebral, a nyní s pomocí bratří a přátel svých v krátké době 4000 mužů sebral, Francouze přes Fondi postupující zpět zahnal, odňav jim transport asi 1400 kusů dobytka. Pezza později proslulým, ale také obávaným, stal se pode jménem Fradiavolo. V Sulmoně postavil se v čelo insurrekce Giuseppe Pronio, původně klerik, odkudž i l'abate byl zván; později duca del Vasto přijal jej do služeb vojenských (armigero).

Drobná tato a na několika stranách s úsilím vedená válka s větší ukrutností a krvežíznivostí dodělávala se úspěchů, než vídati jest v boji mezi armadními sbory vojska pravidelného. Obyvatelstvo starého Samnia znalo dobře výhody nepravidelného i prorvaného terrainu; roklí i lesův užíváno jakožto záloh, z nichž kolony francouzského vojska přepadány, pobíjeny neb k útěku obracovány; jednotliví vojáci, kteří schytáni, shazováni do propastí, kurýři postříleni a p. v. Rozumí se, že Francouzové, kdekoliv nabyli převahy, spláceli měrou vrchovatou. Když Fradiavolo zahnán do hor, bezbranných přátel a příbuzných zabito do šedesáti, mezi nimi i otec jeho, jenž jediný také pohřben byl obvyklým způsobem, protože ozbrojená četa rodáků jeho v noci mrtvolu uzmula a na hřbitově po křesťansku pohřbila [4])

Celkem ovšem i nadlidské namáhání divokých nevycvičených čet zůstávalo bez úspěchů. Francouzové přes citelné ztráty stále postupovali a města za městem dobývali. Od hlavního města sice ještě dosti byli vzdáleni, když tam rozčilení obecního lidu proti „Jakobinům", to jest

---

[2]) Sgura, Relazione della condotta dell' Arcivescovo di Taranto ecc. (1826 8vo) str. 15.—18. Arcibiskup Tarentský Capecelatro ujal se ohrožených, poskytl jim byt v paláci svém a dal je pak (17. ledna 1799) na své lodi převézti do Messiny.

[3]) Můj Fabrizio Ruffo str. 8. a násl.

[4]) Petromasi, Storia della spedizione del Card. Ruffo (Napoli 1801) str. 83.—86.

vojsku francouzskému, a proti „patriotům", to jest přívržencům republiky ve hlavním městě, nabývalo netušených rozměrů. V rodině královské veliký byl strach a zděšení; v tichosti strojeno se k útěku na Sicilii, při čemž nápomocen býti měl admiral Nelson. I událo se, že 21. prosince z rána poslán byl kabinetní kurýr Antonio Ferreri se vzkazem jakýmsi na admiralskou loď anglickou a na pobřeží (molo) sháněl se po lodičce, jež by ho tam zavezla. Neopatrně poptávku svou učinil po francouzsku, což lidu obecnému nepochybným bylo znamením, že jest to Jakobin; i vrhli se naň okolo stojící, zabili ho a zohavivše hrozně mrtvolu vlekli ji před palác královský, kdež s velikým křikem voláno, aby král se ukázal a byl jaksi svědkem hrdinského skutku vykonaného na „zrádci" a „nepříteli vlasti". Král Ferdinand vystoupil na balkon, a aniž věděl, kdo jest ubohou obětí vášně obecného lidu, rozhorleně zvolal: „Che fate? Chi vi ha ordinato questa scelleragine? Andate, che mi vergogno d'essere Napoletano!" Houfy rozprchly se a nastalo upokojení; ale nebylo pochybnosti, že při nejbližší příležitosti vášeň lidu vzplane na novo.

Královská rodina opustila Neapol 23. prosince 1798 a Championnet blížil se ku hlavnímu městu; potupné příměří uzavřeno ve Sparanise 10. a 11. ledna 1799; obecný lid byl přesvědčen, že jest prodán a zrazen. I nastala divoká honba proti „Jakobinům". Zuřivé čety vedraly se do domů, v nichž všecko potloukly nebo sebraly, osoby podezřelé zabíjely aneb s sebou odváděly. Hrozný skutek toho druhu sběhl se 19. ledna. Oba bratří Filomarinové — starší Ascanio duca della Torre, mladší abate Clemente — již po delší čas byli v podezření, že jsou přívrženci Francouzů. Sluha Ascaniův neprozřetelně prohodil u veřejnosti, že pán jeho obdržel list od generala Championneta a připravuje prý pro něho hostinu. Nyní lazzaroni neznali slitování. Palác vévodův byl dobyt, v bytu všecko roztřískáno a zničeno i knihy, sbírka rytin, fysikalní přístroje, obrazy, vévoda vyrván z rukou matky za něho úpěnlivě prosící, a s mladším bratrem vyvlečen do ulice della Marina. Marně jeden z vůdcův obecného lidu, vinárník Michele Marino, zvaný il Pazzo, snažil se vášnivce ukrotiti.[5]) V rychlosti upravena hranice a oba šlechtici upáleni. Ani k vojsku královskému nebylo důvěry; lazzaroni dávali jim zbabělců, zrádců, Jakobinů. Dva důstojníci od dělostřelectva byli zabiti;[6]) setník Pietro Bianchi s nevinným svým synkem čtrnáctiletym ukrutným způsobem o život připraven.

Divise Championnetovy stály již u bran Neapolských; 21. ledna podniknut první útok, jejž lazzaroni statečně vydrželi, ačkoliv jim bojovati bylo na obou stranách; proti zevnímu nepříteli i proti zrádným nobilům v městě, kteří podvodně zmocnili se fortu Sant' Eramo (Elmo) a z náspů stříleli na krajany své. Příštího dne (22. ledna) s touže zuřivostí veden boj na dvou stranách, až Francouzové zmocnili se důležitých míst v obvodu městském. 23. ledna vůdce lidu Michele il Pazzo dostal se do zajetí francouzského. Francouzové zalichotili mu a získali ho pro

---

[5]) Mariano d'Ayala Vite degl' Italiani benemeriti della libertà ecc. Torino, Roma, Firenze 1883 p. 363.

[6]) d'Ayala p. 369. jmenuje je Zelada a Binder. Druhé jméno nepochybně čísti sluší Binder, neboť Němců, zvláště Švýcarů, velmi mnoho nacházelo se ve službách královských.

*

sebe; ještě téhož odpůldne Championnet vjel do vnitřního města s vojskem svým v průvodu maje četné šlechtice Neapolské jakož i vynikajícího vůdce lazzaronů. Ve třídenním boji na obou stranách hojně bylo ztrát; praví se, že padlo 1000 Francouzův a 10.000 lazzaronů. Ale cifry tyto jsou docela nahodilé, poněvadž na skutečném počítání ztrát se nezakládají; tudíž také poměr padlých 1 : 10 na obou stranách sotva jest správný.

Dobytím hlavního města však odpor lazzaronů proti „Jakobinům" a „patriotům" nebyl zlomen. Ovšem za bílého dne jeviti se nesměl, jako dříve se stalo proti Ferrerimu a bratřím Filomarinům, poněvadž Francouzové pány byli situace; ale za to tím více mluvilo se o vraždách nočních, o tom, že ten neb onen Francouz náhle zmizel a přátelé si šeptali, že ti a takoví stali se obětmi tajné pomsty.[7]) Na venkově přes tu chvíli možno bylo čísti o nějakém povstání royalistickém, s nímž také skoro vždy mísilo se osobní nepřátelství a pomstychtivost. Neboť pod pláštěm pomsty nad „patrioty" i ti občané lepších tříd, kteří naprosto s republikou nesympatisovali, byli přepadáni, olupováni a zabíjeni. Tak stalo se ve Torchiale, malém městečku blíže Montuora (principato ulteriore východně od Sarna), kdež Pasquale Grimaldi, Constantino příjmím Papa a jakýsi Carpentieri ze San-Severina stojící v čele divoké čety přepadli dům rodiny Pepe, praesidenta municipia Genuara, bratry jeho Tommasea a Giosua a jakéhos Bruniho vyvlekli na náměstí, kdež je pobili (28. ledna). Rovněž v Bagnaře (Calabria ult. I.) 10. února tři mladí lidé, kteří důvěřujíce v pomoc francouzskou provolávali slávu „svobodě", na místě byli od lidu zabiti. Okolo téhož času v Ceteře blíže Salerna lid sklátil „strom svobody" a Jakobiny", jichž se zmocniti možno bylo, pobil. Brzo na to týž zjev opakoval se v Ripati Musani ve hrabství Molise; „patrioti" Raffaele Marinelli, lékárník Luca Sabella, notář Carlo Ferrante a syn Luigi, Francesco Trivisano a mnozí jiní povražděni. Někteří vůdcové čet v provinciích strašně řádili, zvláště bratři Mammone-ové ze Sory; jeden z nich obou Gaetano, mlynář řemeslem, smutného došel proslavení. Vypravovali se neuvěřitelné o něm věci, bez pochybnosti silně přehnané, ale ne zcela vymyšlené. Vždyť Vincenzo Cuoco[8]) dovolává se svědka očitého, kterýž viděl, jak zvířecký divoch onen hlavu ještě teplou oběti své maje před sebou hltal z ní krev do sebe; a když prý nebylo krve nepřátelské, vypravuje se dále, on sobě nebo některému s přátel dal „pustit žilou", aby nasytil krvelačnost svou.

Když kardinal Ruffo nastoupil smělé tažení své ze zadní Calabrie (Calabria ulteriore I.), bylo mu bráti ozbrojence ze všech stran, kde vůbec jaké nalezl; že mezi nimi lidé všelijací byli, nepotřebí zvláště dokládati. Ruffo snažil se všemožně zavésti pořádek jakýs a disciplinu do sběři se všech stran sběhlé, což jen do jisté míry se mu povedlo.[9]) Avšak divoká povaha lidu tohoto, podrážděná ještě odporem nepřátel, nedala

[7]) V listě královny Marie Karoliny ku dceři za císaře Františka I. provdané (de dto. 22. února 1799): „Le peuple continue de nuit à massacrer des Français qui sont très mal vu du peuple." Fabrizio Ruffo str. 548. a násl.

[8]) Saggio storico (Milano 1800) II p. 216. pozn.

[9]) Ruffo píše Actonovi z Imperialy de dto. 27. dubna: „Ho una filza di gente recentemente convertita e curata con poca buona maniera". (Arch. stor. per le Prov. Napoletane 1883 p. 620.)

se tak lehko na uzdě držeti; zvláště nebyl-li vrchní velitel přítomen. Touha po pomstě a kořisti z lidí těchto dravce činila, jež pak neznali ani rozdílu ve stáří ani v pohlaví. Tak počínáno si při dobytí Catanzara, hlavního města Calabria ulteriore II. v polovici března 1799, a ještě hůře při dobytí Cotrony 22. března. Obě tyto události sběhly se v nepřítomnosti kardinalově, jenž byl by zajisté energicky zakročil. Neboť známo jest, že i při mnohem lehčím případu, jakým byla na př. výtržnost vojenská v Monteleone v prvních dnech března, hned přísný zřídil soud a tři hlavní výtržníky pověsiti dal. Ale po dobytí Cotrony nebylo něco takového možným, poněvadž vítězové nasytivše pomstu a nakořistivše si majetku rozběhli se do vesnic a domovů svých, tak že Fabrizio Ruffo přišed do Cotrony byl téměř bez vojska a musil teprv znova verbovati.[10])

Hned po prvních vítězných činech Ruffových v zadní Calabrii kníže Trabbia jménem královým nabídl kardinalovi, že mu pošle odvážné lidi z galejí a z vězení: „forzati, presidiarii ed altri condannati“. Kardinal Fabrizio poděkoval se z toho. Neboť bylo mu jasno, že taková sběř poškodila by velice vážnosti té věci, pro kterou bojováno, a země, jež občanskou válkou beztoho hrozně trpěla, že by tím novým postížena byla zdrojem zábub a neštěstí.[11]) Ale na Sicilii lépe chtěli věci rozuměti; počátkem dubna starý poloblbý guverneur Messinský general Danero propustil něco vězňův a trestanců galejních, vysadiv je na břeh Calabrie s rozkazem, aby nyní dále do země neapolské hleděli vniknouti. To oni ovšem vyplnili, ale ne aby posloužili věci královské, než jen pro loupeže, krádeže a vypalování obydlí lidských. Povstalci, kteří nedávno před vítězným kardinalem se rozprchli, nyní spojili se s touto cháskou, a následek toho byl, že v území, rozhodným vystoupením Ruffovým upokojeném i celkem uspořádaném, bandy tyto nabyly převahy a nejistota právě zde nastala větší, nežli byla za správy republikánské. Ruffově „armata cristiana“ ze dvojí příčiny bylo to se škodou; jednak proto, že mnozí obyvatelé, již by byli zajisté přidali se ku praporům královským, nyní pro vlastní bezpečnost zůstávali doma, jednak i proto, že proti oněm lupičům musili se vysýlati čety od vojska Ruffova, jichž mělo a mohlo lépe použito býti proti společnému nepříteli.[12]) Konečně Ruffo, jemuž již tak mnohá věc se povedla, pokusil se tuto chásku banditskou do své moci dostati a pokud možno ku pravidelné a pořádné službě ji vycepovati. I sehnal asi 1000 těchto lidí dohromady, ustanoviv za vůdce nad nimi Nicolu Gualteriho, jenž vůbec zván byl Panedigrano, a sám

---

[10]) Fabrizio Ruffo p. 123. a násl., 126., 129.—132.

[11]) Ruffo Actonovi de dto. Monteleone 28. února (Arch. Nap. l. c. p. 239.): „Ringrazio la Maestà del Re di questa disposizione; ma non credo opportuno nè proficuo il prevalermene, poichè non lasciano mai di far male nè servirebbero ad altro che ad infestare ed inquietare la provincia. Potrebbero soltanto servire per la scorreria, ma di scorritori ne ho a sufficienza.“

[12]) Ruffo Actonovi de dto. Cassano 21. dubna (Arch. Nap. p. 614. p.): „Le partite dei malandrini, in parte regalo di Danero in parte prodotto della guerra e dell' anarchia, mi hanno parimente obbligato a tenere delle partite in moto per tenerli in freno se non per distruggerli.“ Na jiném místě (de dato Policoro 30. dubna l. c. p. 623.) nazývá je: „i forzati regalatimi da Messina“. Přitom sluší podotknouti, že v okolí Ruffově bylo přesvědčení, že propuštění zločincův a galejních otroků stalo se ne tak z vůle civilního guverneura Messinského, jako spíše vlivem anglickým, a tudy za ně odpovědným činěn Charles Stuart, kommandující general v Messině.

býval také obyvatelem bagna; byl to muž beze všeho pravidelnějšího vzdělání, ale dobrých vloh a prost surového smýšlení.[13]) Tato četa, pokud možná upravená, poslána nyní směrem západním do Cilenta (krajina od Pästum až k Sapri), kdežto kardinal Ruffo sám táhl k severu skrze Basilicatu do krajiny Terra di Bari zvané.

Neboť zde republikáni dobyli několik měst za sebou a řádili v nich celkem hůře než nezvedené čety Ruffovy v dobytém Catanzaru a Cotroně. Při dobytí Aquily od franských „patriotů“ zahynulo prý na dvě stě, a při dobytí Trani 453 měšťanů.[14]) Nejhroznější řež musila býti v Andrii, kdež mezi 22. březnem a 2. dubnem čtyři tisíce lidí z obou stran zahynulo, rozumí se, že většina padlých byla při straně royalistické jakožto poražené. Plukovník Etore Carafa sám v listu k republikánským vladařům v Neapoli podotýká, že opomíjí líčiti krveprolití, oheň a veškerou tu hrůzu, jež prý pro nepřátele vlasti a přestupníky zákona byla hrozným divadlem.[15])

Mezitím Ruffova „armata cristiana“ pokročila vždy blíže ku pobřeží moře Jaderského. Hlavním sídlem republikánů zde bylo město Altamura v Terra di Bari. Sem přibyl kardinal 9. května a zde také nejhroznější staly se skutky v této oboustrannými ukrutnostmi překypující válce. Neboť když Neapolští „patrioti“ v městě viděli, že Francouzové ku pomoci nepřicházejí, a sami útokům Ruffovým odolati nemohli, usnesli se město v tichosti pokud ještě možno opustiti, ale napřed pomstu vykonati na royalistech, kteří v rukou jich se nacházeli. I schytali asi padesát obyvatel města, hlavně kněží, pak zajatých a raněných vojáků Ruffových ano i parlamentáře dona Rafaela Vecchioniho, svázali je vždy dva a dva k sobě a dovedše je do dvora zrušeného kláštera sv. Františka, jednoho po druhém postříleli a hned zahrabali. Někteří nebyvše dobře trefeni, nebyli ani mrtvi, ale přece do jámy hozeni. Příštího dne (10. května), když oddělení Ruffových myslivců procházelo městem od posádky opuštěným, zaslechlo ve dvoře zmíněného kláštera stenání a nářek („alcuni ancor bocheggianti“) postřelených, ale nedoražených obětí; ihned byli vyhrabáni, ale bolesti již neuleveno. Všichni zemřeli. Toliko tři, mezi nimiž i Vecchioni, při životě zachováni.[16])

II. Vojenské soudy.

V občanských válkách mluví se obyčejně na obou stranách o velezradě. Za velezrádce pokládají se nejen ti, kdož od vlády odpadli a prapor povstání vztyčili, než na druhé straně i revoluční usurpatoři, sotva že podaří se jim pevného postavení si dobyti, již také staví se na stanovisko legitimity a mluví o velezrádném odporu těch, kdož nepokořili se jich moci.

---

[13]) Fabrizio Ruffo p. 196. a násl.
[14]) d'Ayala, Vite p. 150.
[15]) Fabrizio Ruffo p. 179.—182.
[16]) Faktum toto vypravují účastníci Ruffova tažení: Cimbalo Itinerario p. 27. pozn. 1., Petromasi Storia p. 37. pozn. 1., Sacchinelli Memorie storiche p. 167. Tento sice odchyluje se v podrobnostech, ale ve hlavní věci stejně líčí.

Taktéž dělo se v Neapoli. Sotva že „patrioti“ pod ochranou zbraní francouzských dosáhli moci, již royalisty pronásledovali, zavírali,[17]) neb dávali pod dozor policejní a vydírali z nich těžké pokuty peněžité. Krev za vlády umírněného Championneta netekla téměř žádná, ani ve hlavním městě ani ve městech ostatních, jichž Francouzové bez branného odporu se zmocnili. Royalisté zdrceni výhrůžkami, odnětím zbraní a vězením, popraveni jen tehdáž, bylo-li před rukama zvláštní provinění proti republikanskému majestatu, jež trestalo se smrtí, jako na příklad kácení „stromů svobody“.[18]) Než mírnost tato brzo přestala. Náčelníci nové republiky byli přesvědčeni a namluvili také Francouzům, že obecný lid houfně k nim se přidá aneb že aspoň k vážnému odporu se neodhodlá, jakmile hlavní město bude dobyto. Když však věci sběhly se naopak a nejen v odlehlých provinciích než i v nejbližším okolí Neapole lid nechtěl slyšeti o republice, mínili vladaři republikánští, že nutné obrátiti. Co se neprovedlo po dobrotě, přemlouváním a bombastickými proklamacemi, to mělo se provésti skrze vojenské soudy a mistry popravní. Ve hlavním městě zařízen vrchní vojenský soud (alta commissione militare), jehož předsedy za sebou byli: Nicola Giannotti. Giorgio Pigliaceli, Giamb. Manthonè (bratr ministra vojenství Gabriela), Raffaele Manzi atd. Jakožto sekretáře nacházím jednou Giuseppa Celentana, podruhé Franc. Antonia Astorea. Členové soudu zdá se že dosti hustě střídali se; neboť s počátku jmenují se jakožto přísedící Onofrio de Colaci marchese di Guisaco, Agamemnone Spanò, Dragonetti, general Wirtz a j.; o něco později naskytují se Giordano čili Timoleone (jakž on sám nazývati se dal) Bianchi markýz z Montrone, Bruno Galiani (Gogliano?), Guiseppe Raffaeli, Giuseppe Pinto, Carlo Chiarizia, Orazio Grimaldi, Felice Saponara a j. Vládním kommissařem (comissario del governo) byl advokat Vincenzo Lupo, soudci ve případech velezrady Luigi Rossi, Gregorio Mattei, mladý ještě muž rodilý ze Saveria, a setník Antonio Velasco, pověstný pro ukrutnou přísnost svou.[19])

Nyní nebylo slyšeti leč o popravách. Mně povědom jest jediný případ, kde nesouzeno na smrt; když oddělení vojska z Neapole vyslané zmocnilo se města royalistického Cetary u Salerna, při ohni, od Francouzů způsobeném, mnoho obyvatel zahynulo, něco zachránilo se jich útěkem na Sicilii, někteří dostali se do zajetí a odvedeni do Neapole, kdež postaveni před soud vojenský. Rozsudek vynesen na trest smrti, ale republika uspořádala nádhernou vlasteneckou slavnost, dala odsouzencům přitom pocítiti všech úzkostí a hrůz smrti, pak darován jim

---

[17]) Tak stalo se hned v prvních dnech po pokoření Neapole; Michele il Pazzo zatkl bratry Riccio (starší z nich byl Dubrovnickým místokonsulem) „poichè alimentavano i furori della plebe fuori porta Nolana“. d'Ayala Vite p. 364.

[18]) Ruffo píše Actonovi de dto. Policoro, 30. dubna: „Io non vedo che i Francesi abbiano usato rigore, e molto meno i loro fautori, e ciò mi costa da moltissimi fatti portatimi dai realisti salvati da Napoli e da quelli che qui sussistono di Cotrone;“ v tomto městě prý jen dva royalisti byli popraveni „perchè si erano rischiati di aterrare l'albero;“ Arch. Nap. p. 622. a násl.

[19]) (Il capitano d. Antonio Velasco) „intervenne e decretò di morte in tutte le cause attivate in quell' infame Tribunale“. — O Matteiovi praví se u d'Ayaly p. 384.: „nel qual officio portò la grande severità.“ Jakožto obhájce v processu royalistů z Ripali Musani jmenuje se advocato de' poveri Niccolangelo Nascilli.

život a posláni zpět do své domoviny.[20]) Tak stalo se tuším jen jedenkráte. V březnu a dubnu pohnáni k soudu royalisté z Ripali Musani, náčelníci a původci povstání Michelangelo Minielli Panano a Matheo Trivisano Masella odsouzeni k smrti a popraveni. Dne 7. března na náměstí popraveni royalisté Gaatano Amato „bazzariota",[21]) Ignazio di Lauro, Michele Angrisano, Salvatore Marino „pro drancování"; 6. a 9. dubna popraveni tři z povstalců z Casoria,[22]) téhož 9. dubna jedenácte royalistů z Torre del Greco, jakožto lupiči (masnadieri).[23]) Spravedlivý při té příležitosti stihl trest vrahy bratří Filomarinů (19. ledna) Byli to: vlásenkář Giuseppe Maimone, námořník Lubrana, sergente Capuano a jakýsi Saliente „fuciliere di campagna". Ti z vraždy usvědčeni a 6. května na náměstí zahynuli sekerou katovou. Asi za čtrnáct dní na to (18. nebo 19. května) odsouzen a popraven kněz Giovanni di Napoli z Cassana d'Ofanto.

Nepotřebí snad podotýkati, že zprávy o těchto popravách jsou jen jaksi ukázkou toho, co se dělo, a dokonce neúplné; úplnosti dalo by se docíliti jen tehdá, kdyby našly se seznamy všech rozsudků na smrt za doby republiky učiněných. Seznamy takové však nepochybně ani neexistují. Dodati však nutno, že Neapolská alta commisione militare nebyla jediným soudem o životě a smrti. Neboť republika parthenopejská měla také v poli soudy po právu stanném a při těch process vlastní velmi byl kraťounký; hned se věšelo a střílelo. Koncem května nebo počátkem června blíže La Barry, mezi Neapolí a Portici odbývána vojenská přehlídka za přítomnosti ministra vojenství Gabriela Manthonè. Při ní chycen sedlák, kterýž měl na klobouku kokardu královskou, ruce ušpiněné a po prachu střelném páchnoucí. V okamžiku sestaven z nařízení ministrova vojenský soud, a ubohého sedláka čekala jistá smrt. Předsedou soudu byl plukovník Simeoni; přísedící: Giuseppe Poerio, Giuseppe Laezza, Rafaele di Gennaro, Gaetano Rodinò a ještě tři jiní. Již odevzdány tři hlasy pro smrt, když tu došla řada na Rodina, kterýž s takovou vřelostí i obratností mluviti se jal důvody proti odsouzení, že votanti po něm hlasující odevzdali hlasy pro nevinu — a sedlák byl čtyřmi hlasy proti třem sproštěn trestu smrti a propuštěn na svobodu, Ještě v pozdním stáří Rodinò s uspokojením vzpomínal, jak ochránil život člověka nevinného.[24]) (Pokračování.)

[20]) Raconti storici di Gaetano Rodinò ad Aristide suo figlio; Arch. Napol. 1881 p. 297. a násl. Obyvatelé Cetarští brzo na to opět povstali pro krále, proti republice. — Byla to snad táž slavnost, již P. Colletta bez časového údaje IV. 26. popisuje? — Ostatně viz mého Fabrizia Ruffa p. 222. pozn. 1.

[21]) Markýz Bernardo Maresca di Serracapriola k dotazu mému toto podal mi vysvětlení: „Bazzariota significa in Napoli un furfante della peggiore specie. Propriamente significa venditore ambulante di oggetti minuti di uso. Sembra evidente derivi da bazar."

[22]) Fabrizio Ruffo p. 161., 190. pozn. 1. se sdělením královny kardinalu Ruffovi: „Si fucila spesso, ma tuto popolo basso, nessuno di conosciuto" ecc.

[23]) d'Ayala p. 207.

[24]) „Mi fu dato salvare la vita di un infelice, cui forse poteva io solo farla perdere;" Rodinò Raconti, Arch. Nap. 1881 p. 476. a násl.

Pomezný hvozd a nejnovější spisy o něm.

Sepsal *Jan Peisker.*

„Čím více se zabýváme dávným dějepisem českým, tím více utvrzujeme se v tom náhledu, že jednotlivým dějům nelze dobře rozuměti bez dokonalé známosti starého místopisu."

Slova tato, která postavil velezasloužilý učenec český pan dr. Hermenegild Jireček rytíř ze Samokova v čelo nejnovějšího díla svého:

„Vzdělání a osazení pomezního hvozdu Českého." (Pojednání král. české společnosti nauk VI. 12. třída pro filos. dějepis a filol. č. 3.) 1884. 4⁰ 36 stran.

podpíše jistě každý český historik, i jest velmi potěšitelno, že v době nynější poněkud bedlivěji se přihlíží k této pomocné vědě historické.

Vedle uvedeného díla vyšel nedávno spis druhý, částečně týmž předmětem se obírající:

Hraše (J. K.) Zemské stezky, strážnice a brány v Čechách. Se dvěma mapkama. V Novém Městě n. M. 1885. 8⁰ 183 stran.

Ve smyslu v čelo postavené sentence třeba místopisci nevyhnutelně, by znal pokud možno veškeré přístupné prameny a publikace k obrané látce se nesoucí, především však aby dokonale prostudoval a očitě zhlédl krajinu samu.

Kam vede neznalost krajiny, ukazuje velepilná, ve výsledcích však nepoměrně skrovná činnost nebožce Pangerlova.

Žádnému smrtelníku není dáno, by veškeré rozsáhlé krajiny bývalého hvozdu mohl cestováním dokonale probadati, pročež jest třeba, dříve nežli se bude moci přikročiti ku soubornému dílu o kolonisaci hvozdu, aby naši místopisci celý terrain jeho mezi sebe rozdělili a každý na svém území co nejbedlivěji badal. Teprve potom dají tyto monografické práce látku k dílu s uvedenými tituly o mnoha objemných svazcích.

A jako nemůže dodnes nikdo z uvedených příčin důkladnější stati o celém hvozdě napsati, tak také z týchže příčin nemůže nikdo obou právě vyšlých spisů ve všech jich částech správně posuzovati, ovšem mimo nedostatky, na prvý pohled do očí bijící.

Obmezíme se tedy na rozbor oné části, která jedná o krajině nám poněkud povědomé, totiž o horním Povltaví, recensi statí ostatních ponechávajíce povolanějším.

Krajina stezky Linecké.

Stezka Linecká procházela — nehledě k územím menším — pozdějšími panstvími Vyšňobrodským, Rožmberským, Krumlovským a Zlatokorunským, ku poznání její dávné tvářnosti jest tedy nevyhnutelně třeba ovládati látkou, uloženou mimo jiné v následujících spisech:

Millauer: Ursprung des Zisterzienserstiftes Hohenfurt. Prag 1814.

Urkundenbuch des Cisterzienserstiftes zu Hohenfurt hgg. v. M. Pangerl 1865.

Registrum bonorum Rosenbergicorum anno 1379 compilatum (Pojednání královské české společnosti nauk VI. 10. tř. pro f. č. 3.) 1880.

Urkundenbuch des ehemaligen Cistercienserstiftes Goldenkron bearbeitet von M. Pangerl. 1872.

Z těchto úhelných pramenů neměl pan dr. Jireček po ruce ni jediného a obmezil se pouze na několik malinko listin v Regestech otištěných s výsledkem následujícím:

Str. 7. „Běh stezky Linecké počínajíc od Urfaru byl dlouhotáhlým, severně směřujícím údolím Haselgraben okolo hradu Wiltberku přes Leonfelden ku Kaltenbrunnu a k Vyšnímu Brodu nad Vltavou. Obě tyto osady nic jiného nejsou, než dlouhé ulice. U Vyšního Brodu stezka překračovala Vltavu (Altum vadum, Hohenfurt), běžela přes Rukendorf k nynější osadě Rožmberku, kdež byl druhý, tuším že nižší brod přes Vltavu, pak se táhla po pravém břehu řeky této ku dnešnímu Krumlovu, kdež po třetí překračovala Vltavu. Zde se uhnula od Vltavy a vzala směr na poledním úpatí Blanského lesa přes nynější Chvalšiny a Lhenice k Netolicům . . .“

Že u Kaltenbrunnu stezka Linecká do země České vcházela, jisto jest. Vesnice tato darována klášteru Vyšňobrodskému teprv roku 1500 Petrem z Rožmberka. (Ukdbch. v. Hhft.) V Registrech statků Rožmberských z roku 1379 se jméno „Kaltenbrunn“ neuvádí, ale za to (č. 45.) „villa Zabranie continet unam curiam et quinque laneos, aream et molendinum“. „Antiquus liber censuum et urbarium“ panství Vyšňobrodského (archiv klášterní) z polovice XVI. století uvádí v Kaltenbrunnu dvořáka „Gilk Hoffpaurn“ a jeden mlýn, což se s údajem z roku 1379 srovnává. Lánů neuvádí.

Důkaz pak identity obou jmen dovršuje slovo „Zabranie“ samo, značíc nepochybně tolik jako za branou zemskou.

Další otázka jest, kde asi stála stráž stezky této. Zakladací listina Vyšňobrodská z roku 1259 udávajíc hranice darovaného újezdu, jmenuje mons Hradisch, který, jak doleji blíže uvedeme, na nynějším Oedhäuselbergu nad Martínkovem (Martetschlag), tedy západně od Zábraní hledati dlužno. Toto v polovici XIII. věku se stezkou již zaniklé hražení bývalo snad stráží její.

Rovněž souhlasíme, že od Zábraní šla stezka přes Vyšní Brod. Že však odtud vedla přes Rukendorf k Rožmberku, jakožto ku Brodu nižnímu, to jest dolnímu (nikoli nižšímu!), proti tomu zdá se mluviti jméno dvora roku 1356 curia in Muta (Ukdbch v. Hft. str. 115.), roku 1379 Mavtstat (Reg. Rožm. č. 51.) a ještě v zápisech z roku 1541 (Pam. X. 345.) Mýto, nyní Mauthof zvaného, jenž leží od Rožmberka na jih, na pravé straně Vltavy, tam kde tato běh svůj zatáčí na sever. Jméno znamená tolik jako celnice a tato asi sotva stála mimo stezku.

Šla-li tedy stezka od Vyšního Brodu přes Rukendorf,[1]) tož se pak nepochybně zahnula hned na východ a šla úvalem potůčku naproti Mýtu do Vltavy se ústícího. A u Mýta hledáme onen dolní brod. Odtud vedla stezka ovšem po pravé straně Vltavy, asi osadami Horami (chybně Harrachy), Koryty (Nürschlern, vulgo Nürschling) a Černíky (Ziering). Naproti Černí-

[1]) Sz. od Rukendorfu leží osada Wachtern, jejíž jméno snad jest překladem jména Stráž. Jméno Hlásný, které vesnici této přikládá zápis z r. 1541 (Pam. X. 344.) zdá se nám býti stvůrou kancelářskou, jako mnoho jiných jmen toho zápisu dokázaně jest.

kům, na samém levém břehu Vltavině leží osada Pramles, roku 1379 (Reg. Rožm. č. 75.) Brana zvaná. Možno dost, že v těch místech, ovšem že na pravé straně Vltavy, kdysi brána zemská stávala, od níž pak stezka vedla snad Jistebníkem (Stömnitz), Zátonem (Ottau), Zvozem (Schömern), Dubovou (Stubau), Zátesy (Attes)[2]) na sever.

„Zpráva, co se na panství Krumlovském řek a potokův k zámku užívá, mimo ty, kteréž lidem k užívání pod jistej plat puštěny jsou", pocházející ze století XVI. (archiv Kruml.) uvádí, do kolika vlastnictví se rybolov Vltavský rozpadal, a mezi jiným: „od Domoraicz (recte Domoradic, chybně Tuberovice) až do brodu proti Chabičovicům" a snad se nemýlíme, že stezka šla tímto brodem, tedy sv. od Krumlova a odtud na sz. přes Přísečnou ku starobylé osadě Vyšnému (Weixeln, jemuž dáno teprv nedávno potvorné jméno Višně!) se uchýlila.

Stezka tato byla, jak se podobá, již vprostřed XIII. st. bezvýznamnou. Tehdy snad dávno již nebylo hvozdu na Rožmbersku. Mezi panstvím Vitkohrádeckým a újezdem Vyšňobrodským stály tehdy již dle nadační listiny z roku 1259 na blízku hranic zemských „vesnice Svatomírovy" Lindberg a Dobring (česká jména se neuchovala) a na jihovýchod od Vyšního Brodu byly tehdáž také již osady, jak dokazuje místo (tamtéž): „volo . . . ut omnes ville que in hereditate mea situm habent inter Wlitauam et ripam inter Wlitauich majorem[3]) (nyní Hainbach) . . . ad forensem ecclesiam in Hohenuurt pertineant".

Bezvýznamnost stezky té projevuje sama zakladací listina, nezmiňujíc se ani slovem o ní, ačkoli prostupovala darovaný újezd ve východní jeho části, t. j. „pratum Zbyadel (Sběhadla, hned jižně od Vyšního Brodu) cum aliis bonis conclusum".

Stezka tato slove již roku 1198 antiqua via,[4]) což může znamenati tak dobře stezku bývalou jako stezku starou, na rozdíl od druhé, novější.

Tuto (novější) stezku jmenuje výslovně zakladací listina Vyšňobrodská, „uiam que ducit Helfenberk", dotýkající se západních končin Vyšňobrodského újezdu.

Tato táhla se od hornorakouského Helfenberka (jz. od Vyšního Brodu) asi částečně aspoň údolím Kl. Michelbachu vzhůru a vcházela do Čech u Lhoty (Stift), kde od roku 1259 dodnes jsou hranice mezi Vitkohrádeckem a Vyšňobrodskem. Od Lhoty, nechávajíc vesnice někdy Svatomírovy (Lindberg a Dobring) v pravo, vedla asi k Výtonu, později Heraflemi (Heuraffel) a teprv nyní potvorně Heyrovem zvanému a odtud po Vltavě vzhůru, kterou nepochybně u Frymburka překročila, kdež byl most. Tak aspoň nasvědčuje české jméno místa toho, Zámostí, jedno z nečetných oněch jmen, v ústech lidu dosud

---

[2]) Hradiště sz. od Zátesů a jjz. od Spolí na pravé straně Vltavy ležící bývalo snad stráží stezky v těchto končinách.

[3]) S tímto názvem nalezli jsme potok ten pouze jedenkráte, a to v německém urbáři panství Rožmberského z roku 1578 (archiv Třeboňský): Vischpach zum Sloss Rosenberg, die Malschen wey der Nidernhaid, der Pach Wultawitz unter dem Wald, der Pach wey dem Ladenbecher. (Lerenbecher, po česku Mlýnec. Reg. Rožmb. č. 9.)

[4]) „a castro igitur Wildperch ad orientem est quaedam antiqua via Savinstrazze vulg. appelata, quae ducit versus Bohemiam" — a roku 1212: „Secunda uero parte castri Wiltperch antiqua uia, que Saumwech dicitur, uersus boemiam directa . . ." (Urkundenbuch des Landes ob der Ens II. sv. 461. a 535. V Regestech I. otištěna pouze listina druhá, č. 527.)

zachovalých, jež se ovšem dají listinami tak málo doložiti, jako český název Bibry rakouského Leopoldschlagu. Od Zámostí uhnula se stezka na severovýchod přes Strážné („Rationes“ panství Krumlov. Archiv Krumlovský, nyní Drosen, chybně Strašeň, sv. od Světlíka), až se ku staré stezce kdesi dostala.

Zdá se, že odbočka jedna aneb docela stezka hlavní vedla od Zámostí k Vltavici (Unterwuldau) a odtud k nynější vesnici Mautstatt (sz. od Hořic). Jméno toto jeví již samo původ svůj. Muczstat přichází poprvé v listině z roku 1284 (Reg. II. 1309), v níž Václav II. potvrzuje donací Hrzovu, purkrabí někdy Zvíkovského, klášteru Korunskému. Listina tato uvádí jména místní částečně již, uměle a pouze abych tak řekl na papíře zněmčilá. Tuto donaci potvrdil již před tím král Přemysl II. listinou z r. 1268 (Reg. II. 608), v níž všechna jména místní jsou ryze česká. Srovnáme-li pak obě tyto listiny a jména místní v nich obsažená, ihned shledáme, že muczstat (1284) jest totožno s „Vmica“ (1268) a že toto vlastně „Vmita“, t. j. u mýta čísti dlužno. A mýtem jmenuje se Mautstatt ve všech četných urbářích a „Rationes“ století XV. a XVI. v archivě Krumlovském. Odtud nepochybně přenesena byla celnice na „Hirzzow“, jehož totožnost s Vltavicí (Unterwuldau) dokázal již Pangerl. (Ukdbch. v. Gdnkn. str. 115.) Královské theloneum in Hirzzow daroval teprve Karel IV. klášteru Korunskému r. 1349 (ibid. 114.).

* * *

Str. 8. „Starousedlé osady, kteréž z prvotního osazení slovanského pocházejí, začínaly se na této stezce teprve na východu ze hvozdu, totiž u Lhenic, Netolic a j.“

Co jest znamením starousedlosti osad? Jedno z našich dogmat stanoví, že jména souborná s koncovkou -ici, nyní -ice (plur.). Nesčetná jsou však místní jména s touto koncovkou a se základním osobním jménem latinským neb německým. Mimo to známo jest, že ještě i v pozdních dobách hojně dávných, původem pohanských jmen užíváno jako křestných a že tedy mnohé zdánlivě „souborné“ místní jméno jest pouhé jméno „zakladatelské“. Dle našeho dogmatu by jméno Šeměřice, Velencovice a p. musila řaděna býti mezi „souborná“, jakým právem, ihned ukážeme:

Jak -ice (plur.) postupem času místo -ov nastupují, o tom nás poučují Registra Rožm. z roku 1379 velice jasně.

Original těchto Register psán jest tak, že mezi jednotlivými osadami nechán volný prostor pro pozdější přípisky. Tak byly patrně založeny také ony mnohem starší urbáře, dle nichž registra naše byla pořízena. Že tomu tak, vidno z toho, že na př. na panství Rožmberském někdy ob jedno jdou vesnice v přesném zeměpisném pořádku, takže dá se prvotný, dávnější urbář, patrně dle jednotlivých středisk správných sestavený, z velké části zrekonstruovati vynecháním pozdějších těchto přípisků, t. j. některých jednotných dvorův a osad později získaných, pokud doklady neb pravděpodobnost jsou po ruce.

Všimněme si v tomto ohledu nejzajímavější partie panství Rožmberského, t. j. krajiny od Vyšního Brodu na jihovýchod, nejzajímavější proto, že dle zakladací listiny z roku 1259 byla tehdy již z části zkolonisována. Registra z roku 1379 uvádějí následující postup: [5])

[5]) Čísel běžných v originale není. Roztřídil osady takto za příčinou snazšího hledání pan vydavatel.

49. Petranslag.
50. Villa Kropfenslag dicta Klopanow.
51. Mavtstat continet duas curias.
52. Villa Schilt dicta Bistra.
53. Villa Walkunslag dicta Lypoltow (sic!).
54. Villa Stain vel „de lapide“.
55. Curia Kabaste.
56. Villa Slaglans vel Czizkraicz cont. duas curias.
57. Villa Metleins vel Metlicz cont. tres curias.
58. Villa Watnaw.
59. Villa Slegleins.
60. Villa Gilowecz.
61. Villa Tyechoraz.

Vyloučíme-li čísla 50, 51, 53, 55, 57, 59, 60, udávající osady v jiných končinách, patrně do prázdných mezer dávného urbáře vepsaná, zbývají Petranslag (Bretterschlag), Bystrá (Schild), Kamenná (Stein), Čižkrajice (Schlagl am Rossberg), Watnaw (Waldau), Těchoraz (Zichras), všechna v souvislém zeměpisném pořádku.

Z této končiny uvádějí se již ve XIII. století osady Schilt a Chaltenprune (1278), a to pouze jmény německými, kdežto Registra z roku 1379, tedy celých sto let později, jmenují správná jich jména česká. Tehdy byl tamní poměr národnostní dojista Čechům méně příznivým než 100 let před tím, proto asi nelze kombinovati na př. ze „Schilt dicta Bistra“ „Schilt vulgariter dicta Bistra“, nýbrž „Schilt in antiquis registris dicta Bistra“.

Stáří těchto prvotných register poněkud lze stanoviti obnovením prvotného zeměpisného pořádku první části Register z roku 1379. Tato uvádějí:

1. Castrum Rosemberg.
2. Villa Galiscz.
3. Villa Przibislawow.
4. Villa Chodenslag vel Jenyn.
5. Villa Sunnbergh.
6. Villa Swathmirslag.
7. Villa Pabembergh alias dicta Babye.
8. Villa Zeiffenn.

Čísla 5. a 6. jsou mimo zeměpisný pořádek a byla do prvotních register později vepsána. O Sonnberku dá se to zjistiti, kdy. Vesnice tato odkázána byla klášteru Vyšňobrodskému Vítkem z Rožmberka roku 1278, ale již roku 1281 vyměněna Jindřichem z Rožmberka za tři jiné vesnice a následkem toho ovšem vepsána do register. Jest tedy pravdě podobno, že stará registra, dle nichž sepsána registra z roku 1379, před rokem 1281 byla pořízena a že tedy česká jména této části register již ze století třináctého pocházejí.

Některá z těchto jmen místních přicházejí vedle jiných jmen místních v registrech z roku 1379 ještě jednou, a to při vypočítávání lesů panství Rožmberského, které vyměřoval Albert z Valtéřova, jinak z Boršíkova r. 1373 nepochybně za příčinou řádného sdělání dílčích listů pro Petra, Oldřicha a Jana rodné bratry z Rožmberka, z nichž Oldřich, jak z podání v libri confirmationum vysvítá, mezi 13. dnem března a 29. dnem května roku 1374 se oddělil (s panstvími Novým Hradem, Příbenicemi, Chusníkem, Vilštejnem

a Žiželicemi), kdežto ostatní dva bratří i na dále údély svoje společně spravovali.

Albert z Valtéřova zaznamenal lesy Rožmberské (č. 234) ne zcela čitelně, jak svědčí mnohá písařem register korrumpovaná místa, ale v přesném zeměpisném pořádku a ačkoliv až na nepatrné výjimky vesměs jmény českými, nikde jinde nejmenovanými, dají se přece téměř všechny zcela jistě a správně umístiti. Pro naši otázku jsou tato jména důležita:

Silva Budakowiensis, silva Strnye (Stranye?) sub Welenczowicz, a č. 293. silvam que dicitur Mikulowsky item silvam, que dicitur Jaromyrzsky. Vesnice tedy sluly roku 1379: Budákov (jako č. 34.), Šeměřice, Velencovice, Mikulov (jako č. 32.) a Jaroměř.

Naproti tomu jmenuje ona část register, která nepochybně již ze století XIII. pochází, villa Welenczow (č. 73.), kdežto opět Jaroměř (1373) v zápise deskovém z roku 1541 (Pam. X. 349.) Jaroměřicemi slove.

Farní matriky století XVII. farství Českorychnovského, ještě před 200 lety převahou českého, jmenují vesnice ty takto: Budáky, Štědrky, Šeměry, Mikoly, Jarmíry atd. Tedy:

Budákov (1373), Budáky (1499 Ukdch. v. Hft. 368).
Drochov (1379), Drochy (matriky).
Štědrkov (1379), Štědrky (matriky).
Šeměřice (1373), Šeměry (matriky).
Mikulov (1373), Mikoly (matriky).

Jaroměř (1373), Jaroměřice (1541), Jarmíry (matriky). Březanův Register majestatů z roku 1598 (archiv Vyšňobrodský) jmenuje „w Jermirzych“.

Velencov (XIII. století), Velencovice (1373), Bělenče (zápis dskový z roku 1541, Pam. X. 344., povstalé patrně prostonárodní etymologisací názvu Velence).

Stokov (1397),[6]) Stokovice (1406).[7])

Z panství Korunského náleží sem spisovné Dobrkov, po německu Turkowiz (zsz. od Krumlova). Toto nade vši pochybnost povstalo z prostonárodního Dobrkovice.

Tvrdí-li se, že Jaroměřice a Šeměřice dle analogie Litoměřic jsou „souborná“, tož jsou Jarmíry a Šeměry ještě „soubornější“. A tak by se dalo snésti ještě více dokladů, jak se stávala místní jména „zakladatelská“ jmény „soubornými“.

Výklad této zvláštnosti.

Kdo obcoval s českým lidem panství Novohradského, brzo zpozoroval, že lid ten nezná patronymik. Na př. vesničan z Bukové neřekne nikdy, že (lidé) Řehořovi, Viplerovi, Loškovi jdou na pole, nýbrž pouze Řehoři, Vipleři, Lošci. A podobně snad také ve středověku, kdy vesnice, třeba i pozdního založení, původně z různých živlův a ne po jednom rodě povstalé, tvořily dávno ještě sousedský celek, proti venkovu uzavřitý, kdy nebylo ještě pevných příjmení, byl okolnímu světu každý z uvedených vesnic Budákem, Drochem, Štědrkem, Šeměrem, Mikulou, Jaromírem, Velencem a p., a vesnice pak jako soubor jich slula Budáky, Drochy, Štědrky atd.

[6]) Ukdch. v. Hhfrt. str. 214.
[7]) Ibidem 243. „na dworze w Stokowyczijch“.

I zemané a panoši, nabyvše nemovitého jmění, dle něho se jmenovávali. Majitelé Vyšného (Weixeln) psali se „Višně“ a ještě roku 1509 jmenuje se Martin Budák z Budákuov. (Arch. Kruml.)

Rovněž po našem soudě neodůvodněno jest dogma druhé, dle kterého místní jména dle povahy sídel prý utvořená již proto pozdnějšího jsou původu. Proti tomu mluví jména celých slovanských kmenů.

Celkem tedy z pouhých místních jmen na „souborná“, „zakladatelská“, „dle polohy“, „přezdění“, „zaměstnání“ a p. roztříděných nic se nedá podstatného — neřku-li „s mathematickou jistotou“! — pro dějiny kolonisace vyvésti.

Jistější poněkud značkou pro starý rodový neb pozdní původ jest tvar vesnice. Jest dvojí, jiný u vesnic rodových, jiný u jiterních.

Rodová vesnice rozdělila půdu dříve všem společnou mezi své členy, naskrze rovnoprávně, tak, že obdržel každý z nich pole 1. stejně velké, 2. stejně dobré, 3. stejně vzdálené, a aby se tak státi mohlo, utvořeny napřed pravidelné trati čili polohy a v každé z nich obdržel jednotlivec jeden padělek. Takové však rozdělení polstva mohlo se státi pouze na půdě již déle zorávané a nikdy u vesnice, jež se měla teprv založiti na místě pustém. Vesnice s půdou padělkovitě rozdělenou (Gemenglage) jest tedy buď odvěká anebo povstala z bývalého panského dvora. Převládá-li schema tóto, rodové, v některé krajině, vede to k závěrku, že ode dávna tato byla osazena, poněvadž se tak hromadný počet dvorů panských ve středověku nedá připustiti a sám listinný material a nejstarší urbáře jsou tomu na odpor.

Jak se naproti tomu zakládaly vesnice na lesních újezdech? Zjednal se podnikatel, jenž se zavázal, v určité době lidmi poplatnými osaditi ochoz v rozměru jistého počtu lánů. Za to dostal mimo jiné nepoplatný lan neb i více. On ovšem lidi musil teprve shledávati, najednou jich neshledal, a ti, které již měl pohromadě, nemohli tak dlouho, třeba i po léta, čekati, až by byl počet jich úplný, a proto každý, hned jak přišel a povinnostem předepsaným se podjal, obdržel svůj díl, jenž pak nemohl býti rozptýlen po celém ochoze dosud zarostlém, nýbrž byl souvislý v jediném pruhu, v podélné světlosti k vytříbení určeného lesa. Po něm přišel druhý, třetí, až byl počet úplný a les vytříben.

Zde rozhodovala pouze velikost údělu čili lánu, pánem již napřed ustanovená a tak povstaly statky selské rozdílné výnosnosti, přece však stejně poplatné. Tato nestejnost výnosnosti při stejných platech v živé jest paměti dosud u lidu selského.

To jsou vesnice druhého tvaru, jejž jsme si proto dovolili nazvati jiterním, protože povstaly z lesních klučenin, v jižních Čechách od věků zvaných jitra, po německu Reuther od roden = klučiti, jitřiti. Tvar polstva takové vesnice závisí z pravidla na tvaru osady. Tvoří-li tato slovanské okrouhlo neb podkovu, v jižních Čechách obyčejně k východu otevřenou, bývají meze polí u osady jiterní, ku stavením vždycky v jediném pruhu přilehlých, rozloženy paprskovitě jako hvězda neb vějíř. Kde vesnice tvoří ulici, tu hustě, tam zase řiďounce rozestavenou, mnohoramenný, začasto přepodivně zkroucený polyp. U mnohých vesnic jiterních lze pozorovati velmi důmyslný plán, dle něhož byly založeny. Dal by se z nich sestaviti velice poučný atlas. Němci podobné atlanty dávno již mají.

Mimochodem podotýkáme, že tato výstavnost vesnic není značkou původní národnosti. Farnost Českorychnovská na př. jest založení českého a přece vesnice její, předem Tichá (Oppolz) jsou „po německu“ rozptýleny.

Zde zodpověděti nám dlužno námitku, že vesnice rodového založení mohla během času se zceliti v ústroj jiterní, vesnice pak jiterní v osadu rodovou rozměřiti.

Prvý případ — scelování, commassace, v Německu separace — v Němcích již v předešlém století byl prováděn. Tam ve velikých vesnicích rodových nastala následkem nesmírné rozdrobenosti půdy trapná nejistota majetková; nevěděloť se začasto, komu náleží který pádělek. V této tísni svolovali sedláci ku scelování, které však ani ne vždycky dělo se způsobem jiterním. Ale kde nebylo té nejnutnější potřeby, tam jen s těží dali se sedláci přemluviti k podobnému kroku. V Čechách ovšem také ve vesnicích velkých namnoze zavládla zmatenost majetková, že by však kdy kde se bylo scelovalo (leda v nynějším století), není známo. Proto přese vše připouštíme možnost ojedinělých případů scelování, nikoli však v Čechách jižních, kde osady jsou z pravidla malé. Jak ostatně těžko lid selský i v nové době, kdy potřeba scelování všem zřejma jest a dojista v brzku zákonem se stane, dá se ku zřeknutí se odvěkého stavu přemluviti, jest dostatečně známo.

Naproti tomu vesnice jiterní v rodovou nikdy nepřešla, již proto ne, že žádná praktická výhoda z toho neplynula, vedle toho pak onoho, jehož rejt lepším byl sousedova, přímo byla by zkrátila.

Z toho, co jsme tuto pověděli, dovolujeme si utvořiti závěrek:

Rodové osady jihočeské, téměř až na samé rozhraní zemské sáhající a tvořící valnou většinu veškerých tamních osad, nemohly všechny povstati z panských dvorů a jsou tedy, nemohše se přeměniti z osad jiterních, z části odvěké, z dob pohanských.

Osazení horního Povltaví již v dobách pohanských dokazuje dále proslulá pověst Vyšňobrodská o Čertově stěně, recte Strašidelníku, opakující se doslovně na jiných, od Vyšního Brodu velice vzdálených krajinách, pověst, která srovná-li se s popisem míst, na něž se víže, jichž jména jeví překvapující totožnost i pojmu i položení, ba i koncovek, jeví stáří převysoké.[8])

Již povaha půdy hornovltavské nasvědčuje velmi rannou kolonisaci. Rozsáhlá luka tamní, která již pro svou formaci nikdy hustým lesem úplně zarůsti nemohla, zvala co nejsvůdněji k obývání lid třeba sebe více k orbě nakloněný, ale povždy ochotný, vrátiti se ku způsobu života předků svých, ku chovu dobytka, všude tam, kde půda to dovolovala, a vskutku není v celých Čechách půdy pro chov dobytka příhodnější. Poněvadž pak sotva kdo bude, jenž by tvrdil, že staří Slované byli polaři à tout prix, výhodnému chovu dobytka se vyhýbající, nelze jim také upříti snahu všem národům společnou, hledati si výživu snazší. (Hehn, Kulturpflanzen 870 str. 390.) A že chov dobytka na půdě tomu příznivé snazší obživou jest než polaření, rovněž každý přisvědčí. Lásku lidu slovanského ku polaření nelze tedy stavěti na doklad proti rannému osazení horního Povltaví, jež dle povahy půdy po všechny věky až dosud se opíralo a opírá především o chov dobytka. (Pokračování.)

---

[8]) Místopisná studie ve „Sborníku historickém“ vydaném roku 1883.

Snahy Jesuitův o navrácení se do zemí král. Českého po roku 1618.

Sepsal *Tomáš Bílek.*

Tovaryšstva Ježíšova, z Čech dekretem direktorů vypověděného,[1]) ujímali se příznivcové jeho ve dvou spisech obranných, které již koncem měsíce června roku 1618 proti apologii [2]) čili „Osvědčení všech tří stavův království Českého pod obojí“ jménem císařským v jazyku německém byly vydány.

V prvním spisu, jenž vyšel pod názvem „Informací neb zprávy císařské z strany pozdvižení Českého“, vytýká se stavům pod obojí mezi jiným, že duchovní kolleje (jesuitské) neb řeholy proti patrnému snešení sněmovnímu i zřejmému textu porovnání mezi stranou pod jednou a pod obojí učiněného složili a zrušili, statků jejich ve dsky zemské pořádně vložených skutečně je zbavili, osoby pak řeholníků (jesuitů) sami o své újmě na časy budoucí i věčné ven ze země vypověděli; školu jejich z císařské a královské štědroty od mnoha let s jednomyslným stavů království Českého snešením a povolením založenou, a tu vzácnou a znamenitou akademii, kteráž mládež českou ve všem dobrém zdržovala a počestné mravy a šlechetnost v ní zdárně vštěpovala, zrušili; její professory, učitele i s jinými duchovními osobami cvičenými a vysoce učenými ven z celé země vyhnali a do bídného pohostinství vypudili; kostelův a statků jejich mocně se ujali, je zloupili a zpustošili.

V druhém spisu příznivců Jesuitů, vytištěném též v jazyku německém pod titulem „Dostatečné evangelické vysvětlení apologie České“, uvádí se k obraně Jesuitů toto: „De facto, podle samého účinku a ne podle práva vyhlásili direktorové Jesuity za sektu takovou, kterážto svými ponoukáními, obmysly a snažnostmi na to se vydala, aby netoliko JMC. ale i celého království Českého stavové a obyvatelé pod obojí chytře a podvodně římské stolici jakožto vrchnosti cizí a přespolní pod moc a jho její uvedeni a podrobeni býti mohli. A neměvše dosti na tom, i otevřenými patenty, s mnohými těžkými na cti jich důtkami, jež sobě ze všech zemí a končin, z nichž Jesuiti byli vyhnáni, do týchž listů shledali, z celého království na věčné časy vypověděli, nic toho nevšímavše a při sobě zdravě nepováživše, že jest je císař Ferdinand I., svaté a slavné paměti, jakožto panující český král nejdříve do země uvedl, jistou fundací a nadání ke kolleji jich učinil a zvláštním majestatem i důchody obdařil; což vše do desk zemských vešlo, ode všech tří stavů schváleno a stvrzeno, od císaře Maximiliana II., Rudolfa i nynějšího císaře (Matiáše) potvrzeno, a císaře Ferdinanda nadání jim stále zlepšeno a zvětšeno bylo. Ano když za onen čas mniši Františkáni v klášteře u matky boží Sněžné na Novém městě Pražském v tu potržku Pasovskou od zšílené chasy obecné byli žalostivě povražděni a mučednickou korunou poctěni, tedy samých stavů pod obojí lid vojenský i nejvyšší nad ním dotčené Jesuity před podobným násilím obhájili a při hrdle

[1]) Viz Bílek, Tovaryšstvo Ježíšovo I. str. 37.

[2]) Obsah apologie této, sepsané při sjezdu stavů království Českého pod obojí dne 25. května 1618, viz u Skály VIII. 663.

zachovali, davše jim obzvláštní vysvědčení, že by ničímž tím vinni nebyli, z čehož je nyní protivníci jich nedůvodně obviňují a vůbec pomlouvají: jakž se to vše v otevřené zprávě a shotoveném vysvědčení jejich, jehož jest datum v Praze 23. dne září léta Páně 1611, s podpisy rukou vlastních i s pečetmi často jmenovaného hraběte z Turnu, Linharta z Felsu a jiných osob ze stavův království Českého patrněji vysvědčuje, obsahuje a zavírá. Odkudž jeden každý poznati a jaksi rukama omakati může, jak teď nyní nenáležitě a nepravě protivníci Jesuitů s nimi skutečně nakládati smějí, ježto jim předtím sami pro zvelebení pravdy hojné vysvědčení neviny jich přede vším světem vydali. Konečně pak Jesuité, na něž ta zbouřená rota neb fakcí česká mocně sábla, praví to: že se jim v té příčině před Bohem i přede vším světem křivda děje, a žádají býti v tom rozeznáni (rozsouzeni) od nepodezřelých soudců, jakéhokoli by ti náboženství byli, a spravedlivým rozsudkem neb nálezem poděleni; zakazujíce se v tom, že to vše za pravé prokázati chtějí, že totiž to obvinění jich prosté a pouhé křivé pomluvy, smyšlénky, domnění a potahové nedůvodní a tak samé toliko náruživosti a vášně postranní jsou. A poněvadž žádný vrah, lupič aneb jacíkoli jiní zločincové bez pořádného vyslyšení a přesvědčení hrdla odsuzováni nebývají, an i sám Bůh, jsa stvořitelem, Adama a Evy bez náležitého vyslyšení souditi neráčil; z té příčiny ohlašují Jesuité o tom, že na ty tyrany a hance své chtějí to podle práva dostatečně provésti a prokázati, že se jim tu před Bohem i před spravedlností bezpráví činí.“

Mimo tyto obranné spisy, po straně císařské k ospravedlnění Jesuitův jakož i pře císaře proti stavům pod obojí na jevo vydané, položena byla i v patentu císařském — kterýž Janovi Eusebiu Khánovi, generalnímu kommissaři císařskému v Čechách, odevzdán byl, aby jej po krajích posýlal a publikovati dal — mezi jinými stížnostmi, kteréž sobě císař do stavů pod obojí v rozdílných artikulích pokládal, jmenovitě i ta stížnost: že jsou stavové lidem duchovním (t. j. Jesuitům) statky, kteréž ve dsky zemské vložené měli, pobrali a je ze země vyhnali.

Proti těmto stížnostem, vytčeným v obou listech svrchu uvedených i v patentu císařském, hájili se stavové pod obojí a jich jménem direktorové, dokládajíce, že Jesuity z příčin podstatných, jež patent o vypovědění této sekty odporné na větším díle obšírně obsahuje, náležitě a právě ze země vypověděli. Zvláště pak usnesli se stavové pod obojí při svém obecném sjezdu na hradě Pražském dne 28. srpna 1618 na tom, aby se k stížnosti v patentu císařském vytčené odpovědělo takto: „Od nepřátel našich dává se nám též za vinu, že jsme Jesuitům, jež lidmi duchovními císař nazývá, statky pobrali a je ze země vypověděli. Věc tato slušná stala se proto: Předně, že jsou Jesuité vždycky buřičové a rušitelé pokoje obecného bývali, na kázáních svých nás pod obojí kaceřovali, haněli a o nás, že nám víra držána býti nemá, jako ten jízlivý Pater Scipio Gentilis, nešlechetně mluvívali, anobrž i o majestatu našem od císaře Rudolfa nám daném, že může zrušen býti, poněvadž od papeže potvrzen není, potupně v uši vrchnosti vtrušovali. Druhé, že nás při dvoře JMC. i jinde ošklivili a haněli. Třetí, že v městě Chomútově příčinou jich a praktikou mnoho krve nevinné jest vycezeno. Čtvrté, že komedie a tragedie na potupu strany pod obojí začasto strojívali, dávajíce v nich na jevo zásadu: „Fi-

dem Evangelicam exstirpandam esse". Páté, že bez povolení stavů léta 1556 do kláštera Dominikánů naproti špitálu blíže mostu (u sv. Klimenta) se vetřeli, ano i do Českého království přijati byli. Šesté, že pozemské statky kupovali, ve dsky zemské proti dobrému způsobu a obyčeji království Českého a slavnému nařízení slavné paměti císaře Karla IV. je klásti dali, ježto k tomu cíli dsky zemské od téhož císaře Karla nařízené nejsou, aby ledajakés kněžstvo statky své, jež však skupovati žádného práva nemá, v ně sobě klásti dáti mělo. Sedmé, že privilegium na novou universitu prostředkováním svých patronů, někdy mezi nimi chytrostem vyučených a vychovaných, sobě od císaře Matiáše vyžebrali,[3]) zamýšlejíce tím universitu utrakvistskou zrušiti, ježto v jednom a témž městě dvojí universita býti nemůže. Osmé, že Pater Ferdinand z Kolovrat, kazatel německý v kolleji Pražské, s P. Lukášem Fanini, kazatelem vlaským, proti akatolickému kazateli v novém chrámu sv. Salvatora (později klášter P. Paulánů), D. Helvíkovi Garthiovi, spis hanlivý, v němž všecky evangelíky k ohni, vodě, meči a provazu odsuzují, počátkem r. 1618 sepsali a na velikou potupu strany pod obojí jej k vytištění podati a vůbec uveřejniti dali, což proti porovnání mezi stranami čelilo. Deváté, že Pater Gregorius Rumerus,[4]) provincial rakouský, v listu svém k P. rektorovi Vilému Lamormainovi, zpovědníku císaře, z Passova do Hradce Štýrského psal slova tato: „Intelligo scribi militem pro Caesare contra Bohemos. Si milite agatur, ego brevi bene spero. Si ad compositionem ventum fuerit, timeo ne maneamus foris, sicut ex Venetia, etc. Status (Bohemiae) certe nos non admittent, nisi vi coacti, etc. Deus det nostris Principibus bonum animum. Nunquam erat major occasio eripiendi Bohemis omnia privilegia, quae sunt in detrimentum Religionis, literas Majestatis, et recuperandi templa. Hic tamen magno animo opus erit, quia Status dicuntur scribere militem continuo. Utinam cum Venetis sit pax, et ille miles, qui fuit Goriciae, huc veniat." (Vím, že najímá se lid pro císaře proti Čechům. Sáhne-li se k meči, doufám, že bude brzy dobře; přijde-li však k porovnání, obávám se, že zůstaneme za hranicemi České země. Stavové království Českého zajisté nás nepřijmou, leda by přemoženi a mocí k tomu přinuceni byli. Uděliž Bůh knížatům našim dobré mysli. Nikdy nebylo lepší příležitosti Čechům všecka privilegia, která jsou ke zkáze náboženství katolického, a svobody jich i s majestatem odníti a chrámy jich nazpět obdržeti. K tomu ale bude potřebí veliké zmužilosti, poněvadž prý stavové ustavičně vojsko najímají. Kéž by byl mír s Benátčany, aby ono vojsko, jež bylo v Gorici, sem přijíti mohlo.)

Mimo tuto odpověď, danou od direktorů k stížnosti dostavené v patentu císařském, nepominuli direktorové roku 1619 vydati na světlo o tom jiný obšírnější spis v jazyku českém a německém pod titulem: „Krátká zpráva a odvod stížností, kteréž stavům evangelickým v království Českém k zošklivení jich připisovati se chtějí." [5])

---

[3]) Viz Bílek, Tovaryšstvo Ježíšovo I. str. 20. a 31.

[4]) Tento byl od roku 1623 představeným nově zřízené provincie České.

[5]) Tento spis, obsahující dvanáct artikulů, nalézá se v rukopisu Skály hist. díl VIII. str. 853.—865.; též se chová exemplář český v knihovně musejní a německý v knihovně university Pražské.

Na důkaz toho, že stavové pod obojí s Jesuity po právu naložili, uveřejnili direktorové i psaní dvojí, které jim také okolo těchto časů sjednocení stavové v Nizozemsku 20. dne září roku 1618 a Moric kníže z Uránie a hrabě z Nassavy 23. dne září z města Hagu učinili. V listu stavů sjednocených jest mezi jiným uvedeno toto: „O tom také že nemají sjednocení stavové pochybnosti žádné, aby stavové pod obojí v Čechách neměli tak šťastně oukladů jesuitských zniknouti, jako tam na onen čas předkové jejich to, aby jim pravé a čisté o Ježíši Kristu učení hrůzou císaře římského, nesmyslnou papeže vzteklostí a zpronevěřilostí sboru Basilejského odňato nebylo, rozšafně a zmužile sobě opatřili. Pročež že stavové sjednocení o tom tak soudí, že stavové království Českého pod obojí moudře a řádně učinili to, když tu jedovatou neřest z království svého vypověděli a vyhnali; nebo že není naděje žádné, aby prve obnovené náboženství v jakém pokoji a utišení trvati mohlo tu, kdež se Jesuitům, to jest, úhlavním a příšežným vší bohomyslnosti nepřátelům, to nejmenší místečko a průchod přeje. Z té příčiny že vidí se stavům sjednoceným za potřebné, aby stavové království Českého bedlivě to opatřiti hleděli, aby ani pro něčí přízeň, ani pro strach a pohrůžky, ani na žádné prosby těm příšerám a obludám navrátiti se zase do země České nepovolovali, ani jich nikda více do společnosti své nepřijímali.“

Psaní hraběte Morice obsahovalo v sobě to: „Že z psaní stavů království českého k němu 28. června, jako i z přiložených v něm přípisů jest upřímnou myslí docela nerad vyrozuměl tomu, s jak neslušným a nenáležitým bezprávím a zkrácením dotčení stavové od některých obecného pokoje nenávidících domácích i přespolních nepřátel, v čemž ta ošklivá sekta Jesuitská největší a nejhlavnější příčinou a podnětem jest, jsou se potkali.“

Obrana Jesuitů proti nářkům stavů království Českého.

Naproti tomu aby Jesuité sami nezdáli se mlčením svým těch nářků všech, jimiž je stavové jak v apologii obojí tak ovšem v patentu vypovědění jejich těžce obvinili, za pravé uznávati a na sebe vztahovati: z té příčiny vynaložili na to všecko úsilí, umění a výmluvnost svou, již prve proti Francii v podobné příčině šťastně a platně potřebovanou, aby spisem odporným takové nářky stavů se sebe smyli, nevinu svou vůbec osvědčili, a nepodstatu dekretu stavovského prokázati mohli. Což brzo po vyjití svém z království Českého důvěřovali se dovésti nížepsanou obranou čili apologií,[6]) kterážto obsahuje v sobě odvody jich mnohé, ve smyslu tomto:

„Když jsme my z mandatu pánů stavů pod obojí, jímž jsme z království Českého vypověděni byli, dobře porozuměli tomu, že tu žádné právo, ani obhajování sebe právní více žádného místa nemá, nýbrž kdybychom v takovém způsobu v království Českém přece se zdržovati a

[6]) Schmidl, hist. Soc. Jes. Provin. Boh. p. III. pag. 131.—141.; pak Pavla Skály rukopis hist. česk. VIII. str. 1204.—1236. — Také v archivu kapituly Svato-Vítské.

zůstávati chtěli, že by to tak dobře nám samým, jako i našim bližním, pro něž jsme my se až dosavad tam zdržovali, netoliko k žádné platnosti, alebrž také k dokonalé záhubě sloužiti a vztahovati se mohlo: protož umínili jsme sobě nelibosti proti nám vzaté a hněvu na některý čas ustoupiti a toho prostředku se ujíti, jehož nám sám rozum postačuje a dodává do rukou; anobrž kteréhož sám pán náš Kristus Ježíš v podobné případnosti apoštolům svým užívati přikázal, řka: Když se vám budou protiviti v tom městě, utečte do jiného. Jakož pak neřkuli sami apoštolé, ale i jiní mnozí svatí a učení muži, anobrž biskupové a zástupcové církve nejpřednější tak se chovati hleděli. I nebylot by ovšem nám v tomto způsobu našem, kdybychom toliko na náš vlastní zisk a pohodlí a náruživost (příchylnost) ohledati se chtěli, nic milejšího a vítanějšího, jako abychom všeho zanechajíce na straně toho nás zastávání a ospravedlňování, pánu bohu v jeho milostivou vůli a opatrování mocné cele a dokonale se poručili, a netoliko to nám prokázané bezpráví, kteréž my pánům stavům z toho srdce odpouštíme, alebrž také i naši duchovní povinnost a professí sobě před oči představili, a tak s dobrým a nepoškvrněným svědomím ostatek dnů života našeho ztrávili, nic přitom nedbajíce a se neohlédajíce na všecky ty falešné nářky a pomluvy: předně pak toto od nás nikda nezasloužené, ale pro samu toliko víru na nás uložené vypovědění a kletbu trpělivě nésti a vystáti mohli, poněvadž ona potěšitelná slova pána a spasitele našeho Ježíše Krista ustavičně nám před očima a v srdci našem vězí a leží; kdež takto dí: Blahoslavení jste, když vám zlořečiti budou lidé a protivenství činiti, a mluviti všecko zlé o vás lhouce, pro mne. Radujte se a veselte se, nebo odplata vaše hojná jest v nebesích.

S tím však se vším poněvadž my při tom také i na povolání a stav náš, kterýž přináší s sebou to, abychom nejen sami o sebe, alebrž i o bližního našeho a jeho spasení náležitou péči a starost vedli, slušný a bedlivý pozor míti máme a musíme; k užitečnému pak věci té vykonávání potřebí jest nám neřkuli svědomí nepoškvrněného, ale také i spolu útrpné mysli: z těch příčin nemohli jsme pominouti toho, abychom proti svrchu dotčenému patentu pánů stavů pod obojí a vinám těm, kteréž se nám v něm od nich připisovati chtějí, naši zjevnou obranu aneb apologii sobě sepsati a na světlo vydati neměli, zachovávajíce při tom mírnost a rozšafnost náležitou, a jsouce při tom také té celé a neomylné naděje, že i sami páni stavové nic se na to neohlédajíce, že na ten čas naši nepřátelé jsou, tuto naši tak vysoce potřebnou, a od samého přirození všechněm nespravedlivě uváženým a potištěným propůjčenou obranu a zastání na zlou stránku nám obrátiti neráčí. Ačkoli zajisté oni z horlivé k náboženství svému náklonnosti — jež sme my, k čemuž se rádi a neukrytě přiznáváme, nikde za slušné a pravé neuznávali, nýbrž za časté důvody našimi jemu se na odpor stavěli a je poráželi — jako i na falešnou některých zprávu a z důvodu svého zastaralého o nás scestně smýšlejí i ortel vynášejí: přes to však nemáme o nich pochybnosti žádné, že oni, jak jsou upřímné a otevřené mysli, kteráž bezpochyby až dosavad nalézá se při nich, tak dobře nás, jako i druhou ještě náležitě nevyslyšenou stranu, z strany těch nářků ku právnímu a pořádnému odpovídání připustí a shledajíce nevinu naši po dokonalejším vší té věci vyslyšení a uvážení, daleko ji-

načeji o nás smýšleti budou, a ten dekret svůj sami rádi promění a umoří. My pak mezi tím s pomocí boží vykonáme mínění a předsevzetí naše, povážíce předně s pilností veřejně a vůbec toho: Zdali jakou velikou týž dekret vyšlý platnost proti nám jim s sebou přinášeti může neb má? To spravivše, hned za tím vydáme se v náležité odpovídání na jeden každý z punktů těch, kteréž nám v tom patentu svém připisovati chtějí.

Všickni pak lidé v právích duchovních i světských výborně zběhlí mají to za jistou a nepochybnou pravdu, anobrž i samo přirozené právo to s sebou přináší: že k jednomu každému spravedlivému a stranu odsouzenou vížícímu orteli neb nářku právnímu potřebí jest této trojí věci: 1. Soudce takového, k jehožto rozsudku věc ta, o niž činiti jest, vlastně náleží. 2. Aby při ní náležitý process neb pořad práva zachován, a věc sama dle náležitosti k dokonalému vyslyšení a rozeznání připuštěna i dovedena byla. 3. Aby podle přednešených průvodův a allegat spravedlivá výpověď se vynesla. — Toť pak jest patrná a po vrchu ležící věc, že jmenovaný pánů stavů dekret netoliko v jednom, ale hned ve všech těch punktech hrubý nedostatek má, a tou měrou sám v sobě neplatný, nedostatečný a naprosto ničímž jest. My prve zajisté, co se první věci, totiž soudce pořádného dotýče, o tom v právích císařských to se výslovně vyměřuje: Že žádný není povinen nálezu cizího soudce folkovati (dáti se jím vázati) a jemu zadosti činiti. To pak jest vůbec vědomé a známé: že často jmenovaní páni stavové naši soudcové nejsou, a že jsou ve věci této výnos jaký právní činiti, aneb výpověď jakou vynášeti žádného nejmenšího práva aneb moci neměli. Žádné pořádné jurisdikcí nemohou sobě v tom nijakž osobovati; poněvadž ta toliko samému králi podle všech tří společných stavů téhož království Českého bez oddělování katolických od nekatolických náleží, a to způsobem ovšem takovým, že podle obecného práva a řádu téhož království ani dotčení stavové společní žádných artikulů právních, kteřížby po celém království držáni a zachováváni býti měli, bez vůle a povolení krále českého předpisovati, nařizovati; mnohem pak méně toho, což jednou do desk zemských vepsáno a vloženo jest, aneb předešle králem ustanoveno a poručeno jest, v čem nejmenším měniti a jinačiti nemohou. I poněvadž my na onen čas od samého českého krále a prostředkováním mocnosti, vůle a štědroty jeho od téhož krále českého byli jsme povoláni a obdařeni netoliko plnou mocí a svobodou tam, abychom v něm úřad neb povolání naše vykonávali, ale nad to výše i důchody a platy jistými pro náležité vychování naše; k obydlí pak našemu jsou námi zvláštní kolleje vystavené, a to vše pro lepší a stálejší bezpečnost do desk zemských s dodatkem vepsáno a ingrossováno jest. Proti tomu pak často jmenovaný dekret ani od krále samého, ani ode všech tří stavů ze spolku, nýbrž mnohem víceji proti vůli královské a stavů katolických pod jednou sepsán (skopírován) a vydán byl. Tou příčinou to jest více nežli náleží věc patrná, že páni stavové pod obojí žádné moci ani práva a jurisdikcí pořádné k učinění a nařízení dotčeného dekretu neměli; poněvadž sami v nápisu jeho znají se k tomu, že od samých toliko stavů pod obojí původ svůj má, a tou měrou že tak dobře jmenovaný dekret králi, jako i stavům pod jednou, od nichžto onino druzí beze vší příčiny se oddělují, přenáramně se nelíbí. Mnohem tedy méněji mohou se hájiti tím, že by jim

ňáka taková jurisdikcí od někoho byla svěřena a poručena: poněvadž i to vůbec zřejmé jest, že když se JMC. z království Českého preč odebrati ráčil, že jest všecku takovou moc a jurisdikcí toliko nejvyššímu purkrabí Pražskému a jiným místodržícím svým společně poručiti a svěřiti ráčil. Poněvadž pak v počtu týchž místodržících jakož purkrabě, tak skoro i všickni jiní k náboženství katolickému se přiznávající, z strany pak stavů pod obojí, ježto týž domnělý mandat mezi sebou ukovali, velmi málo se nachází; tedyť jsou se dotčení stavové takové mocnosti nikda ujímati a ji sobě osobovati nemčli a nemohli, anť ani sami páni místodržící ze spolku všickni neměli dané sobě moci a svobody takové bez zvláštního poručení a kommissí JMKrál. proti předešlým snešením a nařízením království Českého nás ven ze země vypověditi a vyhnati. Aby pak kdy v tom JMKr. vůle býti měla, tohoť nesmějí ani nemohou sami stavové říci; nýbrž že jinačejší vůle byl král a jest posavad, to jest vůbec dosti patrné a zřejmé. Z toho ze všeho již nad slunce denní jasněji se spatřuje, že páni stavové pod obojí k nařizování proti nám dekretu takového rovně tak málo moci, práva a svobody měli, jako kdyby stavové katoličtí sami mezi sebou snesli se bez vůle a rozkazu krále JM. jako i bez jich stavů pod obojí o to povolení: aby praedikanty neb služebníky jich anebo třebas je samé stavy pod obojí ven z království českého vyhnali. Jest jistá věc, kdyby se co toho stalo, žeť by nepochybně páni stavové pod obojí učinili vskok proti tomu snešení protestací svou a ohlášení: že druhá strana proti všemu řádu a právu s nimi zachází, a že takový nález aneb výpověď není vynešen od řádného soudce; nýbrž že se jim tu proti vrchnosti jich řádu a právu náležitému pouhé násilí činí. Ale ani pod tím titulem a zámyslem, jakoby to učinili pro obhájení a zastání majestatu svého, nemohou sobě moci takové přivlastňovati; poněvadž všem vůbec vědomé jest, že takový titul jim nikda k tomu cíli dán a propůjčen není, ani aby mohli jaké násilí nad kým provozovati, neb koho po své libosti ortelovati; ale toliko k tomu, aby se o své věci domlouvati, v nich prostředkovati, je podporovati a opatrovati moc měli. Dále sami se znají k tomu v apologii své: že teď nedávno od JMC. a krále zapovědíno jest, aby defensorové neb zástupcové majestatu, až do jeho zase do země příjezdu aneb do dalšího vyměření, žádných sjezdů sobě nepokládali, ani obyvatelé království Českého na obeslání jich k nim se nacházeti nedávali. I kterakž tedy mohou páni stavové pod obojí pod titulem tím práva a svobody k pokládání a držení sjezdu, k vynášení nálezů na lidi, k vypovídání a vyhánění lidí poddaných a JMC. věrných ven z země i k postupování proti nim naskrze nemilostivému a nenáležitému svévolně se ujímati a beze vší spravedlnosti oč toho se pokoušeti?

Ale mohli by se snad hájiti tím: že proti násilné moci a bezpráví svému pro obhájení samých sebe takové věci před sebe vzíti musili. Avšak ani tím slušně vymlouvati se nemohou. Nebo takové právo, totiž sebe samého obhajování, tu žádného místa nemá, když strana slušně a spravedlivě na zjevnou a násilnou moc naříkati a stěžovati sobě nemůže, a když také k vrchnosti své pořádné, totiž k samému králi aneb k jeho místodržícím a nejvyšším úřadům zemským, svobodný a bezpečný přístup, útočiště míti a od nich přichránění svého náležitého dojíti může. Pakliť by chtěli vycházeti opět tím: poněvadž rovně titíž místodržící s nimi

níceji násilně nežli podle řádu a práva zacházeli, pročež že jsou slušně va nich samých začátek nápravy své učinili, a jim náležitou uzdu pojíti musili. Nechť hledí, jak s tou výmluvou ostojí; poněvadž neřkuli tou měrou nic sobě nepomohou, v svém bezpráví se nepřichrání, alebrž spíšeji proti vrchnosti a pánu svému sami sobě právo vypovídati budou, J. M. královské a vrchnosti od něho pořádně jim vystavené soud a výpověď zlehčí, práva svého samoděk se zbaví, a tak toho nejtěžšího hříchu a výstupku, totiž urážky velebnosti císařské a královské účastné sebe učiní. Ale uchovej bůh pány stavy pod obojí, aby jim kdy co takového na mysl připadnouti mělo.

Dále co se tkne rozeznání právního věci té, a zachování při ní processu náležitého, tomu se odepříti nemůže: že v takových příbězích obě dvě strany zároveň ku právu obeslány neb pohnány i vyslyšány býti musejí; jakž to vše práva císařská s sebou šířeji přinášejí. Ale i to neméně jest jisté a bez odporu všelikého: že jsme my od pánův stavův pod obojí nikda prve, nežli ten dekret na nás vyšel, od nich ani citováni, ani v ničemž slyšáni nebyli: anobrž oni k takovému obsýlání nás před sebe naprosto práva a moci žádné jsou neměli, jakž již předešle toho dotknuto. I kterakž bychom tedy měli, jako ti, ježto jsme nikda nic toho citováni ani slyšáni nebyli, za odsouzené jmíni a držáni býti. Na tomť pak punktu tak veliká podstata záleží, že, byť krásně při takovém processu mnohé jiné nesčíslné viny a nešlechetnosti se nám připisovaly, ty všecky mohly by se prostým toliko jim odepřením dostatečně a podstatně poraziti a svésti: poněvadž byli bychom jedinkým slovem říci a hájiti se mohli, že jsme nikda od žádného k tomu citováni, nikda v ničem tom slyšáni, mnohem pak méně přesvědčeni nebyli. Za to vše, cožkoli se na nás vzkládá a sčítá, že jest pouhá faleš a smyšlénka, anobrž nic jiného, jediné samotné hanění a pomluvy. (Pokračování.)

Bývalé panství Pečecké.

Sepsal prof. *Josef Vávra.*

Od Kolína kráčejíce silnicí ke straně polední, dojdeme za půl hodiny do úhledné vsi Polep, pěkně položené v ovocných zahradách v dolině potoka. Další půlhodinu cesty vede nás silnice mezi alejí bujných stromův ovocných do městečka Peček, jehož poloha jeví se jako roztomilé zátiší, v dolině mezi pěknými sady ovocnými a mohutnými lány panských pozemkův. Odtud k jihu zdvihá se půda k památným výšinám Kaňku a Vysoké. V městečku jest zámek slohu barokového, zbudovaný v roce 1660, při něm krásný park, v jehož sklennících chovají se vzácné rostliny tropické. Vlídnost majitele, sv. pána Theodora Hrubého z Jelení, dopřává příchozímu volného přístupu do vzácného sadu toho. Blíže zámku jest pivovár, v jehož nádvoří pod mohutnou lipou najdeme zotavení. V městečku jest skrovný kostelík Marianský, jehož věž vychází v pyramidu zděnou.

Za starších dob byly Pečky pouze vsí, kdež bývala tvrz s dvorem poplužním. V starých pramenech se jmenuje Peczch, Peczk, Peczka, v XVI.

věku nazývalo se to místo Pečky Hrabáňovy, nyní však ozývá se jménem Pečky Červené. Historické zprávy o Pečkách sáhají daleko na zad do XIII. století, ale vzhledem k tomu, že půltřetí hodiny cesty k severozápadu jest ves Pečky Podblatné při státní dráze, kdež za starodávna bývalo sídlo rytířské, zůstavují nás na pochybnostech, kterých z obou Peček se týkají. Jan z Peček byl roku 1225 v družině krále Přemysla Otakara I. v Hradci Králové,[1]) a roku 1359 byl Jarohněv z Peček spolupatronem kostela ve Chvatlinách.

Bezpečné zprávy o držitelích tvrze a poplužního dvora v Pečkách máme z druhé polovice XIV. století. Roku 1370 se tu jmenuje Martin Haumbach, měšťan Kutnohorský, v letech 1375 a 1390 Horník Václav Volek, jinak Ochs neb Ochslin zvaný, r. 1393 téhož vdova Anna Ochslinka. Oba měli obchody s Kolinskými sladovníky, dávajíce jim 100—200 korců ječmene na úvěr, korec po $3^1/_2$—5 groších počítajíc.[2]) Roku 1404 držel ten statek v Pečkách Horník František Rozenthaler, 1407 pak Anéžka vdova Petra Hechta Lineckého.[3]) Nemnoho let potom, as roku 1410 náležel ten statek Hanuši Kaufmannovi z Kutné Hory, jenž umíraje, zůstavil ho dětem svým Matěji, Barboře a Kateřině. Tehdáž k tomu náleželo mimo všechen les 14 lánů rolí, z nichž šest lánův a 12 jiter spravováno při dvoře, ostatek dán sedlákům Pečeckým pod úrok 22 kop gr.[4])

Tito statkáři v Pečkách vykonávali podací právo nad farním kostelem Panny Marie v Pečkách na spolek s vladykami nedaleké vsi Bohúňovic, a ježto ves Pečky teprve krátce před rokem 1541 spojena byla se statkem Pečeckým, domníváme se, že v XIV. století ona ves náležela vladykám z Bohúňovic. V letech 1370—1407 jmenuje se v té společné kollatuře vladyka Petr Sak z Bohúňovic. Farní kostel Pečecký roku 1352 platil 12 grošů desátku polouletního, a za správce jeho dosazeni byli po smrti kněze Mikuláše roku 1370 Hartung z Nebužele, kanovník Boleslavský, 1375 František, prve farář ve Slivenci, 1379 kněz Beneš, po něm Mikuláš, 1390 Jan prve farář v Nové Vsi a za krátko po něm Jan Vartemberk z dioecese Litomyšlské, Němec kovaný, jenž později jsa farářem Týnským v Praze, netrpěl tam zpívání českých písní. Roku 1395 kněz Matěj, 1404 kněz Petr, 1407 kněz Václav.

Byl pak v té době menší dvůr poplužní v Pečkách, který náležel do šosu města Kutné Hory. Roku 1358 rozhodnut byl při právě Kutnohorském spor o ten dvůr mezi Žofií vdovou Frenclina Kaucenbacha Horníka a Mikulášem Šramem též Horníkem. Šramovi tu přiřčen plat roční osmi kop na tom dvoře, a ten plat jest roku 1386 obrácen na chování správce kaple mincířské u sv. Jakuba v Hoře. Poloha toho dvora udává se tu pod dolem stříbrným u Hořan, a stál tudíž opodál vsi Peček.[5]) Držitelé toho dvora zůstávali potom v poddanství Kutnohorském, až ten statek roku 1644 Štěpán Vodička Myslkovický prodal šepmistrům, ti pak za krátko kolleji Jesuitské v Hoře. Že ale ten dvůr, při němž bylo 30 kop záhonů míry vrchovaté (210 našich korců), nic nenesl, Jesuité roku 1679 prodali ho vrchnosti Pečecké za 1200 zl.[6])

---

[1]) Erben Reg. I. č. 700.
[2]) Městská kniha Kolinská č. 2.
[3]) Knihy konfirmační.
[4]) Tomášek Oberhof in Iglau č. 266., č. 327.
[5]) Borový LL. EE. III. p. 263.
[6]) Archiv zemský, odd. katastralní, Čásl. kraj ad 64.

Za bouří Husitských nemáme zpráv o Pečkách. Teprve roku 1458 jmenuje se Jan z Peček, perkmistr v Hoře, jenž prodal plat 20 kop na vsi Hostoulicích Janu Hůrkovi.[7]) Roku 1489 držel tvrz a dvůr v Pečkách vladyka Prokop Mírek z Solopisk, a pak ještě roku 1492, kdež skupoval statek Hoštický.[8]) Roku 1495 zemřel u pana Mírka v Pečkách ovčácký mistr Rafael z Kolína. Pozůstalost jeho vyšetřili Jaroš richtář Pečecký a Vítek richtář Nebovidský na 92 kop míš. a 34 ovec, kteréž dány sirotkům jeho. Roku 1498 držel statek v Pečkách syn Prokopův, Beneš Mírek z Solopisk a roku 1499 dědil po svém bratru Hynkovi statek Hoštický.[9]) Odtud zase ztrácíme vědomost o Pečkách na delší čas; toliko víme, že pan Beneš Mírek v roce 1520 seděl na Chválovicích u Sadské, kdežto statek Pečecký roku 1534 byl v držení vladyk Hrabání z Přerubenic.

Hrabáňové z Přerubenic byli původem z kraje Slanského, kdež stála tvrz Přerubenice na Zlonicku. Jaroslav Hrabáně, roku 1464 jsa 70letý, svědčil o ves Svinařov ve Slansku.[10]) Chvalnou pověst svého rodu založil Jan Hrabáně z Přerubenic, jenž sloužil králi Jiřímu roku 1469 jakožto statečný hejtman vojenský ve válce s Uhry, později jako zámecký hejtman v Kolíně (1470—86). Z milosti královské dostalo se mu něco statků v okolí Kolinském, zejména Ratboř a Hlízov; trhem nabyl statku Sedlova a Bořetic. Po něm dědili synové jeho Mikuláš a Jakub, a synové jednoho z obou, Jaroslav a Václav Hrabáňové, r. 1534 seděli na tvrzi a dvoru v Pečkách. V potomních časích, ale ještě před shořením zemských desk roku 1541 Václav Hrabáně z Přerubenic vyplatil bratru svému podíl 550 kop a držel pak statek Pečecký sám. K tomu zakoupil od staré paní Zuzany Pařízkové z Trojanovic roku 1538 ves Pečky za 500 kop.[11]) Jsa dobrým hospodářem, přikoupil roku 1558 od kapituly Pražské ves Onomyšl u Janovic Uhlířských,[12]) tamtéž i ves Kozí Mančice, u Malešova ves Vidice, roku 1559 koupil od sester Doroty a Lidmily z Prachňan ves Opatovice blíže samých Peček, roku 1560 od Jana Popela z Vesce vésku Bořetice u Suchdola. Jmenovaný Jan Popel, seděním na blízkém Suchdole, nebyl mu však dobrým sousedem. Mezi Pečkami a Opatovici měl Jan Popel dubový les, zvaný Bojiště, a tam rybník, jehož hráze tak zle opatroval, že roku 1557 se strhaly, z čehož povstala zátopa a zbahnění gruntů Pečeckých; ba i silnice ke Kolínu byla na 200 kroků pod vodou.[13]) Jinou kyselost měl Václav Hrabáně s Popelem pro násilí roku 1561 způchané na lidech Bořetickych.

Pan Václav Hrabáně měl manželku Kateřinu Hanikéřovu ze Semína, dceru sousedního statkáře Nebovidského, ta však zemřela úbytěmi, po ní i synáček její. I vinil pan Hrabáně babu Annu, šafářku v Nebovidech, že oběma dala vindušky, takže schnuli a zemřeli; za to byla roku 1548 ona baba při právě Kutnohorském vězněna a útrpně tázána.[14]) Roku 1541 oženil se pan Hrabáně po druhé a pojal pannu Leonoru Střelovou z Rokyc, kteráž roku 1559 koupila Sedlov. Však již roku 1567 byli oba manželé mrtvi, a

---

[7]) Rel. tab. terrae I. p. 290.
[8]) Tamtéž II. p. 438., 451.
[9]) Kolinské manuale 1494—1500.
[10]) Desky dvorské 2. p. 319.
[11]) Desky zemské 1. D 23, 4 D 30.
[12]) Ibidem 53 G 8.
[13]) Desky zemské 52 H 25.
[14]) Ze zápisků pana V. J. Nováčka, vychovatele v Pečkách.

zůstali po nich synové Jan, Adam a Pavel, dcery Anna a Kateřina. Z dcer vdala se Anna za Adama ml. Věžníka z Věžník, a po matce držela Sedlov; druhá, Kateřina, vdala se třikráte, posléze za Jana st. Lukaveckého z Lukavec, ale v moru roku 1599 na dobro ovdověla; žila pak ještě roku 1629. Jmenovaní tři synové Václava Hrabáně roku 1567 rozdělili se o statek otcovský. Nejmladší, Pavel, obdržel ves Vidice s devíti poddanými (platili 17 kop 34 gr.), podacím kostela a lesy, a díl Peček s osedlými Pavlem Prokorou, Jakubem Kalouskem, Petrem Bílkou a Bartolomějem Pechou, k tomu mlýn pod tvrzí s rybníkem.[15]) Druhou část Peček obdržel Adam Hrabáně, ale hned ji za 600 kop prodal manželce svého staršího bratra Jana, paní Anně ze Solopisk.[16])

Z oněch tří bratří nejlépe hospodařil Pavel Hrabáně z Přerubenic, došed roku 1571 let svých přirozených. Ten ponenáhlu skoupil od bratří téměř celé dědictví otcovské; as roku 1584 koupil druhý díl Peček od švekruše své Anny ze Solopisk a držel k Pečkám Opatovice, Onomyšl a Kozí Mánčice. O něm praví Dačický, že byl dobrý „hospodář oekonomus". Pan Pavel zajisté půjčoval potřebné šlechtě vůkolní nemálo peněz a pak od nich kupoval statky. Roku 1583 koupil od bratří Jindřicha a Krištofa Králických z Ostrova za 3000 kop č. zadlužený statek Králice, přiléhající k jeho vsi Onomyšli. Tím získal tvrz a ves Králice s dvorem poplužním, pustou ves Krsovice se záduším kostela sv. Jana a ves Nepoměřice. Roku 1587 koupil tvrz a ves Křečovice u Mánčic, roku 1604 tvrz a dvůr Dobešovice a samých Peček, a podobně získal roku 1607 pěkný statek Nebovidský za 10.550 kop gr.

Co takto pan Pavel zmáhal se na statku, stíhalo jej v rodině mnohé neštěstí. Roku 1599 umřel bratrovec jeho Jindřich Hrabáně, osedlý na statečku Prokorovském v Pečkách. Vdovu jeho Kateřinu z Říčan pojal pan Pavel, krátce před tím ovdověv, za druhou manželku; ta však mu zemřela roku 1614. Z prvního manželství měl syna Václava a dceru Annu; a ten syn jeho zemřel, mládencem jsa, roku 1612 a 12. června pochován v Pečkách. Dcera Anna vdala se za mladého Zdeňka Maternu z Květnice, ale již roku 1608 ovdověla. Potom proti vůli otcově provdala se za Oldřicha Ostrovce z Královic, jimž pan Pavel vykázal byt v Křečovické tvrzi.[17]) Leč již roku 1617 zemřela bez potomkův. I zbyl tu pan Pavel Hrabáně na stará kolena sám, nemaje než jedinou sestru, letitou vdovu Kateřinu Lukaveckou z Přerubenic. Krátce po vypuknutí českého povstání, dne 30. května 1618 zemřel pan Pavel, maje věku blíže 70 let, a pochován jest v kostele Pečeckém.[18])

Jím sice nevymřelo pokolení Hrabáňů. Jaroslav Hrabáně z Přerubenic, jenž r. 1534 byl spoludržitel Peček, zůstavil totiž syny Václava, Fridricha, kteříž oba ve svádách s jinými zemany byli zabiti, a Hrdibora, jenž co osedlý rolník v Církvici zemřel roku 1605. Týž zůstavil syna Jaroslava, který ještě roku 1623 seděl na skrovném statku Dalšicích; nebyl však povolán, aby po strýci Pavlovi dědil panství Pečecké, to připadlo staré paní Kateřině Lukavecké z Přerubenic.

Zatím nadešla doba velikých strastí pro běh válečný. Kozáci Lisovčíci pod hejtmany Domanovským a Strognovským vracejíce se po bitvě Bělohorské

[15]) Dsky zemské 58 E 28.
[16]) Dsky zemské 58 O 11.
[17]) Dačický II. 89.
[18]) Radní protokol Kolinský k roku 1618.

domů, potom císařské pluky, které Buquoy vedl od Prahy do Moravy, nepřátelsky navštívili okolí Kolinské a zde kořisť sdělávali. Ze staré pozemkové knihy Nebovidské jde na jevo, že na Pečecku již roku 1621 nastalo přehánění podobojích na víru katolickou, z kteréž příčiny mnozí osedlí od gruntů svých zběhli. Mělť v tom zajisté ruku svou pan Vilém z Vřesovic a Doubravské Hory, mincmistr v Kutné Hoře. Týž potom 8. března 1623 od paní Kateřiny Lukavecké koupil za 20.000 kop č. spojené statky Pečky, Nebovidy, Dobešovice, Králice a Křečovice.[19]) Dokládá k tomu letopisec: „Zemřelý pan Hrabáně pokládal sobě ten statek v 40.000 kopách. Takhle těm statkům zemským pod tím nepokojem spadalo. Nabývali týmž způsobem statků a bohatli statky cizími.“ [20]) Leč pan Vřesovec ani těch 20.000 kop najednou nesplatil, ale vymínil si lhůty, v jichž dodržení nebyl pořádný. Roku 1626 paní Lukavecká bydlíc v Hoře, obžalovala ho pro nezaplacení lhůty 2500 kop, a vymohla proto právní svod na Pečky.[21]) Ovšem že panství Pečecké tehdáž málo užitku dávalo pro časy nepokojné; leč pan Vřesovec vinil z toho Matiáše Jílovského, úřadníka na Pečkách, jakoby nevěrně ono zboží spravoval, za to jej soužil a vyšacoval.[22])

Roku 1629 prodal pan Vřesovec, povýšen byv do stavu hraběcího, panství Pečecké za 52.500 zl. rytíři Hanuši de Witte z Lilienthalu, pánu na Kácově a Ratajích.[23]) Nový ten pán Pečecký, Nizozemec z Bruselu rodilý, náležel bohaté rodině bankéřské; slouživ císařům Rudolfovi II., Matiáši a Ferdinandovi II. půjčováním peněz v častých potřebách jejich, byl roku 1627 povýšen ve stav rytířský, načež zakupoval se v Čechách jako statkář bohatý. Zboží své Pečecké rozšířil roku 1629 o pěkný statek Chotouchovský, jejž od starého pana Jindřicha Talácky z Ještětic za 15.167 zl. koupil. Náležely k tomu tehdáž tvrz a ves Chotouchov s dvorem poplužním, tvrz a ves Jelčany a pustá ves Vernýřov u Zbraslavic.[24]) Na jiném místě bylo vypravováno, kterak Witte přinutil purkmistra, konšely a starší města Kolína, že mu v červnu roku 1630 v dluhu 7500 zl. postoupili oba své dvory v Polepích blíže samých Peček, a ze šosu městského vypustili.[25]) Však za nedlouho pominul se pan Witte na rozumu a nemaje potěchy, skočil do studně hluboké a tam utonul. Stalo se to dle mínění lidu na zámku Kácovském, a současný letopisec toto neštěstí sváděl na Wittovu nestálost ve víře, kterýž byv prve evangelické víry, dal se na víru katolickou a potom sobě zoufal a za zatracena se pokládal.[26]) Však podobá se, že předvídaný úpadek peněžní též byl příčinou jeho zoufání. Vdova jeho Anna, dcera někdy rentmistra císařského Matiáše z Glauchova, spravovala pro sebe a své dítky všechen statek po Wittovi pozůstalý, ale tu vyskytli se z daleka věřitelé Wittovští s požadavky velikými; jediný Walter de Hertogen, kupec Hamburský, žádal splacení dluhu 99.148 zl. a chtěl se hojiti na statcích Wittových. Hamburský vyslanec ve Vídni, doktor Daniel Meuren, vymohl již roku 1633 odhad panství Pečeckého. V tom odhadu se udává tvrz v Pe-

[19]) Desky zemské 194 F 30.
[20]) Dačický II. p. 223.
[21]) Menší desky 145 D 12.
[22]) Dačický II. 244.
[23]) Desky zemské 297 J 23.
[24]) Ibidem 299 S 17.
[25]) Sborník Historický I. 4. p. 364.
[26]) Historie utrpení církve české.

čkách se dvěma dvory a pěknými světnicemi v 500 kopách, kamenné tvrze v Nebovidech, Křečovicích a Chotouchově po 500 k., zpustlé tvrze v Králicích a Dobešovicích po 250 kopách. Dále shledáno 11 poplužních dvorův, a sice při Pečeckém dvoře bylo $13^1/_2$ lánu rolí, při dvoře Kalouskovském v Pečkách dva lány, při Dobešovském čtyři a půl, při Nebovidském $13^1/_2$, při Chotouchovském 15 lánů, při dvořích Polepských 11 lánů, vše rolí výborných. Chudších rolí bylo při dvořích Jelčanském čtyři a půl, Křečovském sedm a půl, Mánčickém šest, při Králickém tři lány; úhrnem bylo $80^1/_2$ lánu rolí orných po 64 korcích míry vrchovaté. Lesů bylo úhrnem 108 lánů, a sice pět lánů lesa dubového a habrového na Bojišti, v Opatovicích lán, u Suchdola zarostlých rolí sedlských dva lány, u Křečovic šest lánův, u Mánčic osm, u Onomyšle bílý a černý les míchaný 32, u Nepoměřic borového lesa 32 a k Malešovu osm, u Králic 16 lánů. Všecky louky panské dávaly 534 vozů sena a 100 vozův otavy. Ve vsech poddaných shledalo se 58 usedlostí potažnických a 55 chalupnických, z nichž ale již tehdy bylo nemálo opuštěných.[27])

Za všecko to zboží dal zemřelý Witte 75.167 zl. Leč v následujícím roce tomu zboží Pečeckému spadlo na ceně, když v srpnu roku 1634 nepřátelští Sasové opanovali město Kolín a odtud vyjíždějíce na plen, všecko okolí města zpustošili. Zajisté i v Pečkách zle řádili, neboť když přičiněním Hamburského vyslance 19. listopadu 1635 dáno panství Pečecké do dražby, puštěno jest v 43.000 zl. panu Joštu Gebhartovi z Kamenice (Kämentz), císařskému dvornímu radě. Tehdáž byly budovy panské a sedlské ve stavu zlém, mlýny spáleny, poddaný lid na díle rozběhlý, a kteří tu zbývali, neměli ani dobytka ani obilí, ovčíny byly prázdny, rybníky vymřelé.[28])

Pan Gebhart držel Pečky 20 let, a za ten čas statek jeho zpustnul ještě více, zvláště za válečného běhu v letech 1639—40 a 1643. Děsné jest seznati ohavnost zpuštění, jakou na Pečecku způsobila válka 30letá. Roku 1654 shledala kommisse od zemského sněmu vyslaná, že na panství Pečeckém byly vsi Nebovidy, Onomyšl, Jelčany, Mánčice, Křečovice a Vernýřov úplně pusté a prázdné; na všem panství zbývalo 11 potažníkův a 12 chalupníkův osedlých, ale zcela pustých bylo 47 usedlostí potažnických a 43 chalup. Z gruntů sedlských bylo 381 korcův oseto, a chováno na nich 15 koní, 32 volů, 98 krav, 88 jalovic, dvě ovce a 29 prasat; přes 3000 korců rolí bylo úplně zpustlých, větším dílem lesem zarostlých.[29]) Tak zpustošeného statku pan Gebhart mohl jen na mále užívati, a jakož byl na to ještě 12.500 zl. nedoplatku dlužen, dne 18. ledna prodal zboží Pečecké za 40.000 zl. hraběti Hanuši Fridrichovi z Trautmansdorfu.[30])

Nový pán Pečecký byl syn věhlasného diplomata Maximiliana hraběte z Trautmansdorfu, zlatého rouna rytíře, jenž od roku 1622 měl inkolat v Čechách. Hrabě Hanuš Fridrich, jsa též pánem na Litomyšli a Brandýse n. O., měl s dostatek prostředkův, aby zboží Pečecké, jehož krása polohy a úrodnost pozemků zajisté se mu zalíbila, z úpadku přivedl k rozkvětu. Nenáhlým přikupováním menších statků sousedních ono panství nemálo rozšířil. R. 1661 koupil od královské komory za 6125 zl. pustý statek Kbel, tak jak od roku 1633 byl odúmrtí po Bohuslavu Hostačovském z Petrovic.[31]) R. 1669

[27]) Archiv zemský, kraj Čáslavský (katastralní oddělení) ad 64.
[28]) Dsky zemské 300 L 24.
[29]) Arch. zem. katastr. kraje Čásl. ad 64.
[30]) Dsky zemské 310 E 14.
[31]) Dsky zemské 313 F 24.

koupil od pana Ugarte, podplukovníka městské gardy Vídeňské, tvrz a ves Velké Bečváry, vsi Drahobudice a Hatě za 17.000 zl.[32]) Podobně nabyl od Volfganga Krištofa z Hopfgarten statku Jindického za 9500 zl.; [33]) roku 1682 získal od Václava Sylvestra Smrčky z Mnichu statek Hrádek Paďouský se vsemi Hrádkem a Solopisky, a to směnou za svůj statek Klecany nad Vltavou. Konečně roku 1689 koupil od Jesuitů Kutnohorských, kteří nucenými příspěvky na válku tureckou se zadlužili, statek jejich Žandov za Uhlířskými Janovici.[34]) Od týchže Jesuitů koupil roku 1679 dvůr Štěpánovský v Pečkách, o němž byla řeč k roku 1358. Tím rozšířeno panství Pečecké k objemu $1^3/_4$ □ míle. Však i na jiných stranách rozhojňoval hrabě Trautmansdorf své zboží zemské, neboť kromě Peček, Litomyšle i Brandýsa nad Orlicí držel i Dolní Břežany, Choceň a Bělou.

Hrabě Trautmansdorf netoliko rozmnožil zboží Pečecké; on též je náležitě zvelebil; na místě tvrze Pečecké stavěl v roce 1660 pěkný a pohodlný zámek, a zde rád přebýval. Ves Pečky obnovil a rozšířil stavěním nových chalup a domků, k nimž připojil pozemky zrušeného dvora Štěpánovského. Les dubový na Bojišti kázal úplně vymýtiti a zbudovati tam vésku Bojiště; poplužní dvůr v Dobešovicích zrušil a proměnil na ovčín; na pozemcích Dobešovských vystavěl pak ves Dobešovice. Obě pak vsi, Bojiště a Dobešovice připojil ke vsi Pečkám, takže tato osada odtud čítala šest usedlostí potažnických s výměrou 59—114 korců rolí orných, 30 chalup o 5—10 korcích, krčmu, mlýn, 21 domků, školu a pazdernu. Osadníci Pečečtí tehdáž sdělávali 836 korců rolí na větším díle panských, z nichž odváděli mírný úrok. Mezi chalupníky a domkáři tehdáž byli dva ševci, kolář, sedlář, krejčí, sklenář, bednář, zahradník, zámečník, ač byl stesk, že pro blízkost města Kolína tito řemeslníci jen malé mají výdělky. Roku 1669 začato s mýcením lesa na gruntech někdejší vsi Nebovid, a tu obnovena jest ves Nebovidy a osazena. Na těch pozemcích Nebovidských blíže k silnici Horské založena nová, prve nebývalá ves Hluboký Důl s mlýnem a krčmou při silnici. Hrabě Hanuš Fridrich Trautmansdorf zrušil některé poplužní dvory a na místě jejich zbudoval nové vsi, jimž dány panské grunty pod úrok. Roku 1669 zrušen dolejší dvůr Polepský a založena tam ves Polepy. Podobně obnoveny vsi Jelčany a Kozí Mánčice; ze zrušeného dvora v Králicích vznikla ves Králičky, a na gruntech Žandovských založena ves Kamenná Lhota s dvorem poplužním o 179 korcích rolí a 13 korcích luk, též ves Pivnisko, tak jak dosvědčil roku 1735 Žandovský sedlák Jan Nouza, 55letý. Roku 1685 kázal hrabě, aby vysláno bylo z Litomyšle 300 robotníků do lesův u Solopisk na statku Hrádeckém; ti pak tam vymýtili velký díl lesa a zbudovali tam dva statečky sedlské, tři chalupy a krčmu, osada nová jest nazvána Miletín.[35])

Za takových péčí o zvelebení panství Pečeckého sestárnul hrabě Trautmansdorf, jsa nejvyšším komorníkem zemským a JMC. tajným radou. Dne 5. ledna 1696 raněn byl mrtvicí a mohl jen tím způsobem poříditi vůli poslední, že na dané otázky svých svatů, hrabat ze Šternberka, kýváním neb vrtěním hlavou odpovídal. Potom dne 4. února 1696 zemřel a pochován v kostele u Piaristů v Litomyšli; i slouženo jest za něho 2000 mší. Po něm

[32]) Ibidem 389 D 4.
[33]) Ibidem 391 A 13.
[34]) Ibidem 468 C 2.
[35]) Archiv zemský odd. katastr. Čásl. kraj ad 64.

zbyla manželka Marie Eleonora Klára ze Šternberka, pět synů nezletilých, František Václav, František Antonín, František Adam, František Fridrich a František Josef, a čtyři dcery. Když pak roku 1700 rozdělen jest statek pozůstalý, dostalo se panství Pečecké s přivtělenými statky, jak výše byly uvedeny, mladému hraběti Františku Adamovi z Trautmansdorfu, leč měl matce své vyplatiti 35.000 zl.[36]) Týž ale, jsa JMC. tajný rada a komoří, dne 5. dubna 1713 prodal své panství Pečecké za 300.000 zl. a 1500 klíčného hraběti Karlu Jáchymovi z Brédova. V tom prodeji se vyčítá zámek s parkem pod 30 korců, 29 vsí, podací nad farami v Nebovidech a Solopiskách, a nad šesti kostely filialními (v Pečkách, Kbele, Králících, Drahobudicích, Jindicích a Rašovicích) 10 dvorů poplužních, 11 mlýnů, dvě pily, 14 krčem, flusovna a 29 vsí. Hrabě Trautmansdorf později koupil si panství Jemništské a tam umřel roku 1762.

Onoho roku 1713 byli v Pečkách a připojených vsech Bojišti a Dobešovicích usedlí potažníci Václav Hanousek. Mikulaš Jelínek, Martin Slejška, Václav Špaček, Mates Gabriel a Ondřej Mudroch, dále chalupníci Jan Hanousek, Jakub Menc, vdova Bernartova, Matouš Králíček, Jiří Dolivka, Michal Sýkora, Matěj Blažík, Martin Pospíšil, Václav Kolda, Václav Faltys, Jan Pokorný, vdova Kopecká, Jan Dostal, Ondřej Keller, Matěj Dušta, Matěj Nekolný, František Jetmar, Lorenc Žejda, vdova Fettrova, Bernart Menc, Václav Fettr, Petr Skopec, Jakub Němec, Matěj Dostal, Tobiáš kolář, Jakub Čermák, Adam krejčí, Jiří Holeček, Jan Kuchař, Jiří Kratochvíle a zahradník zámecký, Pečecká krčma hořejší a dolejší, panský mlýn. V domkách bydleli Pavel Bouček švec, Karel Sedláček, Šimon Papírník, Jan Krček, František Procházka, Václav Mezholezský, Mates Sedláček, Syrový, Pavel Kostelecký, Jan a Mikuláš Králíček, Franc Vrtáček, Lukáš Votava, Václav Písek, Vavřinec Kudrna, švec, zámečník, bednář, sklenář, sedlář, ve škole kantor varhaník, ve flusovně žid, a konečně pazderník. Filialní kostel Panny Marie v Pečkách měl tehdáž šest korců rolí, a luk pod dva a půl vozu sena, z čehož vycházelo k záduší za rok 2 zl. 42 kr. Nebovidský farář zde sloužil mši každý svátek, a každou druhou neděli. Od zvonění k pohřbům a prodeje drobných světel voskových scházelo se k záduší kostela roku 1713 21 zl. 40 kr.

Kantor školní, jsa zároveň varhaníkem (v letech 1683—1725 to byl Lukáš Fiala) dostával z panského důchodu 36 zl. za rok, 13 věder piva, korec pšenice, šest korců žita, dva korce ječmene, korec hrachu, po 30 librách másla a sýra, 30 žejdlíků soli; od Králického záduší užíval 10 korců rolí, a scházelo se mu od kostelních funkcí za rok 10 zl. kromě posnopného.[37])

Hraběcí rodina Trautmansdorfská, drževši Pečky 58 let, zůstala v blahé památce u poddaných, jsouc nábožná a lidumilná. Jinak ale bylo za vrchnosti nové. Páni z Brédova (Bréda, Braida) pocházeli z Braniborské země, kdež mívali dědičné sídlo na Špandově. Josef Rudolf sv. pán z Brédova, císařský maršálek polní, zakoupil se v severních Čechách, a roku 1640 byl zabit v boji se Švédy. Syn jeho Krištof Rudolf, pán na Lemberce a Loukovci, roku 1674 povýšen byl ve stav hraběcí, a s paní svou Benediktou z Astfeldu měl tři syny, z nichž nejmladší byl onen Jáchym Karel hrabě z Brédova, co roku 1713 koupil panství Pečecké. Týž maje manželku Marii Annu hraběnku z Kuenburka, již r. 1697 koupil velké panství Tachlovice za Prahou, r. 1711

[36]) Desky zemské 270 K 14, 81 A 2.
[37]) Arch. zem. katastr. kraje Čásl. ad 64.

koupil panství Kácovské, Žlebské a statek Přibyslavice. Nabyv od Trautmansdorfů panství Pečeckého, dal se do vášnivého kupování zemských statků velkých i malých. Roku 1721 koupil Chotěboř a Věž, 1723 Ratboř, Pašinku a Sedlov, jež připojil k Pečecku, potom i velké panství Malešovské se Suchdolem, Hranicí a Úmonínem, statek Zbraslavice a Čestín. Konečně skoupil i velké panství Bystřické u Klatov. Tak sehnal zemského zboží v ploše přes devět čtverečních mil.

Při nerozumném tomto kupování zůstával tržní cenu na velkém díle dlužen, a vrhnul se tím do mnohých nesnází, z nichž pomáhal si půjčkami u bohatých klášterů, měšťanův a židů; ba s povolením arcibiskupa Ferdinanda z Kuenburka, strýce své paní, vydlužil si všecky zádušní peníze na svých statcích, v obnosu 150.000 zl. Že pak sobě pomáhal také nechvalným způsobem, aby výnos oněch statků rozhojnil, to znamenáme ve způsobu, jak ujímal svým kněžím na deputatech a jak utiskoval své poddané robotami, na něž je posýlal často na mnoho mil cesty. Nemilosrdní úřadníci zámečtí byli vykonavateli jeho rozkazů despotických. Na Pečecku tento způsob panování záhy pocítili a ocenili je potupnou písní: „Ach běda, běda! — Koupil nás Bréda! — Z Pečeckých sedláků — nadělal žebráků! atd.“ (Pokračování.)

O vzniku prvých dvou kollejí Jesuitských na Moravě.

Napsal prof. Dr. *František Kameníček.*

Sektářství vzmáhalo se na Moravě za panování krále Ferdinanda I. (1526—1564) měrou úžasnou. Ferdinand byl sice rozhodným katolíkem a předsevzal si také, že se o potlačení novotářství náboženského v říši své se vší energií zasadí, avšak byl v té příčině příliš vázán různými ohledy. Čechy a Moravu považoval vším právem za ohniště protikatolických snah v zemích svých, ale domníval se, že dlužno opříti se novotářskému proudu napřed v Čechách, na Moravě že sám sebou přestane. A v tom právě nejvíce se mýlil. Nekatoličtí obyvatelé Čech, když utiskováni byli ve své vlasti, utíkali se na Moravu, jež stala se takto útočištěm všech pronásledovaných sekt. Odtud vzniklo ono známé přísloví, že na Moravě každý žíti může jak chce a věřiti, co chce. V té příčině byla Morava pověstnou po celé Evropě tak, že i z jiných zemí evropských, hlavně ze Švýcar a z Tirol, houfy nekatolíků na Moravě se usazovali. Rok 1547 byl v náboženské otázce Moravě nejosudnějším. Moravané se vzbouření proti králi Ferdinandovi I. nesúčastnili, proto nemohl Ferdinand po vítězství u Mühlberka zemi tuto nikterak trestati; ba naopak šlechta moravská sama zasedla na soudnou stolici, aby trestala náboženské odbojníky české. Tím se stalo, že nekatolíci čeští (hlavně čeští bratří) za krutého pronásledování v Čechách po většině na Moravu se utíkali. Morava stala se předním sídlem bratří českých (Přerov). Mimo tuto náboženskou sektu a mimo oprávněná náboženská vyznání, totiž katolické pod jednou a pod obojí, byli na Moravě četně zastoupeni anabaptisté (novokřtěnci) se všemi svými odrůdami jako Sobotáři, Slavkovští, Mikulášenci, Gabrielští, kommunisté atd., pak prote-

stanté, hlavně po městech moravských rozšíření, Habrovanité, čili bratři Lulečtí, kteří po smrti Dubčanského (1543) ku českým bratřím přešli, Ariáni, Židé, Trinitáři a později Schwenkfeldiáni.[1])

Král Ferdinand I. záhy poznal, že náboženská anarchie na Moravě mohla by se státi povážlivou a proto svolal okolo sv. Jiří roku 1550 zemský sněm do Brna, kdež hlavně o náboženské otázce jednati se mělo. Král dostavil se osobně a přítomen byl tomuto památnému zasedání, o jehož důležitosti nemožno pomlčeti. Místokancléř Held zahájil jednání sněmovní ve jmenu královĕ v ten rozum, že napomínal stavy moravské, aby vzdali se novot náboženských, jež ohrožují pořádek v zemi. Od časů nastoupení JKMti Ferdinanda I. prý se na Moravě velmi mnoho změnilo; tehdáž prý pouze jednotlivci holdovali haeresii, nyní však že jest celá Morava nakažena a boj proti katolictví stal se modou. Proto prý si král přeje, aby na Moravě zase vše do onoho stavu přivedeno bylo, jako před rokem 1526.

Zemským hejtmanem moravským byl tehdáž p. Vácslav z Ludanic, muž svobodného smýšlení, který „nečinil haeresii sice žádnou propagandu, ale také krále v jeho náboženských podnicích nepodporoval". Ten odpověděl králi jménem stavů moravských způsobem, který nejlépe náboženskou situaci na Moravě charakterisuje. Vácslav z Ludanic zapřísahal krále, aby náboženského přesvědčení lidu moravského se nedotýkal, neboť prý nikdo ani o vlásek od víry své se neuchýlí. A povýšeným hlasem dodal: „Spíše vzplane Morava ohněm a v popel se obrátí, než by násilí a moci v této příčině se poddala." Všichni shromáždění stavové moravští (až na sedm osob) slovům těmto přisvědčili.[2]) Vůbec celé jednání na sněmu o náboženské otázce moravské skončilo se v neprospěch Ferdinandův, který byl také nanejvýše popuzen a podrážděn smělostí, s jakou Vácslav z Ludanic a převalná většina stavů moravských proti němu vystupovala.[3]) Následky této podrážděnosti královské stihly pouze novokřtěnce moravské, kteří byli zvláštním mandátem královským z Moravy vypovězeni.

---

[1]) Tento výpočet sekt moravských není nikterak úplný. Nemáme řádného seznamu ve příčině té, avšak jisto jest z různých zpráv, že ani jedna jiná země Evropská nebyla tolikerým sektářstvím zmítána, jako právě Morava. Tak ve sbírce Ceroniho v zemském archivu Brněnském č. 216. p. 1. čteme: „Dominabatur in Moravia tunc haeresis in sectas et nomine diversas divisa. Praecipui erant: Husitae, Picarditae, Lutherani, Zwingliani, Calvinistae, Ariani, Trinitarii, Schwenkfeldiani, Anabaptistae et quidquid feracissimum ejusmodi monstrum illud saeculum tulit publice, nullo prohibente ... etc." A tyto čelnější sekty dělily se opět často velmi značně. O novokřtěncích praví Pilař a Moravec. Hist. Mor. III. p. 516., že jedni nazývali se apoštolští, jiní čistí, jiní svobodní, mlčenliví, odloučení, prosící, enthusiasté, daemoničtí, antikristiani, epikurejci atd.

[2]) Jednání na sněmu tom podrobněji vypsáno jest u Gindelyho: „Geschichte der böhm. Brüder". — Rovněž u Chlumeckého: „Karl d. ältere von Žerotín"; zde méně úplně.

[3]) Ferdinand prý, když viděl, kterak stavové moravští neohroženého hejtmana zemského s jásotem ze sněmovny domů doprovázejí, dívaje se na průvod z okna, prudce zvolal: „En comparari possent porcorum gregi, e quibus si unum irritaveris, omnes offenderis, vel examini apum, quarum si vel unicam laeseris, stimulos et spicula omnes in te collimabunt." A připojil ještě: „Splendidiorem me habet capitaneus comitatum, quod argumentum est summae conspirationis et adversus me conjurationis." (Gindely: Gesch. der böhm. Br. v poznámkách.)

Moravský sněm roku 1550 poučil krále Ferdinanda I., že téměř celá šlechta moravská úplně oddána jest náboženským novotám. Neboť i z oněch sedmi šlechticů, kteří na sněmu Ferdinanda chtěli poslechnouti, většina jen ze strachu a zbabělosti králi se poddávala. Byloť známo, že ze šlechty moravské jediný pan Jan Haugwic z Biskupic upřímným jest katolíkem. A jak úžasnou měrou nekatolictví ve městech moravských a mezi lidem se šířilo, poznati lze nejlépe odtud, že z měst a městeček moravských pouze Koryčany a Švábenice zůstaly čistě katolickými, ostatně novoty náboženské pronikly všude i do větší části vesnic moravských.[4]) Poněvadž pak tehdejší biskup Olomoucký Jan XVI. z Doubravky (30. dubna 1541 až 6. září 1553) jevil nápadnou shovívavost s náboženskými stranami moravskými, ba dokonce i za uvězněného starostu bratří českých Jana Augustu u Ferdinanda se přimlouval,[5]) nepodniknul král Ferdinand I. v posledních létech panování svého na Moravě nic přísnějšího; ba vymohl ještě na papeži Piu IV. bullu r. 1563, kterou přijímání pod obojí způsobou pro některé jeho země, v nichž i Morava byla zahrnuta, bylo dovoleno. Snaha Ferdinandova při tom byla dobrá, ale účinek žádný, poněvadž na Moravě již podobojích téměř vůbec ani nebylo; byliť přestoupili po většině k luteranismu. Husova památka byla sice ještě oslavována, ale od oveček pobloudilých. Král Ferdinand I. nebyl již tedy pro náboženské sekty moravské nebezpečným a pro případ úmrtí říkalo se vůbec, že pak teprve nastanou pro nekatolictví doby velmi příznivé. Nejstarší syn totiž císaře a krále Ferdinanda I. Maxmilian, byl ve všech zemích českých, rakouských i uherských od stran nekatolických vynášen za prince svobodomyslného, který prý libuje si ve svůdných theoriích luteranismu a také s luteranskými theology jest ve spojení. Pravilo se, až nastoupí na trůn, že veřejně ku protestantismu přestoupí. A chvíle ta očekávána byla ode všech nekatolických stran velmi toužebně.

Nejinak bylo na Moravě. Stavové moravští byli sice přesvědčeni, že Maxmilian, jako panovník, nekatolických sekt pronásledovati nebude, ale poslali přece dle dosavadního zvyku a obyčeje ještě za živobytí Ferdinandova roku 1563 ze sjezdu Vyškovského (v pondělí po sv. Havle 18. října) zvláštní slavnostní poselstvo do Vídně ku Maxmilianovi, jež mělo ho ubezpečiti o nezlomné věrnosti a lásce stavů moravských a prositi, aby zemská privilegia a zvláště svobodu náboženskou v platnosti ráčil ponechati, „poněvadž prý jest věc spravedlivá a spasitelná každému člověku předkem o spasení své péči míti, kteréžto spasení bez pravé křesťanské víry a zákona božího býti nemůže, aby JMt královská všecky i jednoho každého při víře zákona božího a náboženství křesťanském zůstaviti ráčil, tak aby jedenkaždý mohl pánu Bohu svobodně a pokojně sloužiti podle toho, co by kdo za dobré podle zákona a naučení Páně poznal. A v tom aby JMt Kr. útiskův činiti neráčil, ani jiným činiti nedovoloval, jakož to již JMt Cís. činiti ráčila.“ [6]) Maxmilian v odpovědi své vyhnul se všem narážkám na náboženství; slíbil pouze, že všechna privilegia i svobody, jak byly za otce jeho, bez výjimky potvrdí.[7])

---

[4]) Viz Volný: „Kirchliche Topogr. Mährens“.
[5]) Rybička: Jan z Doubravky a Hradiště. Č. Č. M. r. 1878.
[6]) Pam. sněm. zemsk. arch. Brn. (fol. 205. b — 206. a).
[7]) Ibidem fol. 211. a.

Císař Ferdinand I. na smrtelné posteli[8]) přiměl syna svého Maxmiliana II. ku přísaze, že od staré víry katolické, od víry předků svých, neodpadne a že katolictví bude všemožně hájiti a zastávati. Dle této přísahy držel se Maxmilian II. za panování svého aspoň částečně. Umínil si totiž pevně, že nic nepodnikne, co by na některé straně mohlo vzbuditi nespokojenost. Proto často obětoval i vlastní své přesvědčení. Formalně neuznal ničeho, ale dovolil vše a domníval se, že tím právu historickému nezadal. „Nerozhodnost, nedůslednost a lze říci duševní lenost byly předními jeho zlými vlastnostmi.“ Povoloval na všech stranách a když někde povstal odpor proti jeho nařízením, odvolával mandáty své, aneb rád uděloval dispens. Příkladů podobného jednání jest celá řada.[9]) Přirozeným následkem toho byla ovšem anarchie, která po přednosti jevila se při náboženských stranách moravských. Bylo vůbec patrno, že císař Maxmilian II. lhostejností svou i poslední zbytky katolictví na Moravě zahynouti dopustí. A to by se bylo asi také stalo, kdyby do boje pro věc katolickou nebyli zasáhli činitelové jiní, bojovníci velmi znamenití, jejichž vojsko bylo sice neviditelným, ale rány jisté a nezhojitelné. Byli to biskupové Olomoučtí a otcové řádu tovaryšstva Ježíšova.

Obava, že by katolicismus ze střední Evropy luteranismem mohl úplně vytlačen býti, způsobila přirozeně v Římě hluboký dojem a vážnou snahu po opravách. Jednak koncilium Tridentské mělo církev Římskou znova oživiti, jednak vysílali papežové houfy řeholníkův a klášterníků na vinici Páně. A jako země rakouské vůbec, přední hradba křesťanstva k východu, neušly pozornosti papežů Římských, tak také Morava „země jedem sektářství napuštěná a rozkřičená jako nejtolerantnější země v Evropě“, nebyla v té příčině opomenuta. Avšak první řeholníci vlaští, kteří na Moravu posláni byli, nerozuměli řádně úkolu svému, neboť se domnívali, že nejlépe vykonají misii svou tím, když zubožené, utýrané a po většině pokažené katolické kněžstvo na Moravě i řeholnictvo násilím ku řádnému plnění povinností svých přinutí. Za tou příčinou křížem a příčky procházeli Moravu, vyháněli z far nehodné katolické kněžstvo, vybíjeli kláštery, sesazovali a uvězňovali nedbalé opaty, cenné věci odnášeli atd., avšak nových pracovníků nedosazovali, tak že činnost jejich byla pouze destruktivní a rozmnožovala čím dále, tím více všeobecný zmatek na Moravě. Stavové moravští byli přinuceni podati roku 1563 mladému Maxmilianovi II. stížnost do Vídně, aby tyto zlořády a násilí, prováděné od vlaských mnichů pod zástěrou horlivosti katolické, byly stavovány a přísně trestány.[10]) Často se také stávalo, že za vlaské mnichy přestrojení lotři vnikali do klášterů bohatších a tam hanebně hospodařili. Avšak loupeživostí vyznamenávali se i vlaští visita-

[8]) Císař Ferdinand I. zemřel dne 25. července roku 1564.

[9]) V Jihlavě, v kostele sv. Jakuba dovolil u jednoho oltáře sloužiti mši katolickou, u vedlejšího protestantskou. Olomouckému biskupovi Vilémovi Prusinovskému k vůli zakázal rozšiřování kacířských knih na Moravě, stavům však moravským dal ujištění, že tím rozkazem řiditi se nemusejí. Jesuity v Olomouci aspoň částečně podporoval, ale z Brna je vyháněl, jak později uvidíme. Missie Jesuitské zakazoval a nedopouštěl odbývati katolické synody, ale svobody náboženské písemně potvrditi nechtěl atd. (Viz Gindely a Chlumecký.)

[10]) Památky sněmovní II. fol. 223. b.

toři, jejichž úkolem bylo přehlížeti a visitovati kázeň klášterní. Oni však považovali tuto funkci svou za vedlejší a zabývali se více majetkem klášterním, který každou takovou visitací býval pravidelně ztenčován. Jinde opět na místě sesazených opatů jmenováni byli představenými klášterů buď visitatoři sami, anebo vůbec řeholníci z Vlach přišlí, tak že cizota v moravských klášteřích povážlivě se rozmáhala.[11]) A to vše dělo se bez plnomocenství a bez vědomí p. podkomořího, který o podobných přechmatech rozhodně měl míti zprávy, poněvadž statky klášterní počítány byly vždy ku statkům komorním. Vlaští mnichové však souverenity královské neuznávali, nýbrž prohlašovali, že jsou odvislými jedině od papeže a generala řádu, který obyčejně také v Římě sídlo své měl.

To vše dělo se na Moravě v době, kdy strana katolická měla nejvíce příčiny, aby chovala se zdrželivě, mírně a opatrně. Jednání vlaských mnichů bylo také tím povážlivé, že duchovní správa na Moravě byla v těchto dobách velmi nedostatečná. Katolického kněžstva byl na Moravě v polovici XVI. století takový nedostatek, že jednomu faráři bylo často obstarávati duchovní správu v celém obvodu nynějšího děkanství. Vedle toho bylo katolické kněžstvo velmi málo vzděláno pro tak důležitý úřad, nemohlo tedy dostatečně odrážeti útoky, jež na lid moravský po přednosti od kněží protestantských byly činěny. Konečně bylo se katolickému knězi vším úsilím starati o existenci, neboť desátky nebyly téměř vůbec ani placeny, jelikož patronové far po většině holdovali náboženským novotám; nestarali se tedy o katolické faráře, naopak činili jim ještě příkoří, kde mohli, neboť hleděli se jich zbaviti, aby mohli zaváděti na farách svých nekatolické praedikanty. Faráři byli u svých patronů považováni za děvečky. O svatém Jiří dálo se pravidelně hotové stěhování farářů po celé Moravě, poněvadž fary bývaly pod jistými výminkami a závazky farářům od patronů rok od roku propůjčovány. Málo kdy se stalo, že by byl některý farář několik let na tomtéž panství vydržel. A poddaný lid když viděl, jak páni s kněžstvem zacházejí, počínal si neméně zlotřile, urputně a vzdorovitě. Byl-li farář přísným (totiž vybíral-li desátky, aby mohl býti živ), odbýván byl buď obilím nejhorším, aneb nedostal vůbec nic. Lid pak nenavštěvoval katolických služeb božích, nýbrž oddával se rád vlivům výmluvných praedikantů, kteří neobyčejnou znalostí písma svatého vynikali. A tak katoličtí kněží vidouce, že všechny snahy jsou marny, zmalomyslněli.

[11]) Zemský sněm roku 1563 uvádí Maxmilianovi II. podobné příklady: „Vaší Kr. Mti také oznamujem, co jest se knězi převorovi svatotumskému (u sv. Tomáše v Brně) přihodilo, že přijdouc nějaký visitator Vlach toho zákona pod způsobem visitování, chtěl to z moci míti, aby převorský úřad zdal (aby úřad převorský složil), pečeť konventní a klíče jemu položil, do trestání beze všeho vyslyšení šel. Což se nám vidí, mělo-li by se to dáti témuž převorovi, anebo jiným praelatům v tomto markrabství, aby cizozemci přijdouce bez vědomosti pana podkomořího, v klášterské statky se uvazovati chtěli, že by to bylo na škodu a ublížení komory J. Cís. Mti. A tudy i z mocnosti J. Cís. Mti by vytaženi byli. Než jestliže by se našlo, že by praelat hoden sezazení byl, aby to konvent vedle starého obyčeje vykonati mohl a jiného sobě volit a ten při J. Mti Cís. potvrzení aby hledal. Ve klášteřích převoři a opati aby Vlaši nebývali, neb tou řečí vlašskou budouc jeden stav (sic), málo by této zemi platni při obecním jednání byli.“ A k tomu stavové ještě jiný příklad podávají. Nedávno totiž přišli prý do Znojma tři vlaští mniši a pobrali i odnesli prý klenoty z kláštera sv. Kříže. (Pam. sněm. fol. 223. b. II.)

Oddávali se buď úplné nečinnosti, aneb opouštěli úřady své a hledali si výživu jinde. Najímali si hostince nebo menší statky oddávali se řemeslům, anebo pracovali na polích za denní mzdu. Jest to až pravdě nepodobné a přece se to dělo. Tím byla celá generace kněžstva i lidu obecného morálně úplně pokleslá. Nejinak bylo v klášteřích, jež po většině zpustly. Ve mnohých moravských klášteřích, jak mužských tak ženských, nebylo často více mnichů než jeden, dva neb tři. Některé kláštery byly vůbec prázdny a opuštěny. Dnes ještě sloužil katolický kněz nebo kněz řeholník mši svatou a za týden změnil víru i řeholi a ženil se. Tím vším vysvětliti si můžeme stesky biskupův Olomouckých na nedostatek řádného kněžstva ve správě církevní vůbec. Biskup Vilém Prusinovský papeži upřímně vyznává, že „o hodné kněze na své vlastní statky a fary nemalou péči má a jich dostati nemůže“.

Zde bylo bez odporu potřebí radikální opravy, neměla-li církev katolická o celou zemi moravskou býti připravena. Pravá a hluboká učenost i vytrvalost byla nezbytnou, aby brzy stala se náprava těchto smutných poměrův. A tyto vlastnosti v míře velmi značné měli právě členové nového, nedávno zřízeného řádu tovaryšstva Ježíšova, kteří po přednosti vytkli si za úkol, položiti slušné meze novotám náboženským.

a) Vznik jesuitské kolleje v Olomouci.

Předními zastanci církve katolické na Moravě byli ovšem biskupové Olomoučtí, ale všechny snahy jejich přicházely na zmar, poněvadž nedostávalo se jim podpory ani ode dvoru, ani od šlechty moravské. Jediný pan Jan Haugwic, jak již bylo zmíněno. zasluhuje, aby připomínán byl v církevních dějinách moravských v XVI. století jako muž, jenž získal si o katolictví na Moravě nepopíratelné zásluhy. Bylo k tomu potřebí sebezapření a zvláštní odhodlanosti, podnikati v polovici XVI. století proti nekatolíkům moravským boj ve prospěch restaurace katolické. Vždyť i v Olomouci, ve vlastním sídle biskupském, byli již katolíci téměř jen z milosti trpěni, vlastně „byli již odtud na útěku“. Z měšťanů přeznačná část byla nekatolickou, rada městská byla protestantská a praedikanti veřejně i s pochvalou rady městské rozsívali po městě novoty své. Jakmile některý klášter spustl, již byly statky jeho od obce konfiskovány a biskupové to překaziti nemohli.[12])

Biskupem Olomouckým od 6. října roku 1553 do 10. února 1565 byl Marek Khuen, muž bystrého a energického ducha. Z počátku domníval se též, že dobrým příkladem svým a neústupnou přísností bude mu lze nekázeň ve kněžstvu moravském stavovati, záhy však poznal, že práce taková byla by marnou, vždyť ani ustanovení sněmovní z roku 1558 (sněm v Brně) nemělo pražádného účinku.[13]) Od toho roku však

[12]) Jam vero tot corruptoribus impune grassantibus ultimum (Olomucii) instabat discrimen et eos de civibus sequebantur non parvi. Senatus quoque haeresi corruptus, religiosorum domibus imminebat, jamque nobile canonicorum sub regula sancti Augustini ad Omnes sanctos coenobium attraxerat, cetera quotidie parabat invadere. (Schmidl: Hist. Soc. Jesu I. p. 208.)

[13]) „Což se kněží neřádných dotýče, na tomto jsme se snesli: Kterýžby se koli kněz pod kterýmžkoli pánem co lotrovského dopustil, takového každého pán tej fary aby podle provinění jeho trestal. Neb každý ten pán milující cnosť a po-

s patrným zalíbením pozoroval utěšené výsledky, jichž domáhali se otcové tovaryšstva Ježíšova v nově založených kollejích svých ve Vídni a v Praze. Upozorňoval proto rektora kolleje Vídeňské P. Petra Kanisia, který byl zároveň provincialem, na rozsáhlé pole činnosti na Moravě, jež vyžaduje pilných pracovníků. Připomínal, že jest rychlé pomoci potřebí, otáleti v té příčině že již nemožno, aby nebylo snad potom pozdě. O smutném stavu katolictví na Moravě dověděli se záhy též členové řádu toho v Praze a sice přičiněním pana Jana Haugwice.

Počátkem měsíce června r. 1558 bral se člen řádu kolleje Pražské P. Viktoria se dvěma soudruhy P. Janem Derfínem a Antonínem Kleslem z Prahy do Vídně pěšky a na této cestě stavili se též v Olomouci, kdež od biskupa velmi okázale byli uvítáni. Biskup příležitosti této použil a nabídnul dvěma soudruhům Viktoriovým roční dotaci, aby v Olomouci zůstali a školu pro dítky katolické tam zařídili. Není zjištěno, zdali nabídnutí to přijato bylo, spíše zdá se, že nikoliv, neboť bylo k tomu potřebí svolení císařova, papežova a konečně generala řádu tovaryšstva Ježíšova. Není pak nikde ani zmínky, že by svolení takové dáno bývalo. Tak se zdá, že roku 1558 a následující léta nesplnilo se přání biskupovo; zůstali-li však oni dva členové řádu v Olomouci, byli tam pouze na zapřenou. Jisto jest toliko, že biskup prosil císaře Ferdinanda I., aby neopouštěl katolíků moravských a dovolil, aby Jesuité na Moravu uvedeni býti mohli. V Olomouci že jich po přednosti potřebuje. Dne 18. srpna roku 1558 odpověděl Ferdinand I. z Vídně na prosby biskupovy, že by byl sám rád, kdyby někteří členové řádu toho na Moravě se usadili, že však jest dlužno postarati se o řádnou jich výživu. Aby se tedy biskup napřed vyslovil, jak míní otce tovaryšstva Ježíšova v Olomouci vyživovati.[14]) Biskup Khuen v první chvíli neměl žádné vhodné místnosti ani zajištěné výživy a proto vyjednávání uvázlo. Nebyliť Jesuité ani z počátku nikdy spokojeni pouhými sliby, aneb nějakou roční dotací, nýbrž vyžadovali vždy hned rozsáhlejší místnosti a listinně stvrzenou fundací pro věčné časy.

Ráznější a účinnější kroky ve příčině kolleje Olomoucké učiněny byly teprv o několik let později, když na Olomoucký biskupský stolec nastoupil energický Vilém Prusinovský (9. března roku 1565 až 16. června roku 1572), vychovanec Jesuitské kolleje Vídeňské.[15]) Vilém Prusinovský, pokud ještě byl ve Vídni, seznámil se a spřátelil s Janem Aschermanem, chovancem téže kolleje, jenž však nastoupil v řádu noviciat a stal se vynikajícím členem kolleje Vídeňské. Tohoto Jana Aschermana povolal Vilém Prusinovský, jako Olomoucký biskup, hned na jaře roku 1565 k sobě do Olomouce na některou dobu a přemlouval jej, aby zde se

božnosť, uznal-li by co do kněze nepořádného, jemu toto trpěti a snášeti nebude." (Památky sněm. z r. 1558 fol. 127. a-b.) Avšak hned po dvou létech, totiž roku 1560 bylo nařízení to odvoláno a ustanoveno, „že pouze staré tresty v této příčině platnost míti mají". Ibidem fol. 166. a.

[14]) Volný: Kirchliche Top. Mährens. Olmütz. Diöc. 1. p. 211.

[15]) Schmidl: Hist. Soc. Jesu p 207. 1. praví o něm: „Vir aetate quidem florens (primum supra tricesimum aetatis agebat annum), sed meritis maturus, dignissimus sane sacra tiara, qui in dies magis invalescentem haeresim virili animo suscepit non oppugnandam modo, sed stirpitus exscindendam, ... itaque adeo vires omnes in haeresis exterminium convertit." Pocházel ze starého rodu rytířského na Moravě.

usadil a na pomoc několik soudruhů z Vídně si přibral. Jan Ascherman o své újmě to učiniti nemohl. Nezbývalo tedy Vilémovi, než vyjednávati přímo s novým provincialem kollejí Jesuitských v Rakousku s P. Mikulášem Lanoyem, který sídlel ve Vídni. Vilém zajel si tedy do Vídně ve příčině té. P. Mikuláš Lanoyo žádal ovšem, aby napřed řád zabezpečen byl, že bude míti v Olomouci řádnou výživu. I tu Vilém sliboval. Pravil, že má k disposici klášter Všech svatých nedaleko dómu, poněvadž poslední probošt Michal Lytmann minulého roku (1564) se všemi klenoty kláštera, když měl býti pro bezuzdný život svůj potrestán, utekl a klášter prý celý zpustl. Obec Olomoucká nyní že chce adaptovati klášter ten pro sebe. Lanoyovi se nabídnutí takové nelíbilo již proto, že klášter u Všech svatých byl proboštstvím s kapitulou kanovníků. Nezdálo se mu tedy, že by takovou nadací výživa mohla býti Jesuitům zabezpečena, poněvadž každou chvíli mohlo býti proboštství s kapitulou obnoveno a když ne, byla zde ještě obec Olomoucká, která činila na statky ty nároky.[16])

Ani tentokráte nebylo docíleno shody hlavně proto, že biskup Vilém byl náhle od císaře Maxmiliana II. vyslán do Polska, jakožto důvěrník jeho a diplomat, kterému bylo lze i nejtěžší úkoly svěřiti. Avšak i na této cestě pomýšlel neunavný Vilém na nezvratný úmysl svůj, že Jesuité stůj co stůj v Olomouci kollej míti musejí. Proto hned jak se z Polska vrátil, požádal opětně provinciala Lanoya, aby přijel do Kroměžíře[17]) k dalším úmluvám. Lanoyo se dostavil a sice tentokráte přijel z Prahy, kdež poslední dobu se zdržoval, a požádal zároveň Jana Aschermana, aby z Vídně do Kroměžíře rovněž se vybral. Tentokráte bylo vyjednávání velmi obtížné. Biskupovi bylo totiž doznati, že již kapitulního kláštera Všech svatých k zadání nemá, poněvadž mezi tím obec Olomoucká statků těch se zmocnila a nyní biskupovi nabízela nepatrnou náhradu. To Viléma nezarazilo. Navrhoval Lanoyovi, že zaopatří otcům tovaryšstva Ježíšova v Olomouci slušnou roční dotaci ze školních příjmův a kostelních důchodů chrámův Olomouckých, všeho asi tolik, co by stačilo k výživě osmi členům řádným a 16 novicům. Lanoyo se ani nyní ještě nerozhodnul, poněvadž všechna nabídnutí biskupova zdála se mu býti málo bezpečna do budoucnosti. Proto nebylo nic jistého umluveno. Nicméně biskup Vilém nevzdal se naděje a vida že úmluvami sotva podaří se mu přání své uskutečniti, obrátil poslední taktiku svou a utekl se k malé lsti. Když přiblížily se totiž svátky velkonoční roku 1566, vyprosil si Vilém na provincialovi dva členy tovaryšstva Ježíšova z Vídně do Olomouce, aby po čas Velikonoční kanovníkům ve chrámu kathedralním při kázání slova božího výmluvností svou nápomocni byli. Přišli tedy do Olomouce ku svátkům Velikonočním roku 1566 Jan Ascherman, přítel a miláček biskupův a diakon Štěpán Rimelius.[18]) Biskup Vilém plesal prý radostí, hlavně když viděl, jak znamenitý účinek mají kázání těchto dvou mužů na lid věřící. Po celou dobu pobytu svého byli u něho hostmi a Vilém zahrnoval je obzvláštní přízní i náklonností. (Pokračování.)

[16]) Schmidl: H. S. J. I. p. 208.—209.

[17]) Píši zúmyslně **Kroměžíř**, poněvadž se tak ve starých listinách uvádí. Tomek užívá též Kroměžíř místo Kroměříž

[18]) Schmidl: H. S. J. I. p. 211.

Paměti Jiřího Vácslava Paroubka, někdy vikáře a faráře v Líbeznicích (1740 — 1774).

Vydal *Vácslav Beneš Třebízský.*

(Pokračování.) *)

15., 16. a 17. Byla bitva u města Míšně v Sasích. Sasové se dobře bránili. Poprvé obdrželi plac, dvoje bubny stříbrné. Však přišel succurs Prušákům 12 tisíc, zpátky Sasy zahnali a 40 kusů jim odňali. Naše armada se na ně dívala, nebo princ Wajsenfels comendiroval Sasy a vzkázal našim, že sám dosti bude moci odolat Prušákům a nevěděl o sukursu. Potom chtěl pomoc od našich, a již bylo pozdě. Na place zůstalo Sasů 4500, Prušáků 7000.

17. téhož u večír s acordem pruský král vzal Drážďany; však, jak bylo slyšet, nic tam nepřátelského neprovozoval. Byly tam kněžny mladé královské, hned jejich palác dal osaditi svou vartou, též i vartu saskou nechal a navštívil je tážíc se té starší král pruský, jak by ho rády viděly. Odpověděly, že sice rády, ale že by v jinším stavu ještě raděj jej spatřily. Každý den jim visitu složil a dal jim opery dělat.

25. Hod Boží sl. narození Páně. Ten den Prušáci z Drážďan i z Lipska vytrhli a domů maršírovali. Proč, dálej uslyšíme.

Anno **1746**. Januarius 2. V 7 hodin ráno král polský s královnou svou z Prahy při vypalování děl polních domů do Drážďan odjeli.

Febr. 16. V noci až do 4 hodin přenáramný vítr byl, tak že od 11 hodin až do dvou nemohl jsem oka zamhouřiti pro veliký hluk a fučení. Minulého roku měsíce Decembris učiněn pokoj neb raděj obnoven s pruským králem, který byl ve Vratislavi předešle zavřený. Dolejší Slezsko i hrabství Kladské mu zůstalo.

Majus. Toho měsíce na konec velice začalo platit obilí, tak že den ode dne přiskakovalo, až i měsíce června 1 strych žita byl za 8 zl. Ta drahota pořád trvala skrze žně. 1 str. hrachu za 8 zl., po žněch 1 str. čočky za 12 zl. Toho roku byla veliká suchota a parna náramná, ale nemnoho bouřek. Hrachy s květy poschly jakož i mně, málo lidé naklidili obilí. Po žněch mnozí povídali, že ani semeno nedostali. Pomáhej Pán Bůh dálej! Po žněch 1 str. pšenice za 6 zl., 1 str. žita za 4 zl. 30 kr., ječmene 1 str. za 3 zl. 15 kr. oves 2 zl.

Junius. Ve Vlaších naše armada spojena se Savojskou porazila alirované vojsko francouzské a špaňhelské u Piacenzy dne 16. Nepřátelské strany ztráta se vším se počítala na 14.000. Naše na 5000. Však město naši nedostali, ale plac obdrželi.

Julius. Veliké sucho trvalo, tak že i studnice a prameny vyschly i jinde mnohé, nic nepršelo. Ustanovil jsem procesí po dvakrát po rozdílně za déšť do Pakoměřic k sv. Josefu, a Pán Bůh po obojíkrát nerozumné dítky vyslyšel a na prosbu sv. pěstouna deštíček v noci nám dal.

Augustus. Začal dobytek padat v okolních místech. V Ďáblicích ze 70 kusů ve dvoře zůstalo 12 kousků. Též ovce na neštovice.

*) Viz „Sborník historický“ 1884 str. 372.

10. téhož byla zase bitva ve Vlaších po druhé, a ta veliká trvala od 4 hodin ráno až do 3 po poledních pořád 11 hodin. Pán Bůh dal zase našemu vojsku vítězství, zahnali nepřátele, Piacenzy s accordem dostali, 84 kusy, 30 moždýřů, munici a provianty všechny. 10.000 nepřátelé ztratili. 6000 nemocných v Piacenzi a 300 garnisony zajali. Zajali i v poli lidu zbrojného 1300 sprostého, oficírů 146, mezi nima 22 francouzští, ostatní špaňhelští byli. Ztráta našich oficírů 14 mrtvých, mezi nimi slavný general maršálek ..... Čech se nacházel. 75 raněných. Sprostých zabito 345. Raněných 1496.

Je i druhá naše armada v špaňhelském Nidrlandu. Ta, poněvač z jara byla slabá, celý Nidrland opustila a do Holandské země coufla. Nyní pak zas nastupuje na nohy nepříteli, která se s alirovanými totiž Angličany a Holandry na 80.000 býti počítá. Francouzská ale na 120.000. Ty comendiruje hrabě Badyanyi. Dej jim Bůh sv. pomoc, aby jedenkráte vinšovaný pokoj přišel. Za ním přijel i princ Karel z Lotringu.

September. V půl měsíci tom začalo pršet, když lidé začali sít. Téhož roku měsíce Augusti museli Židé zase z Prahy po druhé na 2 míle se stěhovat.

October. Toho měsíce měli jsme pořád deště, ale obilí pořád přece v své drahé ceně trvalo.

Ten rok Francouz dobyl špaňhelský Nidrland, comendiroval princ Karel a Badyanyi. Při té armadě byl mladý hrabě z Nostic Fridrich u generala Badyany.

Ten rok druhá armada císařská a královská byla šťastna ve Vlaších proti allirovaným Francouzům, Špaňhelům a Genueským.

31. Octobris ten den před všemi Svatými v pondělí okolo 2. hodiny s půl noci v stranu Slezska k Rajchnberku vyšli sloupové na obloze nebeské, a druhé proti nim jako od západu od Drážďan, oboje proti sobě stáli a jako bojovali, a byli, když k sobě docházeli, červení jako krev. Ti ale v zadu za nimi byli. Však když ti první se tratili, ti byli za nimi dostupovali a taky se sčervenali; trvali až do bílého dne. Já jsem se na ně z okna díval okolo 5 hodin a seznal jsem, jakoby odpoledne byly oblaky k těm drážďanským se přidávaly k sloupům, a když se k nim přiblížily, obrátily se také v sloupy, okolo 6 hodin ty nad Slezskem coufaly zpátky, a ty drážďanské je jako honily a posledně na špici červené ostatní byly státi zůstaly, načež blesk slunce je předsvítil. Dejž Bůh, aby to všechno v dobré se proměnilo. Dá Pán Bůh, uslyšíme, co z toho pojde.

1. November. Toho měsíce naše armada dvakrát ve Vlaších se bila a šťastně Francouze i Špaňhely z Vlach vyhnala, Genuy naši vybojovali, mnoho milionů peněz, a jak se povídalo 70 milionů confiscirováno bylo v banko. Toho měsíce jakož i potom pořád vání velkých větrů bylo. Dobytek kolem Líbeznic vypadal.

Toho roku zima vlažná byla, Pán Bůh prostředek učinil, nebylo nám ani dříví k topení, veliká těžkosť a nedostatek mezi lidmi. Již té doby sedláci votrubami koně krmili.

December. Toho měsíce naše armada přešla řeku v Brabantu a vešli do francouzského, tam daně i furaže vypisovali. S tou novinou jel do Vídně od armady mladý hrabě starší František Antonín z Nostic, který u té armady volunter byl a jako hejtman v šarži poselství konal.

Toho měsíce Genueští zprotivili se naší garnisoně, vyhnali ji, kusy jejich opanovali, ale sucurs z Uher jdoucí za armadou do Brabantu návěštím

zpátky se vrátil, města se zmocnil a opatrnější osazení učinil sucurs silný 12 tisíc.

Anno **1747**. Měsíce Februari uhodily pěkné a teplé časy, lidé mnozí seli ječmeny a hrách, a ty zmlíčnatěly a zmrzly, potom byly tuze řídké.

Naše armada z jara coufla zas k Genuy, však jí víc nedostala. Měsíce máje porazila díl Francouzů 3 míle od Genuy; na 6000 mužů padlo, našich 100.

Toho času žito bylo na 5 zl., pšenice na 5 zl. 30 kr., ječmen na 4 zl., oves na 2 zl. 30 kr.

Měsíce července byla porážka v špaňhelském Nidrlandu. Francouz porazil Angličany.

28. Julii J. Milost kněžna scholastica Paulerka byvše v Břežanech svými třemi pannami z kláštera sv. Jiří z Prahy mě po poledních navštívila do fary líbeznické.

Měsíce Septembris dobyli Francouzové město holandské Pergen po 10měsíčním obležení.

27. Septembris byly vídány na obloze sloupy červené a bílé a jako krvavé jako od Drážďan a západu a dosahovaly až nad Libeznice u večír jako okolo hodiny 8. Dva dni to trvalo před sv. Václavem. Zdálo se, jakoby s oblaků střílel a oheň plápolal, viděl jsem sám. Obilí v ten čas bylo: pšenice 1 str. po 3 zl. 15 kr., žito 2 zl. 15 kr., ječmen 1 zl. 24 kr., oves 48 kr., proso 2 zl. 15 kr., semenec 2 zl. 15 kr., 1 strych žaludů 42 kr.

Toho roku vystavěl Excell. pan hrabě poustku v Měšicích a loňský rok hospodu a kovárnu.

30. Novembris začal se nesmírný vítr, tak že ani jsem usnouti nemohl pro hrozné bouření; trval až do 3. Decembris na noc do 8 hodin, mnoho stavení porážel.

Toho roku opět na mnohých místech sucho veliké bylo zvláště na pískách málo sklidili. My ale jsme s Boží pomocí a sv. Josefa, ku kterýmu jsme dvakráte do Pakoměřic s procesím šli, časté deštíčky měli. Toho roku zelí sud za 1 zl. Zelených věcí hojnosť. Toho roku zase sem a tam dobytek padal.

1748. Opět dobytek na rozličných místech padal velice.

Toho roku bylo lacino. Pšenice za 2 zl. 24 kr., žito za 1 zl. 21 kr., ječmen za 54 kr., oves za 42 kr. a hrách za 3 zl.

Toho roku bylo sucho, tak že na mnohých místech oves a ječmen posechl. U nás ale, buď Bohu chvála, všecko k zrůstu přišlo. Též byly časté bouřky. Na mnoha místech potlouklo.

22. Máje Boží posel udeřil do zámku Měšického do lokajny a nad ni do pokojů. Právě Excell. p. p. hrabě z Nostic František Václav z něho vyšel s jedním p. hrabětem Kolovratem. Neuškodil ničemu než toliko jednoho vrabce zabil, druhého opáleného našli. Bože, rač chránit na delší časy všechny nás.

30. Juni přišli husaři k nám, vedli koně a mundur vezli k regimentu. Leželi u nás 21 den. Pak potom leželi na Břežanském panství a šli zas zpátky do Uher; nevíme proč.

3. Juli táhli skrze Prahu, Mělník a Jindřichův Hradec 37.000 Moskvanů do Říše proti Francouzům na žold Anglický a Holandský.

Toho roku Holanďři mnoho měst ztratili, mezi nima i Mastricht.

Moskvani dojdouce na pomezí české, po dvou měsících zase se vrátili a dostali zimní ležení v Chrudimském kraji, dílem v Hradeckém a v Moravě.

Naše vojsko také z Říše přitáhlo. 12 regimentů zůstalo v Čechách v zimním ležení, a to po městech a městečkách, sami sobě všecko kupujíce a strojíce podle nového řádu toho roku začatého. To vojsko bylo pěší krom jednoho regimentu Lobkovského kyrysarského. Ten ležel v kraji Bechynském. Mnoho se mluvilo o pokoji, ale toho roku žádný nepřišel k prohlášení. Něco však muselo se stát, poněvadž vojska se rozešla.

25. Augusti zatmění slunce o poledních 11 hodin až do 1 hodiny. Pád dobytka nastal.

November 1. dne měsíce počalo se nové ustanovení strany contribuce skládání do berně, a to měsíčně, z jednoho usedlého 60 zl. a pán dědičný z usedlého svého jednoho 16 zl. Přichází to lidem násilné, nevím, jak to dlouho trvati v stálosti bude.

Až do vánoc bylo teplo, žádného ledu. Obilí laciné. Ječmen za 1 zl. 24 kr., žito za 1 zl. 9 kr., pšenice za 2 zl. 30. kr., oves za 1 zl.

Za zimy bylo mnoho větrů velkých vání.

1749. Zima měkká, větry velké, piršky samé. Dvakrát zamrzlo na rybníčkách, ale trvalo to krátce, tři neb čtyry dni, zas pustilo, žádný led.

Při začátku postu po sv. Matěji přišlo teplo, lidé mnozí sili jařiny. Na to připadly mrazy, kterými semena zmléčnatěla, zmrzla a řídce vyšla. Toho roku žita okolo Líbeznic byla mnohá $3^1/_2$ lokte výšky.

Láce toho roku. Pšenice za 2 zl. 24 kr., žito za 1 zl. 24 kr., ječmen za 1 zl. 15 kr., oves za 48 kr.

Vojska toho roku ležela uherská větším dílem v Čechách a německé vojsko v Uhřích.

Toho roku sůl byla za 7 zl. 30 kr. jeden soudek. Piva, kdo jak chtěl, mnoho vařil, však tax jistý (plat) sněmovně skládal.

22. Septembris od půlnoci červené sloupové záře se viděli na obloze nebeské, potom i častěj. Byla suchá zima a tvrdá.

1750. Od nového léta spadla sůl a byla jak jindá soudek jeden za 5 zl. 40 kr. Pivu ale přibylo z 1 sudu tax 2 zl.

3. Febr. u večer v 9 hodin ukázali se sloupové a zář veliká červená od východu slunce a mezi půlnocí na obloze nebeské a trvali přes tři hodiny.

8. Januarii bylo zatmění slunce ráno v $^1/_2$10. hodiny a trvalo 2 hodiny a 40 minut. Toho roku ledu nazbyt. Suchá zima trvala bez sněhu. Okolo toho času mnoho se nacházelo psů pominutých nebo vzteklých; v Hovoršovicích chlapce ovčákového Tomáše kousl do ruky a do tváře, však ho hned umyli a skoupali a dali mu žíly otevřít. S pomocí P. Boha nic mu neškodilo, a jiných mnoho lidí k pohryzení přišlo, tak že, kde to zanedbali, smrť z toho měli. Lidé museli pro obranu vždy hole nosit. Toho roku byl krátký masopust, 6 neděl. 11. Febr. byla popeleční středa, a hned takové teplo ten týden uhodilo, že dokonalé jaro bylo. Obilí po 2. neděli postní seti začali.

7. Martii byl u Prahy upálen žid, rabín, starý ale malý asi $1^1/_2$ lokte výšky. Ten okolo Jičína ovčáky a jiný lid sprostý na židovskou víru vábil a vyučoval. Ti, kteří víru jeho přijali, v Hradci Králové odpraveni před tím byli.

Toho roku přišlo nařízení královské, každý usedlík musel odváděti 12 vrabčích hlav po celém království Českém a jiných zemích císařských.

Toho též roku přišla zápověď, aby žádný hospodářský oficír neužíval titule hejtman, ale řiditel neb správce, a tak najednou vrabci a hejtmani zašli

Toho roku na doctory lékařské přišel decret císařský, aby neužívali titule Excellens, ale Experiementalis (sic), zkušený, zběhlý.

Toho roku bylo okolo Líbeznic a všude na obilí Boží požehnání, časté deště z jara, ale celou zimu sucho až do máje. Potom v Juni byly veliké přívaly.

31. Máje můj služebník Frant. Václ. Hejna, 19letý mládenec, v roku milostivém šel do Říma.

20. Junii okolo desáté hodiny stál malý mráček nad Libeznicema, začali zvonit jedním zvonem, a beze všeho řinčení a blejskání před tím, zablejsklo se, a Boží posel udeřil skrze komín do kuchyně v statku Ševcovém, nyní Šulcovém, bylo vaření na ohništi, hrnec másla, pokličky spadly, a dvě osoby ženské a jeden mužský Jan Klejzar seděli okolo ohniště, stará Tilová byla podepřena na vidlice. Z těch vidlic vyrazil po spodu od důli až nahoru stříšku, lidi byli omráčeni, oheň shas všechen, a žádnou, buď Bohu chvála, škodu neučinil. Pán Bůh nás opatruj na delší časy. Však ani potom nic nehřmělo, ale jen déšť spadl hojný.

1751. 52. 53. 54. 55. Velicí prudcí větrové byli.

Dne 28. Junii Vig. sv. Petra a Pavla apoštolův byla v Líbeznicích generalní visitací. J. Mil. pan generální vikář a biskup Vokoun A. visitiroval. Přijdouce 1755 z Kostelce po poledních, pak jel upřímo do Prahy, byl s ním vel. pán a farář z Michovic.

Zima ukrutná byla, začala od sv. tří králů a až do půl postu stále trvala, tak že rybníky vymrzly, i v řekách málo vody zůstalo, zle o mletí bylo. Obilí laciné, velké daně, těžko živu býti bylo.

Anno 1755 před sv. Martinem ten večer v Selci hořelo. Vyhořel statek Novákův a chalupa Novákova.

Léta toho 1755 dne 1. listopadu v Portugalii v městě Lisabonu okolo $9^1/_2$ hodiny ráno bylo takové zemětřesení, že na 50.000 lidí se zařítilo, dílem třesením, dílem ohněm, a takové trvalo i následujícího roku 1756 skoro každý měsíc ale ne tak velké.

1756. Dne 15ho Junii po půlnoci, 50 minut na hodinu s půlnoci hromový oheň bez všeho hřmění udeřil podle věže, hodin do kostela Libeznického podlé štítu na kůr. Já stoje po bouřce u okna ke krchovu na hoře viděl jsem tři jiskry co pěsť s věže dolů padat, též z dola čeládka moje to viděla. Buď Bohu na věky poděkováno, že bez velké škody se to skončilo. Toliko díra podle štítu vyražena byla a drát u hodin strávený. Kusy prken se stropu dole ležely ale samá červotočina byly. Toho roku hrozné bouřky a hromobití byly, že častokráte blízko asi hrom bil. U Klecan potlučeno u večer na sv. Máří Magdalenu též u Veleně a Mirovic, u Klíčan etc. etc.

23. Julii ranního času v 6 hodin hrozná bouřka od Prahy přišla. Bylo hrozné blejskání a hromobití. Boží posel udeřil za Purnochovou stodolou, ale beze škody.

Téhož roku bylo hrozné větrů vání. Měsíce ledna 19. okolo 7.—8. hodiny ráno takové se strhlo povětří, že mnoho stavení roztrhal vítr. Stodoly zde ve vsi Libeznicích tři převrátil, Jakuba Černého, Václava Kasalického a Matěje Šlechty, též i v jiných vesnicích. Téhož roku měsíce září dne 15. okolo půl jedné hodiny s poledne vyšel nešťastný oheň z fary mé. Já jsem byl u milostivé vrchnosti v Měsicích. Děvečka starší popadla prý po sušení ovoce, kterého bylo, jak povídala, asi z přehoušle, mokré jako kaše. Žádný nebyl v kuchyni, ona z nerozšafnosti vzala jej na lopatu, jdouce k dojení

krav hodila jej před hnůj. Po dojení obědvala čeládka, vítr byl veliký, musel tam býti nějaký uzlíček od slámy neb víšku, ten vítr rozfoukal, oheň z hnoje do střechy skočil, chlívy shořely, v nich 12 ovec, 14 prasat půlletních, píce zelená všechna, 2 stolice řezací a 4 nová kola ku kočáru. Oheň z chlíva skočil na Petržilkovo stavení, též na Šícbovu chalupu, z chalupy na Petržilkovu stodolu, na poustku, na statek Klejzarův, jeho stodolu, na maštale dolejší hospody, kovárnu, židovnu, pastoušku, Kasalického sednici, maštale, Novákovu chalupu, Janečkův statek i stodolu, Josefa Svobody ševce chalupu a Jakuba Černyho statek i stodolu. V půl druhé čtvrt hodiny všechno jeden oheň bylo, jak vítr vál, tak oheň šel; z čehož buď všeho Pánu Bohu na věky poděkováno, že nás ráčil metličkou navštíviti a ostatní stavení zachrániti. Rač nás i potomky naše na budoucí časy ode všeho zlého opatrovati.

Téhož roku měsíce září král Pruský Fridrich skrze Sasy padl do Čech, jak se povídalo s 80 tisíci k Lovosicům přes vrchy, neb po Labi nemohl pro Saského kurfirsta, který s svým vojskem s 10 tisíci v Königsteinu u Labe ležel. Našeho vojska, které comendiroval general Braun, počítalo se 50 tisíc a leželi u Budyně. Sešli se dne 1. října u Lovosic u vsi Malých Černosek, a stala se bitva. V noci o 11. hodině šarmiclovali, na to ráno o 5. hodině docela začali. Našemu vojsku začalo se štěstí až do 7 hodin, od 7—9 hodin štěstilo se Prušákům. Od 9. zase až do 3 hodin s poledne našim a byl konec. Zůstala obě vojska stát na svých placích, pak Prušáci půl míle k Velenům se stáhli, naši zůstali stát až do rána. Padlo našich 3000, Prušáků přes 6000. Z nich k našim ten den uteklo 1500. Z naší strany padl general Vlach (sic). General Karel kníže Lobkovic plezirovaný byl zajat, Obrst Karoli smrtelně raněn. Obrstů a jiných oficírů mnoho zabito a zraněno. U Prušáků princ Webr zabit.

A. **1757**. Toho roku byla velmi příkrá zima, tak že málo který zajíc živ zůstal, všichni pomrzli, a dlouho trvala. Naše vojsko leželo po hranicích od Chebu až ku Kladsku. Byla zimního času stálá potýkání neb šarmicle.

6. března ráno okolo $^1/_2 5$. k Slezsku na obloze nebeské spatřila se nejprv hvězda veliká. Z ní vyšly neb se spustily jako nějaké dva provazy uzlovaté neb jako hadi, aby se spolu jako mrskaly. Po chvíli udělali se z nich dva esy ∽; to pošlo, a ukázala se bidla neb sochory jako u mar, a nad nimi byla senná kosa neb travní. To množství lidu vidělo, a trvalo to malou půl hodiny, a od Libeznic bylo to vidět přes . . . mezi Kostelcem a Brandejsem.

Měsíce dubna stalo se potýkání u Rajchnberku, též u Cheb města mezi naším vojskem a Pruským; ač vždy více Pruského lidu padlo. Však vždy jim coufali, a to tím, že naše vojsko nebylo pohromadě, ale zůstávalo v zimním ležení po vesnicích.

Toho měsíce 26., 27. a 28. pořád šly vozy našeho vojska pakážní ku Praze, také veliké množství od Kostelce a Štěpánového přívozu skrze Libeznice. 30. dne dubna most na Labi za Kostelcem naši shodili.

Majus. Dne 2. máje naše vojsko odtrhlo od Brandejsa ku Praze. Ten den po poledních byla šarvátka za Starou Boleslaví. Charváti udeřili na Prušáky v lese, a když od množství byli přinuceni pardon žádati, v tom Pruský general přijel dívaje se na ty Charvaty neb pandury. Oni klečíce, jeden z nich povstal a Pruského generala tu zastřelil, načež poznovu šarmicl povstal. Od těch pandurů 100 rozsekáno bylo, při čemž i množství Prušáků padlo. Tělo generala toho, jak povídali, v kostele Matky Boží, Marie panny

pohřbeno. Ostatní panduři zpátky když k Brandejsu přišli, za sebou most na Labi zapálili.

2. Chorvati od Kostelce odtrhli a jdouce skrz Libeznice v Pakoměřicích se u rybníka položili, na to ráno k Roztokám odešli.

3. Večer v deset hodin kníže Lobkovic Josef přitrhl k mé faře s 600 rejtharů a s 200 husarů. Právě jsem se chtěl položiti na odpočinutí, a vejdouc do fary, tázal se mne, kde jsou ty ohně, a já nevěda o ničemž, šel jsem s ním na horu, a vida ohně, řekl jsem, že jsou za Labem okolo Čečelic a Nedomic a Všestud, což i také v pravdě bylo, neb ranního času jsme tam ležení Prušáků viděli. Na faře ve 12 hodin večeřel. Byl pak ten kníže pán toho času obrst u regimentu kyrysarského Play řečeného.

4. Té noci husaři byli odesláni a také některé comendy rejtharstva po vesnicích okolo Labe k pozorování na nepřítele. Též sám kníže pán Lobkovic a ještě jeden říšský kníže, Turr řečený, po 7. hodině jeli do Biškovic na pozorování. Nyní se k obědu na faru ke mně navrátili. Já jsem sloužil mši sv., v tom přicházeli poslové, že Prušáci sobě v Brandejse položili most a již mnozí Labe přešli, načež okolo půl 10. ranního času to vojsko, co tu před farou leželo, hned se na cestu ku Praze dalo. Též knížata se navrátili jakož i mnohé comendy husarů, a všichni ku Praze táhli. Mnozí ale se zpozdili, z nich 50 po poledních Prušáci zajali.

Po poledních rozbili sobě Prušáci, které general Šverin vedl, své ležení od Brandejsa až po Sluhy, z nichž napřed tři husaři od regimentu p. obrsta Wernera s vytaženými pistolemi do vsi s tou největší prudkostí přijeli a sem a tam se projížděli. Já otevříc okno nahoře, jednoho z nich jsem pozdravil a on po malé chvíli se navrátíc zase k oknu, sklenici vína dobrého ode mne požádal, načež i dva druzí přijeli a ode mne víno, jaké jsem měl, po dvou sklenicích vypili a zase dále k Beckovu jeli. Na to v malé chvíli celý regiment 1500 husarů skrze Libeznice k Beckovu táhlo a přijedouc za Libeznice k Halikovému poli, přes pole jako k Velkému Bašti a pak na skály se obrátili. Museli od někoho zvěděti, že by v Biškovicích naši vojáci rejthaři byli, kdež také 50 jich zajali, jak jsem se potom dověděl, když je s sebou a navracujíc se od Roztok přes Beckov prohlížejíc všecky háje upřímo přes všechno obilí okolo vsi k kapličce pod hospodou a pak ku Kostelci s nimi táhli a mnoho obilí pošlapali. Ten den mnozí husaři mě navštěvovali Prušáci a víno, pivo a chleb žádali, které skrze okno ode mne dostali.

5. Okolo 10 hodin přijeli dva husaři Vernerovští, totiž kvartirmistr čili pokojník a prohlížel faru, že tu chce pan obrst s celým štabem quartýr mít, který jsem já jim nejen rád obětoval, ale i k mému malému obědu jeho pozval.

Okolo 2. hodiny s poledne přitáhl celý regiment husarů 1500 do Libeznic a ke mně pan obrst, adjutant, auditor, inžinír, evangelického náboženství praedikant, regiment . . . etc., etc. lidu plna fara, husarů, koní a dobytka. Na to zůstal v dolejším pokojíku a ve 4 hodiny se mnou obědval. Byl katolík i jeho lidi, které okolo sebe měl, a rozený Uher. A také zase večeřel. Byl pán velice dobrotivý a milostivý, mnoho věcí mně do kuchyně též tři str. ovsa a 1 str. ječmene za ječnou slámu, kterou jeho koně strávili, mně zanechal a 30 kr. na mši sv. za sebe mně dal. V Měsicích ložiroval J. Excell. pan general Winterfeld, ten u večer sem přijel, u zvonice stoje a chodě mne k sobě povolati dal a se mnou rozmlouval. Mezi jinším řekl, že zejtra nedaleko odtud velikou střelbu z děl polních uslyším, jemuž, já

se ponižuje pod jeho milostivou protekcí, jsem odešel, a on do Měšic odjel. Nepochybně, že pan obrst Werner mě u něho oznámil, neb co mého možného bylo jemu jsem posluhoval. A tu celou noc jakož i předešlou jsem nespal a oka nezavřel.

6. Po půl noci byly slyšány bubny v ležení na Bílé hoře též u Sluh, a varta stála před farou. V tom jeden oficír husarský rychle přijel a přímo do pokojíka ku p. obrstu vešel, který asi $^1/_4$ hodiny teprve se položil, jej zbudil. Hned všechno vstávalo, se strojilo a o $1^1/_2$ hodiny s půlnoci k Hovoršovicům se bralo, i jiní páni oficíři poděkovavše se za kvartýr všichni a všecko v nemalé chvíli se ztratili. P. obrst mně nabízel, abych s nimi do bitvy jel, o které mně povídal, že ráno bude, a že král na ten den páteční rád válku vede, a že říká, že je ten den dies domini, den Páně. A to proto abych s nimi jel, že $^1/_2$ regimentu je katolíků, abych jim absoluci udělil. Já ale jsem řekl, že nemohu svých ovčiček opustiti, s kterými jsem zavázán živ býti a umříti a že kaplana nemám, kdybych na svém místě kněze měl, že bych to ihned učinil, a nevěda, zdaž by bitva i snad sem se neobrátila.

Na to ráno pořád pomalu mezi comendami šarvátky byly, až okolo $^1/_2$10. tu přehřmotná střelba počala, a to od Vysočan až ke Kolodějům, a až do 6 hodin večer trvala. Padlo Prušáků i s raněnými i pobitými, jak mnozí z nich povídali ke čtyřiceti tisícům. A poněvač král Fridrich k posledku s 30 tisíci čerstvého lidu na naše kusy šturmem hnal, tedy jemu zpátky couíli, a jak povídali 105 kusů jakož celty a stanoviště jemu zanechali. Mnoho kyrysů a mundury tu naši na místě opustili, a to tím, že rejtharstvo právě koně k napájení vedlo a jeho překvapení se nenadáli, a tak bez kyrysů a sedel na koně k bitvě sedali. Toho dne mnohé regimenty našeho lidu do Prahy vtrhli, ostatní k Pyšelům se ubírali. General Šverin s jinými 4 pruskými generály k zabití přišel. General Winterfeld skrze krk plezírován a jiní mnozí rány dostali. Od našich general Braun comandirující také plezirovaný byl.

Když se počala bitva a po prvním kusu vystřelení Prušáci u sv. Markyty na druhé straně stojící měli od krále svého poručení, aby sobě ihned u Zbraslavi most lodní položili a 14 tisíci lidu naší armadě na zad padli; ale most nebyl dokončený až byl konec bitvy, a tak beze všeho oučinku oni na druhé straně zůstali.

Když se bitva u Prahy dokonala, v Braudejse vyšel hrozný oheň, vyhořelo tam 11 domů a všechen magacín. Žádný neví, jak oheň vyšel. Přijelo tam husarstvo a Charvati s nimi přišli, a s Prušáky tam zápasili, 8 Prušáků, 2 Charvati a dva měšťani, tchán a zeť, k zabití přišli. V tom ti husaři a Charvati 130 tam zajatých vojáků našich ze zámku s sebou vytrhli. Měšťané pak k vyrabování od Prušáků přišli.

7. Lidé mnozí šli na plac bitvy a šatu, zbraně etc. sobě odnášeli, na prach a kulky sbírání mnoho dní chodili, 1 lib. kulek za 7 kr. prodávali, větším dílem zbraň tloukli a zámky a mosaz sebrali, ostatní, co bylo od železa, tam nechávali. Toho dne po polednách byla střelba za Ďáblicemi u Ládví.

8. Byla neděle Páně. Nic nebylo předsevzato, neb aspoň nebylo nic slyšet, raněné odváželi, kteří několik dní tam ubozí bez pití a převázání leželi, až lidé, jak povídali, nad nimi plakali, a mnozí mohouce býti vyhojeni pro neušetření umřeli. Přiveden byl také jeden z té bitvy voják od dvou sedláků přespolních sem do Libeznic, měl hlavu pozadu rozťatou, celý svlečený se své mundury, nic nemluvil, celý zimou se třás, krví celý zalitý; nemohli jsme

se na něm nic doptat, co by byl za vojáka, zdaž Prušák nebo náš. Slova jiného jsem od něho neslyšel, když jsem ho navštěvoval, jen Jesus! a jednou pravil mein lieber Pfarrer. Rozina Šíchova jej flastry léčila, a ležel u Tomáše Klejzara rychtáře v světnici. Z lásky křesťanské mu věrně posluhovali, však na to dne 14. umřel, musel býti na mozku raněn, neb nic neslyšel a pohřben jest za kostelem za chalupou † Krátkého. Ten den vyrabován Hloupětín, kostel a sklep vel. pána Strecky, Ďáblického administratora, měl tam 80 věder vína. (Dokončení.)

Drobnosti historické.

I. Sbírka nejdůležitějších formulářů XIII. a XIV. století.

(Rukopis knížecí biskupské knihovny v Celovci.)

Sepsal *Ferdinand Tadra.*

O formulářích českých, na jichž důležitost pro dějepis český hlavně Palacký ve svém spise „Über Formelbücher, zunächst in Bezug auf böhm. Geschichte“ (Abhandlungen d. böhm. Ges. d. Wiss. V. Folge sv. 2. a 5.) upozornil, mnohé od té doby zprávy uveřejněny, mnohé formuláře takové i vydány jsou, přece však stále ještě nové rukopisy na světlo přicházejí. Většina starších těchto sbírek listů pochází ovšem teprve ze XIV. století, kdy zakládání pomocných takovýchto kancelářských vzorů stalo se skoro při všech důležitějších úřadech obyčejem; nejdůležitější z nich jest sbírka listů císaře Karla IV., založená kancléřem jeho Janem z Neumarktu, tak zvaná „Cancellaria Caroli IV.“ Ze století XIII. máme pouze sbírku založenou od notáře krále Přemysla Otakara II., Vlacha Henrica de Isernia čili Henrica Italica (jak Emler ve spise „Die Kanzlei der b. Könige Přemysl Ottokars II. und Wenzels II.“ dokazuje). Rukopisy obsahující takovéto formuláře, které posud známy jsou, nejsou prosté a úplně stejné přepisy jednoho originalu, leč samostatná spracování a sestavení listů namnoze ovšem stejných, tak že skoro každý rukopis aspoň některé listy obsahuje, které se v jiném nenacházejí, ostatní pak obyčejně v jiném pořádku podává. Taktéž obsahují známé nám rukopisy — nyní valně po světě roztroušené — pouze jednotlivé tyto formuláře, nějaká sbírka důležitějších formulářů nebyla posud známa. O takovéto sbírce chci tuto zprávu podati.

Bylo mi sděleno, že nalézá se v Celovci rukopis obsahující mimo jiné i formulář „Cancellaria Caroli“ a kromě toho některé jiné listy z doby Karlovy a Václavovy. Laskavostí archiváře historického spolku korutanského, p. Jaksche rytíře z Wartenhorstu, zapůjčen byl mně rukopis ten do knihovny Pražské. Dle sdělení p. Jaksche patří rukopis tento knížecí biskupské knihovně v Celovci, kdež od něho teprve roku předešlého odkryt byl; nynější signatura jeho jest: Manuscript XXXI. b. 12. Rukopis jest papírový, v pevných dřevěných deskách svázaný, 30 cm vysoký a 22 cm široký, obsahuje celkem 178 listů (některé nejsou popsány) v 28 složkách, které k větší pevnosti pergaménovými proužky i celými listy spojeny jsou; desky potaženy jsou pevným pergaménem s delšími okraji k ochraně knihy. Písmo jest pěkné a veskrze stejné, pocházející od jediného písaře, a to z konce XIV. století. Na

listě 13., kde text začíná, jest pěkná inicialka (V) zlatem vyplněná, na okraji listu okrasy; podobně i na listu 77 (inicialka E). Celý rukopis jest velmi dobře zachován. Obsah jeho jest pak následující:

Listy 1.—8. obsahují všeobecný rejstřík. Dále:

1. Formulář Henrica Italica na listech 13.—70., rozdělený ve čtyři části, z nichž každá má napřed svůj zvláštní rejstřík; každý jednotlivý list má nadpis s krátkým udáním obsahu. V hlavním rejstříku na listu prvním jest nadpis „Regestrum H[enrici] Ytalici". Pokud jsem zjistiti mohl, srovnává se formulář tento s rukopisem Vídeňským, kterýž částečně vydal Dolliner. (Codex ep. Primislai Ottocari II.) Pořádek jednotlivých listů jest však jiný, mnohé zde scházejí, jiné opět se zde nacházejí, které tam nenalézám. Celkem jest 164 listů.

2. Na listech 71.—73. jsou: „Superscriptiones literarum", t. j. titulové papeže, kardinalův a biskupů, knížat a j., dále „formae čili literae credentiarum sive conductus, praesentationum ad beneficia ecclesiastica, quittacionis,[1]) všecky z doby Karla IV. Poněvadž jsou skoro u všech jména osobní i místní vynechána, nemají formy tyto žádné důležitosti.

3. „Cancellaria Caroli IV." na listu 77.—140. (Dle rejstříku: „Incipit registrum sive distincciones formarum summae cancellariae".) Sbírka tato jest mnohem obšírnější všech ostatních známých rukopisů „Cancellaria Caroli IV.", jelikož k listům obyčejně v ostatních rukopisech se nalézajícím připojeno jest zde 200 listů Jana z Neumarktu, dříve kancléře císařského, a sice z doby, kdy byl biskupem Olomouckým (tedy z let 1364—1380). Celá tato sbírka v našem rukopise pod jménem „Cancellaria Caroli IV" se nacházející čítá totiž 432 listy, tak že odpočítáme-li 200 listů biskupa Jana Olomouckého, zbývá listů 232, počet to, kterýž se s počtem listů v jiných rukopisech „Cancellaria Caroli IV." přibližně shoduje. Z listů biskupa Jana z Neumarktu vysvítá, že týž brzy po jmenování biskupem Olomouckým upadl u císaře v nemilost a že byl z úřadu kancléře propuštěn. On ovšem hleděl u svých přátel vymluviti to stářím a další nedostatečností svou, avšak z jiných zase listů jeho vysvítá, že se velice o to přičiňoval, aby opět na milost vzat byl, ač marně. Jan z Neumarktu jako biskup Olomoucký často zdržoval se na tvrzi Modřické, kdež písaře choval, kteří jemu rukopisy přepisovali. Důchody biskupství Olomouckého byly následkem rozepří mezi markrabím moravským a biskupem Janem velice ztenčeny, takže biskup Jan často v nesnázích peněžných se nalézal a dluhy dělati musil; za tou hlavně příčinou ucházel se všemožně o biskupství Vratislavské, které jemu skutečně uděleno bylo; leč brzy na to zemřel biskup Jan, tak že nové místo své ani nenastoupil. Listy jeho, velikou většinou posud neznámé, jsou dosti zajímavy a hlavně pro kulturní dějiny Čech a Moravy důležity; jména osob a míst jsou namnoze vypsána. Že formy tyto shotoveny jsou dle skutečných listů biskupa Jana, to dokazuje známá odjinud forma stilistická listů jeho, též ta okolnost, že část listů zde obsažených nalézá se i v rukopise c. kr. veřejné knihovny Pražské, totiž ve sbírce: „Cancellaria officialis Sanderi Olomucensis de stilo Johannis episcopi Olomuc. Noviforensis".[2])

---

[1]) Quittatio thesaurarii per Arnestum archiepiscopum, táž formule, která se nachází v „Cancellaria Arnesti". (Viz mé vydání str. 529. č. 14)

[2]) Sanderus Rambow, archidiaconus Preroviensis, byl officialem biskupa Jana z Neumarktu. — Rukopis ten má signaturu IV. A. 5. č. 3

4. Na listu 141.—144. nalézají se „formae devolutionum (devolutiones bonorum)“; některé od Karla IV., většinou od Václava IV.; poněvadž však jména osob a míst obyčejně jsou vynechána, nemá větší část jich žádné důležitosti.

5. Na listu 146.—155. jsou „formae de stilo nobilissimo“, sbírka to listů — dle bombastického slohu soudě — též od Jana z Neumarktu pocházejících, však skoro vesměs pouhých slohových cvičení.

6. Konečně na listu 156.—175. „formae privilegiorum de subtili stilo“, sbírka listů pocházejících ze století XIII., nejvíce od krále Václava II., z nichž mnohé jsem nalezl též ve formuláři Henrica Italica, kterýž vydal Voigt (Das urkundliche Formelbuch des k. Notars Henricus Italicus, Archiv f. öst. Gesch. XXIX.)

Podávaje tuto krátkou zprávu o zajímavém rukopise Celoveckém, podotýkám, že shotovil jsem přepisy listů biskupa Olomouckého odjinud neznámé a — bude-li rukopis ten tak dlouho v Praze ponechán — že i srovnání ostatních jeho částí předsevzato bude, aby časem svým zpráva o tom podána býti mohla.

II. **Příspěvek k dějinám umění zlatnického v Čechách.**

Sdělil dr. *Karel Chytil.*

Živnost zlatnická bývala v dobách středověku v nejužším spojení s činností uměleckou a jmenovitě pro studium plastiky poskytují výtvory zlatnické material velice důležitý. O znamenitém rozkvětu umění tohoto v Čechách za doby Karla IV. podává pan dr. A. Horčička v programu c. kr. německého gymnasia na Starém městě Pražském souhrnný obraz velmi pečlivě sestavený.[1]) Promlouvaje nejprve způsobem zajímavým o veliké úctě, již choval Karel IV. k reliquiím svatých, o horlivé jeho snaze je získati a zachovati, líčí vliv, jakýž právě tato snaha měla na rozvoj umění zlatnického, a popisuje věcně a znalecky některé památky tohoto umění, jež se dochovaly až na naše časy; v přílohách přidán popis českých korunních klenotů, seznam říšských reliquií, a posléze zprávy o reliquiích, jež získal Karel IV. na svých cestách v Německu jižním v letech 1353—1354 a na tažení Římském 1354—1355. V pojednání svém sestavil p. dr. Horčička též seznam zlatníků, kteří žili v Praze ve století XIV.; seznam tento, hlavně ze „Základů místopisu Pražského“ prof. W. W. Tomka čerpaný, lze rozšířiti větším počtem jmen, jež jsme vyňali z důležitých zápisův o udělení práva občanského v archivu města Prahy chovaných.[2]) Zprávy tyto jsou též tím důležité, že při nich po většině udáno jest rodné město přijatého, za něhož dva již usedlí občané, obyčejně stejnou živnost provozující, jakožto rukojmí (fideiussor) se zaručiti musili. Podávám tuto pořadem jména zlatníků, v zápisech oněch se vyskytující, s náležitým rokem přijetí, a zároveň uvádím jména ze „Základů“ známá, jež lze s tou kterou osobností identifikovati.

[1]) Die Kunstthätigkeit in Prag zur Zeit Karls IV. vom Gymnasiallehrer Dr. Adalbert Horčička, II. Prag 1884.

[2]) Manuscript v archivu města Prahy č. 986., ff. 86.—118., pak 239. sq. Zápisy jdou od roku 1334 až do roku 1393. Pan prof. dr. J. Emler laskavě mne upozornil na tyto zápisy a s ochotou poskytl mi příležitost, jich použiti, začež mu vzdávám uctivý dík.

1334. Cunczl dictus Reyman aurifaber. — Základy Kunz aurifaber 1364. Str. 235.
1337. Wolflinus aurifaber de Thust. — Základy Wolflinus, Welflinus aurifaber 1353—64. Str. 45., 76., 235.
1339. Berchtoldus aurifaber de Nuremberg.
1340. Wenceslaus aurifaber.
1340. Ulricus aurifaber de Mutha.
1342. Engelbrecht de Lanzhut aurifaber.
1343. Jeclinus aurifaber de Czaslawa. — Z. Jacobus aurifaber 1365. Str. 142.
1344. Laurentius aurifaber de Ratispona. — Z. Laurentius aurifaber 1352. Str. 249.
1345. Dytricus aurifaber de Grecz.
1346. Otto aurifaber de Wienna.
1350. Vrowinus aurifaber. — Z. Frowinus aurifaber 1359—65. Str. 31., 74., 116.
1350. Ula payer aurifaber de Ratispona. — Z. Ula payer 1365—66. Str. 23., 234.; zemřel před rokem 1386, kdy se uvádí Christina de Podvin relicta Ulae payer 1386—1408. Str. 116., 121., N. 194.
1352. Johlinus aurifaber de Znoyma. — Z. Juhilinus aurifaber 1364. Str. 51.; zemřel před rokem 1378; Waczko filius olim Johlini aurifabri. N. 68.
1356. Hainczl aurifaber, týž v roce 1358 uvádí se jako fideiussor: Henzl aurifaber de Ratispona. — Z. Heinzlinus auripercussor 1381. N. 289.; manželka Katherina auripercustrix.
1356. Ula aurifaber. — Z. Ula goltsmit 1361. Str. 252.
1356. Petrus dictus Silber aurifaber. — Z. Silber, Silberl Petrus, zemřel před rokem 1403, zanechav dceru Kláru, manželku Martina de Iglavia (1409—12). Str. 40.
1356. Nicolaus aurifaber dictus Hekler. — Z. Heikler Nicolaus 1364. Str. 39.
1360. Nicolaus Moll aurifaber. — Z. Nicolaus Mollus 1361. N. 113., 307.
1363. Nicolaus Klaus aurifaber de Lygnicz. — Z. Nicolaus de Lygnicz, cingulator 1395—1400. N. 46., 314.
1364. Jesco aurifaber de Pilzna. — Jesco aurifaber 1366—79. N. 170., 287.
1368. Jurgo aurifaber.
1368. Frenczil aurifaber.
1375. Engelman aurifaber.
1375. Heintz Fuger aurifaber. — Z. Heinz fuger 1381. Str. 71.
1375. Claus aurifaber de dam. — Z. Claus de dam. Str. d. 208.
1376. Jurgo de Wienna aurifaber.
1376. Hanus Ehrer aurifaber de Wienna. — Z. Hanus de Wienna. 1407. N. 67.
1378. Bernhardus aurifaber de Reutlingen.

Jakožto fideiussores vyskytují se v těchto letech Wolflinus a Frenzlinus od roku 1346. (Z. Frenzlinus faber regis 1356. Str. 238.); Henricus aurifaber od r. 1350; Frowinus od r. 1352; Ula treuzel aurifaber od r. 1356. (Z. Ulricus Trusel 1353—56. Str. 39.); Henzl de Ratispona od roku 1358; Pesco Machschant od r. 1363. (Z. Petrus, Pesco, Peslinus Machschant 1354—1364. Str. 72., 74., 102.) Wenceslaus Krich od r. 1375. (Z. Wenceslaus Graecus, Krich, 1353—81. Str. 71.) a j.

Občané, při nichž neudává se jméno místa, byli nepochybně větším dílem rodičové Pražští; počet jich rovná se téměř počtu přistěhovalých; z těchto pak polovice pochází z Čech neb zemí koruny České, polovice z měst německých, a to ponejvíce z měst nejbližších, jako Řezna a Vídně. V počtu

valnějším přijímají právo městské němečtí zlatníci za Václava IV.; v některých letech děje se to takřka houfně:

1381. Přijali právo městské: Otlinus aurifaber de Nuremberg.
Henricus de Egra aurifaber.
Jesco de Slan aurifaber.
Claus sturczer Czaslawa aurifaber.
Hana aurifaber.
Hanus aurifaber.
1383. Witko de Welcze aurifaber.
Gerhardus aurifaber de Stuborce.
Walterus de Rotenburg aurifaber.
Petrus de lintwurm aurifaber.
Petrus de Coln aurifaber.
Hanns de Wirczpurg aurifaber.
Jacobus steyrer aurifaber.
Otto aurifaber de Wiena.
Jacobus aurifaber de Tuln dictus pawingartn.
1384. Michahel de Calaw aurifaber.
Johannes aurifaber de Spira.
1387. Nicolaus Mathes aurifaber.
1388. Rupertus aurifaber Salczburg.
Ulricus de Cham aurifaber.
. Otto Hornsdorf aurifaber.
1392. Pertoldus aurifaber de Weyda,
Pesoldus aurifaber.
Nicolaus Brieger de Nysa.

Rokem tímto končí zápisy, načež nastává mezera až do let dvacátých XV. století; od r. 1428 pokračují zápisy opětně v knize č. 992.

III. Hrabě Albrecht z Valdštejna uděluje městu Vsetínu všelikých svobod listinou ze dne 1. měsíce ledna roku 1613.

Sděluje *M. Václavek.*

Město Vsetín, důležité nynějšího času svým obchodem a průmyslem a položené na Horní Bečvě, náleželo druhdy zeměpánům. Ve XIV. věku drželi je páni z Kravař, v XV. a v první polovici XVI. věku měli je Cimburkové, páni z Kunštátu a Pernštejna.

Ve druhé polovici XVI. věku náležel Vsetín, resp. panství Vsacké, rytířskému rodu Nekešů z Landeka, majetníkům Lukova, Fryštáku a Rymnic. Roku 1591 zemřel Zigmund Nekeš z Landeka, a Vsetín dědila po něm dcera jeho Lukrecia, provdaná za protestanta Arkleba z Vičkova a Prusinovic. Strýc Lukreciin a po smrti bratra Zikmunda majetník Lukova, Rymnic, Všetul a Přílep pan Václav Nekeš z Landeka učinil roku 1604 ve své poslední vůli Lukrecii rovněž dědičkou jmenovaných statků.

Po smrti Arklebově (1608) Lukrecia vdala se po druhé za hraběte Albrechta z Valdštejna (1610), pána na Heřmanicích. Jsouc již paní starou a nechtíc jako katolička, aby její statky dostaly se jednou do rukou protestantských držitelů, podala proto ruky své Albrechtovi, jehož napřed

jmenovala spolumajetníkem, po její pak smrti (1614) dědicem všech svých statků. Tím také položen základ k bohatství Valdštejnovu.

Valdštejn, později proslavený císařský vojevůdce ve 30leté válce a vévoda Frydlandský, umínil si Vsetín naskrze českobratrský převésti na katolickou víru. Za tím účelem obrátil se k otcům Jesuitům, ku svým bývalým učitelům a vychovatelům, do Olomouce (1612). Jesuité sice přišli, ale jejich práce minula se s výsledkem. Nepatrná toliko část obyvatelů přestoupila ke katolicismu.

Aby však více dodal chuti obyvatelům státi se katolíky, Valdštejn vydal dne 1. měsíce ledna roku 1613 listinu, která (jak z ní vidno) stala :e hlavním pilířem svobod a privilegií měšťanů Vsetínských.

Albrecht z Valdštejna osvobodil dle ní Vsetín od všelikých robot na „věčné časy". Jediné co měli Vsetínští pánovi konati bylo, že jednou v roce chodili na hon na medvědy a vlky a že do panských sklepů vpouštěli víno, přivezlo-li se odněkud a je zase na šenky vytahovali, bylo-li třeba. Robota s vínem však nebyla příliš obtížna, jelikož „na posilněnou" dostávali vína „co vlezlo". Dále je osvobodil od desátku pro faráře, slibuje „z vlastního měšce jej vychovávati". Odpustil jim též odúmrtí, dovolil dovážeti si dříví z panských lesů na stavivo a topivo a udělil jiných a jiných výhod. Ale Vsacané zůstávali přes to vše věrni víře českobratrské. Práce missionářů, povolávaných i pozdějšími držiteli panství z Kroměžíře, z Uherského Hradiště a Olomouce, trvala potom až do roku 1777, nejsouc však v nižádném poměru s výsledky. Katolíci byli vždy v menšině (nyní mají většinu v městě toliko), většina pak obyvatelstva stavěla se buď jen katolíky nebo hlásila se zjevně k víře evangelické, zakoušejíc proto mnoho příkoří a pronásledování.[1]) Toleranční patent císaře Josefa II. z roku 1781 učinil přítrž svízelům těm.

Ačkoli tedy Albrecht z Valdštejna účelu, pro který listina jím vydána byla, nedosáhl, tož nicméně zůstávala v platnosti a následující držitelé Vsetína ji vždy potvrzovali, přidávajíce k ní ještě i některé jiné výhody (jako zejména hrabě Josef Illešhazy roku 1732.[2])

Listina, jež jednou byla autentifikována roku 1681 od Kroměžířského syndika Jana Adama a po druhé roku 1723 od Kroměžířských Trinitářů, zní:

My Albrecht Vácslav Evsebius z Valdštejna, Lukrecí Valdštejnská, rozená Nekšová z Landeku, Páni a držiteli panství Vsetínského, Lukovského a Rymického — známo činíme přede všemi, kdežkoli tento list čten aneb čtoucí slyšán bude, zvláště tu, kdež náleží, že poddané naše z městečka Vsetína, z všelijakých robot, kterými jsou nám jak ke dvorům tak k stavení povinni byli, je a potomky jejich na časy budoucí a věčné propouštíme a prázdna činíme, a je v nižádné krom vtahování a vytahování vína do sklepů a ze sklepů, též čistění příkopy a opravování stavu ke mlejnu našemu Vsetínskému potahovati, my, potomkové naši, ani budoucí páni a držitelé městečka Vsetína, na časy věčné nebudem.

Tolikéž sirotkův jim bráti, ani žádnému jinému v službu dávati nechceme, než aby je každého roku před Nás, anebo úředníky naše stavěli a z jejich peněz počet pořádný činiti povinni byli, a jestli by se který z nich

[1]) Viz podrobněji v mých Dějinách města Vsetína str. 182. a násl.
[2]) Dějiny města Vsetína str. 303 a 304.

zle zachoval, tehdy spravedlnost jeho na Nás a budoucí pány a držitele téhož městečka připadati má.

Na žádné hony (kromě vlků a medvědů) aby nechodili, a víceji nežli čtyří hajní aby se z obyvatelů městečka tohoto činiti nemohli, je osvobozujem. Dříví aby jak k stavení tak k pálení tolikéž ku pile obecní klády co potřebí darmo sobě v horách našich sekati a bráti, též svině bez všelijakého úplatku, když se bukva v horách našich obrodí, aby pásti, a v řece Bečvě, od toho místa, kde Jasenice do ní vpadá až po Jablunecký stav, sobě v dni postní ryby lapati mohli, jim to dovolujem.

Odúmrtí My, ani budoucí páni a držitelé městečka Vsetína, od nich nic bráti nechceme. Clo, kteréž při městečku od starodávna vysazeno jest, jim je dědičně dáváme, tak aby oni mýtného svého chovati, a takové clo ku potřebám svým obracovati mohli.

Kněži co jsou předešle desátek dávali, poněvadž s nimi o to jistou smluvu jsme učinili, takového desátku víceji dávati povinni nebudou, než My a budoucí páni a držitelé téhož městečka kněze z vlastního měšce Našeho vychovávati budeme, a na ně nic, aby jemu co dávati měli, ukládati nechceme a nemámé.

Za kteroužto milost sobě od Nás učiněnou Nám každého roku pět set zlatých počtu moravského, na pět terminů, totiž o hromicích sto zlatých, o sv. Jiří sto zl., o sv. Janě sto zl., o sv. Václavě sto zl. a o vánocích sto zlatých, též při sv. Martině jedno sto dvacet měřic ovsa, slepic pak čtyry kopy a vajec dvanácte kop, kdy se jim koli poručí, dávati povinni budou.

A pokudžby se víceji domů při témž městečku přistavělo, tehdy nemáme jich většími platy potahovati, nežli při těchto nadepsaných zanechati, a co by z těch v nově přistavených domů platů sešlo, tehdy to obci k lepšímu zanecháno býti má. A pro lepší toho jistotu, pečetí Naší vlastní k tomu listu přivěsiti jsme dali. Jehož jest datum na zámku Vsetíně prvního dne měsíce Januarii Letha Páně tisícího šestistého třináctého.

(L. S.) A. z Valdštejna m/p.

(L. S.)

Collationata copia concordat cum suo vero et tam in scriptura quam pargamena, nec non in sigillis incorrupto originali, in omnibus punctis et clausulis de verbo ad verbum. In fidem ego infra scriptus per autoritatem Caes. Notarius publicus imperialis me propria manu subscripsi, et consuetum tabellionaus mei signetum nec non usitatum sigillum apposui.

Cremsirii 30. Junii A^0 1681.

Joannes Bapt. Adamus
(L. S.) (L. S.) Aut. Caes. Not.
Publ. Syndicus Cremsiriensis.

Praesentem copiam cum suo nobis exhibito vidimo authentice vidimato, ut supra de verbo ad verbum concordare testamur infra scripti. Actum in conventu S. S. S. Trinitatis Cremsirii die 19. Decembris Anno 1723.

Fr. Sigismund Radtspieler, Conc. ord.
(Sigill.) Fr. Erasmus Reichel, Lector.
Fr. Vincentius Köp, Quard.

IV. Privilegia města Lanškrouna.

Vypisuje *Em. K. Zeiner.*

Ač není pochybnosti, že městu Lanškrounu, Přemyslem Otakarem II. založenému, již v nejstarších dobách mnohých a snad znamenitých výsad se dostalo, přece pochází nejstarší ze všech nás došlých teprve z druhé polovice XV. století. Uvedeme je tuto v pořádku chronologickém, podávajíce zároveň stručný jejich obsah.

1. List Zdeňka Kostky z Postupic, daný na Lanškrouně léta 1459 ve čtvrtek den sv. Cecilie, jímž prodává služebníkům svým Janu Pivcovi a Janu Kašnovi dědinu řečenou „hyvršár“, jež mu připadla po Pavlu Trpigarovi, někdy sousedu Lanškrounském, jenž se statku svého sběhl, „nechtě přistoupiti ku pravdám božím“.

2. Majestat krále Jiřího z Poděbrad, daný v Olomouci v sobotu po Božím křtění léta 1464, kterým týž král stvrzuje obdarování, jež p. Zdeněk Kostka z Postupic obci učinil, když si na jejím pozemku rybník založil; městu dostalo se něco rolí a luk od klášterského někdy dvora Kronvaldu i právo v branách mýto si vybírati o starém i nově povoleném trhu výročním.

3. Majestat téhož krále, daný taktéž v Olomouci dne 9. měsíce ledna léta 1464, jímž uděluje městu trh na den sv. Urbana.

4. Bohuše, hejtman kraje Chrudimského, a Jan, Kostkové z Postupic, bratří, udělili Lanškrounským v Litomyšli v úterý před sv. Havlem leta 1493 právo užívati clo, které dosud držitelům panství náleželo, přiřkli jim bečkovné, které okolní krčmáři po groši z bečky platívali, postoupili jim městiště, na němž té doby stály dva masné krámy, i s platy z nich vycházejícími, taktéž pustili jim i plat z plánův, na kterých někteří lidé již postavili a jiní ještě postaví; dále oddali jim platu ročního jednu kopu 24 gr., který plat přibyl od lidí kolem města nově osedlých, a dva groše z domu Pšeničkovského, jenž mezi valy ležel, i rozšířili jim pastviště v Krunvaldě kusem nad Onšovským rybníkem položeným. Za to postoupili jim Lanškrounští rybník městský i s tím městištěm, kteréž na obci pod tím rybníkem bylo.

5. Směnu tuto potvrzuje list krále Vladislava II., daný v Budíně ve čtvrtek před sv. Apollonií léta 1498.

6. Majestat téhož krále, daný taktéž v Budíně v pátek před sv. Urbanem léta 1507, vyměřuje, že clo takové „v míli okolo sebe a v poloumíli, pokud se gruntové jich v jmenovitém okrsku v poloumíli až do míle vztahují“, jako v městě bráti mají.

7. List p. Viléma z Pernštýna v Pardubicích v úterý před sv. Tiburtiem léta 1507 psaný, propouští městu odúmrť i jest stvrzen od Anny a Markety, vlastních sester, Kostkoven z Postupic, jimž p. Vilém poručníkem byl.

8 Léta 1514 v úterý den sv. Jakuba vydal syn páně Vilémův Vojtěch nový list na odúmrť pro město, předměstí a Dolní Třešnovec.

9. K přímluvě páně Vojtěchově udělil městu král Vladislav II. v Budíně na den sv. Františka téhož léta 1514 týdenní trh na sobotu.

10. Že pak sobota k trhu takému příhodná nebyla, přeložil král Ludvík listem psaným v Budíně v neděli Judica léta 1517 trh ten na úterý.

11. Listem daným v Lanškrouně ve středu před sv. Filipem a Jakubem léta 1518 učinil pan Vojtěch Lanškrounským tu milost, že slíbil jim jménem

svým i nástupců svých, že šosu nemají dávati nikdy více než osm kop gr. pololetně, byť počet domů v městě ještě více vzrostl.

12. Léta 1527 v neděli před Šimonem a Judou potvrdil bratr Vojtěchův p. Jan Lanškrounským držení některých gruntů a rolí k špitálu náležejících, tak aby z nich platů žádných odvozovati nebyli povinni, i pustil jim mimo to plat roční 24 grošů a čtyř peněz bílých, které mu platiti měli z nově k témuž špitálu přikoupených dvou prutů rolí, blíž Lefflarova ibršáru ložících.

13. Léta 1534 v pondělí den Mlaďátek potvrdil p. Jan cech obuvnický v Lanškrouně.

14. Léta 1536 ve středu po sv. Prokopu pojistil Lanškrounu listem svým tamže daným držení tak zvaného městského lesa i dal měšťanům právo v něm dvakráte do roka — k obnovení úřadu a k ostatku masopustu — na srny a zajíce honiti.

15. K prosbě jeho udělil král Ferdinand I. majestatem, daným v Linci v pondělí po Narození Panny Marie léta 1538, městu třetí trh výroční na den Tří králů.

16. Léta 1541 v pátek po Božím vstoupení daroval pan Jan městu grunty své, proti rybníku Onšovskému a Pšeničkovskému mezi obcí Lanškrounskou a rolí lidí Ostrovských a Rudoltických ležící, k bezplatnému užívání.

17. Léta 1562 v úterý po neděli smrtné potvrdil syn Janův, Vratislav z Pernštýna, cech kožešníků Ústeckých.

18. Jsa týž pán obzvláštní svou milostí Lanškrounským „pro povolnost, kterou mu při výplatě toho panství ukázali“, nakloněn, potvrdil jim listy p. Vojtěcha z Pernštýna na odúmrť a na šos městský i list otce svého Jana na les městský, v tom jej ještě porozšířiv, aby v lese v dny uvedené nejen s tenaty honiti, leč i zvěř doháněti, zabíjeti a ji k užitku svému obraceti mohli.

19. Léta 1564 v pondělí svatodušní dal pan Vratislav svolení své, by řezníci Lanškrounští podle artikulí, jimiž se jinde při témž řemesle spravovali, cech zříditi si směli.

20. Léta 1565 ve čtvrtek po novém létě učiněna jest v přítomnosti p. Zikmunda ze Šelnberka, p. Mikuláše Absolona z Ledské a p. Jana z Bubna a na Libchavě smlouva mezi městem, předměstím a přifařenými obcemi o to, jakou částkou každý k vydržování obou kněží, českého a německého, přispívati má.

21. Listem daným v pátek den sv. Štěpána léta 1567 zaručil týž pán obyvatelům Lanškrounského předměstí, že mimo osévání rolí při dvoru a mimo čištění struhy, která od Třešnovce na panský mlýn a odtud k řece jde, ničím jiným vrchnosti své ni na časy budoucí povinni býti nemají.

22. Léta 1568 v úterý na den sv. Tří králů slíbil p. Vratislav Lanškrounským nestavěti nikde na témž panství pivovár na výstav i zavázal všecky obce téhož panství, aby pivo, jež potřebují, odnikud jinud než z Lanškrouna neodbírali; ubezpečiv je, že k odbírání vín panských nikdo více nucen nebude, pustil jim ku dvěma masným krámům, které již dříve k užitku obecnímu měli, ještě jiné dva krámy nové.

23. Léta 1570 ve středu po neděli Misericordia potvrdil král Maximilian II. na hradě Pražském všecka privilegia téhož města.

24. Léta 1577 ve středu před sv. Jakubem potvrdil p. Vratislav cech zdejších tkadlců.

25. Císař a král Rudolf II. konfirmoval privilegia Lanškrounská na hradě Pražském leta 1580 v pátek po neděli Misericordia, dada přitom městu právo pečetiti voskem červeným.

26. Poslední milostí p. Vratislavovou je obdarování na sklad soli při nově vystavěné radnici i dáno jest na hradě Pražském léta 1581 ve čtvrtek po sv. Řehoři.

27. Jan, syn Vratislavův, slevil Lanškrounským léta 1583 po památce Nalezení sv. kříže z mlýnu, píly a dvoru Škodovského, jež ve vsi Sázavě k špitálu svému koupili, plat skoro tří kop gr. č. jemu odtud vycházejících i svolil k tomu, by nově vystavěné své radnice prodejem vína, skladem soli, pronájmem pokojů a krámů, váhou i všelikým jiným způsobem užívati mohli.

28. V pondělí po Hromnicích léta 1588 dal jménem svým i na místě bratra svého Maximiliana, nedílného a let nemajícího svolení k cechu soukenickému, obnoviv jim mimo to zvláštním listem nadání předka svého p. Viléma z Pernštýna na valchy v Žichlinku, v pusté Sázavě a ve vsi Albrechticích.

29. Zdeslav, Vilém Jiří bratří Herzaňové z Harasova i na místě nezletilého bratra Jana prohlásili listem daným na zámku Lanškrounském ve čtvrtek po neděli Jubilate léta 1619, že měšťany i lidi vesní, kteříž vzpourou p. otce jejich Adama těžce urazili, opět na milost přijímají a městu všecky jeho výsady znova stvrzují. Povolivše městu i vsím svobodu náboženskou v mezích majestatu krále Rudolfa II. zůstavili městu výčep vína i obchod solní a propustili všem poddaným svým pod plat 10 kop gr. míš. z kotle pálení kořalky; také plat z várek pivních na kopu gr. míš. z várky jedné snížili a slíbili, že nedopustí, by příště na věcech z dvorů jejich prodávaných měšťanům nadsazováno bylo. I lidu vesnickému učiněny jsou listem tím některé milosti.

30. V sobotu po sv. Martinu potvrdil tu p. Vilém Jiří, jemuž se Lanškrounské panství při dělení dostalo, cech krejčovský.

31. List Karla z Liechtenšteina, místodržícího v království Českém, daný v Moravské Třebové léta 1626 stvrzuje městu tři staré jeho trhy a dává právo k novému na den sv. Máří Majdaleny.

Listy tyto psány jsou až na latinsky shotovený majestat Jiřího z Poděbrad, jímž městu prvý trh výroční povoluje, jazykem českým i nalézají se v opisu z předešlého století pocházejícím ve knížecím archivu Lanškrounském.

Nejnovější literatura historická se zvláštním zřetelem ku dějinám českým.*)

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae Pars III. Annorum 1311—1333. Opera Josephi Emler Vol. 3. Sumtibus regiae scientiarum Societatis Boh. Pragae 1884.

Vydávání regest jde velmi zdatně ku předu. Třetí svazek třetího dílu (20 tiskových archů) zavírá v sobě regesta od čísla 796.—1237. z let 1322 28. srpna až 1326 7. listopadu, z nichž opět velký počet kusů (asi 120)

---

*) Sestavili: Ferdinand Tadra a Antonín Rezek.

docela nových jest a mimo to mnoho nově kollacionovaných. Čtvrtý svazek, jakož doslýcháme, v krátce bude také hotov. Obdivu hodná jest činnost i pečlivost páně vydavatelova.

Prameny dějin českých vydávané z nadání Palackého péčí Spolku Historického v Praze (Fontes rerum bohemicarum). Díl IV. V Praze 1882—1884. 4⁰ str. XXVIII. a 571.

Díl čtvrtý „pramenů dějin českých" zavírá v sobě: 1. Petra Žitavského kroniku Zbraslavskou (1.—337.); 2. Výpisy z rozličných kronik s několika zápisy Zbraslavskými (341.—346.); 3. kroniku Františka Pražského (347. až 456.); 4. kroniku Beneše z Weitmile (457.—548). Seznam jmen osobních a místních (549.—571.) zřízen jest od V. Schulze. — Vydání všech těchto kronik spořídil a výborným úvodem opatřil prof. Dr. J. Emler, jenž jak vůbec známo, jest duší celého podniku. Že vydání veskrze jest správné a kritické, nepotřebí zvláště připomínati. V dílu V., k jehož tisku brzo se přikročí, vydán bude latinský a český *Pulkava* a pak *Staré letopisy české.*

Zlomek urbáře kláštera Hradišťského. Vydal Josef Emler. (Pojednání král. Č. Spol. Nauk. Řada VI., díl 12. č. 7.) 1884. 4⁰ str. IV a 24.

K vydaným již od Emlera „Desíti urbářům českým z doby před válkami husitskými" jest tento „zlomek" dodatkem velmi vzácným, pro stáří své, krajinu, jíž se týká, i hojné nové zprávy o dávkách lidu poddaného, které v jiných urbářích se dosud nevyskytly (plaské, opravné, pomocné, plecné). Vydání jest docela korrektní, úvod velmi pěkný.

Děje král. České Společnosti Nauk spolu s kritickým přehledem publikací jejich z oboru filosofie, historie a jazykovědy. Ke stoletému jubilaeu této Společnosti z uložení jejího sepsal Josef Kalousek.[1]) Sešit první. V Praze 1884. 8⁰ str. 144.

Ve knize této nejen vlastní dějiny České Společnosti Nauk, nejstarší toho druhu společnosti v mocnářství Rakouském, ale hlavně i zvláště kritické rozbory a ocenění prací Dobrovského, Dobnerových, Pelzlových, Ungarových, Voigtových, Dlabačových atd. jsou ceny trvalé, pro úsečnou přesnost a jasnost v úsudcích i závěrech. — Pro tentokráte na spis p. Kalouskův čtenářstvo naše jen upozorňujeme, až celý bude vydán, promluvíme o obou vydáních, českém a německém, obšírněji. Aby se kniha hojně kupovala a četla, přejeme si velice.

Učení Petra Chelčického o eucharistii. Na základě jeho spisů a učení katolické církve. Napsal Dr. Antonín Lenz, kanovník Vyšehradský. V Praze 1884. Nákladem vlastním, 8⁰ str. 112.

V Anglii a Německu mnoho jest těch, kdož zanášejí se dogmatickou stránkou církevních dějin s velkým prospěchem. U nás stránka tato celkem byla až dosud zanedbána. Dr. Lenz již před několika lety spisem svým o Učení mistra Jana Husa spustil se na málo vzdělávané a vděčné pole toto, a nyní vystoupil se spisem svrchu označeným, z něhož dovídáme se, jak Petr

[1]) Také německy: Geschichte der königl. böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften sammt einer kritischen Übersicht ihrer Publikationen aus dem Bereiche der Philosophie, Geschichte und Philologie. Aus Anlass des hundertjährigen Jubelfestes der Gesellschaft... bearbeit von Jos. Kalousek. Erstes Heft. Prag 1884. Str. 176.

Chelčický o eucharistii smýšlel sám, jak potom Bratří čeští a v jakém poměru náuka ta byla k učení církve katolické. Kdož ví, že spory o výklad eucharistie byly základním kamenem ku náboženské roztržce a ku náboženským bojům v Čechách po celé století patnácté, snadno pochopí význam spisu p. Lenzova, kterýž právě podstatnou částí sporů těchto se zabývá. Bylo by si přáti, aby p. dr. Lenz neustal v tomto směru pracovati, ale ovšem s menší o něco dosi polemickou.

Jan Hodějovský z Hodějova, jeho rod i působení a latinští básníci tovaryšstva jeho. Sepsal Jos. Jireček. První polovice. (Pojednání král. Č. Spol. Nauk. Řada VI., díl 12., č. 4.) V Praze 1884. 4⁰ str. 72.

Práce tato důležitou jest průpravou ku dějinám humanismu v Čechách. Neboť studie Jirečkova velmi do hloubky jde a podrobně vykládá nám osudy předního „fautora“ humanismu Jana Hodějovského i jeho rodu, pak osudy rodu Opitův z Maličína, konečně životopisy předních humanistů z tovaryšstva Jana Hodějovského: Petra Fux-Vulpina, Šimona Fagella Villatica, Matouše Kolína (velmi podrobně), Jana Orla z Plavče a některých jiných. I také pro dějiny politické, zvláště pro r. 1547, obsahuje studie Jirečkova pěkné poznámky. Na některé maličkosti dovolujeme si upozorniti. Jan Peřina jinak Opit z Maličína jakožto forstmistr krále J. Msti. v král. Českém připomíná se v knihách komorního soudu (ku př. 2. F. fol. 14.) již r. 1532; v listinách vždy přichází Gendorf a to také jest pravé jméno onoho pána německého původu, kteréž teprv v Čechách pozměněno v Jandorf; libellum carminum novorum, quibus optime dolemus reginae interitum, zdaž aspoň částečně nenachází se u Sixta z Ottersdorfu, v jehož kronice větší počet elegií latinských na smrt královny Anny jest vepsán? Přejeme si velmi vřele, aby druhá polovice studie páně Jirečkovy brzo byla vydána; pro dějiny XVI. století, ať už směru kteréhokoliv, bude to práce velké ceny.

Zevrubné dějiny českého písemnictví doby nové. Napsal Frant. Bačkovský. Díl I. Období předbřeznové. V Praze 1885. Nákl. Fr. Borového. Sešity 4. a 5. 8⁰ str. 145.—240.

V sešitech těchto hlavně pojednává se o novellistice, dramatickém básnictví, o oborech písemnictví vědeckého (jazykovědě, dějepisectví, filosofii, přírodních vědách, mathematice atd.), o almanaších, novinách i novinářství. Co vypravuje se o dějepisectví jest dobré; ku bedlivému studiu pro příští sešity doporoučejí se Kalouskovy dějiny České Spol. Nauk. — V datech a části bibliografické stopovati lze správnost. Práce celkem solidní.

Hrady a zámky české. Popisuje prof. Aug. Sedláček, illustrují Karel a Adolf Liebschrové. Nákl. Fr. Šimáčka v Praze.

Díl IV. sešity 11.—14. (běžné číslo 60.—63.) obsahují: popis a dějiny Kamenice (dok.), Božejova, Včelnice, Boztěchova, Ustrašína, Myslova, Holákova, Kamena, Proseče, Pošné, Lhotky, Pacova, Bedřichova, Hrádku, Pechburka, Chýšky, Těchobuze, Vodic, Šelmberka, Vožice, Miličína, Kamberka, Křížence, Šebířova, Bzové, Radostovic, Blatnice, Těsnice, Vitanovic, Oldřichova a Vlčkovic. Vedle obvyklých vyobrazení dvě přílohy: Pečeti pánů z Hradce, II. oddíl, a pečeti rodin jihočeských.

Paměti královského města Velvar. Sestavil a vysvětluje František Vacek. V Praze 1884. Nákl. vlastním. Sešit V. str. 257.—320.

V sešitě tomto vypravují se osudy Velvar a nejbližšího okolí od druhé polovice 18. století až skoro do našich časů, a sice nejen běhů politických, než i vnitřních změn ve správě městské, ve správě duchovní, školství, společenském životě atd.

Místo Zádušníky. Napsal F. P. Plicka. V Terezíně 1884. Nákl. vlastním. 8° str. 8.

Jest to kratičké vypsání toho, jak vesnice Německé Kopisty a Travčice, stojící původně na místě nynějšího Terezína, následkem stavby jmenované pevnosti musily se (1781 Kopisty, 1782 Travčice) přestěhovati jinam, do nynějších svých míst, a jak potom u samých Travčic z pozemků „zádušních“ zřízena nová ves Zádušníky, jejíž formalní založení stalo se 28. července 1790. Opravují se tím dva poklesky Lippertovy, kterýž (v Gesch. der Stadt Leitmeritz str. 18.) mínil, že Travčice roku 1781 se přistavěly k Zádušníkům, kdežto fakticky se stalo naopak; druhá chyba Lippertova jest, že na historické mapě okolí Litoměřického ze 14. století uvádí Zádušníky jakožto ves tehdáž existující, což ovšem ve hrubém jest odporu se založením její teprv r. 1790.

Athenaeum, listy pro literaturu a kritiku vědeckou. Hlavní redaktor prof. T. G. Masaryk; odborní redaktoři: prof. dr. Kl. Borový, prof. dr. Alb. Bráf. prof. dr. E. Maixner, prof. dr. Aug. Seydler, prof. K. Preis a prof. A. Vávra. Nakladatel J. Otto v Praze 1885. Ročník II. č. 1.—4.

Tento výborný, u nás jediný, časopis pro vědeckou kritiku a literaturu, ve druhém ročníku rozšířil programm svůj v tom směru, že mimo kritiky také vědecké články hlavně o otázkách časových bude přinášeti. Hledíc ku historii a oborům příbuzným, až dosud uveřejněny jsou zde články: Masarykův „O zákoně Kvíčalově“, Kaizlův „O postátění železnic v Rakousku“ a Rezkův „Prusko a Rakousko ve spolkovém shromáždění Frankfurtském v l. 1851—1859“. — Z oboru historického (dějepis politický, kulturní, právní, literární) v dosavadních 4 číslech mnoho jest obsaženo recensí a úvah; v přehledu bibliografickém uvádějí se všechny důležitější spisy, jež z oboru našeho za hranicemi vyšly. — S dobrým svědomím a přesvědčením časopis tento můžeme všem vzdělancům českým doporučiti.

Časopis Musea království Českého 1884. Redaktor Jos. Emler. Ročník LVIII. Svazek 3. a 4. Ročník LIX. *1885* Svazek I.

Listy Josefa Jungmanna Ant. Markovi č. 217.—245. z let 1840, 18. května — 1845, 19. listopadu; S. Winter, Rakovník století šestnáctého; J. Goll, Jednota bratrská v 15. století (III. První pronásledování bratří 1461; IV. Založení vlastního řádu kněžského. — Druhé pronásledování bratří 1467 až 1471. — Doklady a dodatky); V. V. Zelený, Tomáš Pešina z Čechorodu; F. Dvorský, O Šimonovi Lomnickém z Budče; J. Truhlář, O životě a spisech známých a domnělých bosáka Jana Vodňanského; Fr. J. Zoubek, O Komenského polemikách theologických; A. Lenz, Učení Petra Chelčického o křtu, zvláště o křtu nemluvňat a učení katolické; Fr. Dvorský, Albrecht z Valdštejna. Nové listy do knihy třistaleté paměti; V. J. Dušek, O připojení knížetství Slezských ke koruně České.

Slovanský Sborník. Redaktor E. Jelínek. Nakladatel J. Otto. Ročník III. 1884. Číslo 12. Ročník IV. 1885. Číslo 1. a 2.

Jos. Kouble, Jihoslovanská akademie věd a umění; Jos. Perwolf, Staroslovanské řády a obyčeje; R. Pokorný, K padesátiletí písně „Hej Slované!"; K. B. Mádl, Jan Alois Matejko; Poláci v Sibiři (dle Zygmunta Librowicza); F. Sláma, Z času české správy v Těšíně (městská kniha těšínská z let 1631—1668); Padesátileté trvání university sv. Vladimíra v Kyjevě. Jos. Perwolf, Slovanské právo; F. Dvorský, Účast stavů českých a cára ruského při volbě polského krále l. 1573—1576; L. Alin, Srbské obchodnictvo; Dopisy Jana Kollara (de dto. v Pešti 23. května 1838 a 5. června 1839 W. A. Maciejowskému); St. Windakiewicz, O Kašubech v zátoce pucké (s mapkou); Jan Herben, Bratří naši v Dol. Rakousích; E. Jelínek, Král polský (Jan Kazimír) hostem Starého města Pražského; M. Zabylin, Ruské svátky, zejména vánoce; J. Perwolf, Slovanské bájesloví a básnictví; J. Vlach, Mravy a zvyky Jihoslovanův.

Osvěta, listy pro rozhled ve vědě, umění a politice. Redaktor a vydavatel V. Vlček. 1884. Ročník XV. Sešity 1. a 2.:

Čenský, Dr. Filip Stanislav Kodym; Zákrejs, Upomínky na Miroslava Tyrše; Arbes, Ludvík Košut; Hevera, Vodní cesty v Čechách; Toužimský, Rozhledy v dějinách současných; J. Malý, Frant. Doucha; Bartoš, Kapitola z prostonárodní geografie a ethnografie moravské; H. Jaroš, Listy z ruské vesnice; Čenský, Václav Štulc; Trakal, O sociologii; Hostinský, František Škroup. K padesátiletému jubileu písně „Kde domov můj"; Toužimský, Rozhledy v dějinách současných.

Zprávy škol středních v Čechách, na Moravě a ve Slezsku za r. 1883/4: Gymnasia Jindřichohradeckého: „Výklad Langlových obrazů k dějinám" od dra. Jos. Nováka; — střední školy v Plzni: „Arciděkanský chrám sv. Bartoloměje v Plzni" od J. Strnada; — střední školy v Kutné Hoře: „Umění řezbářské v Hoře Kutné a památky jeho od 14. století počínaje" od J. Zacha a J. Braniše; — střední školy v Kolíně: „Pokud v kronice tak řečeného Dalimila užito jest podání ústního" od J. Vančury; — realky v Pardubicích: „O sv. Václavu" od † dra. K. Seydlera; — střední školy v Litomyšli: „O stezce trstenické, kteráž šla lesem pohraničným z Litomyšle k Svitavám na Moravě," od J. Šimka[2]); — realky v Písku: „Privilegia, obdarování, milosti atd. a jiné důležité listiny týkající se král. města Písku" od J. Matznera; — realky v Prostějově: „Jan Filipec (Vítěz), biskup Velko-Varadinský a správce biskupství Olomouckého" od P. Fr. Koželuha; — matičného gymnasia v Opavě: „Opavské právo hejtmanovo" čili „roky knížetství někdy Opavského" od V. Praska (Důležité); — německé realky v Budějovicích: „Ueber den Antheil der Stadt Budweis an den Kriegsereignissen des Jahres 1683" von H. Otto; — německého gymnasia na Starém městě v Praze: „Die Kunstthätigkeit in

---

[2]) K tomu poslal nám p. spisovatel tento dodatek: Že Hrutov nazýván již ve věku XVI. „hradiště", toho nalezli jsme, když už výroční zpráva tiskem vyšla, v knize zápisní prostřední následující doklady: r. 1566 (f. 43.) koupil Petr Trinkele kus role „jež slove Hradiště"; r. 1589 (f. 224.) jedná se o roli, jež se táhne od hradiště až ku silnici svítavské; r. 1611 (f. 286.) koupil Jan Charvát od paní Voršily vdovy po uzdáři půl role i s hradištěm, kteráž role leží k Benátkám.

Prag zur Zeit Karls IV. (viz Sborník Hist. 1883. 431.) von Dr. Adolf Horčička.[3])

Slovenské Pohľady. Redaktor Sv. Hurban. V Turč. sv. Martine 1884. Ročník IV. Sešit 6:

A. Lombardini, Budatyn v trenčianskej stolici; P. Křižko, Háj (v turčianskej stolici) a jeho páni.

Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen XXIII. Jahrgang. Nebst der literarischen Beilage. Red. von Dr. L. Schlesinger. Prag 1884. Selbstverlag d. Vereines.

Číslo III.: Bílek, Die Gegenreformation in den Bergstädten des Erzgebirges 1623—1678; Katzerowsky, Betheiligung der Stadt Saaz am böhmischen Ständestreite; Görner, Eine handschriftliche Chronik von Komotau; Loserth, Ueber die sogenannte Vita Brunonis; Toischer, Zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur in Böhmen; Müller R., Das Max-Stammhaus in Hammer; Urkunden des Prager Handelsgremiums; Loserth, Zu Albertus Ranconis de Ericinio; Jahnel, Die Papiermühle zu Aussig im XVI. Jahrh.; Urban, Aus dem Sagenbuche der Stadt Plan.

Die Chroniken der Stadt Eger. Bearbeitet von Heinrich Gradl. Im Auftrage des Vereines zur Geschichte der Deutschen in Böhmen. Prag 1884. 8⁰ str. XL. a 495.

Vydávání kronik měst německých, zdárně započaté Schlesingrem, touto publikací slušného nabylo rozhojnění; Gradl v obšírném úvodu vykládá celou historiografii Chebskou jakož i způsob přítomného vydání, pak otištěny jsou kroniky Pankráce Engelharta a Ondřeje Baiera, obě zajímavé hlavně pro 15. a 16. věk. K tomu připojeny četné přílohy: Ausgabslisten der Stadt Eger 1390—1440, Wahlbüchlein vom Jahre 1560, a pak veliký počet listin s vypravováním ve kronikách souvisících z let 1359 až 1553. K tomu sestaveny ku konci genealogické zprávy o patricijských rodech Chebských, výklad o linguistických zvláštnostech vydaných kronik a pěkné rejstříky. — Celá publikace velmi dobrý dělá dojem a, pokud svrovnati jsme mohli, jest korrektní, až na kousky české.

Die Jubiläumsliteratur der Wiener Katastrophe von 1683 und die Kaplíř-Frage. Von Freiherrn von Helfert (Abth. d. Königl. b. Gesellschaft der Wiss. VI. Folge 12. Bd. Nro. 2. Prag 1884) 4⁰ str. 36.

Statečný obhájce vojenské cti a památky Kaplířovy, svobodný pán Helfert, shrnul v tomto pojednání celou literaturu o r. 1683 se zvláštním zřetelem ku Kaplířovi a přičinil ke spisům těmto kritické poznámky, dodatky i vysvětlivky, aby jednak ukázalo se, po jakých bludných cestách autoři chodili badajíce o Kaplířovi, a jednak vidělo se, že i přes veliký počet spisů věc daleko není ještě vyčerpána. Vždyť i Sborník Historický sám uveřejnil po vydání této práce Helfertovy nové životopisné dodatky o Kaplířovi z péra Fr. Mareše (1884, str. 257.)! Pojednání Helfertovo psáno jest týmž skvělým slohem a živostí jako všecka ostatní díla a práce jeho.

---

[3]) Aby nám byly zasýlány výroční zprávy (se články historickými) všech škol středních, ústavů učitelských, škol obecných a měšťanských, velmi prosíme. — Redakce.

Album der Burgen und Schlösser im Königreiche Böhmen von Friedrich Bernau. Verlag von B. Butter in Saaz.

Po dlouhé přestávce vyšel 2. a 3. sešit II. svazku díla tohoto, kteréž začalo dříve vycházeti než spis Sedláčkův, ale teď nějak velice vázne. A přece jest to práce veskrze solidní. Jest se diviti, že v německém obyvatelstvu Čech nenalézá takového odbytu, aby pravidelněji mohlo vycházeti. V sešitech těchto popisují se hrady Lipnice, Svojkov a Lemberk.

Wallensteins letzte Tage. Ein historisch-kritisches Gedenkblatt zum 25. Februar 1884. Nach den besten neueren und neuesten Quellen bearbeitet und herausgegeben von Richard Wapler. Leipzig, 1884 8°.

Uplynulo již 250 roků ode dne, kdy znamenitý válečník třicítileté války v Chebu byl zavražděn. Od té doby vzrostla již celá literatura o osobnosti jeho a vzrůstá neustále, aniž by posud možno bylo, konečný úsudek o něm pronésti. V nejnovější době některé důležité publikace mnoho nového opět na světlo vynesly a v brzku dočkáme se nového objemného spisu prof. Gindelyho, kterýž obsahovati bude veledůležité zprávy sebrané z různých archivů evropských. Uvedený zde spis zakládá se hlavně na publikaci Hallwichově a jest psán ve smyslu pro Valdštýna rozhodně příznivém, jehož spisovatel již v předmluvě nazývá „einen unserer grössten vaterländischen Helden, einen durch und durch deutschgesinnten, patriotischen Mann, das beklagenswerthe Opfer einer perfiden Politik und einer ungerechten, willkürlichen Justiz“ atd. Ku konci spisu otištěno jest několik zpráv o posledních dnech a smrti Valdštýnově a přidáno vyobrazení domu Pachhelblova v Chebu, kde Valdštýn zavražděn, jakož i faksimile podpisů osob v záležitosti té súčastněných.

Das Reich der Zaren und die Russen. Von Anatole Leroy-Beaulieu. Autorisirte deutsche, mit Schlussbemerkungen versehene Ausgabe von L. Pezold. — Leipzig, Deubner, 1884. 8° II. vydání. Sv. I.

Spisovatel zajímavého díla tohoto, kterýž v letech 1872—1880 vícekrát a po delší dobu v Rusku se zdržoval, podával výsledky pozorování svého do časopisu „Revue de deux Mondes“. Články tyto vzbudily velkou pozornost hlavně v Rusku, spisovatele docházely mnohé poznámky souhlasné i opravné se všech stran, tak že mu možno bylo zprávy své buď opraviti neb doplniti. Takto povstal první svazek díla tuto jmenovaný, kterýž obsahuje popsání života ruského a socialních poměrů tamějších; druhý svazek obsahovati má správu země, soudnictví, policii a časopisectví, třetí pak náboženství lidu ruského. Spis psán jest s láskou k národu ruskému, obsahuje také mnohé nepříznivé poznámky o Němcích a počínání jich v Rusku, což pohnulo překladatele, že ku konci o některé opravy se pokouší.

Geschichte der Bischöfe von Regensburg. Von Dr. Ferdinand Janner. Regensburg, New York, Cincinnati, 1883. 8° Sv. I.

Spisovatel podává napřed přehled o uvedení a rozšíření křesťanství v Německu, zřízení biskupství bavorských a tím také řezenského. Řada biskupů, jichž působení šíře vypisuje, sahá v tomto I. svazku až do devatenáctého biskupa, t. j. Hartwicha I. (1105—1126).

Erzherzog Ferdinand II. von Tirol. Geschichte seiner Regierung und seiner Länder. Von Dr. Joseph Hirn. — Innsbruck 1885. I. Díl.

Arcivévoda Ferdinand, druhorozený syn krále Ferdinanda I., v letech 1547—1566 místodržitel v království Českém, přítel a milovník jazyka a ná-

roda českého, jenž i v pozdějších letech, kdy vládu v Tyrolsku převzal, stálé spojení s Čechy udržoval, jest osobností tak důležitou a pro nás zajímavou, že můžeme s radostí vítati spis pojednávající o něm i o stavu zemí jemu svěřených, obzvláště je-li sepsán tak důkladně, jako spis právě uvedený. S našeho stanoviska byli bychom si ovšem přáli, aby obšírněji projednán byl čas, kdy Ferdinand byl místodržitelem v Čechách, a aby k tomu účelu prohlednut byl Pražský archiv místodržitelský; nemůžeme to ale za zlé bráti spisovateli, který měl ovšem na zřeteli Ferdinanda hlavně jakožto vládce Tyrolského. Poměry země Tyrolské v každém ohledu jsou vyloženy důkladně. Promluvíme však více o spisu tomto, až II. svazek jeho vyjde, v němž mimo jiné jednáno bude o Filipině Welserové a poměrech její k arcivévodovi.

Quellen und Abhandlungen zur neueren Geschichte Bayerns. Von Dr. Karl Theodor Heigel. München 1884.

Jest to sbírka rozličných článků a publikací pramenů od spisovatele z největší části již ve Mnichovské akademii uveřejněných a — aby širšímu čtenářstvu přístupnějšími se staly — tuto znova vytištěných.

Hermann Christoph Graf von Rusworm, kaiserl. Feldmarschall in den Türkenkämpfen unter Rudolf II. Von Albrecht Stauffer. München 1884.

Dějiny znamenitého tohoto válečníka, který v Praze tak smutný konec vzal, vylíčeny byly jazykem českým od neb. Mikovce, nejnověji částečně od Rezka (Květy 1880). Mimo to existují ještě dvě práce německé o něm a sice F. W. Bartholdova (z r. 1838) a Jankova v „Österr. Militär. Zeitschrift“ 1869. Spisovatel užil vedle těchto a jiných tištěných spisů hlavně zpráv archivů Mnichovského a Vídeňského, pro rodinné poměry Ruswormovy pak rodinného archivu na zámku Greifensteině.

Gestalten aus Wallensteins Lager. Biographische Beiträge zur Geschichte des dreissigjährigen Krieges von Dr. Hermann Hallwich. Leipzig 1885.

Spisovatel, který při sbírání pramenů k historii Valdštýnově nalezl ovšem i mnoho zpráv týkajících se osobností v oné době v popředí stojících, hodlá užiti těchto způsobem tím, že o jednotlivých důležitějších osobnostech s Valdštýnem stojících monografie vydávati chce. Počátek učiněn s Janem Merode-m, následovati mají: Jan Aldringen, Don Balthasar Marradas, Christian Ilow, Jindřich Holk a Octavio Piccolomini.

Geschichte Bosniens von den ältesten Zeiten bis zum Verfalle des Königreichs. Nach dem Kroatischen des Prof. Vjekoslav Klaić von Dr. Ivan von Bojničić. Leipzig, 1885. 8°.

Roku 1882 vyšel v Záhřebě jazykem chorvatským spis, v němž poprvé vědeckým a kritickým způsobem sepsána byla historie království Bosenského. Známost dějin říší balkánských byla dosud velmi skrovná a proto uvítán spis Klaićův hlavně mezi Slovany velmi vřele. Důležité změny nedávno minulých let, hlavně obsazení Bosny a Hercegoviny vojskem rakouským obrátily pozornost celého světa k poloostrovu Balkánskému a proto bude překlad díla Klaićova zajisté mnohým velevítán.

Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

Julius. 1. V Hyršberku naši panduři neb Chorváti odňali 40 vozů Prušákům. Naše armada přetáhla Labe k Lysé.

2. Desertéři pořád šli. Přivedli naši husaři jednoho praedikanta jatého s kočárkem, vydával se za kupce a jim v slovích odporoval, u hořejší hospody strhli z něho kabát modrý a klobouk mu vzali a musel s svým pacholkem na přední korbě sedět, a tak do Prahy jej vezli. Druhý den jeho koně a jeho kočárek zde prodali Václavovi Lauškovi šenkýři a řezníku na Zdibech.

3. Bylo vidět 2 ohně ve dne, jeden u Bezdězu a druhý u Mladé Boleslavi. Ostatní dny nebylo obzvláštního slyšet, než že Prušák pořád dále táhl a naše vojsko za nimi a množství desertérů tudy šlo pruských.

15. Naši mocí dostali Gablon, tam zajali 7 bataillonů Prušáků, jednoho generála, množství officírů a 8 kusů neb děl polních. Pak i jiná sídla.

28. Žitavu naši zapálili, shořelo město až na 200 domů, které zůstaly. Šest set jich shořelo a množství pruského vojska zajali. Ostatní dny mnoho deserterů od Litoměřic pořád tudy šlo ku Praze. A Prušák vždy dále táhl a naši za ním.

December. 24. Na štědrý večer okolo 7. hodiny v Lužici za Žitavou viděli jsme jasnost, že od ní stín šel a peníze se mohly počítati. Druhý rok na tom místě byla bitva s Prušáky, naši zvítězili.

Anno **1758.** Měsíce září na konec vyšla zřítelnice neb dennice po půl noci na východ, obšírné velikosti, celá krvavá, kterou jsem já ráno před 4. hodinou i se svým chlapcem služebným viděl. Okolo páté hodiny byla zas jako obyčejně. Dne 7. prosince po 4. hodině veliká jasnost upřímo na pravém východu na obloze nebeské se ukázala, kterou jsem já také s užasnutím spatřil, majíc za to, že již slunce vychází a že jsme roráte zaspali. Však když jsme $^3/_4$ na 6. na roráte šli, tma veliká byla, neb měsíc nesvítil. Mnohem větší než roku 1757 na štědrý večer. Dej Pán Bůh ke všemu dobrému.

Toho měsíce druhý týhoden adventní přehrozné větrů vání bylo skrze celý týden, pak ostatní čas tichý. Naše vojsko bylo od Chebu až ke Kladsku po hranicích v zimě rozloženo.

1759. Měsíce Februarii bylo viděti na obloze mnoho světel i krvavé sloupy na západ slunce. Potom na podzim englické vojsko v Americe porazilo francouzské lodi a pevnosti neboližto přístavy mořské jim odňalo s jejich velikou škodou. Měsíce dubna 16ho a 17ho právě v pondělí a outerý velikonočních svátků byla veliká jasnost viděna na obloze nad Sasy blíže Drážďan města. Z toho následovalo, že general Daun v Sasích dne 20. a 21. dne měsíce listopadu, na obětování Marie Panny, přemohl pruské vojsko blíž Maxen a Dohna a zajal 18 tisíc lidí a 9 generalů a to po 2 dny trvalo. Potom zas 14 set, kteří všichni do Čech vedeni byli do Krumlova, Vodňan, Písku a Prachtic etc. skrze Mělník a Brandejs, 70 kusů a všecko jiné jim odňal. Všech zabitých se počítalo 290. V sumě i s plesirovanými něco přes 900. Odňali také naši Prušákům město Drážďany, které pruský král ve své moci tři léta držel . . .

Toho roku veliké daně nastaly na všecky lidi, já jsem musel dáti k pomoci vojny 100 zl. I z čeládky daně dáti museli. Roku toho bylo pořád draho. Sáh dříví 3·20 fl. Strich pšenice za 4·30 fl., žita 3·30 fl., ječmene 3·15 fl., oves za 2 zl., hrách za 4·30 fl. Adventní druhou neděli hrozná zima udeřila a sníh napadl, že jsme ani okna ráno otevříti nemohli.

Toho roku měsíce listopadu vpadl do Čech u Komotova obrist Kleist s 600 lidu pruského. Drancovali zem, pálili a kazili naše pivovary; peníze na lidech a panstvu vydírali. V klášteře Oseku všeckna okna i v kostele roztloukli, 22 kalichů, monstrance, ornaty pobrali, hostie posvátné rozmetali, dva kněze zákona cisterciensképo do naha svlékli, kteří právě u oltáře Panny Marie v kostele se modlili, a dvanáct kněžů tam odsud vzali a kořisti na ně naložili, aby jim je nesli. Též v Krupce 4 jezuity svázané sebou odvedli, ale přišla na ně nenadálá pohroma boží, jak výše posazeno (?) a slyšet bylo, že i ti raubíři k zajetí přišli.

Anno **1760**. Pořád přetahovalo skrze Líbeznice (vojsko). A skoro každý den jsme je měli. I já také časem, když místa ve vesnici neměli. Neb tu první štací od Prahy byla.

14. Februarii. Ráno čtvrť na osmou na Vyšehradě i laboratorium neb dílna, kde nábytky do mušket etc. dělali, vyhozena. Dvacet lidí tam pracovalo a ti všickni do povětří vyhozeni. Čtyry centy tam bylo prachu mimo mnoho tisíc nábytků. Žádný neví, jak se to stalo, neb žádný z nich živ nezůstal. Téhož dne u večer od 9—10 hodin veliká jasnost byla nad Saskem, jako předešlých let, však ale jasnější. Téhož roku veliké a stálé větrů vání na obrácení sv. Pavla na víru náhle „rozjícení“ ledu a sněhu, takže vody veliké škody v Čechách udělaly.

Anno **1761**. S tímto novým rokem začaly měděné peníze platiti, totiž krejcary, groše, troníky a vídeňské. Královna Marie Terezie na každých 100 zl. měla užitku 30 zl. Však venku mezi lidem pořídku byly k vidění. Pravili, že židé je mění a pryč zavážejí. Toho roku byla teplá zima až přes sv. Tři krále, potom nějak přitužilo, však ne dlouho. Přehrozné větrů vání stále bylo. Dne 28. Februarii u večer $^1/_4$ na osmou hodinu ukázalo se na obloze nebeské znamení střelce na tento způsob. Bylo jasné a přímo sem přes vrch Beckov. Když jsem vyšel na dvůr na schody, zas linie šla podle fary a když jsem vyšel ke kostelu před faru, tu nic nebylo vidět. A táhlo se jako k straně Prahy. Jak ale to znamení vyšlo, teda se rozdělilo a půl ho šlo k Slezsku mezi Brandejsem a Kostelcem. Dej Pán Bůh, aby na vše dobré bylo. Někteří pravili, že sucho znamená, jakož i jaro bylo suché. Pozdní setí nevyšlo až v Junii. Zimní bylo krátké, ale zralé. Pšenice korec bylo za 4 zl. 9 kr. nejvýš. Žito, ječmen a oves za stejný peníz. Toho roku hvězda Venuše prošla skrze slunce šestého Junii, jak hvězdáři pravili. Ale málo viděli, neb oblačno bylo.

Toho roku měsíce Junii mnoho bouřek bylo, říkajíc každý den a dešťky, jakož na mnohých místech krupobití a hromobití. Ve vsi Dřevčicích císařský ovčín zapálil (blesk) v neděli u večer po božím těle. Pak zas v Brandeyse obecné půl stodoly shodil. V Staré Boleslavi do hodin u sv. Václava udeřil, však jen paličku od cimbálku urazil. Pane Bože, rač nás na delší časy chránit. Toho roku na den sv. Jána a Pavla začal jsem svíce světiti proti bouřkám.

Dne 19. Septembris ukázala se červená obloha nad Sasy a šla k Slezsku. Pak zase sloupy vyvstaly, bílé na konci červené, okolo desáté hodiny. A trvalo to skoro celou hodinu. Nad Slezskem ale široká červenost jako krev.

Anno **1762**. Měsíce února ode dne 8. až do 20. bylo veliké větrů vání.

Dne 18. v Praze staroměstská věž rourní neb vodárna shořela noční doby. Odkud se tam oheň dostal, žádný neuměl pověděti.

Toho roku vojna trvala pořád v Slezsku a v Sasích. V Slezsku vrchní hejtman aneb polní maršálek byl Leopold Daun. V Sasích „Serbelaky". Petr cár slíbil společnost míti s domem rakouským, ale odtrhl se proti slibu, přidal se k pruskému králi Fridrichovi, vyznal sice při korunovaci řeckou víru Rusům, pak se prohlásil, že je Kalvín a všecko vojsko na způsob průského odíval a mustroval. Náboženství řecké zlehčil, kněze jejich velice sužoval, na to 9. Julii s trůnu svržen. Ve vězení držán v nějakém zámku... Jeho pak manželka Kateřina od Rusův za císařovnu prohlášena až do vzrůstu syna, který deset let měl. Cár Petr, jak se povídalo, velice trunku oddán byl.

Měsíce července padly komendy Kozáků s Prušáky do Čech okolo Slezska až do Jičína a do Králového Hradce, lid soužili a rabovali a osmnáctého téhož měsíce Králův Hradec zapálili. Vyhořelo 160 domů. Též ze Saska vypadali do Mostu, Oseka etc. a rabovali Prušáci.

Toho roku měsíce června byla veliká drahota v Čechách. Pšenice za 6 zl. 30 kr., žito za 7 zl., ječmen za 4 zl., oves za 6 zl., v Slezsku za 15 zl. žito, i v Sasích.

Dne 27. července v Klecanech po polednách okolo 5. hodiny vyhořelo 9 chalup a stavení a tři stodoly. Lidi byli v poli. A neví se, jak se zapálilo v jedné chalupě, ježto žádný doma nebyl.

V ty časy pruské vojsko ze Sas často činilo výpady k Teplicům, k Chomotovu, až k Hájku blíž Prahy strefovalo, peníze vydíralo a drancovalo. Mnozí ujížděli, mnoho sebou pobrali, aby se vyplatili, mnozí potom smrt z toho měli. Potom obě vojska učinila spolu příměří a táhla do zimních stanů a mocnáři o pokoj jednali.

Anno **1763**. Dne 15. Februarii trefil se právě den masopustní outerý. Zavřen pokoj mezi naší královnou, císařovnou Marií Terezií a Fridrichem králem pruským. Schod jeho byl v Sasích v Hubertsburku, tam byli se sešli vyslanci. Škody a outraty zdviženy. Slezsko dolejší jemu zůstalo.

Anno **1764**. Dne 7. března a zase 13. téhož měsíce sloupové na oblacích červené. Též tři sloupové bílé přes faru se táhly od Měšic až ke Zdibům.

Dne 1. dubna ráno po desáté hodině začalo se zatmění slunce a trvalo až do jedné hodiny s poledne, bylo veliké. Tenkráte jsme byli na službách božích v Hovoršovicích v neděli čtvrtou postní. Všickni lidé to pozorovali, nebo slunce bylo tak mdlé, jakoby skrze mlhu svítilo. Potom následovala nemoc dobytka hovězího, vepřového i ovčího. Hovězímu dobytku od horkosti s jazyků kůže slezla, též kopýtka s nohou a tam červy měli, avšak nescípali. Též ovčí dobytek, ale sviné místy padaly.

Dne 5. dubna podle židovského kalendáře měly padat krůpěje jedovaté, jež slovou theokoti. Též zas 6. června. Studnice jsme zakrývali a dobytek jsme doma nechali a tak v Líbeznicích s pomocí boží a záchrany sv. Martina byli jsme s dobytkem od nemoce zachováni. Totéž v čas zatmění jsme činili.

Toho roku byly hrozné bouřky, dne 19. června v outerý před Božím Tělem spadlo krupobití za Ouhřiněvsi až k Jeníkovu sedm mil délky, tři míle šířky a všecko potlouklo.

Dne 15. července v neděli pátou po sv. Duchu, po půlnoci na pondělí v $^1/_2$ jedné uděřil boží posel do stavení Jiřího Klejzara kostelníka. Pán Bůh seslal ihned veliký příval, takže s pomocí boží spodek a dobytek byl zachráněn a jen toliko svršek shořel. Pán Bůh rač nás na delší časy z milosti své chrániti. Dítky tři jeho ležely na hůrce, ale šťastné beze škody sneseny byly.

Toho roku po tom zatmění, hovězí a ovčí dobytek kulhal měsíce srpna. A špánky neb kopýtka u nohou dolů slezly, ale zas nové narostly.

Toho roku vystavěna jest na faře zde klenutá maštal, přikrytá taškami.

Anno **1765.** Dne 17. Februarii ženil se římský král Josef II. z domu rakouského po druhé, pojal sobě za svou choti z Münichu bavorskou princeznu Josefu. Dej jim Pán Bůh, aby spolu pokojně k oblažení lidu dědičného budoucně živi byli.

Toho roku byla zima mlhavá. Dne 19. Septembris ráno, $^1/_2$ druhé hodiny s půl noci v Praze ve svém domě usnul v Pánu Excelenc p. p. Václav František hrabě z Nostic, zdejší pán a patron (titl) u věku 75 let, kterému Pán Bůh rač dáti lehké odpočinutí. Vezen potom do Falknovy, kde mají svůj pohřeb. Odpustil zdejším poddaným dluhy všecky do důchodů patřící. Kostelu Pakoměřickému, Hovoršovskému a kapli sv. Michala v Mratíně odkázal po 500 zl., na Vše Svaté po všem panství každému faráři po 25 zl. Tři dni byly rekvie držány a všemi zvony hrana konána a při každé faře p. p. dva bratři dědicové dali almužny pro chudé po 10 zl. Starší p. hrabě excelenc František Antonín dostal panství zdejší Pakoměřické a majorátní a co jsou víc v Němcích, druhý p. hrabě Fridrich, general adjutant, Tyrmice, Černoseky, Libochovany a Kraslice. Ostatní pozůstalí se v tichosti a pokoji rozdělili. Jejich excel. p. p. vdova Kateřina, která 47 let s ním v manželství v lásce a svornosti živa byla, hotových dostala 20 tisíc zlatých, každoročné od p. p. synů na vychování.

Před smrtí jeho v zdejším kostele sv. Martina lampa spadla sama od sebe na zem a jen malý kousek skleněný se jí urazilo a to železo, co na něm lampa neb vása visí, nahoře ve dví se zlomilo, což jsem sám očitě viděl. A nové zlomení násilné se spatřilo na tom tlustém železe. Ta léta byly pořád velké daně a to na všecky lidi uložené a to rozličné, kdež jsem já z hlavy pět zlatých ročně dávati a nazývala se daň „Schuldensteier".

Toho roku měsíce října umřel císař František I. v Tyrolích v Inšpruku.

Anno **1766.** Toho roku šestého června císař Josef II. přijel do Čech a hraničná města a místa prohlížel a jel s ním také excell. p. p. hrabě Fridrich z Nostic, jsa jeho kabinetu komorník a general major.

Toho měsíce června byly škodlivé bouřky a na mnoha místech obilí, a sýpky potlouklo (blesk) jako také na Zdibech a ve Veltěžích. Pán Bůh rač nás na delší časy všecky chrániti.

Toho roku velice se ovoce urodilo, že 3 strichy švestek za 1 zl. se dávalo. Na hrušky a jablka tak říkaje kupce nebylo, neb zase z Prahy domů je přiváželi a sušili.

Anno **1767.** Toho roku byla zima tak krutá aneb prudká, že o dva grády převyšovala tu zimu, která byla 1709 a 1616. Začala se dvaadvacátého prosince předešlého roku a trvala stále až do 21. ledna, pak pomalu ulevovala. Zajíci, ptáci a zvěř zmrzla.

Dne 19. dubna připadl hod boží velikonoční a padl tak veliký sníh, že pan direktor pakoměřický Kryštof Pem na saních do kostela sem přijel. Druhý den ale sešel a žádné vody z něho nebylo. Natáhl se do země, na obilí žádné škody neučinil.

Dne 3. listopadu v nepřítomnosti pastýře dělaly si děti ohníček za pastouškou v Líbeznicích, zapálily ji, však Pán Bůh ochránil, že ten oheň dál nepřišel. Děti byly nerozumné, maličké, jeden slouhův chlapec a druhá

holka Červenkova. Lidé se sběhli a uhasili. Pán Bůh rač chránit na delší časy ode všeho zlého.

Anno **1768**. 16. Februarii erat tempestas cum fulmine Boemo Lippae, tres globus die hac ignei de aërae decidere.

26. Februarii bylo zemětřesení ve Vídni, v Praze, v Litoměřicích a jinde a sice o 1/2 třetí hodině po půl noci. Já jsem procitl a slyšel jsem hučení, jakoby s kočárem starým někdo jel. Totéž také mnozí i v Praze pozorovali. Pátého března zase ve Vídni zemětřesení bylo. Toho roku mnohá města v Čechách jako Grulich, Pelhřimov, Žatec, Jičín vyhořela, též v Moravě i v Uhřích. V ten rok měsíce srpna císař Josef II. byl v Čechách, též v Praze a vysitiroval vojsko. Téhož roku na den svatých Šimona a Judy u večer v 1/2 sedmé oblaka červená mezi východem a půlnocí a sloupové spatřeni. Pak následovala vojna mezi dissidenty a konfoederovanými. Tito jsou katolíci, onino kacíři. Též strany Polska vypověděl Turek vojnu cárovně, protože ona dissidenty ochraňovala.

Anno **1769**. Mokré léto bylo velice. Stálé deště, mnoho obilí zrostlo na poli, však na zdejším panství pakoměřickém něco málo, nebo sobě přispíšili, když byl pěkný den, co sežali, hned vázali a vozili. Na panství vinořském na tyčkách hrách sušili. Votavy skoro všecky shnily, ovce tuze padaly, tak že mnohé ovčíny prázdné zůstaly, též včely potom k jaru mrzly.

Dne 26. srpna vyšla Cometa mezi východem a půlnocí a šla mezi polední a západ, za zdejším kostelem jako k Pakoměřicům. My jsme ji teprva spatřili měsíce září neb Septembris, byla bradatá neb fousatá. Z hvězdy vycházely paprsky rozšířené. Vycházela po půl noci a byla vidět až do dne. Pak toho měsíce se ztratila. Vídána byla i v jiných zemích i ve Frankreichu. Následovaly veliké stálé deště a povodně. Dej Pán Bůh, aby vše dobře se to obrátilo.

Na den sv. Václava viděli jsme červený a bílý sloup na půlnoci vycházeti. V neděli 21. po sv. Duchu, osmého dne října neb Octobris, na octav posvěcení chrámu Páně sv. Víta na hradě pražském o půl noci právě v tomž chrámu slyšán byl přehrozný hřmot a praskot. Když tam hlídači vešli, myslíc, že by tam zlodějové byli, nic neviděli, hrůza je pak obešla, vyjdouc ven zas takový hřmot slyšeli. To bylo v půl noci v neděli na pondělí.

Dne 7., 8., 9. stále ve dne v noci pršelo, pro veliké mokro a vody mnozí nemohli pole zasít. Osmého téhož měsíce veliký sníh spadl, ale brzy sešel. Dne 24. Octobris strašlivá červenost s té strany od Břežan se spatřovala jako krev a jako hrozné kolo a dlouho trvala, však k té straně ku Praze jasno bylo.

Dne 5. listopadu po polednách k večeru za Mělníkem veliká bouřka byla. Dne 6. zase u nás veliká bouřka, hřímání, blýskání. Oheň nebeský udeřil v Letňanech do stodoly sedláka, když právě mlátili, od země začalo hořet a spálil všecko v ní obilí. To bylo okolo 11. hodiny před polednem. Jinde pak, jako okolo Černého Kostelce, ještě větší bouřka a strašlivé povětří bylo, že stromy vyvracela. Říkávají, že když toho měsíce hřmí, ovce padají. A tak následovalo. Dne nedělního (28. a poslední neděli po sv. Duchu, 26. listopadu) začal valný vítr a trval až do dne 30. ve dne v noci, střechy potrhal, stromy polámal i zvyvracel.

Třetí neděli adventní zase hrozné větry vály a trvaly až do dne 21. toho měsíce. O svátcích vánočních hned od štědrého večera, pořád hrozné větry vály, že s těžkostí lidé do chrámu páně přicházeli.

Anno **1770.** 24. a 25. Januarii veliké větrů vání, deště časté blíže města Tečen zaOuští na jedenáct loket vesnice k Labi se přitáhla (sic), stromy se mnohé zvrátily a některé až po větve do země se pohroužili, studnice v té vsi také se doleji hýbla, vyschla, avšak kroužení v ní aneb kamení se nerozbořilo, potom zas voda v ní se ukázala. Skála nad tou vesnicí se rozstoupila, bylo v ní hrčení vody slyšet. Toho roku zahrádky podle marštale jsem začal.

Na svatého Josefa o polednách začal sníh padat a padal tři dni a noci pořád, tak že ho na 10 loket napadlo. Na to mrazové velicí přišli. A trval ten sníh až do veliké noci. Ptactvo hladem mřelo a do stavení běhalo. Vody a prameny všudy se vyrážely, obilí vyhynulo, na farských polích všudy prameny byly, nic hrubě se nesklidilo, bylo veliké draho v Čechách, žito po 12 i po 15 zl. Pak lidi náramně mřeli hladem, jak matrika ukazuje, jedli votruby, lebedu i scíplého dobytka maso, neb i dobytek padal, stromy mokrem velikým vyhynuly a ta bída trvala i roku 1771 i 1773 až do žní. Pak spadlo obilí a lid mříti přestal.

Téhož roku od velikého mokra a vody sesul se zde ve faře ze skály vytesaný dolejší sklep, který byl velice dobrý pro zachování vína a luft z něho před farou ucházel, kdež podnes ukazuje znamení. A pak téhož roku učiněn jest výše klenutý klep a ten již tu studenost jako předešlý nemá.

Anno **1771** a **1772.** Hrozné draho, prv nepamatováno, jak 1770 postaveno, lidé náramně mřeli i dobytek všudy padal. A i já jsem do těžké nemoci padl a v ní 13 neděl obtížen byl, však přece s boží pomocí jsem mši svatou každý den sloužil, ač s velikou těžkostí jsem chodil, a častokráte se při ní posaditi a nějakou chvilku pro odpočinutí musel. Ve faře všecka čeládka stonala, samé mdloby a to veliké krom čeledína Václava Žaluda, ten vždy zdravý byl.

Osmého máje šídla letěla přes Vodolku co husté mračno.

Anno **1774.** Měsíce Augusti císař Pán Josef II. byl zde v Praze a ležení bylo dílem na Špitálsku, totiž dragoni a husaři, pěchota v Holešovicích. Pak měli cvičení své nad Vysočany k Letňanům a pak vládli s kusy. Toho času podávali mnozí memorialy císaři pánu, jakož i pakoměřického panství poddaní.

Toho roku začala o sv. Martině zima a brzy velmi tak prudká, že zajíci mrzli, u mě též holubi v holubníku několik párů. To bylo skoro celý advent.

19. Januarii přijel pan krajský a z . . . a skrze 4 dny držel komissi v Pakoměřicích s poddanými na jich podaný memorial císaři pánu, mezi jinými mnohými věcmi i strany desátku dávání.

Anno **1775.** Pozdvihli se sedláci u Opočna, Smiřic, Chlumce a okolo Králového Hradce, chtíce míti svobodu jak těla tak náboženství a nazývali se víry beránkovy. Také okolo Bydžova 10 familií dávalo se obřezávat a nazývali se Abrahamité, potom v Mostě zbouřili se a po vesnicích lid dílem i s bitím nutili, aby s nimi ku Praze šli pro svou svobodu, že je tam složena při gubernium. Veliké škody místy činili, kamna, okna tloukli, neměli sice žádné zbraně, ale každý velikou hůl, 23 tvrze neb zámky vyplundrovali, kde jaké pivo nalezli, to všecko až do němoty vypili. Sem do Líbeznic přišli z vesnice od Brandeysa v noci 22. března a tu veliký hluk, křik, pláč slyšen, jak lid sháněli, pak když v hospodách všecko pivo vypili, přišli k faře, aby se jim otevřelo. Já pak v dolejším pokojíčku skrze okenici jsem se tázal,

kdo jsou a co by chtěli. Oni řekli, abych jim otevřel a po mnohých odpovědích řekli, abych jim dal piva. Čeledín ho večer přivezl, já si ho pro vás nezbryndám. Přijďte ráno, dost vám dám. Posledně když jsem je do fary nepustil, dali a řekli šťastnou dobrou noc, ráno přijdem a tak odešli. Mnozí ze vsi u mě se skryli. Na to 23. ráno zase přišli a tloukli, já jsem okno dole v pokojíčku otevřel a s nimi mluvil. Když chtěli pivo, dal jsem jim jednu konev přinésti a do dvou džbánků nalévali. Ti když viděli, že ještě je husté, nechtěli píti, ale chtěli jednoho pacholka z fary, aby s nima šel, ale poněvač jsem jen jednoho měl, tak bez něho odešli a po vsi lid sháněli. Pak odešli a k Břežanům vandrovali. Na faře a ve vsi zde ani jednu škodu neučinili, kromě u nového sedláka Karhana okna a kamna vytloukli a lidi bili, kteří s nimi jíti nechtěli. Někteří šli také k Pakoměřicům. Že ale pan direktor Kryštof Pem pěkně s nimi mluvil, mouky na knedlíky a piva jeden sud jim rozdal, nic tam neškodili. Chtěli všady, aby jim na kancelářích patenty ukázali a atestáty dali, že tam byli. Z Pakoměřic vzali dva písaře, šafáře atd. a šli do Břevňovsi, do Ďáblic, však co bylo k snědku a k pití, vyčistili, až mnozí z těch a jiných se k Invalidhausu dostali, tam vehnáni byli, a kteří nuceni byli, ty vojsko pouštělo a původce zadrželo, z nich potom čtyry na čákanech odpravili u Prahy. Jinde, jako v Hradci, Bydžově, Mladé Boleslavi, více bylo usmrceno. Mnoho by o tom bylo psáti, když mnozí potom byli potahováni na examen do Prahy, jakož i z Líbeznic, Mratína, Měšic atd., kteří při té rotě byli a škody činili. Nejhůř ale v Němcích po horách se ta slota činila. Toho i ve Frankrajchu a v jiných zemích takové pozdvižení bylo. Já jsem řekl: „To je metla boží" a to podle toho, že žádný je neřídil a oni se sami beze všeho řízení z jedné vesnice na dvě i na tři strany dělili. Ves Hovoršovice minuli; do Zlonína ani dál k vodě nepřišli. U Prahy toho konec vzal 24. března 1775, že byli vyhnáni.

Snahy Jesuitův o navrácení se do zemí král. Českého po roku 1618.

Sepsal *Tomáš Bílek.*

(Pokračování.)

Jestiť i ten pánů stavů pod obojí proti nám vyšlý mandat i pro nedostatek třetí věci při něm, totiž výpovědi právní a spravedlivé, na skrze neplatný a ničímž. Předně zajisté čelí ta jich výpověď proti mnohým vrchnosti jich totiž JMC. poručením milostivým. A takový proti právu a řádu prošlý nález neb ortel jest i beze všeho odvolání neb appellací naší sám v sobě neužitečný a nepodstatný. II. Ortel ten stal se na ty, ježto nikda ani z ničehož obsíláni, mnohem pak méně v jakém výstupku přemoženi byli, jakž se to v následujících příčinách obšírněji ukáže. Text pak patrný právní to s sebou přináší: Kdyby kdo mocí nějakého ortele neb dekretu, kterýž ani otevřín, ani straně nepřítomné v známost uveden není, byl odsouzen, že takový ortel a výpověď žádné moci a platnosti v sobě nemívá, nýbrž jest naskrze ničímž. III. Jmenovaná výpověď vztahuje se všem třem stavům král. Česk. k veliké ouhoně, ujmě a zkrácení a to v tom: když

páni stavové pod obojí nemají na tom dosti, abychom na budoucí a věčné časy (jakoby oni věčností vládli) z království Českého byli vypovědíni, a do něho se nikda víceji nenavracovali; ale nad to výše chtějí tomu a vyměřují ještě při tom i to: aby žádný stav téhož království buď společně neb rozdílně neměl moci a svobody té, nám do téhož království zase pomahati a uvésti, anebo k jiným přimlouvati se za nás. Jak jest pak to věc nad míru nemotorná a proti právu a zákonům, též přivilegiím jich zemským čelící, může tomu každý sám od sebe snadno vyrozuměti. Nebo poněvadž žádný nad svou růvní žádné moci a práva sobě osobovati a v něčem rozkazovati nemůže, a druzí stavové pod jednou v království Českém rovně tak mnoho, anobrž víceji moci a práva v něm mají, nežli tito stavové pod obojí, kteříž toliko jedna částka stavů jsou: pročež nemohou a s právem nemají týmž všem třem stavům tím svým dekretem v právě jejich v ničemž nejmenším žádného zkrácení činiti, ani je zbavovati svobody, práva a moci té, kdyby chtěli, aby tovaryšstva našeho jen do téhož království Českého zase uvésti nemohli. Kdyby také přítomní páni stavové pod obojí, působením milosti božské jsouce v tom dokonaleji vyučeni, k víře katolické a náboženství římskému, jakož se to dobře státi může, se přiznali, a tou měrou to celé království k staré víře zase přivedeno bylo: i kdožby soudil, že by dotčení stavové tehdáž na jmenovaný dekret svůj mnoho dbáti chtěli a nechtěli by raději Jesuity, kdyby to za slušné a užitečné bylo uznáno, i hned zase do země české povolati i uvésti? Jest snadno věřiti tomu, že by se hájili tím, že tak dobrou moc a právo mají k kassírování a zrušení svého dekretu, jakou jsou prve měli k nařízení ho.

I poněvadž z toho ze všeho již světle a neukrytě se seznává, že stavové pod obojí při spisování dekretu toho na pořádnou jurisdikcí žádného ohledu neměli, v processu svém příliš hrubě na nás se ukvapili a unáhlili, a tou příčinou i neprávní ortel proti nám vynesli: tedyť beze všeho odporu musí z toho následovati to, že dotčený dekret byl by sám v sobě ničemný a neplatný, a to takovou ovšem měrou, že proti němu žádného naprosto odvolání neb appellací potřebí není, protože dekret žádným projitím a vydržením let právních, jako sice jiní výnosové právní, žádné náležité moci a podstaty nabyti nemůže.

Zatím, co se nápisu na témž dekretu dotýče, kterýž podobně pánů stavů pod obojí patrnou nenávist a nelíbost k nám v sobě obsahuje a přináší, toto my na ten čas při tom zanecháváme. Jmenují se ovšem v něm páni, rytíři, Pražané a jiní vyslaní z měst všickni tři sjednocení stavové království Českého. Jednou ví se o tom dobře, co se náboženství jich tkne, že z nich někteří jsou Husité, druzí Luteráni, třetí pikharté neb kalvinistové: všickni sice ouhrnkem nekatoličtí, ale z strany náb. naskrze rozdílného mezi sebou smyslu: a také tak vespolek sjednoceni a svázáni, že náboženství to, kteréž v království Českém po katolickém první a nejmocnější bylo v tom čase, co tyto poslednější víry nové do něho se dostaly, již jest všecko dočista udušeno a uhašeno od nich. A toť jsou ti, kteříž pod zástěrou náboženství mezi sebou tak jednomyslní a sjednoceni jsou, ježto nejpřednější z nich s druhými s nimi spojenými stavy, co se víry a náboženství dotýče, mnohem méněji v tom, nežli s námi katolíky za jedno se snášejí. To jsou ti, kteříž tělo a krev spasitele

našeho pod obojí způsobou přijímají; ježto velmi mnozí a téměř ti nejonačejší z prostředku jejich podle znění a průvodu náboženství a umění jejich přiznávají se k tomu, a o tom pevně věří: že pravé tělo a krev Kristova tak daleko od večeře páně vzdálené jsou, jak dalece nebe od země se dělí: a že na tuž večeři nic přítomno není, jedině ten suchý chleb a víno prosté. A jakkoli všecko to již prve vůbec dosti známé jest, tím pak méněji mohou nyní toho popírati a ňák to premovati, když tě jeden kazatel jejich u sv. Jiljí v Starém městě pražském, Havel Žalanský jménem, teď při pominulé památce těla božího, přítomného roku v svém zjevném kázání, kteréž také k vytištění přišlo, neřkuli pravé přítomnosti těla Kristova na večeři Svaté odepřel, ale i tu nejvelebnější hostii, kterouž staří čeští křesťané pod obojí aneb Husitové vždycky každého času v znamenité vážnosti mívali, anobrž před kterouž i sami angelé boží třesou se, jak nejhůřeji mohl zhaněti rouhavě a zlehčiti se neostýchal.

Ač pak nebylo potřebí nám na jeden každý punkt nářkův těch, kteréž v jmenovaném dekretu páni stavové pod obojí jesuitům přičítati chtějí, obzvláštně odpovídati; poněvadž to již prokázáno jest, že takový dekret sám v sobě naskrze nepodstatný a nepravný jest, a že všickni ti nářkové v něm dostavení tím jediným odporem a odvodem „Není toho tak“, svedeni a opraveni býti by mohli. S tím však se vším, aby žádný nedomníval se, že bychom víceji tu šli na to, abychom protivníkům našim z rány ujíti, nežli je v průvodu jich přemoci mohli; z té příčiny vidí se nám za slušné a náležité, abychom jim na jeden každý punkt ten obzvláštní odpověď dali.

Co se nářku neb obvinění prvního tkne, ten jest od pánův stavův v slovích těch zahrnut: „Vědomé jest všem vůbec, v jakých velikých nebezpečenstvích jest slavné království České po všecka ta léta, jakž ta tvárně nábožná sekta jesuitská do téhož království uvedena byla, ustavičně zůstávalo, a jaké časté proměny a potržky vystáti musilo. Čehož všeho stavové jako i lidé poddaní jich pod obojí i jiní obyvatelé těžce jsou pocitovati a zakoušeti, i statky a hrdla svá na to vynasaditi musili.“ Dále dokládají toho: „že jsou to shledali skutečně, že takových neřestí žádní větší původové nejsou, jako ta jedovatá řehola jesuitská. A dokudž by ta sekta v království Českém zůstávala, že by těch neřestí nikdy neubývalo, a trvanlivý pokoj v království tom učiněn býti nemohl: nýbrž jak JMC. král a pán jich nejmilostivější tak podlé něho i všickni stavové ustavičně u velikém nebezpečenství hrdel i statků svých zůstávati by musili. K tomu dvojímu přináleží také i tento třetí nářek, že jmenovaní Jesuité slavné potentaty světa, obzvláštně ty, ježto náboženství rozdílného jsou, jedny proti druhým podpalují, rozbroje a bouřky mezi vrchnostmi a poddanými tropí, a přátele proti přátelům v hromadu strubují: poddané i jiné vrahy lehkovážné k mordování oukladnému králův a pánův jich obzvláštními sliby, radami a učením svým nastrojují, připovídajíce jim, že skrze to očistce ujdou a do věčné slávy konečně se dostanou.“

Tato utržka není nová, nýbrž již dávno potkávali se s ní a byli s ní stěžováni od nepřátel náboženství pravého ti nejpřednější zástupcové víry křesťanské. S podobnou zajisté vejtkou i apoštolé páně obešli se od nevěřících. I jest ovšem to tak a toho žádný zapříti nemůže, že kdeť není v náboženství jednomyslnosti, tu velmi lehce ledajací rozbrojové a roztržitosti mezi lidmi vznikají; poněvadž kázání a hlásání víry pravé naskrze jest odporné a protimyslné lidem těm, kteříž pro učení své falešné horlí, a příčinou tou pravě věřících a zvláště předních náboženství pravého ochrancův a zástupcův co hadův neb pavoukův jedovatých přenáramně nenávidí. Tou měrou poněvadž Kristus a apoštolé jeho s takovou opravdovou ducha vroucností a snažností náboženství falešnému na odpor se stavěli, pravé pak štípili a vzdělávali, nepřátely víry slovy mocnými vytrestávali, bludy jich jim vystavovali a ukazovali, vředů jejich nečistých rukama živě se dotýkali, hanění jich s sebe smítali, a ouklady jich převrácené a zlé v nivec obraceli: upadali lidem bohaprázdným v tak náramnou ošklivost a nenávist, tak že i sami o bezhrdlí jich všelijak přemýšleli, i všecky vůbec proti nim, aby je zsklidili z světa, jízlivě ponoukali. Pročež sám pán a spasitel náš dává nám návěští v tom: že člověk pobožný pro víru a blahomyslnost svou časem i s svými krevními přáteli a domácími rozloučiti se musí, kdež takto učedlníků svých napomíná, řka: Nedomnívejte se, že bych přišel pokoj dáti na zemi; nepřišel jsem, abych pokoj uvedl, ale meč; přišelť jsem zajisté, abych rozdělil člověka proti otci jeho, a dceru proti mateři její, a nevěstu proti švegruši její a nepřátelé člověka budou domácí jeho. V té pak případnosti nemusí se šetřiti na to, což děje se, alebrž, kdo takovými rozkazy a nevolemi, které v místech těch, v nichž náboženství rozdílné panuje, povstávají, vinen jest. Nebo kdoby chtěl tak bohaprázdný a bezectný býti, aby to mluviti směl: že Kristus a jeho apoštolé kázáním svým nepokoj a nevole v světě tropili, a války i pozdvižení lidu působili: ač bez toho není, že věci takové kázání jejich jako řka v patách následovaly? Což bychom musili pána Krista proto za původa takových hrozných bíd, neřestí a pohoršení držeti a uznávati; poněvadž, nežli skoro čacky na svět přišel, ten zšílený tyran Herodes tak veliké množství nemluvňat nevinných pomordovati rozkázal? Aneb, poněvadž nejvyšší biskupové a knížata přední v lidu židovském, vidouce divy a zázraky od něho činěné, jemu na hrdlo stáli, až naposledy jej o ně i připravili; sebe pak samé se vším pokolením svým do nejtěžší záhuby přivedli? Aneb, že pro učení křesťanské (ježto, čím ono silněji rostlo a zmáhalo se, tím ukrutněji a jizlivěji knížata a mocnářové světa proti němu se bouřili a vztekali) tolik mnoho množství tisíců věrných přeukrutně trápeno a trýzněno bývalo? Byl-li Pavel tím vinen, že povstali jednomyslně židé proti němu, a přivedli jej před soudnou stolici? Měl-li on v tom jakou nejmenší vinu, když v Efesu modlářství tupil a množství lidu hlasitě volalo: „Veliká jest Diana Efezských", že celé město se zbouřilo a naplněno jest rozbrojem? A abychom jiných mnohých příkladův pominuli mlčením: co Pavel proti tomu mohl, že židé uzřevše ho v chrámě jeruzalemském zbouřili všecken lid a vztáhli naň ruce, křičíce: „Muži izraelští, pomozte, toto jest ten člověk, kterýž proti lidu i zákonu i místu tomuto všecky všudy učí"; tak že zbouřilo se všecko město, a sběhli se lidé, táhnouce Pavla ven z chrámu. Měli-li bychom tedy Kristu pánu a jeho apoštolům (což

bychomť měli) vinu takových a těm podobných povykův a rozbrojův přičítati? — Rovně tak v příčině této děje se i s námi. Vědí odporníci naši dobře, anobrž i vyznávají to sami ne bez bolesti srdce svého, že tovaryšstvo naše, jakkoli ono nejchatrnější a podle posloupnosti času nejposlednější jest, nepřátelům církve, nechť ti kteříkoli jsou, a jejich škodlivým praktykám a obmyslům vždycky každého času dle své nejvyšší snažnosti na odpor se postavovalo, a jako nějakou zdí pevnou domu páně bývalo. Jakož pak obzvláštně v těchto půlnočních krajinách učením, disputováním, kázáními, napomenutími, spisy a naučeními svými všemi k tomu toliko cíli ustavičně směřovalo, aby pravé katolické náboženství v nich v celosti a podstatě své zdržáno, zachováno i zdárně rozšiřováno bylo. I poněvadž nepřátelé víry proti tomu úsilí jejímu všelijak na odpor se stavějí, ano i zjevně lermo proti ní troubí, k nepokoji a k rozbrojům věrně radíce i skutkem napomáhajíce; tedyť není žádný div, že časem v týchž krajinách nějaké potržky a vojny se sbíhají, zvláště, kde jim naši v ničemž ustoupiti a ničehož přehlídati nechtějí. Tu hned začínají divně haněti a tupěti katolické, a obzvláště jesuity, kteříž jim nejvíce na srdci leží a je vůči bodou: vzbuzujíce v zemích neb v obcích roztržky, nesvornost, rozbroje a války, jimiž ne ovšem strana katolická, alebrž protivníci její sami vinni bývají. Pročež lidem katolickým tak málo může se toho právem přičítati, jako dravého vlka ukrutnost mdlé a nestatečné ovci. Pakliby v tom jaká příčina se nacházela, tedy katoličtí a jesuiti nejsou jí vinni, ale strana jich odporná. Že pak tato pomluva odnikudž jinud proti nám nevyplývá, potvrzuje toho neřkuli každodenní zkušení, ale i sami páni stavové pod obojí vlastním dekretem svým, v němžto samým toliko jesuitům, a mimo ně žádné jiné řeholi duchovní, do vlasů se vpeřili, jakžto vlastní jich výminka neb výhrada tam dostavená to patrně na rozum dává, kdež takto píší: „Co se jiných osob řeholních náboženství římského pod jednou v klášteřích i jinde zůstávajících a pokojně se chovajících dotýče, na ty se tento patent nevztahuje, než toliko na samé jesuity.“ Proč to? Poněvadž dobře to zkusili a vědí, že tito mezi všechněmi jinými řeholníky proti nim a praktikám jejich nejživěji a nejudatněji stavějí se na odpor, jakž se tomu z následujícího rozdílu neb paragrafu zřetedlněji vyrozumí. Tohoť my zajisté nijak nepříme, nýbrž z té duše rádi a zřejmě přiznáváme se k tomu: že i jiní řeholníci duchovní z strany odpírání a kacířství plenění, náboženství pak katolického vzdělávání při těchto národech půlnočních také se chovali, jak nejlépe uměli a mohli. Nicméně však vědí dotčení řeholníci také a rozumějí tomu výborně, co protivníci naši v příčině té o nás a tovaryšstvu našem drží a smýšlejí. Aniž to také nezaprou, že my k jmenované práci a povolání tomu našemu máme před rukama některé prostředky obzvláštní před nimi, jacíž jsou, mládeže vyučování umění svobodnému, a mnohonásobné úsilí a zaneprázdnění učitelů našich v spisování kněh mnohých proti kacířům a kněhám jejich rozmanitým. A to jedno i druhé přidává nám velmi mnoho nenávisti i závisti protivníků našich: onněno pak druhým řeholníkům v pochvale jich žádného zkrácení a ujmy nečiní. Když pak páni stavové pod obojí nám také to připisovati chtějí: že nejvyšší křesťanská vrchnost dle povinnosti své pro zachování království a zemí svých v míru a v pokoji, skrze nové své mandaty a rozkazy nové a v království Českém nikda prvé nedovolené

a nepřijaté sekty tuze zapovídala a ven z království vyháněla, a časem k těm, ježto se příliš urputně v té věci chovali, i s náležitou pokutou a trestáním přikračovala; jak se toho něco od císaře Ferdinanda I., Maximiliana II. a Rudolfa II. vše slavné a svaté paměti králů Českých, obzvláštně pak a dříve nežli kdo z jesuitů se zrodil na svět, za krále Vladislava zběhlo, kteřížto svými častokráte opáčenými mandaty otevřenými sektu pikhartskou dokonce zapovídali a ven z země vypovídali: tím prokazují nám čest větší a hojnější, a drží o nás víceji, nežli na nás náleží, a nežli jsme my toho na nich kdy zasloužili; poněvadž nikdež se to nenajde, aby jmenovaní potentati při vykonávání úřadu a povolání svého kdy rady jesuitské potřebovati a jí užívati měli. A byť pak krásně byli i k tomu jesuiti rukou svých přičinili, a jim k čemu tomu radili, cožby měli hned proto za rušitele míru a pokoje obecného a strůjce všelijakých v zemi roztržitostí a nevolí jmíni býti a vůbec vyhlašováni. Dotčení zajisté mandatové císařští a královští byliť jsou aneb právní a spravedliví, aneb neprávní a neslušní. Byli-li jsou právní a spravedliví, kterak mohou ti, ježto k nim jakkoli napomáhali, za rušitele obecného pokoje a svornosti, a strůjce rozbrojův, které snad spíšeji někteří poddaní přílišnou zarputilostí svou vzbudili, se vyhlašovati. Proč raději vina ta nepřičítá se lidem těm, ježto takovým mandatům poslušně chovati se nechtěli? Nalezala-li se pak v týchž mandatech nespravedlnost jaká: pročež nenechají meče svého v pošvě, a nechopí se mnohem raději pera, aby dřívěji prokázali, v čem se taková nespravedlnost nachází, nežliby ty, kteříž radili k nim i napomáhali, za lidi pokoje nenávidící a za nepřátely vlasti zjevnými patenty vyhlásili? Jestliže tedy páni stavové, anebo poddaní jejich pro přestoupení jmenovaných mandatův v jaké nebezpečenství vešli, to nechť ne nám, alebrž samým sobě a poddaným svým přičítají. Což jest to slušná věc, když sami vodu tu zkalili, aby nyní na nás vinu cpali? Pročež by jesuitům nemělo býti dovoleno tak dobře katolického, starožitného náboženství českého zastávati, jako jim, kteříž je proti vší vůli vrchnosti nejvyšší a rozkazu potlačiti, a kdyby bylo možné, i z kořene vyplemeniti usilují? Ješto ti mandatové proti pikhartům vyšlí nemohou se stavům pod obojí k žádné ujmě, zkrácení ani k nebezpečenství jakému vztahovati: poněvadž těch časů jmenovaní pikharti netoliko v žádný ze stavů slavného království Českého se nepočítali a nepřináleželi, ale ani skůro za žádné osedlé obyvatele, anobrž mnohem spíšeji za lidi cizí a přespolní jmíni a držáni byli. Tou příčinou stavové slušně by to uznávati a vyznati měli, že takové nařízení a dekret naprosto k žádné ujmě a škodě ani stavův nekatolických nebylo učiněno, ale raději k jejich lepší bezpečnosti; a že skrze to byla by cesta zamezena ke všechněm vzáctným úřadům a povinnostem všechněm těm, kteřížto jsouce nyní od starých Husitův českých pláštěm konfesí české přikrytí a do spolku jich přijatí, již všelijak přemýšlejí na to, aby dotčené Husity staré dočista vyžrali a potiskli, proti tomu pak sektu svou o to víceji ssílili a sobě upevnili, tak aby budoucně, kdyžby se jim k tomu příležitost dobrá naskytla, svou zlost a nenávist na jesuity i na jiné všecky katolíky tím lépeji vyliti, a krví i statky jich svou nenasycenou, lakomou a žíznivou mysl a vůli nasytiti mohli.

Ale tolikoť jest mnohem hmotnější a vůbec známější útržka, kteréž jest již množstvíkráte odpor vložen od bratrstva našeho, jakž ji páni

stavové pod obojí přičítají v dekretu svém jesuitům, jakoby totiž oni (Jesuité) každého poddaného a krvežíznivého zlosyna navozovali na to, a moc jim dávali, aby na krále a pomazané páně sami o své ujmě úkladně sáhati a je vražditi mohli: přidávajíce jim k tomu srdce a smělosti řečmi slibnými, že pro spáchání vražd takových života věčné slávy dojdou. — Odstup, odstup od nás takové proklaté a bohaprázdné učení, jehož v školách našich nebylo nikda slýchati, ani v spisích našich čítati; alebrž všickni jesuité jednomyslně a hlasem jedním ve všech zemích je za zcestné a proklaté uznali a odsoudili: jakož pak i my tuto je tupíme a proklínáme. A naši protivníci nemohou té tlusté a neokrouhané pomluvy na věky žádnou podobiznou pravdy provésti a prokázati na nás, lečby chtěli způsobem právě nemotorným a bohaprázdným z králův a pomazaných hospodinových všecko pouhých tyranů nadělati: ješto ani takové podle učení a smyslu jesuitského ne každému vůbec vražditi se dopouští. — Kdyby pak bylo se zlíbilo odpůrcům našim, aby raději sami na sebe a náboženství své nežli na jesuity zdravě pohlídli, a toho, kdoby byli praví a vlastenští původové i strůjcové nesvorností, roztržek a rozbrojův, kteříž jsou před tím i ještě nyní v Čechách povstali a povstávají, byli-li by s bedlivostí posoudili: tedy byli by konečně ti, ježto mrvy v oku bratří svých hledali, v svém vlastním oku veliké břevno našli. Nebo kdo, medle, za panování krále Václava, císaře Karla IV. syna, radil k tomu: aby konšelé v městech pražských z oken radního domu na ulici dolů smetáni byli? Kdo Tábory proti císaři Zikmundovi zbouřil? Kdo to přehrozné protivenství za Jana Žižky zdvihli? V němž neřkuli mnichy a kněžstvo římské, ale summou všecky lidi katolické jako vzteklé psy mordovali, znamenitě nákladné kláštery a kostely dočista vybíjeli a popelem kladli, statky duchovní mezi lidi světské rozbitovali (rozdělovali), arcibiskupství pražské dokonce složili a vyzdvihli, všecko všudy na ruby zpřevraceli a naposledy s stranou katolickou tak hrozně nakládali, že kdyby byl sám pán bůh tomu nepřekazil, byla by jich ani noha neušla, a ani nejmenší znaménky nepozůstalo? — Kdo jest za času císaře Sigmunda v Čechách ty nevole začal, když téměř celé království svému pravému a přirozenému králi se protivilo, a jednoho cizího, a k tomu ještě od císaře do achtu (kletby) zjevně daného knížete se přichytilo, odkudž podobně bídy a neřesti nesčíslné povstaly a následovaly? — Kdo jest císaře Rudolfa II. na hradě pražském jako řka jatého zdržoval v zatčení a uvěznění, a na něm ten dalece rozkřičený majestat, podle něhož strana naše odporná domnívá se, že jí již všecko svobodně sluší, proti jeho vší vůli, jen toliko pro uvarování nětčeho horšího, mocí vymohl a vytiskl? — Na čí rozkaz byl jest 20. dne maje roku 1618 v městech pražských po všech kostelích husitských ten jedovatý neb jízlivý spis na kazatelnicích čten, kterýžto pod zámyslem náboženského napomenutí k modlitbám nebyl nic jiného, jediné nadutý měchýř aneb polní trouba k zbouření obce proti jesuitům a jiným lidem katolickým, jakož pak hned to za ním v patách následovalo? — Naposledy kdo jest žalobníky naše, jmenovitě pány stavy pod obojí, tomu naučil a na to přemluvil: aby se tak svévolně a hrdě proti JMC. a vůli Matyáše II. pozdvihli, jeho nejonačejší a věrné sluhy a v království Českém od něho zanechané místodržící a nejvyšší úředníky zemské ven z okna vyhodili, a by byl jich bůh způsobem právě zá-

zračným při hrdle nezachoval, co na nich bylo, o životy jich připravili, pro zastání takového pěkného kouska lid vojenský najímali, peníze k zaplacení dluhů království Českého svolené sobě přivlastnili, JMC. hejtmany i jiné osoby přísežné na jeho vlastních statcích a panstvích z povinnosti jich propouštěli: a aby se jim jinými závazky novými zavazovali, k tomu je nutiti směli? Dříve nežli páni stavové tu hru sobě začali, všudy po všem království byl dobrý mír a pokoj. A aby takovou rumrejšku v něm začali, neměli dané sobě k tomu od žádného žádné příčiny. Jestliže jsou se pak domnívali, že by někteří služebníci a úředníci královští tím nebo oním vinni byli, mělif jsou dle chvalitebného řádu a zvyklosti, ano i vyměření práva a zemských zákonů svou věc právně sobě k místu a konci vésti, a ubohých poddaných až i celého království do tak převelikého neštěstí, nebezpečenství a bíd nikoli neuvozovati. — Nechť nám nyní protivníci naši to poví: Kdo jsou to ti, ježto v zemi rozbroje a roztržky tropí? Kdo obecný mír, pokoj a svornost ruší? Kdo války a pozdvižení vzbuzuje? Kdo posazuje poddané proti jejich pořádné a nejvyšší vrchnosti? Kdo obyvatele a měšťany v hromadu štve a ztrubuje? — Nechť se jak chtějí proti tovaryšstvu našemu vztekají, nechť povolávají na nás plnými ústy říkajíce: Zdaliž vy nejste ti, kteříž kormoutíte lid israelský? Máme již na ně odpověď hotovou a připravenou. Myť nekormoutíme lidu israelského, ale vy i dům otce vašeho, když opouštíte přikázání hospodinova (pravou starou církev a víru předkův vašich) a následujete Balu! To jest: Přijali jste divné sekty nové, ješto, kdyby byly se ty do království Českého nevloudily, nikda by bylo to království takových neřestí, válek, pozdvižení nepocítilo.

Druhá stížnost, kterou se jesuiti v dobrotu pánův stavův pod obojí stěžují, jest ta: Že jesuiti vždycky k tomu směřovali, a až posavad směřují, aby stolici římskou utvrdili a všecka království i země světa tohoto pod jho a moc její uvésti mohli. S tím také srovnává se i to, a že všecky ty, kdož římské církvi poddáni nejsou, za kacíře vyhlašujeme, i tomu vůbec učíme, že jim víra držána býti nemá.“ Na to na všecko dáváme jim obzvláštně za odpověď toto: Nejprve co se moci papežské a římské stolice dotýče, ta jest ovšem dvojí: jedna časná neb světská, jakouž všecka jiná knížata a mocnáři světa nad poddanými svými mají; druhá jest duchovní, a ta záleží v rozeznávání, vyměřování a v péči o věci duchovní i o všecko to, čehož lidem k věčnému duší jich spasení důležitě jest potřebí. O první moci papežové učíme to, že náleží biskupu římskému v zemích a místech těch, kteréž k časné moci a jurisdikcí stolice římské přináležejí; ale tať nevztahuje se na veškeren svět aneb ke všechněm naskrze končinám světa. Odkudž může se již dobře poznati, zdali mi učením naším směřujeme k tomu: aby všecka království a země světa tohoto časné moci a panování papeže poddána byla. Toho našeho mínění neb smyslu doličují a dotvrzují mnohé znamenité knihy, jež tovaryšstvo naše, a zvláště kardinal Bellarmín Gregorius de Valeptia, František Suarez, a jiní na světlo vydali. Toho též potvrditi mohou ti nejvelikomocnější potentati v celém křesťanstvu, kteříž v německé říši, ve Vlaších, v Hispanii, v Frankreichu, v Polště našemu bratrstvu tolik drahně let mnohé a veliké milosti a dobrodiní prokazovali, je všelijak dobrotivě a štědře vychovávali,

a kolleje a residencí naše znamenitými důchody a platy nadarovali, i ještě den ode dne hojněji daří a opatrují; což byli by ovšem nikolì nečinili, kdyby byli při nás něco toho nejméně vyzkoumali, že bychom my přemýšleli na to, abychom je o jejich království země, i poddané připravili, a je papeži v moc časnou a světskou uvedli a podrobili. Ano i sama statuta, práva a regule tovaryšstva našeho to také osvědčují, v nichžto nevystavuje a nepředpisuje se nám cíl takový, ale daleko jinačejší, k němuž my všemi obyčeji našimi směřovati máme, a to v reguli a v slovích následujících: Cíl prý aneb zvole tovaryšstva tohoto jest ten, aby ono neřkuli o své vlastní dobré a dokonalost péči a starost vedlo, ale podle toho a obzvláštně i jiných bližních svých pohodlí a dokonalosti bedlivě vyhledávalo. A na jiném místě stojí psáno takto: Aby pak dotčené bratrstvo podle reguli a ustanovení svého věci duchovní tím lépeji a podstatněji říditi a vykonávati mohlo, budou povinni, pokudž jen nejvýše možné, od všech časných jednání a zaneprázdnění se zdržovati, a žádnými prosbami a žádostmi na to, aby se s čím tím zaměstnávati měli, žádnému naprositi a navozovati nedali. Z toho již patrně se seznává: že našeho tovaryšstva nařízení, regule a předsevzetí naprosto k tomu nesměřuje, abychom se věcmi světskými zanášeli a obtěžovali, aneb něčí panování světské fedrovali a zvelebovali. — A co chtějí víceji nad to, anť samo každodenní zkušení toho též zřetelně doličuje? Nebo bratrstvo naše již přes padesáte let netoliko v samé Evropě, ale také i v těch zadních a dalekých končinách Indických, a tak téměř po celém okršlku zemském bydlelo, a podle vyměření statut a regulí jeho povolání a úřad svůj vykonávalo; a však s tím se vším neshledalo se to na ně nikdež od žádného, aby jediného pána neb potentata o jeho zemi a lidi poddané připraviti a ji na papeže převésti mělo. Anobrž i samo království České nemá-liž ještě dosavad svých pořádných králův a pánův světských, jakkoliv tovaryšstvo naše v něm již přes jmenovaných padesáte let se zdržovalo a potřebovati dalo? Takovou tedy měrou, jakož práce a činové naši, tak i naše zahálka nejsou naměřeni k tomu cíli, abychom světa toho království, země a obyvatele papeži pod jeho časnou aneb světskou moc a poddanost uvozovati a podvolovati měli. Toho také nebojíme se nic, aby protivníci naši sami, kteříž pánům stavům takovou útržku k rukoum poskytli, nás z čeho toho opravdově a s dobrým svědomím viniti, a takovou věc na nás s dostatkem provésti směli. — Jestližeť pak míní a mluví o duchovní moci biskupa římského, jelikož ona sama v sobě k prospěchu a vzdělávání věčného lidí spasení se vztahuje, a v ničemž nejmenším časné neb světské moci knížat a králův zemských žádného zkrácení a ujmy nečiní; k tomuť my se přiznáváme světle a neukrytě, že dle znění a moci statut a regulí tovaryšstva našeho a naši nejvyšší možnosti na to dostatečný pozor máme, i všelijak starost o to vedeme: aby všecka království a končiny světa tohoto takovou duchovní mocnost papeže nad celou křesťanskou církví poznávati, a jemu se vší uctivostí v poslušnost se vydávati mohli, podle onoho propovědění Izaiaše proroka: Národ ten a království, kteréžby nesloužilo tobě, zahyne. A za to učení nestydíme se dokonce nic, jako ani za to, že pro ně z království Českého vyhnáni a vypovědíni býti máme: nýbrž soudíme o tom také, že skrze to protivníci naši prokázali nám znamenitou poctivost. Nebo tudy pronášejí se v tom zřetedlně, že my všemu

tomu, což se koli v regulích našich vyměřuje nám, pilně a snažně zadosti činíme, totiž: že o jiných lidí dobré i spasitedlné opravdově pečujeme; kteréžto spasení jinde, kromě v církvi ani jinak, leč věrou pravou a poslušností, kteráž papeži, jakožto místodržícímu Krista pána a viditelné hlavě církve zde na zemi náleží, žádný dojíti nemůže. Neboť podlé písma svatého plná moc nade vší církví světa jest skrze jistou a obzvláštní přednost stolici apoštolské t. j. papežské dána. Kdož tedy moci té se protiví, božímu řízení se protiví. I poněvadž tomu tak jest, a věc neb učení toto tak dobře od jiných katolíků jako i od nás se vede a zastává, mohl by se někdo s právem podiviti tomu, proč jsou páni stavové pod obojí samé toliko jesuity z království Českého vypověděli? Čímž oni opět tovaryšstvo naše mnohem víceji velebí, nežli ono snad toho zasloužilo na nich; poněvadž týž páni stavové dávají tudy na rozum, že jmenované bratrstvo naše snaží se o to nad jiné katolíky nejbedlivěji, aby stolici římské její náležitá poslušnost všudyž a ve všech končinách světa donášeti se mohla. Čehož my sice sami sobě připisovati nesmíme, ale toliko ponoukáme se tudy a napomínáme k tomu, abychom povolání a závazku našeho povinného tím bedlivější a pilnější býti hleděli. (Pokračování.)

Bývalé panství Pečecké.

Sepsal prof. *Josef Vávra.*

(Pokračování.)

Největší nespokojenost zmocnila se rolníků, zvláště ve vsi Žandově, a propuštěný obroční Pečecký Jiří Putschögl a Lišťanský mlynář Jiří Pokorný podněcovali zubožený lid ke branné vzpouře. Docházely pak do vsí klamné zprávy, kterak prý Bréda, maje odvésti 300 mužů na vojnu, tu povinnost chce uvaliti na poddané Pečecké a zvláště na osadníky Žandovské, ba že u kovářův objednal 1000 pout na neposlušné. Tu zdvihlo se třináct sedláků Žandovských, a majíce pušky, kyje a podávky, pod Jiřím Pokorným dne 18. října 1713 dali se na pochod k Pečkám. Po dobrém i z přinucení dali se k nim sedláci z Kamenné Lhoty, Vernýřova i Králic, z Nepoměřic a Onomyšle; kdo se vzpouzel, toho sbili do modřin. Potom vyzdvihli též branný lid z Rašovic, Jindic, Jelčan, Hrádku a Drahobudic, Miletína, Solopisk a Bečvár, a v síle 300 hlav přitáhli do Bečvárek. Zde bydlel krajský hejtman, pan Haugvic, jemuž se opověděli, že nelidské vrchnosti nemíní poslouchati. Laskavé domlouvání a napomínání pana Haugvice, aby šli domů, nic neprospělo; i dali se na cestu do Kbele a odtud do Peček. Hrabě Brédov právě nebyl přítomen; hraběnka na zámku trnula strachem, a zámecký hejtman Šulc pozbyl všeho rozmyslu. Prosil, sliboval, a tím jen sílil sedláky ve vzdoru. Zatím přijel do Peček hrabě Bréda s panem Haugvicem, a opět napomínáni zbouřilí, aby se rozešli a vrátili se domů. Než oni odpověděli, že se nerozejdou, dokud nebude jim dosti učiněno za mnohé křivdy. A tak odešli do Solopisk, kdež dílem v lese, dílem ve vsi se ohradili a ve střelbě se cvičili. Tu však záhy se každému zastesklo po domácím krbu, a když k nim zajel

SBORNÍK HISTORICKÝ.

Ročník III. — 1885 — Svazek II.

Příspěvky k rozboru Řehoře Tourského historie Frankův knihy II.*)

Sepsal *Jaroslav Goll.*

I.

Když uvažujeme průběh oné velké tragedie dějinné, která v sobě zavírá přechod z věku starého do středního, nevíme, čemu se více diviti, zdali že z bohaté civilisace a zvláště z literatury antické tolik zahynulo, či spíše že se přece tolik zachovalo až na dny naše. Neb bylo nebezpečí, že zahyne všecko, když stále se sužoval kruh těch spisovatelů, jichžto spisy čítáno. Při tom pravá produktivnost čím dále tím více mizí: výbornost starších vzorů často jí byla na závadu, majíc býti předstižena aspoň bohatostí jazyka i slohu. To se jeví také u posledního[1]) znamenitého historika starověkého, jenž latinsky psal, Ammiana Marcellina, v jehož slohu uprostřed nevkusného nadbytku rhetorického bombastu setkáváme se s divnými známkami chudoby zakryté vypůjčenou nádherou. Maje líčiti Hunny tu, kde ponejprv vystupují — a líčení jeho na počátku 31. knihy, náležející k nejcennějším částem celého díla, bylo potom od jiných zase a zase opisováno — i to vytýká, že při zavírání příměří jim věřiti nelze: per indutias infidi, inconstantes, ad omnem auram incidentis spei perquam mobiles, totum furori incitatissimo tribuentes — ve kteréžto větě slova vytčená, samo sebou zbytečná a nadbytečná, nejsou než cetkou vybranou z Livia (29, 3), u něhož však na svém místě platnější konají služby. Snad jsme pochybili, Ammianovi chudobu vytýkajíce. On jen proto si půjčoval, že příliš bohatým zdáti se chtěl: později v středním věku přišli dějepisci, kteří když dobře psáti chtěli, z pravé chudoby skoro všecky frase od starých mistrův si vyprositi musili, jako Einhard, jenž Karla Vel. slovy Suetoniovými vylíčil, jako Ragewin, jenž obležení Milána Barbarossou slovy Josefovými vy-

*) Otázky, jichž tento článek se týká, probrány v zimním běhu 1884—1885 v historickém semináři universitním.

[1]) Ostatek jest vždy možná, že řada znamenitých historikův starověkých (latinsky píšících) Ammianem Marcellinem by se nekončila, kdyby se nám díla pozdějších byla zachovala. Renata Frigireda a Sulpicia Alexandra z V. století známe jen ze zlomků, jež do svého díla vetkal Řehoř Tourský, Cassiodorovy dějiny Gotů nás došly jen v barbarském rouše, které obdržely u Jordana.

psal. Než v rhetorické nabubřelosti slohu jevila se přece chudoba té doby, která si ji oblíbila. Umění dějepisecké na západě se chýlilo ke konci a navrátilo se k svým počátkům, z nichž před staletími u Římanův bylo vyšlo. Neb annaly pontifikalní se asi podobaly oněm chudým a suchopárným kronikám i letopisům, na které v V. století pro západní říši a její osudy jsme odkázáni. A přece tyto v každém ohledu tak chudičké prameny jednu přednost měly před velkými spisy historickými, jichž doba byla minula, že jim každý rozuměl a že k jich sepsání velkého umění třeba nebylo. Dříve nežli sestry její Clio odložila togu a zvolila si chudý kroj, který jí pak po celý středověk oblíbeným zůstal. Střední věk se v dějepisectví počíná dříve nežli v jiných odvětvích literních, ve kterých rhetorický šperk ještě dlouho vnitřní chudobu zakrývati měl. Udržujeť se tento zvláště, ano možná-li ještě více bují v panegyrických skládáních a v dopisech, o kterých slušně pochybovati lze, že by jim byl kdo při prvním slyšení nebo čtení porozuměl. Gratulačnímu listu, jejž obdržel po svém křtu král Chlodovech od biskupa Avita Viennského, jistě neporozuměl nikdy, jako nerozuměl listům, které jeho jménem do světa posýlal Cassiodor, král Theodorich.

V VI. století setkáváme se s prvými historiky — neb skladatelům stručných i chudých letopisův a kronik jména toho nedáme — středního věku, s Jordanem a s Řehořem Tourským. Onen původu barbarského, ať již z krve alanské či gotské, tento z romanského obyvatelstva v Gallii pocházející: oba psali latinsky, jazykem a slohem barbarským, Jordanes o dějinách Gotův, Wizigotův i Ostrogotův, Řehoř o dějinách Frankův, kmenův germanských, kteří na území Římském říše založili. Jordanes za základ při svém spisování měl dílo Cassiodorovo nám ztracené, kterému, ano se nezachovalo, určité místo v dějinách dějepisectví vykázati nelze. Nevíme totiž, máme-li Cassiodora pokládati za posledního historika starého, neb za prvého středního věku. Buď jak buď: Jordanes střednímu věku náleží. Řehoř — hledíme-li k celému dílu jeho[2]) — psal bez předchůdce a beze vzoru. Tím větší jest zásluha jeho, čím výše nad Jordana v každém ohledu se povznáší. Ale barbarem literarním i on jest, třeba jej někteří — ač porovnání ve všem se nehodí — barbarským Herodotem nazývají.

Pocházeje ze vznešené senatorské rodiny, asi r. 538 v Arvernech (Arverni, Clermont-Ferrand) narozen, Řehoř roku 573 stal se biskupem, nástupcem sv. Martina, nejoblíbenějšího svatého Gallie, v Toursu posvátném, abych tak řekl, hlavním městě téže země. Zemřel roku 594. Psal velmi mnoho, k hagiografické přehojné literatuře své doby několikem spisů přispěl: naši pozornost zvláště poutá jeho hlavní dílo: Historia Francorum v devíti knihách. Byl svědkem té doby, jejížto hrůzy nám připomínají jména Brunhilda a Fredegunda, a jako svědek ji vylíčil. Měl pro své spisování látku hroznou, ale vděčnou. Stačilo věrně vypsati, co viděl; a úkolu tomu dostál. Větším půvabem nás poutá k sobě obraz jeho v původních svých rysech a barvách, nežli přemalovaný uměleckým štětcem Thierryho. Avšak neobmezuje se na svou toliko dobu, jest nám Řehoř také vůdcem v době starší. Vypsalť vznik a počátky říše Francké.

²) V první knize a v první polovici knihy druhé cituje často historiky jiné.

Toť hlavní obsah knihy druhé, končící se smrtí Chlodovecha, zakladatele říše (511).

II.

Lze očekávati, že více než v době právě minulé badatelé historičtí v nejbližší budoucnosti dílem Řehoře Tourského a zvláště druhou knihou jeho obírati se budou. A sice z těchto příčin:

1. Historia Francorum vyšla v novém vydání — v prvním kritickém vůbec.[3])

2. Pio Rajna, professor university Florencké, ve své nedávno (roku 1884) vyšlé knize „Le origini dell' epopea Francese" vytkl sobě úkol vyšetřiti vlastní původ a prvotní pramen oné bohaté poesie epické, kterou Francie v středním věku vyniká a jejížto nejpěknějším květem jest píseň o Rolandovi. Odpověď jeho, vyjádříme-li ji co nejjednodušeji, zní: Jako jiní kmenové germanští, také Frankové měli epickou poesii národní. A s touto epickou národní poesií franckou v souvislosti stojí pozdější epika romanská. Existenci oné starší francko-germanské epiky třeba však nejprve dokázati. A tu se za svědka přibírá též Řehoř Tourský.

3. Schubert ve své důkladné a pěkně psané knize „Die Unterwerfung der Alamannen unter die Franken" (Strassburg 1884) pohnul zase některými otázkami, které na základě starších prací[4]) za odbyté platily. I tu se častěji s Řehořem setkáváme.

Hodnověrnost některého spisovatele mimo jiné založena jest zvláště na jeho poctivosti. Řehoři, kde jako svědek ze své zkušenosti vypravuje, věřiti můžeme. Pro starší dobu musíme se však ptáti, co mohl o ní věděti, jaké měl před rukama prameny. Zde třeba vypravování jeho podrobiti rozboru a rozborem dospěti k jeho pramenům, pokud lze, a prameny tyto oceniti. I nemohl čerpati Řehoř než z dvojího zdroje, buď z pramenův psaných, buď ze živé tradice, z vypravování v lidu žijícím. Že z obojího čerpal, o tom jest shoda. Právě proto, že také z pověstí látku svou vážil, přibírá ho Rajna za svědka, ačkoli Řehoř sám přímo o epice francké nic nevypravuje. Jest tedy Řehoř jenom svědkem nepřímým. Jeho svědectví samo by nestačilo: ne všude, kde pověsti se vypravovaly, vznikla též národní epika. Ostatek tuto i jiné otázky, jakož i celou thesi Rajnovu zůstavujeme soudu jiných. Naše úloha bude mnohem skromnější. Chceme si totiž položiti otázku, která sice sama sebou ani velkou váhu míti se nezdá, ale přece váhy nabyti může, když by ji ve spojení někdo uvedl — my to neučiníme — s otázkami jinými, na př. i těmi, které souvisí s větami Rajnovými.

Z jakých pramenův čerpal převahou Řehoř svoje vypravování o Chlodovechovi a vládě jeho, z pramenův psaných či ze živé tradice,

---

[3]) Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Merovingicarum. Tomi I. Pars I. Gregorii Turonensis opera. Pars I. Historia Francorum. Hannov. X 1884. 4°. — Vydal: W. Arndt.

[4]) Zvláště: W. Junghans, Die Geschichte der Fränkischen Könige Childerich und Chlodovech. Göttingen 1857. — Francouzský překlad s některými přídavky vydal G. Monod roku 1879 v Bibliothèque de l'école des hautes études, sv. 37. — Kde se Monoda dokládáme, míněn jest jeho spis: Études critiques sur les sources de l'histoire Mérovingienne. Paris 1872.

z toho, co se za jeho doby o minulosti vypravovalo? Novější badatelé se kloní k mínění, že vypravování Řehořovo plynulo hlavně a především z tohoto druhého zřídla. Schubert (str. 131.) praví: „Und diese (die mündliche Tradition) ist für die Geschichte Chlodwigs die Haupt-, für die Geschichte seiner Söhne die einzige Quelle.“ [5]) Tak daleko nešel před ním G. Monod, který rozeznává jakýsi půdorys, jakousi kostru celého vypravování a podrobnosti k nim hojně přidané. Základní rysy prý Řehořovi poskytly prameny psané, starší kroniky a letopisy, k nimžto podrobnosti by byl pak přibral z ústní tradice.[6]) Chlodovechovi věnováno 17 hlav knihy druhé (27—43); ve čtyřech (27, 30, 37, 43) [7]) Monod shledává stopy, že Řehoř při nich užil pramenův annalistických. Z nich jedna (37) vypravuje o válce Chlodovecha s Wizigoty, ale netoliko tato, nýbrž i dvě předcházející (35, 36). Hlavním pramenem i tu dle Monoda Řehoři byla tradice „La guerre wisigothique“, praví (str. 99.), „est également racontée par Grégoire d'après une tradition à demi-cléricale, à demi-populaire, secueillie à Tours et à Poitiers“. Srovnávajíce se celkem s míněním Monodovým, máme za to, že Řehoř v kapitolách Chlodovechovi věnovaných ještě více z psaných pramenův čerpal, a že jeden z jeho pramenův s dostatečnou podobností blíže určiti se dá.

Hlava 37., kterou Monod vytkl, začíná se krátkými větami v slohu kronikářském: Igitur Chlodovechus rex ait suis ... A podobně psán est konec: Interea Chlodovechus rex cum Alarico rege Gothorum atd. až do konce. V obou těchto odstavcích 37. hlavy máme před sebou vypravování stručné, střízlivé, věcné. Nic nenese v něm na sobě ráz pověsti, nic nepřipomíná legend, nic podivného, žádný zázrak se nevypravuje. Král Chlodovech vyzval své k boji, i vytrhl proti Poitiersu. Tam Alarich se právě zdržoval. Nedaleko Poitiersu in campo Vogladensi svedena bitva. Chlodovech zvítězil, Alarich padl. Theoderich, syn onoho, podrobil potom wizigotskou dosud Auvergne, Chlodovech strávil zimu v Bordeaux. Později přišel do Toursu. Avšak i celá (krátká) hlava 38. o pobytu královë v Toursu psána týmž slohem a má do sebe týž ráz. A totéž platí o předcházející hlavě 35, rovněž zcela krátké: před válkou Alarich se snažil s Chlodovechem mír zachovati; ale nepodařilo se mu.

---

[5]) Seine Hauptquelle für die Urgeschichte der Franken, und bald seine einzige, ist doch die lebendige Ueberlieferung, und die Darstellung Chlodovechs sowie seiner nächsten Nachfolger ist darum schon durchaus sagenhaft; in diesem Abschnitt hat man sich sehr zu hüten, Gregors Autorität nicht zu überchätzen. Wattenbach, Deutschlands Geschichtsquellen I., 83. — Dle našeho zdání v celém vypravování Řehořově o Chlodovechovi pravého rázu pověsti žádná část nemá; nejvíce se mu přibližují hl. 32. o válce burgundské a ku konci hl. 40.—42. o sjednocení všech Frankův pod vládou Chlodovechovou.

[6]) Monod (str. 86.) má za to, „que si le détail des événements du règue de Clovis et de ses fils à été fourni à Grégoire par la tradition orale, il possédait pourtant dans des documents historiques, précis et dignes de foi, la mention sèche et sommaire des faits principaux et la date exacte de quelques-uns d'entre eux. Nous pouvons par conséquent accorder nostre confiance à l'ensemble de son récit. — Monod soudí tedy o hodnověrnosti této části příznivěji než Wattenbach.

[7]) Tytéž hlavy vytýká též Junghans, maje jako Monod za to, že tu užil Řehoř rozličných annalistických pramenův. Naše mínění se liší tím, že máme za to: 1. že Řehoř užil ve všech vytčených kapitolách jednoho a téhož pramene a 2. že z něho mnohem více vzal, tak že onen pramen celý bez podstatných změn do jeho díla přešel.

Mnozí z jeho poddaných (rozuměj katolické, romanské obyvatelstvo), přáli si míti pánem Franka. A proto řekl Chlodovech svým: „Těžce nesu, že tito Ariané drží část Gallie" — tak čteme v 37. hlavě. Souvislost mezi 35. a 37. hlavou jest však u Řehoře přerušena vypravováním o sv. Quintianovi, biskupu v Rhodezu pod panstvím wizigotským,který pro víru vypovězen byl. Co dále o něm se dovídáme, čteme také jinde, v životopise téhož svatého v hagiografickém spise Řehořově, zvaném de vita Patrum; na životopis onen odkazuje Řehoř ku konci kapitoly čtenáře, jenž by více o svatém onom věděti chtěl. A podobně v hlavě 37., kde z legendy o sv. Maxentiovi vybral jen správu o zázraku od něho způsobeném a sice v době války, když hluk její až do jeho tiché celly blíže Poitiersu vnikl. Vypravování o těchto svatých, ač do rámce války dobře vřaděna jsou, nám se zdají býti episodami souvislost rušícími: Řehoři na nich ovšem více záleželo. Těsněji s válkou samou a s králem Chlodovechem souvisí, co se mimo to v hlavě 37. vypravuje o zázracích, které jeho výpravu provázely. Zdali tu Řehoř čerpal z ústní lokalní tradice Tourské, jak se Monod domnívá, zda již někdo jiný před tím to učinil, nelze rozhodnouti. Buď jak buď: zde sloh a ráz celého vypravování jest zcela jiný než na začátku a potom zase v posledním odstavci kapitoly 37., kde sloh pramene annalistického, jenž tu dle našeho mínění za základ sloužil, neporušeným zůstal. Skládá se tedy vypravování o válce wizigotské z dvou částí, z vypravování o příbězích válečných a z episod o svatých a zázracích do něho vložených. Obě části liší se slohem a celým svým rázem. Části annalistické, když je seřadíme, dají celek dosti dobře souvisící; v nich pramen Řehořův celkem neporušen — malé stilistické přídavky nebo změny jsou vždy možné — se zachoval.

Podobným způsobem jako vypravování o válce wizigotské složeny jsou též v knize druhé před tím hlavy 5.—7., věnované vpádu Attilově do Gallie, ve kterých, abychom porovnání již užité podrželi, do úzkého historického rámce vzatého nejspíše z letopisův Arelatských zasazeny jsou obrazy Řehoři tak oblíbené: vypravování o svatých a zázracích.

Před válkou wizigotskou vypravoval Řehoř o věcech burgundských v hlavě 32.—34. Beze všeho přechodu uvádí nás pak v hlavě 35. medias in res slovy: Igitur Alaricus rex Gothorum cum viderit, Chlodovechum regem gentes assidue debellare, legatos ad eum dirigit, dicens: „Si frater meus vellit" ɔc. Takové skoky od jedné látky k druhé jsou sice Řehoři obyčejné: avšak o Alarichovi vypravoval již před tím jednou v hlavě 27., také jedné z těch, při jichž skládání dle Monoda annalistických pramenův užito. I v této hlavě vybrati lze z historického rámce vypravování slohu i rázu legendarního. Co zbývá, zní krátce takto: Chlodovech, nastoupiv po otci Childerichovi, v pátém roce své vlády vypudil po vítězné bitvě u Soissonsu Syagria z panství jeho. Syagrius sám utekl se do Tolosy ke králi Alarichovi, byl však od něho vítězi vydán. I jiné vítězné války vedl Chlodovech. Tak v desátém roce své vlády podrobil si Thoringy . . . A tyto vítězné války to pak byly, pro které Alarich ze strachu, jak slyšíme potom v hlavě 35., aby i na něho nedošlo, přátelství Chlodovechovo vyhledával. Není aspoň možno, ne-li podobno, že i tato historická část hlavy 27. z téhož plyne pramene, kterému jsme historické části ve vypravování o válce wizigotské při-

kázali? A sotva odoláme pokušení jíti ještě dále nazpět. Hlava 27. se počíná: His ita gestis, mortuo Childerico, regnavit Chlodovechus filius eius . . . Nač se vztahuje ono „His ita gestis“? Na nic, co před tím od hlavy 20.—26. čteme, nikterak se nehodí.[8]) Před tím však o Childerichovi v hlavách 18. a 19. se vypravuje. Neznamená-li ono „His ita gestis“ pouze neobratný přechod k nové látce, poukazuje-li opravdu na něco nazpět: jest dovoleno uvésti hlavy 18. a 19. ve spojení s hlavou 27. Hlavy 18. a 19., skládající se ze samých krátkých vět, zdají se — o tom jest shoda — vybrány býti z nějakého annalistického pramene, ze ztracených letopisův Angerských, jak se domnívá nejnovější vydavatel Řehoře Tourského. My však položíme na jich místo náš pramen, který hledáme a jehož první stopy také před tím v posledním odstavci dlouhé kapitoly 9. nacházeti se domníváme, nezapomínajíce ostatek, že čím dál od hlav, od kterých jsme vyšli (35.—38.), se vzdalujeme, s tím větší reservou svou hypothesu přednášeti máme. V kapitole 9. bychom našemu pramenu přiřkli to, co o Chlogiovi se vypravuje, zejména jak panství svá výbojem až k Sommě řece rozšířil, kteroužto hranici panství králův franckých potom teprve Chlodovech svým vítězstvím nad Syagriem přestoupil. Supponovaný pramen byl by tedy obsahoval vypsání o vzniku říše francké. Zdali v něm také o válce Chlodovecha s Alamanny a o tom, jak došel vlády v krajinách Porýnských nad Franky Ripuarskými a jak spojil všecky Franky Salické pod svou vládou, se vypravovalo, nesnadno by bylo uhodnouti. Jestliže i o tom správy tam se nacházely, Řehoř je nahradil vypravováním jiným, co se týče spojení všech Franků pod jedním žezlem, od něho (neb někoho před ním) z ústního podání vzatým. (Cap. 40.—42.) Jestli však onen pramen, jak se domnívati lze, právě v Toursu vznikl (letopisy Tourské), možná, že nevypravoval než šíření se panství franckého v západní Gallii od Sommy k Loiře a konečně jižně Loiry, v krajinách, ježto hromadné invase germanské prosty zůstaly, krajin německých v Porýní si nevšímaje. Takový jest též historický obzor Řehoře samého. Jeho zprávy o Austrasii bývají chudé a neurčité.

III.

V 15. roce vlády své Chlodovech přijal v Remeši od sv. Remigia křest po vítězství nad Alamanny, které k prosbě své od boha křesťanského obdržel, kdežto před tím manželka jeho Chrotehildis (Chlotilda) Burgundská marně se byla snažila jej od bohů pohanských odvrátiti. To vše se obšírně vypravuje a líčí v hlavě 29.—31., o kterých shoda jest, že jako k sobě obsahem i slohem patří, tak z jednoho a téhož pramene, mimo přídavky některé ku konci hlavy 31., od Řehoře vzaty jsou. A sice z pramene psaného. Nebo kdyby je Řehoř byl z ústního vážil podání, byl by je sepsal slohem svým. Zde však slohu Řehořova nenacházíme.

Řehoř nepsal správnou latinou ani co do forem mluvnických, a proto se omlouvá na počátku první knihy: sed prius veniam legentibus praecor, si aut in litteris aut in sillabis grammaticam artem excessero,

---

[8]) Sr. v třetí knize, kde hlava třetí slovy: his ita gestis se počínající věcně souvisí ne s předešlou druhou, nýbrž s první.

de qua adplene non sum imbutus. A jestli se jinde (v předmluvě k hagiografickému dílu Gloria confessorum) obává výsměchu, že píše jako ten, qui nomina discernere nescit, saepius pro masculinis feminea, pro femineis neutra, et pro neutris masculina commutat, qui ipsas quoque praepositiones... loco debito plerumque non locat: nové vydání,[9]) které nejstarších rukopisů časem spisovateli poměrně nejbližších se přidržuje, takové výčitky by oprávnilo. Ostatek by se byl Řehoř sám výtky té právě tak málo lekl, jako kdyby byl někdo sloh jeho podobné kritice podrobil: vždyť se právě proto péra chopil — praesertim his inlicitus stimulis, quod a nostris fari plerumque miratus sum, quia philosophantem rhetorem intellegunt pauci, loquentem rusticum multi. (Hist. Fr. Praef.) I kdyby byl dovedl rhetorickým psáti slohem, nebyl by to učinil, chtěje, aby mu ode všech a nejen od některých vyvolených rozuměno bylo. A proto také zapřísahá v doslovu historie nástupce své v Tourském biskupství, aby díla jeho třeba psaná „stilo rusticiori" nedotknuta nechali. I kdyby přišel někdo, kdo by vzdělán byl v sedmeru umění — si in his omnibus ita fueris excercitatus, ut tibi stilus noster sit rusticus — i pak se jich netýkej. My sami vděčni mu býti můžeme, že dal přednost přirozené rusticitě před vzdělanou nepřirozeností.[10])

Hlavy 29.—31. jsou psány slohem, ač srozumitelným a nepřeplněným, přece rhetorickým. Rhetorickým uměním vyniká králová: bohužel, ač i Virgila cituje, neučinným. A jako hotový rhetor sv. Remigius při křtu oslovuje krále pěknou antithesou: „Mitis depone colla, Sigamber; adora, quod incendisti, incende, quod adorasti!" Sám Řehoř, jako by nevhodnost[11]) takého oslovení cítil, zdá se Remigia omlouvati podotýkaje: Erat autem s. Remigius episcopus egregiae scientiae et rhetoricis adprimum imbutus studiis, set et sanctitate ita praelatus, ut Silvestri (neb Chlodovech jest nový Constantin) virtutibus equaretur. Est enim nunc liber vitae eius, qui eum narrat mortuum suscitasse...

Z jakého pramene vybral Řehoř vypravování o obrácení Chlodovechově na víru? Z nějakého staršího životopisu sv. Remigia, na který Řehoř sám slovy právě citovanými narážeti se zdá: odpovídají Loebell,[12]) Junghans, Wattenbach a j., kdežto Monod se méně určitě vyjadřuje; i jemu je tu podobným pramenem život sv. Remigia, ale v spracování poetickém, t. j. veršovaném.[13]) Nejnověji Schubert mnohé a sice podobné důvody[14]) uvedl: že život sv. Remigia za pramen supponovati nutno není. Ale mínění, že Řehoř líčení své vybral z nějaké básně — Schubert

[9]) Ostatek se zdá, že Řehoř přece tak barbarsky nepsal, jak v nejnovějším vydání čteme. Mnoho přichází na účet přepisovačů, což vydavatel (str. 29.) sám připouští.

[10]) Wattenbarh (str. 84.) dobře praví: Die Schulgelehrsamkeit mangelte ihm, und das ist ein Glück für uns.

[11]) Že takové oslovení krále by si ani sv. Remigius nebyl směl dovoliti, vysvítá z tonu, jakým píše Avitus Viennský i ke kacířskému (arianskému) králi burgundskému.

[12]) Gregor von Tours und seine Zeit. Druhé vydání str. 329.

[13]) Tous les détails portent la trace d'une composition littéraire, et je ne serais pas étonné que Grégoire ait eu sous les yeux quelque poëme pieux en vers latins sur le baptême de Clovis. (Str. 99.) V poznámce k tomu místu připouští se možnost, že za vlastní a poslední pramen sloužila vita Remigii.

[14]) Život Remigia, na který Řehoř naráží, se zachoval. Ale v něm se vypravuje jen o zázraku (vzkříšení mrtvého), nic o křtu krále.

chce i autora uhodnouti, vrstevníka Řehořova, Venantia Fortunata — ještě méně zjistiti neb aspoň podobným učiniti lze. Vzdávajíce se naděje nalézti jméno spisovatele a tudíž určitou osobnost,[15]) poznáváme přece, že pramen Řehořův vyšel z rukou kněžských a že hlavním předmětem jeho bylo obrácení krále a nikoli osoba toho, z jehož rukou tento křest přijal. Prostý sloh legendy se v něm k nám neozývá.[16]) I zdá se, že skladatel tohoto vypravování čerpal z téhož pramene jako později spisovatel legendy o sv. Vedastovi, od něhož Chlodovech, vraceje se z bojiště, cestou do Remeše ve víře vyučován byl. Vedast zemřel kolem roku 540 jako biskup v Arrasu. Legenda o něm jest psána prostě, ba barbarsky.[17]) Život sv. Vedasta a pramen Řehořův stýkají se v jedné, ale důležité věci, totiž v líčení vítězství Chlodovechova nad Alamanny. Shoda, která při vší různosti slohu se tu mezi oběma ve výrazech a frasích, jichž užito, vyskytuje, jest nápadná a vede nás nutně k domněnce, že za základ obojímu vypravování sloužil jeden a týž pramen,[18]) z kterého skladatel legendy to, co se jemu hodilo, totiž episodu o bitvě, vybral, ale tak že prvotní ráz své předlohy hrubě nezměnil, kdežto v pramenu Řehořově by se nám toto starší vypravování o obrácení Chlodovechově bylo zachovalo ve volném stilistickém přepracování. Ostatek i to jest možné, že skladatel pramene Řehořova jen tuto episodu z nějakého staršího zřídla, známého později též životopisci sv. Vedasta, vybral. Buď jak buď, ze životopisu Vedastova se nám nějaký starší pramen o bitvě s Alamanny ozývá ve formě originalnější než u Řehoře. Kde pak mezi legendou a historií Frankův jest věcná neshoda, jakož v jedné podrobnosti jest:[19]) dáme přednost ne této, nýbrž oné.

Příloha.

Letopisy (Tourské?), které dle našeho domnění se mezi prameny Řehořovými nacházely, daly by se — ne ovšem slovo od slova, ale přece hlavním svým obsahem — rekonstruovati podle dotyčných hlav II. knihy historie Frankův. A sice asi takto:

Cap. 9. Chlogio. Chlogio, missis exploratoribus × usque Summanam fluvium occupavit.

(Cap. 18., cap. 19. Childericus. [Některé správy].)[20])

Cap. 27. His ita gestis, mortuo Childerico, regnavit Chlodovechus × gladio clam feriri mandavit. (Multa bella victuriasque fecit.) Nam decimo regni sui anno Thoringis bellum intulit eosdemque suis diccionibus subiugavit.

---

[15]) Schubert (str. 140.) praví sám: Man wird mit unsern Mitteln über den Autor zu keiner Sicherheit gelangen können.

[16]) Dosti podobně se domnívá Loebell (str. 330.), že z téhož pramene — jemu jest to vita Remigii — vybráno i to, co jsme v hlavě 27. annalistickému pramenu nepřikázali. Antithesa Remigiova sice nesrozumitelná není, ale úplně ji porozumíme teprve, když si vzpomeneme, co jsme dříve v hlavě 27. četli, že totiž pohanští Frankové před tím křesťanské chrámy plenili (Eo tempore multae eclesiae a Chlodoveco exercitu depraedatae sunt). Biskup v tomto vypravování vystupující jest u Řehoře ještě bezejmenný: pozdější Fredegar teprve nazývá jej Remigiem.

[17]) Nově vydal Schubert v přídavku k svému spisu; starší vydání jsou chatrná.

[18]) Místa, na kterých záleží, vytýká Schubert (str. 164.), ale nechtěje se sám k závěrku, který z nich plyne, odhodlati.

[19]) Dle legendy o sv. Vedastovi král Alamannský zůstal po bitvě na živě a Chlodvikovi se podrobil, dle Řehoře padl. — Okolnost sama sebou nedůležita, padá však na váhu při řešení otázek, jimž věnován spis Schubertův.

[20]) Nejspíše o bojích se Sasy kolem Angersu.

Cap. 35. Igitur Alaricus, rex Gothorum, cum viderit, Chlodovechum regem gentes assidue debellare × discesserunt. Multi iam tunc in Galliis habere Francos dominos summo desiderio cupiebant.
Cap. 37. Igitur Chlodovechus rex ait suis: „Valde molestum fero, quod hi Arriani partem teneant Galliarum“ × Pectavus dirigit. Ibi tunc Alaricus commorabatur. (Interea) Chlodovechus rex cum Alarico × Turonus est regressus, multa s. basilicae beati Martini munera offerens.
Cap. 38. Igitur ab Anastasio imperatore × ad eum venit.

Paměti Jiřího Vácslava Paroubka, někdy vikáře a faráře v Líbeznicích (1740 — 1775).

Vydal *Vácslav Beneš Třebízský.*

(Dokončení.)

9. Prušáci sehnali Charvaty se Žižkova a na něj kusy své zatáhli. Po polednách o $2^1/_2$ hod. střelbu Prušáci neb Te Deum drželi.

10. Šlo od Prahy Prušáků k Brandejsu 22 tisíce. Té noci povídali, že 3 bataliony k štůrmu na Prahu běželi, totiž Prušáci, ale všichni při tom zahynuli. Ten den vzali Prušáci koně 2 Tomášovi Klejzarovi rychtářovi. Když pacholek jel ze mlýna z Lobkovic, vypřáhli je na cestě pod kapličkou. Též Ondřejovi kovářovi jednoho koně, též z Tauvy forman, když obilí ve Velkém Bášti naložil, jedouc do Libeznic na hospodu, na cestě u pole Leksového dva pěkné henksty mu vypřáhli a 150 zl. za opaskem jemu vzali a u Bohnic přes most lodní i jinými mnohými na druhou stranu odjeli. Však potom forman peníze dostal, neb znal toho po koni jeho zloděje, který mu je vzal, ale koně žádné více nedostal.

11. Byla z děl na Prahu střelba, vyrabované jsou Zdiby, též pobrali koně v Pakoměřicích panské i pana hejtmana též v Měšicích v sumě 43, hovězího dobytka 160 kusů, ovčího 300, obilí 3300 str.

12. Přijeli zase do Líbeznic ti, co koně brali, pravili, že jsou od kusů, vyrabovali rychtáře a přijedouce k faře, chtěli, abych jim otevřel, ale já jsem nechtěl dávajíc jim pivo a chléb z okna, tak jsem je uchlácholil, a oni zase do Pakoměřic odjeli, a tam, co mohli, brali. Byli tři mušketýři s nimi od regimentu Calvi, mezi nimi jeden Jan Krištof Hornikl.

13. Chtěl jsem dle obyčeje v 8 hodin mši sv. sloužiti a jsa již v mešním rouchu, přiběhl p. kantor Josef Josef povídaje třesením, že mnoho tisíc vojska pruského od Hovoršovic přes všechno obilí k Libeznicům jde a jede; musel jsem se svléknout a z kostela pospíšit, a tu hned několik rytmistrů, lajtnantů etc. a vojáků k faře přitrhlo. Visitirovali kostel, zdaž by tam obilí bylo, pak faru a na žito se dotazovali. Poněvadž jsem ale ani $^1/_2$ čtvrtce žita neměl, tak jsem je odbyl, ale sotva snad 30 kroků k vratům 1 rytmistr udělal, a navrátiv se, pravil, že nad farou mnoho žita složeného mám, a že to od zdejších lidí slyšel. Tu bylo vidět, jaká zráda mezi vlastenci ano mými ovčičkami se ukázala. Vedl jsem ho nahoru, však jsem zase pravil, že žádného žita nemám, jen asi 12 str. ovsa. To vida, ovsa skrze svého rajtknechta do dvou pytlů nabral a dolů sešel. To uhlídajíce jiní, ouprkem se nahoru hrnuli

a oves až do 2 str. pobrali. Pivo, víno, máslo, sýr, chléb sobě dáti poručili. Ty když jsem odbyl, což do 2 hodin s poledne trvalo, tu zase nezbední pacholci po třikráte s holmi hroznými do fary přicházeli a na faru mermo se drali, ale pán Bůh mi seslal k ochraně pana Jana Šurk, královského myslivce, který dostanouce oves u mne, i 2 otýpky sena jsem jemu opatřil, prosíc ho, aby u mne pozůstal, až by ta hluza odjela. To učinil, až do 4 hodin u mne v síni seděl, pít, jíst, co jsem měl, jemu jsem dal, pak 1 kapouna, mladého zajíčka a 1 čtvrtci bílé mouky. A tak po odjetí vojska a pacholků, kteří nevážně s lidem zacházeli, truhly tloukli, nač přišli, brali, až hrůzou vlasy vstávaly, ode mne s poslušným poděkováním ode mne učiněným se na koni odebral. Ten den půl sudu piva jsem vydal, neb mušketýři, kteří pro ochranu vojska u věže leželi, pořád pro pivo s konvemi, hrnci etc. přicházeli. Byli pak od sl. regimentu Darmstadt; načež okolo 5. hodiny dal jsem teprva po té lázni drobet polévky sobě udělati, a byl pátek. Furažirování bylo po celém panství až do Biškovic, a až k vodě došahovali. V Měšicích celý zámek vyrabovali, šrajbtiše roztloukli a slovem v nic vše uvedli.

14. Přišlo 6 myslivců a jak včera, tak ti následovní dni, pořád stříleli, zvěř až do posledního bažanta vystříleli. Zase ten den do Pakoměřic a Měšic Prušáci pro obilí přijeli.

15. Neděle Páně křížová, právě křížová a následující dni, v nichž nebeský Pán ráčil nás kříži navštěvovati, začež buď jemu na věky poděkováno, a jeho nejsv. jméno pochváleno. Na ten den vedl jsem toliko processí k zvonici, potom jsem z krátka kázání učinil, mši sv. zpíval, a když jsem obyčejné modlitby při processí říkati chtěl, stal se hluk, že od Měšic vojáci jdou a jedou, pročež bez vykonaných modliteb v tichosti dal jsem s monstrancí požehnání, a lid se ven hrnul. Přišlo pak jich do 30, a to samých pacholků. Ti hned od hořejší hospody začali rabovat, truhly tloukli. U Martina Klejzara sběhli se sedláci, začali jim bránit, jednoho zbili, oni ale někteří majíce palaše, sekali po nich. Matějovi Halíkovi, jak jej jeden udeřil, oko zateklo celé, Martina Hádka, chalupníka, ťali do ruky, a tak museli ustoupit. Na to v hospodě dolejší nač přišli, brali. Maso od ohně vzali a k faře rozlícení přiletěli, na dvéře šturmovali, do fary násilou vedrati se chtěli, vrata, která byli zamčena, s knítlemi vysazovali, ale nemohouce nic svésti s křikem, abych jim otevřel, doráželi. Já jsouce v dolejším pokojíčku otevřel jsem půl okna dvojatého, a co by chtěli, jsem se tázal. Oni křičeli a tloukli, abych je sem pustil, já nechtěje, jim jsem psanou salva quardu od generala Sentula četl, oni nic na to nedbaje, přes moc puštěni býti chtěli, kterým jsem dílem odporováním hlučným dílem dobrými slovy odmlouval, že žádné furaže nemám a na Excel. p. generala Winterfelda, na p. obrsta Wernera jsem se odvolával, kteří mne vyučili, abych žádného do fary nepouštěl, když tu žádný oficír nebude, ale abych jim sklenici piva a kus chleba dal. Načež oni se utišili poněkud a pivo a chléb chtěli, což když jsem jim v mnohých žbánech dal, k Pakoměřicům odešli. Každý ten pacholek dvě jehňatą měl, která dílem v Hovoršovicích a v Měšicích pobrali. Jeden z nich mně jedno za 2 dobré groše prodával; to když jsem oknem do pokoje vzal, jemu jsem pravil, aby on mi chléb a pivo platil, že mu nic nedám, čemu se ostatní pacholci všichni smáli; však jsem jej pak chtěl zaplatiti, a poněvadž z Hovoršovic bylo, tam jsem jej poslal. Po nich přišlo zase 6 na koních, chtíce na mně obilí a seno, však ty jsem zase odbyl, neb jsem nic neměl. U večer přišli čtyři myslivci rodem z Magdeburku, chtíce pivo a chléb na mně, neb v hospodách před

tím všechno rabíři vypili. Dal jsem jim tři džbány a kus chleba, oni mně darovali 1 bažanta mluvíce s bázní, že snad jim tu sedláci nic neudělají, sice že by střílením se bránili, načež, když jsem je ubezpečil, že se jim nic nestane, v dolejší hospodě noclehovali.

16. Ráno přišli zas ti včerejší myslivci a dali si schovat bažanty, koroptve a zajíce. Řekl jsem, že jim za to nestojím, jestli furažírové přijdou a to jim vezmou. V hodinu 6. chtěl jsem vésti jakožto v pondělí křížovou procesí na kopec na horku. Byl svátek sv. Jana Nepomuckého. Sedě pak v zpovědnici stal se hluk, že vojáci jedou. Lid z kostela a od zpovědnice utíkal, i já jsem vyšel, a tak 30 mušketýrů s p. lajtnantem od regimentu Darmstadt hned před farou se na trávník posadili a furaži po celé vsi hledali. Já vyjdouc k p. lajtnantovi, jemu jsem džbánek piva a chléb obětoval. Přišli i ostatní mušketýři a i s kvasnicemi co bylo, všecko vypili. Když tu nic nenašli, k Bášti odešli. V půl 8. přišli zase s vozy chtíce furaže. Ti odjeli. V 8 hodin zase jiné vozy přijely a ty k Vobřistvu táhli. V ten den v Báštích a v Břežanech obilí a dobytek brali. Na to myslivci se vrátili a jejich zvěřinu, kterou jsem jim pod postel schoval, s sebou vzali. Též pan Jan Elschnitz oficír lajtnant od regimenta Wirtenberského dragonského a jiní zpátky se po polednách vraceli a pivo ode mne chtěli, které jsem jim oknem podával. V ten den přišli s křtinami z Chaber, neb pro vojsko na Prosik nemohli. Mši sv. zpívanou jsem vykonal.

17. Ráno před 6. hodinou přišli vojáci od regimentu Wirtenberského pěchota, pacholci s oficíry, chtíce přehledávati faru i kostel. Však když jsem již s klíči šel, nechali tak a jeli k Biškovicům. Hned po nich přijeli jiní oficíři s velkým množstvím vojáků, vozů a pacholků. Z poručení oficíra musel jsem otevřít kostel, vešel tam kapral, však smekl klobouk, a podívaje se tam, zase vyšel. V tom přes zdě lezli a skákali mušketýři, pozadu vrátka rozlámat chtěli u stodoly. Však když stodolu prohledali a nic krom slámy tam nenašli, zase odešli. Já to vidíc zavolal jsem oficíra, on na ně jel a je odehnal, a já, že to není pěkná manýra na soldaty, jsem jim přimlouval. Oni hubujíce na mne, všichni dolů k Biškovicům a k Kojeticům se brali. Na to jsem zpívanou mši sv. toliko bez procesí měl. Okolo 10. hodiny navracující pacholci, hrozná rota, okolo 50 faru obklíčilo, tloukli, s hrozným křikem do fary se dobývali, meči vytaženými sekati dvéře hrozili i okna tlouci chtěli. Já jsem psanou salva quardou se, jak mohl, bránil, jim zpurna odporoval, chléb a pivo oknem dával a naléval; ale vždy víc a více jich přibývalo, přeci tloukli, šturmovali, i již dvě kolečka v světnici čelední roztloukli, oknem do fary skákati chtěli. Když ale přec jsem jim otevříti nechtěl, mnozí z nich přes zdě do fary skákali, do síně, do sklepa se valili, neb hospodyně Kateřina Šíchová pivo pořád točiti a nositi nepřestávala. Já jsouce v té ouzkosti postavený, neb již i nahoru skrze dřevěné mříže, však zamčené, se dobývali, sekeru hledali a již již rabovat chtěli. Byl jsem již na tenké nitce zavěšený. U okna v mém pokojíčku nalívajíc jim pivo, z venku hospodyně a Jan Větranský, můj služebník, jim pořád dávaje, Václav Žalud, můj čeledín, na dvoře na dobytek a vrata pozorujíc, jimiž se dobývali, pozdvihl jsem u toho mého okna oči k nebi a vzdechl jsem za pomoc. A hle! v tom okamžení zkusil jsem, že když žádné pomoci lidské se nevidí, že Bůh je svou pomocí přítomný, a jak žalmista P. David praví: Volej ke mně v den zarmoucení tvého, a vysvobodím tebe. Viděl jsem od chalupy Václava Maksy zelené husary k faře jeti. Já zavřev mé okno, z kterého jsem pivo šenkoval,

běžel jsem ke dveřím a řekl jsem ty rotě v síni, že pan oficír jede, a tomu že otevru. Oni vzkřikli, co je nám po oficíru, nechť jede. V tom jsem otevřel dvéře a vítaje pana oficíra, který byl urozený pan Michael de Kovatz, lajtnant, Uher rozený, katolík, s sedmi husary od regimentu Szeckeli Prušáků. On se mne tázajíc, co by to množství těch lidu venku a v síni znamenalo. Řekl jsem, že mně chtějí násilí učiniti a rabovati. On vytáhnuv šavli, rozhorlený jak ty v síni, tak před farou hnal, jimž ani dvéře ani cesta nestačila, ouprkem zas zpátky přes zdě skákali a utíkali. Mezi nimi byli 3 mušketýři od Wirtenberského regimentu. Jeden z nich držíc džbán s pivem, ten na dvoře zahodil, a slyšíc býti comendu od grandprofosa Ropína, přes zahrádku strachem se dral, přes zeď vyskočil, a tak s Boží pomocí já s farou osvobozeni byli. Byly pak také dvě děvečky u mne, Rozina Klepšova a Dorota Prokška; ty obě omámeny po dvoře sem tam přebíhaly, o dobytek pečovaly, který v kůlně, nemajíc po ohni chléva, zamčený byl. Pan lajtnant Kovatz, po odehnání té zběři od fary, nechal tu 1 husara státi, sám vezmouc mou španhelku a klobouk, běžel naproti do chalupy Václava Ajma, jehož nemocného jeden takový pacholek ze spodků kožených svlékal, chtíce na něm 17 kr. On nemá jen 7 kr. Ten nechtěl vzít. Tu přijdouc p. lajtnant za vlasy ho ven vytáhl a španhelkou mazal. Na to poněvadž po celé vsi rabuněk byl jak na šaty, tak spíži a dobytky, běžel k Josefovi Kováři, sedláku. Tam přistihnouce jednoho Saksa, který pravil potom, že slouží u markytána, s vytaženou šavlí sedlákem zápasil, vola a krávu jemu z chlíva násilím vyvádějíc. Toho dostihnouc v krádeži, napsal psaní u mne na faře a grandprofosovi ho s jedním husarem poslal, jehož za šosy dva chalupníci zdejší až do Libně do zámku vedli. A ten na to pátý den, totiž v sobotu, když přísahou to sedláci byli hotovi tam povolaní stvrditi, na čekanu oběšen.

Po tom rumreji, když všeckno okolo druhé hodiny z poledne utichlo v Libeznicích, pan lajtenant vobědem . . . zůstal též i přes noc, jakož i k večeru mnoho obilí Němcům, kteří od těch roubířů kupovali za laciné peníze, jeden strich po 13 aneb po 24 kr., sequestríroval a zadržel, z něhož Janovi Klejzarovi chalupníkovi a Vácslavovi štěpaři odňaté prv obilí navrátil.

18. Ve středu pršelo celý den a tu zůstal u mne ten pan lajtenant Kovatz i s svými husary a 1ho do Hovoršovic a druhého do Bořanovic postavil, aby Němcům skupované od roubířů obilí zdržovali, však potom jim jej přece navrátil s napomenutím, aby to více nečinili.

19. Na den sl. Vstoupení Páně, ve 3 hodiny ráno odjel pan lajtenant s husary do Vobřiství pro furaže, ale jednoho mně tu nechal.

V 7 hodin šli pacholci od Hovoršovic veliká tropa skrze Líbeznice na Vodolku pro furáže, ale ani jeden se nezastavil. Ten husar, co tu zůstal, z Lobkovic dvě krávy odňaté zde stavil s vojáky, a zase lidem navrátil. V 10 hodin večer pan lajtenant se zpátky s senem a s pivem navrátil, a že mu čtyry koně z vozu odjeli, náramně se horšil, takže husara palašem bil.

20. Ráno odešel ode mne pan lajtenant do Vinoře, a zanechal mně salvaquardu, husara svého Jana Jeníka Slezáka, rodilého z Wartenbachu. Ves se složila, dali jsme mu 1 dukát a jiné věci do kuchyně. Salvaquardovi pak já jsem dával jíst a pít, obec obrok, dvě čtvrtce ovsa na den, neb seno neměli, a ležení měl v dolejší hospodě. Vzali myslivci praiští officířští pět chlapů, voli 4 a 2 koně v Měšici, kteří byli z Vratína ze selských statků, přiběhl špitálník pro salvaquardu, on nemeškal, jel za nimi, dopadli je v remízu k Hovoršovicům a jednoho ihned myslivce sedícího na koni s vytaženým

palašem dolů práskal a ten dobytek jim odjímaný do Líbeznic přihnal, dostal jeden zlatý od uroz. p. hejtmana Pakoměřického Samuele Felixa.

21. Ráno přijeli dva vozy a 7 pacholků na furáže, salvaquarda je vypudil, též z Měšic a Hovoršovic.

22. Furažírovali v Měšicích a v Pakoměřicích obilí. Salvaquarda jel do Lobkovic k mlynáři a vymohl tam zdejšímu židovi odvedenou z nájmu a tam prodanou krávu za 4 zl. dostal 1 zl. Šli tudy červení husaři a kanonírové, ti, kteří koně brali; zde nic neučinili.

23. Šli z Obřiství a Lobkovic dvě veliké tudy tropy z furáže; zde se nezastavily.

24. Ráno okolo dvou hodin vypadli naši z Prahy Bruskou a Strahovskou branou, a byla slyšet střelba z veliké i z malé zbraně až do 10 hodin, povídali, že naši Prušákům odňali 35 kusův. Ráno okolo $2^1/_2$ hodiny viděl jsem hvězdu nad Malou Stranou přes háj bořanovský vzhůru k nebi letěti, viděl ji i Václav Šícha myslivec a Jan Kratochvil zedník, Jiří Klejzar kostelník i Tomáš Klejzar rychtář atd. Dejž Bůh, aby na dobré znamení bylo! Ale však hned druhý den s Prahou zle se začínalo.

25. Furáže brali v Brázdimě, po polednách z děl neb kusů do Prahy stříleli, u večer v 10 h. veliký oheň byl, pravili, že asi 5 chalup v Holešovicích hořelo. V $^1/_2$ jedenácté hrozný třeskot zbraní byl slyšán, trval asi osm minut.

26. Furáže brali v Brázdimě, šli skrze Líbeznice a Měšice, zde ale nic nebylo.

27. Rabovali u chalupníků, v ovčíně, kde ve sklepu ovčačka ve vodě mléko měla a ono plavalo v hrncích, tedy pacholci, jak mléko uhlídali, nevědouce, že tam voda je, skákali ouprkem do sklepa do vody, až se potopovali, padali, prskali a strachem po schodech se zase drápali a smích způsobili.

V ten den p. lajtenant Kovacz zase salvaquardu zdvihl i z Kojetic, já ale pospíchaje za ním do Pakoměřic, na velikou a stálou prosbu zase jsem jej obdržel. Dnes červený husar vzal z pastvy panu faráři Lužeckému Jelínkovi pěkné hříbě vrané, vedl ho kolem mě, však zelený husar za ním a v Ďáblici na louce jej zase dostal, zpátkem přivedl a na místo dodal. V noci 11 h. hrozné z kusů do Prahy střílení a z pum házení.

28. Pořád hrozná střelba do Prahy kolem a kolem v pěti bateriích. Šli skrze Líbeznice červení husaři a 4 vozy s jedním officírem, zase myslivci, vojáci na furáže, husaři červení velice opilí se navrátili, chtěli rychtáře sebou vzít, že Němcům prý koláče a ty věci berou a to bylo záští pro to obilí jim od husarů odňaté. Salvaquarda ale se do toho vložil a tak nic nezvítězili. V ten den potlouklo v šíři na míli, na délku několik mil. V ten den četl jsem mši svatou v Pakoměřicích.

29. Hod Boží, seslání Ducha sv. celý den pokojný, tak jsme mohli služby boží celé vykonati. Furáže přece z Brandeysa a Ďáblic vozili. Poslal jsem 1 dukát od obce p. lajtenantovi, a já mnohé věci do kuchyně.

30. Od půl noci hrozné do Prahy střílení a pum házení, šli skrze Líbeznice 3 krále pruského myslivci s červeným vyložením.

31. Pořád stálá dnem i nocí hrozná střelba a pum do Prahy házení, až okna a zem se třásly. Dovezli do Prahy od Libně most lodní a přivezli mnoho munice. Pan lajtenant jel do Vobřistva pro furáže.

Junius. 1. O půl noci hořela Praha na Poříčí od pum a ohnivých kulí zapálená. Šli tudy červení husaři na furáže a z Brandeysa vozili plesírované na Bílou Horu.

2. Ráno furažírovali pšenici v Pakoměřicích, tam odsud přišel voják a vida krávy se tu okolo zvonice pásti, nutil mě, abych mu 2 prodal, však sem jej s dobrým odbyl, že je pro sebe potřebuji. Šli tudy zelení husaři. V Měšicích obědvali. Odpoledne přiběhl jeden poběhlík a Martinovi Klejzarovi přímo do chlíva vběhnouc, vola mu odvázal a pryč vedl. Zatím se sběhnouce lidi a salvaquarda vejlupa mu dali a pryč pustili. Povídali, že také v Biškovicích vejprask dostal. Dnes u večer okolo $9^1/_2$ viděli na obloze nebeské jako od strany Budína figuru sv. Jana Nepomuckého nakloněného sepjatýma rukama a na ruce něco držícího, což poznati nemohli, obráceného jako k Staré Boleslavi, malé děti i staří lidé. Martin Lexa zůstával jakožto soused vyhořelý v hořejší hospodě, jeho synové Matěj a Jakub otevříce okno vzkřikli: „Mamičko, tatíčku, hle, hle, sv. Jan Nepomucký na nebi.“ Oni přiběhnouce k oknu s podivením a malé půl hodiny na to se dívali. Volali hospodskou vdovu paní Terezii Šímovou a Michla Šťastného zetě jejího sedláře. A když oni přiběhli, jen prsa a hlavu s quadrátem zastihli, ostatní již zbělelo a v jasnost se proměnilo. Nad ním byl obláček a též pod ním a to zůstalo a figura ale zašla. To viděli též u zvonice stojící Jakub Sládek, soused a konšel, Matěj tesařský tovaryš, Martin Kratochvíl a jiní mnozí. Potom přišli handlýři z ležení a povídali, že to také vojáci pruští viděli nad Malou Stranou, že se tomu divili a mluvili, co by to za muže bylo a co by to znamenalo a že se toho lekali.

3. Pořád dnem nocí hrozná a ukrutná střelba a pum házení, Praha pořád hořela.

4. Pořád stálá střelba. K večeru přijel ke mně p. kapral Bresler s husary červenými. Zůstal u mne přes noc, husaři v stodole. Povídal, že pacholci v Postřižíně a na Vodolce s mušketýry rabovali. On jedouce za nimi dostal je v Klíčanech, šaty jim pobral, ale p. kaplana Vodolského Kuřatky nedostal a povídal, že mu všecko pobrali a jen v jedné košili jeho nechali.

5. Pořád trvala střelba a pálení Prahy, ve 2 hodiny odpoledne přijel husar a vyzdvihl salvaquardu zdejší, Kojetickou a Vobřístevskou.

6. Ráno ve 2 hodiny odjel salvaquarda, dal jsem jemu 1 zl. a rychtář 30 kr., z okolních vesnic také mu dávali, které ochraňoval. Brali u Slámů pšenici v Pakoměřicích. 9 husarů jelo skrze Líbeznice pro furáže. Brali pšenici u Slámů v Pakoměřicích a v Ďáblicích, začali sekat v Ďáblicích luka a na vrchách ječmen a pšenici. V Selci vydírali dobytek za laciné peníze, kráva za 2 neb 3 zl. Šel tudy 1 královský myslivec pruský za salvaquardu do Vobříství, špendirovali mu 24 mladé bažanty a 24 koroptve a jemu na den 1 zl., jíst, pít a obrok. Večer oheň blíž Lisý byl viděn.

8. Mane hora 7. šlo tudy 6 červených husarů k vodě pro obrok, jeden markytan hledal dobytek, brali v Pakoměřicích pšenici u Slámů. Hrozná střelba k Malé Straně, u večer v 11 h. u Prašného mostu hrozný oheň.

9. Svátek nejsvětějšího Těla Božího. Navrátili se včerejší husaři v 6 h. ráno z furáže, potom jsem měl služby boží, oltáře po kostele a jeden na krchově, vše v svatém pokoji se vykonalo. Však v Pakoměřicích celý den pšenici nakládali, v Hovoršovicích drancovali chalupy. Matěje Smolíka chalupníka posekali, byli od frey Compagni, pak v Měšicích i v Mratíně i v Kostelci tak činili, sem do Líbeznic okolo šesté hodiny přijeli, s 2ma vozy,

začali slídit, Martinovi Klejzarovi cejchy vzali za 3 zlaté, na návsi 2 husy stali a mně 1 kachnu před farou a když jsem na ně z okna křičel, že pošlu grand profós, pryč k Pakoměřicům jeli a tam pro salvaquardu, královského myslivce, provádět sobě nesměli. Odpoledne hrozná střelba na Prahu. Jan starý člověk a Václav Aym zedník šli spolu z Klomína a když u Přeboj byli po osmé hodině večer, viděli na Prahu jasnou kouli z oblaků zvolna se spouštěti, kdežto žádné hvězdy hned po západu slunce nebylo viděti. Dej Pán Bůh na všecko dobré to znamení! A od toho dne již taková hrozná střelba slyšána nebyla.

10. Na žádost obce poslal jsem Josefa kováře k velebnému pánovi Sigmundovi Billerovi (sic) Cyriakovi na Vinnici, aby mně, jsouce známí s panem Václavem Bergem majorem u husarů, od něho salvaquardu vyprosil. Poslali jsme dukát. On tak mnoho se staral, že vezmouc košíček z třešní, jinak kasafírku, do hlavního ležení v sobotu, totiž 11ho, sám šel, obětujíc je hertzogovi Ferdinand Braunšvaykovi. Salvaquardu pak jak písemně tak i husara červeného Krištofa Alta z říše víry evang. rozeného z Weisenbachu vymohl a po polednách svou vi . . . . odeslal. Panu majorovi ten dukát jsme dali a jiné věci do kuchyně, já zdravu husarovi, obec obrok, přeležení v dolejší hospodé. V ten den na úsvitě byl výpad z Prahy z Malé Strany. Dostali Charvati 18 kusů a baterii zapálili na vinici vořechovské. Po polednách zase vejpad na 3 strany, dostali druhou baterii, 4 kusy, Dejvice, a v nich piva 40 sudů, 300 strichů pšenice, dobytek etc. Některé Prušáky zajali a jiné postříleli a zahnali. Ten pan husar je od regimentu Seidlic.

12. Ve Veltěži byl rabunk a v Postřižíně, též na Vodolce dobytek pobrali. Byla neděle Páně, zde nic tenkráte se neukázalo, jen v Pakoměřicích obilí v slámě vozili.

13. Ráno z Pakoměřic slámu brali, v Mratíně ovce a z Veleně koně, 3 odvedli zelení husaři saidlicanští, můj salvaquarda naprošen, jel za nima, v Mirovicích ještě to všechno vymohl a na svá místa navrátil. Ten den přijel z Bílé Hory předešlý salvaquarda Jan Gönig husar, nás navštívil.

14. Ráno zase v Pakoměřicích, co bylo, brali, slyšet bylo, že minulou neděli velebného pana pátera Sigmunda Bayra Cyriaka na Vinnici jejich vzali z podezření neb zrády, že měl psávat do Prahy, vzali ho sebou do Troji, však mu nic dokázati nemohli. Zase po 8 dnech puštěn a u večer v 10 h. hrozná z kusů střelba a pum do Prahy házení.

15. Pořád trvala u Prahy hrozná střelba z kusů ohnivých koulí, pum a věnců. U večer Praha zase hořela. Bylo slyšet jako z malé zbraně střelba k Ouvalům.

16. Pořád hrozná u Prahy střelba. Jezdili tudy 3 na koních a ptali se u kovářů na hřebíky podkovní a nařídili, aby každý 400 hotových měl. Co jsou hledali nevíme. Nic z toho nepošlo. Víc pro hřebíky nepřijeli. Po polednách okolo 6. h. hořela vesnice Milčice blíž Sadské a bylo tam z obojí strany hrozné zápasení. Naši chtěli odníti 300 vozů proviantu Prajzům. V ten den husaři prajzští odtrhli z Hořína a z Beřkovic.

17. Myslivci pořád polní les (sic) stříleli. Přijeli dragouni do Hovoršovic, Pakoměřic na recognici, totiž Prajští. Střelba pořád na Prahu šla.

18. Furáže v Pakoměřicích, co ostatní byla, vzali. Z Bořanovic vzali Janovi Šulcovi 2 koně, Václavovi Novákovi ze Selce 4 koně červení husaři. Náš salvaquarda ale zase je na své místo přivedl a od sedláků na pivo dostal. Byl ten den sobotní. Byla bitva blíž Plaňan u hospody zlatého slunce na-

zvané. Naši s pomocí boží vyhráli. Pole neb plac obdrželi. Začala se o 2. h. z poledne a trvala až do 8 h. večer. Prajs utíkal k Nymburku a Sadské. Padlo ho na 20 tisíc a našeho na 7 tisíc. Comendíroval Excell. p. general náš Leopold Daun a general Nadosti. Křečhoř vesnici zapálili a ještě blízko u ní druhou, myslím Chocenice. Ohně jsem viděl od fořta.

19. Ráno ještě u Prahy střelba. Král pruský se navrátil skrze Starou Boleslav do Brandejsa v 8 h. smutný. Tam se zastavil a odjel do svého do Prahy ležení, a hned poručil pakovat, v noci ve 12 h. odtrhl od Prahy a i můj salvaquarda Krištof Alt byl ku Praze citován, odejel ode mne smutný s poděkováním uctivým, dal jsem mu 1 zl. na cestu. Též i z Pakoměřic salvaquarda královský myslivec byl citován. Tomu museli za každý den 1 zl. platiti. On ale až do rána odložil. A slyšet bylo, že byl s Klecanským salvaquardou od našich jat.

20. Ráno hrozná střelba z malých zbraní u Hloupětína a u Kbela, neb Praha se otevřela, naši ven vypadli a Prajzi honili k Brandejsu. Mnoho pobili, zajali a také utíkali. Na Bílé Hoře byla bitva, naši zvítězili a honili Prajze až k Velvarům. Mnoho kusů dostali. V ten den stříleli u Plaňan viktorii ze 100 kusů a z malé zbraně po třikráte celá armáda. U večer v 11 h. veleb. p. Bernard Dorfmüller, děkan v Kostelci na Labi, viděl šipku na obloze nebeské obrácenou ku Praze, trvala asi 2 minuty a na kusy jako rozetnuta byla.

21. Žádná střelba nebyla slyšeti. Prus zůstal v Brandejsu státi a za Labem. Polní varty měl k Dřevčicům, k Brázdimu, které jsem z okna viděl. Dezenteři pořád k Praze šli.

22. V Praze Te Deum, radovánky z kusů. Prajz pořád pomalu k Mělníku se táhl.

23. Prušáci táhli za Labe k Litoměřicům. Naši husaři přivezli sem 2 vozy markytanské a 3 husary prajské raněné zajaté a prodali to zde i koně.

24. Komendy pořád i varty u Dřevčic prajské stály. Ohně jsme viděli okolo Mělníka, a u Kostelce zapálili na druhé straně dříví na most přihotovené. Naši na ně stříleli a 3 Prajze zabili a oni našeho 1 husara.

25. Pořád mašírovali Prajzové k Mělníku k Libochu. Večer zapálili tam 1 les, hrozný oheň u nás bylo viděti.

26. Den nedělní. Bylo viděti množství Prajzů za Labem, mnoho deserterů a zajatých tudy vedli naši husaři. Ráno jsem ještě viděl varty u Brandejsa, večer již nic. Měli jsme pouť sv. Jana v Hovoršovicích, neb v pátek na jeho svátek ani mši sv. jsem tam nemohl konat pro blízkost nepřítele. V ten den general Braun, Comendant při pražské bitvě, od rány na noze v Praze skonal. Dej mu Pán Bůh lehké odpočinutí, nebo ten jeden z nejvěrnějších generalů byl, rodem Hyberňák.

27. Dnes od půl noci pruské vojsko z Brandejsa k Mělníku odtrhlo a naši tamž i do Staré Boleslavi vtrhli, zase most, který Prušáci zapálili, sobě vzdělali.

28. V ten den general Braun byl v Praze u p. paterů kapucinů u sv. Josefa s vojanským rükem slavně pohřben. Množství deserterů pruských skrze Líbeznice k Praze šlo.

29. Naše armada se hnala od Koloděj a Počernic, přitrhla k Brandejsu, pořád pruští deserteři skrze Líbeznice k Praze šli.

30. Zase množství deserterů tudy šlo.

krajský hejtman z Čáslavě a napomenul je k pokojnému chování, tu konečně uposlechli a rozešli se. Než tím šestidenním zbouřením pomohli sobě z bláta do louže. Hrabě Bréda způsobil to u zemské vlády, že do Žandova a jiných vsí položeno jest vojsko, a sedláci opět na daleké roboty byli hnáni, a kdož se vzpouzeli, nemilosrdně byli biti. Toto trápení lidu trvalo do roku 1732, kdež vláda poznavši kořen zla, přinutila hraběte, že svého zámeckého hejtmana Salomona z Friedberka a nelidského drába Píska pro jejich přehmaty propustil a lidu sedlskému v robotách a dávkách ulehčil.[38])

Hrabě Jáchym Karel z Brédova rozličné změny na Pečecku předsebral. Ves Skalici, položenou u Zbraslavic v půdě málo úrodné, zrušil, proměnil ji na poplužní dvůr a sedláky Skalické jinde usadil. Za to zrušil hořejší dvůr Polepský, a krásné pozemky jeho přidělil na díle ke dvoru Pečeckému, na díle dal sedlákům pod úrok. Nad to mnoho lidí poddaných po své libovůli přesazoval do jiných vsí. Leč ta sláva jeho přec konečně zašla. Lehkovážný způsob, jak mnohé statky na dluh kupoval, přivedl jej na dokonalý úpadek. Věřitelé jeho chtěli svým penězům, a málo prospělo, že r. 1732 prodal Tachlovice velkovévodkyni Toskanské. Již 19. ledna 1734 zabaveny jsou všecky jeho statky, a jejich administratorem učiněn pan Isidor Václav Obytecký z Obytec. Do roku 1736 proveden soudní odhad vší podstaty Brédovské, a to ve 2,164.770 zl.[39])

Potom měla nastati dražba na ty statky. Ale při velkém množství jejich podány byly ceny mnohem nižší, než jak bylo odhadnuto. Statek Ratbořský s Pašinkou, Sedlovem a vzdálenou Skalicí, odhadnutý v 130.000 zl., vynesl v dražbě jen 114.000 zl. a nechán hraběnce Khevenhüllerové. Na panství Žlebské, v ceně 370.000 zl., podáváno v dražbě jen 260.000 zl. Aby tedy věřitelové nebyli ztenčeni ve svých požadavcích, upustil soud od dražby, a za to rozdal statky Bredovské podle ceny odhadní a podle velikosti položek dlužních jednotlivým věřitelům, aneb mnohým na spolek. Velké panství Pečecké tu silně rozdrobeno. Odloučeny jsou od něho mnohé statky připojené, a zůstaly při něm ves Pečky se zámkem, vsi Dobešovice, Bojiště, Polepy, Nebovidy a Opatovice; v druhém újezdě na jihu vsi Onomyšl, Nepoměřice, Králice a Králičky, v menších újezdech vsi Kamenná Lhota a Sudějov. To odhadnuto v 202.845 zl. a r. 1738 odevzdáno jest konsistoři Pražského arcibiskupství v dluhu 185.405 zl. k záduším kostelním; měla však konsistoř též spokojiti Pražskou kapitulu, baronku Gerardovou a jiné v menších položkách dlužních.

Zdá se, že starého hraběte z Brédova r. 1736 nebylo na živě. Jeho paní, Marii Anně hraběnce z Kuenburku, r. 1734 nechán k živnosti pouze statek Chotouchov; ale již 6. února 1738, snad po smrti její, dán jest Janu Tomáši Fitznerovi v 50.477 zl.[40])

Ztenčené panství Pečecké spravovala konsistoř Pražská jakožto „fundační panství arcibiskupské“ jen tak dlouho, dokud nenašel se kupec, jenž by za to dal cenu odhadní. Ten kupec nalezl se teprv roku 1754 v osobě Ignacia svob. p. Kocha. Rodina Kochů pocházela z Paderbornu Westfálského. Jiří Bohumír Koch vstoupiv do služby rakouské, byl roku 1684

[38]) Bouře sedlská na Pečecku od V. J. Nováčka, zámeckého vychovatele v Pečkách, uveřejněno v Koruně České v Kolíně r. 1877.

[39]) Desky zemské B 27, K 1, 24, C 1.

[40]) Archiv zem. kataster kraje Čásl. ad 64. Desky zemské č. 241, C 1.

tajemníkem císařského vyslanectví v Petrohradě, později byl tajemníkem slavného prince Eugenia Savojského, a roku 1738 přijat do stavu rytířského v království Českém. Syn jeho Ignác, rozený roku 1707, sloužil od mladosti v ministerstvě hraběte Sinzendorfa, potom jako tajemník místodržitelství v Brusselu, až pro svou věrnost a spolehlivost v povolání učiněn jest kabinetním tajemníkem císařovny Marie Terezie. Jakož byl muž duchaplný, bystrý a rozšafný, požíval nevšední důvěry u císařovny a konal služby velmi platné, začež r. 1748 povýšen byl do stavu panského.[41]) Již r. 1750 koupil od věřitelů hraběnky Verdugo za 260.000 panství Ledecké, ale r. 1753 prodal je císařovně za 300.000 zl. pro ústav šlechtičen Hradčanských. Potom dne 27. dubna r. 1754 koupil z podstaty Brédovské dvůr Hranici se vsí Bohúňovicemi za odhadní summu 29.677 zl.,[42]) a krátce potom cestou postupu nabyl panství Pečeckého, k němuž připojil onen statek Hranický. Z milosti císařovny toho dosáhl pan Koch, že ves Pečky dne 10. května 1755 povýšena jest na městečko a obdařena čtyrmi výročními trhy.[43]) Pod vrchností tak vlídnou, nábožnou a dobrodějnou byli by poddaní Pečečtí požívali blahých časů, kdyby nebylo války sedmileté, kdež v květnu r. 1757 strádali okkupací pruskou, potom dodáváním přípřeží, kontribucí válečnou a nákažlivými nemocmi. Kdežto r. 1737 bylo v Pečkách 462 obyvatel, r. 1760 jich bylo 456, a sice 216 mužských, 240 ženských. Toho r. 1760 sečetlo se v Dobešovicích 120 duší, na Bojišti 46, v Opatovicích 106, v Bohúňovicích 145, v Nebovidech 313, v Hlubokém Dole 39, v Polepích 188, v Onomyšli 189, v Sudějově 66, v Nepoměřicích 218, v Královicích 147, v Králičkách 85, u sv. Jana 71 a v Kamenné Lhotě 77, na zámku Pečeckém 6 duší; na všem panství bylo 343 čísel domů, 2274 obyvatel (1073 mužských, 1201 ženských).[44])

Když válka sedmiletá se chýlila ke konci, upadl pan Ignác Koch v nemoc těžkou, z níž nepovstal. Dne 30. ledna 1763 napsal kšaft svůj, v němž pohřben býti žádal u Jesuitů ve Vídni, jichž bratrem tercianem byl; 600 mší měli za něho čísti kapucíni Vídeňští, kromě 25 mší v Pečkách a 25 u svaté Anny Sudějovské. Chudým Pečeckým na podělení odkázal 100 zl., svému zpovědníku P. Dolfinovi svůj obraz Boží rodiny a na každý rok 50 liber čokolády. Patery Jesuity žádal, aby knihovnu jeho prohlédli a vše škodlivé odtud vymítili. Své paní, Marii rozené Schrefflové z Mannsperku, odkázal 6000 zl. a doživotní plat 2500 zl. ročně. O statky jeho Pečky a Hranici, i doly na Moravě měli se rozděliti oba synové rovným podílem; ježto však ony statky pro čas válečný málo vynášely, měly jen v 200.000 zl. položeny býti.[45]) Potom dne 14. února roku 1763 zemřel ve Vídni pan Koch, maje věku 56 let.

Starší jeho syn Bohumír sv. p. Koch ujal se Pečeckého panství, kdežto mladší bratr jeho Jan Babtista, rozený roku 1733, sloužil ve vojště od r. 1763 jako general, majitel pěšího pluku č. 17. a jako velitel belgické pevnosti Ostende; týž zemřel r. 1780, a po něm dědil bratr jeho. Také pan Bohumír Koch zůstával v stavu svobodném; oddávaje se výhradně pobož-

[41]) Wurzbach, Biogr. Lexikon XII. p. 181.
[42]) Dsky zemské 241 G 17.
[43]) Dsky zemské 568 H 2.
[44]) Výpisky ze zámecké knihy Pečecké, jež laskavě s námi sdělil p. V. J. Nováček, vychovatel.
[45]) Dsky zemské 378 A 12.

nosti, přebýval v cistercianském klášteře Rainu ve Štýrsku, kdežto panství Pečecké dal v administraci jakémus pánu z Furtenburka. Za něho se událo, že rolníci v Pečkách, Dobešovicích, Bojišti a Opatovicích vrátili vrchnosti všecky pozemky, které jejich předkům dány byly v dědičný nájem. Stalo se to v letech 1777—81, a sice za tou příčinou, že ony pozemky pro nehnojení byly úplně vyžilé, tak že na nich ani oves již se nerodil.[46]) Během let upadal pan Bohumír Koch, jemuž cizí ruce nedobře hospodařily, v dluhy vždy větší, až dostoupily výše 250.000 zl., a nebylo odkud je zaplatiti. Ještě r. 1792 potvrdil listinu dotační pro faráře Nebovidského, a již roku 1794 věřitelé statek jeho Pečecký zabavili a do dražby dali. Tehdáž vydražil Pečky za 250.000 zl. Leopold rytíř Hrubý z Schvannenheina, advokat Pražský.[47])

Rodina pánů Hrubých pochází z Mladé Boleslavě, kdež Josef Hrubý r. 1763 byl primatorem, za manželku maje Lidmilu Lhotskou ze Smyslova. Syn jeho Leopołd, rozený r. 1740, advokat v Praze, r. 1793 povýšen byl do stavu rytířského s titulem ze Schwannenheina, a zemřel jako pán na Pečkách r. 1809. Nejstarší syn jeho Vojtěch uchýlil se do Uher; druhý syn Josef Richard, c. kr. major ve vojště, rozený r. 1776, spravoval potom panství Pečecké, jsa hospodářem dobrým a přičinlivým. Mladší bratr jeho Karel Eduard sloužil jako c. kr. vyslanec v Kasselu a Brunšvíku a zemřel r. 1838. Oba ti bratři byli majestatem z r. 1814 povýšeni do stavu panského s titulem „z Jelení a Löwenherzu“. Josef Richard sv. p. Hrubý z Jelení zemřel stařičký dne 2. ledna 1860; z manželky své Kateřiny z Winzigerode zůstavil dva syny, z nichž Theodor Karel August svob. pán Hrubý z Jelení, c. kr. komoří a major (rozený 1826), vlastenec upřímný, zemský statek Pečky podnes drží, za manželku maje hraběnku Karolinu z Ledeburu.

Panství Pečecké r. 1843 čítalo 520 obytných stavení a 3819 obyvatel na ploše 7010 jiter, z čehož bylo panských pozemků 3045 jiter, a sice rolí 1503 jiter, rybníků 59 j., suchých rybníků 87 j., zahrad 43 j., luk 130 j., pastvišť 40 j., lesů 1182 jiter. Dvory poplužní jsou v Pečkách, Nebovidech, nad Polepy, v Hranicích a Kamenné Lhotě; lesy se rozdělují na hájemství Opatovské, Budské a Lhotské.

Nebovidy.

Od Peček čtvrt hodiny cesty k severovýchodu jest při nepatrné struze ves Nebovidy s farním kostelem sv. Petra a Pavla prostičké výstavnosti, školou a poplužním dvorem, čítajíc okolo 650 obyvatel. Za starodávna bývalo zde pět usedlostí potažnických, osm chalup a mlýn. Kromě toho bylo zde sídlo vladyk odtud z Nebovid nazvaných. Ve XIV. století byl zemský statek v Nebovidech na dvé již rozdělený, takže zde byly dva poplužní dvory a nepochybně i dvě tvrze, z nichž jedna nazývala se „Okrouhlá“. V polovici XIV. století seděli tu vladykové Kuňata a Jan z Nebovid; r. 1376 jmenuje se tu Bohuněk z Nebovid s bratry svými, sirotky Kuňatovými, a r. 1407 Petr z Nebovid. Kteřížto vladykové konali právo podací ke kostelu Nebovidskému na spolek s některými měšťany Horskými,

---

[46]) Wurzbach XII. p. 181. Archiv zem. kataster kraje Čásl. ad 64.
[47]) Desky zemské 773 B 27.

zejména r. 1382 s Kateřinou vdovou Mikuláše Volfganga, roku 1386 s Vincencem Rozenthalerem, 1391 s Voršilou vdovou předešlého a Vácslavem synem jeho, r. 1407 s Vácslavem z Písku. I podobá se, že těmto Horníkům náležela ves Nebovidy na onen čas.[48])

Při kostele sv. Petra a Pavla v Nebovidech byl roku 1367 farář kněz Klaric, potomek vlaské rodiny mincířské v Hoře, jenž umřel r. 1372, po něm na krátko kněz Mladota, r. 1376 kněz Dobšek, potom kněz Mikuláš, 1386 jiný kněz Mikuláš († 1391), dále Sasík Mikuláš z Frankenberka, za něhož daroval Kolíňan Juřík od brány Čáslavské Nebovidskému kostelu pět kop na missal nový.[49])

Roku 1402 strádaly Nebovidy od vojska uherského, jež zde po delší čas u Hory leželo, podobně i v prosinci r. 1421 od těchže Uhrův, až po novém roce 1422 Žižka od Kolína mocně proti nim vyšel, prudkým útokem s výšin nad Nebovidy je sehnal a odtud až k Německému Brodu je stíhal.

Potom dovídáme se o Nebovidech teprve k roku 1436, kdež císař Sigmund uvádí mezi knězskými statky, co knězi Bedřichovi ze Strážnice k městu Kolínu v zápis dal, též „Nebovidy, ves kostela tudíž". Z toho chápeme, že ves Nebovidy před tím vyšla z držení německých patriciů Horských a dána jest k záduší kostela sv. Petra a Pavla v Nebovidech, jemuž ale od císaře Sigmunda jest odňata a k panství Kolinskému připsána.[50]) Leč oba zemské statky v Nebovidech zůstávaly tehdáž vždy ještě v držení vladyk z Nebovid. R. 1439 jmenují se bratři Baltazar a Kašpar z Nebovid, kteří tehdáž postoupili jakéhos platu svého na statku Štítarském knězi Bedřichovi ze Strážnice a na Kolíně,[51]) a podobá se pravdě, že jim Bedřich za to pustil svůj zápis na ves Nebovidy; neboť již r. 1473 spatřuje se ta ves v držení vladyk Nebovidských.

Roku 1440 účastnil se onen Baltazar či Bažek z Nebovid sjezdu šlechty v Čáslavě, a r. 1455 měl nějaký plat na tvrzi Konárovicích. R. 1473 byl mrtev, a zůstavil z manželky Doroty z Jezeřan syny tři, a sice: Jana Bažka, Jindřicha Bažka a Bohuslava kromě dcer Marty, Doroty a Veroniky. Oni bratři, zjistivše sestrám podíly v penězích, o statek dědičný tak se rozdělili, že Jan Bažek přijal pustou ves Jezeřany (nyní Malé Veltruby na Zálabí u Kolína) s dvorem poplužním, kdežto obojí statek Nebovidský se vsí Nebovidy dostal se mladším jeho bratrům. Téhož roku 1473 prodal Jindřich Bažek z Nebovid dědictví své, v Nebovidech tvrz zvanou „Okrouhlou", dvůr se sedmi lány dědin, dva dvory kmetcí, v nichž sedí Janek a Martin mlynář, chalupy, vše za 725 kop gr. č. Janu Plzákovi z Nebřežin Přažanu.[52]) Druhý dvůr Nebovidský s druhou polovicí vesnice Nebovid držel Bohuslav z Nebovid, maje i dům v Kolíně v ulici hradské; zemřel r. 1487, a statek jeho přisouzen bratru jeho Jindřichu Bažkovi.[53]) V napotomních časích vladykové z Nebovid usazovali se jinde v Čechách na zemských statcích; jedni došedše statku Chotouchova, nazývali se Chotouchovští z Nebovid, kdežto potomci Kašpara z Nebovid, k r. 1439 výše uvedeného, zvali se Kašpárkové z Nebovid.

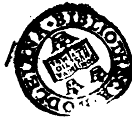
---

[48]) Z knih konfirmačních.
[49]) Desky práva Kolinského II. k r. 1397.
[50]) Archiv Český I. p. 528.
[51]) Archiv Kolinský IV. č. 14. (v radní truhlici).
[52]) Pozůstatky zemských desk II. 364.
[53]) Dsky dvorské č. 6 fol. 2, č. 17 ff. 447, 449.

Tvrz Okrouhlá v Nebovidech byla potom v nestálém držení. R. 1477 koupil ji od Plzáka za 1100 kop Mikuláš z Veselé Horník,[54]) r. 1478 Václav Hamrník z Hory, po něm bohatý Horník Jan Hanikéř z Semína. Druhý statek Nebovidský dostal se po Jindřichu Bažkovi z Nebovid Jiříku z Kosíkova Pražanu, od něho Bartoši z Práchňan Horníku, a r. 1504 prodal týž Bartoš vše, co měl v Nebovidech, za 500 kop č. Janu Hanikéři z Semína,[55]) kterýž takto oba statky Nebovidské se vším příslušenstvím spojil v jediný statek zemský.

Jan Hanykéř z Semína, Horník stavu rytířského, sdělal své jmění kupováním stříbrných rud; leč nevedl si v tom vždy rozšafně, páchaje s hutními zřízenci rozličné šmejdy, začež mu mincmistr Bohuš Kostka z Postupic uložil pokutu 2000 kop do komory královské.[56]) Jsa usedlý na Nebovidech, koupil i statek Plaňásy u Kolína, držel i šosovní statek v Hoře. R. 1520 měl nevůli s panem Vilémem z Pernštejna, jehož lidem překážel v dovozu uhlí do Hory.[57]) R. 1521 vyzdvihl u Valše sladovníka v Kolíně kopu grošů, odkázanou k záduší kostela Nebovidského.[58]) Zemřel během léta r. 1522 a zůstavil vdovu Helenu Štolarovou z Chocenic, syny Jana, Víta a Boleslava a dcery Kateřinu, Annu a Lidmilu. Některý čas potom spravovala paní Helena všechen statek rodinný, a nedlouho po r. 1525 prodala statek Plaňanský na zaplacení dluhův a věna svých dcer, z nichž tuším Kateřina provdána byla za Václava Hrabáně z Přerubenic, Anna za Jana Chrudimského z Liboslavě.[59]) Ze synů její usadil se Vít na tvrzi a dvoru Dobešovicích u Peček, Jan a Boleslav Hanikýřové drželi na spolek zboží Nebovidské; než oba zemřeli před r. 1542. Po Janovi zůstal syn Vilém, po Boleslavovi pak synové Jan, Fridrich, Mikuláš a Boleslav, z nichž ale do r. 1564 zbýval pouze nejmladší. Toho r. 1564 vyplatil Vilém Hanikéř z Semína svému bratranci 2000 kop č., a držel potom statek Nebovidy sám.[60]) Tehdáž byl při tvrzi Nebovidské pivovár, dvůr poplužní s $13\frac{1}{2}$ lánu rolí, louky, hájek a rybníky; ve vsi bylo pět sedláků zámožných, osm chalup, z nichž jedna měla masný krám, dvě byly zednické, a jedna krčma. Všichni ti poddaní odváděli za rok 35 kop 23 gr. č. a kopu slepic. Dále byly dva mlýny, jeden nade vsí, druhý pod vsí, z nichž vycházelo 36 kop nájmu. Kromě toho držel pan Vilém též ves Hlízov. Vrchnost i rolníci dbali tehdáž o zvelebení kostela v Nebovidech, ač neumíme pověděti, zdali tam byl tehdáž vlastní farář. Roku 1549 dal pan Vilém Hanikéř uliti velký zvon do Nebovid; r. 1560 uloženo 17 kop zádušních peněz na statku Jana Šmutky v Nebovidech.[61])

Pan Vilém Hanikéř z Semína r. 1542 pojal za ženu Annu, dceru Polepského zemana Jana Srníka ze Třídvorů; však naleznuv při ní více krásy nežli ctnosti, r. 1545 ji zapudil a později oženil se s Annou Materničkou z Květnice, dcerou zemana Radovesického Zdeňka Materny, z níž měl jedinou

[54]) Pozůstatky zemských desk II. 364.
[55]) Dačický II. 342.
[56]) Dačický I. 54.
[57]) Archiv Český II. 168.
[58]) Liber contractum v Kolíně č. 4.
[59]) Z výpisku knihy práva Horského, jež laskavě s námi sdělil p. V. J. Nováček, vychovatel.
[60]) Dsky zemské 56 L 4.
[61]) Purkrechtní kniha Nebovidská.

dceru Lidmilu. Zemřel nedlouho před r. 1580, jsa prý letitý, ale od přirození bez vousů. Vdova jeho pak ještě dvakrát se provdala, až zemřela r. 1606.[62])

Dědičkou Nebovid byla nyní Lidmila Hanikéřova z Semína, a ta provdala se za mladého Jana Jiřího Hášu z Újezda a na Konárovicích. Leč oba manželé nedobře hospodařili. Již r. 1588 pan Háša pro dluhy prodal Konárovice, a manželka jeho, jsouc sama několik tisíc kop dlužna, pustila jemu za 100 kop Nebovidy ke vlastnictví. Umřela r. 1601 a pan Háša r. 1605, a zůstali po nich sirotci obojí pohlaví, z nichž nejstarší Mandaléna, vdaná Neymannová, byla ostatním za opatrovnici. Ale Nebovidský statek pro ně zachovati nemohla; vázlo na něm 4653 kop č. dluhů. Tu pan Pavel Hrabáně z Přerubenic a na Pečkách, sám jsa v požadavku 1576 kop, již r. 1607 ten statek Nebovidský zabavil, a r. 1608 v odhadu 10.550 kop ho koupil.[63])

Od té doby byly Nebovidy v stálém spojení s Pečkami pod jedním držitelem. Tehdáž byli sedláci Nebovidští chváleni pro zámožnost svou, majíce prý pěkná popluží, a v čas potřeby mohli vrchnosti do 500 korců obilí půjčovati.[64]) Ze staré knihy Nebovidské dostáváme na rozum, že tytýž v XVI. a XVII. století schudlá šlechta zde byla usazena na kmetcích dvořích. Roku 1541 vdova Kateřina Krňovská, zmrhavši se, od pánů Hanikéřů vypuzena byla ze statku svého v Nebovidech, kterýž za 275 kop prodán Janu Bykaneckému z Lipan, stavu vladyckého; týž ale r. 1543 to prodal Matouši Skrbovi. Z tržní ceny směla ona Káča Krňovská teprv r. 1570 47 kop užiti. Roku 1595—1597 seděl v Nebovidech vladyka Pavel Morašický. Roku 1594 zemřel zde vladyka Hynek Baderský z Újezda a zůstavil z Anny z Minic jediného syna Bavora, mladého a pěkně zrostlého, však necvičeného. Týž r. 1601 pojal k manželství paní Elišku Rabenhauptovou, zámožnou vdovu po Jindřichovi Salavovi z Lípy na Úmoníně; ale již po dvou letech pro jeho nezpůsoby odešla od něho, načež Bavor vzav ze dvora svého v Nebovidech nejlepšího koně, toulal se po zemi jako pobuda. Dvůr jeho nejvýš zpuštěný potom pan Háša Nebovidský prodal za 450 kop Jindrovi Dvořákovi, z čehož se srazilo 25 kop, jež matka Bavorova odkázala kostelu v Nebovidech. V jedné chalupě Nebovidské roku 1619 umřela stará panna Mandaléna Taláčková z Ještětic, po níž dědila její švekruše Veronika Taláčková z Žitenic a na Chotouchově. Ta prodala za 30 kop č. chalupu, při níž bylo zaseto osm korců žita, dva korce ječmene, korec ovsa; v chlévě byla jalovice, svině, hus a houser, kohout a tři slepice.

Když po bitvě Bělohorské nastalo přehánění lidu evangelického na víru katolickou, Nebovidští osadníci záhy toho zakusili, a chtíce uniknouti nátisku, utíkali od svých statečků. Již r. 1621 sběhla Kateřina vdova Jindry Dvořáka, s ní chalupnice Mandaléna a Kateřina. Na zimu r. 1621 uprchnul soused Kocián, zůstaviv na svých gruntech osetých 35 korců pšenice, 21 korců žita, ve stodole 90 mandel žita, 15 mandel ovsa, na sýpce 55 korců obilí, ve stáji tři koně, pět krav a sedm ovec. Vše odhadnuto v 450 kopách č.[65]) Potom za málo let zpustla ves Nebovidy úplně; dvory a chalupy i mlýny zašly a spadly, role a louky zarostly lesem hustým, a zbýval tu jen

[62]) Dačický II. 98.
[63]) Dsky zemské 183 L 22, 185 K 30.
[64]) Archiv zemský kataster Čásl. kraje ad 64.
[65]) Gruntovní kniha Nebovidská v zámeckém archivu v Pečkách.

kostel sv. Petra a Pavla, při němž od r. 1663 spatřuje se opět farář katolický, a panský dvůr poplužní. Jen tolik pamatoval vůkolní lid o vsi Nebovidech, že tu bývaly čtyři dvory sedlské, Jindrovský, Doležalovský a Šmutkovský jeden i druhý kromě chalup. Teprv hrabě Hanuš Fridrich z Trautmansdorfu dal se r. 1679 do obnovení vsi Nebovid, na jejíž pustině stál prý les od 50 let. První zde přiložil sekyru vysloužilý sládek Pečecký, Pavel Kalenda, a z poražených kmenů r. 1679 postavil sobě hospodářská stavení; potom do r. 1714 povstalo zde 19 chalup, jimž hrabě Trautmansdorf přidělil po 5—19 korcích mýtin lesních. Toho r. 1714 tu byli osedlí Mikuláš Petránek, Jan Říha Klecanský, Jan Štípek, Pavel Kalenda, František Klecanský, Matěj Kalenda, Jiří Kropáček, Matěj Švejda, Jan Šula, Martin Shejbal, Jakub Kudrna, Václav Kunata, Václav Falckrabě, Václav Gabriel, Mikuláš Fic, Matěj Paďour, Jan Sroubek, Krištof Odehnal, Václav Kropáček a Jiří Kučera. Dále zde byli baráčníci Jan Rejnský, Ondřej Vojtíšek, Jan Kotlář, Jan Martinek a Jan Řeťovský.

Dříve nežli nová ves Nebovidy povstala na gruntech Nebovidských nová a prve nebývalá ves Hluboký Důl. Neb zde při struze a rybníce založen r. 1669 mlýn, potom krčma při silnici k Hoře, kteráž v r. 1800 po krčmáři Dominiku Šťáralovi nazvána jest Šťáralkou, konečně několik chalup a dvorec Jana Morávka. Později dávala vrchnost Pečecká ode dvora Nebovidského odlehlejší kusy rolí osadníkům v Nebovidech a Hlubokém Dole pod dědičný úrok, a těch rolí pilně si hleděli. Jen r. 1788 přihodilo se, že Nebovidský soused Mikuláš Petránek, maje 70 korců panských rolí a pět korců louky, nechtěl jich sdělávati a vrchnosti je vrátil; ty grunty pak uděleny bratrům Václavu a Matěji Kalendům, každému na polovici.

Farní kostel sv. Petra a Pavla v Nebovidech měl dle zprávy roku 1713 zádušního jmění deset korců rolí za Hlubokým Dolem, z čehož farář jakožto nájemce odváděl k záduší pět zl. za rok. Za zvonění a prodej drobných světel do roka se sešlo 13 zl. 29 kr. — Farář tehdáž neměl nižádných rolí, jen měl louku pod vůz sena; k tomu bral ze záduší sv. Jana v Králicích 25 sáhů dříví a vůz sena, desátku přijímal 6 korců pšenice, 17 k. žita, 4 k. ječmene, 26 k. ovsa, 80 liber másla, 60 liber sýra, 96 žejdlíků soli; na místě desátku sedlského dostával z kontribučenské pokladny ročně 135 zl. Ježto pak byli osadníci chudí, scházelo se faráři do roka jen 38 zl. štoly. Mimo to dostávalo se mu za Trautmansdorfů z každé várky v Pečkách vědro piva, vědro patok a putna mláta, 50 sáhů dříví, cent kaprů, 60 liber štik a 50 liber drůbeže; o pouti dostával půl sudu piva, tele, skopce, dva kapouny a čtyři libry másla. Však hrabě Bréda r. 1713 všecky dávky naturalní faráři odňal. A přec byla práce farářova velmi namáhavá; neboť mimo faru Nebovidskou administroval farám v Pečkách, Králicích, ve Kbele, Lošanech a Zibohlavech; farnost Nebovidská tudíž obsahovala vsi Pečky, Nebovidy, Opatovice, Bohúňovice, Kbel, Chotouchov, Polepy, Hluboký Důl, Králice, Žandov, Vernýřov, Všesoky, Pivnisko a Lhotu Kamennou, Lošany obojí a Zibohlavy, v nichž r. 1713 bylo úhrnem 1480 duší. Ježto pak duchovní zpráva farnosti Lošanské puštěna jest děkanu Kolinskému a farnosti Králické faráři v Uhl. Janovicích, zůstávalo ve správě fary Nebovidské 1126 duší.[66])

V době moru r. 1680 založena jest na půl cesty mezi Pečkami a Nebovidy kaple Všech Svatých a určena za kostel hřbitovní, načež 15. června

---

[66]) Archiv zemský, kataster kraje Čásl. ad 64.

r. 1681 od Vojtěcha opata Sedleckého posvěcena. Do r. 1682 tam zavěšeny tři zvony, a byly tam dva oltáře, Všech Svatých a sv. Anny. Ježto ale okolní mělká a kamenitá půda nehodila se pro hřbitov, byl ten sešlý kostelík po návrhu krajské kommisse r. 1796 zrušen a sbourán, nábytek za 60 zl. prodán, a ty peníze obráceny k záduší Nebovidskému.[67] (Dokončení.)

O vzniku prvých dvou kollejí Jesuitských na Moravě.

Napsal prof. Dr. *František Kameníček.*

(Pokračování.)

Když po velikonocích chtěli zase do Vídně odejíti, propustiti je nechtěl řka, že netoliko je nepropustí, nýbrž ještě nové druhy jiné jim přivolá; ať raději pokusí se o zařízení školy pro dítky katolické.[19]) Nezbývalo tedy, než zůstati a pracovati v Olomouci dále ve prospěch slabé strany katolické. Biskup Vilém zasadil se také se vší energií, aby aspoň nyní založení kolleje Jesuitské v Olomouci provedl. Ucházel se o pomoc a přízeň i u Františka Borgie, generala řádu Jesuitského v Římě, u papeže, u císaře Maxmiliana II. a konečně i u Mikuláše Lanoya. Zvláště papeži Vilém psal, když svou bezměrnou láskou celý okrsek zemský objímá, aby i nad Moravou se smiloval a nařídil, aby řád tovaryšstva Ježíšova činnost svou i v této zemi tak zanedbané rozvinouti mohl.[20]) Tentokráte se Vilémovi vyjednávání podařilo, poněvadž i generalu řádu i provincialu bylo se podrobiti nutnosti. Biskup Vilém totiž členy řádu tovaryšstva Ježíšova z Olomouce propustiti nechtěl a sliboval, že v nejbližší době postará se o řádnou fundaci pro novou kollej Olomouckou. Při tom měl Vilém zvláštní štěstí, že císař Maxmilian II. nemohl se v této době věnovati náboženské otázce na Moravě. Turci totiž činili veliké přípravy ku výpravě na Vídeň na rok 1566 a Maxmilianovi bylo připravovati se na prudký útok ten i pečovati, aby Turci k Vídni se nedostali. Rovněž stavové moravští na zemských sněmích po celou druhou polovici roku 1565 a na počátku roku 1566 zabývali se důležitou otázkou obrany Moravy proti Turkům, pro případ, kdyby nepřítel tento skutečně táhl k Vídni. Proto byly všechny myšlénky stavů moravských obráceny ku proposicím královským a ku povolování nových berní i verbování vojska jak řádného k boji proti Turkům, tak mimořádného k obraně země. Jen tím jest vysvětleno, proč Jesuitům nikdo na Moravě při zakládání kolleje překážek nečinil, vždyť jest jisto, že aspoň Maxmilian II. zvláštním přítelem jejich nikdy nebyl. Jesuité sami se tím netajili. Mikuláš Lanoyo nenamítal tedy již nic proti nové kolleji Jesuitské v Olomouci, žádal pouze, aby Jan Ascherman vrátil se do Vídně, poněvadž

---

[67]) Z výpisů p. V. A. Nováčka z knih farních.

[19]) ... „Vos ego non modo non amittam, sed alios vobis advocabo socios. Interim vos accingimini ad ludum aperiendum.“ — Schmidl: H. S. J. I. p. 211.

[20]) ... „ut quandoquidem tanta charitate totum amplecteretur orbem terrarum, Moraviam quoque respiceret, juberetque ad se de Societate manipulum destinari.“ Ibidem p. 211. I.

měl nastoupiti delší cestu do Polska. Když Vilém Aschermana propustiti nechtěl, poslal Lanoyo náhradou za něho do Olomouce P. Alexandra Hellera, muže rovněž vynikajícího. Biskup Vilém podržel nyní v Olomouci všechny tři; Aschermana vůbec propustiti nechtěl, ani když v červenci přišli do Olomouce z kolleje Pražské P. Ondřej Pěšín a Jan Kervi (Xervi?). Teprve když v srpnu r. 1566 návštěvou přišli do Olomouce P. Jeronym Natalis, evropský visitator řádu Jesuitského a P. Vavřinec Magius, nově zvolený provincial po Lanoyovi, propustil Vilém Aschermana, ač s velikým sebezapřením a na důrazné domluvy zmíněných mužů. Zůstali takto v Olomouci čtyři členové řádu Ježíšova, totiž Rimelius, Heller, Pěšín a Kervi; ti pak prosili biskupa Viléma, aby aspoň nějakou nepatrnou kollej jim opatřil a dostatečnou výživu zajistil. Biskup odpovídal, že najednou všechno učiniti nemůže, neboť prý pokladna jeho úplně jest vyčerpána, časem však že znamenité a velikolepé kollegium i akademii jim vystaví.[21]) Natalis a Magius konečně přece vymohli, že Vilém vydal ku konci srpna r. 1566 prozatímní fundační listinu, jíž Jesuitská kollej v Olomouci byla založena. Ve fundaci té vykázal Vilém nové kolleji roční důchod 500 zl.[22]) Summa tato s počátku dostačila, později však bylo hůře, neboť počet členů čím dále tím více se množil. Hned po vydání základní listiny zmíněné odešel z Olomouce P. Vavřinec Magius do Prahy a přivedl odtud do nové kolleje ještě pět členů. S nimi též přišel P. Hutardo Perez, jenž stal se přičiněním Magiovým prvním rektorem kolleje Olomoucké dne 4. října

[21]) „Non possunt uno die omnia confici; aerarium nunc quidem meum exhaustum est, at si Societas, quod unice oro, aliquid mihi morae concesserit, spero fore, praeclarum ut collegium academiamque Olomucii condam.“ (Schmidl: p. 212. I.)

[22]) Císař i papež dali předběžné svolení k fundaci té, jejíž znění tuto klademe: „Quillielmus Prusinovský, dei et apost. sedis gratia episc. Olom. etc. ad perpetuam rei memoriam: Omnibus notum ac manifestum per praesentes litteras esse volumus, quod eum jam pridem pro iniurati nobis officii munere non mediocri animi nostri solicitudine modum quereremus et cum Venerabilibus fratribus in Christo nostris carissimis Domino decano et cap. ecclesiae nostro Olom. de remedio ad juvandas animas misere pereuntes et juventutem pietate et litteris instituendam oportune perspiceremus, in unam tamen unanimiter venimus sententiam ac persuasionem, praedictarum ecclesiae et dioecesis nostrae necessitatibus bene ac utiliter fore perspectum, si collegium aliquod religionis clericorum Soc. Jesu, quorum pium institutum in hujusmodi ministeriis cum maximo animarum fructu occupari non ignoramus. Quamquam autem divina nobis opitulante gratia eam rationem et formam collegii fundare constituimus, cum quo Societas ipsa curam plenae universitatis suscipiat. Quia tamen ob varias necessitates nostras tantum hoc tempore opus aggredi non possumus, aliquod saltem rei initium ac veluti fundamentum pro communi utilitate ad maiorem Dei, Dom. nostri gloriam facere decrevimus, super quod deinceps reliquum aedificium usque ad consummationem perfectum exstruere commodiore tempore possimus. Itaque re communicata cum P. Hyeronymo Natali, praefatae Soc. Jesu in Germania visitatore et P. Laurentio Magio, ejusdem Societatis in Austria Provinciali ita tandem conclusimus, ut pro principio errigendi collegii assignaremus praefatae Societati quingentos florenos moravicos ab omni obligatione liberos, singulis annis incipiendo a festo S. Michaelis proxime praeterito numerandos, prout nunc per praesentes litteras Venerab. fratrum nostri Capituli Olom. ad id accedente consensu assignamus, damus, ac jure perpetuo et irrevocabiliter possidendos adscribimus pro sustentatione illorum fratrum praefatae Soc. Jesu, quos ipsa Societas huic collegii principio necessarios esse, juxta sui instituti rationem judicaverit etc. In ejus rei etc.“ — Ceroni Nro. 216. sub. lit.: Copia rerum memorab. Colleg. Olom. a p. Joanne Miller comer. (Zemský archiv v Brně MS.)

r. 1566. Následkem toho bylo na počátku října r. 1566 deset členů tovaryšstva Ježíšova v Olomouci a jména jejich byla následující:[23])

Hutardo Perez z Muly v Hisp., rektor kolleje; P. Doktor Ondřej Pěšín z Čech, praefekt semináře, mimořádný kazatel jazykem českým; Štěpán Rimelius ze Švábska, diakon, řádný kazatel jazykem německým ve chrámu panny Marie (Sněžné?) a praefekt studijní; Řehoř Héld ze Švábska, praefekt druhé třídy škol, odpolední kazatel nedělní ve chrámu p. Marie, diakon; Bartoloměj Weysagius z Kladska, učitel v třídě humanitní; Blažej Budysich ze sv. Mikuláše v Uhrách, učitel v první třídě (gram.); Kristofor Cramel z Bavor, učitel nejnižší třídy; Jan Pulcher z Uher, praefekt refektáře; Bartoloměj Molitor z dolní Lužice, praefekt nemocnice a správce potravin klášterních; Tomáš Tullius z Neapole, rovněž správce potravin.

V seznamu tomto postrádáme dva členy, kteří v Olomouci dle našeho udání byli, totiž Jana Kervi a Alxandra Hellera. Alexander Heller odešel dne 21. října t. r. do Prahy, poněvadž jmenován byl v Pražské kolleji praefektem novicův a Kervi byl pouze příručím Weysagiovým v třídě humanitní; později povolán byl tušim nazpět do Vídně.[24])

Za prozatímní kollej dán jim byl v Olomouci dům kanovníka Jana Viškovína, při samém dómu. Tam hned na počátku září otevřeli čtyřtřídní školu. Téhož roku a měsíce založil jim biskup Vilém také seminář, jehož představeným stal se dr. Ondřej Pěšín. Avšak dům Viškovínův byl pouze dočasným jejich sídlem, neboť bylo patrno, že vůbec potřebám kolleje nestačí. Proto konal biskup Vilém s novým rektorem pilné úrady o nové collegium hned od srpna r. 1566. Oba měli hlavní zřetel ku třem klášterům v Olomouci v dobách těchto více méně opuštěným a zpustlým. Byly to: klášter františkánský sv. Bernarda nedaleko chrámu sv. Mauritia (pozdější klášter Dominikanů), klášter sv. Augustina u Všech svatých s proboštstvím a kapitulou nedaleko dómu, několikráte již zmíněný a konečně klášter Minoritů s kostelem, kterýžto klášter byl pouze od jednoho mnicha obýván. Klášterní chrám byl úplně zpustlý a sloužil městu za zbrojnici. Rektor Hutardo Perez uznal právě tento klášter za nejvhodnější ku řádné kolleji. Vilém přání tomu vyhověl a přisoudil Minoritům pro budoucí časy prázdný klášter panenský u sv. Jakuba.[25]) Starý klášter Minoritů byl ihned adaptován pro kollej. Východní část kláštera byla pouze upravena, poněvadž nebyla ještě mnoho sešlá, kostel opraven, znova vysvěcen a nádherně vyzdoben, konečně celé křídlo kláštera k jihu mělo býti nákladem biskupovým přestavěno. Ku konci pak roku 1566 přestěhovali se členové řádu tovaryšstva Ježíšova do upraveného východního křídla nové své kolleje. Biskup Vilém daroval

[23]) Ceroni Nro. 78. MS. Brněnský archiv zemský: „Catalogus Soc. Jesu sociorum in collegii Olom. ab. anno 1566.“ V říjnu zasýlán byl vždy takový seznam z každého kollegia do Říma generalovi.

[24]) Ještě téhož roku stala se opět změna v nové kolleji Olomoucké tím, že zemřel P. Řehoř Held a na jeho místo povolán byl P. Melchior Pichler z Tyrolska. Ale i jinak měnil se ustavičně počet členů každého kollegia Jesuitského, poněvadž řád ten vyznamenával se vždy velikou pohyblivostí. Každému členu bylo jíti bez odkladu tam, kam byl poslán; v tom právě záležela „summa oboedientia“ řeholní. (Ibidem.)

[25]) Volný: K. T. Olmütz. Dioec. I. p. 209.

jim velmi mnoho knih a vymohl na p. Vratislavu z Pernštejna, že jim dovolil užívati libovolně veliké Tovačovské bibliotheky.[26]) Papež Pius V. potvrdil fundaci biskupovu dne 22. dubna a císař Maxmilian II. ku konci října roku 1567, právě když Jesuité otevřeli pátou třídu, tak zvanou retoriku, a druhý seminář ve klášteře u Všech svatých pro šlechtické mladíky.[27]) Hned první rok přijato jich bylo 20. Správa tohoto druhého semináře svěřena byla třem členům řádu.

Členů řádu Ježíšova přibývalo v Olomoucké kolleji rok od roku. Léta 1567 bylo jich 12 a roku 1568 již 17, zvláště proto, že dostalo se jim dozoru a dohledu nad nemocnicemi a trestnicemi. Kazatelská jejich činnost nesla znamenité ovoce. O velikonocích roku 1568 přihlásilo se asi 500 posluchačů ku zpovědi a 70 z nich zanechalo přijímání pod obojí způsobou. Missie podniknuté do Prostějova a do Výškova také byly velmi plodnými. Rovněž veliká synoda, odbývaná 10. května 1568 v Olomouci, byla jejich dílem, ačkoliv císař Maxmilian II. velmi rád by ji byl překazil. Ale výsledek oné synody nebyl tak skvělým, jak očekávali; poznaliť, že mají velmi mnoho nepřátel a hlavně ve kněžstvu katolickém.[28])

Staré místnosti kláštera minoritského, jež nyní Jesuité obývali, byly těsny a nezdravy, stavba pak nové kolleje na jihu chrámu P. Marie velmi slabě pokračovala, poněvadž biskup jednak neměl prostředků, jednak byl zase delší dobu v Polsku jako vyslanec císaře Maxmiliana II. Proto dali se pohnouti r. 1568 dva Olomoučtí kanovníci, totiž Martin Gerstmann, jenž stal se později biskupem Vratislavským, a Hradištský opat Kašpar, že propůjčili k užívání Jesuitům domy své (v nynější kanovnické ulici), jež přímo s kollejí sousedily. Rektor Hutardo Perez za těchto okolností, když Jesuité dostali dva kanovnické domy k užívání, nenaléhal na stavbu kolleje, jako spíše usiloval, aby založena byla řádná fundace, jež by postačila úplně k výživě všech členů řádu i k vydržování škol a seminářův, aby otcové řádu mohli se bezstarostně oddati svému úkolu.[29]) Dostalo se jim ve krátké době obého i řádné fundace i velkolepé budovy kollejní.

O rychlý postup stavby kolleje postaral se nejvíce kardinal Stanislav Hosius, jenž vraceje se z Pruska, stavil se v Olomouci a přimlouval Vilémovi, aby rychle započatou stavbu dokončil. Biskup Vilém ujal se nyní díla toho tou měrou, že do konce srpna r. 1569 nová kollej byla otcům řádu odevzdána.[30]) Dne 4. října časně zrána stěhovali se členové řádu za velikého sběhu lidu do cel svých v novém domě. Rektor sloužil

---

[26]) Schmidl: H. S. J. I. p. 248.

[27]) Schmidl: H. S. J. I. p. 249.

[28]) „Ex hac synodo quantum doctrinae et virtutis existimationem Societas retulerit, difficile explicatu est. Erant non pauci sacerdotum, qui ad eam diem nullum e Societate nostra viderant, alii haereticorum aut invidorum, aut aemulorum sermonibus omnem de Societate bonam opinionem abjecerunt.“ (Ibidem p. 264.)

[29]) Ibidem I. p. 270.

[30]) „Dici non potest, quam diligenter aedificaret episcopus, ut praeter alia, totam illam a templo ad meridiem pertinentem collegii partem absolverit. Monebat, increpabat artifices, totus hic erat denique. Saepe cum Cremsirio, aut aliunde Olomucium venisset, nec in domum propriam invehebatur prius, quam ad collegium accurreret, ut quid actum esset, quidque ageretur in fabrica ante omnia inspiceret.“ (Ibidem I. p. 296.)

v obnoveném kostele první slavnostní mši a podal při ní ostatním členům kolleje tělo Páně. Biskup daroval jim překrásná a drahocenná mešní roucha a většinu potřeb kostelních. Při slavnostní hostině v refektáři nové kolleje bylo velmi veselo.

Ve školách Jesuitských téhož roku bylo 225 žákův a školy ty přestěhovány byly ze starých místností rovněž do nové kolleje, aby v sousedství a v nejbližším okolí chrámu jak školy, tak konvikt i se seminářem spojeny byly. Konvikt a seminář zůstaly ve zmíněných kanovnických domech. Za novou kollejí byla obecní zahrada, do níž obecenstvo mělo přístup, dívalo se nízkými okny do tříd, poslouchalo učené výklady Jesuitův a tím vyrušovalo vyučování. Této nepřístojnosti teprve později bylo odpomoženo, když na přímluvy biskupovy císař Rudolf II. zahradu onu Jesuitům daroval.[31])

Jesuité Olomoučtí dostali také r. 1569 některé menší dary. Olomoucký měšťan Florián Román daroval jim plný vůz knih a Jan Grodecký, Brněnský probošt, poslal jim sud vína pro nemocné. Na počátku roku 1570 poslán byl Alexander Heller opětně z Prahy do Olomouce a přednášel syntax ve školách kollejních. V Praze přejal správu noviců magister Campanus. Téhož roku vzrostl počet členů v Olomouci na 27 a činnost jejich vedle školství byla hlavně kazatelská. Každou neděli byla v Olomouci tři kázání Jesuitská: v biskupském kathedralním chrámu u sv. Václava české kázání, u sv. Mauricia a u P. Marie Sněžné kázání německá. Vedle toho rozvíjeli znamenitou činnost v nemocnicích, kdež každý se podivoval jejich sebezapření a obětavosti i ve trestnicích, kdež zase ohnivou svou výmluvností nejlépe byli na místě. Missie na venek podnikali v dobách těchto zřídka, obyčejně jen na zvláštní pozvání farních představených a na statky biskupské, což stávalo se nejčastěji.

Ve druhé polovici r. 1570 došlo konečně i ku zařízení větší fundace pro Olomouckou kollej. Biskup Vilém totiž pohnul všechny kanovníky Olomoucké, aby podpisy a pečetmi svými schválili pro věčné časy zvláštní dotaci ročních 2000 zl. ze statku Vyškovského. Zakladací listina byla zhotovena a podepsána i pečetmi všech kanovníkův opatřena „in vigilia sancti Wenceslai“ (ve středu dne 27. září r. 1570). Obsahovala šest článků:

1. Roční příjem 2000 zl. ze statku Vyškovského že Jesuitům nikdo vzíti nesmí, leč by se o lepší fundaci pro kollej postaral; 2. ani Jesuité ani biskupové Olomoučtí na fundaci té nic měniti nesmějí a kdyby ku škodě kolleje se tak stalo, aby ihned celý statek Vyškovský kolleji byl odstoupen; 3. kdyby výplata oněch 2000 zl. byla zadržána, za pokutu že musejí 3000 zl. vyplaceny býti; 4. když biskupský stolec Olomoucký bude uprázdněn, má kapitola ustanovení to zachovávati a volba biskupa nesmí býti provedena, dokud za přítomnosti rektora kolleje fundace zabezpečena není; 5. zvolený biskup má na fundaci tu přísahati dříve než jest vysvěcen a kdyby i zvolen a již vysvěcen byl, může ku přísaze nucen býti; 6. za ochránce a obhájce této roční dotace ustanovují se arcibiskup Pražský, biskup Vídeňský a opat Velehradský.[32])

---

[31]) Ibidem p. 275.
[32]) Ibidem p. 328.—329.

Listinou touto byla fundace kolleje Jesuitské v Olomouci zajisté velmi dobře zajištěna a považíme-li, že i statky bývalého kláštera Minoritského Jesuitům příslušely, byla Olomoucká kollej velmi dobře opatřena. Papež Řehoř XIII. potvrdil biskupovu fundaci dne 21. listopadu a císař Maxmilian II. (zdá se, 22. prosince) r. 1570.

Z těchto základův Olomoucká kollej vyvinula se časem tak, že důstojně řadila se ku mateřským ústavům svým v Praze a ve Vídni, zvláště když papež se souhlasem císaře Rudolfa II. dne 22. března roku 1581 v Olomouci tak zvané nordické collegium založil, kdež všechny hodnosti a grady universitní platně udíleti bylo lze.

b) **Počátkové Jesuitské kolleje v Brně.**[33])

V Brně byla strana katolická mnohem slabší ještě než v Olomouci a byť zpráva: „Soli fere catholici sub ea tempora erant Brunae canonici collegiatae S. Petri et Pauli ecclesiae“ [34]) byla přehnanou, jisto jest, že byla v létech sedmdesátých XVI. století vedle chrámu sv.-Petrského pouze jediná mše katolická v Brně sloužena a sice v kostele sv. Jakuba. Svátostmi biřmováním a posledním pomazáním po několik již roků v Brně vůbec nebylo přisluhováno a slavnost božího těla rovněž nebyla odbývána, poněvadž městská rada byla nekatolickou. Mrtvoly zemřelých pochovávány byly bez ceremonií a téměř ve všech šlechtických domech byly konány protestantské služby boží od kněží a kazatelů protestantských; v domě pak p. Náchoda slouženy byly bohoslužby českých bratří.[35])

Mezi kollegiatními kanovníky na Petrově vynikali v době této hlavně dva bratří náboženskou horlivostí a zápalem pro restauraci katolickou. Byl to Jan Grodecký, probošt kapituly Brněnské, a bratr jeho Václav Grodecký, t. č. děkan kollegiatního chrámu na Petrově. Rovněž vynikajícím členem téhož kollegia byl Stanislav Pavlovský, dobrý přítel bratří Grodeckých a potomní biskup Olomoucký. Tito tři mužové působili v Brně vážností svou aspoň tolik, že zachovávali tradici o bývalém katolickém rázu města Brna. Ostatní členové kapituly byli lidé důstojnosti té vesměs méně hodni, kteří sloužili více „břichu nežli pánu Bohu“. Klášterní život v Brně byl rovněž v posledním tažení, jako vůbec ve všech městech moravských.

Bratří Grodečtí poukazovali několikráte v sezeních kapitulních na smutný tento stav Brna a učinili též přímý návrh, aby požádán byl biskup Olomoucký o radu a brzkou pomoc. Líčili hlavně utěšený rozvoj Jesuitské kolleje Olomoucké a netajili se myšlénkou ani přáním, aby také do Brna Jesuité byli uvedeni. Snahy jejich na oko byly podporovány, avšak de facto nestalo se nic.

---

[33]) Ku stati této použil jsem na předním místě manuskriptu chovaného v zemském archivu Brněnském v tak zvané bibliothece Ceroniově pod číslem 200. I. Na první stránce jest napsáno: „Hoc manuscriptum mihi Joanni Petro Ceroni a R. P. Joanne Friedelmayer, praefecto gymnasii Brunensis, die 11. Junii 1824 dono datum est.“ Ceroni. Dle písma lze souditi, že jest manuskript ten psán ku konci XVII. neb na počátku XVIII. století a jest téměř evidentní, že Schmidl ve svých dějinách manuskriptu tohoto užil v plné míře. Ceroniova bibliotheka jest vůbec na zprávy o církevním stavu na Moravě v XVI. století velmi bohata.

[34]) Bibl. Ceroniana Nro. 200. fol. 3. — Rovněž Schmidl: H. S. J. I. p. 330.

[35]) Ibidem Nro. 88., 89. I.

Jan Grodecký jako probošt jednal tedy o své ujmě. On a Hutardo Perez umlouvali se hned roku 1568 o založení kolleje řádu Jesuitského v Brně. Hutardo Perez byl totiž zvolen za prokuratora provincie a proto byl ve Vídni, aby zde náležité instrukce pro úřad ten si zjednal. Na zpáteční cestě zastavil se v Brně, kdež Grodeckému slíbil svou podporu pro ten případ, když by se o založení nové kolleje v Brně jednalo.[36]) Nicméně snahy Jana Grodeckého ve příčině té splnily se teprve po dvou létech, když požádal Olomouckého biskupa Viléma Prusinovského, aby osobně přijel do Brna a přesvědčil se o smutném stavu města; na zkoušku aby vzal s sebou některé členy řádu tovaryšstva Ježíšova, zda-li by také v Brně nemohli zdárně působiti ku prospěchu katolictví. Biskup Vilém vyhověl s radostí přání tomu. Dne 15. července r. 1570 přijel do Brna, jak se zdá, pouze se dvěma členy řádu Jesuitského, z nichž jeden byl známý P. Alexander Heller.

Heller kázal čtyřikráte za přítomnosti biskupa, podkomořího pana Joachima Zoubka a kanovníků Brněnských v kostele sv. Jakuba a poněvadž zbožných posluchačů den ode dne přibývalo, biskup uznal za dobré, ponechati Alexandra Hellera delší dobu v Brně. Po čtyrech dnech odejel pak do Kroměžíře. Avšak kapitula Brněnská neměla ani chuti, ani opravdové snahy opatřovati ze statkův a příjmů svých Jesuitům výživu. Vymlouvali se, že sami mají citelný nedostatek. Probošt Jan Grodecký obětoval se tedy sám, jen aby tento pěkný počátek lhostejností strany katolické nepřišel na zmar. Grodecký slíbil, pokud bude potřebí, že chce otce tovaryšstva Ježíšova v Brně vydržovati na své útraty. Ale roku 1571 vypukla v Brně nakažlivá nemoc. Jan Grodecký obával se, že by Heller následkem přílišné horlivosti při ošetřování nemocných mohl na zdraví si uškoditi, proto jej poslal na nějakou dobu do Vyškova. Tam brzy sám také za ním přijel a oba vydali se hned na úřední visitaci Moravy, kterou Grodecký s Hellerem ve jménu nemocného biskupa Viléma vykonati uloženo měl. Cesta tato byla pravým triumfem obou kněží. Všude, kam přišli, hlásali slovo boží. Alexander Heller německy, Jan Grodecký česky. Slova jejich prý byla tak ohnivá a tak mocná, že posluchači klesajíce na kolena prý volali: „Poučte nás, vycvičte nás a pilně vzdělejte, neboť nikdy tak krásných řečí jsme neslyšeli.“ [37]) Do Brna vrátil se P. Alexander Heller teprv okolo narození Panny Marie (8. září) r. 1572, když v Brně nemoc již byla úplně pominula. Poměry Brněnské pro stranu katolickou mezitím ovšem se ještě zhoršily a nepatrný hlouček katolíků stěžoval si hlavně na faráře sv.-Jakubského Eliáše, který prý vůbec o náboženství se nestaral. Jediný, kdo v Brně nezahálel, byl probošt Jan Grodecký. Snažně o to pečoval, aby vymohl u papeže a císaře Maxmiliana II. dovolení, založiti v Brně kollej jesuitskou. Podával časté a velmi utěšené zprávy o působení Jesuitů na Moravě ve prospěch strany katolické a zvláště císaři přimlouval, aby řádu toho se ujal. Takovou horlivostí vymohl, že dne 14. června roku 1572 dovolil císař založiti v Brně Jesuitskou kollej a papež Řehoř XIII. vydal dne 20. prosince potvrzovací listinu ve příčině té. Papež výslovně

[36]) Ceroniho bibliotheka: MS. Nro. 61. — Historia univ. Olomucensis p. 1.

[37]) „Instruite nos, informate, excollite diligenter, nos enim haec nunquam in omni vita audivimus.“ Schmidl: H. S. J. I. p. 312.

tam praví, že „jest velmi mnoho práce na vinici páně, žeň že jest bohata na Moravě, ale málo prý jest pilných pracovníků". Okolnost ta že hlavně pohnula jej, aby v Brně založením kolleje otců tovaryšstva Ježíšova největší nouzi odpomohl.[38])

Kapitula Brněnská ani nyní nejevila přízně k novému tomuto podniku. Nastala totiž otázka, kde má nová kollej býti umístěna a odkud vzíti nadaci, aby členové řádu měli dostatečnou výživu. Tu kapitula nechtěla přinésti oběti žádné. Proboštu Janu Grodeckému nezbývalo, nechtěl-li se před papežem, císařem a biskupem Olomouckým kompromittovati, než odpomoci nesnázím těm ze svých prostředků. Propůjčil jim vlastní svůj dům, nedávno vystavěný na návrší sv.-Petrském dotud, pokud by něco jiného pro ně nalezeno nebylo.[39]) K výživě dostali od obou bratří Grodeckých pět popluží v Komárově, která jim bratří za tou příčinou zakoupili, statek na Cejlu se zahradou, dům na Cejlu,[40]) jedno popluží ve Starém Rousinově a jedno v Ořechově. Mimo to přidali jim roční úrok 12 zl. ve Zvonovicích a 24 zl. z polí na Cejlu. Mnohé z těchto statků náležely ovšem ku příjmům proboštství Brněnského, ale Jan Grodecký směl je darovati, poněvadž měl k nim právo. Byliť kanovníci Brněnští dlužníky svého probošta. Jan Grodecký koupil totiž mnohé statky a přidělil je kapitule, aby příjmy její zvětšil. Poněvadž pak i starý majetek kapitulní byl velmi zanedbán, postaral se Jan i zde o nápravu. Všechny sešlé a zanedbané pozemky kapitulní dal na své útraty opraviti, aby hojnější užitek přinášely. Aby vše, co ze svého vydal, zůstalo pro nepředvídané případy jeho majetkem, vzal si na nově přikoupené ty statky, jakož i na summy peněz, jichž k opravám vynaložil, od kanovníků řádně vyhotovený dlužní úpis. (Dokončení.)

Pomezný hvozd a nejnovější spisy o něm.

Sepsal *Jan Peisker.*

(Pokračování.)

Krajina jižně od Prachatic dosud slyne chovem dobytka hovězího a jméno Volary v krajině záhy zněmčilé samo již značí zaměstnání prvých, slovanských obyvatel. Volarští směli pásti v rozloze několika mil a oboje privileje, jim na to roku 1506 a roku 1596 Rožmberky dané, dlužno považovati za emfyteusi odvěkého obyčeje. Jen takto lze si vysvětliti, proč tvoří Volary samy o sobě okrsek, v němž by jinak bylo místa pro tucet kvetoucích osad. Při nynějších pracech melioračních přichází se na horním Povltaví zhusta na staré, dávno zanesené stoky a sběhadla, jimiž slatiny se odvodňovaly v luka. Mnohé z nich byly již ve XIII. století, jak „pratum Zbyadel" (1259 zakl. l. V. Brod.) ukazuje. Téhož snad původu jest místní jméno Stokovice. (Ukdch. v. Hft. 214, 243, nyní Stockernhof u Světlíka.) Na východní pak straně četné osady se jmény Svince, Sviny, Sviní hlava, Bu-

[38]) Ceroniho bibliotheka: MS. Nro. 200. fol. 3. — Schmidl.
[39]) Jest to nynější dům na Petrově, v němž přebývá kanovník Robert Suderla.
[40]) Schmidl zde jmenuje předměstí „Kail". Zajisté mýlka a má býti rovněž Cejl.

ková, Bučí, Bukovsko, Bukvice, Dubno, Dubová, Blanský atd. rovněž jsou významny. Pastvy vepřového dobytka v okolí Trhosvinském bývaly psanými smluvami přesně regulovány a dosud zachovala se drahocenná listina selská Todeňská z roku 1477 (universitní knihovna) obsahující smlouvu o pastvy vepřů „na žaludě i na bukvi" mezi obcí Todeňskou a vyvesněným sedlákem Sigmundem odtudž z Todně, majitelem bukového a dubového lesa v Hoře, a že pastva ta nebyla nevýnosná, vidno z platu, jehož se odvádělo ročně z půllánu po dvou čtvrtních ovsa. Listina výslovně zakazuje sbírání žaludův a bukvic, by to nebylo na úkor pastvě. Jako jinde sveřepice, tak v této krajině požívala svině zvláštní výsady. Zajímavo jest v tomto ohledu „Snešení pánů štvrtníků městys Trhových Svinů o pole, jenž slove ‚u vesci‘ [9]) v oktávě Božího těla (1694) o pastvy, ohražení i cest opravování a který dobytek se do toho pole honiti má aneb nemá, jakž se za starodávna zachovával a pod jakou pokutou" (archiv čtvrtníků ve Svinech). Odstavec třetí zní: „Jeden pastejř v jednom houfě dobytek hovězí . . . má pásti společně těm všem, komu tam přináleží ho pásti a jinému žádnému nic. Kdo tam právo nemá, takovému se nepovoluje, kromě svině."

Chtěli totiž uchovati jen pro sebe pastvu na svých úhorech, v jižních Čechách rychle se zelenajících, proto velmi vydatnou, jejíž největším hubitelem jest ovšem ryjící svině. Že se rytím půda zkypřuje, tomu nepřičítáno výhody ani dnes. Proto uvedená privilej měla asi základ v dávném obyčeji. Dosud jsou vesnice, které i soudem, ovšem že marně, vymáhají na svých sousedech, by starodávného úhorování trojstranného se přidrželi, dle něhož celá souvislá třetina celého polního ochozu leží přílohem jakožto na ten čas všem sousedům ku pastvě právem starodávným náležitá obcizna.

Jz. od Zátonu a jv. od Světlíka leží místo Oggold a dvorec Hengst. Registra z roku 1379 uvádějí silva Okolsky (č. 234.) a curia Konyn dicta Hengest (č. 20.). Tento Okol přichází v archivaliích Vyšňobrodských [10]) a Krumlovských ještě několikráte. Nynější název „Okolí" nemá dokladův a jest podobnou stvůrou doby nejnovější jako „Otov" (z Ottau!) místo „Záton".

V Čechách a na Moravě jest místní jméno Okol ojedinělé. Na pustách však uherských má význam pro nás velmi zajímavý. Heintl (Die Landwirthschaft des österreich. Kaiserthumes 1808 sv. I. str. 276.) píše: „Každá ‚guya‘ (stádo) má svůj vytčený prostor, na němž v létě pastvou se živí a v zimě beze všeho přístřeší neb jiné ochrany pod širým nebem na pouhé zemi tráviti a se plemeniti musí. V některých krajinách oplocuje se pro zimu prostor počtu dobytka přiměřený zvýší asi sáhu. Toto oplocení robí každý dle své libosti; nezřídka budují se zdi plotové pouze ze hnoje. Prostor tímto neb jiným způsobem oplocený slove košár neb okol a jest beze střechy. Sem shání se v zimě celé stádo, jakmile nenalézá na svobodné pastvě obživy."

Jsou tedy naše Okol a Konín v jistém ohledu snad synonyma. Kde však se tu vzalo jméno Konín v krajině, pro chov koní tak nevhodné?

---

[9]) Již dle jména toho patrno, že tam stála kdysi osada Vesec, jejíž sousedé přestěhovali se jakožto nově do svazku sousedského přijatí měšťané do Svinů, kdež až dodnes tvoří, ovšem pouze pokud se týče polí „u vesci", zvláštní obec. Není nemožno, že Sviny teprv přijetím soused Veseckých za spoluobčany ustavily se ve vesnici trhovou neb městys.

[10]) Na př. 1349: villam dictam Okol. (Ukdbch. v. Hhft.)

Což bylo-li to ono místo, na které v dobách dávných kočovný kmen, jenž v nedílnosti obýval horní Povltaví, přes zimu se stády svými se zdržoval?

Jižní a východní končiny Slavníkova panství popisuje Kosmas takto:

„Plagam ad australem contra Teutonicos orientales has urbes habuit terminales: Chinov, Dudlebi, Netolici usque ad mediam silvam. Item solis ad ortum contra Moraviae regnum castrum sub silva situm, nomine Luthomisl, usque ad rivulum Svitawa, qui est in media silva.“ Místo toto béře se po našem soudě příliš doslovně, když údaji: „hrady pomezní“ dává se smysl ten, jakoby hvozd tenkráte ještě až po Netolice byl sáhal, kdežto spíše tomu tak rozuměti dlužno, že to byli hradové nejzazší, za nimiž zcela dobře mohly již dávno předtím býti četné osady vesnické. Pan spisovatel sám ve skutečnosti nebéře údaje Kosmova doslovně, pronášeje domněnku, že starousedlé osady začínaly u Lhenic, tedy od Netolic jižně.

Kníže Břetislav II. (Reg. I. 119.) daroval klášteru Ostrovskému mimo jiné „circuitum silve, quod dicitur Zaton et capellam b. Joannis Baptistae, cum omnibus ad eam pertinentibus“, ležící na půl cesty mezi Krumlovem a Rožmberkem. Záton sám ležel ne-li na samé stezce Linecké, tož aspoň v nejbližším její sousedství. Srovnejme nyní krátkost času mezi Slavníkem a Břetislavem II. ležícího s ohromností plochy mezi Lhenicemi a Dudleby s jedné a Zátonskem (v I. polovici XI. století aspoň částečně již zkolonisovaným, jak z obdarování Břetislavova vysvítá) s druhé strany a poznáme, že nelze vykládati doslovně údaje Kosmova, jenž, jak Sedláček (Jak se měnily a ustálily meze Čech a Rakous dolních. V Táboře 1877 str. 5.) trefně podotýká, naznačil sám, „že Chýnov a Doudleby (a trváme, že i Netolice!) byly na té straně posledními značnými osadami, neužívaje o nich přídavku, jako u Litomyšle, již nazývá hradem stojícím pod lesem, jelikož tu les hned za Litomyšlí počínal. Za Doudleby a Chýnovem (jakož i za Netolicemi!) tedy byly sice vesnice, ale měst v tehdejším smyslu již tu nebylo.“

Dalo by se namítati, že vláda česká, v jiných končinách tak pečlivě a i v pozdějších dobách tresty krutými hvozd před vykácením hájící, sotva by právě na jihu, odkud stálé nebezpečí nepřátelských nájezdů hrozilo, přirozené hradby hvozdové se byla zbavila, aniž se postarala o jiný způsob opevnění. A právě stopy celého řetězu opevnění nejvhodnějších zřejmy jsou v tamních končinách, rozestavených tak dovedně, že s málo lidem stráž velmi účinná dala se držeti. Nehledě ani ku Hradišti (u Martínkova) již r. 1259 pustému, sotva hodinku od hranic vzdálenému, uvádím: Lúčovice (Kienberg),[11]) Thurmberg (srázný ostroh jižně od Malšin a západně od Ostrova-Werles ležící), Hlásný (Wachtern), Burgstall (u Dvořiště). Od jednoho místa ke druhému ohněm rychle dalo se oznámiti nebezpečí.

Řeklo by se třeba, že opevnění tato pocházejí teprv od Rožmberků, ze století XIII.—XIV. Pro ně však fortifikace tato neměla ceny, poněvadž bezprostředně na sever od této čáry neměli valných statků souvislých ani ještě ve století XIV. (jak Registra z roku 1379 nasvědčují) a proti králi by jich byli také nemohli užiti k možnému odboji, poněvadž čelí a ovládají

[11]) Strategickou důležitost hory této i v dobách pozdějších poznáváme z Popravčí knihy pánův z Rožmberka (vydal Mareš r. 1878 v pojednání učené společnosti) str. 40.: „chtěli klášter Vyšňobrodský vypáliti a někakú horu Lúčovice osaditi a špihovati (1423)“.

krajinou pouze na jih, a proti útoku od severu jsou zcela nepotřebná. Naproti tomu měli páni z Rožmberka v samých nynějších horních Rakousích rozsáhlé panství Haželské a dříve i Eibensteinské, jimž ovšem opevnění tato nesloužila. Ostatně poměry politické ve věku XIII. a XIV. nebyly takové, aby na Rožmbercích byly vyžadovaly zřízení vytčeného obranného řetězu, tento zřízen býti mohl jedině tím a prospěl jedině tomu, jemuž náleželo panství Boletické, roku 1261 klášteru Zlatokorunskému darované, a soudě dle donace Břetislava II. klášteru Ostrovskému, již v polovici XI. století obydlené.

V době před stoletím XI. byla veliká část horních Rakous k Čechám přilehlá pralesem, Čechy s té strany dostatečně hájícím a Čechům umožňujícím, by hvozdu ve vlastní zemi tak příliš nešetřili. Výhody této tušíme že Čechové vydatně užili velmi záhy a dostoupivše takto do hornatiny méně úrodné, ustali ve tříbení hvozdu, oblast Vltavskou opustili a do oblasti Dunajské sestoupili nejen na jižní straně pozdějšího panství Vitkohrádeckého, ale i hluboko na jih za Cáhlov (Freistadt), kde dosud jména Jaunitzbach, Feistritzbach, Flanitzbach, které pod Cáhlovem ústí do říčky řečené Feld-Aist, dávnou českou kolonisaci hlásají. Ještě v polovici XII. století bydleli Čechové při vodách těch, jak listiny mluví, nazývajíce je Jowernizze, Jowerniz fluvius (v letech 1142, 1159), Vlemitz, Vloens, Flenitz fluvius (1150), Viustriza (1160), (Urkundenbuch des Landes ob der Ens. Sv. I. a II.). Západně od nich teče říčka Gusen, v letech 1125, 1150, 1220 Gvvsin, Gusin, Gösine zvaná (srovnej rivum Hůzzni listiny Korunské z roku 1263). Ještě západněji, na samé stezce Linecké mezi Leonfeldenem a Wildbergem, leží Zwettel, ve století XIII. Zwetila, Zvetlik, Zwetelich zvaný. (Srovnej Lamprecht: Historisch-topographische Matrikel ... des Landes ob der Ens. Wien 1863.)

Podrobnější zprávy o horním Povltaví pocházejí teprve z polovice XIII. století, ale v nich jeví se krajina tato až po samé pomezí dosti hustě obydlenou. Kdy a jak byla osazena, z nedostatku pramenů nedá se ovšem rázem rozluštiti a badání v tomto ohledu mezí pouhých kombinací tak brzo asi nepřekročí. Proto přese všechno domnívali jsme se býti povinnými uvésti některé důvody, rannému vykácení tamního hvozdu svědčící, a odvážili jsme se toho již proto, že není nemístno uváděti, zprvu třeba na důvodech sebe chabějších, jednotlivosti z dávných dob historie naší znova na přetřes. Právě podobné partie vědy historické v jiných literaturách úžasně kvetou a na půdě ještě pustší, než byl náš věkovitý hvozd, k neočekávaným výsledkům a zejména o usazování se kmenů germanských na Rýně, duchaplné práce co den na světlo vynášejí. U nás však otázek podobných nikdo ani netroufá si položiti, neřkuli aby je probíral. A tak četné domněnky, které dávno před půl stoletím zprvu nesměle a velice skromně byly pronešeny aneb jen nastíněny, nenalezše odporu, stálým opakováním zkameněly v dogmata, vzdorující protidokladům nepoměrně mocnějším, než jsou vlastní jejich opory.

A proto snad nebude také nám zazlíváno, že nevěříme v široký, až ku Lhenicím a Dudlebům za doby Slavníkovy rozložený hvozd, ve který ostatně také Sedláček nevěří a nevěřil již ani výborný znatel horního Povltaví, blahé paměti P. Frant. Josef Sláma, jenž ve svém velepilném „Obrazu minulosti starožitného města Prachatic“ (v Praze 1838 str. 15.) napsal: „To jedno

téměř nepochybno, že Slované krajinu tuto . . . dávno před tím časem obývali, než se našim i venkovským dějepisům až potud udávati líbilo."

* * *

Dále (str. 8.) praví pan spisovatel:

„O toku Vltavinu v těchto místech (Vyšní Brod, Krumlov) výslovná zmínka činí se teprve okolo prostředka XIII. století, a sice v ten způsob, že název Vltava dán řece teprve od ohebu, kterýž ona u Heyrova činí na východ, kdežto hořejšímu toku říkalo se Vltavice. Listina z roku 1259 (Eml. 223.) a 1261 (320.) výrazně rozeznává ‚Vlitava flumen' a rivus ‚Minor Wlitauich'."

Odůvodňuje pak výrok tento pan spisovatel takto:

„Území, kteréž Vok z Rožmberka daroval klášteru Vyšebrodskému, prostoupeno bylo Vltavou od ohebu Heyrovského až k ohebu Vyšebrodskému. Co leželo za Vltavou, t. j. na jih k horám pomezním, ohraničeno bylo na západní straně stezkou, směřující z Čech za hory k Helfenberku (tedy asi od Heyrova k Helfenberku); na východní pak straně potůčkem Psín řečeným až k vrchu řečenému Strašidelník, a to tak, že meze zdejší nezahrnovala vesnice Svatomírovy, t. j. dnešní Zwarnetschlag. Co leželo před Vltavou, t. j. na severní straně, ohraničeno bylo potokem Mokrým (jehožto poloha hledati se musí mezi dnešním Kirchschlagem a Zátoní, neboť v těch místech spadal do Vltavy), a sice po tomto toku vzhůru ku prameništi jeho a dále přes vrch Hradiště k Vltavici menší a po Vltavici až ku rozhraní mezi Čechy a Bavory. Jest sice ještě řeč o Vltavici Větší, a sice v samém sousedství Vyšního Brodu, neboť ustanovuje (Vok), že k farskému kostelu ve Vyšním Brodě náležeti mají všecky osady jeho „inter Wlitavam et rivum Wlitauich majorem", avšak v tomto sestavení zůstává správa tato naprosto neporozumitelna."

Zde máme nový výklad zakladací listiny Vyšňobrodské i nezbývá nám nic jiného, nežli porovnati jej s výklady staršími, z nichž ani jediného pan spisovatel po ruce neměl. Při tom prosíme čtenáře, by nás stopoval na nejnovější štábní mapě. Listina sama vyčítá hranice darovaného újezdu následovně:

„. . . Nemus ex altera parte Wlytaue fluminis, uersus occidentem attingens uiam illam, que ducit Helfenberk, Hohenuurt cenobio . . . faciat metam unam. Et in parte orientali alia meta transit riuum quendam qui uocatur minor Wlitauich et ambit pratum Zbyadel, ut idem pratum cum aliis bonis conclusum ipso termino ad dictum cenobium pertineat integraliter pleno iure.

Item alia meta[12]) in riuo Mokri nomine terminetur, qui terminus, incipiens a flumine Wlitaua, dirigitur ascendendo usque ad ortum riuuli jam predicti et inde per montem Hradisch in minorem Wlitauich revertitur ex directo et ascendit in illo riuo usque ad altitudinem silve Boemiam et Bauariam dividentem. Item alia et ultima meta ex ista parte Wlitaue incipiens ab ipsa Wlitaua, ascendit per decursum cuiusdam ripe, que Psyn uocatur usque ad montem quendam Strasedelnik nominatum et ab eo ascendit directe,

---

[12]) Čtení „item alia meta" nenachází se v žádné z ostatních čtyř stvrzovacích listin. Místo něho čte se ve třech (Reg. II. č. 224., 225., 320.) „Et meta", a ve čtvrté (č. 261.) jest místo toto úplně vynecháno jakožto nesprávné, rušící smysl celku. Zejména slovo alia do kontextu nikterak se nehodí.

preteriens metas et terminos uillarum, que fuerant Suatomiri usque ad metas domini Witkonis de Crumlow. Predicto insuper cenobio piscaturas concessit et per has metas distinxit, videlicet quod mete piscationis iam dicte incipiant a riuo Mokri in flumine Wlitaua et ascendant usque ad metas Witkonis predicti . . ."

Nejstarší výklad podal r. 1814 Millauer (Ursprung.):

via quae ducit Helfenberk = bey Stift Strassholz (zjz. od Vyšn. Brodu, na hranicích).

minor Wlitauich = Tyrnau, auch Kammerbach (ústící u Vyšn. Brodu).

Zbyadel = Felder zu d. Stifte und Markte Hohenfurt.

Mokri = Ziehbach (vyvěrá nad Martínkovem a ústí východně od Vyšn. Brodu).

Ad ortum riuuli Mokri = bey Martetschlag.

Hradisch = Stainwand am Taschenwalde (pod nynějším Oedhäuselbergem u Martínkova).

Psyn = Natterwiese (sz. od Kláštera).

Strasedelnik = Haidberg bey Neuhäusel (Haberg, mezi Lindbergem a Neuhäusly, západně od Vyšn. Brodu).

uille Suatomiri = Limberg, Dobring.

usque ad metas Witigonis = bey Heuraffel.

Tento Millauerův výklad přijal také Pangerl (Mitthlgn d. V. f. G. d. D. i. B. IX. 13.), jemuž se však při tom přihodila ta mrzutá nehoda, že zapomněl zeptati se, kde Ziehbach, Durnauerbach a Natterwiese leží, čímž Millauerův výklad valně popletl.

Walfried (Mitthlgn. XVIII. 274.) spáchal na dosti již spleteném výkladu Pangerlově totéž, co tento na Millauerově výkladu nepochopil, a zamotal takto, neznaje krajiny, kde přec dlouho sám žil, věc dvojnásob.

Pan spisovatel sám vykládal listinu tu již v Památkách (VII. 308.) následovně:

„Byla otázka, kde by se asi hledati měl vrch Hradisch, jmenovaný co hraničník v listině kláštera Vyšebrodského od roku 1259. — Zdá se nám, že k nalezení polohy vrchu tohoto přispěje porovnání listiny Vyšebrodské s listem kláštera Svato-Korunského z roku 1263 . . . Král Přemysl II. dal klášteru Korunskému statek Bolotice . . . kteréhožto meze . . . byla . . . potůček Húsný v sousedství osad Chřenova, Kladna, Za-horú a Kájova." Dále se praví: „Abhinc in parte orientali extenduntur termini ad montem . . . Radisch . . . praetereunt praedium Hyrzonis et transeunt . . . Wlthawam . . . Jestliže tedy hranice statku Bolotického šly od vrchu Hradisch směrem od Kájova k Vltavě a dále ke hranicím zemským, m i m o j d o u c e o k o l o s t a t k u H r z o v a: tedy vrch Hradisch hledati se musí asi tam, kde nyní zříceniny zámku Pasovarského se nacházejí, mezi osadami . . . Höritz, Lagau a Kirchschlag. — Dobře-li tak, tedy byl vrch Hradiště mezníkem mezi statky Korunskými a Vyšebrodskými a jestliže v listině Vyšebrodské praví se: Meta in rivo Mokrý nomine, qui terminus incipiens a fl. Wltawa dirigitur ascendendo usque ad ortum rivuli jam dicti, et inde per montem Radisch in minorem Wltavic revertitur ex directo et ascendit in illo rivo ad altitudinem silvae inter Bohemiam et Bavariam, tedy jest to severní hranice statku Vyšebrodského, a potok Mokrý znamená tu potok tekoucí okolo Svévaru do Vltavy u Zátoně (Ottau), takže by severní hranice statku Vyšebrodského tato byla: Od řeky Vltavy (u Zátoně) vzhůru jdouc po potoku Mokrém až ku pramenu jeho, a odtud přes

vrch Hradiště až k Vltavici (u osady Unter-Muldau) a po této po rozhraní zemské."

Srovnáme-li oba výklady páně spisovatelovy, shledáváme, že jsou asi totožny. Východištěm celého výkladu byl panu spisovateli mons Hradisch, kteréž jméno se vyskytuje také v zakladací listině Zlatokorunské z r. 1263. (Reg. II. 409.) Radisch listiny Korunské má pan spisovatel za totožný s oním listiny Vyšňobrodské, a v tom leží základný ten omyl.

Zde třeba probrati stručně konec listiny Korunské, při čemž především upozorňujeme na faktum již Pangerlovi známé (Ukdbch. v. Gldn. Kron str. 2.), že listina tato jmenuje jihozápad jihem (in parte meridiana metis Teutonie!) severozápad západem, severovýchod severem a jihovýchod východem. Listina praví: „... inde per summitatem montium Bůleb et Huba ad montem Naklethi, ab hinc descendunt per rivum Hůzzni et circueunt ac includunt totum predium Crenow, Claden, Zaboru et Kayow dictum, prout ipsius predii mete antiquitus sunt distincte. Abhinc in parte orientali (sic!) extenduntur ad montem, qui Radisch nuncupatur, exinde pretereunt predium Hyrzonis et transeunt flumen Wlthaam ad terminos Teutonie supradictos."

Registra z roku 1379 č. 300. uvádějí „Silva Luzie inter silvas Hubam et Bullouensem", „silva Bullow", „silva Huba".

„Bulový-Ochsenberg" leží na východ od Dobročova a na jz. od Brloha a Húba přeloženo ve Schwammenberg (ssv. od Chvalšin a jižně od Rojšína), tak že „na Kleti" spadá na nynější Schöninger. Hřebeny těchto tří hor tvořily povždy hranice panství Korunského.

Od Kleti ku potoku „Hůzzni" (Putschenbach, ústící u Dobrkova) dále po východních mezních vesnic Křenového (nikdy Chřenov! Jir. 13.), Kladného (nikdy Kladno!) a Zahorů (Záhorkov-Ahorn). Nad Záhorkovem tuším překročila hranice podruhé potok, nyní Hořickým zvaný, jenž však ve XIV. století Poleſſnicze a v XV. Polecznicze slul a vedla kolem jižních mezí Kájova (vulgo Kájového) mezi Přelšticí a Novosedly k hoře Hradišti, jak dodnes sluje (Radisch), strmý roklinatý vrch západně od Rovného (Ruben) a východně od Provodic (Probolden). Podivno, že ani na nejnovější štábní mapě není!

Není tedy totožno Hradiště listiny Korunské s Hradištěm listiny Vyšňobrodské, neb jsou aspoň v tom veškeří vykladatelé listiny Vyšňobrodské za jedno, že až k Rovnému újezd Vyšňobrodský nesáhal.

Nyní se vraťme k listině Vyšňobrodské. Dle výkladu páně spisovatelova dostalo se klášteru krajiny jižně potoku od Světlíka (Kirchschlag) jdoucího a u Zátona (Ottau) ústícího.

Ale jak mohl dáti klášteru pan Vok krajinu tuto ohromnou, která mu nikdy ani nenáležela? Vždyť sem spadá skoro celé Frymbursko, které držel tenkráte pan Vítek, půl Záchlumí atd., vždyť sem spadají Jívovice (Deutsch-Gillowitz), „Nolomich" (Fischern) a „Xvadowi" (prý Wittingshausen, po našem soudě Reith, hned vedle předešlých) o nichž sám pan spisovatel se zmiňuje (str. 10.), že byly klášteru darovány teprv roku 1277 panem Vítkem z Krumlova! Právě tato donace Vítkova, až ku samé Vltavě na sz. od Vyšn. Brodu sáhající, přímo bije do očí, že újezd panem Vokem klášteru darovaný ležel celý na pravé straně Vltavy a tak zvrácena domněnka, že Vltava Vltavou slula teprv u „Heyrova" a že hořejšímu toku říkalo se Vltavice. Mimo to potůček Psyn ani v listině se neuvádí; ripa není potůček. Jméno Svatoměrov (Zwarnetschlag) ještě dávno

není dokladem k tomu, že to jedna z vesnic kdysi Svatomírových. Vždyť ani Těchoraz (Zichras) ani Martínkov (Martetschlag) ani Waldau (nepochybně po česku Vltavice), tedy osady Vyšn. Brodu mnohem bližší, nebyly obsaženy v donaci Vokově! Prvých dvou nabyl klášter teprve v letech 1384 a 1385 a třetí daroval Jindřich z Rožmberka roku 1293 Oldřichovi Gusnerovi.

Proto věříme panu spisovateli (str. 9.), že „v tomto sestavení zůstává zpráva tato naprosto neporozumitelna".

V pravdě a ne jinak šly meze újezdu následovně: [13])

Severní a jižní hranice byly již přírodou dány, t. j. tokem Vltaviným a horským hřebenem pomezním, jehož délka vytčena na západě místem, kudy stezka do Čech vcházela, a na východě malou Vltavicí. Stanovitelé hranic [14]) měli tedy vytknouti přesně meze západní a východní, které i louku Sběhadla měly objímati.

K účelu tomu vyšli asi z místa nejpohodlnějšího, odkud mohli v obou těchto různých směrech sázení mezníků nejsnáze před se bráti, totiž od potůčku Mokří, nyní Ziehbach, jenž u Martínkova počíná, na východ teče, severně od Zábraní k severu se otáčí a východně od Včelína (Bauhof) [15]) ústí.

Jdouce tedy od ústí jeho vzhůru, obešli louku Sběhadla až ku vrchovisku potůčku toho, t. j. na horu Hradiště nad Martínkovem, která nyní slove Ödhäuselberg. Toto však jméno prý staré není a má prý původ svůj od zřícenin dřívější myslivny dosud patrných. Dle toho by tedy jméno Ödhäuselberg se jménem Hradiště nesouviselo.

Sestoupivše na to s hory Hradiště, dostali se do údolí malé Vltavice, která tekouc od rakouské osady Durnau, nyní Durnauerbach slove, na dolním toku však jméno své v Hammerleuchtenbach mění a u Vyšního Brodu ústí. Podél Vltavice tedy šli stanovitelé mezí až na hranice zemské a osadili takto meze východní. Na to vrátili se k ústí potůčku Mokří stanovit mezí západních.

K tomu cíli šli kolem potomního Včelína (Bauhof) a po břehu Psyn, Pzyn, Pyzin (Bziny?) zvaném, až došli „hory" Strašidelníku (Teufelsmauer) a odtud vystupovali („ascendit" v listině, srozumitelné pouze tomu, kdo místa ta očitě zhlédl) již v rovné čáře podle východních mezí vesnic kdysi Svatomírových (Lindberg a Dobring), až došli místa, kde stezka do Čech vcházela a kde panství Vítkohrádecké s darovaným újezdem od té doby povždy se stýkalo. Stezka Helfenberská nečinila tedy po celé svojí délce až ku Vltavě hranic újezdu, nýbrž dotýkala se jich pouze u Lhoty (Stift).

Mimo tento malý a chudý újezd nadal pan Vok bohatě klášter statky v jiných končinách a přifařil k Vyšnímu Brodu osady všechny i tehdejší i ty, které by později povstaly na území mezi Vltavou a Vltavicí větší, nyní Haimbach zvanou, severně od Gerbetschlagu ústící.

Opakujeme ještě jednou, že bezprostředné, z části též i panem spisovatelem uvedené zprávy nezvratně dokazují, kam až meze újezdu Vyšňobrodského nesáhaly, čímž zkušebné pole tak jest omezeno, že mýlka tu naprosto nemožna. A na tomto omezeném poli může čtenář stopovati nás již dle pouhé mapy. Tu není jiných potoků, jiných vrchů, jiných osad. Údaje listiny dopadají míněných míst tak určitě, že chyba kterákoli naprosto jest vyloučena. Zásluhu o to má genialní Millauer, jehož mi-

---

[13]) Viz „Sborník historický" klubem vydaný roku 1883 str. 29.
[14]) O podobném vymezování újezdu srovnej listinu z r. 1203. (Reg. I. 468.)
[15]) Na nové štábní mapě Včelín není, na staré jest.

strovské práce bohužel tak daleko zamlkly, že jich pomíjejí i nejznalejší znatelé české historiografie. Ony však přece jednou z prachu vyvstanou jako kámen úhelný veškerého místopisu jihočeského.

* * *

Na str. 9. uvádí pan spisovatel deset místních jmen z donační listiny Vyšňobrodské z roku 1259. Jména tato psal písař německý, dle něhož pak tato část listiny sdělána ovšem slovně nesprávně. Dvůr „Polen" nikdy po česku neslul jinak nežli Spolí, v „Mnichnice" jest první n zbytečno, nepochybně chyba tisku, Plan (nikoli Oberplan, místo které tehdy ještě náleželo Přemyslu králi), Stradenich (prý „neznámého položení") a Lutwinouich leží hned za sebou na Vltavě nad Budějovicemi.

* * *

Na str. 10. Villa Xvadowi que nunc vocatur „curia Witigonis" nemůže býti „pozdější a dnešní Wittingshausen", poněvadž na této hoře by scházela dvoru hlavní věc, t. j. pole, a žádná z přečetných zpráv o panství Vitkohrádeckém o čems podobném se nezmiňuje.

* * *

„Merica t. j. marca neboli mähring t. j. po česku ochoz nebo újezd. Osada trhová, nepochybně dnešní Oberhaid."

Merica znamená dle Ducange Glossarium mediae et infimae latinitatis: „Nemus, silva, atque interdum terrae circumquaque adjacentes... Proprie, Silva, in qua aluntur apes unde Merica apum."

V jižních Čechách jsou čtvery:

1. Merica Rinoldi, Oberhaid, Myšlany.
2. Merica Philippi, Unterhaid, vulgo Interhaid, Dvořiště.
3. Merica, Oberhaid, Zbitiny, jižně od Prachatic.
4. „Merica vel Heyde", v rychtářství Netolickém (Ukdbch v. Goldenkron).

Již to, že všechny tyto Hajdy a pouze jen tyto čtyry osady po latinsku merica slovou, nehledě ani k tomu, že místní toto jméno i v jiných končinách našeho království, ba i ve Slezsku [16]) se vyskytující, takto do latiny se překládá, dokazuje, že významy obou jmen se kryjí. Haid pak dosud znamená borovinu na blátě — Haideland — a v tom smyslu uvádějí také Registra Rožmberské z r. 1379 u nyn. dvora Lhoty (Lhota Sarthonum) lán silve mericee.

(Dokončení.)

Drobnosti historické.

V. Dvě zprávy o Velehradě Moravském.

Podává *Ferdinand Tadra.*

V době nynější, kdy se strojíme k oslavení památky věrozvěstců Slovanských na místě hlavního působení jejich, staroslavném Velehradě, bude zajisté každá nová zpráva o místě tomto vítána, tím více obsahuje-li uznání a nový doklad starobylosti a slávy posvátného místa tohoto z doby starší,

[16]) Zeitschrift des Vereines f. Gesch. u. Alterth. Schlesiens XII. 1874. str. 16.

středověké. Podávám zde z rukopisu knížecí biskupské knihovny v Celovci, o němž jsem v čísle předešlém časopisu tohoto zprávu podal, dva listy biskupa Olomouckého Jana ze Středy č. Neumarktu (1364—1380) kláštera Velehradského se týkající. Oba listy psány jsou — jak jsem již v dotčené zprávě své doložil — asi v letech 1374—1378.

V prvním z nich žádá biskup Olomoucký papeže za udělení pontifikalií opatovi Velehradskému a odůvodňuje žádost svou velice vřele, odvolávaje se na starožitnost slavného kostela Velehradského, kterýž kdysi ctěn byl jako metropolitní — sídlo tedy arcibiskupa — jakožto ostatních kostelů matka, kterýž již tenkráte práva toho (t. pontifikalií) užíval, jež mu navrátiti hodno, aby i lid se opět na slávu jeho rozpomínal. Jest zajímavo, slyšeti slova takováto o Velehradě od vysoce vzdělaného a slovutného biskupa, jakým zajisté dřívější dlouholetý kancléř císaře Karla IV. byl, a to tím více, an ještě nedávno rozličné pochybnosti o starožitnosti nynějšího Velehradu vyslovovány byly.

Žádost biskupova byla od papeže vyplněna, opatovi Velehradskému uděleno právo nositi mitru atd. (usus pontificalium); zprávy však, kdy se to stalo, nejsou určité: (Srovnej: Volný, Kirchl. Topogr. O. II. 260.; — Sborník Velehradský II. 42.)

Druhý list poslán byl od biskupa Olomouckého opatovi Velehradskému a týká se výborného jakéhos zpěváka, který byl succentorem v Kroměříži [1]) a jako takový kostelní hudbu v chrámě Kroměřížském velmi zvelebil, tak že biskup slovy přímo nadšenými o jeho umění mluví. V listině není sice praveno, byl-li dotčený umělec členem kláštera Velehradského, uvádí se pouze, že na dvě léta odešel do kláštera tohoto, nejspíše za příčinou dalších studií ve škole klášterní — tak aspoň rozumíme slovům listiny té. Biskup Olomoucký však nejspíše pozoroval úpadek hudby kostelní v městě svém a proto žádal opata Velehradského, aby před uplynutím dvou let dotčeného succentora propustil a jemu dovolil, aby se do Kroměříže navrátiti směl.

Podávám oba zajímavé listy biskupa Jana Olomouckého v plném znění:

1.

Olomucensis [episcopus] ad papam pro infulatione Welegradensis abbatis.

Sanctissime pater et domine mi metuendissime. Dignum est, antiquitati reverende honorem servare, condignum ad instar altissimi creatoris et domini, qui sui bonitate patenter asseruit, non se venisse legem solvere sed implere. Verum cum alias insignis Welegradensis ecclesia in honore metropolitico velud aliarum ecclesiarum mater et princeps extiterit et nunc temporalium mutatione successuum sub illius devotissimi viri s. Bernardi, olim Clarevallensis abbatis patrocinio ad mensuram Cisterciensis ordinis sub abbatis regimine gubernetur, congruum non tamquam dignum eciam foret, tanto metropolitico dignitatem relinqui, ne tantus honor deo et sanctis iam cognitus oblivioni penitus apud hominum negligenciam mitteretur. Idcirco S. V. supplico precibus humilibus et devotis, quatenus ad honorem omnipotentis Dei ob humilium precum mearum devotam instanciam venerabilem virum abbatem insignem loci predicti et suc-

[1]) Rektorem školy Kroměřížské byl téhož času „magister Gregorius", přítel biskupa Olomouckého, kterýž v několika listinách biskupových (v témž rukopise) se jmenuje.

cessores ipsius dignetur Vestra clemencia tam infula quam anulis pontificalibus decorare, dum pridem tanti honoris privilegio dicta gaudebat ecclesia et in habentibus simbolum transitus sit circumquaque facilior. Juste convenit, eam dictis honorare insignibus quidem decoris titulis [sic], ut homines singuli pro decore domus divinice eciam dignitatis antique pie devocionis studio memorentur. Et Vestre Sanctitatis devota filia Welegradensis ecclesia talis presulis exaltacione letetur. Nam et si Serenissimus dominus meus Imperator in hac materia non scribat ad presens, eo quod domino abbati videntur scripta sufficere [mea?], in hoc tamen una cum Illustrissimo fratre suo contentabitur ad graciarum acciones uberes referendas. Personam ɔc.

2.

Olomucensis [episcopus] scribit Welegradensi abbati pro succentore, ut det sibi legitimam revertendi ad ipsum.

Venerabilis domine, pater dominabilis, amice carissime. Habito respectu ad multiplicem honorem, quem in presencia succentoris nostri Cremsirensis habuit collegium et pensato cultu divino, quo sub eius regimine ad sinceritatem devocionis magne suscitabantur corda fidelium, dum tam distincte eius ordinante doctrina in ipsa ecclesia divinum officium caneretur et sencientes nostram delectacionem comminutam per eiusdem succentoris absenciam, qui musice proporciones sic temperabat dulciter, ut suavitate sui cantus armonici anima nostra in gaudio letaretur, nulla racione mens nostra quiescere aut tranquillari potuerit nostri motus, nisi prefatus succentor revertatur ad nostri presenciam, ut more solito plausibilis iocundissime sue vocis integre canoribus gaudeamus. Propter quod, Venerabilis pater, P. V. sub indubitata exaudicionis fiducia presentibus exoramus, quatenus non obstante biennio quo et probare et probari debuerint [sic], restituta sibi pecunia, quam attulisse dinoscitur, obice redeundi, nam ita grandem spem fiducialis amicicie in vos reponit nostre deliberacionis integritas, ut non quidem sperare sed expresse scire velimus, quod ad nos tanta flagret vestri amoris sinceritas, quod non in hiis tam modicis, verum in multo maioribus efficaciter audiamur, quod ab audiente pro voto scribentis traducitur in effectum. Datum ɔc.

VI. List o Mikulášencích na Moravě.

Podává *Jan Tenora.*

V pojednání svém o Mikulášencích (Č. Č. M. r. 1876) činí Josef Jireček zmínku o tom, že Mikulášenci i na Moravě rozšířeni byli. Jako doklad toho sděluji list z r. 1597 z archivu městečka Kunštatu psaný farářem Lysickým správci církve na Kunštatě. Podskalí, o němž list se zmiňuje, jest bezpochyby u vesnice Lhoty Rapotiné nedaleko městečka Doubravice. Zní pak list ten takto:

Ctihodnému muži knězi Thomašovi Prokopiovi, věrnému správci církve boží na Kunstatě panu bratru a kmotru mému milému.

Salutem precatur a Dño etc.

Ctihodný muži kněze Thomaši, pane bratře a kmotře v pánu upřímný. Tejna před Vámi toho nečiním, že budouce této pominulé neděle v Bozkovicích na tom sme se snesli s knězem Jiříkem, aby dá-li Pán Bůh Dominica Jubilate opatříce jeden každý církev sobě svěřenou, do Podskalí mezi bratří

plačtivé (poněvadž na ten den tam své shromáždění míti budou) se vypravili, a tam náboženství jejich, ano i ceremonie jako sou, čehož já zdávna žádostiv byl jsem, abychom poslechli a zhlídli. Vás za to žádám, pokudž možné jest, že nám za jednoho thovaryše cesty do též synagogy se propůjčíte, a s námi, na svém místě doma někoho zanechajíc, tu pout vykonáte, nebo odtud dá-li Pán Bůh na druhý den do Skal k zhlednutí abysme a nebo propasti se vypravili, mínime. Té jsouce k Vám naděje nepochybuji, že k žádosti snažné odporovati nebudete, nýbrž ji vykonati a dá li Pán Bůh v sobotu ante Dominicam Jubilate tím časněji buď do kázání a nebo k večeři do Bozkovic se najíti dáte. S tím milosti Boží poručený buďte. Datum na Lysicích 17. April. 97. (t. j. 1597).

VII. Revers obce Krňovské z l. 1630.

Sdělil *Em. K. Zeiner.*

Na prvé stránce staré knihy gruntovní, již si město Ústí n. O. l. 1552 založilo, vepsán jest — bezpochyby z poručení Karla Eusebia knížete z Liechtenšteina — revers obce Krňovské, jímž tato „bludů“ husitských se zříká. List ten zní následovně:

„My purkmistr a rada města Krnova J. M. K. z Liechtenšteina: známo činíme všem vědomě, jakož jsme my i také všickni naši předtím z nevědomosti od spasitedlnyho náboženství odvedeni byli a v bludech zůstávali a tou příčinou v mnohy neštěstí i rozličné těžkosti upadli, nyní pak zase skrze zvláštní řízení P. B. Všemohucího k nejstarší, pravé římské, katholické a apoštolské víře jsouce přivedeni: z toho Jeho Milosti Božské děj se věčná čest a chvála!

Pročež činíme a nařizujeme ze svobodné vůle a jednomyslného snešení města konšelů, obecních starších i všech cechův i také cely obce takové statutum, že my i také všickni naši potomci netoliko při tyto poznaly a vyznaly, spasitedlny, římsky, katholicky víře stále setrvati a zůstávati máme a chceme; též podobně, aby nižádný nyní i na budoucí časy v témž městě aneb k němu přiležejících vesnicích poddanost přijati, mnohem míně ani trpín nebyl, leč by ten římského a katholického náboženství horlivým milovníkem nalezen a k němu pravým srdcem připojen byl. — Vyměřujeme též přestupníkům téhož přístně neproměnitedlné trestání a pokutu a k pevnějšímu zdržení téhož statutum podáváme a zavozujeme sebe všickni vespolek k artificatii J. Císařské a Královské Milosti, jakožto našeho všech nejmilostivějšího císaře a krále a pána. — Pro lepší toho jistotu my svrchupsaní pečeti naše, městskou, rychtářskou, též všech cechův na potvrzení tohoto statutum s vědomostí všechněch nás přitisknouti sme dali. Act. v Krnově 16. Martii letha 1630.“ [1])

[1]) A vskutku kníže Karel Euseb z Liechtenšteina záhy dospěl tam, kam reversem Krňovským směřoval. Nebo Lanškrounští, kteří ještě l. 1627 přijetí víry katolické rozhodně se opírali, mluvili již l. 1633 takto: „Poněvadž pobožnost má zaslíbení nynějšího i budoucího života i my také z jednospolečného celé obce naší městské i předměstské snešení příkladem jiných větších J. M. K. měst a obcí za právo jsme to sobě nařídili a ustanovili, abychom netoliko v té poznalé, vyznalé a přijaté svaté víře katolické sami i s budoucími našimi stále trvali, od ní neodstupovali, ale ji hájili, zastávali a do obce naší, buď ten, kdo buď, kterýžby se s námi v témž sv. náboženství za jedno nesrovnával, nepřijímali, nad tím ochrannou rukú drželi a přestupníky trestali.“ (Knížecí archiv Lanškrounský.)

VIII. Fridrich II. král pruský r. 1742 ležením v m. Chrudimi.

Sdělil *Ant. Rybička.*

Na své výpravě proti králové Marii Terezii r. 1742 Fridrich II. král pruský přitáhl dne 17. dubna t. r. do m. Chrudimi, kdež napotom pobyl až do 15. května t. r. Celá válečná moc pruská do Čech tehdáž vpadlá rozložena byla na tři tábory; hlavní tábor králův byl v Chrudimi, skládaje se ze 16 praporů pěších a 28 švadron jízdných; druhý tábor položen byl do Litomyšle a krajiny tamní, čítaje 10 praporů pěších a 20 švadron jízdných, třetí pak část vojska pruského pod generalem Kalksteinem, co do počtu rovnajíc se táboru druhému, obsadila Horu Kutnou a příležící okršlek.

Co se po ten celý čas v m. Chrudimi dálo, o tom zůstavil tehdejší městský syndikus a soused Chrudimský Norbert Lehner obšírnou zápisku,[1]) která, co formy i věci se týče, jest nemálo zajímavá a čtení hodná, pročež ji zde s malými změnami téměř doslovně u veřejnost podáváme.

„Dne 10. decembris 1741 přitáhl sem do Chrudimi celý slavný královský Althauský dragounský Regiment s P. generálem Berlingrem, kteréhož také princ Kristián z Lobkovic následoval. Na to dne 16. dto přitáhl sem král. pruský General Gäsler se čtyřmi Eskadrony král. pruského Malachovského Regimentu husarského; neméně dne 27. dto přimaršírovalo vojsko kurfirsta Saského a krále Polského se svým generalem Fürstenhof nazvaným, jenž na děkanství zdejším až do m. dubna toho léta docházejícího 1742 svůj kvartir měl. Po vymaršírování téhož Saského vojska přitáhl J. Král. Milost Fridrich, král Pruský a kurfirst Brandeburský sám osobně s druhým a třetím batalionem své král. gardy a s ostatní suitou ke 4000 mužů počítající."

„Kdežto zde v Chrudimi celý succus král. pruské armády k spatření byl, anotiroval jsem z něho jenom některé vzácnější osoby: J. Kr. Milost, téhož starší bratr princ Vilím jakožto generalmajor; item mladší bratr princ Heinrich, jakožto obrist; téhož švakrové: markrabě Karel, generalmajor, markrabě Vilím oberst, princ Ferdinand z Braunšweigu, starý i mladší princové Leopold Dessau; král. tajná rada z Eich, vrchní komorníci z Fridersdorfu a Andersohn, grand maitre d'Artillerie Schmettau; téhož inžinýr leitnant Lehmann, generaladjutanti oberst Hanke, Bork, Wartensleben, Stolle, Schmettau, Winterfeld, Einhausen; křídelní adjutanti obristleitnant Witich, major Münchov, major Kauchler, 3tí adjutant Capitan Blankensee, Ölsnitz, Sydow, Mollendorf, Generalkvartiermeister Obrist Schmettau, téhož leitnant Major Wreden, general Gässler, Obrist Schwerin, Bredow, major Stach, Ingenieur Capitan Seignionot (?); leitnanti Honauer, Sandberg, Designant Flek; polní kazatel Günther,[2]) stabní chirurgus Bonner, Feldapatyka, Jagdjunkers, Jaegerchor, Staabsfourier, General Wagenmeister Syler, komando artillerie s 30 kusy moždířů a haufnic."

„Na jména mnoha jiných pánů officírů jsem se ani doptati nemohl, jenž všichni od 17. dubna 1742 až do 12. maje t. r. constanter v tomto král. městě Chrudimi svůj kantonirung a kvartír měli, kdež J. Král. Milost v domě paní Ludmily Capetovy, od starodávna Sochorad nazvaném, na rohu rinku

---

[1]) Liber Contr. XII. fol. 87.—89.

[2]) Pastor Günther byl po celý ten čas ubytován v domě N. Lehnera na Novém M. Chrud., od něhož pak Lehner dozvěděl se rozličných dat o vojště pruském.

proti dlouhé podsíní situírovaném [3]) skrze dvě neděle, pak zase skrze dvě neděle v dvoře kolovratovském na podměstí sv. Janském [4]) svůj kvartír sobě obrati ráčila, kdež od celé král. pruské armády každodenně jiní a jiní officírové sem na ordonanci dojížděli. [5]) — Co vychování toho nepřátelského lidu (mimo neslýchané ordonance koní a forsponu) koštovalo, to počty kontribučenské r. 1742 obšírně o sobě obsahují. Když ale Jeho Král. Milost svou celou na 40.000 mužů zbrojného lidu skutečně vycházející armádu sem k Chrudimi stáhnouti a dne 12 máje svůj lager v dvojích trefách záležející hned od Slatinan přes Skřivánky až k Medlešicům položiti ráčila, jaká tu na rolích, lukách, zahradách a vinicích učiněna — přes 50.000 zl. nyn. vynášející — škoda, a jaký strach a bázeň následovala; — to sobě jedenkaždý pomysliti může!?"

„Když pak král. uherské vojsko s p. generálem Nadasdym v okolí m. Chrudimi se ukázalo a o tom skrze nešťastné židy králi Pruskému kundšaft dán byl, tu on dne 15. máje v noci s nemalým strachem a bázní své celé ležení najednou zdvihl, sám pak (král) den před tím s 10.000 muži té nejlepší kavalerie a infanterie tuž svou armádu předcházel, k Čáslavi dále maršíroval a na to po stalé se bitvě u Chotusic s naší nejmilostivější Královnou a Paní pokoj učinil."

„Největší starost a bázeň byla v Chrudimi o zázračný obraz našeho nejsvětějšího Salvatora, který po nějaký čas skrytý zůstati a na místě jeho můj (Norberta Lehnera Syndikusa) svému pravému originálu velmi podobný obraz k veřejné veneraci v ten čas na oltář exponirovaný býti musil. [6]) Jistě, že Bůh všemohoucí prostředkem svého svatozázračného obrazu toho, ačkoliv všemi ouzkostmi, bídami, strachem a bázní naplněné, však nicméně své nejmilostivější Královně a dědičné Paní i také v nepřátelské moci postavené věrné král. krajské a věnné město Chrudim osmkrát zvlášť chrániti a zastíniti ráčil; nebo"

1. „Týž svatozázračný obraz sám, jakožto nejdražší poklad zdejšího města a celého chrudimského kraje do nepřátelských kacířských rukou nepřišel;

2. Když Saský lid, od Brna repušírovaný, svou cestu skrze Chrudim zpátky vzíti chtěl, to pro tehdejší tam přítomnost krále pruského učiniti nesměl, nýbrž okolo Chrudimi po horách marchírovati musil, kdežto kdyby

---

[3]) Dům to vedle nynější pošty, někdy J. Krátkému a později paní Marii Skopcové náležitý.

[4]) Dvůr druhdy Kuchinkův, nyní Wiesnerův.

[5]) Dle zachovalé se pověsti král Fridrich prý po celý čas svého přebývání v Chrudimi zanášel se bedlivě čtením, psaním a „muzicírováním" (na flétnu). Z pozůstalých spisů královych (Fridrich II. hinterlassene Werke. Augsburg 1789 Band VIII., p. 123.—136.) vyrozumíváme také, které básně (francouzské?) král Fridrich tehdáž — dne 21., 27., 29 dubna, 5., 8., 11. Maje — v Chrudimi byl složil.

[6]) Král Fridrich II. dozvěděv se, že by v děkanském chrámu P. Chrudimském choval se vzácný obraz divotvorný, navštívil dne jednoho s bratřími svými chrám ten. O čem když se tehdejší děkan p. z Vlkanova dozvěděl, spěchal tam, aby krále přivítal. Král se ihned ptal děkana, jestli tu vystavený obraz jest ten pravý, o němž se rozličné divy vypravují? Když se pak přiznal, že on z bázně před Prusy evangelickými pravý obraz odstranil, a jiný mu podobný na oltář postavil, král děkanovi rozkázal, aby ihned pravý obraz sem byl přinesen. Což když se stalo, král s bratřími obraz bedlivě ohledal a děkanovi, aby jej na oltář postavil, důtklivě nařídil a pryč se odebral. V malé chvíli po té položena jest však pruská stráž vojenská k dveřím chrámovým, by žádný odtamtud nemohl něco násilně odnésti a zůstavena tam stráž ta tak dlouho, až vojsko pruské z Chrudimi odtáhlo.

ten zpátkem táhnoucí saský lid skrze Chrudim byl marchíroval, jistě by město, tak jak se to stalo, k vyplundrování a vyrabování bylo přišlo.“

3. „Sedlský lid, obzvláště okolo Chrudimi se vynacházející, jenž sám po Brandeburkovi dychtil, zde — jak se to v jiných krajích přihodilo — žádné pozdvižení nenatropil a městu v ničem neuškodil.“ [7])

4. „Král pruský zdejšímu městu — bezpochyby z obzvláštního zřízení božího — velmi milostiv byl; nebo od toho města ani krejcaru nějakého brandsteiru (výpalného) nepožádal, kdežto v Moravě i v Čechách to učinil, tak že Kutná Hora s jezuitskou kolejí 24.000 zl. a Čáslav 10.000 zl. na penězích dáti a k tomu ještě raněné vojáky vychovati musily;“

5. „Že bitva zde u Chrudimi se nestrhla, an sice snad město tak jako Chotusice k zkáze a spálení bylo přijíti mohlo, aneb po bitvě nějakých 5000 raněných mužů vychovati by bylo muselo. Největší však štěstí pro Chrudim bylo toto: Když často jmenovaný král Pruský po chotusické bitvě k delogírování uherského generala Nadasdyho, s 250 husary zde se nacházejícího, dne 25. máje svého panského generala Lewalda s 5000 mužů kavalerie a infanterie, též s 12 kusy od Čáslavě s tím nařízením sem poslal, pakliby se general Nadasdy podati nechtěl, že onono král. pruské sem komandované vojsko celé město má vyrabovati, skaziti a spáliti. — Král. uherští husaři — spatřivše nepřátele vedle Skřivánských vinic marchírovati — o nějakých pět minut dříve nežli to silné panské komando na předměstí a do města přitáhlo, všickni z města k Slatinanům se reterírovali, tak že tu ani jediný uherský husar zastížen nebyl; pročež ono král. pruské komando po osmi dnech bez učiněné nějaké škody městu (krom poskytnutého vyživení pro lid a koňstvo) zase odtud pryč odtáhlo dále k Slatinanům a Kouřímu, kdež naši husaři a panduři nepřítele v poli a křoví očekávali, naň se však pustiti nesmějíce. A ačkoliv král pruský po akcí u Chotusic svou cestu a marš zase zpátky skrz Chrudim do Slezska vzíti chtěl, však poněvadž tu již v městě uherští husaři a panduři byli, tak neučinil a tím

6. město Chrudim od toho zpátečního marše osvobozeno zůstalo.“

7. „Ačkoliv tu mnoho tisíc rozličného přátelského i nepřátelského vojska bylo, nicméně žádný z našeho uherského a českého vojska nestonal a neumřel.“

8. „Co se Bavorké a Francouzské armády dotýče, pravda jest, že od téhož Bavorského a Francouzského lidu pro nesložení na Chrudim rozepsaného peněžitého kvantum a magacínu i postulovaných 14 mužů rekrut neslýchaná francouzská exekucí do Chrudimi přijeti měla, však nicméně město toto tomu Bavorskému a Francouzskému lidu ani krejcaru na penězích ani zrnka obilí, ani jednoho vlasu od nějakého rekruta neposkytlo. Bůh všemohoucí sám ještě s Chrudimí byl a ji pod svou ochranu vzal.“

---

[7]) V posledních letech panování císaře Karla VI. vystěhovalo se z východních Čech nemálo osob, kteréž přes všeliké předešlé reformace vždy ještě potajmo přiznávaly se k víře evangelické, do Braniborska a založily tam své zvláštní osady bratrské. — Když král Bedřich roku 1741 vtrhl Slezskem do Moravy a do Čech, provázeli jej nejedni z vystěhovalců těchto a hleděli své bývalé spolusousedy, zvláště na Králohradecku, proti vládě a jich vrchnostem popouzeti a na stranu krále pruského přivésti. Několik takových štváčů potloukalo se tehdáž i v okolí Chrudimském mezi tamním lidem sedlským; avšak snažení jejich nepotkalo se se žádoucím účinkem, nač syndicus Norb. Lehner tuto naráží.

„Moje, Syndikusa, největší starost byla o kancelař radní, o archivium a městská privilegia a to zvláště proto, že pro množství lidu i šest panských officírů v místě radním pro nedostatek místa svůj kvartír měli, a tam také polní kazatel Günther své církevní ceremonie konal. — Pro kancelař radní a archivium to pak největším štěstím bylo, že pruský generál Bork z nařízení svého krále dvě neděle in anticamera před místem radním arest vykázán měl a že k němu dvojí granátnická stráž postavena byla, tak že mimo mne pro tu s nastrčenými bajonety před místem radním a arcikomorou postavenou stráž žádný do kanceláře přistoupiti nesměl. — Bůh sám to tak míti chtěl, že z téže radní kanceláře toho nejmenšího k stracení, zmaření nebo zkažení nepřišlo, nýbrž knihy městské a jiné spravedlnosti lidské v celosti zachovány byly!“

Nejnovější literatura historická se zvláštním zřetelem ku dějinám českým.*)

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars III. Annorum 1311—1333. Opera Josephi Emler Vol. 4. Sumtibus regiae scientiarum Societatis Boh. Pragae 1885.

S potěšením v každém novém svazku „Sborníku Historického“ můžeme oznámiti, že rovněž vyšel nový svazek regest Emlerových! — Čtvrtý svazek třetího dílu (20 tiskových archů) zavírá v sobě regesta od čísla 1238.—1636. z let 1326, 7. listopadu a 1330, 9. května. Způsob vydávání týž jest, jakož jsme s upřímným uznáním vyložili již dříve.

Místopisné paměti města Hradce Králové. Sepsal prof. dr. W. W. Tomek, čestný měšťan Hradecký. V Praze 1885. Tiskem a nákladem J. Otty. 8° str. 4 a 60 s mapkou.

V tomto nevelkém spisku viděti opět, jak umí Tomek pracovati. Nyní, kdy Hradec Králové přestal býti pevností a hradby se pobořují, často vyskytla se otázka, jak vypadalo město dříve, než bylo pevností? A k této otázce spisek tento dává odpověď s takovou přesností a určitostí, že podle přidané, inženýrem Reitrem shotovené mapky výborně lze se orientovati a živě představiti si rozlohu města, „pokud nebylo sevřeno hradbami pevnostními“. Že Tomkovi jakožto rodákovi Hradeckému velmi prospěla při této práci také vlastní lokalní známost, nepotřebí podotýkati. Spis ve dvojím směru má cenu; jednak pro všecky rodáky a obyvatele Hradce bude vítanou pomůckou k poznání rodného města, jednak monografistům českým musí „Místopisné paměti Hradce Králové“ rovněž tak býti vzorem jako „Příběhy kláštera a města Police nad Medhují“, poněvadž z obou spisů těchto viděti, jak i nepatrný na pohled material lze oživiti a zajímavým učiniti; jak sepisovati sluší monografie, aby nejen byly dobrým čtením, ale podržely i trvalou cenu vědeckou. S této stránky monografisté čeští až na řídké výjimky hřešívali velice; na příště snad dobré vzory přispějí i v tomto směru k nápravě

---

*) Sestavili: Ferdinand Tadra a Antonín Rezek.

a polepšení. — S toho hlediska „Místopisné paměti města Hradce Králové“ velmi vřele se doporučují.

Zevrubné dějiny českého písemnictví doby nové. Napsal Frant. Bačkovský. Díl I. Období předbřeznové. V Praze 1885. Nákl. Fr. Borového. Sešity 6. a 7. 8° str. 241.—336.

V těchto sešitech výkladem o časopisectvu a závěrečnou úvahou ukončena první, tak zvaná přípravná doba písemnictví českého. Se závěrečnou úvahou celkem možno souhlasiti, protože vypravuje se bez emfatického nadsazování a činnost literatů českých v nejstarší době jakož i význam jich dobře se charakterisují. „Na účincích a ne na vniterní ceně“ zakládá se cena přípravné doby literatury české: toť resultat po mínění našem správný. — V sedmém sešitu pak začíná se II. oddíl, tak zvaná doba vlastenecká (1820—1848) a sice „dějinami národnosti“.

Církevní mapa království Českého. Na základě nejspolehlivějších pomůcek zeměpisných kreslil a vydává P. Kristin Plodek. V kommissi Karla Janského v Táboře.

Jest známo, že nejtrvaleji přese, všecky bouře a války udrželo se rozdělení církevní v Čechách. Proto také církevní mapa Čech vedle důležitosti praktické má také cenu historickou. P. Plodek, uvázav se ve vydání takovéto církevní mapy, zjednává si tím opravdovou zásluhu. Mapa jeho skládati se má ze čtyř listů, z nichž první právě vydán jest. Zavírá v sobě podstatnou část dioecese Pražské a Litoměřické. Barvami různými nejen přesně hranice obou dioecesí jsou určeny, ale i v nich samých také ještě slabšími odstíny naznačena národnost té které částky dioecesalné. Pak naznačeny hranice vikariatů i archipresbyteratů, dále označeny jsou fary, kostely, patroni jich a vůbec všecko, co s církevním zařízením souvisí. Nomenklatura buď jest toliko česká, nebo toliko německá, nebo obojí; nám po ruce jest mapa s obojím názvoslovím, což ovšem poněkud mapu přeplňuje. Ale vyhnutí patrně nebylo, poněvadž v praktické potřebě právě této mapy nejvíce se asi bude užívati. Srovnání rozlohy nynějších archipresbyteratův a vikariatů se starodávnými archidiakonaty a dekanaty bylo by na základě této mapy a historické mapy Kalouskovy věcí velmi zajímavou. Snad že prof. Kalousek ujme se úkolu toho? Mapě Plodkově přejeme všeho zdaru, hojného odběratelstva a rozšíření! O dalších listech, jakmile vydány budou, hned bližší podáme zprávu.

Illustrovaný průvodce po Praze a okolí a monumentální plán Prahy, sousedních obcí, jakož i nejbližšího okolí. Sestavil a nakreslil Josef Brož, učitel v Praze. Nákladem J. Brože, J. ze Lhotů a O. Heinricha.

Illustrovaný průvodce způsobem dosti stručným (i s rejstříkem 107 osmerkových stránek) než přitom celkem správným, popisuje Prahu. Za to však plán Prahy s „Průvodcem“ souvisící jest vskutku dílo monumentalní. Takového plánu města v Praze ještě nebylo. Celý má býti v šesti listech; list první (Hradčany, Malá Strana, kus Josefské čtvrti a Starého Města) jest prací v každém směru bezúhonnou, krásnou: že takovýto plán Prahy musí jíti na odbyt, nelze pochybovati. Jen aby ostatní listy rovněž tak byly pěkny a v mezerách pokud možná krátkých za sebou vycházely!

Osvěta, listy pro rozhled ve vědě, umění a politice. Redaktor a vydavatel V. Vlček. 1885. Ročník XV. Sešity 3. a 4.:

J. Malý, Frant. Doucha; H. Jaroš, Listy z ruské vesnice; J. Řežábek, Německé osady v Africe; V. V. Zelený, Jan B. Müller; Toužimský, Rozhledy v dějinách současných.

Slovenské Pohľady. Redaktor Sv. Hurban. V Turč. sv. Martine 1885. Ročník V. Sošit 1:

A. Lombardini, Strečno v trenčianskej stolici; J. K., Niekolko slov o lužických Srbov; Ruský hlas o rakúskom panslavisme.

Der rechtliche Anspruch Böhmen-Österreichs auf das königl. Sächsische Markgrafthum *Oberlausitz.* Eine staatsrechtliche Deduction unter Benutzung archivalischer Quellen von Dr. Heinrich Deumer. Leipzig 1884 8°.

Spisovatel posuzuje se stanoviska právnického listiny týkající se připojení Lužice k Sasku, hlavně smlouvu z r. 1635, jakož i změny v poměru této země ke království Českému, kteréž následkem přetvoření se německého spolku v německé císařství nastaly a přichází k tomu výsledku, že císař rakouský, tím že uznal státní zřízení nového německého císařství (kteréž v článku 78. zakazuje postoupení některé části německého území jinému státu mimoněmeckému), zřekl se i práv a nároků svých k markrabství Hornolužickému a že království Saské sproštěno bylo povinnosti, bývalé léno své koruně České opět navrátiti.

Geschichte der Bischöfe des Hochstiftes Meissen in chronologischer Reihenfolge. Zugleich ein Beitrag zur Culturgeschichte der Mark Meissen und des Herzog- und Kurfürstenthums Sachsen. Von Eduard Machatschek. Dresden 1884.

Biskupství Míšeňské, které od roku c. 970—1581 trvalo, stálo vždy v tak blízkém a stálém spojení s arcibiskupstvím Pražským, že historie jednoho neustále zřetel obraceti musí na druhé, obzvláště v době 14. století. Spisovateli stál při sepisování díla tohoto mimo jiné hlavně „Codex diplomaticus Saxoniae“ k ruce; neradi však jsme seznali, že některé nejnovější hlavně české publikace zůstaly od něho nepovšimnuty, což platí zejména při části jednající o biskupu Janu z Jenštejna, pozdějším arcibiskupu Pražském.

Monumenta saeculi XVI. historiam illustrantia. Edidit, collegit, ordinavit Petrus Balan. Oeniponte 1885. Vol. I. Clementis VII. epistolae per Sadoletum scriptae, quibus accedunt variorum ad papam et ad alios epistolae.

Důležitá to sbírka listin, nejvíce z archivu Vatikánského. První díl tuto vydaný obsahuje hlavně listy papeže Klimenta VII. císaři, králům a jiným knížatům v letech 1524—1528 vydané, jakož i mnohé od těchto papeži a jiným vysokým hodnostářům církevním zaslané.*)

---

*) Ostatek literatury pro nedostatek místa odložen musil býti do sešitu příštího.

Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

SBORNÍK HISTORICKÝ.

Ročník III. — 1885 — Svazek III.

Krvavá revoluce a reakce v Neapolsku.

(Prosinec 1798 — září 1801.)

Sepsal dr. Jos. Alex. svobodný pán *Helfert*.

(Pokračování.)

Úlohou kardinala Fabrizia Ruffa bylo nejen podmaňovati sobě území republikanská, než i také odměňovati věrné a trestati vinníky. On také bez okolků ze země vypovídal a zatýkal ty, jimž nedůvěřoval. A bylo jich mnoho. Nebo zejména důvěry neměl ke královským důstojníkům, kteří k němu se hlásili, podezřívaje je, ne bezprávně, že před tím sloužili republikánům a tudíž poskvrnili čest svou. Když zmocněno se Maidy (7. března), poslán dosti veliký počet zatčených důstojníků do Messiny, ačkoliv, jak Ruffo Actonovi psal, nic určitého proti nim říci se nedalo; on také radil, aby důstojníci ti opět byli na svobodu propuštěni, jakmile v těchto provinciích klid nastane, neboť spravedlnosti neměla se jinak žádná ujma státi.[25]) Čím hlouběji Ruffo postupoval do Calabrie, tím zatýkáno houfněji a více, tak že kardinal již tím, že každá tlupa zatčených musila v průvodu vojenském dopravena býti na místo náležité, ztenčoval armádu svou povážlivě;[26]) na druhé pak straně pevnost Messinská brzo tou měrou vězni byla přeplněna, že nebylo možno nikoho více tam přijmouti. Zavírati pak vězně ve městech Catanzaru, Cotrone a j., teprv nedávno dobytých, zdálo se Ruffovi velmi býti nebezpečno, neboť tím byl by vězně vlastně posadil do středu bývalých soudruhův a stejně smýšlejících. Tudy musil si od krále vyprositi nařízení, aby jiná místa byla mu vykázána pro vězení těch, jichž věrnosti nedůvěřováno.[27])

Ještě štědřejším byl Ruffo v udílení pokut peněžitých; ano on dopřával i vojákům při dobytí neposlušných měst také loupiti na útraty

[25]) Arch. Nap. 1884 p. 248. a násl.

[26]) Ruffo Actonovi z Cassana 21. dubna: „I prigioneri mi hanno obbligato a tenere in moto molta gente par condurli in diverse parti“; l. c. p. 614.

[27]) Ruffo králi: „Bisogna che la M. V. si degni destinare un luogo ove mandare quantità di tali birbanti republicani che non si possono giudicare nelle forme, ma che non meritano di stare in mezzo al suo popolo.“ l. c. p. 496.

povstalého měšťanstva,[28]) což ovšem přečasto mělo za následek, že vojáci vyloupili stejnou měrou i nejvěrnější royalisty. Udílení pokut peněžitých mělo ovšem také důležité příčiny. Ruffo totiž přese všechny sliby od správy královských financí pro vojáky své nedostával peněz, a tudy musil si je opatřovati jiným způsobem. Tak dá se vysvětliti, proč města Monteleone, Maida a Catanzaro zaplatila 20.000 dukátů výpalného mimo veliký počet naturalií a koní, které ku potřebám vojska (k dělům a pro jízdu) byly bohatším měšťanům a šlechticům odňaty.[29])

Ku nejpřednějším finančním operacím Ruffovým patřily konfiskace korunních statků lenních těch držitelů, kteří v ohnisku revoluce, to jest v Neapoli přebývali. Aby v této věci dokázal nestrannost, konfiskoval Ruffo v Calabrii prvně majetek bratra svého vévody z Baranella. Na pochodu do Cotrone týmže způsobem naloženo se S. Giovanni ve Fiore, lenním statkem markýze Luigi de' Medici — „come agli altri baroni dimoranti in luoghi ribelli"; — pak konfiskovány statky markýze Nicoly Taccona ze Setizana atd. atd. — Dvůr Palermský všecky tyto kroky schválil.[30])

Jinak bylo u Ruffa s trestem smrti, kterýž, jak povědomo, v trestních zákonnících starých států velmi rozhodně byl v užívání při vzpourách, velezrádě a podobných případnostech. Ruffo trestu smrti nejraději byl by se vyhnul, nejen z lidskosti, ale také z politické vypočítavosti. Neboť po zdání jeho nejrozhodnějším motivem pro další odpor proti králi byl strach před tresty: před ztrátou úřadův a jmění, před podezřením, do něhož u dvoru královského upadli a nebo aspoň upadnouti se domnívali ti, kdož jakékoliv viny si byli vědomi, třeba že skutek zlý, jehož se dopustili, dal se omluviti povážlivými okolnostmi a zejména tím, že útěkem dvora na Sicilii občanstvo vší opory bylo pozbaveno, anebo že skutek sám na vývoj revolučního hnutí naprosto neměl účinku! Nicméně strach byl zde a působil nakažlivě. Ruffo byl přesvědčen, že houfně národ odpadati bude od revoluce, bude-li strachu toho pozbaven, bude-li vysloveno všeobecné odpuštění a zapomenutí, bude-li minulost zastřena závojem nepronikuutelným. „Jestli že však na místě přesvědčení, že revoluci udělali jen ve zmatenosti a cizí pomocí, budeme je soudně stíhati a k zodpovědnosti potahovati, staneme se tím nevolky podporovateli Francouzův a „patriotů", jimž beztoho o nic jiného neběží, než aby obyvatelstvo v revoluci dosud nezúčastněné nebo i jinak smýšlející svedli ke skutkům nerozvážným, kompromittujícím a tím odňali jim možnost smíření a milosti od vlády zákonné. Těm pak, jichž skutky vskutku trestuhodny jsou a vláda nemůže jich mlčky pominouti, jest dobře po-

[28]) Ruffo Actonovi dalla marina di Cropani 19. března (l. c. p. 488. o dobytí Cosenzy): „Spero che il popolo basso abbia saccheggiato insieme con gli aggressori, e cosi mantenga a freno i nobili ed i paglietti" („Paglietta" tolik jako „avvocato" jen že ve smyslu snižujícím, špatném).

[29]) Týž témuž dto v Catanzaře 14. března p. 257.: „... oltre di ciò faccio pagare ai baroni quello che posso, le prendo grani sete oglio cavalli se ne trovo ec."

[30]) Ruffo Actonovi dto v Cutře 24. března; Acton Ruffovi dto v Palermu 4. dubna (Arch. Nap. p. 495., 605.): Jo credo che li feudi ed effetti del barone di Sitizzano vadano, e siano ottimamente sequestrati riserbandosi a tempo e luogo di confiscargli... I baroni non presenti nei feudi e che si trovano nel centro della ribellione devono certamente soffrire il giusto seguestro, i felloni la perpetua confiscazione!

staviti „zlaté mosty“ k útěku za hranice; neboť lépe jest vzdáliti je z okršku dosavadní činnosti než doháněti je k zoufalým skutkům na prospěch revolučního vítězství.“ [31])

Ale při dvoře Palermském a na admiralské lodi Nelsonově bylo mínění jiné. Královna sice v tom srovnávala se s náhledy kardinalovými, že se velkému počtu vinníků, kteří nemohou býti všichni vyslýcháni a trestáni, poskytnouti může možnost k útěku ze země; ale s náčelníky revoluce, mínila, musí se zatočiti tak, aby stali se odstrašujícím příkladem pro ostatní; sic jinak kdyby i oni měli bez trestu zůstati, bylo by prý to pro ně jen jaksi vyzváním, aby při druhé nějaké slušné příležitosti znova dělali revoluci. Než králi a přednímu jeho rádci Actonovi to všechno nepostačovalo. Ferdinand IV., jindy pro dobromyslnost a lidskost velebený, od té doby, kdy potupně utéci musil z Říma a pak i z Neapole, stával se jiným člověkem. On toužil po pomstě proti nevěrníkům, kteří vyhnali ho z města hlavního, on nechtěl slyšeti o odpuštění vinníkům, kteří schytáni nebo zatčeni budou; dle jeho zdání mělo se jen trestati, a trestem dle něho bylo: buď prach a olovo, nebo šibenice. Tudíž Acton z nařízení králova stále napomínal Ruffa, aby pustil zvůli „spravedlnosti trestající“; býval-li kardinal chválen za pokroky zbraní svých, zároveň vždy vyjadřována mu spokojenost nad těmi, kteří „trucidati o porti in fuga i ribelli e fautori della democrazia“ (dto. 26. února p. 233.), aneb zase naopak projevována sklamanost, že vítěz byl ku přemoženým přes příliš mírným.[32]) Dne 19. března psal ministr Acton Ruffovi: „S každým, kdož protiví se zbraním Jeho Veličenstva, musí dle zákona vojenského naloženo býti, a protož pokládám za přiměřené, aby Vaše Eminence bez odkladu ku trestání rebellů přikročila a sice dle předpisů zákonníka vojenského o zločinech a trestu, jehož jeden exemplář tuto posýlám.“ V jiném listu opět (dto. 4. dubna) praví se, že nesluší míti milosrdenství s nikým, kdož jest v podezření, že povstání podporoval, „e certamente chi ha somministrato denaro per quel perfido uso non merita riguardo nè ascolto sull' essere stato forzato“. Acton při této příležitosti pustil se také do theoretického rozjímání o vině a trestu, při čemž ovšem „i deboli i sedotti o stupidi“ odděleni od náčelníků a hlavních strůjců, „membri dirigenti nell' empia forma di quel governo distruttore e scellerato“; kardinalovi dostalo se pak vyzvání, aby učinil potřebné návrhy o stupních trestů, jaké udíleti míní.[33])

---

[31]) Ruffo Actonovi dto 30. dubna (Arch. Nap. 1883 p. 631.): Non ho mai precluso la fuga, perchè coloro che assolutamente diffidano possono andarsene senza disperarsi, e lusingarsi diritornare a sostenere il partito e riavere i propri beni. — Když Ruffo v Altamuře uvažoval o pochodu proti Neapoli, mínil, že potáhne v dvou kolonách, s první přes Benevent, s druhou přes Avellino „lasciando aperta la strada alla fuga dei Giacobini nello stato di Papa“ (dto 23. května Troubridgeovi, p. 644.). Zajímavo jest také, co v prvějším listu (p. 631.) píše o některých odpadlících z tábora existencí katilinarských: „Si crede forse che Moliterno, che Roccaromana sieno entrati nella rivoluzione perchè erano republicani? No certo! Vi sono entrati nella revoluzione perchè erano falliti.“

[32]) Mnohem řidčeji čísti lze, že by Acton byl spokojen, když se příliš netrestalo; jeden toho doklad dto 29. března p. 497.: „La presa di Paola e Cosenza ci ha ricolmati di consolatione, molto più che quantunque saccheggiata quest' ultima, non vi è succeduto il massacro.“

[33]) Arch. Nap. 1883 p. 486., 605., 607. a násl.

Při tomto smýšlení na dvoře královském Fabrizio Ruffo brzo poznal, že svůj systém o bezvýminečném milosrdenství neprovede, a že nebude mu možno trestati toliko vězením neb pokutami, než že také katovi nutno bude přiděliti kousek úlohy. Ale i nyní ještě co do trestu smrti obmezováno se co možná nejvíce. Plnomocníkem kardinalovým v této věci byl královský rada d. Angelo di Fiore, jehož věrnosti a činnosti Ruffo od počátku tažení svého velmi vděčen byl,[34]) a kterýž také soudcovský úřad svůj ve smyslu Ruffově s velkou mírností prováděl. První větší město, jehož dobyla „armata cristiana“, bylo Catanzaro; a zde jeden jediný vydán přísnější nález trestní, a ani ten nezněl na smrt; abate don Francesco M. Pentifallo z Tropey odsouzen byl 19. března ku 20letému nucenému pobytu na ostrově Favignaně.[35]) Z úředníků soudních v Catanzaru, kteří právě za Ruffovy přítomnosti dali se strhnouti ke skutku revolučnímu, tři na rozkaz kardinalův zatčeni a uzavřeno, soudně je stíhati, než „non solo come ribelli ma come ladri ed oppressori“. Ostatní ponecháni beztrestně na svobodě, ba jeden z nich Caporuota d. Vincenzo Petroli dokonce stal se i důvěrníkem Ruffovým. Když Acton z nařízení králova kardinalovi oznamoval, že byl málo přísným proti tomu soudu, „il quale si era condotto da ribelle“, odpověděl Ruffo, že musí král povážiti, kterak s přísností se také všechno nepořídí, a kdyby nebyl mírným, že by provincie vzbouřené tím více byly popuzovány a jemu za těžko přišlo ku předu postupovati.[36]) Nicméně zdá se přece, že důtka tato byla příčinou, proč v následujícím městě, které dobyto, mnohem přísněji postupováno. Bylo to ovšem Cotrone, kdež revoluce měla jedno z hlavních sídel. Kapitán D. Giuseppe Ducarne z Alicaty, šlechtic Giuseppe Soriano, baron Franc. Antonio Lucifero a D. Bartolomeo Villaroja, tito tři z Cotrony, byli 31. března k smrti odsouzeni a rozsudek přese všecky přímluvy[37]) dne 3. dubna v kastellu Cotronském vykonán. Větší počet provinilců potrestán doživotní vazbou v dolech Maritimských, mezi těmito byli i Cotrončané mastro Domenico Cirella a Cesare Oliverio; jiní odsouzeni k několikaletému (od 5 až do 20 let) nucenému pobytu na ostrovech Pentellaria, Lipari, S. Stefano a Favignana; bývalí královští důstojníci mimo to s potupou a hanbou vymazáni z řad královské armady.[38])

Až dosud don Angelo di Fiore jediným byl soudcem; kardinalovi příslušelo toliko rozsudky jeho stvrditi anebo změniti. Aby však sebe

---

[34]) Můj Fabrizio Ruffo p. 107. a násl., 117., 119., 122. Kardinal sice potom všeliké měl stížnosti do di Fioriho („la sua albagia mi faceva tardare spesso la marcia“; Arch. Nap. p. 639.), ale hledě k jeho předešlým velkým zásluhám, dovedl nelibost svou potlačiti.

[35]) Notamento dei rei di stato l. c. p. 626.

[36]) Acton Ruffovi dto 28. března p. 496.; Ruffo Actonovi dto. v Cotroně 3. dubna p. 603. — Onino tři soudci v Catanzaře, jimž processem pohrozeno od kardinala, byli tamější fiscal, jakýsi Longo a Libetta.

[37]) Rodino Raconti storici p. 310. vypravuje, že matka Luciferova vrhla se k nohám kardinalovým a nabízela se tělo synovo zlatem vyvážiti, bude-li mu život darován. — Sacchinelli Memorie storiche p. 135. tvrdí, že ukrutnosti v Cotroně sběhly se před příchodem Ruffovým a popravy vykonány teprv po jeho z města odchodu. Poslední tvrzení není správné, jakož vysvítá z vlastních slov Ruffových (Cotrone dto. 3. dubna) ku králi: „Qui si sono fatti fucilare oggi quattro cavalieri,“ Arch stor. Nap. p. 604. pozn. 1.

[38]) Notamento p. 626. a násl.

i jeho zbavil přílišné svědomí tížící odpovědnosti, zřídil Ruffo hned po svrchu vzpomenutých čtyřech popravách Cotronských zvláštní soudní dvůr (Giunta suprema, tribunale supremo presso l'armata), na jehož rozsudky on pak neměl více vlivu, neboť soud tento řídil se dle určitých forem a nemusil tak rychle odsuzovati, jako činívají vůdci vojenští.[39]) A vskutku také rozsudky na smrt činěny jen ve případech poměrně velmi řídkých, zvláště uvážíme-li onu spoustu lidí, kteráž v každém dobytém městě mohla pro velezrádu stíhána býti, a srovnáme-li činnost soudu tohoto s vojenskými tribunaly revolučními v Neapoli, kteréž jak povědomo neskrblily popravami.

Soud Ruffův v Cutře (jihozápadně od Cotrony) odsoudil toliko dva obžalované (13. a 19. dubna) a sice ku pětiletému nucenému pobytu na ostrově Pantellaria. V Rossaně za to počínáno si mnohem přísněji: zde z obžalovaných pět odsouzeno na 20, sedm na 15, pět na 10, dva na 7, jeden na 5 let a dva na jeden rok, částečně na galeje, částečně do vězení v pevnostech: Syrakusách, ve Trapani nebo v Cotrone; částečně na ostrovy: Pantellaria, Lipari, Favignana. Tři rozsudky zněly na doživotí a sice: jeden do dolů ostrova Maritimo (nelle fosse del Maritimo) a dva do vězení v pevnosti ostrovů Favignany a Calombrany. A mnohem více obžalovaných potrestáno mimo to buď tělesně nebo peněžitými pokutami. Někteří „ad tempus“ dáni do klášterů „per essere instruiti nei doveri verso la santa religione e la real corona“.[40])

V okolí Rossany chyceni také dva vyslanci republiky Parthenopejské: Pietro Malena z Neapole, kterýž jakožto commissario democratizzatore do Cosenzy byl vyslán, a druhý, jehož někteří jmenují Francesco Marrazzo, u jiných opět, jakož i v úřadním „Notamento“ nazývá se Paola Macarro, jak se zdá, týž člověk, o němž vypravuje se, že skroušeně se přiznal, kterak vyslán byl, aby zabil vojevůdce královské armády, kardinala Ruffa. Ti oba ovšem k smrti byli odsouzeni, z Rossany odvedeni do Corigliana a tam na nádvoří pevnostním ortel vykonán.[41])

Několik dní před tím byl Ruffo, když s malým oddělením konal obhlídku krajiny, přepaden v lese u Tarsie, ale boj, který vzplanul, dopadl v neprospěch útočníků; dva byli zabiti, jeden poraněn, patnácte zajatých. Ti dovedeni do Cassana a postaveni před soud vojenský, jemuž předsedal Giovanni Battista de Micheli. Dva odsouzeni k smrti a 21. dubna pověšeni, ostatní trestáni dlouholetým žalářem.[42])

Vůči dvoru Palermskému musil Ruffo pořáde omlouvati se, proč není přísnějším. A když okolnostmi byv donucen, snížil některým pokuty peněžité, anebo zkrátil čas vazby, hned ministra Actona ubezpečoval, že žádný vězeň tím ze žaláře nebyl propuštěn, aniž snad změněn

[39]) Ruffo Actonovi, Policoro 30. dubna p. 622.: „Ora che ho un tribunale non posso fare altro che dare tuta la libertà a questi tali di impiccare e fucilare ed hanno questi ordini da molto tempo; non condannano con tanta facilità. Un capo militare farebbe più presto.“ — Viz též dto. 3. dubna p. 604.: „Oggi ho risoluto“ etc. a mého Fabrizia Ruffa p. 212.

[40]) Notamento p. 627.—629.

[41]) Tamtéž p. 628.

[42]) „Condannati a lunga pena perchè non si è potuto provare bene la loro reità“. Ruffo Actonovi dto. v Cassaně 21. dubna p. 615. a srovnej s tím zprávu Sacchinelliho (p. 142.—144.), kterýž vypravuje, že odsouzeni doživotně do dolů Maritimských.

rozsudek na smrt ve trest jiný. Když pak při příležitosti Acton poznamenal, že není bohužel prostředků, jimiž by moci revoluční a zoufalým činům rebellů rozhodný mohl odpor býti položen, odpověděl mu Ruffo ihned: Nu tedy, když tomu tak jest, proč tedy odporučuje se řízení, jímž by nutně zoufalost těch, kdož pobloudili, byla zvýšena a revoluci tím nová síla zjednána?[43])

Všeho všudy, shrneme-li co dosud pověděno, v táboře kardinala Ruffa celkem málo se popravovalo, a když již se to stalo, tu vždy jen tam, kde měl se dáti jiným příklad odstrašující. — Ale současně na jiném místě, kdež také pro krále dobře bylo bojováno, sběhly se věci, k nimž nutno jest nám blíže přihlednouti.

III. Angličané na ostrově Procidě.

Dne 2. dubna 1799 objevilo se v zálivu Neapolském několik lodí anglicko-portugalských, jimž velel commodore Troubridge. Ty připluly sem na rozkaz Nelsonův a zmocnily se ostrova Procidy.[44]) Republikanský kommissař ostrova toho Alberino prchl na Ischii a pokusil se zde zosnovati branný odpor. Ale již 3. dubna objevil se i tu commodore anglický, vyzval parthenopejského velitele ostrovního Františka Buoncore, aby dostavil se na palubu lodi „Culloden“, dal z něho strhati odznaky republikanské a epauletty, a železy spoutaného uvrhnouti do nejhlubšího vězení té pevnosti, kdež on ještě před chvílí byl velitelem. Hned také vysazeno malé oddělení vojska, 60 Švýcarův a asi 300 domorodců, na ostrov s rozkazem, aby Alberina zmocnilo se buď živého neb mrtvého. On také vskutku chycen a na Procidu odvezen.

Po Procidě a Ischii padl také ostrov Capri, a hned na to anglická fregatta „Seahorse“ se dvěma jinými loděmi, se 100 muži a s královským guverneurem Procidy, markýzem de Curtis objevila se na Ponze a Ventotieně, aby zde také dosazena byla vláda zákonná. Republikanský guverneur Ponzy Francisco Verneau byl zajat a s oběma syny svými, Ludvíkem a Karlem, odveden na Procidu.

Admiral Nelson udělil svým podvelitelům rozkaz, aby vždy měli na paměti, že rychlá odměna i rychlý trest jest nejlepším základem dobré vlády. O odměnách ovšem v těchto případech nemohlo býti řeči, za to tím více o trestech. Sotva že Angličané jménem krále Ferdinanda zmocnili se Neapolských ostrovů, již začala honba na „Jakobiny“. S republikou a jejím kommissařem držel na Procidě abate Antonio Scialoja; nyní dům jeho od royalistů byl přepaden a vyloupen. Kněz sám ukryl se v nějakém dvoře na půdě ve slámě, než jakýsi royalisticky smýšlející kollega jeho abate Michele Lubrano Lavadera, zvaný též Cignegnolo, odkryl úkryt Scialojův, poslal tam bratry své Vincenzia a Antonia Lu-

---

[43]) Ruffo Actonovi dto. Policoro 30. dubna p. 624: „non se n'é posto alcuno (dei ribelli) in libertà, ne diminuito a veruno e condonato la pena capitale, ma le sole pene di prigionia“. — Rovněž dto Matera 8. května p. 638.: . . . „con mio rammarico nelle lettere dei padroni si segue sempre a parlare di rigore, ora più ora meno, ma sempre di punizione . . . V. E. dice he non si ha abbastanza forza per contrastare con regola ai sforzi dei republicani e della disperazione: ora perchè far nascere la potenza che proviene dalla detta disperazione? . . .

[44]) Fabrizio Ruffo p. 149.—152., 184.—186.

brany a dal ho zatknouti i vydati Angličanům.[45]) Rovněž tak zatýkalo se i na ostatních ostrovech, jakož i v místech okolní pevniny, kde Angličanům podařilo se přistáti a se pevněji usaditi. Brzy všecky místnosti Cullodenu jakož i vězení Procidská plna byla zajatců a vězňův.

Již 4. dubna Troubridge žádal admirala Nelsona, aby mu byl poslán nějaký „ctihodný" soudce a ostatní k soudu potřebný personal. On chtěl provésti rychlou justici; neboť psal, že lid žádá si provedení přísné spravedlnosti, a že osm nebo deset z těchto ničemů musí viset!

Soudce s potřebným personalem nižších úředníkův a sluhů přijel na lodi „Minervě" hraběte Thurna mezi 7. a 12. dubnem.[46]) Ale nepřivezl s sebou kata, pro kterého zvláště musilo do Palerma posláno býti. Admiral Nelson nemohl se již trestající spravedlnosti dočkati: „Sdělte mi, psal svému podveliteli 7. dubna, že několik pěkných hlav již ulítlo, bude to pravá potěcha pro srdce mé." [47]) Ale tak rychle, jak Nelson a Troubridge si to představovali, věc se přece odbyti nedala. Soudce byl muž sice přísného smýšlení, a nepochybně že si z Palerma přinesl i také instrukce téhož směru, ale i jinak držel se písmeny zákona a zdráhal se odsuzovati kněze, jichž velmi mnoho mezi „patrioty" bylo, pokud od biskupa nebyli zbaveni svěcení kněžského. To však Angličanům bylo velmi zdlouhavé. „Nedělejte s věšením tolik oklik," pravil mu Troubridge, „a nemáte-li k tomu zmužilosti *vy*, budu ji míti *já*." [48]) Jakou radost hrdinové angličtí měli z krve prolité, o tom svědčí zvláště tento případ. V Salerně vypuklo royalistické povstání, při němž podřízený jeden úředník parthenopejského kommissaře, Carlo Granozio, od rozvášněného lidu na kusy byl roztrhán. Jakýsi Vitella přinesl hlavu Granoziovu jakožto odznak vítězství na palubu „Cullodenu", a Troubridge velmi rád byl by ji poslal admiralu Nelsonovi; bylo však horko tak veliké, že bylo se obávati, jak Troubridge admiralovi psal, aby hlava zatím příliš nesmrděla.[49])

Když kardinal Ruffo zvěděl o prudkém pronásledování patriotů na Procidě, rozhodně psal do Palerma se žádostí, aby od trestného počínání se poustalo, kt réž věci, o níž běží, může býti k velké škodě. „Io credo impolitico tale passo", byl začátek listu jednoho zvláště zajímavého a důležitého, psaného generalu Actonovi. „Kdyby lid obecný v Neapoli měl tolik síly mravní, aby dovedl povstati a zmocniti se města, pak by snad anglický system na Procidě měl trochu smyslu; poněvadž však lid

---

[45]) d'Ayala (p. 576.) vypravuje o událostech těchto, jako by se byly sběhly 2. dubna a v nejbližších na to dnech; dle něho také Scialoja byl na palubě lodi hraběte Thurna; to však s pravdou se nesrovnává, poněvadž Scialoja později teprv na Procidu přišel. Viz mého Fabrizia Ruffa 184 ¹), 187.

[46]) Dne 7. dubna píše Nelson Troubridgeovi v čase budoucím, dne 12. dubna královna kardinalovi Ruffovi v čase minulém: „Minerva shall bring the judge" — „si è mandato un giudice". Tím udány jsou také hraničné body pro určení času, kdy hrabě Thurn s posilami na Procidu přišel.

[47]) Viz mého Fabrizia Ruffa p. 186. pozn.: „Send me word some propre heads are taken off, this alone will comfort me."

[48]) Fabrizio Ruffo p. 187. Srovnej s d'Ayalou p. 576. Zdaž na Procidě hned od počátku soudcem byl Vincenzo Speciale, či zdaž teprv přišel tam, když prvnější soudce Angličanům nezdál se býti dosti přísným, není mi dle pramenů přístupných možno vyšetřiti.

[49]) Fabrizio Ruffo p. 218. a násl.

ten fakticky jest beze zbraní a síly nemá, připravujeme se nesmyslným věšením sami o naději, že hlavní město brzo bude v našich rukou. Mnohem prospěšnějším bylo by, nějakému zvláště velkému vinníku, jehož v moc dostaneme, milost dáti a propustiti ho — „questo tale esempio farà credere possibile la riconciliazione agli altri e si disuniranno“. Kardinal dále v listu svém srovnával Procidu a Neapol se dvěma vojsky, kteráž v občanské válce proti sobě stojí tak, že spolu mluviti mohou. „Všecky lodě a lodičky, jež jezdí v zálivu Neapolském, mají se přijímati s otevřenou náručí, třeba nebylo jistoty, jakého majitele jich jsou smýšlení, a třeba že ony dovážejí potraviny do Neapole; neboť jezdí-li tam, dovezou tam zároveň také naše slova a přivezou nám zase odtud všelijaké zprávy, dle nichž pak kroky další zaříditi můžeme. Já bych na Procidě a Ischii jakékoliv podnikl pokusy a nešetřil bych peněz, abych Neapolitany k sobě přivábil a zajisté že bych toho se dožil, jak houfy obyvatel z hlavního města hrnou se za veselého pokřiku na Procidu, kdež by se jim pak dáti musila potrava a zbraň. Pokládal bych to za zvláště šťastný případ, kdyby ke mně sem poslán byl některý skroušený majitel lén nebo šlechtic calabreský; a i kdyby ničemou a Jidášem byl býval, já vrátil bych mu statky jeho a svěřil mu i úřad nějaký. Arte ci vuole giacchè la forza ci manca, arte perchè distruggendo si distrugge la nostra patria ed è molto difficile di ristorarla. A proč by se nemělo užiti systemu dobroty a milosrdenství? Či jest dobrota chybou? Není, odpoví se mi, ale jest nebezpečná. Já ovšem o opaku jsem přesvědčen, že veliký jest počet obyvatel, kteří by skroušeně a opravdově vrátili se ku principu monarchickému, oni však neodváží se, poněvadž se příliš daleko spustili a nyní pevného jsou mínění, že obratu pro ně nestává. Dokažme skutky lidem takovým, že mínění jejich o obratu jest nesprávné, a Neapole v krátkém čase vrátí se pod poslušnost krále svého. A na konec, co prospějí tresty? A jest vůbec při tak velikém počtu vinníků možno trestati, aniž bychom poskvrnili se nezrušitelným znamením ukrutenství? Ba, zdaž vůbec lze provésti trestání v rozměrech tak velikých?[50])

Tyto zajisté velmi politické a lidumilné názory kardinalovy zůstaly bez účinku, přes to, že Ruffo přímo i anglickému veliteli Troubridgeovi pověděl toto své mínění.[51]) Neboť na Procidě nyní jakožto soudce krvavý objevuje se Vincenzo Speciale, rodilý ze Sicilie. Z předešlého úřadování jeho pravilo se o něm, že byl soudce velmi nestranný, což nepochybně i pravdou jest, ale on vedle této dobré vlastnosti byl tak bezohledný v chování, tak přísný v rozsudcích a neuprositelný v jich provádění, že

---

[50]) A che giova il punire, anzi come è possibile di punire tante persone senza unain delebile taccia di crudeltà? — Toť obsah dvou dlouhých listů Ruffových k Actonovi daných v táboře u Policora 30. dubna 1799. Arch. Nap. 1883 p. 621.—625., 629.—633.

[51]) Příležitost k tomu zavdal skutek šlechtice Antonia Micheroux, kterýž obyvatelům v okolí Leccy a Otranta (Fabrizio Ruffo p. 151., 263. a násl.) jménem královým udělil úplnou amnestii. Tu zdálo se Ruffovi, že šlo se zase příliš daleko, i psal 16. května Actonovi: Sa V. E. che inclino alla clemenza, ma questa del Micheroux é troppa perchè senza distinzione accorda a tutti il pardono“ l. c. p. 641. — Ovšem milost tato nesla dobré ovoce, jakž doloženo v listu k Troubridgeovi ze dne 21. května: „Prego per altro che la clemenza mostrata da Micheroux abbia prodotto ottimi effetti e debba imitarsi anche in Napoli eccetuando i più malvagi.“

jméno jeho záhy vyslovováno s největší nenávistí. Ledacos ovšem ve vypravování jeho protivníků může býti nadsazeno, ledacos také úplně vymyšleno, a na druhé straně nesmí se zapomínati, že za soudcem stáli zde Angličané, kteří netajili se svou krvelačností, jakož ze zápisků jejich viděti až po dnes černé na bílém. Psalť sám Nelson hraběti Spencerovi s radostí netajenou, ale ukrutnou, že král vydal „velmi pěkné" nařízení, dle něhož odpuštění obmeziti se má jen na něco málo případů „and even those or any one which Troubridge says pardon, it is done by the instrument?!" A Troubridge v listu k admiralovi vyslovoval naději, že král až hlavního města dobude, exemplarně ztrestati poručí „ony ničemné kavalíry".[52])

Když Troubridge v polovici května s větší částí loďstva svého z Procidy byl odvolán, zůstal v zálivu Neapolském toliko kapitán Foote s lodí „Seahorse" a s některými menšími lodicemi. Přísnosti však neumenšeno. Ba naopak, co až dosud toliko se bylo připravovalo, to nyní, když soudy krvavé rozsudky vynesly, se provádělo. Některé popravy ovšem již dříve vykonány. Dne 29. florilu (18. května) oznamoval „Monitore Napoletano", že u Miniscoly naproti Procidě moře vyvrhlo mrtvolu zabalenou v jemné plátno, ruce, nohy i žebra pevně měla stažené provazy a na břiše místo zakrvavělé tak, jako by tam za živa bylo bývalo poranění; ostatně mrtvola již byla ve stadiu hniloby, tak že z obličeje, kdo by to byl, poznati se nemohlo, jedině to zdá se, že nález ten souvisel s popravami asi před týdnem na Procidě a Ischii vykonanými.[53])

Ale 1. června Procida viděla divadlo, že hroznějšího ani před tím ani potom neviděla; neboť toho dne třináct odsouzenců vyvedeno k smrti na popraviště. Mezi těmi byli: bývalý republikanský kommissař na Procidě Alberino, praesident tamější Andrea Florentino, kommandant z Ischie Buoncore, notář Procidský Salvatore Schiano, jakýsi Morgera z Casamiccioly atd. Poprava odbývána ve dvě hodiny odpoledne na náměstí Sta Maria delle Grazie a velký dav diváků dostavil se k tomu, ne v šatech smutečních, než v rouše svátečním,[54]) matky děti nesouce na rukou, tak jako by jim chtěly vštípiti nesmazatelně do duše představu o trestech za velezradu. Vedle těchto třinácti oběšených ještě tři byli na smrt odsouzeni, ale poněvadž byli to kněží, nemohl rozsudek tak bez okolků býti vykonán. Byliť to: svrchu jmenovaný abate Scialoja, 66letý Nicola Lubrano Vavaria a jakýsi Antonio de Luca. Kapitán Foote poslal je do Palerma, aby napřed od biskupa zbaveni byli kněžského svěcení. Nelson 6. června psal kapitanovi: „Vaše novinka o třinácti oběšených Jakobinech způsobila nám veliké potěšení a já doufám, že onino tři duchovní brzo se na „Auroře" do Procidy vrátí, aby na třech stromech, jichž síla rovnala by se velikosti jejich hříchů, byli pověšeni." Zdá se však, že se to přece tak rychle nezběhlo a že smutná povinnost úřední, již vykonati bylo biskupovi Cefaluskému, teprv později uvedla se ve skutek.

---

[52]) Fabrizio Ruffo p. 260.[2]), 335.

[53]) „Monitore" mínil, že by to mohl býti zabitý „il baron patriotta chirurgo Alberini", ale předně Alberini nebyl chirurg, nýbrž úředník (aiutante criminale della deputazione di publica salute) a za druhé popraven byl teprv 1. června, jak už d'Ayala p. 19. poznamenal.

[54]) ... „per festeggiare il carnefice, la forca, lo Speciale"; d'Ayala p. 18.

To, co dosud vyprávěno, nebyly jediné oběti trestající spravedlnosti na Neapolských ostrovech. Již svrchu zmínili jsme se o veliteli z Ponzy Františkovi Verneau a synech jeho Karlovi a Ludvíkovi. Oni původně všichni tři byli královskými důstojníky, ale poměr jich k republice musil býti velmi nestejný, neboť Karel potom zase stál ve službách královských, otec byl s hanbou hodnosti své zbaven a Ludvík dokonce k smrti odsouzen, kterýžto rozsudek ku zvláštnímu rozkazu Specialovu na rodném ostrově Ischii na něm vykonán, aby domorodcům dal se příklad odstrašující.[55]) V polovici května parthenopejský kommissař z Cilenta Pasquale Battistessa se 22 jinými patrioty z pevniny převezen na Procidu, kdež měli býti odsouzeni. Battistessa zemřel na šibenici ukrutnou smrtí; byl totiž špatně pověšen a ještě za několik hodin po popravě bylo viděti, že žije. Teprv potom na rozkaz Curtiho k smrti dorażen.[56]) Den popravy této, jakož i mladého Ludvíka Verneau určiti mi nemožno... V novější době zasazena pamětní deska na ostrově Procidě na památku „Vittime di libertà nel 1799“, kdež vyčítá se dvanácte obyvatel domorodých, kteří od Speciala k smrti byli odsouzeni a na Procidě popraveni. Seznam tento jest neúplný[57]) a mimo to chybějí v něm všickni, kdož nebyvše zrozeni a usazeni na Procidě, přece tam z Ischie, Ponzy a z pevniny byli dopraveni a odsouzeni. A tito tvořili většinu popravených. (Pokračování.)

Postilla česká kn. Tomáše Bavorovského.

Příspěvek ke kulturním dějinám XVI. věku od dra. *Jana V. Nováka.*

Pan Vilém z Rosenberka, předposlední ze slavných regentů domu Rosenberského a jeden z nejslavnějších jeho členů, za něhož se pětilistá růže červená naposledy v plném lesku celému tehdejšímu světu zaskvěla, byl pán okázalosti a nádhery velmi milovný, jakož to přirozeno bylo při velikém bohatství rodiny té, k níž i z Italie příbuzní se hlásili a s níž i panovnické rody cizí v přátelství a pokrevní svazky vstupovati za čest si pokládaly. Dvůr páně Vilémův na Českém Krumlově, hojně jsa služebnictvem všeho druhu opatřen, závodil v nejedné příčině se dvorem Pražským, a pan regent, jak vykládá v životopise jeho kronikář domu Rosenberského, Václav Březan (str. 87.), nemaje ani ještě dvacet let věku svého (nar byl r. 1535),

---

[55]) d'Ayala Vite p. 646.

[56]) d'Ayala p. 69. vypravuje tento hrůzyplný případ dle kroniky Diomeda Marinelliho, spisovatele to, jemuž ovšem všecko do slova věřiti se nesmí; viz Fabrizia Ruffa p. 452. a násl.

[57]) d'Ayala p. 578. Naopak zase jmenuje se mezi oněmi dvanácti na pamětní desce Procidské také kněz Marcello Scotti, který nebyl popraven na Procidě, nýbrž na náměstí Mercato v Neapoli a sice teprv 3. ledna 1800. Ostatně také d'Ayala není prost četných poklesků. Tak na str. 111. uvádí kněze Scialoju, Lubranu a de Lucu mezi těmi, kteří 1. června se dvanácti jinými patrioty“ na náměstí Sta Maria delle Grazie byli popraveni, a na str. 577. udává zase 15. červen jakožto den, kdy Scialoja „insieme con altri due sacerdoti“ na šibenici zahynul. Prvější datum naprosto jest chybné, poněvadž Nelson mluví — jakož v textu ukázáno — ještě 6. června o degradaci oněch tří kněží jako o věci, která se teprv státi má.

jsa však „pán rozumný, správný a vážný, veliký jměl zřetel u všech stavů království Českého“.

Vážnosti té však nezjednávalo mu toliko bohatství jeho, kterým znám byl dům jeho daleko široko, nýbrž i slavná pře, kterou vedl od r. 1552 s knížaty z Plavna, ve které pan Vilém neobyčejný na svůj věk věhlas osvědčil, mužně háje práva svého, aby totiž při soudech zemských zasedati mohl po pravici J. M. krále českého. Pro tento věhlas všeobecně osvědčený také zvláště arcikníže Ferdinand často rady páně Vilémovy užíval, leckdy k sobě ho pozývaje.

Avšak pan Vilém z Rosenberka i jinak hodným se stal pověsti a vážnosti, které se mu odevšad dostávalo. Neboť podporoval štědře také umění a literaturu českou, přeje si, jak o něm souvěký zpravodaj svědčí, aby každá dobrá a užitečná kniha také jazykem českým vydána a vytištěna byla, shromažďuje také často na svém dvoře znamenité a vynikající muže doby své.

Tak pozval k sobě na Krumlov také znamenitého kazatele a té doby děkana kapitulního u sv. Víta na hradě Pražském, kněze Tomáše Bavorovského,[1]) jenž tu byl také archidiakonem kraje Bechynského. Kázání pak jeho, která na Krumlově činil, tak se zalíbila všem posluchačům a také panu Vilémovi, že na vyzvání mnohých přátel a k přání pána z Rosenberka samého od kazatele sepsána a tiskem vydána roku 1557, při čemž pan Vilém sám náklad na knihu vedl.

Tak vznikla „**Postilla česká**, aneb kázaní a vejklady na evangelia, kteráž se v nedělské dny přes celej rok čtou, věrně sepsána i kázána“. Jest to kniha objemná (380 listů ve folio) a jedna z nejznamenitějších postill čili výkladů evangelií té doby.

Heslem na titulním listě jest spisovateli verš z knihy „Přísloví“ (III. kap.): „Mrzkost Boží jestiť všeliký posměvač, ale s sprostnými lidmi jestiť rozmlouvání jeho.“ Kniha tato tištěna písmem velmi pěkným a zřetelným v slavném městě Holomúci u Jana Günthera a má ke každému evangelii nedělnímu příhodnou dřevořezbu, mimo to však čtyry veliké pěkné dřevořezby, představující znak domu Rožmberského, bezpochyby obraz to pana Viléma s heslem „Festina lente“ (týž obraz se spatřuje také v čele Ferovy postilly), dále před kázáním na veliký pátek Krista na kříži zvláště pěkně provedeného, pak úvodní list k druhé polovici celého díla a na konci obraz rytíře jakéhosi, vše ve slohu kreseb Dürerovských.

Věnována jest „Vysoce urozenému Pánu, panu Vilémovi z Rožmberka a na Českém Krumlově, zprávci a vladaři domu Rožmberského.“

V předmluvě, která je spolu dedikací, vykládá kněz Tomáš, proč složil knihu tuto, ve které má se vykládati evangelium také lidu obecnému jazykem domácím. Polemisuje tu především proti těm, kteří „pro svá vysoká

[1]) Kněz Tomáš, podle rodiště svého Bavorova nazván Bavorovským, stal se roku 1546 farářem a arcipryštem v Plzni, jakož sám i v Postille o svém pobytu v městě tom se zmiňuje (l. 251.). Také tuto měl některá znamenitá kázání, zvláště o pokání, kteráž též tiskem vydal (v Praze r. 1552). Někdy na počátku let padesátých XVI. věku stal se kanovníkem u sv. Víta a r. 1555 kapitulním děkanem. R. 1556 působil na Krumlově jako kazatel zastávaje spolu arciděkanství Bechyňské. Z Krumlova vrátil se zase do Prahy, kde žil až do r. 1561, kterého pro časté a těžké nemoci úřadu svého se vzdal a odstěhoval se zase do Plzně. Tu však nebylo mu dlouho popřáno odpočinku, neboť zemřel v září r. 1562, docházeje v trudném stavu svém poněkud potěchy od přátel, kteří jej často navštěvovali v nemoci. (Jireček, Rukov. I., 51.)

umění neb sebe samých zalíbení lidu obecnímu a sprostnému písma svatá v přirozeném jazyku čísti zbraňovali", odvolávaje se na Erasma Rotterodamského, který shledával, že i Syn Boží všem lidem a nikoli pouze mistrům a v zákoně umělým moudrost Otce svého kázával a tudíž všecky lidi k spasení povolal; proto těžko někomu odháněti sprostných od čítání slova Božího, jakož přišel i Ježíš, aby kázal čtení chudým a uzdravoval skroušené srdcem. Častokráte totiž právě lidé sprostní porozumějí v písmě sv. tomu, co před mnohými moudrými a opatrnými tohoto světa skryto zůstává; protož nesluší nikoho vylučovati od čítání slova Božího v jazyce vlastním, nebo tím se sláva Boží rozšiřuje a písmo sv. všem stavům a věkům přístupným se stává. O to se mnozí sice přičiňují, ale mnoho jest také odpůrců té věci, kteří se obávají, aby takovým čtením a vzděláváním obecného lidu v písmě vlastní jich nedbalost a neznalost na jevo nevyšla, čímž by pak důstojenství jejich zlehčeno bylo. Naproti tomu však nikomu prý se nezakazuje čítati „Práva Ffrantova", „Rozprávky Markoltovy",[2]) smyšlené kroniky a jiné světské a dosti oplzlé knihy. Jako však obecné jest všech vykoupení, tak má také všem býti přístupno, by řádnými prostředky spasení došli.

Proti tomu rozšiřování známosti písma sv. uvádějí protivníci tři příčiny, jež spisovatel snaží se vyvrátiti: 1. že mnozí kněží mají hotová sepsaná kázání česká, jež pak z lenivosti stále opakují; 2. že z toho hloubání v písmech jen sektářství a různice povstávají; 3. že mnozí majíce kázání tištěná chrámův nenavštěvují, nýbrž po domech výklady si činí.

Naproti tomu poukazuje spisovatel, že kdo ku prospěchu sobě svěřeného lidu pracovati a se namáhati nechce, nebo snad ani neumí, ten že nezasluhuje toho, aby ho šetřeno bylo od jiných, poněvadž není způsobilým, aby lid svůj spravoval. Od kněží takového druhu, jako prý té doby někteří do Čech z Polska se vkradli, obecný lid mnoho dobrého nezví, protože se při službách Božích neváženě chovají, bez rozmyslu vše při kázání před lidem čtou a často takové věci haní, jaké potom sami činí, jako na př. haní bohoslužby za mrtvé, poněvadž je tak tomu učí Chelčický (jinak Kopytorum),[3]) a hned potom sbírku na službu za mrtvé činí. Jiní duchovní prý místo kázání nějaké písničky duchovní z knížek z kazatelnice říkají, konečně jiní o tom předpovědění činí, kdy má jasno býti nebo pršeti vedle vyměření hvězdářův a při tom učí v chrámech, jak by nastávající povětří žehnati a na lesy obraceti měli. Takovým kazatelům by ovšem lépe slušel pluh selský než úřad kazatelský. Proto mohou také podle mínění spisovatelova česky psaná kázání spíše nedostatkům takovým spomáhati a podporovati kněze neumělé; ostatek lépe je býti takovým čtenářem, jak prý někteří posměšně ty jmenují, kteří kázání čtou, než vše možné v kázání shrnouti, co kazateli právě v tu chvíli připadne.

Co se druhé námitky o špatném a záhubném šíření bludů při takových výkladech týče, praví spisovatel, že špatný výklad písma ovšem vede k zlému,

---

[2]) „Rozprávky Markoltovy čili kronika o rozmlouvání krále Šalamouna s Markoltem obličeje škaredého" bylo čtení pro lid tehdá oblíbené (vytištěno u Melantricha 1567), rovněž jako „Práva Ffrantova" tamže tištěná.

[3]) „Liber kopytorum" byla pověstná kniha Petra Chelčického, jednající o šelmě a obraze jejím (dle kap. 17. zjevení sv. Jana), rozdělena prý jsouc na „kopyta". O spise tom zmiňuje se také Institoris, Wolfgang Bosák a jiní, od nichž také Chelčický pojmenován „doktor kopytorum".

jak se i v Čechách mnohonásobně ukázalo, a takové výklady mají vrchní správcové lidu ničiti, ale proto nesluší lidu od čtení písma zdržovati, poněvadž každý stav odsud mnoho dobrého čerpati může; a proto výklady takové spisované a tiskem vydávané také nezdržují od návštěvy chrámové, nýbrž spíše k ní pobádají.

Tak omlouvá se spisovatel proti těm, kdož práci jeho za zbytečnou pokládají; neboť sepsal prý řeči své nedělní jen k napomínání mnohému některých přátel u přítomnosti pana Viléma, jenž také většinu těch kázání sám slyšel a přál si, aby každá užitečná kniha také jazykem českým vydána byla, pročež i náklad svůj na vydání řečí těch učinil. I praví, že kázání ta od sprostných sprostným sepsána jsou. Pomocníkem a korrektorem byl mu při spise tom J a n S t r á n ě n s k ý, který také registra ke knize sepsal. (Datum na sv. Tomáše r. 1556.)

Po předmluvě spisovatelově následuje předmluva Jana Stráněnského, měštěnína v Počátkách, jenž jako „svobodných umění milovník“ literaturu pěstoval z řemesla a na žádost mnohých pánů literaturu podporujících i spisovatelů samých vydání knih náboženských, katolických i nekatolických pořizoval neb řídil. Obrácena jsou slova jeho ke čtenářům, zvláště stavu duchovního. Uvádí některé příklady toho, jak málo kněží tehdá dbali úřadu svého, následkem čehož prý také, jak nedávno při všeobecné visitaci shledáno bylo, křesťanství v Čechách velmi nízko stojí. Nebo mnozí kněží více se starali o výnos svých praebend a o hospodářství, než o duše svých osadníkův a o modlení. Za příklad uvádí ranní modlitbu kteréhosi kněze: „Deus in adjutorium meum intende — kuchařko, připrav čeledi snídani. Domine in adjuvandum me festina — pacholče, zvuořeš tu zadní roli v hájku. Gloria Patri et Filio et Spiritui sancto — Nasejem na ní hráchu.“ — Nemožno dvěma pánům sloužiti; proto někteří za jeho času prý povrhovali úřadem kněžským a i na řemesla šli, jiní si přáli, by je matka raději sviním byla předhodila, než by knězi měli býti; naproti tomu zase jiní neučení a neumělí se do toho úřadu dotírají. Na konec dokládá, že chce na výroční svátky také něco z učitelů církevních pro lid udělati, až zalíbí-li se tato kniha.

Následuje seznam církevních otců, z nichž se citaty v knize nalézají, spolu s uvedenými letopočty, kdy který žil, potom obšírný rejstřík všeho toho, co se v kázáních vykládá; určeny seznamy ty hlavně pro kazatele, kdyby snad chtěli to neb ono místo na určitý nějaký předmět se vztahující z kázání vyníti.

Postilla rozdělena jest na dva díly: První obsahuje kázání od adventu do bílé soboty, druhý od neděle velikonoční do poslední neděle po sv. Trojici. Každému kázání předeslána částka evangelia na neděli připadající a při tom vhodná dřevorytina (velikosti průměrně asi 0·025 □ m.).

V kázáních samých jeví se Bavorovský znamenitým znalcem písma sv. i otcův církevních a výmluvným řečníkem, jenž umí vždy výkladu evangelia vhodně použiti k rozličným potřebám života křesťanského. Doklady béře především z písma sv. a otců církevních jakožto nevyčerpatelných zdrojů křesťanského učení, naznačuje každý citat in margine podle spisu i kapitoly. Důkladná známost pramenů těch patrna i odtud, že velmi málo je příkladů ve všech kázáních, aby jednotlivé výroky opakoval, vynalézaje spíše vždy nových a nových dokladů hojnost. Mimo to však vynikají také kázání jasnou

disposicí, kterou kazatel vždy hned po úvodě předesýlá a jíž se pak v dalším výkladě také přesně drží.[4])

Můžeme podle toho říci, že kněz Tomáš byl svého času zajisté výborným kazatelem, jak tomu nasvědčuje také ta okolnost, že pan Vilém z Rosenberka povolal jej na svůj dvůr.

Pro nás však má postilla tato tu zajímavou stránku, společnou s některými jinými postillami té doby, že z ní vybrati lze dosti důkladný obraz slabých a temných stránek tehdejšího společenského života v Čechách, neboť Bavorovský jeví se všude ve výkladech svých také přísným zkažených mravů kazatelem, a to netoliko mravův obecného lidu, nýbrž i vyšších stavův a také kněžstva, jehož slabosti beze všeho ostychu odhaluje.

Zdáť se mu, že od doby staročeské ve staroslavném tomto království velmi veliký nastal dobrého mravu úpadek v celé společnosti české, počínaje již od samého mládí.

Mládež roste prý bez bázně Boží, řeči mladíkův jsou oplzlé, šaty ohyzdné, skoky nestydaté, obcování mrzuté. Tomu v mysli jest opilství, jinému zlodějství, některému hra, jinému kuběnářství. Odtud některého před očima vlastních rodičův oběsí, jiného ohavně čtvrtí, toho z města chvoštištěm vyprovodí a jinými podobnými tresty jich stíhají. (List 94.) Z mravní nákazy mezi mládeží tak rozšířené vysvětluje kazatel, proč francouzská nemoc a mor způsobem tak úžasným a nikdy dříve nebývalým se šíří, čehož před tím nikdy nebylo prý slýchati (l. 172.); nebo děti prý musejí nyní uměti nejprve „modlitby“, jako jsou: „Aby tě čert vzal! Bůh dej, aby tě hrom zabil, aby tě francouze snědly!“ a pod. Potom teprve učí se „Otče náš!“ A když mládež takovým způsobem od malička jest vedena, což divu, že té doby mnoho jest mládencův, kteří se chtějí ženiti a nejsou ještě ani dobře vyrostlí; tak že pro takovou spozdilost lépe by se některým trefil dubovec nebo březovec nežli panna krásná (l. 33.). — Proto napomíná Bavorovský, aby děti cvičeny byly ne v chytrostech a rozpustilostech, ne v písničkách světských a oplzlých, ne v zlořečení, hraní a pejše, jak v tom mnozí od dětinství se cvičí (l. 28).

V oděvu jeví se však, jak vytýká Bavorovský (l. 212.), také u lidí dospělých zbytečnosti a vůbec takových věcí, jež ctnostem křesťanským nikterak na podporu nejsou; nebo „někteří nosí oděv zbytečný vocasitý, ten vymyslila bláznivá marnost; jiní kusý, oplzlý, kterýmž více své hanby obnažují než zakrývají, a ten vymyslila smilnost; opět jiný potvorný, zřezaný, navlačovaný, v kterémž lidé více za potvory než lidi se ukazují, a ten nalezlo bláznovství“.

Zvláště však v jídle a pití, v hodování jeví se té doby veliký úpadek mravní, jak spisovatel na mnohých místech obšírně ukazuje. Nebo staří Čechové, když chléb na cestě našli, tu jej políbili a stranou odkládali. Když při stole mluvil někdo oplzle, říkávali: „Cti aspoň chléb a dar Boží!“ Naproti tomu lépe prý by bylo někdy za dob kazatelových svůj chléb mezi sviněmi jísti, kde není tolik hanebných řečí, kolik mezi tehdejšími lidmi (l. 259.). Nebo hodování křesťanská obrácena jsou tehdá v nestydatá obžerství; ba mnozí sdělují prý se o svůj kvas i se psy; tak se přeplňují (l. 214.). Krmě vzbuzující tělo k smilstvu, nikoli aby potřebě tělesné hověly, při tom však bývá i pomlouvání, řeči mrzké a oplzlé. Lidé vůbec té doby nejvíce pracují o to,

[4]) Počátek nového oddílu označen obyčejně prvním slovem majuskulemi vytištěným neb na okraji římskou číslicí.

aby vždy v něčem chváleni byli. Nemohou li v dobrém, k čemuž arci málo vůle a snahy mají, by pak bylo i ve zlém, proto rádi slyší (l. 13.). A tak se mohlo státi, že té doby není v poslední vážnosti ta chvála, kterouž lidé někoho takto chválí: „Nech ho u všech čertů, co jest čistý kvasitel, smí tři i čtyři sám v pití podstoupiti! A k tomu jest muž udatný, již jich pět neb šest zabil.“ Proto kdo umí o nejohavnějších hříších směle mluviti, pokládá se za dobrého stolovníka, jmenuje se dobrým tovaryšem, kozákem, vlídným, čistým, šprýmovným mužem (l. 222.). Vůbec do nemravů tohoto druhu Bavorovský několikráte obšírně a velmi trpce si stěžuje, i zdá se, jak svědčí také Postilly jiných mužů té doby, na př. Bratra Jana Kapity, že byly takového způsobu hody obecně rozšířeny a že na oděv nádherný, proti němuž i zákony tehdá vydávány, a na hody mnoho v Čechách nakládáno. Následky toho jeví se pak zvláště v tom, že podvod pro potřeby velice vzrostlé, zvláště pro nákladné oděvy a hostiny, všeobecně se rozmohl. Tak prý také v šencích pro pyšnou ozdobu lid se loupí; nebo tu musejí býti pěnky pro blanky, připisování pro premování, slévky pro rukávky, nedolévky pro fertoušky, a aby měli z čeho na frejíře nakládati, musí k vínu a pivu vody přilévati (l. 212.).

Manželství dle soudu kazatelova (l. 34.) má býti nerozlučné, ne aby manželky za hlavu heryňkovu prodávali; mnozí však smilní s nevěstkou, jednu zaženou a jinou pojmou, myslíce, že sluší jen pannám a vdovám poctivě žíti. Ostatek jest prý nezdrželivost také u pohlaví ženského obecnou, nebo kazatel poukazuje k tomu, jak je vzláště ohavno viděti ženu opilou, více než opilého muže, a jinde zase vykládá, že některé vdovy, prve než prvnímu muži (vedle obyčejného přísloví) paty ustydnou, již hned si divně vedou; nebo paní vdova hned za jiného se vdává, pyšně se odívá a v tanečku dosti pyšně si poskakuje (l. 27.). Tak se zdá kazateli, že nákaza mravní rozšířila se všeobecně.

Jest však otázka, odkud zkáza taková pošla, které jsou asi hlavní příčiny takového úpadku mravů?

Na tuto otázku odpovídá Bavorovský zcela zřetelně a bez ostychu, že především špatný příklad vyšších stavů vedl k tomu, aby dobrý a všeobecně vychválený mrav staročeský ve zkázu byl uveden; nebo vyšší stavové v království českém vynikají prý velice zkažeností svou a tím neblaze působí také na obecný lid.

Tak obecný lid kněží pro nepravosti jejich ani již nechce poslouchati, domnívaje se, že od kněží špatných a nepravosti páchajících bohoslužba a svátosti nižádné platnosti nemají. Avšak proti tomu táže se kazatel: „Což pro nečistou nádobu mají se svaté perly potlačiti?“ (l. 91.). Naproti tomu jiní zase nedbajíce skutečné mravní hodnoty kněží vyhledávají vždy jen takových, kteří oplývají slavnými tituly a vysokými hodnostmi, jako by od nich bohoslužba a posluhování svátostmi lepší bylo (l. 15.). — Jsouť arci mnozí lidé — a při sektářství v Čechách tehdá panujícím bylo to také přirozeno — kteří hledí jen na kněze zvláště katolické zlé skutky vyzvěděti, aby z toho proti vyznání samému a víře mohli těžiti a ji za ničemnou vyhlašovati; ale kazatel sám nemůže zapříti, nýbrž bez obalu se přiznává, že také on shledává ve stavu kněžském velmi mnoho zkázy a veliký dobrých mravův úpadek. Nebo někteří chtějí prý v kněžství ty neřády provozovati, kterýchž by v řádné obci zjevnému lotru přehlednouti nemohli (l. 58.). Tak vidí lid při duchovních tehdejších cizoložstvo, kuběnářství, pejchu, lakomství, opilství, hry a podobné. Což divu tedy, že obecný lid sám je také takový!

(l. 178.) Příčinou takové zkázy kněžstva bylo dle Bavorovského také to, že mnoho nepovolaných tehdá se dralo do úřadu toho a že také do klášterů mnoho mnichů z Polska se dostalo, kteří takovou zkázu značně šířili.[5]) Mnohý totiž „odvrhna od sebe kopyto, kladivo, nechaje verštatu svého do sboru nevím kam neběží a jakoby mu pojednou Duch sv. s nebe spadl, učiti a jiné spravovati chce. Jiný promrhá statek, opustí ženu a jde na kněžství.“ Takových mužů bylo tehdá při rozličných vyznáních v Čechách dosti a následek toho byl arci ten, že mnozí málo věděli o skutečné a pravé povaze úřadu kněžského a že vším jiným spíše než spásou duší svěřeného sobě stáda se zabývali. Mnohý totiž před tím „chudým byv a nabuda statečku v úřadě svém jej promrhává a paní kuběnu raději u sebe vidí než sv. biblí“. (l. 221.) — Odtud pochází také, že mnozí takoví kněží bludy rozsévají, místo kázání Božího básně lidské čtou a při kázání vůbec mluví o takových věcech, jež se sem nikterak nehodí, jako na př. o tom, jak sluší žehnati a odvraceti hrozící bouři a krupobití, jak má se zaháněti na lesy, jak poznati lze nastávající povětrnost a pod. (v předmluvě). Proto není takovým kněžím vhod, že lid vlastním svým jazykem čte tištěná kázání a písma sv. lépe zná než oni sami, poněvadž je potom snadno může usvědčiti v jejich nevědomosti, která se kazateli skutečně zdá někdy býti úžasnou.

Za poměrů takových jest přirozeno, že lid obecný rozhořčen jsa na zkaženost kněžskou jmenuje pak všecky duchovní „daremním chlebem, zahaleči a povaleči“. Takoví samozvaní kazatelé nevynikají však při svých nepatrných a obmezených vědomostech zvláštní skromností; naopak domnívají se mnozí z nich, že posláni jsouce od Ducha sv. v moci své mají také duše lidské a mohou je tedy do nebe nebo pekla odeslati, jak prý od některých sborníkův bylo slycháno (l. 15.).

Do kterých nedostatků si tedy více než před 180 lety Jan Milič tak trpce stěžoval, že proto i pronásledován byl hlavně od kněží klášterních, o čem zmiňuje se také nejednou náš slavný Tomáš ze Štítného, co bylo také hlavním předmětem kázání Mistra Jana Husineckého, to vidíme že ani po veľikých bouřích dob husitských a nesnázích potom následujících valně se nezlepšilo.

(Dokončení.)

Snahy Jesuitův o navrácení se do zemí král. Českého po roku 1618.

Sepsal *Tomáš Bílek.*

(Pokračování.)

Co se druhého punktu žaloby té druhé tkne, myť nikoli všech těch, ježto stolici římské netrvají v poslušnosti, beze všeho rozdílu za kacíře nemáme ani nevyvoláváme. Nebo může dobře to býti, že rozkaz některý její vztahoval by se toliko na nějakou věc časnou neb politickou, aneb na skutek ňáký obzvláštní. Anobrž i to mohlo by se přihoditi, že by někdo i v příčině některé duchovní a náboženství se do-

---

[5]) O tom svědčí také Blahoslav (v Grammatice české, de synonymis, str. 342. vyd. Jirečkova), že jazyk polský je v Čechách dobře znám, protože v českých klášteřích je více mnichů Poláků než Čechův a Moravanů, i kazatelů i kněží.

týkající, ku příkladu z strany postu a jiných věcí zachovávání, ne úmyslem ovšem bludným, římské stolici poslušnosti náležité donášeti nechtěl. V takových jistě případnostech my takové lidi sice vždycky za nepovolné, ale ne za kacířské, nýbrž časem toliko za stržky a původy nejednomyslnosti. kterouž v církvi tropí, držíme a vyhlašujeme. Za kacíře pak máme a vyznáváme toliko ty, jichžto víra s římskou církví nesrovnává se za jedno, aneb kteříž stolici římské odporní jsou, a jinačeji o artikulích víry soudí a učí, nežli církev římská, a na tom svém zarytém omylu urputně stojí, a jeho nijakž ustoupiti nechtějí: bez kteréžto urputné zarytosti a neustupnosti žádný kacířem býti aneb slouti nemůže. Ti tedy, ježto toliko v jednom některém artikuli bloudí, a jeho urputně zastávají, nechtějíce se dáti žádnému z takového bludu vyvésti a povolovati pravdě, ty držíme my spolu se všechněmi pravě věřícími rovně tak konečně za kacíře, jak jistotně víme, že naše katolická víra pravá a neomylná jest. Jakž o tom i sám Kristus pán takovou vejpověď vynáší, kdež dí, že toho každého, jenž církve neposlouchá, za pohana a publikána míti a držeti máme. Kdož zajisté dle zdání Cipriana sv. odtrhuje se od církve, a k cizoložnici se připojuje, ten také jest oddělen ode všech zaslíbení církve. A kdo se církve Kristovy zhošťuje, nikdy mzdy své od Krista nedojde, alebrž jest od něho odcizený, jest nečistý, ba jest sprosta nepřítel Kristův. A žádný nemůže míti Boha za otce, kdo církve nemá za matku. — A co chtějí k tomu říkati? Což nemusejí mnozí z nich, kteříž mezi Čechy k náboženství pod obojí se znají. od samého Lutera doslýchati o sobě toho, že kacíři jsou? Tak zajisté na jednom místě praví o nich: Nechť se ti přenešťastní kacíři, pikharti nedomnívají, že bych já je zastávati chtěl. A jinde: Kdyby tedy i za času apoštolův, jakž ten pyšný pikhart jistí, žádného očistce nebylo; co bychom měli hned proto tomu kacíři, kterýž s těžkostí od padesáti let na světě jest, věřiti, že to, čemuž lidé mnoho set let věřili, falešné a nepravé jest? — Jest-li tudy našim protivníkům svobodno a dobrovolno, katolické lidi za modláře a modloslužebníky a samého římského biskupa neb papeže za antikrista naříkati a vyhlašovati: i což bychom my podobně Lutra, Kalvína aneb Pikharta, z nichž žádný mezi stavy království Českého nikdy nepřináležel, kacíři nazývati nesměli? Že pak páni stavové pod obojí dokládají při tom, jakobychom my učili zjevně a neukrytě, že kacířům víra držána býti nemá: v tom činí nám zřetedlné násilí a křivdu znamenitou. Nebo my nic toho naprosto neučíme, nýbrž smýšlíme o tom mnohem jinačeji na odpor, jakž to spisové naši dostatečně ukazují. A my o tom, co kdo tak dobře nevěřícím jako věřícím lidem, nechť pak ti jsou třebas kacíři, židé aneb Turci, přislíbí a přísahou přiřkne, vůbec smýšlíme upřímně takto: Že všelijaké připovědi a přísahy, slušných a dovolených věcí se dotýkající, od jednoho každého mají a musejí: v příčinách pak neslušných, a kteréž se právy nepropůjčují, ani nemají ani nemusejí se držeti a jim zadosti se činiti; poněvadž přísaha, jakž sv. Augustin dí, svazkem žádné nepravosti a nespravedlnosti býti nemá. Ale poněvadž o té věci na jiném místě od učitelův našich jest dosti obšírně psáno a rokováno, z té příčiny nevidí se nám zapotřebné, abychom tuto víceji toho šířiti měli.

Čtvrtý nářek obsahuje se v témž dekretu pánů stavů pod obojí v slovích těchto: J e s u i t i s k r z e z p o v ě d i v š e l i j a k é t a j e m s t v í v y z v í d a j í a s v ě d o m í m i l i d s k ý m i t a k v l á d n o u: a b y n e t o-

liko učinili co dobrého bez vůle jejich, ale ani toho, co by komu od nich uloženo a poručeno bylo, byť pak to jakkoli bohu a přikázání jeho čelilo, v jaké rozmyšlení a pochybnost bráti nemohli. — Nu, předně toho my sice nepopíráme, že jsme té částky úřadu a povinnosti naší, co se zpovědi vyslýchání dotýče, vždycky každého času velice pilni a bedlivi bývali a dosavad jsme, jakž toho regule naše samy vyhledávají od nás, kdežto takto o tom vyměřují: Všickni ti, jimžto z poslušnosti svatý úřad vyslýchání zpovědi poručen neb svěřen bude, mají o to bedlivě pečovati, a jakožto zvláštní věc, kteráž ku povolání našemu náleží, na pilném pozoru míti. I to také vyznáváme s vděčnou myslí a srdcem před pánem bohem všemohoucím, že jsme vždycky každé chvíle v příčině té jakousi obzvláštní nám příchylnost pravě věřících křesťanův znamenali a vyšetřili, když z jakési důvěrnosti k zvláštní věrnosti a způsobnosti k té částce úřadu a povolání našeho, ne bez znamenitého užitku a potěšení duší svých, nás za zpovědníky své užívají: tak že pro veliké množství k nám se o to ucházejících, aby v svědomích svých utěšení a obvlažení dojíti mohli, jakkoli drahně kněžstva mezi sebou máme, s tím však se vším není jim možné žádost všech jich naplniti a zadosti jí učiniti. Dále věříme také i ústy zjevně vyznáváme spolu s katolickou církví, že kněžím od Krista pána k vykonávání povolání takového zvláštní moc a právo dáno jest. Jestližeť tedy protivníci naši tuto od boha samého kněžím poručenou a danou moc chtějí panováním nad svědomími lidskými nazývati, v saméť sice věci nikoli se nemýlí; při tom však nic méně užívají takového neobyčejného způsobu mluvení, kteréž jest vůbec u lidí ošklivé a nepříjemné, o církvi pak páně neobyčejné: aniž může se mu tak vlastně rozuměti, jakž sice samá slova v sobě znějí; poněvadž tomu samému toliko vlastně to náleží, nad svědomím lidským panovati, jenž srdce i ledví v člověku zpytuje a zná, totiž, pánu bohu všemohoucímu. A tak nehned to může za panování aneb donutkávání svědomí lidského jméno a drženo býti, když se něco u toho samého člověka, komu se co tak v zpovědi vyměřuje a ukládá, a ne u toho, kdož dotčené věci ukládá, jako se tu v příčině této děje, poroučí a nařizuje. Jiného ňákého panování aneb mody, kteroužbychom lidi nám se zpovídající měli chtíti od dobrého odvozovati, anebo ku zlému ponoukati a doháněti, nikdy jsme se neujímali. Mohliby však páni stavové pod obojí, kteříž dekretem a nařízením víry katolické jsou odporní, za zlé a neslušné držeti a uznávati, což my a jiní katoličtí za nejlepší, nejpotřebnější a nejsvětější věc držíme a sobě pokládáme, totiž, že my lidi nám se zpovídající od víry pod obojí odvozujeme, ku poslouchání kázání kacířských choditi, aneb knihy jejich čítati jim zapovídáme, že jim poslušnost církvi náležitou i všelijaké ustanovení i zápovědi její s pilností zostřujeme a v srdce ukládáme. Kdybychom tedy nečinili toho, ale něco tomu odporného, nepochybujeme, žeťby protivníci naši nás v tom velice chválili a velebili. Ale odstup to od nás, abychom my na víru a povolání naše zapomínali, k nepřátelům církve se přivinovali, a jejich oukladův a obmyslův zlých účastní se činiti měli. Jiných tajností nežádáme my při zpovědi naprosto nic vyzvídati, jakož také to nám v našich regulech výslovně zapovídá se: abychom při zpovědi nečinili žádné nejmenší zmínky o věcech těch, kteréž k zpovědi nepři-

náležejí. Pakli by odpůrcové naši věděli o tom, kterýžby se tu čeho toho nenáležitě dopustil a jmenovanou reguli v čem přestoupil: proč jsou to na vrchní jejich zprávce časně nevznesli a při nich ho neobžalovali, aby oni se na to bedlivě poptati, a kdo by byl viny nalezen, takového dle zasloužení slušně ztrestati mohli? — Aby pak nebylo rčeno, jakoby páni stavové pod obojí to z ňákého prázdného hrnce rozprávěli a beze vší podstaty a podobizny pravdy takové těžké věci nám přičítati chtěli, že my lidi k zlým a všemi právy těžce zapověděným kouskům neb skutkům ponoukáme, dokládají dále v témž dekretu věcí některých, kteréž dle zdání jich samy v sobě sice byly by zlé a neužitečné, nic méně však, že by se od nás v skutku a v pravdě díti měly, kdežto takto dí: „Jesuiti prý věc i k tomu přivedli, že lidé poddaní na panstvích JMC. a klášterských, jakož osob z stavův pod jednou, od náboženství utiskováni, k náboženství pod jednou vězením i jinak rozličnými, proto samé vymyšlenými nástroji a přípravami zjevně i pod způsobem a titulem politických příčin proti vůli své nuceni; kostelové jinde zavíráni, jinde z gruntu bořeni; služby boží zapovídány; všickni přední úřadové království, zemští i městí osobami náboženství pod jednou osazováni; ti, kteříž jsouce pod obojí při jakýchkoli příčinách králi a vlasti k dobrému podlé svědomí svých se přimlouvali, a do jejich praktik jim jíti nechtěli, s úřadů s znamenitou lehkostí a potupou shazováni, a summou kolikas málo osobám téhož náboženství pod jednou, zpronevěřelým synům vlasti — skrze něž tíž jízliví řeholníci naši milou vlast k těžkému pádu a zahynutí přivésti, a nás, věrné její milovníky, vyhladiti se vynasnažili — všecken regiment a zpráva království v ruce uvedena, a takměř všecko kynutím a cknutím jejich zle řízeno a spravováno bylo s dokonalou záhubou všech stavů již již nastávající, kdyby byl pán bůh sám toho z lásky a z milosrdenství svého svatého, kterouž k slovu svému svatému i k nám míti ráčí, nepředešel.“ V tomto punktu opět protivníci naši zasekávají se sami velice a mnohými způsoby shromažďujíce spíše sobě čím dále tím více vlastní vinu svou, nežli aby na nás aneb na jiné katolíky tudy co dokazovati měli, ačkoli zajisté nás i jiné katolické a věrné služebníky a úředníky královské z věcí mnohých obviňují. A však neprovozují tou žalobou svou nic, aniž prokazují co toho, kdy, kde, skrze koho a s čím toto neb ono, což mělo tak zlé a nespravedlivé působeno býti, z našeho nabádání, po vůli a radě naší se zběhlo, anebo řízeno bylo. Ten zastaralý důmysl a soud jejich toliko se tu spatřuje, že totiž všeho toho, cožkoli pro prospěch a zvelebení náboženství katolického a přetržení kacířství — kteréž v království Českém pod zástěrou a titulem náboženství pod obojí čím dále tím silněji se rozmahají a okolo sebe co rak rozžírají — někde se konalo a před se bralo, jesuitům samým vina se přičítá toliko pro to samo, poněvadž my bližních našich pohodlí a spasení sobě vysoce poručené máme, a příčinou tou viděli bychom rádi, aby všecky sekty aneb k jich vlastnímu dobrému a užitku se od bludův svých obrátily, anebo tou svou zarputilostí žádnému jinému, než samým sobě, ke škodě a záhubě nebyly. Tomuť jsme se my sice od samých apoštolův vynaučili, kteříž nám o tom, abychom se tak chovali, opravdově přikazují. Apoštol sv. Pavel zajisté tak o tom praví: Člověka kacíře po jednom neb druhém napomínání vyvrz, věda, že takový jest převrácený a hřeší, svým vlastním soudem jsa odsouzen.

A jinde opět učí takto: O by raději odřezáni byli, kteříž vás nepokojí! — Kdybychom byli my tato a těm podobná apoštolská napomenutí a rozkazy pro obecné dobré a vzdělání duchovních způsobů a církve v celém království Českém zjevně a vůbec lidem a posluchačům našim na kázáních našich mnohem pilněji zostřovali, a okolo uší otloukali, což bychom se byli tu něčeho zlého a nenáležitého dopustili? A byť třebas to všecko zcela a zouplna pravdivé bylo, cožkoli oni o nás píší a jistí, že jsme pro fedrunk a rozšíření katolické víry před se brali a činili; tedy byli bychom toliko to činili, což Kristus pán i jeho apoštolé sv. nám předpisují a přikazují. Příliš studený a jalový katolík musí býti každý ten, kdožbykoli božské a apoštolské nařízení a rozkazy, jimiž oni katolické náboženství jakořka podepřeli, z mysli a paměti své vypouštěti, anobrž za neslušné a nenáležité míti o sobě pokládati by chtěl. A kterak bychom o těch lidech jalových, kteříž takové věci chvalitebné za nešlechetnosti a hříchy sobě pokládají, říci mohli, že by jedinkou jiskřičku křesťanské bohomyslnosti v srdci svém měli? — Nedopouštějíť pak nám toho ani naše statuta neb regule, ani křesťanských knížat a potentátův důstojnost a mocnost, abychom my jim v věcech království jich se dotýkajících, o rozdávání úřadů zemských, aby se tato neb onano povinnost tomuto neb onomu poroučela, a v těm podobných případnostech jaké vyměření činili, a tou měrou v světskou neb politickou zprávu se míchati, anebo o tom, aby všecko všudyž po naší vůli a mínění před se bráno bylo, poroučeti měli. Knížata a králové mají při zprávě obecné své rady; ač mezi tím od toho nejsme, abychom pro tu milost a lásku, kterouž jak k víře katolické tak i k vlasti máme, sobě vinšovati neměli z toho srdce, aby dotčené rady jejich věrné a k víře katolické příchylné býti mohly. My pak máme naše práce a zaměstknání obzvláštní, nám v statutích našich vykázané, totiž: abychom s čítáním a spisováním kněh, s vyučováním mládeže ve školách, s kázáním slova božího na kazatelnicech, s navštěvováním lidí chudých v špitálích, vězňův v žalářích, s zpovědí vyslýcháním i s jinými těm podobnými věcmi, kteréž my sobě vysoce poručené a na bedlivém pozoru máme, se zaneprazdňovali: aniž přebíhá nám tak mnoho času k tomu, abychom se cizími a k nám nic se nevztahujícími pracemi a starostmi zanášeti a obtěžovati měli. Že pak časem od některého knížete v příčině zprávy svědomí jeho bývame do rady povoláváni, a takoví páni berou s námi o věci takové naučení, tohoť my jim, patříce na cíl povolání našeho jako i na nevinnou povinnost křesťanskou, nikoli odepříti nemůžeme, rovně jako kterému jinému z lidí prostých; nebť se to věčného jich spasení vlastně dotýče. Ale aby tento do vězení vsazen, druhý pak aby vysoce zdůstojněn byl; jeden s úřadu svého svržen, a druhý na místo jeho dosazen, aneb něco více tomu podobného od nich díti se mělo; toť in particulari činiti nám nikoli nesluší, jako ani to, abychom jim k čemu tomu obzvláště raditi a jaké vyměření předpisovati měli. A ačkoli my známe se k tomu a za to konečně máme: že vlastně v tom případě, kde není před rukama žádných královských neb knížecích slibův a přípovědí, aneb že nějaké smlouvy tomu v cestě neleží, lidé kacířští některými pokutami a trestáními ku přijetí a k vyznávání víry katolické slušně nuceni a přidržáni býti mohou; jakož o tom i sv. Augustin píše takto: Což nenáleží pilnému pastýři, aby on také ovce ty, kteréž ne násilnou mocí jemu od

ostatního stáda odtržené, ale úsilnými a lahodnými řečmi neb sliby odvedeny, a nyní již jiného cizího pastýře učiněny jsou, pokudžby se témuž pastýři svému opírati chtěly, strašením aneb bolestí, šviháním a pokáráním zase k ovčinci páně přivozoval? Přes to však tomu my nijakž nevěříme, aby poddaní pod obojí v Čechách, jimžto svoboda o víře povolena, trestáním jich, vězením aneb jinačejšími prostředky od pánův svých katolických stěžováni býti měli. Anobrž víme cosi víceji, že někteří katolických pánův poddaní pod obojí, když bývali od nich pro své jiné výstrahy a přečinění trestáni, hned pouštěli o pánich svých hlas ten jen k tomu cíli, aby je jiným stavům pod obojí zošklivili, že to vše pro náboženství a víru svou snášeti a podnikati musejí. Což mohlo by se dokázati mnohými příklady: ale poněvadž mínění naše tuto není na jiné žaloby vésti, ale abychom toliko samých sebe hájili a zastávali, pročež také toho na ten čas pomíjíme mlčením. To pak mohou věřiti nám protivníci naši, kdyby bylo v království Českém všecko po naší vůli a mínění jíti a konati se mělo, byli by nyní páni stavové toho pozdvižení nikoli neztropili, ani lidí duchovních i vůbec všechněch katolíkův tak násilně nesužovali, anebo nám, vypověděným jesuitům, po hlavách tak nejezdili a netancovali. Ale to vše, praví páni stavové, bůh sám z lásky a milosrdenství svého svatého, kterouž k slovu svému svatému a k nim míti ráčí, předešel a změnil. Ale nechť mi povědí: Jaké to slovo jest? Jestli luteranské? Čili kalvinské? Čili pikhartské, aneb Husitův, kteříž v Čechách pro svou starožitnost víceji práva a svobody mají nežli všickni jiní? Takovou měrou já doslýchám toho, a rozumím tomu: že slovo boží již jest mnohonásobní a samo sobě odporné. A tak království boží jest mezi sebou rozdvojeno a bezpochyby proto rozděleno, aby sobě odporným sektám bylo na ruku a ku pomoci, aby lží zastávalo, kacířstva vzdělávalo, a rozmanité sekty přichraňovalo. Jestliť to skutek a působení milosrdenství božského, že strana pod obojí v Čechách až dosavad se zdržovala a v způsobu tom svém zůstávala: Čí tedy dílo neb oučinek jest to, že ti noví pod obojí onyno staré a v málokolikasi článcích víry bloudící tak pěkně na mizinu přivodí a zžírají? Hus tě sice sám i spolu s oněmi starými Husity o vzývání svatých, o ctění obrazův, o reliquiích svátosti, o stavu panickém kněžstva, mnichův a jeptišek, o sedmi svátostech zákona nového; o oběti při mši, o proměnění chleba a vína v tělo a krev Kristovu, o očistci, o potřebě dobrých skutkův při dosažení života věčného; o poutěch, o procesích i o jiných více nad ty článcích víry učení katolického neřkuli věřil, ale i všeho toho zastával: ježto nynější pod obojí všecky ty artikule dočista tupí a zamítají. Kdo tedy toho nevidí, že by to bylo mnohem spíšeji rouhání se bohu a jeho svatému slovu, nežli právě dobroty a milosrdenství božského poznání? Kteréž aby protivníci naši byli mohli slušně a nábožně slaviti a veseliti, neměli k tomu nic příhodnějšího jako to, aby byli řekli a v tom svém dekretu dostavili toho: Že tatáž dobrotivost božská, jakž sám pán a spasitel náš v evangelium to svědčiti ráčí, slunci svému velí vcházeti na dobré i na zlé, a dešť dává na spravedlivé i na nespravedlivé. Ale měliťby při tom považiti pilně oněch slov apoštola sv. Pavla, kdež dí: Zdali se domníváš, o člověče! jenž soudíš ty, kdož takové věci činí, a sám totéž čině že ty ujdeš soudu božího? Čili bohatstvím dobrotivosti jeho, a snášelivostí i dlouhočekáním pohrdáš,

nevěda, že dobrotivost boží ku pokání tebe vede? Ale podlé tvrdosti své a srdce nekajícího shromažďuješ sobě hněv ke dni hněvu a zjevení spravedlivého soudu božího, kterýž odplatí jednomu každému podlé skutků jeho. —

Pátá a šestá stížnost zní sama v sobě takto: „Jesuiti příkladem oněch templářův snaží se veliké statky na sebe přivozovati a v správu světskou ve všech koutech se vtírají.“ Ale jak by obé to falešné bylo, to z následující zprávy zřetelně se ukáže a spatří. Co se shromáždění statků tkne, jimiž my v království Českém vládneme, to jest v způsobu takovém postaveno: V celém tom království máme kollegií pět; mezi nimi obzvláště to, kteréž v Praze jest, nemá žádných jiných statkův aneb důchodův kromě jediný dvůr poplužní, z něhož toliko chleb béře, a půl jedné vesnice, kterouž nám JMK. při vyzdvižení kolleje té darovati ráčil. Kolleji pak v městě Kladsku, kteréžto však hrabství dle zdání některých jest ven z koruny České, byl asi před čtyrmecítma lety s jistým papeže vědomím a povolením beze vší ujmy a zkrácení též koruny České císař Rudolf klášter jeden daroval a postoupil. K ostatním třem kollejem nenáleží žádní statkové nemohovití, kromě že chomutovská a v Jindřichově Hradci kolleje mají po jednom chatrném dvorečku: tak že důchodové roční všech těch kollejí, v nichžto kromě osob přespolních a hostí, do 70 osob ustavičně se vychovává, s těžkostí přes 10.000 zlatých víceji vynesou, a to ještě tak těžce a s tak velikou nesnází, že dotčené kolleje všecky v velikých dluzích a závadách vězejí. Tožť hle jsou ti statkové a ta převeliká bohatství a zboží, kteráž s sbožím a s statky oněch Templářův rovnati se chtějí! Ješto dotčení rytíři celá města, anobrž krajiny a národy pod svou mocí měli a vládli jimi, tak že na své vlastní peníze a důchody celá vojska sobě zpraviti a do pole vyvozovati mohli. Jest se čemu jistě diviti, že páni stavové pod obojí nepřirovnali spíšeji Jesuitův k lidem duchovním těm, ježto předešlých let živi byli a, jakž někteří dávají o tom zprávu, třetím dílem království Českého mocně vládli, nyní pak příčinou těch znamenitých škod a pohubení království Českého od kacířův stálých s velikou těžkostí sotva tak mnoho těch statkův neb důchodův jim pozůstalo, aby se z nich poctivě vychovávati mohli. Před časy Čechové kladli sobě za slavnou pochvalu to, když kostely a kláštery stavěli, které ale potom novověrcové hanebně do gruntu rozbořili a v pustinu přivedli. Onino dávali služebníkům božím pro zvolnější služeb božských ve dne i v noci vykonávání hojné a bohaté vychovávání: tito pak vyhánějí, vypovídají, ba i dokonce usmrcují je. Onino statky duchovní zlepšovali a rozmnožovali: ale tito přenášejí je na sebe. Ale jaký zisk budoucně z toho jim pojde, nechť se oni sami o to starají; poněvadž každodenní zkušení to osvědčuje, že časná zboží a statkové s připojením k nim statkův zádušních netoliko žádného výrostu neberou, nýbrž mnohem víceji od nich, jako jiných ptákův peří od peří orlového, se zžírají a ztenčují, tak že zřídka na třetího dědice přicházejí. I nechmež tedy těch závistníkův o naší chudobě chatrné mluviti, co sami chtějí. My od osob našich přejeme sobě toliko to: aby jiné řeholy a osoby duchovní k statkům svým v království Českém zase přijíti mohly; nemajíce o tom pochybnosti žádné, že jejich plnost, když ony nejprve budou nasyceny, potom i chudobě naší na pomoc také přispěje. A kdyby

tovaryšstvo naše mělo tak velikou líbost a žádost k shromažďování neb k shánění sobě statkův a zboží časných, bylo by se dobrovolně nezbavilo práva nápadního v statcích dědictví lidí těch, kteříž se do společnosti jeho dávají; ani by v regulech svých za právo toho neustanovilo: Aby všickni spoluoudové téhož bratrstva to, co jsou sami darmo přijali, také zase darmo dávali; a aby té nejmenší mzdy, záplaty aneb almužny za sloužení mše, za zpověď, za kázání aneb za jakékoli věci jiné od lidí nebrali, až by měli moc a svobodu dle nařízení bratrstva to učiniti, mnohem pak méně co toho od nich sami žádali, proto aby s tím větší svobodou a vzděláním bližního službám božským obcovati a je tím volněji vykonávati mohli.

Z strany stížnosti druhé, že se ve všech koutech v zprávu světskou vtíráme, v tom dává nám vysvědčení jisté a dostatečné neřkuli naše vlastní, ale i samy nejvyšší hlavy v království Českém, což vlastně jí se dotýče, svědomí a vejpověd: že se nám tu opět znamenité bezpráví, násilí a křivda děje. Nebo taková věc zapovídá a zamezuje se nám na nejvýše v regulech a statutích našich následujícími slovy: Abychom se pak od všeliké tvářnosti neb zámyslu zlého zdržovali, a všelijakému naříkání a pomluvám, kteréž jen z domnění falešného pocházejí, pokudž jen nejvýš možné, cesta se zamezovala; pročež se všechněm vůbec i jednomu každému obzvláštně toto poroučí, aby se žádný v světská jednání a zaneprázdnění knížat, poněvadž se to zprávy jich dotýče, žádnou měrou nevtíral a nepletl, ani žádných jednání a rokování takových, nechť by jakkoli a od kohokoli vysoce v čem tom žádán a pohledáván byl, k vyřizování v ničemž nejmenším na sebe nepřijímal. A při tom poroučí se přísně vrchním zprávcům bratrstva nedopouštěti žádnému z svých mladších, aby se s takovými věcmi jakým nejmenším způsobem zanášeti a zaměstknávati měli. Znamenali-li by pak při tom, že by k čemu tomu klopotný byl, tedy aby toho neb ty, bylo-li by jaké nebezpečenství před rukama, že by se v takové věci zapletli ňák, vskok odtud vyzdvihli a do jiného místa podali. — Odkudž již světle a patrně se seznává, jak vysoce a opravdově dotčené míchání se do věcí světských bylo by nám zapovědíno, tak že i to, což jiným lidem duchovním a řeholníkům k veliké pochvale a poctivosti sloužiti může, nám dokonce a dočista odňato a zahájeno jest, aniž skůro v čem jiném má se na nás větší pozor od starších našich jako v příčině té. Jestliže jest pak přes to všecko kdo z nás tak dalece na professí svou se zapomenul a dopustil se něčeho proti ní, čemuž my však nevěříme: už by proto hned celý řád náš a tak veliké množství nevinných, kteříž dle vší možnosti své znamenitě bedlivý pozor na to mají, aby se nikda nic toho nedálo, obviňováno, a pro jedinkého zrádce Jidáše celé tovaryšstvo apoštolův odsuzováno býti mělo? Ale vímeť výborně, z kterého neb z čího toule takoví utrhaví a hanliví šípové proti nám vzati jsou. Vědíť i závistníci naši o tom dobře, a patří na to ne bez srdečné bolesti očima svýma, že katoličtí potentáti a knížata časem některé osoby z prostředku našeho sobě za své zpovědníky zvolují a berou, a že jmenovaní knížata a potentáti ovšem pro ty neb těm podobné příčiny naše kolleje pro své duchovní potěšení a z pouhé lásky a dobrotivosti, kterouž mají k nám, začasté navštěvují, jako zase že i my pro dokázání k nim poctivosti a vděčné mysli a zvláště, jestliže jsou sami takové kolleje nám zalo-

žili a nadali aneb jiné ňáké milosti a dobrodiní tovaryšstvu našemu prokázali, ke dvorům jejich zhusta přicházíme a navštěvujeme je, aniž také toho popíráme před kým: abychom týchž potentátův křesťanských podlé vyměření cíle našeho (kterýžto s sebou přináší, abychom byli volní a hotoví jednomu každému ve všem dobrém) někdy u víře katolické a v zprávě svědomí jich cvičiti, jim v tom dobrého naučení duchovního udíleti neměli, ovšem proto, aby oni svědomí nepoškvrněné sobě zachovati, a to, čímž Bohu, bližnímu i poddaným svým povinni jsou, náležitě jim prokazovati, a pokudž nejvýš jim slušné a možné jest, nad vírou katolickou ruku ochrannou držeti, a ji vzdělávati věrně se snažili. Ta věc trápí protivníky naše v srdci jich převelice, že by se v nich velikou zlostí neb bolestí rozpuknouti mohlo. A poněvadž velmi rádi vidí, když my od takových potentátův co nejvíce vzdáleni jsme; pročež také vůbec o nás falešně a nedůvodně roztrušují to, že se do zprávy regimentu světského všetečně mícháme a pleteme. V čemž však mýlí se náramně; lečby chtěli totéž o sv. Janu Křtiteli mluviti, že i on do regimentu politického se tře, když Herodesa krále pro Herodianu manželku bratra jeho i ze všech zlých věcí, kteréž on činil, vytrestával. Jakým tedy právem může se tovaryšstvu našemu za vinu dávati neb míti za zlé, že knížatům a jiným mocnářům světa, kteříž země a panství svá zpravují, na žádost jich v. příbězích duchovních rady dobré a naučení prospěšného udílejí? —

Ale páni stavové pod obojí nejsou s tím dobře spokojeni, a na tom samém nemají dosti, že Jesuity obviňují ze všeho toho, cožkoli dle zprávy jich v království Českém zlého se sběhlo: nýbrž vypůjčují sobě proti nim i z jiných okolních zemí a království, nevím jakých, průvodův, kteříž nic jiného neobsahují v sobě, jediné pouze nářky ty, jimiž nám staří kacíři, ježto kdy proti tovaryšstvu našemu až posavad psali, vytýkají oči. Poněvadž pak všecko to již prve od našich s dostatkem a se vší podstatou jest poraženo, pročež my na ten čas toliko tu nejpřednější důtku kratičce přeběhneme a porazíme; odkudž nevina naše zřetelně se pozná. Co se předně Frankreichu dotýče, takť jest, že teď nedávno pominulých let tovaryšstvo naše v něm mnoho přetrpěti, a několik tuhých šťusů vystáti musilo: s tím však se vším to všecko neštěstí vzalo takové skončení, že neřkuli téhož tovaryšstva nevina jest dostatečně na světlo vyvedená, ale nad to vše i všecky jeho předešlé neřesti a nesnáze tím šťastným skončením, kteréž je potom následovalo, jsou jim bohatě vynahraženy, a v přelibé občerstvení proměněny. Byli jsme v ty časy obžalováni z toho, že o bezhrdlí králův křesťanských stojíme: a však ti nejkřesťanštější králové, Henrich IV. a Ludvík XIII., jichžto životům měli jsme ouklady strojiti, netoliko prostými slovy a spisy, ale i samým skutkem a prokazováním k nám veliké milosti a štědroty nevinu naši, jak nejvzácněji mohli, všemu světu osvědčili a to tak, když jsou tovaryšstvo naše, kteréž za některý čas ne pro nějakou nepravost, ale samou toliko příčinou časův zlých z téhož království vyhnáno bylo, zase do něho povolali, a skrze zvláštní dekrety a poručení svá je v něm náležitě utvrdili, dovolivše nám anobrž to s dostatkem nařídivše, abychom ve všech všudyž místech téhož království, kamž bychom od kohokoli byli povoláni, svobodně a bezpečně živi býti a bydleti mohli. A co více, i sami králové z svých vlastních pokladův

kolleje nové nám vystavěli, a zjevnými mandáty mocí svou královskou tovaryšstvo naše neřkuli všech všudyž žalob a nářkův, jakž náleželo, osvobodili a očistili, anobrž mimo to ještě znamenitou pochvalou ozdobili jakožto ty, kteříž králům samým tak hrubě příjemní jsme byli, že oba dva syn i matka tomu chtěli a to nařídili, aby nebožtíka Henricha IV. krále srdce, což jistě jest drahý a tak převzácný základ lásky jejich k nám, že se mu pod nebem nic vyrovnati nemůže, do našich rukou odevzdáno a v kostele dotčené kolleje od nebožtíka vystavené slavně pohřbíno bylo. Tuto mohli bychom připomenouti i výpovědi a nálezy v příčině naší na soudu zemském v Paříži i jinde stalé, mnohých měst a obcí poctivá vysvědčení nám daná, jako i mnohých předních prelatův vychvalování, jímž naše tovaryšstvo poctili. Což vše od našich rozličnými spisy a apologiemi v rozmanitých jazycích vydanými na světlo všechněm vůbec i jednomu každému obzvláště pro dokonalou zprávu před oči představeno a prokázáno jest. A pro tu příčinu není potřebí toho zde opakovati. Toho však mlčením pominouti nemůžeme, jaké psaní nebožtík král Henrich IV. slavné a svaté paměti v příčině naší k poddaným svým, a to ne katolickým, ale pod obojí, jmenovitě k obyvatelům města Rossely léta 1606 17. dne září odeslal, abychom tuto jeho hodnověrného přípisu doložiti neměli, kteréž samo v sobě zní takto: „Věrní naši milí! Jakož jsme my v rozličných městech království našeho šlechetnosti a rozvážlivosti otcův tovaryšstva Ježíšova dostatečně skusili a seznali, kterou oni v učení, v životě i v obcování svém hojně dokazují toho, že nic jiného před očima a na pozoru svém nemají, jedině čest a slávu boží: z té příčiny ráčili jsme to při sobě uznati za dobré a užitečné, abychom z dotčeného tovaryšstva kazatele Psequiru do města našeho Rossely vypraviti ráčili, jakožto jednoho z těch, kteříž všelikými dary k konání úřadu takového důležitě potřebnými obdařen a ozdoben byl.“ Takové svědectví ten nejkřesťanštější král vydal jesuitům před měšťany a obyvateli města Rossely, kteříž v náboženství se stavy království Českého pod obojí téměř za jedno se snášejí. Když tedy podlé toho na nynější způsob a příležitost věcí našich v království franském popatříme, najde se to vskok, že všech protivníkův, závistníkův a sokův našich utržky a pomluvy co dým komínem vymizely, a již nyní dočista udušeny a uhašeny jsou. Časem může se to dobře státi, že nevinní skrze falešnou pomluvu sokův svých závistivých potlačeni a třebas i ven z země dokonce vyhnáni bývají. Ale to velmi zřídka, anobrž nikdá nepřihází se, aby takoví na cti zmařilí a tak hanebnými nešlechetnostmi poškvrnění lidé, anobrž oukladní králův a pomazaných páně vrahové nejen v zemi které trpíni, ale nad to výše i znamenitou poctivostí obdařeni a všelijak podporováni býti měli; jakož my to z milosti boží vidíme díti se tovaryšstvu v Frankreichu, kteréž den po dni zdárněji roste a zvelebuje se. Nemají-li vědomosti o tom žádné protivníci naši, tedy my jim tuto krátkou zprávu o tom učiníme. Nemíníme pak vyčítati ze jmena, kde jaké kolleje onde i onde po krajích koruny franské v tom čase nám přibyly, ale ukážeme jim toliko na samou Paříž, kdežto sotva tomu rok jest, jak nynější král Ludvík XIII. témuž bratrstvu našemu dovolil, aby v jednom znamenitě rozkošném a nad míru příhodně ležícím místě všelijakým svobodným uměním, jako i filosofii i theologii, mládež poctivou zjevně a svobodně vyučovati mohli. Kdo by tedy to

říci chtěl, aby tak vzáctní parlamentové a soudcové zemští, anobrž knížata, preláti, až i král sám ve věcech svých tak nesmyslní byli, aby tomu zlému neřkuli náležitou přítrž neučinili, ale místo toho ještě sami svévolně dvéře i brány mu otvírati měli? Z toho ze všeho již světle a patrně se poznává, že, kdoby chtěl na všecko to upřímnýma a nestranýma očima popatřiti, a myslí svou při tom bedlivě se pozastaviti, co se dosavad s námi v Frankreichu dálo, ten každý najde to při sobě: že ty věci nižádnou měrou k nějaké hanbě a lehkosti tovaryšstva našeho se nevztahují, alebrž ku pochvale znamenité a k osvědčení neviny jeho. Pročež i my neměli a nemohli bychom na tom světě žádného lepšího skončení vypovědění našeho z Čech sobě přáti, jako takového, jakož se všemu bratrstvu, když trochu málo kříže svého potrpělo mile, přihodilo v Frankreichu.

Z Anglicka já nevím, čím by nám odporníci naši s právem vytýkati měli? Nebo že v království tom veliké množství lidí katolických, a obzvláštně nemalá hrstka osob z tovaryšstva našeho, bylo do těžkých žalářův vmetáno a právem outrpným trýzněno, šibenicemi, mečem, katem, ohněm a jinými způsoby strašlivými z světa zprovozeno, začež my se naprosto nic nestydíme; nýbrž všecky ty muky za obzvláštní okrasu, anobrž útočiště řádu našeho, a osoby ty pak, kteréž takové trápení vystály, za mučedlníky svaté u sebe pokládáme a je v náležité poctivosti proto máme. Naši pak protivníci mohou jíti, kde se jim líbí, a nechť umrou smrtí jakoukoli chtějí, ba byť třebas i do těch nejzadnějších indianských končin zaběhli, a dali se tam těm neznabohům mučiti a trápiti: nikdyť nedočekají toho, aby se jim ta podobná čest díti, a oni tak svatě a pobožně smrti dočekati se mohli, pokudž by všelikého nepřátelství proti nám dočista se neshostili, a u víře spolu s námi za jedno se nesrovnali. Ale ani z těch celých akt a pře vedení proti Henrichovi Garnetovi nařízeného nenajde se docela nic jiného, jedině pouhá nevina jeho; míním pamět tu, kteráž o něm, ne od jeho protivníků, ale od věrné ruky poznamenána a v spis uvedena jest. (Viz apologii Jesuity P. Joannis Eudemonis pro Garneto.)

Z Uher a z země Sedmihradské nic jiného nevyhnalo jesuity, anobrž nejen samy jesuity, ale skoro i všecky jiné lidi duchovní, jedině hrozná nenávist některých osob, kterouž měli k náboženství katolickému, jakž se k tomu ti, ježto ten poslední patent proti nám vydali, sami patrně znají a jistí to: že otcové tovaryšstva Ježíšova, jakožto dobří a mnohými ctnostmi ozdobení muži, z svých kollejí a statkův ne pro nějaké činy své zlé, aneb že by snad někdo z nich něčeho neslušného dopustiti se měl, ale toliko na nezbedné vyhledávání těch, ježto s římskou a katolickou vírou se nesrovnávají, jsou vysazeni neb vybyti a přinuceni k tomu, aby se do jiných míst podali a obrátili. Jak dlouho tedy protivníci naši budou nám ty příklady okolo uší otloukati, tak dlouho my zase nazpět nepřestaneme pánu bohu díky a chvály vzdávati za to, jakožto ti, kteříž o tom soudíme tak: že nás žádná větší čest a pochvala zde v světě potkati nemůže nad tu, kterouž sami odpůrcové naši ústy svými vzdávají nám; že spolutovaryši naši pro víru katolickou z rozličných zemí se vyhánějí, trýzní a vraždí. — Abychom my proti vůli pak naší z Benatek i z celého panství benatského měli býti vyhnáni, toho o nás žádný povědíti nemůže. Když v tu dobu byla tuhá rozepře a hádka mezi lidmi

učenými o poslušnosti té, kterouž lidé katoličtí papeži povinni a zavázáni jsou: pročež Jeho Svatost Pavel V. nynější papež přikázal tovaryšstvu našemu, pokudž Benatčané v tehdejší případnosti a nevoli mezi ním a nimi zběhlé nebudou chtíti prokazovati mu žádné poslušnosti, aby všech všudyž služeb církevních dokonce přestali. Tomu jeho rozkazu snažilo se bratrstvo naše poslušně činiti zadosti, a donášelo vrchní hlavě církve, kteréž my sice bez toho podle reguly řádu našeho něco víceji a toužeji zavázáni jsme nežli jiní řeholníci, poslušenství jí náležité; tak že naposledy pro tu samotnou příčinu z dotčeného panství benatského vyhnáno bylo. Ale kdyby byli naši zvolili sobě raději uposlechnouti rozkazu Benatčanův, nežli poručení papežského, a chtěli pře i počestnosti jejich, tak jakž se oni domnívali, dalším služeb církevních proti zápovědi papežově vykonáváním hájiti a zastávati: není pochybnosti o tom žádné, žeť by byli Benatčané jim tak dobře, jako i ostatním řeholníkům bytu dalšího mezi sebou přáli, ale nad to výše i hojnějšími milostmi a přízní novou je obdařili. Takovou měrou nic jiného nás z panství benatského nevypudilo, jediné to, že jsme nařízení a regule řádu našeho spolu s hlavním cílem naším na bedlivém pozoru míti, a jeho svatosti papežské přede všemi jinými povinné poslušenství donášeti a vhod se činiti musili. Při tom však máme naději tu, aniž pochybujeme o tom: když jmenovaní páni Benatčané jednou z mysli své celé vypustí tu nelibost, v kterouž sobě nás tehdáž vzali, a považí s pilností při sobě jakž neviny naší, tak i obecného užitku a pohodlí, žeť budou hleděti následovati v tom příkladu franského krále a dovolí nám, abychom zase na panství jich se dostati a ke všechněm kollejem našim přijíti mohli. Pakli by se to státi nemohlo, nechť děje se vůle Páně, jenž jest král kralujících a pán panujících. (Dokončení.)

Bývalé panství Pečecké.

Sepsal prof. *Josef Vávra.*

(Dokončení:)

Dobešovice.

Tak nazývá se véska nedaleko Peček na straně západní. Před věky však zde byla pouze tvrz s dvorem poplužním, původní sídlo vladyk z Dobešovic. R. 1316 měl František z Dobešovic a ze Zelenčí spor s Divišem z Talmberka, ručitelem za Unku z Hryzela.[68]) R. 1454 jmenuje se Vacek Dobešovský co držitel dlužního úpisu na mlýny v Kolíně.[69]) Jméno vladyk Dobešovských z Malenovic, kteří v r. 1500 drželi statek v Libodřicích, dává nám na rozum, že tito vladykové v XV. století byli v držení Dobešovic. R. 1503 prodal Jiří z Kosíkova Pražan tvrz a dvůr Dobešovice i s lukou u Nebovid za 300 kop Bartoši z Práchňan Horníku. Z pozůstalosti téhož Bartoše byl r. 1512 ten statek Dobešovský prodán na umoření

---

[68]) Pozůstatky zemských desk I. p. 5.
[69]) Archiv Český II. 201.

dluhů.[70]) Po roce 1522 držel Dobešovice Vít Hanikéř z Semína, syn zemana Nebovidského, po němž dědil bratrovec jeho Vilém Hanikéř. Týž prodal r. 1542 tvrz a dvůr Dobešovice s dědinami, lukami, štěpnicí, vrbinami, potokem a třemi rybníky za 525 kop č. Zdeňku Maternovi z Květnice a na Radovesicích. Když r. 1554 synové téhož Materny o statek otcovský se dělili, připadly Dobešovice v 900 kopách Jiříku Maternovi,[71]) po něm r. 1574 téhož synu Sigmundovi, kterýž posléze se jmenuje r. 1595. R. 1604 koupil ten statek za 3000 kop č. Pavel Hrabáně z Přerubenic a připojil ho navždy k Pečkám.[72]) R. 1633 byla tvrz Dobešovská již zpustlá, a při dvoře bylo 4 ½ lánu dědin. Hrabě Trautmansdorf však v r. 1670 dvůr zrušil a založil zde vésku Dobešovice, již k Pečkám připojil.

Bohúňovice.

Ves tato, položená s půl hodiny cesty k jihozápadu od Peček, byla původištěm vladyk Saků z Bohúňovic. V létech 1370—1406 jmenuje se Martin jinak Mareš z Bohúňovic spolukollatorem kostela v Pečkách. Týž Mareš zvaný Sak z Bohúňovic r. 1406, jsa člověk starožitný, svědčil v Kolíně o ves Mnichovice, na kolik pamatoval od 60 let; byl tedy již r. 1346 v letech dospělejších.[73]) Současník jeho Petr Sak z Bohúňovic bydlel v letech 1380—1400 v Kolíně jako právník. Oba měli přátelský styk s vladyky z Jezeřan, s nimiž na spolek se v Kolíně vydlužili 82 kop.[74]) Potomci jejich drželi v XVI. a XVII. stol. rozličná zboží v Čechách a na Moravě a v r. 1720 vymřeli ve stavu hraběcím. O Bohúňovicích však dovídáme se teprve k r. 1564, kde náležely ke zboží Ratbořskému. Tehdáž se dostaly s Ratboří od Popelů z Vesce vladykám Voděradským z Hrušova. Tito nabyli r. 1571 od Jana Popela i statku Suchdolského, a potom počítány jsou Bohúňovice k Suchdolu. Při tomto statku Suchdolském zůstávala ta ves až do r. 1754, kdež při bankrotu Brédovském prodána jest i s dvorem Hranicí panu Ignáci Kochovi, a ten ji připojil k panství Pečeckému. Bohúňovským sousedům v okolí přezdívají jménem „Holevajti". Připomíná to jejich někdejší poddanost hrabatům z Holleveilu, kterým v létech 1669—1710 statek Suchdolský s panstvím Malešovským náležel.

Hranice.

S půl hodiny cesty od Peček směrem západním stojí poplužní dvůr zvaný Hranice; dále na západ svažuje se půda malebnými skalami načernalého porfyru do údolí potoka, jenž tudy od Dobřené a Chotouchova teče ke Kolínu do Labe. Za starých dob při tom dvoře bývala tvrz, krčma a náchlební mlýn potoční, a na tvrzi seděli v XIV. a XV. století vladykové z Hranic. K r. 1380 jmenuje se Ješek z Hranic, an prodal jakés dědiny Prokopovi od Kamene.[75]) R. 1395 prodala paní Kunka, vdova onoho Ješka z Hranic, své věno 100 kop, zjištěné na statku Hranickém, soused-

[70]) Dačický I. 342, 357.
[71]) Dsky zemské 51 F 30, J 30.
[72]) Dačický I. 342.
[73]) Pamětní kniha Kolinská fol. 28.
[74]) Desky práva Kolinského k r. 1398.
[75]) Desky práva Kolinského II. k r. 1380.

nímu zemanu Zbraslavu z Pašiněvsi.[76]) R. 1436 svědčil Vacek z Hranic o věno na statku Kbelském, a r. 1440 účastnil se sjezdu šlechty v Čáslavi.[77]) V napotomních časích vyšel ten statek Hranický z držby původních vladyk, a r. 1501 seděl zde Václav Mírek z Solopisk,[78]) r. 1528 Jan Srník ze Třídvorů, 1534 Jindřich Smíšek z Vrchovišť.[79]) R. 1538 prodal Jindřich z Vilémovce tvrz a dvůr Hranice s mlýnem, rybníkem, dědinami, lukami a hájkem, jak to měl od Smíška, za 775 kop č. paní Zuzaně Pařízkové z Trojanovic.[80]) Leč potom držitelé v tom statku zhusta se střídali, při čemž tržní cena stále vzrůstala. Do r. 1547 seděl zde Oldřich Popel z Vesce, po něm bratr jeho Jan; 1548 koupil Hranice za 925 kop Otík Hokovský z Hokova, 1552 téhož paní Anýžka z Vesce (za 1000 kop), 1554 paní Kateřina z Kocléřova s manželem svým Janem Maternou z Květnice (za 1125 kop), 1559 Vok z Říčan (za 1275 kop), 1560 Jan Popel z Vesce na Ratboři a Suchdole (za 1950 kop), r. 1564 Jiřík Voděradský z Hrušova.[81]) Odtud náležel statek Hranický ke statku Suchdolskému, kterýž po vymření rodu Voděradských r. 1612 připojen k panství Malešovskému. S tímto statkem Suchdolským střídal pány své až do r. 1738, kdež při velkém úpadku Jáchyma Karla hraběte z Brédova jest dvůr Hranice se vsí Bohúňovici od Malešovska odloučen, na 29.677 zl. odhadnut a četnému spolku menších věřitelů Brédovských odevzdán. Ti pak v dubnu r. 1754 prodali ten statek v odhadní ceně panu Ignáci Kochovi,[82]) jenž téhož roku koupiv panství Pečecké, k němu Hranický dvůr s Bohúňovici připojil.

Polepy.

Tato ves leží v utěšené dolině mezi zahradami, as na půl cesty mezi Pečkami a Kolínem. V XIV. století byly v Polepích (in Polipp) dva poplužní dvory, mlýn a několik domků podružských, a to vše náleželo do šosu města Kolína. Dolejší dvůr Polepský držel Kolinský měšťan Henslin Veinand do r. 1381, kdež postoupil ho synu svému Jiříkovi, ale r. 1382 ujala se toho statku rada Kolinská, majíc peníze za Veinandem, a prodala ho Prokopu Bechovi. Hořejší dvůr s mlýnem tehdáž držel Bartúš z Polep, jehož věřitel Prokop Stalek r. 1384 to zboží šosovné za 230 kop prodal Ješku Hrabáňovi, měšťanu v Kolíně. R. 1396 držel ten dvůr František z Lemuz.[83]) Na tomto dvoře Františkově r. 1401 zjištěn byl plat 10 kop pro oltář Božího Těla v Kolíně.[84]) R. 1494 hospodařil na tom statku vladyka Machek Nosalovský z Přívorů; téhož syn Václav r. 1511 to prodal za 350 kop Matěji Střelci z Kolína, týž pak r. 1518 Zigmundovi Kasalickému z Kaštic, v jehož rodině se ten statek držel ve čtveru pokolení; neboť po Zigmundovi zde hospodařil syn jeho Jiřík Kasalický († 1542), pak téhož syn Pavel († 1568), jehož syn Burián pro-

[76]) Pozůstatky zemských desk I. 559.
[77]) Archiv Český I. p. 255.
[78]) Pamětní kniha Kolinská.
[79]) Kolinská kniha trhů č. 4. Paprocký v tituláři r. 1534.
[80]) Dsky zemské 45 C 12.
[81]) Dsky zemské v číslech 47—56.
[82]) Dsky zemské 241 G 17.
[83]) Desky práva Kolinského II. k rokům naznačeným.
[84]) LL. EE. VI.

dal r. 1593 dvůr svůj s pěti lány rolí orných a jinými pozemky za 3100 zl. obci města Kolína.[85]) R. 1595 pod tím dvorem při potoce založen nový mlýn péčí Ondřeje mlynáře Nuselského, a při něm krčma.

Hořejší dvůr Polepský s mlýnem držel v druhé polovici XV. století Matěj Holý z Kolína, po něm r. 1494 dcera Machna, vdaná za Víta Srníka z Třídvorů, později za Topůlka soukenníka. Syn a dědic její Jan Srník, koupiv zemský statek Hranický, r. 1525 prodal dvůr Polepský s $5^1/_2$ lánu rolí, štěpnicí, vinnicí, lukou, mlýnem a rybníkem nadýmačem za 600 kop č. Janu Nebozízkovi z Hradiště Horníku. Mezi roky 1528—41 koupila ten statek bohatá měštka Kolinská Alžběta, vdova Jakuba Krčína z Jelčan, a r. 1545 odevzdala ho staršímu synu Jiříku Krčínovi. Týž zemřel r. 1577, a dědili po něm synové Jakub, jenž později zbohatnul jako regent panství Rožmberských, a Jindřich. R. 1583 ujal se dvora Polepského Jindřich Krčín z Jelčan v 2750 kopách č. a seděl zde do r. 1595, kdež jsa dnou sklíčen zemřel. Po něm dědila manželka sestřenice jeho Markéta z Jelčan. Ta potom se provdala za Václava Čejku z Olbramovic († 1601), po třetí za Václava Chrta ze Rtína, jemuž při své smrti r. 1605 odkázala dvůr Polepský. Pan Chrt ale nestačil k výplatě jiných odkazů paní Markéty, a proto r. 1606 postoupil dvora svého v Polepích obci města Kolína, od níž přijal pěkný statek šosovní na předměstí.[86])

Kolinští, nabyvše obou statků v Polepích, jen na mále jich užili. V letech 1620—22 byly oba dvory od vojáků několikráte vydrancovány, potom od královské komory v trestu za odboj zabaveny, a když r. 1628 obec městská těch dvorů zpět dosáhla, musila je po dvou létech v dluhu 7500 zl. postoupiti panu Hanuši de Witte z Lilienthalu, který je připojil k svému panství Pečeckému. R. 1669 z rozkazu hraběte Trautmansdorfa, pána na Pečkách, jest dolejší dvůr Polepský zrušen, a založena tam ves Polepy. Do r. 1714 byli tu usazeni dva potažníci Jiří Douša a Matěj Kašpar s pozemky 63 a 69 korců výsevu, pak 13 chalupníků (Kašpar Jiran, Martin Král, Josef Dočkal, Jiří Dostál, Matěj Kašpar, Jan Blažek, Václav Mrázek, Jan Martinek, Jiří Ondráček, Václav Sedláček, Pavel Valášek, Jakub Krejčí, Václav Veselý a Jan Kořínek), již měli po 7—13 korcích rolí. Také tam byl roku 1714 dům vinaře při panské vinnici, krčma a domek koželužský. Hrabě Jáchym Karel z Brédova zrušil v r. 1725 i hořejší dvůr Polepský a na gruntech jeho založil nové usedlosti.[87]) Přebývající grunty spravovány byly ze dvora Pečeckého; leč za zmáhajícího se pokroku hospodářského založen na pozemcích někdejšího hořejšího dvora na počátku XIX. stol. nový dvůr poplužní, zvaný Potřeba.

Opatovice.

Skrovná tato osada vesnická na půli cesty z Peček do Suchdola honosí se pěknou panskou oborou ve výměře 56 jiter, odkud jest daleký pohled do severních Čech. V 16. století té osadě říkali Opatovičky. Poprvé se nám vyskytují Opatovice roku 1457, kdež Marketa z Písku, vdova Jana

[85]) Trhové knihy Kolinské.
[86]) Trhové knihy Kolinské.
[87]) Archiv zemský, kataster Čáslavska ad 64.

Doupovce Pražana, majíc 3 kopy platu na Opatovicích, Suchdole a jiných vsech na blízku, tento plat dala Martě, dceři své.[88]) O držbě Opatovic dovídáme se teprve k r. 1513; tehdá zdědil tu ves Horník Mikuláš z Práchňan po svém otci Bartoši.[89]) R. 1558 držely tu ves Mikulášovy dcery Dorota a Lidmila z Práchňan, ale roku 1559 prodaly ji za 100 kop č. paní Leonoře z Rokyc, manželce Václava Hrabáně z Přerubenic a na Pečkách; odtud ta véska při statku Pečeckém zůstávala.[90]) R. 1654 zde byli osedlí rolníci Řehoř Paďouk, Pavel Kopecký, a zahradníci Jíra richtařů a Pavel Vlasatý. Dále zde byly pusté statky Karpíšovský a Sepekovský a pustá chalupa Tvrdošilovská. Leč r. 1714 byli zde osedlí Jakub Kuchař, Tomáš Fetter, Václav Kuchař, Andres Zeyda, Jan zedník, Matěj Pěkný a Matouš Fin. Ti drželi úhrnem 195 korců rolí, k tomu pod úrok 112 korců panských mýtin.

Bojiště.

Tak nazýval se jindy dubový a habrový les ve výměře 6 lánů, položený na návrší mezi Pečkami a Opatovici. Odtud za Opatovici k jihu zdvihá se vrch zvaný od starodávna Vysoká se zbytkem lesa na temeni. Název Bojiště vztahuje se k bitvě krvavé, kterou r. 1142 zde pod Vysokou svedl kníže Vladislav II. s knížaty moravskými. R. 1557 ten les Bojiště s rybníkem náležel Popelům z Vesce ke statku Ratbořskému a potom ke statku jejich Suchdolskému;[91]) později však odprodán jest k Pečecku, tak jak při něm se spatřuje r. 1633. Hrabě Hanuš Fridrich Trautmansdorf v r. 1670 kázal ten les vymýtiti, a ty mýtiny dal na díle pod úrok sedlákům v Opatovicích, na ostatku založil malou ves Bojiště a připojil ji k Pečkám.[92])

Králice.

As čtyři hodiny cesty od Peček na jih, již blíže Zbraslavic, jest vesnická osada Králice ve zvláštním újezdě panství Pečeckého. Jindy zde bývala tvrz s dvorem poplužním, sídlo vladyk Králických. Jan a Heřman z Králic byli r. 1380 kollatory blízkého kostela sv. Jana v Krsovicích, r. 1390 Heřman z Králic a Jan, syn jeho.[93]) Později vešli v držení Králic vladykové z Ostrova, již odtud Králičtí se zvali. Roku 1535 měl Burian Králický z Ostrova rozepři v Hoře s Mikulášem z Práchňan o 80 kop.[94]) R. 1557 seděl tu Matouš Králický z Ostrova, jehož synové Jindřich a Krištof, nemohouce splatiti zděděný dluh 1200 kop č., prodali tvrz a ves Králice s dvorem poplužním a pivovárem, ves Nepoměřice, pustou ves Krsovice s podacím kostela sv. Jana r. 1582 za 3000 kop Pavlu Hrabáňovi z Přerubenic, kterýž ten statek připojil k panství Pečeckému.[95]) R. 1654 byli zde čtyři osedlí rolníci, majíce 24—60 korců rolí, šest chalup a jeden zpustlý grunt; rolí bylo úhrnem 213 korců, z nichž ale

---

[88]) Pozůstatky zemských desk II. 288.
[89]) Dačický I. 346, 357.
[90]) Dsky zemské 53 N 15.
[91]) Dsky zemské 52 H 25, 56 M 10.
[92]) Kataster Čásl. ad 64 v arch. zemsk.
[93]) LL. CC. III. IV.
[94]) Dačický I. 93.
[95]) Dsky zemské 12 K 11, 66 F 22.

jen 95 korců osívali. Lesem zarostlých rolí bylo 115 korců. Za hraběte Hanuše Fridricha z Trautmansdorfu v roku 1670 byl dvůr Králický, při němž bylo 210 korců rolí, zrušen, a na jeho místě postavena jest ves Králičky. R. 1714 bylo v obojích Králicích 14 sedláků a chalupníků, a 10 rolníků, kteří byli vysazeni pod úrok na panských pozemcích. Úhrnem sdělávali 406 korců rolí a luk na 24 vozy sena a 3 vozy otavy.[96])

Svatý Jan.

Blíže Králic k jihu stojí starožitný kostelík sv. Jana Křtitele, kterýž dle pověsti založil v první polovici XIII. stol. jeden uhlíř z Žandova na poděkování za to, že při kácení stromů nalezl v zemi poklad.[97]) V druhé polovici XIV. stol. býval při tom kostele farář, a stávala tamtéž ves zvaná Krsovice. Leč ta osada zašla i s farou v bouřích XV. století, a záduší spravovali potom držitelé statku Králického, s nímž se dostalo r. 1582 k panství Pečeckému. R. 1714 k tomu záduší náleželo 70 korců rolí, louka na $3^1/_4$ vozu sena, rybník a dva kusy lesa ve výměře 64 a 22 korců. Jakož ten kostel tehdáž byl filialkou fary Nebovidské, užíval odtud farář Nebovidský ročně 25 sáhů dříví a vůz sena, kantor Pečecký pak 10 korců rolí. Poněvadž však ten kostel byl od Nebovid příliš vzdálen, konal zde funkce kostelní dle úmluvy farář v Uhl. Janovicích.[98]) Později, snad za hraběte z Brédova, postaveny při kostele domky, jichž r. 1760 bylo 10 s 71 obyvateli, a ta osada nazývá se Svatý Jan.

Nepoměřice.

Půl hodiny cesty od Králic k severu jest úhledná ves Nepoměřice, jež do roku 1421 náležela k statkům arcibiskupa Pražského, ale při rozptýlení těch statků přišla ta ves v cizí ruce. R. 1498 a ještě 1544 náležela ke Hrádku Poděúsům;[99]) ale za nedlouho potom byla při statku Králickém. Již r. 1557 zapsal Matouš Králický z Ostrova své manželce Dorotě z Kamenice 250 kop věna na vsi Nepoměřicích,[100]) a s Králicemi připojena ta ves r. 1582 k Pečecku. Před válkou 30letou bylo zde 6 sedláků, kteří drželi 48—72 korců rolí, 10 chalupníků s grunty po 12—30 korcích, a panská krčma. R. 1760 však zde bylo 12 pololáníků, 4 chalupníci, 13 domkářů, krčma a kovárna a 218 obyvatel.

Onomyšl.

Velká tato osada vesnická náležela do r. 1421 k hojným statkům arcibiskupa Pražského, však při rozptýlení těch statků zapsána jest rukoum cizím. V polovici XVI. století držel tu zápisnou ves Vácslav Hrabáně z Přerubenic a na Pečkách; právo výplaty však měla kapitula Pražská. Smluvou ze dne 2. května 1558 postoupili probošt, děkan i všecka kapitula Svatovítská onu ves Onomyšl s lesy, platy, kurmi a vejci Vácslavu Hrabáňovi

[96]) Kataster Čáslavska ad 64 v arch. zemsk.
[97]) Sommer: Topogr. Čáslavska.
[98]) Kataster Čáslavska ad 64.
[99]) Pozůstatky zemských desk II. 505, Dsky zemské 5 F 28.
[100]) Dsky zemské 12 K 11.

v pravé dědictví, začež pan Václav Hrabáně postoupil kapitule $3^1/_2$ kopy platu komorního na vsi své Mánčicích Kozích.[101]) Od té doby náleží Onomyšl k panství Pečeckému, ač jest s tři hodiny cesty od Peček směrem k Uhlířským Janovicům vzdálená. Před válkou třicetiletou bylo v Onomyšli 16 sedláků, kteří měli po 6—$7^1/_2$ kopě zábonů rolí (kopa po 7 korcích výsevu), a tři chalupníci; ale ve válce ta ves úplně zašla, takže r. 1654 jen samé místo zbývalo a přes 760 korců rolí bylo hustým lesem zarostlých. R. 1714 obývalo v Onomyšli 14 sedláků a jeden nájemný chalupník; ale dvě usedlosti a tři chalupy zůstávaly v pustotě. Rolí bylo tehdáž při vsi 746 korců.[102]) R. 1760 však bylo zde 11 sedláků, 5 chalupníků, 12 domkářů, krčma a kovárna, a 189 obyvatel.

Kamenná Lhota.

Na svém místě bylo řečeno, že r. 1689 hrabě Hanuš Fridrich z Trautmansdorfu koupil od Jesuitů v Hoře statek Žandovský s mnohými lesy. Leží ten statek velmi vysoko ve vrchovišti potoků, jež odtud plynou k Sázavě aneb na sever k Labi; jednotlivé vrchy zde mají přes 500 metrů výšky nad mořem. Vysoká a lesnatá krajina tato ve válce třicetileté nebyla od nepřítele navštívena, a Žandovští sedláci pro hojnost svého dobytka a dobrou úrodu ovsa drželi se při zámožnosti. Na jižním pomezí toho statku, již v sousedství Čestína a Zbraslavic, dal hrabě Trautmansdorf hned r. 1690 vymýtiti veliký díl lesa, zvaného v Kamenné Lhotě, založil tam poplužní dvůr, při němž bylo 111 korců rolí ovesných, 68 korců občasných mýtin a luk na 13 vozů sena. Při tom dvoře zbudoval několik domků, v nichž usadil dělnický lid, a tak založil vésku, jež nazvána Kamenná Lhota.[103]) Když při úpadku hraběte z Brédova velké panství Pečecké jest r. 1738 rozptýleno, ponechána Lhota co zvláštní parcella při panství Pečeckém, a r. 1760 tu při dvoře bylo 10 domků, mlýn a 77 obyvatel. Roku 1843 zde bylo u dvora 20 domků, vinopalna, flusovna, myslivna a krčma, obyvatel bylo 167.

Sudějov.

As hodinu cesty od Uhlířských Janovic k jihovýchodu ve vysoké krajině lesní u Žandova stojí ves Sudějov s farním kostelem sv. Anny. Ves tato tvořila od r. 1738 zvláštní parcellu panství Pečeckého. Za dávna byla zde pustina lesní, ale čistý zde pramen vody, zvaný Sudějovka, požíval dobré pověsti u vůkolního lidu, neboť prý pomáhal v bolestech očních. Za války 30leté uchyloval se tam lid sedlský, prchaje s dobytkem svým a svršky svými před nepřítelem a požíval zde bezpečí. Potom, nepochybně péčí Jesuitů, kterým náležel statek Žandovský, postavena zde kaple sv. Anny při onom prameni, a když se rozšířila pověst o léčivé moci jeho vody, přicházeli sem poutníci v průvodech četných až z Moravy a Uher. R. 1725 usadil zde hrabě Bréda lokalistu kaplana, jejž podřídil faráři Nebovidskému; tehdáž přestavěl hrabě též kostel sv. Anny, opatřil ho ambitem, načež o pouti sv. Anny r. 1725 tu svatyni vysvětil vikář František Černý, děkan Kolínský. Prvním administratorem byl zde p. Ferdinand Gebele, a roku 1739 byl zde

---

[101]) Dsky zemské 53 G 8.
[102]) Kataster Čásl. ad 64 v arch. zemsk.
[103]) Kataster Čásl. ad 64.

kantor a varhaník Jan Hrdlička. Záhy zde povstaly domky, a tak vznikla ves Sudějov. Roku 1760 bylo tu 12 domků, krčma a 66 obyvatel; ale r. 1843 čítalo se zde 44 čísel s 251 obyvateli. Sv. pán Bohumír Koch, pán na Pečkách, r. 1792 odloučil lokalistu Sudějovského od fary Nebovidské a učinil ho samostatným duchovním správcem;[104]) později ta lokalie povyšena na faru.

O vzniku prvých dvou kollejí Jesuitských na Moravě.

Napsal prof. Dr. *František Kameníček.*

(Dokončení.)

Tento majetek téměř všechen odevzdal Grodecký otcům tovaryšstva Ježíšova, oddělil jej tedy od jmění kapitulního a kanovníků se netázal, zda čin jeho schvalují. A kanovníci mlčeli, ačkoliv dobře o tom věděli.[41]) Byla to chyba, jíž se Jan Grodecký dopustil. Neboť kapitula trpěla ujmu tu jen tak dlouho, pokud Grodecký žil; pak nastal o statky ty prudký boj, který mohl lehce osudně pro kollej Brněnskou skončiti. Dne 16. června r. 1572, tedy dva dny po tom, co učiněn byl počátek ku základu kolleje Jesuitské v Brně, zemřel Olomoucký biskup Vilém Prusinovský. Biskupství bylo pak tři měsíce uprázdněno, neboť nový biskup zvolen byl teprve dne 15. září r. 1572 a stal se jím probošt kollegiatního chrámu Brněnského, známý Jan Grodecký, jenž nastoupil úřad svůj jako Jan XVII.[42]) I v této hodnosti biskupské pamětliv byl Jan Grodecký jesuitské kolleje Brněnské. Hned při nastoupení svém slíbil jim platiti ročně 600 tolarů, bezpochyby jako čistý výtěžek ze statků, jež jim byl daroval. Mimo to uznal biskup Jan za nutně potřebné rozmnožiti počet členů řádu toho v Brně. Bylo jich totiž v Brně dosud pět. Za tou příčinou povolal z Vídně sedm nových členův a pohnul Jana Campana, praefekta noviců v Praze, že vyslal dne 10. října jednoho člena řádu se šesti novici do Brna, aby tam nastoupili novou působnost svou. Tím rozmnožen byl počet členů tovaryšstva Ježíšova v kolleji Brněnské z pěti na devatenáct. Rektorem jmenován byl osvědčený a nejstarší člen P. Alexander Heller.

Jesuité s Alexandrem Hellerem v čele působili hlavně v kostele na Petrově a v nejbližším obvodu. Hellerova kázání, mluvena jazykem německým, bývala velmi četně navštěvována, poněvadž lid Brněnský viděl ponenáhlu v Jesuitech dobrodince své. Vyhledávaliť nemocné ve příbytcích, ošetřovali je, posilňovali nábožnými domluvami k trpělivosti, přisluhovali svátostmi a udělovali štědrou almužnu, ač sami dosti strádali nedostatkem potřeb vezdejších.

Konšelé Brněnští pozorovali bedlivě činnost řádu Ježíšova ve městě, a mnozí poslechli také kázání jejich. V tom Jesuité tehdáž byli mistry, že neuráželi jiná náboženská přesvědčení těch posluchačů svých, kteří jen ze zvědavosti přišli je poslouchat, nýbrž dokazovali horoucnou a

---

[104]) Sommer: Topogr. Čáslavska. Pozn. V. A. Nováčka, vychovatele, z knih farních.
[41]) Schmidl: H. S. J. I. p. 332.
[42]) Ceroniova bibl. Nro. 200. p. 3. MS.

nadšenou řečí samospasitelnost víry katolické z písma a slov Kristových, unášejíce při tom všechen lid obraznou mluvou svou, příklady i výstrahami. Sarkasmus a vtip jejich byl prý břitký, ale nikdy neodpuzoval.[43]) Proto nepřišli nikdy s protestantskou radou městskou do konfliktu, ba naopak stali se v Brně tak oblíbenými, že městská rada faráře Eliáše u sv. Jakuba vyhnala a nabídla Alexandru Hellerovi kostel ten ku kázáním. Zdá se, že si konšelé Brněnští pouze vymínili, aby Heller ve svých kázáních nedotýkal se nešetrně protestantů farnosti sv. Jakubské.

Heller v první době vyhovoval úkolu svému dobře, později však počal ostře kritisovati učení i jednání Lutherovo. Osadníci protestantští strhli ihned veliké vzbouření a žádali úsilně i hrozebně městskou radu, aby Heller byl odstraněn, jinak že při nejbližším kázání z kostela kameny ho vyženou. Z nesnází těchto vyprostil Hellera Jan Haugwic, který jednak městskou radu uchlácholil, jednak osobním zakročením v kostele sv.-Jakubském Hellera proti rozkacenému lidu obhájil. Jen tím se stalo, že Heller i nadále směl v kostele sv.-Jakubském kázati; aby pak nic podobného se neopakovalo, nařízeno, aby Jesuité byli opatrnější a hlavní původcové výtržnosti zmíněné aby byli přísně i příkladně potrestáni. Jesuité událostí touto v Brně postavení své upevnili, poněvadž lid se jich počal báti, kdežto dříve báli se oni lidu. Nicméně byl Alexander Heller přece na počátku roku 1573 nucen opustiti kazatelnu chrámu sv.-Jakubského. Přišel totiž toho času do Brna z Italie jakýs mnich a počal veřejně proti Jesuitům brojiti s takovou výmluvností, že všechen lid proti nim pobouřil. Jan Grodecký sám rozkázal Hellerovi, aby se se svými kázáními omezil pouze na faru sv.-Petrskou, a při kostele sv.-Jakubském jmenoval nového faráře, rozhodného katolíka. Od té doby přisluhoval v kostele tomto vždy jen farář katolický. Jesuité prozatím soustředili činnost svou pouze na Petrově, jsouce spokojeni aspoň tím, že tam nikdo jim nepřekáží. Výživu, ačkoliv skrovnou, měli také zabezpečenou, neboť biskup Jan potvrdil kolleji Brněnské v plném znění celou fundaci, kterou jako probošt jim byl založil a přidal ke všemu ještě o své ujmě tři popluží v Podolí s příslušenstvím, jež tam koupil od pana Václava Biberšteina.[44]) Není pochyby, že by bylo kollegium Brněnské za biskupování Jana XVII. znamenitě prospívalo, ale on zemřel k velikému žalu chráněnců svých dne 6. ledna r. 1574.

Smrt biskupa Jana XVII. Grodeckého byla „počátkem zla“ pro Jesuitskou kollej Brněnskou. Kapituláři Brněnští zvedli totiž nároky na všechno zboží od Grodeckých Jesuitům darované a také hned všeho se zmocnili. Kapitula tvrdila prostě, že Jesuité statky ty jí pobrali, nyní že musejí býti navráceny. Jan Grodecký že nemohl nic darovati a když to učinil, že po jeho smrti jmění, o kterém v závěti zmínka se nečiní, připadá kostelu a kapitule.[45]) Nejpříkřeji z kapitulních kanovníků proti

[43]) Harenberg: Pragmatische Gesch. des Ordens der Jesuiten p. 794.: „Sie fielen die Protestanten heftig an, theils mit ihren Disputationsmethoden, theils mit Schrecken durch die Hände und Stimmen der Grossen, theils durch vorgelegtes Zucker, worinnen beissender Pfeffer eingehüllet lag.“

[44]) Ceroni MS. Nro. 200. fol. 4.

[45]) Kanovníci Brněnští odvolávali se zde na rozkaz Ferdinanda I. z r. 1545, že když probošt neb kanovník bez závěti umře, jmění jeho připadá kostelu. Fundace od Grodeckého Jesuitům učiněná ovšem v závěti nebyla, ale statky ty přece řádným způsobem a za nepřímého souhlasu kapituly kolleji Jesuitské byly darovány.

Jesuitům vystupoval Jan Štyrský (rodilý z Polska) a magister Longinus, Moravan. Jich vedením a popuzováním obviňováni byli členové jesuitské kolleje Brněnské u císaře, že zkracují práva a majetek kapituly Brněnské.[46]) Celá kapitula byla proti Jesuitům až na dva členy, totiž: Stanislava Pavlovského a Václava Grodeckého, kteří však proti ostatním zůstali málomocnými. Císaři Maxmilianovi II., jenž měl ve zvyku, vyhovovati každé stížnosti, nezůstaly nářky kapituly Brněnské lhostejnými. Aniž by byl celou tu záležitost podrobněji vyšetřil, vydal na jaře roku 1574 dva dekrety, jimiž se nařizovalo, aby členové řádu Ježíšova z Brněnského kollegia se vystěhovali. poněvadž ruší pokoj a cizí majetek ve městě tom. Jeden z oněch dekretů poslán byl z kanceláře císařské tehdejšímu novému biskupovi Olomouckému Tomáši Albínovi z Helfenburku (od 8. března r. 1574 až do 10. března r. 1575) a druhý hraběti Janu Haugwicovi, aby rozkaz císařský vykonali.

Biskup Tomáš Albín byl mandatem tímto nanejvýše překvapen, poněvadž věděl, že hlavní zásluhu o něj má Brněnská kapitula. Teprve dne 16. května oznámil biskup ono císařské nařízení rektoru jesuitské kolleje Olomoucké Hutardu Perezovi. Odpověd tohoto muže jest velmi charakteristická: „Jestliže J. Cís. Mt," pravil Hutardo Perez, „po zralém uvážení ráčil takový rozkaz dáti, pak chceme raději císaři k vůli z Brna odejíti, nežli proti jeho vůli v Brně zůstati. Avšak nevěřím, že by J. Cís. Mt opravdově tomu chtěla. Chtěl-li však císař, nebyl o tom dobře poučen, neboť není dosud příkladu, že by od panovníka křesťanského řád jesuitský odněkud vyháněn byl. Vždyť císař v Praze i jinde řád ten podporuje." [47])

Na to vyprosil si Hutardo Perez od biskupa onen exemplář dekretu císařova, že svolá schůzi členů kolleje Olomoucké, aby se vespolek uradili, co proti nařízení císařskému bylo by záhodno učiniti. Ku poradě oné pozván byl též hrabě Jan Haugwic. jakožto nejznamenitější příznivec i ochránce Jesuitského řádu na Moravě. Všichni shodovali se v tom, že mandatu císařského veřejně prohlásiti nelze, poněvadž by tím katolictví na Moravě velmi utrpělo, když by nekatolíci zvěděli, že císař Jesuity pronásleduje. Rektoru Perezovi pak bylo uloženo. aby napsal obšírný list a prosbu k císaři, kdež by vše podle pravdy vylíčil. Císař měl hlavně poučen býti, že fundaci kolleji Brněnské o své ujmě založil Jan Grodecký, jako kapitulní probošt, otcové tovaryšstva Ježíšova však křivě že jsou obviněni, když se jim vytýká, že jmění kapitulní ztenčili. Vůbec onen list byl přímou obžalobou kapituly Brněnské, že císaře oklamala a Jesuity neprávem obviňovala.

Hrabě Jan Haugwic poslal o své ujmě také prosebný list ku císaři, kde za Brněnskou kollej se vřele přimlouval. Na Moravě prý vůbec a v Brně zvláště že jest veliké množství různých sekt, jež poklid a pokoj

---

[46]) Schmidl nejmenuje ani jednou kapitulu jako nepřítele Jesuitů, jmenuje vždy jen „adversarios". — MS. Ceroniho bibl. však zřejmě to tvrdí.

[47]) „Si S. C. Maiestas negotio toto perspecto obitum mandat, malumus nos cum Caesaris voluntate Bruna excedere, quam contra voluntatem ejus Brunae manere. At non credo, S. C. Maiest. id velle; aut si velit, hoc de negotio minus edoctum furise assero. Non extat ad hunc diem exemplum, Societatis a catholico principe ejectae etc." (Ceroni MS. Nro 200. fol. 5. — Schmidl I. p. 356.)

markrabství tohoto ruší a proti nim že stojí jedině otcové tovaryšstva Ježíšova jako nezdolná hradba. A tyto statečné bojovníky že císař ze své země vyhání. List tento poslal Haugwic císaři po svém nejdůvěrnějším služebníku.

Císař Maximilian II. dostal se tímto rázným odporem do nesnází, proto na ony žádosti ani neodpovídal. Biskup i Jan Haugwic měli již strach, že císař při prvním rozhodnutí setrvati míní, proto rychle poslali nové přípisy císaři dne 9. července s připomenutím a snažnou prosbou, že jest nejvyšší čas; aby císař milostivé slovo promluvil, poněvadž lhůta, do které se členové řádu z Brna vystěhovati mají (počátek září) již naléhá. Jan Haugwic navrhoval také císaři, že propůjčí zdarma Jesuitům v Brně prozatím dům svůj a šlechta katolická na Moravě že mileráda uvolila se Jesuitům značné příspěvky roční platiti, aby kapitule Brněnské žádná ujma se neděla. Císař mínil přijmouti nabídnutí Haugwicovo, avšak nenadálým obratem kapituly Brněnské šťastně z rozpaků svých vyváznul. Kapitula Brněnská totiž poznala, že zašla ve sporu svém s Jesuity dále, než se na ni slušelo. Namluvilať potajmu císaři, že kolleje v Olomouci a v Brně jsou velmi četny (až 100 členů) a Brněnští že tráví z její statků. Dobromyslný císař prý se tomu velice divil. Průběhem vyšetřování bylo by se mohlo lehce ukázati, jakých zbraní kanovníci Brněnští užívali a celá pře mohla se skončiti ku příhaně kapituly. Dne 23. srpna r. 1574 svolala tedy kapitula zvláštní konferenci se členy tovaryšstva Ježíšova a zde stalo se přátelské narovnání. Jesuité něco ze statků kapitulních podrželi, většina však zůstala kanovníkům.[48]) Jmenovitě podrželi Jesuité dům na Petrově, popluží na Cejlu a ve Starém Rousinově a Podolí. Statek Vořechovský, který byl nejvýnosnější a největší, pak popluží Komárovská dostala se kapitule. Tato úmluva stala se pouze na dvě léta, pak mělo vyjednávání se obnoviti. Probošt kapitulní Vácslav Grodecký a Stanislav Pavlovský, pak Hutardo Perez a Alexander Heller odjeli ihned do Vídně, aby to oznámili císaři, který s tím souhlasil, ale zároveň oznámil, že po těch dvou letech Jesuité mají se přece z Brna vystěhovati. Pobyt v Brně vyměřen jim pouze do 6. září r. 1576.[49]) Tím odpomoženo bylo pouze okamžitě; pro budoucnost zbýval Jesuitům Brněnským pouze strach a naděje, že snad přece nějak nemilost císařskou usmíří.

Během roku 1575 a 1576 působili členové řádu v Brně a v okolí výdatně a nadcházeli si kapitulu jak mohli. Tak nabídli kanovníkům statky své, jež od bratří Grodeckých byli dostali, ku správě. Kapitula sice nabídky té nepřijala, za to však uvolil se ve správu jich sám Stanislav Pavlovský a platil z nich kolleji ročně 400 tolarů. Nicméně obávali se právem otcové tovaryšstva Ježíšova, že v ustanovenou dobu r. 1576 bude se jim asi s Brnem loučiti. Nebyliť dosud ani řádně opatřeni a velmi často měli citelný nedostatek. Příjmy byly nepatrny, dům na Petrově, v němž bydleli, nedostačoval, poněvadž v době této bylo v kolleji Brněnské 25 členův i novice v to počítajíc. Za to dostávalo se jim mnoho darů. Jedni přinášeli jim obilí, jiní víno, jiní peníze; mimo to požívali

[48]) . . . . . „ex parte Societatis aliquid retentum, potissima relicta canonicis.“ (Ceroni Nro. 200. p. 8.)

[49]) Schmidl: H. S. J. I. p. 356.

veliké podpory od hraběte Haugwice, měšťanů Brněnských i kapituly Brněnské. Jmenovitě Stanislav Pavlovský, který byl nedávno stal se kapitulním proboštem, všemožně je podporoval a pak dřívější hlavní nepřátelé jejich Jan Štyrský a Longinus, bezpochyby v odměnu za předešlá příkoří. Mimo to podporovala je v Brně p. Alžběta Biglia, manželka p. Bedřicha ze Žerotína, a z Olomouce dostávali podporu od Jana Mezona Telečského, nového biskupa Olomouckého (od 13. února roku 1576 až do 6. února r. 1578). I rektor kolleje Olomoucké Hutardo Perez poslal jim 50 zl. na přilepšenou.

Tito a mnozí jiní příznivci jejich nepřestávali zároveň všestranně působiti, kterak by Jesuitům kollej Brněnskou od zrušení zachránili. Stanislav Pavlovský odejel za tou příčinou do Olomouce, aby se s biskupem a Perezem o záležitosti té poradil. Při poradě té vyslovil prý se archidiakon Šmalcerus, že „není radno, aby Jesuité z Brna byli vypuzeni, poněvadž prý by pak brzy přišla řada na kapitulu“.[50]) Ustanoveno tedy podati opětně poníženou prosbu císaři Maxmilianovi II. o milost, když v tom stihla zpráva, že císař povážlivě ochuravěl. Jesuité zastavili ihned své přípravy k odchodu z Brna a vší starosti zbaveni byli brzkou smrtí císařovou, dne 12. října r. 1576.[51]) Pánové Vratislav z Pernštejna a Hanuš čili Jan Haugwic z Biskupic spěchali ihned do Vídně, aby vymohli u Rudolfa II. milost pro kollej Brněnskou. Rudolf na přímluvu matky své císařovny Marie oba ujistil, že Jesuity má ve zvláštní své přízni a že bude jejich ochráncem.[52]) Po tak příznivé odpovědi přimlouvali se Pernštejn i Haugwic u císaře, aby Jesuitům také v Brně slušného zaopatření dopřáti ráčil. Rudolf II. i to slíbil učiniti, jakmile do Brna přijede, což se stalo 10. června roku 1577. Rudolf II. přijav zde holdování stavů, vydal královské nařízení, jímž Janu Haugwicovi ukládal, aby za novou kollej upravil Jesuitům klášter panen Herburgských u sv. Jakuba, který byl i s chrámem téměř zbořeništěm.[53]) Převorka kláštera toho byla od r. 1570 pro různé milostné pletky chována a střežena ve Starobrněnském klášteře,[54]) tak že u sv. Jakuba byly v době této jen tři prosté klášternice, z nichž jedna, jménem Kateřina, zastávala převorku. Statky kláštera byly tak zadluženy, že ročně sotva 500 tolarů nesly.[55]) Tento klášter určil Rudolf II. na biskupův návrh řádu tovaryšstva Ježíšova za novou kollej, s tou výminkou, že klášterní statky má spravovati obec Brněnská, ale že má za to opatřovati Jesuitům úplnou výživu. Tím měli býti Jesuité zbaveni vší péče o život vezdejší.[56])

---

[50]) . . . „non convenit Jesuitas ejicere, quia iis ejectis, nos, qui soli Brunae catholici sumus, ejici continget.“ (Coroni MS. Nro. 200. fol. 9.)

[51]) Volný: Kirchl. Topogr. Brünner Diöz., když vypravuje o počátcích kolleje Brněnské, tvrdí, že 12. října roku 1576 císař Maximilian II. odvolal mandat svůj a v Brně zůstati Jesuitům dovolil. To jest mýlka. Císař Maxmilian II. toho dne zemřel a mandat proti Jesuitům odvolal teprv císař Rudolf II.

[52]) . . . Rudolf II. jim odvětil: „Societatem sibi unice charam, et quamvis nullus intercederet deprecator, acrem se ejus propugnatorem et perpetuum fore.“ (Schmidl: H. S. J. p. 385.)

[53]) Ceroni MS. Nro. 200. fol. 13.

[54]) Volný: Kirchl. Topogr. Br. Diöz. 1. p. 89.

[55]) Ceroni MS. Nro. 200. fol. 13.

[56]) Volný: Ibidem p. 90.

Brzy na to na počátku roku 1578 císař nařídil jiným mandatem, že jeptiškám Herburgským má za bydliště dán býti opuštěný klášter Pustoměřský, nadaný bohatými statky, jichž užívala biskupská kapitula Olomoucká. Biskup Jan Mezon měl v té příčině vyhotoviti příslušnou listinu. Biskup Olomoucký sepsal listinu, ale umřel dříve, než byla pečetmi kanovníkův opatřena. Tu bylo nebezpečí, že se celá záležitost tato protáhne až do nastolení nového biskupa a pak byla zde ještě pochybnost, zda nový biskup bude jeviti tolik ochoty jako biskup Jan Mezon. Jan Haugwic však rázností svou všemu odpomohl. Vzal biskupovu listinu i diplom císařský a šel dne 17. února roku 1578 s Perezem, Hellerem i s konšely Brněnskými do kláštera ku sv. Jakubu a zde přemluvil prozatímní převorku Kateřinu, že svolila odstěhovati se do Pustoměře. Počalo stěhování. V Pustoměři však nechtěl správce jeptiškám vydati klášterní jmění, ani je přijmouti do kláštera, poněvadž prý má tak od kanovníkův Olomouckých rozkázáno. Jeptišky vrátily se tedy opět do Brna. Jan Haugwic rychle odejel do Olomouce a tam teprve pracně přemluvil kanovníky, že podepsali fundační listinu zemřelého biskupa, jíž Pustoměrský klášter jeptiškám Herburgským se odevzdával pro budoucí časy. Teď teprve mohly se jeptišky odstěhovati do nového kláštera beze vší překážky.[57])

Ve klášteře pak sv.-Jakubském v Brně hned od jmenovaného dne 17. února r. 1577 připravovali si Jesuité nový svůj stánek. Všech členů řádu bylo tehdáž třicet a z nich pouze osm kněží. Vše bylo opraveno ve klášteře jen prozatím, poněvadž císař Rudolf i biskup slíbili, že brzy postarají se o novou kollej i kostel na místě starého kláštera. Také konšelé Brněnští chovali se ku členům řádu s takovou láskou a štědrostí, že sám Alexander Heller se tomu divil a veřejně se jich tázal, zda smýšlí vše upřímně. I odpověděli, že chtějí obtížené svědomí své očistiti a že jsou přesvědčeni, co členům řádu darují, to vše že odevzdávají do dobrých a spolehlivých rukou.[58]) S radostí pak uvítali konšelé zprávu, že chtějí členové tovaryšstva v Brně založiti gymnasium a některé menší školy, což se také hned roku 1578 stalo. Nával žactva do těchto škol byl veliký, tak že učitelé nekatoličtí z Brna ponenáhlu se stěhovali a školy nekatolické byly zavírány. Dne 7. května r. 1578 odevzdali Jesuité městské radě Brněnské správu statků svých (kláštera sv.-Jakubského).[59]) Čin ten později byl příčinou velikých hádek a rozepří mezi Jesuity a obcí Brněnskou. Císař Rudolf II. přidal jim o své ujmě ku všem posavadním příjmům jejich listem ze dne 25. září roku 1578 stateček v Troubsku, osady Divaky, Jundrof, Vážany, Evanovice, Soběšice a dvůr s lesíkem na předměstí Brněnském (nynější Lužánky[60]). I tyto statky dali ve správu obci Brněnské. Tím zabezpečena byla kollej

[57]) Ceroni MS. Nro. 200. fol. 16.

[58]) ... „Senatum Brunensem religione astrictum conscientiam suam exonerare debuisse; ac ut abessent omnia satis senatum scire, templorum ornamenta, quae patribus traduntur, non deteriora, sed in dies meliora et auctiora fieri solere.“ (Schmidl: pag. 413.)

[59]) Seznam statků kolleje Jesuitské v Brně v roku 1579 uvádí Volný: Kirchl. Topogr. Br. Diöz. 1. p. 90.

[60]) V MS. Nro. 200. bibl. Ceroniho udává se také ještě „praedium ad Brunam, ‚Villa Carolina‘ dictum et nonnulla alia“. Villa Carolina jest místo neznámé. Snad mohlo by to býti Královo pole (Karlovo pole).

Brněnská pro budoucí časy, zvláště když císař konečně roku 1581 dne 10. září vydal fundační listinu, jíž všechny posavadní dotace a fundace v plném znění potvrdil. Papež Řehoř XIII. připojil rovněž potvrzení své dne 22. listopadu téhož roku. Nyní teprv přistoupili Jesuité za přispění císařova, biskupova i měšťanů Brněnských ku stavbě velikolepé budovy a chrámu, jež podnes připomínají bývalé bohatství řádu tohoto.

Dodatek:

Litterae fundationis collegii Brunensis et Diploma Rudolphi II. Imperatoris 10. Sept. 1581: (Cerroni: MS. archiv Brněnský Nro. 200).

Rudolphus II.

1. Praefatur ab exemplo Imperatorum, Regum et Principum, quorum non sola curarent, subditos armis tueri, sed etiam eorum saluti eternae consullere, in quem finem Basilicas exstruere, religionis catholicae curatores privilegiis ornare pias fundationes erigere, inchoatas consummere conati fuerint. Illos tamen praetulerint, qui praedicatione verbi dei aliisque ecclesiasticis muniis ac religiosis ministeriis populum pietate christiana, salutaribusque documentis imbuere satagunt.

2. Sibi expositum esse dicit, quod Joannes et Wenceslaus, fratres Grodecii ex religionis catholicae, adeo lapsae, zelo, aliquot religiosos Societatis Jesu Brunnam induxerint et certam, stabilemque sedem illis figere ac domum Probationis erigere decreverint, cum ex hujusmodi domo fideles industriique procurandae suae proximorumque salutis administri pro aliis quoque collegiis prodeant: Joannes tamen morte praeventus suum hocce consilium ad perfectum deducere nequiverit.

3. Quod dum anno 1577 Olomucii esset episcopus Olomucensis et cancellarius Bohemiae à Pernstein et subcamerarius Moraviae ab Haugwitz supplicaverint, ut Monasterium S. Mariae, mon. Sti Augustini fere destitutum ac desolationi vicinum Brunae situm cum annexis illi bonis traderet Soc. Jesu.

4. Quod cum pia Maiorum exempla immitari deceat, annuerit petito et eo quidem facilius, quo accuratius de insigni almae Societatis Jesu pietate, aliisque innumerabilibus virtutum meritis et iuvandae ecclesiae atque orthodoxae religionis separandae studio acceptoque a deo talento multorum relatione, atque exemplis, experimentisque collegiorum Viennensis et Pragensis didicerit.

5. Quod hujus executionem commiserit Joanni Haugwicio, qui translatis in Pustomirz Monialibus, Monasterium tradiderit Societati.

6. Quod coenobii bonorum administrationem patres reliquerint Senatui, ut hic domui Probationis certum quemdam censum partim in pecuniis, partim in rebus ad quotidianum usum ejus pertinentibus quotannis penderet; quae tamen omnia ex Caesaris voluntate penderent et contractum inter se initum Caesar confirmarit feria 4. post festum S. Mathiae 1578.

7. Quia vero Caesar optat, ut domus haec sedem tutam et diuturnam habeat, qualem autem habere nequit, si ipsam et stabilium bonorum Monasterii proprietatem et quidem perpetuam non habuerit, ideo pio religionis zelo ad conservandam et propagandam veram fidem catholicam ratione educationis doctorum virorum et institutionis tyronum almae Societatis Jesu ad necessarium aliorum Collegiorum subsidium motum se dicit, ut

8. confirmet omnia, quae Joannes Grodecius cum fratre suo Wenceslao domui Soc. Jesu donavit, prout litteris fundationis ejus 14. Junii 1572 datis continetur, quas hic pro insertis et expressis haberi vult.

9. Quod Mon. divae Mariae virginis Brunae situm cum omnibus ad id pertinentibus et quaecunque olim pertinuerunt, cum templi clenodiis et aliis quibuscunque Societati donet et domum Probationis erigat.

10. Rescindit contractum inter senatum et patres Societatis initum, quem in fine §i praecedentis retulimus.

11. Concedit Patribus Societatis Jesu facultatem retinendi iusto ac honesto praetio a peritis et juratis hominibus aestimato, omnia quoque bona quomodolibet vocata, tam intra civitatem Brunensem, quam extra quaecunque aliquando ad ius monasterii pertinerunt aut pertinuisse quoque modo, praesertim vero si quae male usurpata, vel non justo titulo alienata reperirentur.

12. Quod hoc Monasterium cum consensu Pontificis domui Societatis donet ita, ut relinquat ipsi Societati Jesu omnimodam et plenariam potestatem libere et absque omni impedimento dictae domus perpetuam administrationem tam in temporalibus bonis, quam in spiritualibus exercendi.

13. Statuit, ut omnia in controversiis et reliquis rationibus et propriis exercitamentis libertate christiana agat secundum canones ecclesiae et Societatis privilegia concessa et concedenda.

14. Confirmat etiam omnes et singulas concessiones, privilegia, indulta et immunitates circa administrationem sacramentorum, concionum et id genus alia ministeria quomodolibet obtenta.

15. Sancit, ut dictae domus omnesque personae ad eam pertinentes, sive de Societate illae sint, sive ipsi Societati quomodolibet subjectae, una cum rebus mobilibus et immobilibus, annuisque censibus liberi et ab omni exactione terrena immunes sint.

Non obstantibus etc. quibus derogat, omnes defectus supplet, serenissimos successores et haeredes requirit, ut praesentem confirmationem, fundationem manuteneant, poenam violatori praescribit etc.

Datum Pragae 10. Sept. 1581.

Rudolphus.

Wratislaus à Pernstein
S. R. B. cancellarius.

Ad mandatum S. C. R. Majestatis
proprium:
Sebastianus Hewgelius.

Pomezný hvozd a nejnovější spisy o něm.

Sepsal *Jan Peisker.*

(Dokončení.)

Schild slove po česku Bystrá (Reg. Rožm. č. 52.), „Atez“ povždy slul po česku Zátes.

* * *

Z toho, že Beneš, Jan atd. psali se „de Horach“, konstruuje pan spisovatel místní jméno Horáky. Zemané tito měli v erbu tři paví péra. Týmž znakem pečetil také „Raczko de Hor“ a „de Huor“ listinu r. 1372 (Ukdbch. v. Hft. 156.), pocházel tedy z téhož rodu. Srovnáme-li pak formy „de Horach“ a „de Huor“, jeví se nám býti forma prvá lokalem, druhá genetivem místního jména nom. Hory, a tak by se dojista správněji měla jmenovati ves Horra (sev. od Rožmberka), zvaná „po česku“ Harrachy, forma to patrně teprv z němčiny převedená.

* * *

Na str. 11. pojednává pan spisovatel o „kolonisátoru“ Hrzovi, jenž obdaroval Zlatokorunský klášter zbožím svým, na levé straně potoka Olšiny (tuším že téhož, jejž zakl. listina Korun. z r. 1263 jmenuje Obschi) ležícím, které obdržel od Václava I. Z listin, stvrzujících obdarování kláštera Hrzem, nedá se nikterak vyčísti, že by krajinu tu teprve Hrz byl zkolonisoval. Jsou o tom dvě listiny (z let 1268 a 1284) s následujícími jmény:

1. (1268 Reg. II. 608.): Nakhlewe Hore, Vgerc, Vmladone, Naochruhle, Vyanka, Nabelem Chlume, Vdirka, Vmica, Nemochrib, Vhlimi, Natschernerece, Nabliznich, et Nahyrzowe.

2. (1284 Reg. II. 1309.): Muczstat, Jenkezlag, Dietohzlag, Zkalni, Zahzlini, Mokrie, Jurizlag, Klenow, Jercenzlag, Nachirnie, Budeczlag, et Hirzow.

Prvá uvádí 13, druhá 12 míst. Buď jedno jest v poslednější vynecháno, anebo spíše dlužno v prvnější vzíti dvě (topické a osobní) za jedno. V prvé jest 8 topických a 5 osobních, ve druhé 6 topických a 6 osobních.

Na prvý pohled pojí se k sobě:

1268	1284
Na khlewe Hore	Klenow
Vgerc	Jercenzlag
Vyanka	Jenkezlag
Vdirka	Jurizlag
Vmica, patrně Vmita	Muczstat
Nemochrih	Mokrie
Vhlimi	Zahzlini
Na tschenerece	Nachirnie
Na hyrzowe.	Hirzow.

Zbývají:

Vmladone	Dietohzlag
Naochruhle	Zkalni
Nabelem Chlume	Budeczlag.
Nabliznich.	

Na půdě někdy Hrzově jsou asi tyto nynější osady (česká jména dle známých „Raciones“ v archivu Krumlov.): Veselí (Schneidetschlag), Jablanec (Ogfolderhaid), Lůtka (Reith), Javoří (Michetschlag), Míšňany (Meisetschlag), Mladoňov (Platetschlag), Blato (Benetschlag), Polná (Stein), Společnice (Neustift), Lštin (Irresdorf), Hostinov (Hossen), Petrov (Peterbach), Jankov (Janketschlag), Mýto (Mautstatt), Květušov (Quitosching), Dětochov (Tichtihöfen), Skalné (Pinketschlag), Záhliní (Eisengrub), Mokrá (Mugrau), Huběnov (Hubene), Černá (Schwarzbach), Slavkovice (jen u některých Rationes: Budice) (Schlackern), Bližná (Eggetschlag), Radslav (Rathschlag), Vltavice (Wuldau).

Nuž umísťujme dle uvedených listin! Podaří se nám to pouze tak, že ze jmen oběma listinám společných nalezneme: 1. U Janka (Jankezlag), 2. Vmita (Muczstat), 3. Nemochrich (Mokrie), 4. Uhlimi (Zahzlini), 5. Natschernerece (Nachirnie), 6. Na hirzowe (Hirzow, Vltavice). Mimo to: Z prvé listiny české: 1. Vmladone, 2. Nabliznich. Ze druhé l. „německé“: 1. Detochzlag, 2. Zkalni, 3. Budeczlag.

Docházíme k závěrku, že mnohá těmito listinami uváděná jména zůstala pouze sit venia verbo na papíře, že se neujala, že lid se přidržel z části aspoň jmen svých, a že „brzké zgermanisování“ této krajiny [17]) jest

[17]) Jest jisto, že na zboží někdy Hrzově a na Boleticku mnichové Korunští mnoho vesnic založili, tedy po roce 1268 a dojista také po roce 1284. I tyto vesnice mají převahou česká jména, z nichž se teprv během času vyvinula jména nynější německá. Když tedy ani tyto, mnichy samými založené vesnice nebyly osazeny lidem německým, jak teprv mohla se díti třeba i jen částečná germanisace osad dávno před tím založených? Či snad vyhnáním prvních obyvatel? Či snad rozšířením? Pohleďme na katastralní mapy těchto osad a shledáme, že by to ani nešlo! — Ostatně co tu v Čechách osad, na jejichž půdu noha německého kolona nikdy nevstoupila,

jen v domyslu těch, kteří věří, že jména na př. Detochzlag, Budeczlag a p. vůbec kdy ve skutečnosti existovala. Tomu však nebylo. Lid německý zajisté, ponenáhlu mezi českým živlem osazovaný, anebo spíše: lid český, ponenáhlu živým obchodem s cizinou se poněmčující, pominuv Dětochschlag, Budicschlag, dále Pasauerschlag, Scharfberg a pod. plody kancelářské, vytvořil si z českého Dětochova Tichtihöfen, ze Slavkovic Schlackern, z Pasovar Passern, z Ostré hory Lasterhur a pod.

Právě tyto listiny jsou jedním z důkazů, že osady se jmény na -schlag končícími nejsou již eo ipso žádné novae němci založené exstirpationes, nýbrž že tato koncovka tehdy již znamenala tolik jako ves, dědinu, Dorf. Ba někdy prostě přesmekla se v ústech německých z českého -slav: Obě Přibislavi slovou nyní Zibetschlag, Radslav Rathschlag, Vratslav Rudetschlag.

Čtenáři, nerač na nás žádati, bychom etymologicky rozebrali nynější jména německá osad někdy Hrzových a srovnali je s českými, původními! Právě zmíněné „Rationes“ uvádějí totiž pouze jména česká, jichž listinná kontinuita takto od nejstarších dob jest úplná, kdežto nynější německá jména osad těch vystupují soustavněji teprve koncem století XVI., kdy se již dávno v ústech lidu zněmčilého nepozorovaně upravila a ustálila, aniž přechodní formy nám se zachovaly. Ale nahodilými sotva jsou, jako nejsou nahodilými nynější místní jména panství Rožmberského, z dávných českých názvů organicky se vyvinuvší, ve světle přešťastného nálezu Register z r. 1379.

* * *

Str. 12.: Dvořata z Metlic založil osadu „Dworzetschlag“. Poprvé jmenuje se r. 1300 co svědek... „Nicolaus de Dworzetschlag“. „Dvořetschlag jest dnešní Nieder-Haid, jehožto české jméno Dvořiště povstalo ze ‚Dvořetschlag‘“.

Dvořiště (Unterhaid neb Interhaid) bylo povždy majetkem Rožmberským, nemá tedy s „Dvořetschlagem“ pranic společného.

Dle regestáře obsaženého v „Libri memorabilium“ fary Světlické daroval r. 1312 25. ledna [18]) Mikuláš z Pasovar faře Světlické celý desátek

---

a které přece mají samostatná jména německá! — Velice zpozdile soudí o zboží Hrzovu Pangerl (Ukdnbch. v. Goldenkron str. 32. pozn.): „In der Urkunde v. J. 1268 wird das Gut des Hirzo als aus 15 Dörfern (Pangerl pokládá totiž ‚Na Khlenwe hore‘ a ‚Nabelem chlume‘ za čtyry vesnice!) bestehend dargestellt, während es nach dieser (v. J. 1284) bloss 12 Dörfer umfasste. Wenn dann in jener Urkunde die geschenkten Dörfer noch durchaus urslavische Benennungen führen, begegnen wir in dieser schon einem halben Dutzend deutsch klingender Namen. Der Unterschied aber in dem Alter beider Urkunden beträgt bloss nicht ganz 16 Jahre und so muss (!!) in diesem Zeitraum die Germanisirung (??) auf dem Hirzonischen Gute nicht nur begonnen (??), sondern auch bis zum Jahre J. 1284 wenigstens grossen Theils durchgeführt worden sein (!!). Bei solchem Processe konnte es jedoch leicht geschehen, dass drei, unbekannt welche, Dörfer, wie sie in der älteren Urkunde genannt erscheinen, unter die benachbarten Dorfschaften aufgetheilt worden sind und sohin wieder verschwanden.“ Dle Pangerla neměli tedy němečtí mnichové Zlatokorunští hned po obdarování Hrzem nic jiného na zřeteli, nežli české osadníky svého dobrodince z dědin jejich vyhnati, dědiny takto zabrané zrušiti a půdu zcela jinak, ovšem mezi Němce, rozděliti. Mezi tím, co Pangerl toto psal, vážná Kleio asi tvrdě spala.

[18]) Original v archivu Drkolenském. Pröll: Geschichte des Praemonstratenserstiftes Schlägl. Linz. 1877 str. 47.

ze dvora svého „Dworsatslag", kterýž desátek pak po všechny časy brala fara ta ve vsi Wuretschlagu (sz. hned u Světlíka. Teprv od nedávna slove Klein Uretschlag, na rozdíl od soujmenného Černíkova = Grossuretschlag).

* * *

Mimo starou stezku Viltberskou a stezku Helfenberskou vedla z Lince ještě třetí stezka do Čech, a to přes Cáhlov (Libera civitas, Freistadt) na Myšlany (Oberhaid), o níž nemíníme se na tomto místě šířiti, poněvadž povstala teprve v době pozdější.

Končina stezky Prachatické.

O končině této pojednává pan spisovatel na patnácti řádkách. Prachatice leží mimo doslovně brané Kosmovo omezení Slávníkova panství. Že by dnešní Husinec zprvu „Úsinici" (plur.) slul, nezdá se nám býti ani pravděpodobno, neřkuli jisto.

Tato zlatá stezka byla dojista jednou z nejživějších. Od hranic zemských až do Prachatic potřebovali soumaři půl třetího dne, jak jest dosud v živé paměti Volarských. Přenocováno bylo v Českých Trubách a ve Volařích. Na sta nákladů procházelo tudy denně a ty nemohly se bráti po více než tři dny (hledě také k bavorské části hvozdu) krajinou zcela pustou, musilo býti postaráno o jich živení, kterého nemohli vléci s sebou. Buď tedy „hostinští" přiváželi do dvou těch stanic až z Prachatic, tedy den a dva dny cesty, špíži a obrok, anebo byla aspoň ve Volařích tak stará, jako stezka sama, kvetoucí osada, z přebohatého transita těžící, která hatila stezku [19]) a opatřovala stravou a obrokem svého pěstění četné obchodnictvo.

Stezka vinula se přes vysoké kopce, které se daly snadno obejíti. Nedělo se tak, protože byla pouze volba buď částečně přes příkré, ale suché kopce anebo bezednými močály. Ještě hluboko do nynějšího století činily se prohby mezi kopci sjízdnými hatěním (brückeln), které spousty nejzdravějších kmenů a ohromnou námahu lidskou vyžadovaly. To jest ten „pons in silva", na jehož udržování určeny byly čtyry talenty ročně (Reg. I. 1347.) a nikoli pouze most přes Teplou Vltavu, dosud Saumerbruck zvaný. [20]) Srovnej pons palludum, quod Moztissche (Reg. I. 705.) dicitur v končinách stezky Sedlecké (Jir. str. 19.), dále pontem virgis factum, qui dicitur „Bezstrecoua hat" (Reg. I. 376.)

---

[19]) Za toto hatění byli Volarští oprávněni káceti dříví i ku svým soukromým potřebám dle libosti. Zneužívali pak práva toho Rožmberky r. 1506 a 1596 stvrzeného tou měrou, že domy svoje až i pateronásobnými fošnami místo šindelem pokrývali, nesčetné senníky po okolních lukách stavěli, ba i pole a luka prkny hradili, hvozdu takto úplným zničením hrozíce. Z toho povstal v předešlém století dlouholetý spor s knížetem Josefem Schwarzenbergem, ukončený teprve r. 1804 smluvou, kterou vykoupil kníže zvůli Volarskou čtyřmi tisíci osmi sty padesáti sedmi jitry půdy lesní a pastevní. Ani s tímto ohromným výkupem nechtěli se Volarští dlouho spokojiti, chtíce k tomu mimo jiné ještě půl hory Tusetské. Zajímava jest námitka, kterou s výsledkem položili plnomocníci knížecí: „weil über den Tussetberg die Grenzdefensionslinie gezogen ist, welche die Cultur und Verhegung dieser Waldstrecke zum öffentlichen Staatswohle dringend erfordert".

[20]) Tam kde stojí jednota Saumerbruckheger. Odtud na západ, na pravé straně Vltavy, patrny jsou rozsáhlé náspy (Schanzwald).

Od Volar vedla zlatá stezka přes Blanici nad pozdějším hradem Husí u Blažejovic, kdež byl druhý most, nyní Bierbrücke zvaný.

Končina stezky Vitorazské.

O krajině této psal již r. 1877 prof. Sedláček důkladnou stať „Jak se měnily a ustálily meze Čech a Rakous Dolních", která patrně nebyla panu spisovateli po ruce.

Na str. 35. pojednává pan spisovatel o listině, kterou kníže Frydrych r. 1186 daroval klášteru Světelskému praedium panem spisovatelem „Zascich", v originale však (dle Regest. I. 388.) Zazisich zvané (po česku Žár, po německu Sohorsch bei Sonnberg). Toto praedium odňal Frydrych kapellanovi Engelschalchovi (jenž je byl obdržel od Vladislava krále), a odškodnil jej praediem Nisetzi. O souvislosti jmen Zazisich, Žár, Záhoř pojednali jsme v Arch. f. slav. Philol. VI. 882 str. 127., kamž tímto poukazujeme a dovolujeme si pouze zmíniti se o některých svědcích na též listině (z r. 1186): „vicinatus etiam adfuit, scilicet Movrichanj, Olesnichani, Borowani, Nichowani, Tornani".

Pan spisovatel píše o nich str. 35.: „Starosedlá místa před branou Záhorskou byla: Movričané, Olešničané, Borované, Nišované, Trňané, což se shoduje s nynějšími osadními jmény Mairitz, Olešnice (Elexnitz), Borovany (Torbes)".

Všechny v listině jmenované vesnice jsou dodnes ryze české a slovou: Mohuřice (jjz. od Trhových Svinů), Olešnice (sing. vých. od Trh. Svinů), Borovany (sev. od T. Sv.), Něchov (zjz. od T. Sv.), Todně (z. od T. Sv.) a také praedium Nisetzi nynější Nežetice (zsz. od Svinů). Této slovně „nejsoubornější" osady pan spisovatel neuvádí.

* * *

Str. 36. Fridrichslage (v Reg. Rožmb. z r. 1379 č. 88. Friderichslag) jest nynější Fidretschlag a nikoli Piberschlag, jež slulo původně Veveří.

* * *

Str. 36. „Ze všeho jde na jevo, že i končina Strobnická (recte Stropnická, pozn. sp.) valně zdělána a zasídlena byla přičiněním pana Voka i panošův jeho; neboť i Sonberk patřil jemu, též i Hodonice a Příseč (Prischo) 1281. (Eml. 1265.)"

Listinou touto však míní se nikoli tento Sonnberg (jv. od Trhových Svinů), nýbrž onen, jenž leží sv. od Vyšního Brodu. „Prischo" jsme v Regestech nenašli, míněn panem spisovatelem patrně „Pzizaho", uváděný r. 1278 (Reg. II. 1122.) v listině, kterou Jindřich z Rožmberka potvrzuje, že daroval klášteru Vyšňobrodskému bratr jeho Vítek vesnice Pzizaho, Sunberch, Rukhendorf et minorem plagam Gerberti.

Na vnějšku této, v archivu Vyšňobrodském chované listiny stojí: „Super villas Pſyſſahuow, Czumberg, Rukendorff etc."

Codex fratris Johannis Staicze ao. 1414 prioris Altovadi (archiv Vyšňobrod.) uvádí in superiori Przyſſahow sunt VI lanei, in inferiori Przyſſahow sunt V lanei. Liber antiquus censuum Altovaden. z pol. XVI. stol. uvádí při „villa Unterschönhub" „Nota: De inferiori Przizahow tenentur dare..." a při „villa Oberschonhueb" (pag. 78.) „Nota: De suprascripta villa Przi-

ľľahow tenentur etc.“ (Srovnej také: Millauer Ursprung str. 74.) Schönhub leží ssz. od Vyšního Brodu.

Zde na Příseč (Pfaffendorf, severně od Kaplice) nelze tedy nikterak mysliti.

* * *

Znázorníme-li si na mapě, kam prý všudy hvozd až do století XII. zasáhal, zbude nám obydlená oblasť tak malá, že do ní těžko vměstnati národ, i tážeme se, proč tak houževnatě — jak se za to má — šetřeno širošírého hvozdu i tam, kde neschůdné hřebeny hraničné, pralesem pokryté, by byly pro obranu více než stačily. Kdybychom na př. vzali Šumavskému hvozdu, jak úzkým nyní jest, občasné mýcení, hraniční osady a moderní prostředky spojovací, byl by i nynější strategii tvrdým oříškem.

Právě proto, že širý hvozd — aspoň v těchto končinách — jest pouhou domněnkou, byla takměř po vojensku přísně zorganisována pomezní stráž a, jak se zdá, veleobtížná povinnost příseky, kterou vykládá pan spisovatel (str. 6.) takto:

„Čára pomezní opravdově naznačena byla po hřebeně hor čili na rozdílu neboli na předělu vod průsekem v lese udělaným. Takovému průseku říkalo se po slovansku „přieseka“, latinsky „intercisio“ a str. 7.:

„Přeseka tedy neznamená robotu zemskou k porážení lesů v zemi, alebrž robotu zemskou k dělání příseky na pomezí zemském, kteréž ovšem musily také býti čas po čase přehlíženy, aby nezarůstaly nebo aby jiné proměny v obmezení se nedály.“ [21])

---

[21]) Tento výklad pochází vlastně od Stenzela (Gründungsbuch v. Heinrichau str. 57. pozn. 20.) a zakládá se na nedobře pochopeném místě „ista preseca circuibat totam terram Zlesie“.

Roku 1874 uveřejnil Grünhagen duchaplnou stať „Der Schlesische Grenzwald“ v Zeitschrift d. Vereins f. Gesch. u. Alterth. Schlesiens XII., v níž především uvádí připomenuté místo na pravou míru. Dále dovozuje takto (str. 10.):

Roku 1220 daroval vojvoda Jindřich I. klášteru Kameneckému 150 lánů mezi osadou jakousi a mezi přísekou, i slíbil, kdyby k těmto 150 lánům nedostalo se půdy, že to nahradí klášteru ab altera parte presece. Kdyby značila příseka hranici zemskou, nemohl by vojvoda rozdávati půdy po obou její stranách.

Klášter Henrychovský obdržel od vojvody Jindřicha II. roku 1240 rozsáhlý les mezi stezkou do Čech vedoucí a mezi přísekou. V něm založena osada Sconewalde. K tomu cíli „Martinus mensuravit silvas claustri a prescripta semita Bohemie usque ad presecam, quod dicitur in Teutonico hach. Ista prescripta preseca in diebus antiquis et etiam tunc temporis, cum hec agerentur, circumibat totam terram Zlesie. Unde duces antiqui nulli omnino in hac preseca quicquam secare permiserunt et hec est ratio, quare tunc temporis non est longius mensuratum, nisi ad metas huius presece“. Poněvadž Martin měřil nesprávně, svěřil opat zakládání osady Janovi. „Cum autem ibidem agricultores et destructores silvarum multiplicarentur, Johannes villicus jussit eosdem rusticos al durch den hach silvas delere“ a poručil tak o své újmě, a ne z rozkazu opatova „dicens, quia milites in circuitu secant et delent ipsam presecam“. Vévoda Jindřich III. velice se nad tím horšil.

Znamenala tedy příseka asi kus lesa, v němž mezi stojatými stromy nakladeny byly zporážené kmeny terasem jakožto ochranný zásek.

O přísece jakožto robotě zmiňují se často slezské listiny, původní však pojem její záhy se setřel. V XV. století znamenala i — senoseč! Listinné zprávy o přísece pocházejí vesměs z prvních tří čtvrtin XIII. století a to nejen na pomezí, nýbrž i u míst vnitrozemských. Jednou z těch listin osvobozují se Valóni od různých robot, mezi nimiž uvádí se „preseca, nisi tote terre incumbat necessitas ipsam incidendi“. V žádné listině nemluví se o značení hranic, ve všech listinách

Na takovou práci by ani sta tisíců pilných paží bylo nestačilo. A jak by se byli dostali — z osad namnoze vzdálených — do všech těch neschůdných, pralesem pokrytých míst pomezních? Jaký praktický výsledek by z toho byl vyplýval? Kdo tenkráte vůbec dbal o právo vlastnické uprostřed nedostupného pralesa a hledal spory o ně?

O dlouhopusté hranice zemské, které se sousedy beztoho smluveny nebyly a kterých žádná prosekaná alej by byla neubránila před nároky sousedovými, nikdo nedbal a dbáti nepotřeboval. Mýceno s obou stran tak dlouho, bez ohledu na rozhraní vod a hřebeny horské, až se kolonové obou států tak k sobě přiblížili, že bylo třeba stanoviti hranice především proto, že pomezní osady zhusta přišly do sporu mezi sebou o dědiny. Protože si Čechové na př. na pozdějším panství Vítkohrádeckém přispíšili, připadl kus oblasti podunajské zemi naší, který dle zásady, že nejvyšší temena a předěly hranicí byly, by právem Bavorsku byl náležel. Asi podobně dostalo se Čechům zboží Šemberského v Krkonoších, které král Václav II. r. 1289 (Reg. II. 1478.) sotva knížeti slezskému jen proto postoupil, aby v těch končinách „přirozené hranice zemské byly spolu hranicemi státními“ (Jir. str. 7.).

Zmínky o přísece bývají provázeny zmínkami o stezce samé a jest na bíledni, že robota příseky hlavně na zemském pomezí stezek byla. Jen stezkami mohl v šedé dávnověkosti nepřítel snáze vniknouti do země a proto ta robota příseky, aby se předešlo náhlému přepadení zatarasením stezky zporáženými kmeny, proto ta veliká péče, aby se hvozd neproklesťoval a takto pohodlný průchod nepříteli se neposkytoval.

Velká důležitost stezek pro celou zemi vymáhala, aby se udržovaly v čas míru schůdnými, aby nezarůstaly a aby bahnitá místa se hatila. Práce to veliká, spadající dojista do oboru robot zemských, nejspíše do „příseky“. A tak příseku definujeme v ten smysl, že slovem tím míněna práce na stezkách zemských, v míru upravováním, v čas nebezpečí zatarasováním.

Hvozd se nesměl proklesťovati. O zachování však šíře hvozdové tak pečlivě jistě staráno nebylo, kde neschůdné hřebeny, pralesy pokryté, na obranu stačily. Počet obyvatelstva uvnitř země stále rostl a proto dojista po všechna století hvozd stále se úžil. Všimněme si starých urbářů, na př. Strahovského, jak přelidněno bylo na př. Záchlumí (jižně od Krumlova) r. 1410 (Emler: Deset urbářů). A podobné poměry nutily obyvatelstvo uvnitř země půl tisíce a více let před tím a odtud stále, ornou půdu ponenáhlu veličiti. Proto jednotlivci stále opouštěli rodinný krb, na okraji hvozdovém nová sídla si zakládajíce. Tak během času vymýcen celý nynější zlatý prut, jak to **nezvratně** dokazuje jiterní založení tamních vesnic. Při tom ovšem zůstávalo pomezí hustě zalesněno, i zůstává zalesněno až podnes s dobrou polovicí, ba údaje starých zpráv z části hodí se i na poměry dnešní. Posud jest namnoze pásmo lesů pomezních — abychom užili vlastních slov páně spisovatelových — tak široké, že pokrývá obojí bok hor

---

mluví se o porážení kmenů k účelům válečným, na pěti místech ze sedmi ve spojení se stavbou pevností a sdělávání náspů. Němec Grünhagen postřehl, že přiseka nemůže značiti průsek (str. 15.). Pouhý význam slova toho jest porážení stromů, dle listinných zpráv k účelům válečným, opevňovacím, tedy asi totéž, co značí německé slovo hac, zápisy Henrychovskými uváděné jakožto synonymum slova preseca, t. j. oplocení, hlavně válečné hrazení, zásek. „Niden drumbe (um die veste) gieng ein hac mit boumen starc verworren, die lie man nider in rehter zit.“ — Potud Grünhagen.

pomezních, jak vně tak za hranicemi, tak i vnitř, v zemi samotné dosud se může říkati, že hranice mezi Čechy a zeměmi sousedními jdou prostředkem pomezního hvozdu (media silva, usque ad mediam silvam), stejně oprávněně, jako se uvádí r. 1259 „ultra Rosmberk sub nemore", mluví urbář z r. 1578 o potoku Vltavici unter dem Wald, a správy ještě pozdější o Reichenau extra silvam (na Vítkohrádecku), proto z těchto údajů nikterak nelze zavírati, „že hvozd český po celé tisíciletí, od II. stol. až do XII., zůstával v celosti a že po ten celý čas nestalo se v něm žádné proměny" (str. 4.).

Sotva kdo uvěří zprávám Arabů, že koncem X. stol. byl hvozd na Horách Krušných čtyřicet mil široký (str. 5.).

Str. 6. „Jiné svědectví o širokosti hvozdu záleží v tom pravidle, kteréž nezáporně platnost má i o kraji: Slované čeští přišedše do země, osadili se nikoli v neúrodných, nepřístupných, zasmušilých lesích, nýbrž v úrodných, přístupných a libých rovinách. Nejstarší osady od nich založené nacházely se ne v horách a v lesích, ale v rovinách a na pahorkách. Lesní krajiny vnitř země osazovány jsou teprve ze starých osad, jakmile přibývání lidu a pilnost majetníků vedly k prostrannějšímu užití půdy."

Budiž! Myslíme však, že potřeba tato nejevila se teprv XII. stol. počínaje, nýbrž že byla stálá, trvalá, dávno před tím cítěná. Výslovné zákazy z let 1167, 1203, 1221[22]) atd., mýtiti výslovně uvedené končiny hvozdu, dokazují pouze, že v těchto místech byl hvozd již tak zúžen, že by další tříbení bylo „ad terrae nocumentum". Ostatně dobrá třetina — ne-li více! — půdy, dle mínění páně spisovatelova tenkráte hvozdem pokrytá, tvoří „úrodné, přístupné a libé roviny a pahorky" a byly-li na nich kdysi „zasmušilé lesy", jako že dozajista, pak se jich asi mnoho nebáli předkové naši, kteří od prvního kroku do země této byli nuceni začasto sáhati ku sekeře a ohni. Ve vypalování lesů v pole, aspoň v prvých letech získaným popelem jakožto mrvou přeúrodná, byli pravými mistry, jak toho dokazují nesčetné osady se jmény kmenů žeh, hor, pal, prah a j.

A těchto místních jmen není méně uprostřed země, v nejdávnějších sídlech předků našich, nežli na pomezí.

Vypalování lesů v pole jest nejprimitivnější způsob zemědělský, známý kmenům brasilským zrovna tak jako polokočovníkům uralským, neznajícím hnojení. V práci otužilí předkové naši dobře znali účinek popele na vzrůst obilí a vydatně ho využitkovali. Země česká v době jich příchodu nelišila se valně od Germanie Tacitem tak pošmurně líčené, a i krajiny vnitrozemské staly se libými a úrodnými teprve lopotnou prací českých příchozích.

* * *

Zcela jiným způsobem pojednává o stezkách pan Hraše.

Kdežto pan Hermenegild Jireček pouze z pramenů přímo čerpal, pojednání dosud vyšlých naprosto si nevšímaje, těžil pan Hraše opět z listin velmi málo, za to však pilně si vypisoval, čeho kde o předmětu svém se dočetl. Kde jaký most — i v dobách Žižkových! — všudy vedla stezka! Pohled na čistě provedenou mapu páně Hrašovu nás poučuje, že na třiceti šesti místech pomezní hvozd stezkami byl proniknut! Kdyby tomu bylo tak,

[22]) Roku 1221 (Reg. I. 647.) neobdržel (Jir. str. 7.) teprv klášter Světelský praedium Sahar. Dostalo se mu ho již roku 1186 (Reg. I. 388.) a král Přemysl I. listinu z roku 1221 pouze potvrdil.

pak by byl obraně zemské valně neprospěl. Kdyby si byl pan spisovatel více starých pramenů všímal, byl by počet stezek valně obmezil a mnoho jich teprve době pozdější připočetl, kdy již bylo po důležitosti hvozdu. Pan spis. vede stezky i tam, kam pouze hbitý srnec může dostoupiti, nikoli však zatížený kůň. Kdo byl na př. na Plekenštejně, popře co nejrozhodněji, že „jisto jest, že (stezka) vedla přes Plekenštein“ (str. 49.) a byť by to v „Šumavanu“ sebe doslovněji ze Slámova „obrazu města Prachatic“ — bylo opsáno!

Není vždy vše správno, co kde tištěno. Každá zpráva, dříve než se otiskne, má se kontrolovati, nevězí-li v ní chybné pojetí, neb docela chyba tisku! Chybou tisku (Osvěta X. str. 645) jest na př., že po porážce Marobudově nalezeni v zemi jeho kupci čínští (str. 12.). Ani Tacitus, ani Velleius Paterculus, na něž se tam odvoláváno, nic o Číňanech nevědí a jen z kontextu dá se vyčísti z obou dějepisců, že v zemi Marobudově nalezeni kupci římští, a to není pranic zvláštního.

Podobné nedopatření shledáváme na str. 15., kde má státi místo „pons in silva r. 1347“: „pons in silva viz Regesta I. č. 1347.“

Asi týmž osudným přehlednutím dostal se na mapě páně Hrašově do samého sousedství Vyšního Brodu na půdu českou hornorakouský hrad Wildberg, ležící v pravdě sev. od Lince.

Vůči podobným omylům nelze nám spouštěti se do vědeckého rozboru spisu páně Hrašova.

Málo jest mužů, kteří tak horlivě po vlastech cestovali, jako pan Hraše, jenž snesl do spisu svého mnoho zajímavých jednotlivostí, škoda jen, že se neomezil na jedinou krajinu, té důkladněji neprocestoval a na základě veškerých pramenů, k ní se nesoucích, kriticky nepopsal, dbaje především časového postupu.

Tento spis páně Hrašův obohacením vědecké literatury není, za to však jest při všech četných slabostech vítaným ve směru popularisování vědy. Jest zajisté psán pěkně, ba nadšeně a v tom ohledu řadí se mezi naše nejlepší. Líbiti se bude každému věci neznalému čtenáři a oživí dojista v širším obecenstvu bohužel hynoucí náklonnost ku četbě spisů dějepisných a všímavost ku starožitnostem našim, s nimiž dosud namnoze nakládá se barbarsky. On doufáme, že ponukne venkovskou naši intelligenci ku konečnému sbírání jmen vod, vrchů, lesů, polí a p. v místopisný slovník, dříve nežli chystaným zákonem o scelování statků ztratíme tuto velkou část jazykového pokladu. Proto vítáme snahu páně Hrašovu a nemyslíme to věru frivolně, řkouce, že vyšel spis jeho o několik desítiletí záhy. Ne že by byl měl tak dlouho odpočívati ve stolku, nýbrž aby napřed slovo dáno bylo přísnému badání vědeckému, jež o thematu tomto opět zahájil pan H. Jireček spisem, který jak doufáme, dlouho udrží rozpravu o dějinách hvozdu na denním pořádku. A až bude předmět tento aspoň z hruba propracován, pak by si bylo vroucně přáti, by se mu dostalo popularisatora tak horlivého a zručného, jakým jest pan Hraše, jenž ovšem z dosavadních spisů o látce této nemohl předmětu svého hlouběji propracovati.

Drobnosti historické.

IX. Dva listy o Levlařích z roku 1491 a 1492 [1])

Sdělil *Karel Köpl.*

1. Mudrým a opatrným purgmistru a konšelóm města Budějovic Českých. — Službu ꝯc. Vězte, že nynie při soudu zemském od pánuov J. Mtí jest mi poručeno, abych Vás obeslal a dal Vám to znáti, kterak kněz Albrecht Mnichovský sáhl jest mocí na pány Leblary, zámek jim jeden obehnal a škodu velikú učinil, pobrav jim dobytek. Skrze kterúžto věc páni J. Mti podle povinností a závazkuov těch, v kterýchž spolu s nimi tato země jest, jim pánóm Leblaróm pověděli a přiřekli jsú, že jich opustiti nechtie. I jest to již na J. Kskú Mť vzneseno i také knězi Albrechtovi o to dostatečně psáno a na to odpovědi čekáme. I protož páni a přietelé milí! abyšte znali, že ode všech pánuov tak jest svoleno, aby podle všie své možnosti vojensky pohotově byli, též také i Vy učiňte a pohotově na týž zpuosob buďte. A když byšte po druhé obesláni byli, abyšte tu táhli, kdež by Vám se dalo znáti a potřeba toho kázala. Datum Pragae feria VI. post s. Thomae (23. prosince) anno XCI (1491).

Albrecht z Leskovce, hejtman a podkomořie královstvie Českého.

2. Adressa jako nahoře. — Službu ꝯc. Před nedávním časem z hodných příčin byli jsme Vás obeslali, abyšte vojensky hotovi byli ku pomoci pánóm Levlaróm a na den sv. panny Doroty (6. února) u městečka Nayrska s jinými dobrými lidmi se strhli. I vězte, že některé pilné a velmi znamenité potřeby královstvie tohoto přišly sú a ty nynie nemohly by jednány býti, když by ven z země to tieženie bylo. Z kteréžto příčiny král J. Mť, pán náš milostivý, tohoto nynějšieho tieženie ven z země odložiti a sněm obecní všem obyvateluom královstvie tohoto na hradě Pražském v pátek o suchých dnech postních najprv příštích (16. března) k jednání těch potřeb dotčených země této položiti ráčil jest, jakož pak těm všem věcem z listu otevřeného J. K. Mti, kterýž do kraje Vašeho poslati ráčil jest, šíře budete moci vyrozuměti. Protož přietelé milí! žádáme Vás se vší pilností a věříme, znajíc napřed rozkázanie a vuoli krále J. Mti i tudiež obecné dobré zemské, že na den již jmenovaný, k sněmu a jednání dobrého a užitečného království tomuto, některé z sebe vyslati neobmeškáte, nebo také král J. Mť raddy své znamenité k témuž času a k tomu jednání vyslati ráčí. I plné doufánie máme, že se tak, jakož se vám píše, beze všech stranných výmluv zachováte. Datum ex castro Pragensi feria II. a. Convers s. Pauli (23. ledna) a. 1492.

Jan z Janovic, najvyšší purkrabě pražský a hajtman král. Českého a Albrecht z Leskovce, podkomořie, téhož královstvie hajtman.

---

[1]) Srovnej Palackého Dějiny V., 1. str. 329. a 330. Oba listy nalézají se v archivu Budějovickém.

X. List podkomořího Buriana Trčky o knížeti Bartoloměji z Minsterberka z roku 1513.[1])

Sdělil *Karel Köpl.*

Urozenému pánu panu Petrovi z Roznberka a na Krumlově, panu kmotru a přieteli mému milému. — Službu ɔc. Račte věděti, že Ješek přijev nyní ke mně z Prahy, pravil mi, že jest tam kněz Bartoloměj přijel zbrojně do Prahy a že jest měl na sto koní. A již že jest tak slyšeti, že jsú s ním Pražané dokonali o jorgelt a řekli jemu dávati do desíti let každý rok tisíc kop a dva tisíce že jemu hned mají zavdati. A Pražané jdúc s rathausu na Starém Městě Te deum laudamus že jsú zpievali proto, že jsú Novoměští k nim přistúpili k tomu zápisu. A slyšeti, že nedadie Pražané zámku opravovati Pražského, bašty ani plotu dělati, a že jest jich drahný počet chodilo na horu, aby nedělali a slyšeti, že by pravili tak, že jest to zámek jejich. Tomu já nerozumiem, by se k dobrému chýlilo. A také jest slyšeti, že knieżecí služebníci krávy již berú a zajímají v Hradeckém kraji opatu Brúmovskému. Dajž se V. Mti pán buoh dobře míti, toho bych V. Mti přál. Ex Lipnicz feria IIIa. Margarethae (12. července) 1513.

Burian Trčka z Lipy, podkomořie král. Českého.

Cedule. — V městech již některých sbierají na kněze, kdo má zač jaké zakúpenie s kopy groš. Než Klatovy a Plzeň, Budějovice, Sušice i některá viec města k tomu nechtěli a nechtie svoliti, aby měli sbierati na to a dávati.

XI. O příčinách selské bouře, která vypukla na Lanškrounsku l. 1620.

Vypravuje *Em. K. Zeiner.*

Královským přepychem otce svého na mizinu jsouce přivedeni prodali bratří Jan a Maximilian z Pernštýna l. 1588 spojené panství Lanškrounsko-Lanšperské urozenému a statečnému rytíři Adamu st. Hrzanovi z Harasova, kteroužto změnu v majetnících lid poddaný záhy trpce ucítil.

Bylť pan Adam — jak o něm již Pavel Skála ze Zhoře poznamenal — „člověk nad míru houževný“, tak že hrabivost jeho tytýž i k násilí jej sváděla. Skoupiv za levný peníz některé mlýnce pojat jest žádostí, by všecky mlýnce, co jich na obou panství bylo, v držení své přivedl i nutil tu majitele ku prodeji a kde s odporem se setkal, sáhl k násilí mlýnec mocí si přivlastňuje.

Tímto a podobným jednáním způsobil proti sobě vzpouru, která krátce před jeho smrtí l. 1618 vypukla. Zakročením však komorního soudu zjednán jest mír mezi stranami.

Pan Adam skonal na jaře l. 1619. Synové vládli nějaký čas nedílně zbožím otcovským a když se o ně rozdělili, dostalo se panství Lanškrounsko-Lanšperské Vilému Jiřímu; ale ten ještě téhož léta skonal a jeho díl zdědil bratr jeho Zdeslav. Proti tomuto vzbouřili se lidé poddaní obojího panství, a které byly příčiny vzpoury té, ihned uslyšíme.

---

[1]) Srovnej Palackého Dějiny V., 2. str. 220., 225. a následující. — Současný opis listu tohoto v archivu Budějovickém.

Pan Hrzan obrátil se k J. M. Kské se stížností, „kterak lidé jeho poddaní beze vší od něho jim k tomu dané příčiny proti němu se zdvihli, a kterak v poslušenství státi a jemu poddanost a člověčenství slibovati nechtějí“.

Prosil, by Jeho M. K. z moci své královské jemu tyž lidi, poddané jeho v poslušnost uvésti, poručiti ráčil.

Za tou příčinou jmenoval král kommissaře a nařídil jim, by sjedouce se v den Navštívení Panny Marie téhož roku 1620 do města Chrudimě obě strany sporné tam sročili.

Byli pak kommissaři zvoleni: Vilém Jindřich Bezdružický z Kolovrat a na Bystrém, hejtman kraje Chrudimského, Diviš Lacembok Slavata z Chlumu a z Košumberka, Štěpán Gerštorf z Gerštorfu a ze Svojšic, na Chroustovicích a Cholticích, J. M. K. rada, Ehrenfrid Berbistorf z Berbistorfu a na Sluhách, purkrabí hradu Pražského, Jan st. z Bubna na Libchavách, Vilém Dobřikovský z Malejova, na Dobřikově a Skřivanech, hejtman kraje Chrudimského, Jiřík Karlík z Nežetic a na Slatinanech, Benjamin Fruvein z Podolí J. M. K. rada nad appellacemi, Samuel Klatovský, primas a Samuel Kuchynka, purkmistr města Chrudimě, Valentin Kužel, primas a Daniel Krocín, měšťan z Vys. Mýta.

I vyslyševše páni kommissaři stížnost obojí strany takto je porovnali:

Předně lidé poddaní pokorně a snažně p. Zdeslava Hrzaně z Harasova za to prosili, „aby jim to vše, co jsou koli tím proti němu se zdvižením neb jinak zhřešili“, milostivě odpustiti ráčil, nevzpomínaje jim přečinění toho ničímž zlým; oni že na časy budoucí vždy věrnými a poslušnými poddanými jeho býti chtějí. Načež p. Hrzan „milosrdenstvím hnut jsa“ k pokorné této jich prosbě, pak i k přímluvě ze strany pánů kommissařů za ně činěné je všecky vůbec i jednoho každého zvlášť na milost přijal slibuje, že jim nejen sám všeho toho, co se mezi nimi dosud sběhlo, úplně zapomene, ale že jim ani od úředníků a správců svých ublížiti nedá.

Přijavše vděčně milost tu, všickni se ohlásili, že něčeho podobného na časy budoucí ni proti pánu svému ni proti potomkům jeho podniknouti nemají a nechtí; kdyby však přece, buď všickni vespolek aneb jeden z nich, proti vrchnosti své toho se dopustili neb dopustil, „co jest je nyní potkati mělo, to aby je budoucně potkalo i ten jedenkaždý z nich aby ku příkladu na hrdle ztrestán byl“.

Zůstaviv je při všech artikulích, které se na ně ve smlouvě dané na zámku Lanškrounském ve čtvrtek po neděli Jubilate l. 1619 vztahují, odpustil jim k přímluvě pánů kommissařů polovici stálého platu obilného — který jako zadržalý již neb. bratru páně Vilému Jiřímu v čtyrech terminech zaplatiti měli — rozvrhna placení té druhé polovice na osm let pořád sběhlých. Dluhy jiné, za víno, víno pálené, sůl a jiné všelijaké věci měly v čtyrech ročních terminech počínaje Havlem téhož roku, zapraviti.

Ale i k stížnosti lidu vzat byl zřetel.

Od nějakého času uvalili správcové panští na lid nové roboty, posýlajíce jej do lesů kácet dříví a nutíce jej, by je pak ještě na prodej vozil. To na časy budoucí mělo přestati.

Vedle roboty k 9 dvorům starším byl lid i k robotě u nově vystavěného dvora Výprachtického potahován. Uvolil se tudíž p. Zdeslav, že pole dvora Výprachtického svými koni vzdělávati bude, jako i, kdyby budoucně nový dvůr na panství se vystavěl, že lid při něm k robotám povinen nebude;

ano i k tomu pán se zavázal, že kdykoli sena neb otavu sušiti budou aneb obilí se sklízeti bude, že se jim dvakráte za den jísti a patoků ku pití dáti má.

Dále žádal lid, aby, kdykoli za potřebami panskými aneb pro kameny mlýnské vypravován bude, z důchodů panských, což by slušného bylo, na útratu dostával.

Stěžovali si také, že mnozí předešlé vrchnosti roboty vykonávali a vedle toho za tytéž roboty peníze dávati musili, tak že některé vesnice takové peníze k stálým platům přiraženy mají. Poněvadž roboty budoucně in natura konati se měly, sešlo s platů takých.

Co se odúmrtí a nápadův po zemřelých týče, jen přátelé krevní k nim práva míti měli; jestliže by však který z těch nápadníkův bud z gruntu sběhl, neb „proti své cti něčeho zlého učinil", statek taký vrchnosti připadniž.

S povolením páně mají lidé, jakž od starodávna bývalo, míti právo trávu v lesích trhati, začež jedenkaždý pánu slepici neb šest grošů míšenských dáti má; jestli by však pán trávy trhati jim zabraňoval, ničímž mu povinni býti nemají.

„Piva pro samé šestinedělky, však ne na celé sudy, než na čtvrtníky z měst panských bráti, jako také, jestliže by kdy dva, tři, čtyři hovado sobě buď k posvícení, křtinám neb veselí zabiti chtěli, to učiniti moci budou.

Také do toho bylo si od lidu stěžováno, že mnozí prodavše vrchnosti mlýny neb grunty své, napotom z ostatních gruntů svých plat i úrok taký, jaký prve ze všeho platívali, odváděti musí. I tato nepřístojnost měla býti odstraněna.

Od starodávna mnozí z poddaných mlýnce svoje mívali, ty — pokud je jim vrchnost neskoupila neb nepobrala — i na dále podržeti měli, avšak s tou výhradou, by v nich jen k své vlastní potřebě mleli; s mlýnů, které si poddaní po smrti p. Adama postavili, mělo sjíti.

„Nicméně jestliže by buď za starého pána neb za p. Viléma Jiřího Hrzaně od někoho takové mlýny, grunty, role, luka a jiné k tomu podobné věci koupeny neb pobrány a mocí odňaty byly, a jim za to nic dáno a doplaceno nebylo, tehdy, což se tak nedoplaceného najde, doplatiti a za který by mlýn neb grunt dokonce nic dáno nebylo, takové mlýnce a grunty jejich mají se dáti šacovati a náležitě zaplatiti; kterýžto šacunk má se od lidí přísežných cizopanských státi."

Kdyby pak pán rybník na ten čas zpustošený i mlýn při něm vystavěný u vsi Lukové znova chtěl vyzdvihnouti, pole, která by lidem potopena byla, měla býti odhadnuta a od vrchnosti zaplacena.

„Kdež také i to povstalo, když jest otec syna neb dceru, ovšem pak přátelé sirotky vdávati a na gruntech páně osaditi chtěli, že jsou toho učiniti bez velkých úplatků ouředníkům a správcům nemohli; k tomu, když i na vojnu rychtáři, kteří svobodný grunt drží, koně vypravovati měli, tu že jsou jim sousedé, kteří žádných takových svobodných gruntů nemají, takové koně dávati a vypravovati musili; tolikéž když jest který soused jakýkoli dobytek i od koňstva na prodej měl, tehdy že se jim to bralo a ouředníci a správcové, co jsou sami chtěli, že jsou jim za to dávali; poněvadž pak vše toto vrchnosti k žádnému užitku, lidu pak poddanému k ochuzení, než jen správcům k obohacení jest, více tak dáti se nemá."

Vína pálená, kdekoli kdo by chtěl, mohl si budoucně bráti, ale víno a sůl jim v „mírnosti, bez obtížení jich" vrchnost měla prodávati.

Nedoplacené peníze gruntovní měly v lhůtách, počna ihned při nejprvnějším soudu, kterýž se v jedné každé vesnici držeti měl, až do zaplacení skládány býti.

Tak skončilo se narovnání; na to vyhotoveny jsou smlouvy této dva originaly, jeden sedlákům Lanškrounským, druhý Lanšperským svědčící, i odevzdány jsou radě města Chrudimě k opatrování. Městská rada Chrudimská vydala pak sedlákům opis smlouvy té a to ještě téhož leta 1620 „v den památný Mistra Jana z Husince a Mistra Jeronyma, mučedníků českých".

XII. Něco o protireformaci v Litomyšli.

Sdělil prof. *Josef Šimek.*

Vratislav z Pernštejna, jenž se stal r. 1567 pánem na Litomyšli, hleděl všemožně (zvláště po r. 1579), aby na jeho panství, kamž zase ponenáhlu čeští bratří, 1547 odtud vypovězení, se stěhovali a kdež vedle pod obojích zvlášť lutheráni sídlili, víra katolická byla obnovena a vzkřísena. Podporoval tudíž všemožně katolické kněze na faru dosazené, volal pilně jesuity do Litomyšle, aby na díle obnovení pravé víry pracovali. Tak za děkana Flaxia z Čenkova, za nějž s velkým úsilím na obracení lutheránů a bratří pracováno, přišel mimo jiné do L. známý jesuita Václav Šturm a vydal tu u tiskaře Graudence „Srovnání", spis namířený proti bratřím č. (1582); nestalo se náhodou, že Šturm v L. spis ten vydal, neboť bývalo město hlavním střediskem bratří a vědělo se, že mnoho tu přívrženců č. bratří žije. Ještě 1599 nalézáme odkaz Doroty Strejčkové, ana odstupuje peníze za 25 sudů piva, jež jí dluhuje Jan Zelinka, „hospodářům domu bratrského městečka Brandýsa nad Orlicí, kdo jsou koliv". [1])

Na „Srovnání" odpověděli bratří spisem „Kratičké ohlášení". Šturmovi pomáhal přítel jeho Brosius Václav, jenž vydal taktéž v Litomyšli spis: „Šest důvodů, kterýmiž se prokazuje, že Jednota Bratří Boleslavských z Boha není" (vytištěn třikrát 1589, 1591, 1613). [2])

Podobně jako pan Vratislav vedla si přísně katolicky vychovaná jeho manželka, Marie Manriquez de Lara, jejíž erb dosud nad vchodem do zámku Litomyšlského k Pernštejnskému přidružený nalézáme. Stavši se po smrti Vratislavově vládkyní panství Lit., učinila svrchu uvedeného Brosia děkanem Litomyšlským (1564—1594) a povolala si nově ustanovené konšely městské k sobě a důtklivě mezi jiným je napomenula, aby ve své obci sektářů netrpěli. Vidouc pak, že působení Šturma a ostatních jesuitů nebylo na panství jejím bez účinků, [3]) dala jesuitům na Malé Straně v Praze u Vltavy zahradu, jež dosud jesuitskou sluje (l. 1600).

Podobně ne-li přísněji zamýšlela vésti si známá Polexina z Lobkovic, dcera paní Marie Manriquezovy, jež po smrti této (1606) vedla správu panství Litomyšlského; než majestat Rudolfův překazil nemile její snahu.

---

[1]) Kn. testam. f. 545.

[2]) Jireček: Rukověť.

[3]) R. 1582 přijalo prý působením jesuitů 5000 lidí svátost oltářní pod jednou. Jelínek II.

Za to povzbudil lutherány dosud potlačované k nové činnosti; i vzbouřili se a chtíce míti některé chrámy pro sebe, vzali násilně kostelík špitálský a usadili tu svého učitele Jiřího Sekvenidesa Chotěbořského. Za takových poměrů přijela Polexina do L., vzala protestantům kostel, jehož se byli zmocnili, vypověděla Sekvenidesa z města i panství a vůdci protestantův Adamovi Pocltovi vzala dům i roli. Tímto činem sice protestanté jsou zastrašeni, ale nikterak pokořeni, ba oni čekali tím spíše na okamžik, aby se kostelů zmocnili a na protivnících pomstili. Okamžik takový se vskutku dostavil.

Když totiž 1619 král Matiáš zemřel a stavové čeští Ferdinanda II. za krále českého uznati nechtěli, zdvihli se protestanté Litomyšlští 7. dubna, přepadli kostel špitálský a hledali od Polexiny dosazeného děkana Daniela Hájka, chtíce jej přinutiti, aby jim svátost oltářní podal pod obojí způsobou; namáhali se však marně. I navštívili z pomsty o svátcích svatodušních farní kostel a zpustošili jej velice. A když téže doby zemřel protestant Matěj Kramář „v bezbožnosti sestaralý", tu sešli se hojně k jeho pohřbu a přinesše tělo jeho na hřbitov, chtěli do kostela; poněvadž však byly dvéře zavřeny, vypáčili je a vhrnuli se do kostela. Zde vystoupil kazatel protestantský na kazatelnu a mluvil a popuzoval je tak, že zničili mnoho věcí a knih v kostele a šli hledat děkana. Toho nalezli po některém pátrání a spoutali ho i jeho matku řetězi a tak vedli jej, trýzníce ustavičně, městem. Na cestě nechali matku jako ubitou ležeti a děkana, jenž několikrát padl pod ranami, zavedli až na předměstí Záhraď, kdež i on jako mrtvý ležeti zůstal. I zůstavili tu několik žen „bezbožných" na stráži; když se však v noci strhla bouře a silně se blýskalo, utekly ženy z hlídky své. Tu vyšla z blízké chalupy jakási jiná žena, vzkřísila děkana a zavedla do svého příbytku a odtud do zámku k některému z úředníků a přátel děkanových. Však ještě téže noci odebral se děkan na mnohé pobídky do Svitav, aby ušel rozvášněným protestantům, kteří druhého dne velmi bedlivě, ale marně se po něm sháněli.

Tak vypravuje o sobě v latinském traktatu sám děkan Hájek a po něm Litomyšlský kronikář Fr. Jelínek (II. 151.—155.). Zpráv nějakých s druhé strany bohužel nemáme! Události vypravované byly však dlouho v dobré paměti v městě, ano některý z katolických měšťanů sestavil píseň o utrpení Hájkově, v níž přicházejí verše, svědčící protestantům:

„... v Litomysli přes dům zloděj,
zloděj anebo loupežník ..."

Osudy Hájkovy nejsou však ještě u konce. L. 1622 vrátil se na rozkaz císařský ze Svitav a uveden opětně v děkanský svůj úřad. V následující době zahospodařil si pěkný majetek, o němž též po jeho smrti byl nalezen kšaft, neboť mu byla paní Polexina dovolila, „aby mohl na statečku svém pořízení cum conditione učiniti a na gruntech toliko panství Litomyšlského rodičům a přátelům svým kšaftovati".

Tento kšaft děkana Hájka nikterak se však nelíbil pánu panství Vratislavovi z Pernštejna, poněvadž Hájek předně „vědouc o tom, že jižjiž J. M. vys. ur. p. Vratislav z P. pánem a collatorem tohoto všeho panství Litomyšlského býti ráčí, pod tím vším proti zřízení zemskému a právům království tohoto českého o své újmě mocně jest dal, mimo mil. povolení J. M. pana Pernštejna to své nepořádné a spletené pořízení do kněh městských (kteréž odporné jest propůjčené clausuli) ingrossírovati a ven z rodu svého též

z panství tohoto Litomyšlského pánům Paterům Societatis Jesu do Olomouce 2000 kop m. na věčnost odkázati a zapsati". Za druhé poněvadž „Jan Hájek otec neb. děkana, s přátely směl to v své suplikaci (kterouž J. M. vys. ur. pánu z Perštejna podal) za jisto pokládati a tvrditi, že jak od Jí. M. vys. osvícené kněžny, tak i od J. M. p. cardinala a arcibiskupa pražského hodnověrné jistoty pod pečetmi na to s Jich Mti v příčině pořízení a kšaftování stvrzené má: avšak toho nic mimo samá pouhá a jalová slova se nenacházejí a nenašlo", „z těch a takových příčin to všecko pořízení, kšaft a zapsání se zdvíhá, ruší, kazí, moří a v nic jako neprávní a nepořádné obrací a všecek týž pozůstalý statek na J. M. pána Pernštejna připaduje". [4])

Statků děkana Hájka zmocnil se p. Vratislav, svršky však dal milostivě otci, matce a sestrám zemřelého.

Dodáváme inventář jmění Hájkova, který do knih také zapsán byl.

V domě vojtikovském: žita 47 korců, ovsa 49 k., pšenice 5 k., ječmene 12 k., hrachu 6 k., prósa 1 k. V komoře skrze světničku: plátna lněného bílého $4^1/_2$ kop l., cejch všelijakých 18, ručníků tenkých 8, ubrusů hrubých 7, mísky cejnové 2. V druhé truhlici malované: plátna tlustého 5 k. l., pačesnýho 1 k. l., čzinovaty 2 k. l. V třetí truhlici černé: cvilinku slezského stučky 4, plátna lněného bílého 2 k. l., prostěradla tl. 2, kalhoty kož. a souk. 3, plátna zeleného, modrého a červeného 3 kusy, plátna pačesného 1 k. l., cejchy tenké 3, kalhoty aksamitové 1. Ve čtvrté truhlici: Herbář český 1, plátna pačesného 3 k. l., nití bílých k šití balíček 1, plátna tlustého 1 k. l., zjemněného 1 k. l., mis prostředních cejn. 12, talíře cejn. 2. slánka cejn. 1, konvic cejn. větších 7, mis menších 8, šálů cejn. 5, koberec nový 1. Pak vedle toho: koženy stolice 2, lože pod nebesy, zeleny 1, měděnice pro dorty 2, měděnice mosazná 1, hodinky bicí 1.

V světnici: cejn. mis prostředních 14; talířů cejn. 10, konvic cejn. 6, moždíř malý 1. V prostředním pokoji: vlny žoky malé 2, umývadla cejn. 3, talířů cejn. 12, ohřívadlo mosazné 1, konvic velkých a malých 11, mis cejn. velkých 16, rošt železný 1, kotoučů sklenných do oken 2 truhly, nádobí hliněného s potřebu.

Na faře našlo se toto: V dolní světnici kniha Vita Sanctorum, svícny mosazné a cejnové 3, měděnice mos. 2, konvice cejn. 2. Nahoře ve světnici: knihy in folio za kamny Patera Huiharzyusa osmnáctery, knihy v jarmárce Anny Pisařky čtyryadvacet kusů, lůžko zelené malé 1, dva kusy peřin, modrace 1, stolice kožená 1, jarmárku s šreibtišem 1. V komoře skrze světničku: lože zeleny 1, peřin větších a menších 28 kusů, modrací 1; v truhlici černé: knih velkých in folio 9, kabátů n. p. děkana všelijakých 5, koženy kalhoty a soukeny 2, sukní kněžských 4, mantlíky tykytovy karmazínovy 3, plášť tupltykytoový 1, župan červený soukeny 1, sukně ženský (tykytova a fydrotova) 2, šlafpelc 1, koberec nový 1, mantlíky, damaškovy a tykytovy, podšity 3.

V truhle žluté: Sukně černy cejkovy 4 a soukená 1, kniha in folio a některé menší 18, ručníků tlustých 12, cejch tlustých 16, ubrusy tlusté 2. V jarmárce: knihy latinské troje, sukně stará šamlatová 1, malých truhlic sester děkana 3, pánve 2.

Koňskýho 4, krav a jalovic 8, vůz a kočár, ovec 18. Stodola s obilím všelijakým zpečetěna. Dříví krátkýho 14 sáhů.

---

[4]) Kn. st. reg. 605.

Svršky po děkanovi Hájkovi obdržel otec, matka a sestry zemřelého na zelený čtvrtek l. 1630.

XIII. Vavřinec a Mikuláš Hanžburský z Kopečka.

Sdělil *František Vacek.*

Z doby reformace katolické v Čechách dva muži téhož jména nechvalitebnou památku po sobě zůstavili: farář u sv. Vojtěcha Většího v Praze Vavřinec Hanžburský z Kopečka a hejtman panství Smečenského Mikuláš Hanžburský z Kopečka. Životopis jejich sestavovati nehodláme; jestliže však přece uvedeme tuto několik podrobností ze života jejich, stane se to za tou příčinou, aby na pravou míru uvedeny byly některé zprávy, jež odnášejí se k osobě nedávno řečeného faráře u sv. Vojtěcha a ze starších knih dějepisných do novějších se převádějí.

Při kostele sv. Jindřicha na Novém městě Pražském byl na počátku roku 1621 duchovním správcem Vít Fagellus Písecký. Češtině slul tuším Bouček, byl protestantským kazatelem a spisovatelem několika bohoslovných traktatů.[1]) Obyčejně se za to má, že Fagellus odstoupil od kostele svého teprve po 13. prosinci 1621, kdy poručil správce zemský Karel z Lichtenštýna, aby čeští kazatelé kostelů Pražských do tří dnů města prázdni byli.[2]) Než dlužno uvážiti, kterak císař Ferdinand II. již dne 13. března 1621 vydal list ve Vídni a zaslal jej knížeti z Lichtenšteina,[3]) nařizuje v něm, aby vypovězeni byli z Prahy kazatelé kalvinští. Jak vidno z následujícího patentu císařského (3. června 1621 [4]), uposlechl správce zemský rozkazu panovníkova a vypudil ze tří kostelů kazatele protestantské, a to od sv. Mikuláše, sv. Jiljí a sv. Jindřicha. V křestní matrice chrámu posledně řečeného uvádí se již dne 25. dubna 1621 jméno nového správce duchovního Vavřince Hanžburského z Kopečka.[5]) Že nástupce Fagellův byl kněz katolický a nikoli kališník,[6]) potvrzuje se patentem ze dne 3. června. Tam zajisté výslovně se uvádí, kterak jmenované tři kostely osazeny byly duchovními katolickými. Dvě okolnosti vedou ovšem k domnění, že býval snad druhdy duchovním utrakvistickým; neboť za něho roku 1622 podávala se o velikonocích v kostele sv.-Jindřišském večeře Páně pod obojí způsobou [7]) a o dvě léta později pohřbena byla při témž chrámu dceruška jeho.[8]) Avšak nikde se nepraví, že by byl sám kalichem přisluhoval věřícím [9]) a co se tkne dcery jeho zemřelé, i katoličtí duchovní znali se tenkráte k dítkám svým, jež buď v předchozím manželství buď mimo manželství zplodili.

Nedlouho po smrti dcery své opustil farář Vavřinec osadu sv.-Jindřišskou. Nástupcem jeho byl již dne 1. května r. 1624 Václav Plocar řečený

---

[1]) Jungmannova Hist. lit. str. 610. V Beckovského Poselkyni II. 2. str. 353. sluje omylem Flagellus.

[2]) Beckovský l. c. Čas. Česk. Mus. 1874 str. 199. Ekrt: Posvátná místa II. str. 9.

[3]) Archiv místodržitelský ke dni 13. března 1621.

[4]) Tamtéž. Beckovský II. 2. str. 322.

[5]) Navrátil: Paměti kostela sv. Jindřicha str. 174.

[6]) Ekrt: Posvátná místa II. str. 9., 86.

[7]) Illustrirte Chronik I. str. 163.

[8]) Navrátil: Paměti str. 174.

[9]) Bylo zvykem týž čas podávati věřícím po přijímání kalich vínem naplněný, což mnozí za přijímání pod obojí pokládali. Teprve kardinal Harrach zvyk ten zakazoval a odstranil.

z Růžova.[10]) Při sv. Jiří totiž přestěhoval se Hanžburský do města Velvar, za děkana tam byv ustanoven. Ježto pak mimo děkanství Velvarské poručeny byly dvě sousední farnosti do správy jeho, dopsala rada městská hejtmanovi kraje Slanského Zbyňkovi Novohradskému z Kolovrat, jakožto patronu kostela Chržínského a proboštu kláštera Doksanského jménem Krišpínovi, kterému „fara a kostel ve vsi Kmetňovsi náleží“, oznamujíc, že vedle konfirmace arcibiskupské dvojíctihodnému kněži Vavřinci Augustinu Hanžburskému dvě fary ty k přisluhování byly přidány.[11]) Kostel Velvarský trval tenkráte v jakémsi světském interdiktu. Na jevu jest z některých listin současných, že po odchodu děkana Pavla Roubíčka Pražského z Velvar[12]) odňal purkrabí Pražský konšelům klíče kostelní, obávaje se, aby chrám nedostal se opět do správy kazatele protestantského. Toliko k svátkům velikonočním vydal jim klíče, které pak po skončených hodech do Prahy vrátiti musili.[13]) K installaci děkana Vavřince, jež položena byla na den 25. srpna r. 1624, nedostávalo se posud radě klíčů kostelních i dopsali o ně p. purkrabímu.[14]) Děkan Hanžburský ve Velvarech staral se mnohem horlivěji o rozmnožení důchodů svých nežli o spásu duší; vymáhal neustále peněžité příspěvky od rady i sousedův, dokončiv žeň, sklidil osení i obilí, prodal je a když ničeho více nezbývalo, vzal při sv. Havle r. 1624 odpuštění a pryč se stěhoval.[15])

U sv. Vojtěcha Většího byla týž čas osada bez pastýře. I převzal řízení její Vavřinec Hanžburský.[16]) Za doby katolické reformace v Čechách nařizovalo se výnosy císařskými, aby obce městské sestavovaly seznam osob, které času velikonočního dostavily se ke zprávě boží a přijali tělo Páně pod jednou způsobou. V městech Pražských povinni byli sousedé, ať stavu městského ať rytířského, prokázati se lístkem zpovědním od řádně zřízeného kněze podepsaným, že dosti učinili příkazu církevnímu o výroční zpovědi a přijímání pod jednou. Těm, kteří toliko na oko přihlásili se k náboženství katolickému, srdcem pak nevražili na ně, nemohlo nic více proti mysli býti nežli povinnost právě řečená. I přemítali o tom, kterak by k lístkům zpovědním přišli, aniž by konati musili, co podpisem bylo ztvrzeno. Farář Vavřinec byl nejspíše zjevným lakomcem a hrabivostí svou dodal ducha zámožným jinověrcům, že osmělili se zavésti jej ke svatokupectví. Prodávaje lístky zpovědní měšťanům, rytířům a pánům protestantským, ochránil je před vyhnanstvím a sám za půl druhého léta zbohatl nesmírně. Než počínání jeho nezůstalo skryto. Jakýsi měšťan Pražský obvinil jej při dvoře arcibiskupském a způsobil tím, že netoliko farář u sv. Vojtěcha nýbrž i více nežli sto měšťanů bylo vrženo do žaláře a pohnáno před soud.[17]) Ve vězení strádal Hanžburský již v první polovici r. 1626, neboť toho léta dne 4. května[18]) sepsal list a poslal jej

---

[10]) Navrátil: Paměti l. c.

[11]) Archiv Velvarský. Dopisy ze dne 6. května 1624.

[12]) Časopis Českého Musea 1874 str. 200.

[13]) Listem ze dne 9. dubna 1624 děkovala rada purkrabí Pražskému: „Že jste ráčili k žádosti naší se nakloniti a v tyto slavné boží hody k vykonání modliteb obecních ve zpěvích svatých v kostele našem povoliti, za to V. M. služebně děkujeme.“ Archiv městský.

[14]) Vacek: Paměti města Velvar str. 129. a násl.

[15]) Tamtéž na str. 130. a násl. uvedeny jsou dopisy radní k tomu se táhnoucí.

[16]) Ekrt: Posvátná místa II. str. 86.

[17]) Beckovský v Poselkyni II. 3. str. 49. nazývá jej Vavřincem Nyžburským, dada se zavésti jinými spisy, kde podobně sluje. Viz Ekrt: Posv. místa II. str. 87.

[18]) Archiv arcibiskupský ke dni 4. května 1626.

tajemníku arcibiskupskému Nefestinovi z Koberovic, prose, aby milostí pana arcibiskupa Arnošta z Harrachů zbaven byl tuhé vazby. „Vězením, hladem a zimou stížený, žádného údu necítím a bolesti přenepravitelné trpím na těle svém. Neřesti v šatech mám, že mne užrati mohou.“ Když pak ze svatokupectví byl usvědčen, podali královští místodržící zprávu o tom císaři a Ferdinand II. listem svým ze dne 12. ledna 1629 žádal arcibiskupa, aby přísně zakročil proti zpronevěřilému knězi i spoluvinníkům jeho.[19]) Na to byl Vavřinec veřejně zbaven hodnosti kněžské a sťat na rynku Staroměstském dne 7. dubna 1631.

Jmenovec jeho Mikuláš Hanžburský z Kopečka stal se pověstným pro přísnost a bezohlednost, jakou prováděl výnosy reformační proti jinověrcům ve Slaném a na panství Smečenském, chtěje se zavděčiti vrchnosti své Jaroslavu Bořitovi hraběti z Martinic.[20]) Zdali byl příbuzným faráře Vavřince, najisto udati nemůžeme, avšak úplná shoda jména činí to pravdě podobným. Rada Velvarská dopisujíc jemu r. 1625 nazývala jej urozeným panem Mikulášem Hanžburským z Kopečku, hejtmanem města Slaného a panství Hagensdorfského.[21]) Z desk zemských se dovídáme,[22]) že r. 1623 propadl Krištof Radecký z Radče a na Radostově mimo jiné i dva domy v městech Pražských, které po Mikuláši Hanžburském z Kopečku od královské komory byly ujaty v summě rukojemství daného 3000 kop míš. Oba jmenovci obohacovali se tedy penězi pronásledovaných protestantův. Ačkoliv pak onen byl jim náchylen, tento však nepřízniv, přece chvály potomstva a dobré pověsti nikdo z nich si nezasloužil.

Nejnovější literatura historická se zvláštním zřetelem ku dějinám českým.*)

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars III. Annorum 1311—1333. Opera Josephi Emler Vol. 5. Sumtibus regiae scientiarum Societatis Boh. Pragae 1885.

Pátý svazek regest zavírá v sobě na 20 tiskových arších regesta od čísla 1637.—2059., z let 1330, 17. května až 1333, 22. listopadu. Z toho viděti, že díl třetí, díky neúmorné pilnosti a svědomitosti páně vydavatelově, rychle přiblížil se ku svému zakončení a že již, jakož nám povědomo, začne se brzo sázeti na prvním svazku dílu čtvrtého.

Paměti o školách českých. Listář školství českého v Čechách a na Moravě od l. 1598 do 1616. S dodatky starší i pozdější doby. Vydal František Dvorský. Nakladatel Fr. A. Urbánek. Sešit 8. a 9. Str. 417.—528.

Osmý a devátý sešit sbírky této obsahuje dopisy a listiny z let 1608 (9. května) až 1614 (4. března) a jdou od čísla 579. až 717. Dokladů se

---

19) Ekrt l. c.
20) Beckovský: Poselkyně II. 2. str. 406.
21) Archiv městský ke dni 23. ledna a 26. února 1625.
22) Bílek: Dějiny konfiskací str. 452.
*) Sestavili: Ferdinand Tadra a Antonín Rezek.

starší i pozdější doby jest i v těchto dvou sešitech veliká hojnost; zvláště zajímavé jsou kusy o universitě z pohnuté doby r. 1609 a násl. — Příštím jedním nebo dvěma sešity pěkná sbírka tato bude ukončena; těšíme se pak hlavně na dobrý rejstřík, aby v knize, kterou mnozí badatelé velmi často potřebovati budou, dobře a rychle se hledalo.

Zevrubné dějiny českého písemnictví doby nové. Napsal Frant. Bačkovský. Díl I. Období předbřeznové. V Praze 1885. Nákl. Fr. Borového. Sešit 8. str. 337.—384.

V sešitě tomto dokončuje se průpravná stať o dějinách národnosti, jazyka i všeobecný rozhled po písemnictví za tak zvané vlastenecké doby literatury české, a pak hned počíná se vypravovati o epickém a lyrickém básnictví této doby, zvláště o vzniku prvých moderních zjevů klassických v básnictví českém. V převalné části sešitu vším právem mluví se obšírně o významu obou „Rukopisů" pro další vývoj literarní, o vlivu Herderově, co se týkalo národních písní a jich sbírání, a pak z toho přechází se k líčení života i básnické činnosti Jana Kollára, v němž patrně ještě v následujícím sešitu bude pokračováno. — Přejeme spisovateli i knize jeho hojně zdaru.

Zprávy o zasedání královské české Společnosti Nauk v Praze. Ročník 1884. Vydávané nákladem Společnosti a redakcí generalního sekretáře prof. dra. Kořistky, mají tato historická pojednání:

Josef Müller, Über den Zusammenhang zwischen der erneuerten Brüderkirche und der alten böhmischen Brüderunität; Jaroslav Goll, Tak zvané Chronicon Universitatis Pragensis a poměr jeho k Vavřincovi z Březové; Jaroslav Goll, O kronice Bartoška z Drahynic; Anton Gindely, Das Zunftwesen in Böhmen vom XVI. bis ins XVIII. Jahrhundert (v českém překladu vyšlo obšírné toto pojednání současně v „Právníku"); Jos. Emler, Necrologium Doxanense.

Hrady a zámky české. Popisuje prof. Aug. Sedláček, illustrují Karel a Adolf Liebschrové. Nákl. Fr. Šimáčka v Praze.

Dílu IV. sešity 15.—20. (běžné číslo 64.—69.) zavírají v sobě: popis a dějiny Broumovic, Červené Řečice, Červené Lhoty, Mnichu, Hojovic, Deštné, Pelhřimova, Nemojova, Nového Rychnova, Cerekvice dolní, Těšenova, Proseče, Radimovic, Lhotky, Chýnova, Polánky, Velimovic, Podolí, Dubu, Hlasiva, Blánice Kozlovy, Vřesce, Dobronic, Hořice dolejší, Bělé, Dolu, Dvořiště, Dírného, Chotěmic, Mezného, Myskovic, Roudného, Cerekvice, Leskovce, Horního Hradu, Bukové, Prašivé, Kostelce, Radenína, Hrádku, Hrobů, Hartvíkova, Řečice Kardašovy, Žďáru Pluhova, Drahova, Vřesné, Dráchova, Návětří, Zlukova, Mnichu, Újezdce, Konipasu, Březiny, Loutkova, Úlehle, Chotovin, Rzavého, Záhoří, Leštiny, Lideřovic, Jedlan a Lhoty Včelákovy. — Vedle obvyklých vyobrazení čtyry přílohy: dvě se znaky rodin českých a dvě s pečetěmi rodů v Táborsku kdys usedlých. Mimo to v textu ještě jedna tabulka s mincemi jednotlivých osob.

Obrazy Zbirovské. Pokus monografický. Napsal Antonín Drachovský. V Táboře 1885. Tiskem a nákladem K. Franka. 8° str. 168.

Kniha tato dokonce není soustavnou monografií Zbirovského panství, nýbrž pokud literatura i prameny archivní stačily, v několika kapitolách pojednává se celkem zdařile: 1. o dějích panství a držitelů jeho; 2. o době

Strousbergově; 3. o zámku Zbirovském a dějinách jeho stavby; 4. o panských sídlech a památných místech na Zbirovsku: 5. o době utrpení na zámku i panství po r. 1620, kdy na Zbirově chováni četní vězňové císařští, a kdy i na panství následkem velikého přitužení poddanství bídně se vedlo lidu porobenému. — Ku konci přidány ještě zprávy o lesích a hospodářství na Zbirovsku, přehled geograficko-geognostický a naposled některé povídky, jež v kraji tom lid si vypravuje.

Paměti statků: Opařanského, Podbořského, Dobronického a Stadleckého. Sepsal Josef Hejna, farář v Drahově. V Táboře 1885. Nákladem vlastním. Malá 8⁰ str. 270.

Spisek tento psán jest velmi čile. Pro starší dějiny poskytuje ovšem zpráv po skrovnu, za to však co posledních tří století se týče dosti, ba místy i velmi zevrubně, vypisují se poměry poddanské, zprávy o kostelích, farách, školách a podávají se biografické zprávy o osobách, kteréž buď narodily se na statcích svrchu jmenovaných a nebo delší čas zde působily. Zvláště pilně sneseny jsou zprávy o jesuitské kolleji v Opařanech. — Poněkud knize závadou jest příliš malý formát.

Německé Kopisty před a po založení král. svob. města a pevnosti Terezína. Napsal F. P. Plicka. Nákladem vlastním. 8⁰ str. 23. S mapou.

Týž spisovatel vyložil již dříve, jak následkem stavby pevnosti Terezína vznikla ves Zádušníky (viz „Sborn. Hist.“ 1885 str. 60.); nyní opět vykládá se a i pěknou mapou osvětluje přesídlení Německých Kopist, kteréž původně stály na místě, kde je teď Terezín, a musily přestěhovati se do nynější polohy své. K tomu přidány jsou krátké dějiny zmíněné vsi. Práce celkem dobrá.

O dějepravě osvěty. Píše dr. Max Wellner. V Táboře 1885. Nákladem Karla Janského. 8⁰ str. 38.

Jestli jsme dobře porozuměli spisku Wellnerovu, jest účelem jeho vyložiti, jak by se měly psáti dějiny osvěty či kultury lidské. Uznati sluší, že p. spisovatel ve práci své ukázal velkou sečtelost a známost literatur, že snesl sem slušný počet citatů, někdy výborně volených (jak na př. na str. 31. citaty z Engla), které musí čtenáře vésti ku přemýšlení: ale co týče se positivních náhledů jeho a polemiky proti dosavadním dějepiscům kultury lidské, tu p. spisovateli za pravdu dáti nemůžeme, nehledíce ani k té okolnosti, že některá tvrzení jeho zakládají se na věcném neporozumění a že celkový názor jeho, ač slovo pro něj nalezeno vhodné, trpí velkou nejasností a jde za mez možnosti lidské! — Snad udá se nám časem na jiném místě obšírněji o předmětě tom promluviti.

Slovanský Sborník. Redaktor Edv. Jelínek. Nakladatel J. Otto. Ročník IV. 1885. Číslo 3.—5.:

J. Perwolf, Slovanský jazyk a písmo; F. Dvorský, Účast stavů českých a cara ruského při volbě polského krále l. 1573—1576 (Dokončení); Pavel Durdík, Turgeněv líčen dle jeho dopisů; E. Jelínek, Vlastenecká účinnost šlechty polské. Památce knížete Jiřího Lubomirského; J. Herben, Bratři naši v Dolních Rakousích; Jar. Vlach, Mravy a zvyky Jihoslovanů; J. Kouble, Padesátileté jubileum znovuzrození chorvatské literatury; J. A. Voráček, Statistika národnosti v knížetství bulharském; Dopisy Jana Kollára A. W. Maciejowskému z r. 1834; A. Černý, Matice srbská v Budyšíně; F. Dvorský, Příspěvky k dějinám slovanským (listinné doklady ze

XVI. a XVII. století); J. Teige, Slované na dvoře kalifů Cordovských; J. Holeček, Marko Miljanov a kníže Nikola; B. Popelka, Sigmund svobodný pán Zois, mecenáš slovinský; četné zprávy literarní a nekrology (Mezi nimi též nekrolog Jurije Semenoviče Annenkova, známého na Rusi i u nás badatele o dějinách husitských a o Chelčickém. Odtud dovídáme se, že „Síť víry“ Annenkovem k tisku upravená, se nákladem akademie Petrohradské vskutku tiskne, a vyjde jako dílo posmrtné a čestná památka na záhy zemřelého Jurije Semenoviče!)

Osvěta, listy pro rozhled ve vědě, umění a politice. Redaktor a vydavatel V. Vlček. 1885. Ročník XV. Sešity 5. a 6.:

Ferd. Čenský, Dr. Karel Slavoj Amerling; Fr. Řežábek, Německé osady v Africe; J. J. Toužimský, Rozhledy v dějinách současných.

Slovenské Pohľady. Redaktor Sv. Hurban. V Turč. sv. Martine 1885. Ročník V. Sošit 2.:

A. Lombardini, Starý hrad v trenčianskej stolici; P. Dobšinský, O kultúrnych ústavoch na územi Slovákmi obývanom z doby poreformacionálnej.

Monumenta Vaticana historiam regni Hungariae illustrantia. Series secunda, tomus *primus: Relationes oratorum pontificiorum 1524—1526.* (Magyarországi pápai követek jelentései 1524—1526.) Budapešt 1884. 4° stran CLIII a 472 a 8 fotografických tabulí.

Nemožno ubrániti se pocitu velmi trpkému, ba bolestnému při oznamování knihy tak krásně upravené a nádherně vydané, jako jsou tato uherská Monumenta Vaticana! — A Maďaři již mají velikou a skvělou sbírku listin z archivu Vatikanského, vydanou Augustinem Theinerem na útraty *šlechty* uherské, pod titulem „Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia“.[1])

Sotva že však za papeže Lva XIII. poklady archivu Vatikanského staly se badatelům přístupnějšími, jsou to ze sousedů našich na předním místě Němci a hned po nich Maďaři, kteří s velkou horlivostí ujali se v Římě nového badání pro dějiny své. U Maďarů tentokráte finančně zabezpečili celý podnik kněží. Dvacet osm předních hodnostářů církve katolické a čtrnácte kapitol a klášterů zaručili roční příspěvky od třiceti až do tisíce zlatých na deset let na potřeby studií uherských v archivu Vatikanském! A co by se ještě nedostávalo, to dodá Peštská akademie!

Vydání relací oratorů papežských z let 1524—1526 jest prvním ovocem obětovnosti této. Maďaři, na národní a vědeckou čest svou velmi žárliví, ve věcném i formalném ohledu dali si neobyčejně záležeti. V Římě pracuje pět badatelů, a sice tři opisují a dva kollacionují. Vydání pak řídí biskup Arnold Ipolyi a kanovník Vilém Fraknói, známý historik uherský. Historické úvody (latinské a maďarské) jich obou k dílu přítomnému velmi jsou pěkny, texty relací bezvadny docela. Stal se i v této věci v Uhrách veliký pokrok, patrný zvláště, srovnáme-li na příklad tyto texty vlaské s výtahy, jež před několika lety vydal Gustav Wenzel nákladem akademie Peštské z kroniky Benátčana Marina Sanuda!

---

[1]) Podobné sbírky pro dějiny Polsko-litevské a pak pro dějiny Slovanů jižních, zvláště Chorvatův a Srbů, vydal týž Theiner z akt archivu Vatikanského a sice tyto obě na útraty šlechty polské a pak šlechty i některých předních národovců chorvatských, zvláště biskupa Strossmajera.

Pro dějepis český za kralování Ludvíka II. ledacos dá se z této publikace uherské vykořistiti; zvláště bohaté, zajímavé jsou zprávy o jednání Čechů v Budíně s legatem papežským ve příčině kompaktat a narovnání s církví Římskou (1525); odtud o této věci nabýváme světla a podrobností zcela nových (viz Fraknóiovu předmluvu str. XLIX. až LVII. a v textu str. 176. a násl.).

Jsou však to toliko drobty padající se stola bohatcova do mošny žebrákovy, jsou to drobty, které ukazují jen: jak mnoho by se pro dějiny české dalo pracovati ve Vatikaně, kdyby bylo — peněz! Vždyť z Čechů od dob Palackého a Dudíkových, jimž předkem šlo o starší historii, nikdo více tam nebyl! Ale peněz není, protože naše šlechta po největším díle jest jen konservativní a ne národní, protože naše kněžstvo nepoměrně jest chudším kněžstva uherského a to, které něco má, není už pak z pravidla kněžstvem našim, a protože národ sám má sice peněz dosti na prapory, slavnosti, jubilea, komitety, deputace a podobné důležitosti, ale vědomí jeho o kulturních potřebách národa českého dostupuje na nejvýše až — k divadlu; a co za tímto bodem leží, jest v jeho očích již také za hranicemi našich kulturních potřeb!

Jest zde ovšem také ještě stát a také ještě země, jimž by příslušelo podrobněji věci si všimnouti, ale z příčin velmi do očí bijících budiž mi odpuštěno, že nepíšu, proč obou těch faktorů se ku pomoci dovolávati nemožno!

Pokládali jsme za povinnost svou při této příležitosti — když nám bylo velebiti krásnou knihu šťastnějšího národa — zmíniti se o věcech těchto, ač dobře jsme si vědomi, že je to všecko marné; neboť podle slov předních znalců, kdybychom od země chtěli podporu na badání ve Vatikanském archivu, podráždili bychom prý tím Němce (jako by zde šlo o zájem specificky český!!) a než my sami se k tomu dostaneme, bude již, jakož u Čechův od staletí obyčejem bývá — pozdě!

Dr. Gerhard Seeliger: Das Deutsche Hofmeisteramt im späteren Mittelalter. Eine verwaltungsgeschichtliche Untersuchung. Innsbruck, 1885. 8°.

Z předu podává spisovatel přehled povstání a vyvinutí úřadu hofmistrského a nejstarších jeho držitelů, pojednává o hofmistrech ve XIV. a XV. století, hlavně za Karla IV. a Václava a o poměru jich k úřadu hofmistra českého; v druhé části jedná o úředním působení a o příjmech hofmistra.

Dr. Hanns Schlitter: Die Beziehungen Österreichs zu Amerika. A sice díl první: Die Beziehungen zu den Vereinigten Staaten von Amerika 1778—1787. Innsbruck 1885. 8°.

Obsah: I. Die Mediation Österreichs und Russlands im Kriege der Bourbonen mit England. II. Die ersten Schritte zur Schliessung eines Freundschafts- und Handelsvertrages mit den Vereinigten Staaten von Amerika bis zur Resolution des Kaisers, den Vertrag zu unterzeichnen. III. Die Geschichte der Unterhandlungen bis zu dem Abbruche derselben. V příloze otištěno jest mnoho listův a protokolův o jednání zmíněném.

G. Wolf: Aus der Revolutionszeit in Österreich-Ungarn (1848—1849). Wien, Hölder, 8°.

Na základě dopisův a zpráv svědkův očitých podává spisovatel některé nové příspěvky k dějinám pohnuté doby r. 1848 a sice jmenovitě o dnech

březnových, o dnech svatodušních v Praze, o událostech v Italii a v Uhřích, o stavu obležení ve Vídni a o některých příbězích, jichž svědkem sám byl.

Historisches Taschenbuch. Begründet von Friedr. v. Raumer. Herausgegeben von Wilh. Maurenbrecher. Sechste Folge. 4. Jahrgang (1885):

Lord Castlereagh und die Ministerconferenz zu Langres am 29. Januar 1814, von W. Oncken; Papstwahl und Laieninvestitur zur Zeit Papst Nicolaus II., von Dr. K. Panzer; Kaiser Heinrich VII. in Italien, von Dr. G. Weber; Johann von Staupitz und das Waldenserthum, von Dr. L. Keller; Mario Galeota. Zur Geschichte der Reformation in Neapel, von Dr. K. Benrath; Joseph August du Cros. Ein diplomatischer Abenteurer aus der Zeit Ludwigs XIV., von Dr. H. Bresslau; Brandenburg und Frankreich 1688, von Dr. H. Prutz; Die Besetzung der Reichsstadt Frankfurt durch die Franzosen, von Dr. W. Stricker; Zunfthändel im XVI. Jahrhundert, von Dr. W. Stieda.

Archiv für österr. Geschichte. Herausgegeben von der Kais. Akademie d. W. in Wien.

Svazek 65. obsahuje mimo udané již dříve články: Salzburg und Böhmen vor dem Kriege von 1276, von Dr. Arnold Busson; Tagebuch des feindlichen Einfalls der Schweden in das Markgrafthum Mähren während ihres Aufenthaltes in der Stadt Olmütz (1642—1650), geführt von dem Olmützer Stadtschreiber und Notar Mag. Friedrich Flade. Herausgegeben von Dr. B. Dudík; Über Nekrologe der Olmützer Domkirche, von Dr. B. Dudík.

Neues Archiv für Sächsische Geschichte und Alterthumskunde. Herausgegeben von Dr. Hub. Ermisch.

Svazek V. obsahuje následující články: Die Handelswege Inner-Deutschlands im XVI., XVII. und XVIII. Jahrhundert und ihre Beziehungen zu Leipzig, von Dr. H. Heller; Zur ältesten Geschichte der Stadt Bautzen bis zum Jahre 1346, von Dr. H. Knothe; Die ersten Jahrzehnte der Oper zu Leipzig, von Dr. J. Opel; Der Briefwechsel zwischen Herzog Johann Friedrich dem Mittlern und dem Geithainer Pfarrer Ambrosius Roth, von A. v. Welck; Magdeburgs Belagerung durch Moritz von Sachsen 1550—51, von Dr. S. Issleib; Die verschlackten Wälle in der Oberlausitz, von Fr. Senf; Dr. Phil. Jak. Hamerers Heldengedicht über den schmalkaldischen Krieg, von Dr. G. Scheppss; Die Stadt Bautzen im Banne des Bischofs von Meissen 1431, von Dr. H. Knothe; Die Briefe Valentin Elners. Ein Beitrag zur Reformationsgeschichte, von Dr. H. Ermisch.

Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen. XXIII. Jahrgang. Nebst der literarischen Beilage. Redigirt von Dr. Ludwig Schlesinger. Prag 1884—85. Selbstverlag des Vereines.

Číslo IV.: Die deutsche Sprachinsel von Iglau, von Dr. L. Schlesinger; Deutsch-böhmische Colonien, von Prof. Dr. J. Loserth; Die Gegenreformation in der Stadt und im Lande Eger, von Thomas Bílek.

Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

SBORNÍK HISTORICKÝ.

Ročník III. — 1885 — Svazek IV.

Dopisy Viléma hraběte Slavaty psané Jaroslavu Bořitovi hraběti z Martinic a jeho synovi z let 1633 a 1634.[1]

Sdělil *František Tischer.*

I.

Datum 21. prosince 1633.

Psaní Tvé Mti 14. huius datirované spolu s P. S. zpátkem zase odsílám; ad postscriptum toliko breviter za odpověď dávám: nimirum cum homine suspitioso amicitiam sincere colere est dificile ne dicam imposibile; dále pak v té věci zanechávám při předešlé mé odpovědi, že jsem v tom upřímně mínil a upřímně procediroval. A poněvadž jináče se nenajde, tehdy jsem tak tím jist, že se in contrarium proti mně říci ani ukázati moci nebude. A přijavše dvě Tvé Mti psaní de dato 17. huius (kteréž též zpátkem zase odsílám) budu očekávati, co dále v té věci mně psáti ráčíš. O jinejch některejch věcech jak z psaní mého, které J. Msti nejv. p. purkrabímu[2]) tak z přiležících vlaskejch novin ráčíš vyrozuměti. —

(Statky) na nejvyšší zahubeny jsou tak, že těžce bude (berni) svolovati, neb co dávati odtud, kde nyní není nic. A smeyšlím taky, že velký díl pánův obyvatelův nebudou moci bezpečně projeti a snad i v Praze pro vojáky bezpečně zůstávati a mnozí nebudou míti prostředků na outratu, aby měli nač v Praze utráceti: in summa ouzkosti ze všech stran. Pán bůh rač pomáhati.

II.

Datum 28. prosince 1633.

Psaní Tvé Mti krátké předešlé zpátkem zase odsílám; tu obšírnou postscriptu nemohl jsem ještě pro jiná zaneprázdnění přečísti, než J. Mt pan syn Tvé Mti podstatu téhož psaní mně oznámil, načež já jsem pánu mé zdání pověděl, vedle kteréhož postupu již dobře se zdařilo, a co

[1]) Viz „Sborník historický“ 1883 str. 305., 1884 str. 32. a 92., kdež vytištěna jest důležitá korrespondence Slavatova z let 1631 a 1632.

[2]) Adam z Valdšteina na Hrádku nad Sázavou.

jsem já v té věci k dobrému Tvému učinil, z psaní téhož p. syna Tvé Mti vyrozuměti ráčíš. Toliko to J. Mť kníže z Eggenberku doložiti zapomenul, že jsem já při přítomnosti J. M. Kské arciknížete a téhož knížete J. M. Cské na místě Tvé Mti ponížené poděkování učinil. A tak Tvé Mti a vzácnému bohdá Tvé Mti primogenitu v té nové vzácnosti od J. M. Cské udělené mnoho štěstí a hojného božského požehnání upřímně vinšuji.[3])

Měl bych dosti materie co psáti, zvláště jak já a nebozí poddaní moji na panství Hradeckém a Teleckém skrze J. M. Cské lid válečný téměř k dokonalé záhubě přicházím, ale čas mně k takovému vypisování dnes nepostačuje a také málo to prospěti může, toliko víceji bolesti a trápení k srdci přidává...

III.

Datum 4. ledna 1634.

Z psaní Tvé Mti de dato 28. anni et mensis praeteriti jsem porozuměl, co strany p. Františka ze Šternberka psáti ráčíš. Já se k tomu znám, že V. Mtí pánův místodržících zdání a psaní z Budějovic za spravedlivé jsem bejti uznával i rád k té J. M. Cské resoluci nápomocen budu, aby jedenkaždý z pánův obyvatelův král. Českého ouroky povinné pánům věřitelům svým povinnovat byl, a kterej by to neučinil, aby exekucí právní proti němu propuštěna byla. Ale nynější bída a záhuba v naší milé vlasti k tomu nás dlužníky v témž království přivozuje, že nebude nám možný netoliko pánům věřitelům našim ouroky povinné platiti, ale nebudem míti prostředků nač se vychovávati; páni věřitelové naši skrze to nic tratiti nebudou, ale my víceji se zadlužíme, že potomně bez prodání statkův našich ouroky povinné nebudeme moci spravovati. Ráčíte míti příklad toho patrný na panu zeti Tvé Mti panu hraběti ze Žďáru; pan syn Tvé Mti podobně to dosvědčuje, že nebude míti více prostředkův odkud sum dlužních, které ještě platiti pozůstává, ouroku spravovati. Já jsem až do jminulého sv. Havla všeckny pořádně odvésti dal, ale nynějšími posledními záhubami nevím odkud budu moci sebe a ty mně přináležející vychovávati, ovšem pak nebudu míti odkud ouroky spravovati.

Kdyby toliko pán bůh ráčil za dnův našich pokoje popříti, tehdy mohl by jeden, kterej víceji statkův má, jeden uprodati, dluhy poněkud splatiti a vždy se ještě mohl živiti; ale nevidí se téměř, k čemuž se může naděje míti... A tak slušně s p. Františkem z Šternberka ráčíš míti křesťanské strpení snášeti, že nemá odkud ouroky platiti, neb nepochybně ráčíš dobrou zprávu tam míti, jak jeho panství a statkové všickni zahubeni jsou a jako (sic? snad: jak od) J. M. Cské z své summy dlužný žádnejch ourokův dostávati nemůžem. Nic méně chceli p. Jaroslav z Šternberka skrze memorial svůj při J. M. Cské dále co vyhledávati, bude moci tu učiniti a já J. M. Cské to přednešením a fedrováním non deero.

---

[3]) Roku 1633 26. září udělen Martinicům palatinát, a téhož roku 21. listopadu zřízen jich fideikommiss. — K těmto věcem nepochybně táhnou se slova svrchu pověděná.

Z psaní Tvé Mti při dnešní ordinarii přijatého porozumívám o dalších velkejch bídách a záhubách ve vlasti naší milé, poněvadž já toho v Čechách a na Moravě hrubě pociťuji, tím víceji jak se jinejm vede věřiti mohu a jest se obávati, že čím 'dále tím hůřeji bude. Et finis harum calamitatum rei quam incerta est! Et nisi deus via extraordinaria mirifice nobis non occurret, actum de nobis esse videtur. Plura in mente mea concipio, quam (sic) verbis exprimere possum vel licet. — O některejch jinejch věcech, co J. Mti nejv. p. purkrabímu píši, ráčíš vyrozuměti.

IV.

Datum 21. ledna 1634.

Z psaní Tvé Mti de dato 14. huius porozumívám, jak jest se svolování kontribucí při tom sjezdě dálo;[1]) já tomu říkám crudelis adulatio, když se svoluje více nežli se může dáti. A jestli že k tomu přijde, že se těm vejminkám místo nedává, totiž kteří na svým statku poddaný své tak schuzený má, že ani od obilí ani od masa ty svolený kontribucí dáti nemůže a vrchnost že tolikéž z statku svého nic užívati nemůže: tehdy stalo by se tomu příliš zle a ukrutně, kdyby o tu jeho nemožnost chtělo (sic) by se buď na statek neb osoby jeho proti tomuto snešení exekucí díti se měla (sic); ale smejšlím, že pan general komisař nedá k tomu přicházet. Než v tom mně se taky vidí příliš veliké svolení bejti, kterému podobnému příkladu v království nevím, aby vrchnost z vlastního měšce třetí díl vší kontribucí odvozovati měla, ješto dost by na tom bejti mohlo, když vrchnost poddané svý zakládá, ačkoliv se to děje jako půjčkou; ale když poddaní nemají čím platiti, tehdy žádná vrchnost tak ukrutná bejti nemá, aby od poddanejch svejch míti chtěla, čeho oni pro chudobu platiti nemohou. — Já jsem na panstvích mejch Mělnickém a Košumberském všemi mejmi vlastními důchody pro odvozování kontribucí zakládal, takže z týchž statkův, zvláště z Mělníka, již od $2^1/_2$ léta ani peníze z důchodův jsem nepřijal a nyní, nemohouc nebozí poddaní pro záhubu jich ty svolené kontribucí odvozovati a já nemajíc je čím zakládati, nevím jak dále činiti.

A poněvadž já z tohoto dosti vzáctného panství žádných důchodův míti nemohu, nevím jak jiní páni obyvatelové na statcích svejch menších a též zahubených vyživení své míti mohou? A pravdě že velká bída v vlasti naší milé se nachází a tak malá naděje k něčemu lepšímu!

Co mně in postscripta psáti ráčíš předně strany těch patentův, zvláště co se židův dotejče, nepominu to J. M. Cské v tejné radě přednésti. Co se těch spisů dotejče, co nejv. p. purkrabímu v té materii píši, ráčíš vyrozuměti, jako i také strany hejtmana Starého a Nového Města Pražského. — Strany té osoby, která by k sněmu uherskému přijeti chtěla, nic mi až posavad mimo Tvou Mť o té věci psáno nebylo, ani od J. M. Cské jsem nevyrozuměl, aby J. Mti mělo co o to psáno

[1]) Sněm roku 1634 sešel se 3. ledna a hotov byl 9. ledna. — Generalním kommissařem na místě královském byl při něm nejvyšší purkrabí Adam z Valdšteina na Hrádku nad Sázavou. — Berně, jak dobře Slavata podotýká, povolila se vysoká přes to, že vojsko leželo po celé zemi a tudy nebyla naprosto naděje, že by vskutku se také vybrati mohla.

bejti; sice netoliko z těch příčin od Tvé Mti doloženejch, ale z mnohejch jinejch podstatnejch příčin já bych k tomu raditi nemohl.

V.

Datum 25. ledna 1634.

Dostal jsem psaní Tvé Mti dvoje dnes tejden a minulou sobotu datirované, ale čas mně k tomu dnes nepostačuje, abych mohl na ně při této ordinarii odpověd dáti, přičiním se při příští ordinarii to vynahraditi. Mezi tím co nejvyššímu p. purkrabímu píši ráčíš vyrozuměti a posílajíc Tvé Mti noviny z Polska (z nichž znáti, jak mnoho na tom záleží, když král sám při vojsku přítomen jest, vidíme podobný effectum při králi francouzském: ergo![5]) zůstávám atd.

VI.

Datum 28. ledna 1634.

Na dvoje psaní Tvé Mti v té materii o bídách a záhubách království Českého mimo to co J. Mti nejv. p. purkrabí píši, nevím co více přidati. Ráčíš moci nyní ku paměti přivésti, kdo jest největší příčina toho byl a k tomu radil, aby Jste V. Mti páni místodržící do Prahy se obrátili a korunu Českou s jinejmi věcmi, které při tom byly, sebou vzíti ráčili, a nyní nejráději by chtěl odtud z Prahy odjeti. Tempora mutantur et nos mutamur in illis. Někdy pozdě i bycha honíváme.

To promluvení nebylo vzáctný, ale tím vzáctnější odpověd na to dána jest. To o čem se píše, quod conclamatum sit, nebylo by dobře, aby pravda bylo a bohdá nebude to v skutek uvedeno, alias actum esset de nobis.

Jak bídně a záhubně na panství Hradeckém se vede, z příležící kopie co pan pater rector kollegie té sem píše, vyrozuměti ráčíš et ita vere fere omnes incolae Regni Bohemiae pauperes facti sumus vel erimus!

VII.

Datum 1. února 1634.

Psaní Tvé Mti dvoje přijavše zpátkem zase odesílám. Nic divného nejní, že páni raddy soudu dvorského a komorního do Prahy se nesjeli, poněvač po všem království od lidu válečného, tak přezle se vede, Pán Bůh rač pomáhati. — Z obojího psaní Tvé Mti extracty jsem učinil a J. M. Kské k přečtení dal, Pán Bůh rač milostivě zachovati, aby k tractací ovšem pak k zavření takového škodlivého pokoje přicházeti mělo, a tak jakž tím jist jsem, že J. M. Cská nikdy k tomu přijíti dáti neráčí.

VIII.

Datum 8. února 1634.

Psaní Tvé Mti de dato 1. huius přijavše, zpátkem zase odesílám. Jak z toho, tak některejch jinejch psaních z Prahy extracty učinivše J. M.

---

[5]) Patrná narážka na to, že v zemích našich u vojska rakouského neobmezeně rozhodoval Valdštein.

Cské a J. M. Kské a některejm jinejm k důvěrnému přečtení jsem dal, tak aby poněkud poznati se mohlo, jak se nyní v naší milé vlasti a obzvláště v městech Pražských vede a jsouce postaveni intra spem et metum zdaliž nejsou větší příčiny ad metum quam ad spem, skrze což a skrze komunicírování takovejch extractův příčina se dává nejmilostivější vrchnosti naší k křesťanskému utrpení a k obstarání takovejch prostředkův, aby tomu zlému mohlo brzy pomoženo bejti. Pán Bůh rač dáti, aby se tak stalo.

A jakož se z Prahy píše, že by mnohé řeči tam procházeti měly, jakoby v Praze od některých osob, na tváři jich larvy majíce, některé domy vyplundrovány, anobrž i vrchnosti týchž domův zamordovány bejti měly: v čemž já takové potěšení dávám, které sem byl dával tehdáž, když po vyhození nás z okna byvše v arestu v domě J. Mti kněžny z Lobkovic, když téměř každodenně mně praveno bylo, že stavové nekatoličtí chtějí nás osoby katolické, kteří jsme tehdáž v městech Pražskejch se vynacházeli, dáti zamordovati a od mnohejch s velikou bázní na to se očekávalo, že se to vykoná. Já jsem na takový řeči za odpověď dával, že nesmejšlím, aby se to státi mělo, předně proto, že jest proti všemu rozumu, aby oni se měli pokusiti to učiniti, vědouce že časy se mění a že by mohlo jim to k mnohému jich zlému přijíti, za druhé, že jest naděje, že Pán Bůh nepřipustí to, aby, kdyby i chtěli, to vykonati mohli, a za třetí, kdyby i Pán Bůh to připustiti a tak chtíti míti ráčil, tehdy bez toho jeden každý z nás umříti musí a s menším trápením těla s větším potěšením duše mohl by jeden život svůj dokonati nežli sice via ordinaria obyčejnou smrtí. Pročež vidí mně se, že i nyní může se to applicirovati a s potěšenou myslí Pána Boha doufati, že opustiti neráčí.

Píše se z Prahy, že by generalzeugmaister v svým quartýru na Malý Straně, v domě Celtschnaider jmenovanej, skrze praedicanta lutheranského měl dáti kázati; žádám, že ráčíš mně důvěrně napsati, zdaliž tomu tak jest, častoli takové kázání bejvá a kteří posluchači k němu přicházejí? A jestliže V. Mti páni místodržící neráčíte moci sami to zastaviti, zdaliž by nebylo dobře, aby pan suffraganeus na místě nepřítomného J. Mti pana kardinala arcibiskupa Pražského na V. Mti pány místodržící to vznesl a V. Mť J. M. Cské o to napsal, tak aby se to brzo remedirovati mohlo, quia principiis obstare consultissimum est?!

Psaní Tvé Mti při dnešní ordinarii přijavše též zpátkem zase odesílám, za vzáctný dar od Tvé Mti mně na místě taxy odeslanej služebně děkuji. Nebylo potřebí těch ceremonií se mnou užívati, tak jakž nepochybuji, že J. Mť pan praesident komory české mé zdání v té věci Tvé Mti napsal a přitom mohlo zanecháno býti, já bych byl dobře s tím spokojen. Ale poněvadž se Tvé Mti jináče učiniti vidělo, tím víceji ráčíš mne obligirovati a já také budu se všelijak snažiti Tvé Mti všelijak toho odsluhovati. Než dnes neměl jsem tak mnoho času, abych tu škatulku odevříti a ten vzáctný dar od Tvé Mti viděti mohl a ovšem pak ten koncept privilegium Tvé Mti přečísti jsem nemohl, než J. Mť pan syn Tvé Mti ráčil mně o jednej i druhej věci zprávu dáti. Pročež toto mně se vidělo při této ordinarii Tvé Mti navrsti, poněvadž ráčíš při J. M. Cské poníženě toho vyhledávati, aby primogenituram od Tvé

Mti nařízenou J. M. Cská ráčil milostivě konfirmovati, bude zapotřebí, aby vyzdvižení takové primogenitury nebo in originali anebo authenticam copiam sem na kancelář českou odeslati ráčil a já předně ad partem konfirmací toho při J. M. Cské obdržím a potomně to shotoviti dám.

IX.[6])

Datum 18. února 1634.

. . . Jeho hofmistra sekretáře a jednoho služebníka též do jiného místa do arrestu dal; jaká příčina toho jest, ještě vlastně to nevím, ačkoliv rozdílně o tom mně povídáno jest; však zanechávám o tom psáti, brzy se přezví. Pan hrabě Aldringer ten také dnes ráno sem přijel a po vobědě při J. M. Cské audienci měl. Srozuměl jsem, že jest do Plzně nedojel než na Hluboký u pana don Baltazara očekával, až k němu pan hrabě Gallas z Plzně tam přijel: odtud že jsou s poručením J. M. Cské všem generalům, nejvyšším a officírům nad armadou J. M. Cské ordinancí dali, aby víceji kníže z Frydlandu neposlouchali než ordinancí J. M. Cské, která jim skrze tyto 2 generalleutenanty dávána bude, se spravovali; pan hrabě Gallas že jest v Linci a nad tím lidem tam v vrchních Rakousích komandiruje, p. hrabě Colloredo v Slezště a p. don Baltazar v království Českém. Jakž nepochybuji, že tam v Praze již o tom vědomost míti ráčíte a nejní pochybnost, že brzy všeho toho pravda se vyjeví. Běh světa tohoto to sebou přináší!

X.

Datum 22. února 1634.

Dobře se stalo, že si ráčil vidimus té primogenitury odeslati, tak aby to při expedicí kanceláře české zůstávalo. Neb v tom privilegium toliko narrative se vypisuje. Ještě nejní též privilegium dokonale dopsáno, než při dnešní ordinarii posýlá se insinuací. — Co nejvyššímu panu purkrabí obšírně píši, ráčíš vyrozuměti neb Tvé Mti obšírněji psáti čas mně nepostačuje.

P. S. J. M. Cská ráčí žádostiv bejti přezvěděti, jak mnoho panství a statkův kníže z Friedlandu v království Českém držel.[7])

XI.

Datum 11. března 1634.

Přiležející psaní Tvé Mti zpátkem zase odsílám. Z postscripty a z těch paklíků některý extrakty jsem učinil a jak J. M. Cské a J. M. Kské tak panu P. Lemermanovi k přečtení jsem dal; při odeslání téhož extractu co mně pan pater na cedulce napsal, příležitě důvěrně odsýlám. Tu postscriptu Tvé Mti J. Mti panu presidentovi komory české k spálení jsem odevzdal. Měl jsem dokonalou naději k našemu společnému

[6]) Tento list není psán Martinicovi, než panu Adamovi z Valdšteina na Hrádku nad Sázavou. Pro souvislost a důležité zprávy přidán jest ke korrespondenci této.

[7]) Dne 22. února, kdy datován tento list, byl Valdštein ještě na živu, a zde mluví se o držení statku jeho již v čase minulém. — Ovšem bylo již po 24. lednu a po 18. únoru.

shledání, ale na ten čas ta naděje mne zmejlila . . . Sed quod difertur, non aufertur.

XII.

Datum 15. března 1634.

Strany paní hraběnky z Firštenberku, která vdaná byla za Illo, píše mně J. Mť paní Bilínská tolikéž o té věci, s odeslaným psaním od též paní hraběnky J. Mti učiněné. Byla by dobře učinila, aby táž paní J. M. Cské aneb V. Mtem pánům místodržícím memorial odeslala; však nicméně odešlíc paní Trčková a paní Chinská J. M. Cské memorialy v podobné příčině, aby z arrestův propuštěny bejti mohly, a v takovým (sic! nejspíš: takový) memorialy od J. M. Cské k mé expedici odeslány jsou. Při nejprvnější audiencí J. M. Cské to přednesu a jak se resolvirovati ráčí Tvé Mti napíši; žádám, že J. Mti paní Bilínské vedle vzkázání mejch volnejch služeb to co v té věci Tvé Mti píši oznámiti, neb čas mně k tomu dnes nepostačuje, abych J. Mti mohl sám o tom psáti.

Strany nejvyššího pana Lossi praetensí jsouc věc cameralis remitiroval jsem to ad cameram aulicam; při též expedicí bude týž pán nejvyšší museti tu věc solicitirovati.

Ratione praeposituræ Wyssegradensis, když bohdá J. M. Cská ráčí šťastně do Prahy přijet, tehdy ráčíš moci J. M. Cskou o to připomenouti. Sice pan z Molaru zde to jistí, že pan Jucconi jest již mrtev, při kteréžto příležitosti i strany další Tvé Mti praetensí ráčíš při J. M. Cské osobně moci to fedrovati, zvláště když při této v nové nařízený revisí tím víceji ráčíš meditirovati. — Si aliquid certi ratione istius reconditi thesauri resciri possit, bonum esset ut inquirat et mihi perscribat, ulterius referam, ut tempestive provideatur.

P. S. Teď u večer již pozdě k 8. hodině pan hrabě Šlik mně pověděl, že na přednešení válečné rady J. M. Cská ráčil se resolvirovati a panu don Baltasarovi psáti dáti, aby paní Illovou i s pannou hraběnkou, slečnou sestrou její, s pokojem zanechal, se všemi věcmi jim přináležejícími, tak že tím způsobem budou moci vedle vůle jich, kde se jim bude líbiti, jíti a nebude mně potřebí víceji té věci J. M. Cské přednášeti, o čemž já J. Mti paní Bilínské sám nyní o tom píši.

XIII.

Datum 18. března.

Psaní Tvé Mti spolu s P. S. přijavše, zpátkem zase odsílám. Z tý P. S. udělal jsem extract vše v jazyku latinském a J. M. Kské k přečtení dal, J. Mť po přečtení mně zase k spálení návrátiti ráčil. Per talia aperiuntur oculi ut videnda videant et consideranda considerent. J. M. Cská ráčil poručiti, abych z mé expedicí dal patenty vyhlásiti, jestliže by kdo se nacházel, kterej by Frydlandského aneb těch jinejch proditorův věci za sebou měl aneb o nich věděl, aby o tom oznámil, pod jistou pokutou, kdo by toho neučinil. Žádám, že mně kopii, jak by takový patenty vyjíti měly, odeslati ráčíš, nepochybně že tam při kanceláři exemplaria jsou, jak za času knížete z Lichtenštejna takový patenty vycházely, neb zde při této expedici nic z toho nemám.

O tej insinuaci do rozdílných zemí a expedicí v příčině titule: „vladařství domu Smečenského“, již jsem o tom nařídil; snad nejvyšší pan purkrabě taky podobného titule nad rodem svým bude nyní žádati, neb k knížeckému tituli nesmejšlím aby důchodův dosti měl.

XIV.

Datum 29. března 1634.

... V pravdě, že mne taková praetensí těch dvouch pánův rytířův velice commovirovala, že tak špatné ušetření s nejmilostivější vrchností od nich se dálo; neb jestliže jsou jaké rozmýšlení měli, v té komissi nedati se potřebovati, tehdy aspoň neměli to překážeti, aby ty patenty nebyly publikovány; a skrze to authoritas J. M. Cské tak expedicí kanceláře české nemálo k zlehčení přichází. Však v té komoře, když jsem se přemohl a J. M. Cské povlovně to přednes' a věda že invitis canibus venari est difficile, pro fedrunk obecného dobrého vidělo mně se, že v psaní J. M. Cské mohlby pan Hysrle vymluven bejti, že jako přední radda na komoře české nemalé zaneprázdnění má, pročež že J. M. Cská jeho má omluvena a jiná radda z též komory, pan Wohl, aby potřebován byl: ale nevidělo se J. M. Cské předešlou resolucí nejmíně v čem změniti, anobrž jestli že by oni dva pro tu kompetenci vždy dále v té komissi potřebovali se difficultirovati, tehdy aby raději ta komissí bez nich byla držána, než aby kdo jinej, mimo předešlé, měl býti změněn nebo přidán. Pročež budouli difficultirovati, věda Tvá Mť o takové J. M. Cské milostivé vůli, nečekajíc na nic jiného, rač v té komissi spolu s jinejmi bedlivě pracovati, při každý ordinarii V. Mtí dobré zdání jedno po druhým odsílati. Než nepřestanou-li difficultirovati, jak J. M. Cská těžce to vážiti jim ráčí, snadno každý souditi může. Příležící mou postscriptu v té materii ráčíš moci jak těm dvoum pánům rytířům, tak jinejm J. Mtem v kanceláři k přečtení ukázati. Na příležící artikule J. M. Cská rád by ráčil chtíti míti gruntovní informací pro budoucí toho potřeby. A poněvadž žádný gruntovnější informací dáti v tom nemůže jako Tvá Mť, pročež jest mně poručeno, abych in summa confidentia Tvé Mti to odeslal, s tím Tvé Mti bezpečením, že v tejnosti zůstane a ve všelijakých potřebách nad osobou Tvé Mti v tom i v jiným ochranná ruka držána bude, pročež taková informací od Tvé Mti bude se očekávati ... Strany paní vdovy Chinský páni officírové vlaští příliš by se uspíšili bez vědomí J. M. Cské postbrief jí dáti, o čemž se zde nic nevědělo, než přijevše sem pan marches de Grana 18. huius u večer a vyrozuměvše z něho, že jest ona z Plzně od Prahy odjela s postbriefem pana hraběte Gallasa, ten večer pozdě, bylo V. Mtem pánům místodržícím do 2 psaní napsáno. Smejšlím sice, že by se bylo málo od ní přezvědělo a schází s dalším při ní zaneprázdněním. Dostal jsem taky psaní Tvé Mti de dato 25. huius spolu s P. S. a neměl jsem tak mnoho času, abych je volně mohl přečísti, do příští ordinarii to odkládám. Než to toliko vidělo mně se Tvé Mti napsati, že toho ráčíš žádostiv bejti jak to vyhledáno jest, od kterého času ti prohřešení to své zrádcovské mínění proti nejmilostivější vrchnosti měli? I bude zapotřebí, aby Jste V. Mti páni komissaři J. M. Cské napsati ráčili, já neopominu to přednésti a k tomu vésti, aby J. M. Cská psanou od-

pověd a resolucí svou V. Mtem dáti ráčil. Mezi tím od těch, kteří se examínirovati budou, s tím lepším gruntem bude se moci pravda toho přezvěděti.

P. S. Z J. M. Cské milostivého psaní ráčil jsi vyrozuměti, jak se J. M. Cská strany kompetencí nejvyššího pana písaře a pana podkomoří resolvírovati ráčil. A v pravdě, kdybych to byl nehleděl předcházeti a skrze podvlodný spůsob přednášeti, J. M. Cská ráčil by byl nemálo se nad tím comovirovati, že pro partikulární příčinu J. M. Cské služba a obecní dobrý se obmeškává; neb ti dva páni neměli slušné příčiny to praetendirovati a ovšem pak pro (sic! snad: proti) J. M. Cské odeslanejm patentům to zastávati, věda, že v čas sněmu v soudní sednici páni místodržící ne jako místodržící než jako osoby z stavův vedle ouřadův svejch královskejch a zemskejch sedění svá mají a své přímluvy činí. Jako i také v zeleném pokoji vše na hradě Pražském v čas srocených pří páni místodržící ne jako místodržící než jako ouředníci nejvyšší, soudcové zemští a raddy soudu dvorského a komorního osoby z stavu panského pořád pospolu sedí a osoby z rytířstva tolikéž, a nejpřednější z tohoto stavu po nejposlednějším stavu panského přímluvu svou mají; což až po ta léta vždyckny tak a ne jináč se zachovávalo. A když J. M. Cská ráčí některého sobě z prostředkův pánův místodržících nařizovati, že tehdáž ne jako místodržící než jako komisaři místa svý mají a přímluvy. Jiní nemají příčiny obzvláštnosti chtíti vyhledávati, poněvadž ouřad místodržictví vlastně J. M. Cské, jakožto krále Českého, se dotejče a J. Mti to přisluší, aby se zlehčení témuž ouřadu nedálo. Pročež slušně, vedle J. M. Cské milostivé resolucí jeden každý se poslušně zachovati, shlédnúc, když ti dva páni z rytířstva od Tvé Mti vyrozumí, nejní pochybnost, že bez dalšího hloubání a difficultirování tu komissi k dobrému J. M. Cské bez ublížení práv a spravedlností praetendentův říditi nápomocni budou. A já spolu s panem místokancléřem a sekretářem že tak musíme psáti dáti, jak nejmilostivější vrchnost poroučeti ráčí, vysvědčujíc to tím doložením: „Ad mandatum S. C. Mtis proprium“, nemůže se nám v tom za zlé míti.

XV.

Datum 1. dubna 1634.

Psaní Tvé Mti spolu s P. S. zpátkem zase odsílám. Ten Straka jest již v arrestu, hrubě se jeho starej pan Trčka ujímá, aby mohl propuštěn bejti. Píše dnes J. M. Cská, poněvadž zůstává v arrestu na Jičíně, aby pan hrabě Fux spolu s panem Kořenským jej examiniroval a kdyby se i on sám nepřiznal, tehdy nejní pochybnost, že od jinejch v příčině odvezení mnohejch věcí z panství Náchodského bude (se) moci přezvěděti a přijde jemu těžké z toho odpovídání i těm, kteří jemu o tom poroučeli.

Dnes teprva Šlika z Prahy sem přivezli; není pochybnosti, že to vše, co tak v tejnosti o té zrádné praktice v Plzni vědomost měl, dobrovolně se přizná. — Příležící dobrý noviny z Polska ráčíš moci jinejm J. Mtem komunicirovati.

XVI.[8])

Datum 3. dubna 1634.

Vedle zůstání mého s V. Mtí tak činím a přípis té přísahy, kterou Ste k úřadu kanclířskému zde učiniti ráčili i také co v té materii nejvyššímu panu purkrabí při této ordinarii píši, posýlám. Včera jedouc s panem hrabětem z Trautzmondorfu na voze, zapomněl jsem zmínku učiniti strany místa dávání V. Mti jakožto kanclíři v král. Českém a V. Mt ráčili Ste též zapomenouti v Štokorau mě se na to ptáti aneb o to připomenouti; i vidí mně se, že ráčíte moci s týmž p. hrabětem ještě na cestě zmínku učiniti a jménem mým oznámiti, že jsem zapomněl s pánem byl o to mluviti, a vedle toho račte povědíti, jaké mé zdání v tom jest. — Žádostivě očekávám při příští ordinarii z psaní V. Mti vyrozuměti o šťastném J. M. Kské na Hradec (Jindřichův) příjezdu.

P. S. Nyní při dvoře porozuměl jsem, že J. M. Kská ráčí toliko do Trozndorfu dojeti a tak toto psaní mé V. Mti v Slavonicích dojde.

XVII.

Datum 5. dubna 1634.

Při této ordinarii pro mnohá jiná zaneprázdnění, jsouce již pozdě, nemohu než krátce psáti. Četl jsem to psaní J. M. Cské od V. Mtí pánův komisařův svědčící v příčině instrukcí. Mohu Tvé Mti oznámiti, že ta instrukcí, která předešle pánům komisařům dána i ta psaní, která týmž pánům komisařům činěna byla, nevycházela z expedicí kanceláře české mé, nebo pan z Nostic ad partem dal ji koncipirovati, i já jakožto přední komisař skrze pana sekretáře Kuczle dal některá psaní pánům komisařům koncipirovati a přepsati dáti a J. M. Cská ráčil se toliko sám v nich podepsati, jakž z týchž psaní in originali ráčíš vyrozuměti. Pročež poněvadž zde při expedici kanceláře české žádné kopie takové instrukce není, jestliže V. Mti páni komisaři bez jisté instrukcí neráčíte moci té kommissi říditi, tehdy bude zapotřebí, aby se kopie té předešlé instrukcí sem odeslaly a V. Mt páni komisaři, aby Ste ráčili své zdání dáti, v kterých artikulích měla by ta instrukcí přeměněna bejti; artikule nepominu J. M. Cské přednésti a odpověd fedrovati . . .

V příčině psaní V. Mtí pánův místodržících J. M. Cské učiněného strany velkých stížností od vojákův a že vždy peníze na rekruty míti chtějí, zejtra J. M. Cské v tejné raddé přednesu; jaká resolucí bude následovati, při příští ordinarii se napíše. (Dokončení.)

[8]) Podle obsahu list tento psán Jiřímu Adamovi hraběti z Martinic, synu starého Jaroslava Bořity. Mladý Martinic tohoto roku stal se kancléřem království Českého a sice jakožto adlatus krále Ferdinanda III.; nejvyšším kancléřem i na dále zůstával Vilém Slavata.

Zpráva o archivu Jednoty Bratrské v Lešně polském.

Sepsal *Josef Müller.*

Z nařízení seniorů Bratrské Jednoty v Herrnhutě [1]) vydal jsem se v květnu 1884 do Lešna polského, abych prozkoumal, zdaž se tam nalézají ještě nějaké zbytky starého archivu bratří Českých. O nálezích svých chci tuto po krátké předmluvě učiniti sdělení, doufám, že ne nezajímavé pro pěstitele historie české.

Lešno práv městských obdrželo již r. 1534 od krále Sigmunda Augusta. L. 1548 ponejprv poskytlo dočasného útulku bratřím z Čech vyhnaným, jakožto nejbližší město polské při hranicích slezských. Cílem bratří bylo tehdáž Prusko, kdež o přijetí žádali Albrechta brandenburského; v Lešně jen na krátko bylo se jim možno zdržeti, neboť 4. srpna 1548 král polský zvláštním ediktem jim pobyt v Polsku zapověděl. [2]) Roku 1552 se opět někteří z bratří sem vrátili, jakož vůbec po náboženském míru, v Augsburku 1555 uzavřeném, jednota v Polsce vždy více půdy nabývala. „Cum autem post annum 1620 adversus Evangelicos in Bohemia excitata acerrima persecutio, insecutaque mox ministrorum et nobilitatis proscriptio, refugium in Polonia quaerere coepisset, recipit hos suam sub protectionem pientissimus heros D. Raphael de Leszno, Palatinus Belsensis, in asylum illis Lesnam, Wlodawam, Baranowiamqne assignans. Sed cum plerique Lesnae (ob vicinitatem) consedissent et mox e Silesia (ibi quoque animarum carnificina annis 1628 et 1629 mirum in modum incrudescente) major longe fieret confluxus, factum est ut Lesna multarum platearum accessione in amplissimam excresceret civitatem, habentem tria fora, quatuor templa, gymnasium illustre, platearum supra viginti, domos mille sexcentes, cives albo inscriptos ad bis mille plebemque adventiciam multam. [3])

Rafael Leszczyński starší udělil bratřím již roku 1580 privilegium na kostel, [4]) kteréž i od nástupců jeho bylo potvrzováno. Bratřím dle něho náležel veliký chrám se dvěma věžema, který nyní jest farním chrámem katolickým v Lešně (Reisener Strasse). Ale 16. září 1652 byl Boguslav Leszczyński donucen kostel tento katolíkům postoupiti, když byl sám dříve k víře této přestoupil, aby mohl účasten býti hodností veřejných, kterých sic jinak nekatolíku dosáhnouti možno nebylo. Ale pan Boguslav ani potom nechtěl dosavadní stejnověrce pronásledovati; i vymyšlen jiný způsob, jak by možno bylo bratry České vypuditi. Poznaňský biskup dožadoval se kostela bratrského pro služby boží katolické, jimž prý dle starodávného nadání chrám ten náležel. Soud dal biskupovi za právo, ač v Lešně téměř katolíků nebylo. Pan Boguslav jedině toho docílil, že se bratřím kostel nevyrval, pokud si nový nepostavili. Ten vystavěn byl z příspěvků sebraných od obcí evangelických v Německu a v Anglii, a jest to kostel sv. Jana, který až dosud takto zvanému „sboru jednoty“ v Lešně náleží. V provincii Poznaňské mimo Lešno jsou ještě čtyry „sbory jednoty“, kteréž však od r. 1817 náležejí ku

---

[1]) České jméno Ochranov zcela libovolně a teprv v novější době jest utvořeno.
[2]) Regenvolscius pag. 195.; Ziegler ve programmu gymnasia Lešenského 1855 II. a násl.
[3]) Komenského: Excidium Lesnae 1656.
[4]) Otištěno u Zieglera pag. XXVIII.

sjednocené církvi pruské s tou toliko výhradou, že volí si svobodně svého seniora, kterýž zastává funkce superintendenta, kdežto v jiných dioecesích zemské církve pruské vláda sama církevní představené jmenuje.[5])

Nedlouho před pobořením Lešna (1656) kostel bratrský byl teprv náležitě dostavěn, ale hned potom při neštěstí, kterým město bylo postiženo, utrpěl velké pohromy. V pozdějších letech teprv zase poopraven. V něm nachází se archiv sboru a knihovna farní. Ale větší část archivu na podzim 1883 odevzdána od pastora Frombergra jakožto depositum do státního archivu poznaňského, a tam uložena jest i katalogisována s titulem „Archivium Unitatis". Použiti lze archivu tohoto jen se svolením vrchního praesidenta provincie poznaňské a pak ještě práce velmi tím jest stížena, že katalog nebo regesta listin bratrských předložiti badateli není dovoleno. Avšak na štěstí pastor Fromberger má opis toho katalogu, kterýž jsem si opsal a z něhož podávám tuto zprávy o kusech, jež týkají se přímo jednoty bratří Českých.

I. Zbytky starého archivu bratří Českých.

Zbytky tyto zavírají v sobě především 47 listin pergamenových z let 1503—1614. Jsou to vesměs originaly dobře zachované vyjímaje pečeti, jichž většina jest rozbita anebo vůbec odtržena. Všechny psány jsou po česku, vyjímaje jediný kus (č. 38.), a obsahují donace moravských šlechticů sborům bratrským. Uloženy jsou toho času v královském pruském archivu v Poznani (Archivium Unitatis XIII. 1—47); některé z nich v katologu špatně jsou datovány, tak že pořadí chronologické nesouhlasí s čísly katalogu; tudíž čísla tato kladu na konci každého regestu do závorky.

1. na Hodoníně ve čtvrtek po neděli květné (13. dubna) 1503. — Jan z Lipého na Krumlově a Hodoníně daruje Bratřím v Ratiškovicích místo ku stavbě sboru a k založení hřbitova i osvobozuje je od poplatků a dávek. (A. U. XIII. 38.)
2. na Hodoníně ve čtvrtek po neděli květné (13. dubna) 1503. — Tentýž totéž daruje Bratřím v Mutěnicích. (A. U. XIII. 39.)
3. v Dačicích v úterý den sv. Václava (28. září) 1507. — Jindřich z Krajku a na Dačicích potvrzuje darování kusu pole, které měšťan jakýs v Dačicích Bratřím dal ku zařízení hřbitova. (A. U. XIII. 1.)
4. na Coršteině ve čtvrtek před památkou Narození Panny Marie (6. září) 1526. — Jindřich z Krajku a na Coršteině dává a osvobozuje „dvořiště, kteréž jest podle rybníku mezi cestami i s tím klínem, kterýž jest podle téhož dvořiště, a to k tomu domu, v kterémž sbor bývá a Bratří starší byt svůj mají, ku pravému dědictví činění, držení a svobodnému požívání. (A. U. XIII. 18.)
5. v Dačicích v pondělí den sv. Bartoloměje (24. srpna) 1528. — Jindřich z Krajku a na Coršteině „žádán jsa od lidu Dačických poddaných mých i z jiného panství lidí téhož náboženství jednoty Bratrské, abych jim místo nějaké oddělil a dal k stavení domu", daroval jim dům, „kterýž od Jiříka Rauše koupil". (A. U. XIII. 2.)
6. na Morkovicích v neděli po Všech Svatých (6. listopadu) 1530. — Jiřík z Zástřizl a na Morkovicích ku žádosti bratra Matěje a jiných ke

[5]) Koch: Die Senioratswahl bei den Unitätsgemeinden der Provinz Posen. Lešno 1882.

sboru bratrskému v Sležanech přislušejících lidí potvrzuje a obnovuje darování otce svého Bratřím ve Sležanech učiněné. (A. U. XIII. 4. v katalogu XIII. 3.)

7. na zámku Strážnici v pátek den sv. panny Kateřiny (25. listopadu) 1530. — Jan starší z Žerotína a na Strážnici daruje Bratřím na Strážnici dům, „aby tu Bratří nynější i potomní zbor a scházení své k službě pána boha svobodný měli a k tomu, aby tu špital bratrský pro chudé lidi a bratří i sestry býti mohl a tu aby se schraňovati mohli s vůlí starších Bratří a správcí zboru toho, jakž by se jim zprávcím nejlépe zdálo". (A. U. XIII. 3. v katalogu XIII. 4.)

8. na Dunajovicích v sobotu po božím vstoupení (20. května) 1531. — „Já Jindřich Březnický z Náchoda a na Dunajovicích vyznávám, jakož sem spolu s jinými Bratřími ustavil dům v sadě Dunajovském, jenž slove Na Chobotajně, aby v témž Bratři naši, jenž těchto časuov jmenováni jsou Bratři čeští neb Boleslavští, k náboženství i jiným obyčejóm křesťanským se scházeli a zbory v něm mívali" — domu tomu udílí všelijaké svobody a grunty. (A. U. XIII. 5.)

9. na Dačicích v sobotu po Narození P. Marie (11. září) 1535. — Wolf Krajíř z Krajku a na Landšteině stvrzuje Bratřím v Dačicích obdarování otce svého Jindřicha (č. 3. a 5.). (A. U. XIII. 7.)

10. na Dačicích před pam. Seslání Ducha sv. (16. května) 1537. — Wolf mladší z Krajku a na Dačicích potvrzuje Bratřím v Dačicích obdarování otce svého. (A. U. XIII. 6.)

11. na Krumlově moravském v pondělí den Naroz. P. Marie (8. září) 1539. — Jan z Lipého a na Krumlově potvrzuje Bratřím v Ivančicích majetnictví domu, „kterýž sou koupili od Jiříka hrnčíře tu na předměstí Eyvančickém". (A. U. XIII. 8.)

12. na Lednici před sv. Marketou (13. července) 1544. — Jan z Lichtenšteina, z Niklšpurku a na Wulfersdorfé daruje Bratřím v Podivíně dvůr a grunt k stavění zboru a bytu pro správce. (A. U. XIII. 9.)

13. na Lednici v neděli před sv. pannou Marketou (12. července) 1545. — Jan z Lichtnšteina, z Niklšpurku a na Lednici ku prosbám bratra Matěje „zprávce zboru Podivínského" povoluje Bratřím, aby směli v Podivíně dům si vystavěti a volně vykonávati své náboženství. (A. U. XIII. 27.)

14. na Rosicích první neděli v postě (14. března) 1546. — „Já Bohunka z Pernšteina a na Sádku vyznávám tímto listem, jakož jsem koupila od Jíry tkalce z Eivančic zahradu ležící na předměstí Eivančickém při domu malém, kterýž týž Jíra byl dal ku zboru Eivančickému k ochraňování chudých, touž zahradu dávám k domu a zboru Eivančickému tu hned blízko též zahrady ležícímu. (A. U. XIII. 10.)

15. na Pačlavicích v úterý před sv. Havlem (15. října) 1555. — „Já Václav Ceydlar z Hoffu a na Pačlavicích oznamuji tímto listem, že jsou před mne předstoupili Bratr Matěj Skalický, zprávce zboru Slížanského též i Pačlavského, s lidmi poddanými mými, Bratřími tu v Pačlavicích i jinými jiných pánův lidmi též Bratřími k zboru tu v Pačlavicích příležícími, oznamuje mi: kterak z dopuštění božího list, kterýž sou na zbor v Pačlavicích ode mne měli, ohněm jim zhořel. A mne za to s pilností žádajíce, abych jim jej obnovil a některejch v něm milostí přičinil, kteréž by jim k tomu potřebné byly. Protož nejprv oznamuji, že týmž Bratřím svrchu psaným prodal sem zahradu,

na kteréž sou zbor postavili. Item z té pak zahrady... povinni budou dávati platu ročního 12 grošuov bílých a to rozdílně: při každém sv. Jiří 6 grošův bílých a při každém sv. Václavě tolikéž. A ten plat vyplníce všech jinejch daní... úřaduov i jiných obecných povinností prázdni býti mají atd." (A. U. XIII. 11.)

16. na Zdounkách v outerý den sv. Markéty (13. července) 1557. — Petr Čertorejský z Čertorej a na Zdounkách od Bratří prošen, „abych jim místo k stavení zboru tu při městečku Zdounkách dal a ukázal, ano i dopustil a povolil, aby sobě mohli při témž městečku Zdounkách duom neb zbor postaviti". On k tomu svoluje a daruje jim k témuž účelu zahradu, „a to v tej ulici nad rybníkem mezi grunty a podsedky Jana Střebala a Vaňka Mrhala". (A. U. XIII. 12.)

17. na zámku Slavkově v pondělí po sv. Šimonu a Judě (31. října) 1558. — Jan z Kounic a na Slavkově ku prosbám Bratří přihlížeje, dává jim grunt ku stavbě zboru, „též také kus roli v oujezdě před zámkem, na kterémž kuchynné věci sejí, k tomu domu jim přidávám..." „též také k tomu domu nadávám louku v Trojanově v horách Rossovskejch, kteráž jest mezi jinejmi loukami zamezená" atd. (A. U. XIII. 13.)

18. na Třebíči den památky Všech Svatých (1. listopadu) 1560. — Burian Osovský z Doubravic a na Třebíči obdarování činí domu a zboru Bratrskému ve Třebíči a osvobozuje ho všech dávek. (A. U. XIII. 14.)

19. na Dunajovicích v outerý po druhé neděli adventní (9. prosince) 1561. — Fridrich Březnický z Náchoda a na Dunajovicích daruje Bratřím několik gruntů a dům, v němž by zprávce i Bratří bydleti a řemeslo provozovati mohli. Poloha gruntů velmi podrobně se popisuje. (A. U. XIII. 15.)

20. na zámku Břeclavi v sobotu den Nového léta (1. ledna) 1564. — Jan z Žerotína a na Břeclavi potvrzuje a rozhojňuje ku prosbám Bratří z Podivína privilegium jim r. 1545 od Jana z Lichtenšteina udělené a taktéž druhé od Jana a Hynka z Lichtenšteina dané, jehož datum se neuvádí. (A. U. XIII. 16.)

21. na Třebíči na den sv. Tří králův (6. ledna) 1565. — „Já Eliška Bítovská z Lichtenburka a na Třebíči známo činím, že sem za své vlastní peníze koupila od Viktorina Bradkova duom při městě Třebíči na předměstí Bejkově vedle sboru a domu sborového ležící. A prohlédajíc na to, že jest věc velmi dobrá a Bohu milá a každému křesťanskému člověku náležitá opatrovati chudé a berouc sobě ku příkladu i svého nejmilejšího pána a manžela pana Burjana Osovského z Doubravice, dobré paměti, kterýž tak číníval, chudé opatroval, ano i obdarování na duom zborový a na zbor učinil" (viz č. 18.) — proto v domě svrchuřečeném zřizuje špitál a útočiště pro chudé — „kteřížby kdy toho potřebovali z Jednoty aneb z zboru Bratří v městě Třebíči bydlících, těch, kteréž někteří Waldenskými a někteří z potupy Pikharty jmenují..." (A. U. XIII. 17.)

22. na Břeclavi v středu den sv. Jakuba apoštola božího (25. července) 1565. — „Já Jan z Žerotína a na Břeclavi známo činím... Jakož jsou předkové moji, urození páni Lichtenšteinové z Lichtenšteina kostelík pod městem Podivínem za vodou v Rybářích na svůj náklad ustavěti a jeho jako svého, tak jakž se jim líbilo užívavše, za časy nemalé, potom jej jakožto svůj vlastní poddaným svým těm, kteříž jsou z jednoty Bratrské Bratří těch, kteréž mnozí Waldenskými neb Pikharty jmenují, dali i s tím

zvonem, kterýž jest na tom kostelíku, aby plnou svobodu měli kostelíka toho s tím zvonem i kerchova při něm ležícího k své potřebě obzvláštní jako svého vlastního užívati", — Jan z Žerotína totéž darování stvrzuje. (A. U. XIII. 19.)

23. na Dunajovicích ve čtvrtek po pam. Rozeslání apoštolů (18. července) 1566. — „Já Fridrich Březnický z Náchoda a Dunajovicích vyznávám, jakož sem spolu s jinými Bratřími ustavěl dům v sadě tom, kterýž jest pan Jindřich Březnický z Náchoda, dobré paměti pan otec můj milý, k zboru Dunajovskýmu přidal, dávám nahoře jmenovaným Bratřím ještě k tomuž domu, aby živnost svou provozovati mohli, dvoje hony rolí . . ." (A. U. XIII. 20.)

24. na Třebíči na den památný vstoupení Pána Krista na nebe (18. května) 1567. — Eliška z Lichtenburka a na Třebíči daruje dům pro chudé r. 1565 založený (viz č. 21.) „Bratřím, kteříž při tom domu zbor a byt svůj mají, aby v tom domě chudí lidé i ti, kteréžby Bratří nynější i budoucí jich potomci do téhož domu uvedli a dali, ti aby se tu živili, opatrováni a chováni byli a Pánu Bohu sloužiti mohli." (A. U. XIII. 21.)

25. na Třebíči v středu po sv. Řehoři (17. března) 1568. — Smil Osovský z Doubravice a na Třebíči potvrzuje Bratřím ve Třebíči: 1. darování otce svého Buriana Osovského z Doubravice a 2. darování matky své Elišky Bítovské z Lichtenburka (viz č. 21. a 24.). (A. U. XIII. 23.)

26. na tvrzi Letochovicích v středu po sv. Havle (20. října) 1568. — „Já Michal Krčma na Letochovicích známo činím, že sem z své dobré a svobodné vůle zbor na svých gruntech, na svém vlastním oujezdě i na svůj náklad vystavěti dal." — Dále daruje zboru tomu kus pole, zahrady a vinice, dovoluje bratřím, aby k vychování svému směli v domě bratrském provozovati „řemesla všelijaká, kterážbykoli uměli a dělati chtěli, k tomu také, aby mohli dítky pobožnosti, dobrým mravům, uměním svobodným atd. učiti, domácí i přespolní. Piva ku potřebě své sobě aby navařiti mohli, kdyžby jim toho potřeba byla. Strany pak kněží a zprávcův svrchupsaných i čeledi jejich, jestliže by kterého z nich kdy Pán Bůh z tohoto světa povolati ráčil, aby mohl, což by koli svého měl, poručiti neb dáti, komuž by se jemu koli dobře líbilo." (A. U. XIII. 22.)

27. na Kounicích ve čtvrtek den po sv. Pavla na víru Obrácení (25. ledna) 1571. — Jiří z Zástřizl a na Kounicích prošen byv od Bratří o místo k vystavění zboru, daruje jim dům v Kounicích s „vinohradem v horách Kounických v hoře slove Raufenberku, vedle vinohradu J. Mti. pana Albrechta Černohorského z. Bozkovic s jedné a s druhé strany vedle vinohradu pana Jana Jurmana z Krasenska, slove Závisti". — „V domě aby kněží a zprávcové jejich byt svůj i s čeládkami svými míti a jeho užívati mohli; item škola k cvičení dítek i mládeže uměním svobodným aneb jazykům aby v tom domě bez všelíké vymyšlené překážky však svobodná býti mohla". (A. U. XIII. 24.)

28. na Třebíči ve čtvrtek den Proměnění P. Krista (6. srpna) 1573. — Smil Osovský z Doubravic Bratřím v Třebíči ještě jednou stvrzuje: 1. založení sboru a domu bratrského od otce jeho; 2. založení špitálu r. 1565 (viz č. 21.) a darování jeho ke sboru 1567 od matky jeho. „K tomu také znaje já Smil Osovský jak velice potřebí jest, aby mládež jakž jiným dobrým věcem tak i uměním školním v jazycích učena byla nařídil, povolil a poručil jsem, aby školu svou zvláštní Bratří při zboru v domu svém neb

kdekoli nejpříhodněji by se jim zdálo zde v městě mém Třebíči aneb na předměstích téhož města míti a držeti svobodně mohli beze vší překážky, buď kněží, buď rektoruo a žákuo z druhé školy, kteráž při kostele jest, buď kohožkoli jiného... a z té školy žádnému aby nic dávati neb platiti povinni nebyli... Sousedé pak domácí a jiní lidé okolní, aby svobodně mládež svou neb do této školy Bratrské neb do druhé k kostelu, kdež by se komu líbilo, dáti mohli." (A. U. XIII. 25.)

29. na zámku v Bozkovicích v neděli před sv. Matoušem (19. září) 1574. — „Já Jaroš z Zástřizl a na Bozkovicích oznamuji, že z dobré svobodné vuole i s radou přátel svých duom svuoj jenž slove Badalovský při městečku v ulici Roženné ležící, kterýž mně přisouzený jest, dal jsem a tímto listem mocně dávám od sebe i od erbuov svých Bratřím starším, kněžím a zprávcuom jednoty Bratrské." (A. U. XIII. 26.)

30. na Pačlavicích na den sv. Bartoloměje (24. srpna) 1575. — „Já Jan Cedlar z Hoffu a na Pačlavicích oznamuji, že sem žádán, abych Bratřím starším, kněžím a zprávcím jednoty Bratrské obdarování učinil na zbor, kterýž jest v nově postaven na jiném místě než první byl; druhé abych jim potvrdil listu prvního, kterýž mají od pana Václava Cedlara z Hoffu, pana otce mého milého dobré paměti z r. 1555." — Jan Cedlar tímto listem zadost činí oběma žádostem Bratří. (A. U. XIII. 28.)

31. na Žeravicích den sv. Urbana (25. srpna) 1576. — Jandelke z Landeku a na Žeravicích osvobozuje sbor a dům Bratrský všech dávek a platů. (A. U. XIII. 29.)

32. na Ejvanovicích na den sv. Bartoloměje (24. srpna) 1577. — Petr Pražma starší z Bílkova daruje Bratřím starším, kněžím a služebníkům Bratrským sboru Ivančického[6]) několik kusů rolí, jichž poloha se popisuje. (A. U. XIII. 30.)

33. na Bozkovicích v pondělí den sv. Martina (11. listopadu) 1577. — Jaroš ze Zástřizl a na Bozkovicích ku prosbám Bratří a zprávce jich bratra Jeronyma potvrzuje Bratřím držení zboru a domu bratrského ve Sležanech, kterýž na útraty své si postavili a jehož držení již otec Jarošův Jiřík z Zástřizl byl jim stvrdil. (A. U. XIII. 31.)

34. na Strážnici v outerý po sv. Martinu (12. listopadu) 1577. — Jan mladší z Žerotína a na Strážnici Bratřím ve Strážnici potvrzuje privilegia jim od Jana staršího ze Žerotína, „děda mého, dobré paměti" udělená.

35. na Židlochovicích v středu den sv. Tomáše apoštola (21. prosince) 1580. — Fridrich z Žerotína a na Židlochovicích prošen od Bratří, „jejichž konfessí na onen čas králi Ferdinandovi dávné paměti léta 1535 a potom i císaři Maximilianovi podána jest", aby jim listinně stvrdil obdarování „zboru neb kostelíku i domu a zahrady přitom", což on listem tímto činí. (A. U. XIII. 33.)

36. na Hrubčicích v pátek po památce sv. Marku evang. (28. dubna) 1581. — Vilém z Lipého a na Hrubčicích, pán a pravý dědic panství Hrubčického a města Ejvančic, potvrzuje Bratřím v Ivančicích darovací listinu Jana z Lipého, děda svého, z r. 1539 a Jana bratra svého z r. 1576, mimo to osvobozuje je ode všech břemen a dovoluje volný dovoz piva a vína pro zprávce a starší i jich čeládku. (A. U. XIII. 34.)

[6]) Snad má býti: Eivanovického. Srovnej doleji č. 40. — Pozn. Redakce.

37. na Hodoníně, v sobotu den sv. p. Kateřiny (25. listopadu) 1581. — „Já Čeněk z Lipého a na Hodoníně známo činím, že jsem poníženě žádán od poddaných mých v dědině řečené Kobylím, nad Jezerem, též v Braumovicích i v Krumvíři bydlících, těch kteříž jsou Jednoty Bratrské, abych jim tu milost učinil a obdarování na dům jejich bratrský, v kterémž kněží a čeládky jejich byt svůj mají, také i na zbor tu při něm k náboženství jich pravě křesťanskému vystavený dal a jej osvobodil" — tímto listem prosbě jich se zadosti činí. (A. U. XIII. 35.)
38. na Boleslavi Mladém ve čtvrtek den sv. Jakuba ap. (25. července) 1585. — „Já Adam Krajíř z Krajku a na Boleslavi Mladém, dědičný pán téhož panství Boleslavského, známo činím, že jest mi v známost uvedl ctihodný Bratr Jan Aeneas, zprávce duchovní zboru Jednoty Bratrské zákona Kristova, syn někdy Daniele řezníka, souseda v městě mém Boleslavi Mladém, poddaný můj, kterak obrátiv vnuknutím božím úmysl svůj k tomu, aby Pánu Bohu a církvi jeho k službě se oddal, tak jest učinil a tu práci služby církevní na sebe přijav ji od drahně let až posavad vede a koná, žádaje mne snažně, abych jeho z poddanosti a člověčenství listem zhostním propustil, aby také sobě svoboden jsa Pánu Bohu i církvi jeho volněji sloužiti mohl." — Touto listinou prosbě jeho se zadosti činí. (A. U. XIII. 36.)
39. na Kounicích den sv. Bartoloměje ap. (24. srpna) 1586. — Maximilián Lev z Rožmitála, z Blatné a na Kounicích obnovuje obdarování Bratřím od předešlých držitelů panství Kounického učiněná a přidává jim k tomu ještě jakousi vinnici. (A. U. XIII. 37.)
40. na Eivanovicích ve čtvrtek den památky sv. Lukáše evang. (18. října) 1590. — Petr Pražma z Bílkova a na Eyvanovicích potvrzuje pod pečetí svou obdarovací listinu z roku 1574, v pondělí po neděli Judica, „na zbor dům, zahrady, roli, louky a cožkoli k tomu domu zde v městečku Eyvanovicích náležitého Bratřím starším, kněžím, učitelům a zprávcům tejž Jednoty Bratrský". (A. U. XIII. 43.)
41. na Dobromělicích v neděli po sv. Martině (18. listopadu) 1590. — Matiáš Žalkovský z Žalkovic a na Dobromělicích, pán dědičný vsi Rataj, a Jan Žalkovský z Žalkovic přiznávají se býti vyznání bratr.kého a darují Bratřím dům ku spořízení sboru a něco rolí. (A. U. XIII. 40.)
42. na Pouzdřanech v sobotu po památce sv. Mikuláše (7. prosince) 1591. — Fridrich z Žerotína a na Židlochovicích a Bernart z Žerotína darují Bratřím v Bílovici tři zvony pro jich kapli, jeden pět, druhý tři centy těžký, třetí „maličký". (A. U. XIII. 41.)
43. na Krumlově ve čtvrtek den sv. Jiří (23. dubna) 1592. — Jan z Lipého na Krumlově a Hodoníně daruje Bratřím, — poddaným svým, obyvatelům dědiny Velikých Pavlovic — kus gruntu ku stavbě sboru a dává jim k tomu zvláštní výsady. (A. U. XIII. 42.)
44. na Třebíči v pátek po sv. Vítu (16. června) 1600. — „Já Smil Osovský z Doubravice a na Třebíči" — prošen byv od Bratří Třebíčských — „abych jim k předešlé milosti a obdarování i to učinil a na tu chaloupku a zahrádku od Matěje Pyčky přikoupenou při domu Bratrském ležící obdarování dal a z platův i všelijakých jiných povinností, kteréž mně z též chaloupky a zahrádky vykázali, osvobodil, nadto pak dva kusy rolí od nich přikoupené pro vyživení zprávce duchovního (jimž se i já v spasitedlných radách spravuji) i čeládky jeho, z nichž ta jed-

nota roli se jmenuje Sichrov, ležící u cesty, kterou se ke vsi Kožichovicím jede, koupenou od nápadníkův nebožtíka Jindry Uhra a druhý kus roli slove Niva nad mlýnem někdy Buchničkovým a nyní pak slove nad papírnou po levé straně, jdoucím z města, ležící a od Jiříka Luce papírníka koupenou, z platův a všelijakého dání vyňal a osvobodil..." tímto listem vyhovuje se žádosti Bratří svrchupsané (A. U. XIII. 44.)

45. na Uhercích v outerý po Třech Králích (13. ledna) 1609. — „Já Hynek Žalkovský z Žalkovic a na Uhercích oznamuji tímto listem, že jsem žádán od Bratra Jana Beranka na ten čas správce zboru Slížanského a jiných Bratří a služebníků Páně o ten zbor péči majících, abych jim kus roli na gruntech mých počenských, kteréhož oni od starodávna k domu bratrskému v Sležanech bez překážky prvních předkův, pánův a držitelův statku uherského, užívali, osvobodil a daroval." — Hranice gruntu toho blíže se určují a darování staré stvrzuje. (A. U. XIII. 45.)

46. na Čechovicích v pondělí den sv. Jiří (23. dubna) 1612. — „Já Beneš starší Krčma z Koněpas a na Četechovicích známo činím tímto listem, že jsou přede mne předstoupili ctihodní kněží, Bratří starší, kazatelé čistého sv. evangelium, muži pobožní, a spolu s nimi poddaní moji Čechovští, Roštinští a potom i jiní cizopanští, kteříž se koli tu do Četechovic do zboru k službám božím scházejí a shromažďují, žádajíce mne za to, abych obdarování toho a svobod, kteréž od nebožtíka, dobré paměti, urozeného p. Michala Krčmy z Koněpas, pana otce mého, na zbor Četechovský a místo k tomu zboru přináležející a vyměřený se všemi případnostmi, léta Páně 1568 daného, potvrdil." — Beneš starší Krčma činí Bratřím v tom po vůli a mimo to ještě jiná hojná obdarování jim činí, „aby na mne lepší památku míti mohli". (A. U. XIII. 46.)

47. na Bystřici v neděli před sv. Janem Křt. (22. června) 1614. — „Já Jan Čejka z Olbramovic na Polici, Sýrovicích a na Bystřici známo činím tímto listem, že jsem žádán od dvojí cti hodných kněží a starších Jednoty Bratrské ano i od poddaných mých města Bystřice, abych jim to, což jsem z lásky a příchylnosti k nim zvláštní již prve učinil a dal, listem na časy budoucí a věčné ujistil a utvrdil." — Tímto listem prosbě jich se zadost činí. (A. U. XIII. 47. — Listina velmi poškozená, téměř již nečitelná.[7])

(Dokončení.)

---

[7]) Listiny tyto znal již také Dr. Gindely, kterýž se jich výslovně dovolává ve své Gesch. der böhm. Brüder II. p. 493. pozn. 104. Od něho patrně Wolný o nich se dozvěděl, nebo v jeho „Kirchliche Topographie Mährens" tyto nacházejí se citaty:

1. II. (Brünner Dioecese) svazek 3. p. 137. při listině Jana z Pernšteina z r. 1520: „Copia in Cod. Mspt. zu Lešna in Polen (von Prof. Gindely gefällig mitgetheilt)."
2. II. svazek 3. p. 265. při listinách Jindřicha Krajíře z l. 1526 a 1528, Wolfa Krajíře z l. 1534 a 1535 a Jindřicha Krajíře z l. 1554 a 1570: „Urkk. im hdschftl. Codex zu Lešna in Polen (mitgetheilt von Prof. Gindely)."
3. II. svazek 3. p. 479. při listině Oldřicha Kounického z r. 1570: „Cod. Mspt. Lešnens."
4. II. svazek 3. p. 42. při listinách o Kobylí z l. 1581 a 1591: „Copien im Cod. Mspt. zu Lešna in Polen (Mittheilung von Dr. Gindely)." — Podobné citaty ještě ve II. svazek 3. p. 139., svazek 4. p. 33.

K tomu nutno poznamenati, že codex manuscriptus, kterýž by kopie listin v sobě zavíral, toho času ani v Lešně ani v Poznani neexistuje; míní-li se však citáty u Wolného originaly svrchu vypočtené, tož v novější době musily některé se ztratiti, nebo z citovaných u Wolného II. 3. p. 265 listin jsou na světě toliko z r. 1526 (č. 4.), 1528 (č. 5.), 1535 (č. 9.) a II. p. 42. toliko jedna z r. 1581 (č. 37.).

Hynek Suchý Čert.

Nástin z válek domácích na Moravě.

Napsal *Jan Tenora.*

Ve smutných dobách rozbrojů domácích, které za markrabí Jošta a Prokopa veškeré Moravě tak na škodu byly, jmenuje se často jeden z nejvíce obávaných vůdců Prokopových Hynek z Kunštatu a Jevišovic, jemuž všeobecně říkali Suchý Čert. Jest to osobnost pozoru hodná; od některých jest až romanticky líčen, druzí však nevidí v něm než jen loupežného rytíře, jemuž loupež a zájem byly nade všechno. Pokud se věc ta s pravdou srovnává, vysvitne snad z líčení následujícího; dříve však nezbytným vidí se nám vylíčiti dobu, ve které žil a jejíž byl synem. Jest pak to tím nutnější, poněvadž posud matnými a namnoze všelijak zbarvenými zprávami zůstávala doba rozbrojů mezi markrabími jako v mlžinách, aniž se s určitostí mnohdy vědělo, v čem vlastně příčina a původ bojů těch záleží.

Vrátiti se nám jest až ke smrti markraběte Jana, který zemřel dne 12. listopadu 1375, zůstaviv tři syny: Jošta, který měl býti skutečným markrabím a pánem země, Jana Soběslava, potomního biskupa Litomyšlského a později patriarchu Aquilejského, a Prokopa. Jak Janu Soběslavovi tak i Prokopovi odkázáno bylo dle poslední závěti otce jejich markrabího Jana ze dne 26. března 1371 dosti hradův a měst s příslušenstvím, a tím jim, ačkoliv ovšem markrabě Jan na to nepomýšlel, dána do rukou moc, že se později mohli s bratrem Joštem měřiti. Než Jan Soběslav nebývaje na Moravě, neměl účasti v záležitostech zemských, za to však tím více Prokop, jemuž odkázány hrady Úsov, Bludov, Plankenberg a Napajedla se všemi příslušícími k nim městečky a dědinami a města Přerov, Litovle, Unčov, zasahoval později v osud země. Statky tyto své přijal Prokop v léno od bratra Jošta, aniž mu bylo volno něco z nich prodati nebo zastaviti nebo dluhem je stížiti beze svolení bratrova, čímž odvislost jeho na Joštovi vyznačena, tím však vším jakož i nejurčitějšími a nejpodrobnějšími ustanoveními o vzájemném poměru bratří, čímž chtěl markrabě Jan svornost a pokoj mezi syny po smrti své zabezpečiti, nezabráněno skutečným bojům mezi nimi. [1])

Když v Čechách nastoupil na trůn Vácslav IV., užíval v dobách prvnějších dosti často služeb markrabího Jošta, jenž ho zastupoval na soudě zemském, byl hejtmanem zemským v čas nepřítomnosti krále (1382), ano ještě r. 1390 byl ustanoven za generalního vikáře říšského v Italii. Než již brzy na to poměr tento přátelský mezi králem a markrabím Joštem patrně se změnil; Vácslav přichýlil se více k mladšímu markrabímu Prokopovi a vždy větší přízeň k němu na jevo dával. Již r. 1391 zasedal Prokop na soudě zemském místo krále, ano byl zván i v čas, když král v zemi byl, hejtmanem zemským. A Prokop rozhodně byl při králi věkem sobě blízkému a povahou podobnému i při sporu jeho s arcibiskupem Pražským Janem z Jenšteina, což králi v příčině

[1]) Třetí a poslední závěť markrabího Jana CDM. X. p. 137. sqq.

této nedůtklivému bylo milo a příjemno. Čím však více se Prokop přidržoval krále, tím více se znepřáteloval s bratrem Joštem, který řevnil na bratra pro přízeň královskou. Shoda, která mezi markrabími až potud byla aspoň na venek, pomíjela a utuchala, až na místo ní nastoupilo nepřátelství, které se vždy náruživějším ukazovalo.

Jošt těžce nesa, že ho nepoužívá Václav IV. již ve správě zemské, bažil vždy usilovněji, aby se sám zase zmocnil vlády zemské v Čechách, byť i proti vůli královĕ, a aby těžiti mohl z prospěchů z toho plynoucích. Příčina, že někteří páni mocní v Čechách nesvářili se s králem o úřady zemské, jež ve svou moc chtěli dostati, měla Joštovi valně býti na prospěch. Postavil se r. 1393 v čelo pánů českých, kteří se zdvihli proti Václavovi IV., ano vešel i ve vyjednávání s bratrancem svým králem Sigmundem, s vévodou rakouským Albrechtem III. a míšenským markrabím Vilémem, až s nimi i tajný spolek vyjednal, jenž předem směřoval ku podpoře jeho záměrů. S bratrem svým Prokopem však bezpochyby Jošt ani nevyjednával, aby také na stranu jeho přestoupil, Prokop věrně stál na straně krále a tím roztržka mezi ním a Joštem stávala se zase větší.

S jakým výsledkem se tato bouře panská proti králi potkala, jest známo. Václav IV. r. 1394 zajat od pánů, od nichž Jošt byl náčelníkem veřejně uznáván, v Královém dvoře u Berouna, a až do srpna od nich vězněn. Jošt byl vyhlášen starostou čili hejtmanem království a uvázal se dosti mocně u vládu. Krále Václava však osvoboditi hleděl vyzván byv od něho bratr jeho mladší Jan kníže Zhořelecký a proto spěchal do Čech s vojskem znamenitým; s ním pak se spojil markrabí Prokop a přitáhl mu na pomoc. Spojenými silami těmito, jimž pánové vzbouření nedůvěřovali si odolati, byl konečně král Václav vyproštěn, když vešel v úmluvu s pány, dle níž měli čtyři neb šest pánů, o které by se král se stavem panským dohodl, porovnati krále s pány tak, aby práva obou stran nebyla skrácena.[2])

Jošt tehdy nedosáhl cíle svého, ale proto nespouštěl ho ještě nikterak s mysli. Král nemínil se podrobiti pánům tak jak tito chtěli, a páni proto zase sestoupili se v jednotu proti králi ještě r. 1394. Jošt byl opět v čele pánů proti Václavovi IV. Prokop však i tehdy, když Jan Zhořelecký také klonil se více k pánům, zůstal králi věrným. A Václav spoléhal na něho jako téměř na jediného přítele, kdežto tím více zanevíral na bratra Sigmunda, jenž r. 1396 výpověď ve prospěch pánů vyřkl, a na markrabího Jošta, který se vměšoval neustále ve vyjednávání mezi králem a pány. Jošta, nemoha přemoci hněv svůj, dal král zatknouti a uvězniti, Prokopovi pak kázal zmocniti se na Moravě hradův a panství Joštových. Že tím přátelství mezi markrabími půdy nenabývalo, leží na bíledni. A také skutečně od té doby neměli mezi sebou téměř více dobré vůle.

Mnohonásobně ještě v málo letech poměr mezi králem a příbuzným jeho se měnil, ačkoliv skoro vždy výsledek byl týž. Král s Joštem r. 1397 opět se smířil, užíval jeho pomoci ve všech vládních záležitostech, ale jen na krátký čas, neboť poznal, že Jošt s ním upřímně nesmýšlí. Proto z Prahy markrabího téměř vykázal, a na místo jeho opět Pro-

[2]) Tomek, Dějiny Prahy III. p. 381. sqq.

kopa povolal, jehož i za hejtmana na čas svého nebytí v zemi ustanovil. Prokop skutečně, když Václav ze země vyjel, spravoval zemi českou k největší jeho spokojenosti, ano i s bratrem Joštem na chvilku se smířil a spřátelil. Když však Václav vrátiv se nejvyšší úředníky, jež se strany pánů proti němu se bouřících dříve dosaditi musil, nyní sesadil, při čemž Prokop mu byl k ruce, opět zvedala se proti němu jednota panská s Joštem a Sigmundem. Teď však Jošt obrátil se také přímo proti bratru Prokopovi, jemu dávaje vinu všeho, ježto prý on ruší pokoj v zemi a působí různice. Žaloba ta na Prokopa mohla dobře býti oprávněna, a vztahovala se snad na nepřátelství, v němž byl Prokop s Jindřichem z Rožmberka. Přikázal prý jakémusi Divišovi z Hrádku, aby pána z Rožmberka hubil, kdež by mohl, a jeho lidi, panoše, kněží, měšťany i sedláky jeho jímal, mučil a šacoval; také tázal se Motyčky velmi pilně, jestli svědom, dobře-li hradu Chústníka chovají a Soběslavě a Třeboně, neb o to velmi ukládal, zdali by kterého páně z Rožmberka zámku mohl dosáhnouti. Tehdy pak již také Sokol z Lamberka, neméně později pověstný vůdce Prokopův jako Hynek Suchý Čert, byl v nepřátelství s panem s Rožmberka a ztekl i hrad jeho Hobzí.[3]) Když tedy takové zádavy se dály Jindřichovi z Rožmberka, jednomu z předních jednotníků panských, nemohl ho Jošt opustiti, tím raději pak mu na pomoc spěl, čím větší mu naděje svitala, že i bratra Prokopa, jenž tolikrát již záměrům jeho do cesty se postavil, jakož i krále Václava pokoří. Zavítal Jošt osobně do Budína ke králi Sigmundovi, aby ho podnítil k tomu, by válku proti Prokopovi zvednul. A Sigmund skutečně nedal se dlouho pobízeti. Ku konci r. 1399 psal do Čech pánům sobě oddaným, ano i arcibiskupu Olbramovi, vyzývaje, aby vedle něho vyhlásili Prokopovi válku a bojovali s ním až do vyhlazení jeho. Když pak Sigmund r. 1400 dne 18. ledna v Jihlavě jsa ujednal spolek spolu s Joštem, s biskupem Janem Litomyšlským a dvanácti pány českými, mezi nimiž byl Jindřich Rožmberský přední, proti Prokopovi a králi Václavovi, ačkoliv tohoto výslovně nejmenovali, vzplanula na Moravě zhoubná válka domácí, která zpustošila veškerou Moravu, zejména však zboží duchovenstva.[4])

Nebylo sice na Moravě pokoje již od kolika let, nebylo tam mírné země, aniž práva šla (1393—1397), ale teď pokoj již načisto přerušen. Prokop získal na svou stranu mnoho pánův i zemanů, zmocnil se již r. 1399 se svými mnoha měst, zejména Pohořelic, Lávy, Znojma, dobyl r. 1400 Jemnice, Velkého Meziříčí, Byteše, Ivančic a i v jiných městech, obzvláště na západě Moravy, shledával mnoho přívrženců. A aby tím více upevnil panství své v zemi, dobýval měst a hradů, jako na příklad města Měřína a hradu Náměště, při čemž ovšem všady pleněno. Hlavní oporou zprvu byly straně jeho Ivančice.[5])

Tu však již vyskytuje se stále při straně Prokopově hlavní jeho vůdce Hynek z Kunštatu a z Jevišovic přezvaný Suchý Čert. O životě

[3]) Fr. Mareš, kniha popravčí pánů z Rožmberka p. 13, 18.
[4]) Tomek, l. c. p. 401., 402. — D'Elvert, Geschichte der Stadt Iglau p. 87.
[5]) Chlumecký: Die Regesten der Archive in Mähren p. 170. V archivu Velkomeziříčském četl Boček zprávu: Über die Schädigung und Plünderung im Lande durch Prokops Feldherrn Sokol und Suchý Čert aus ihrem Aufenthaltsorte Eibenschitz. — Wolný Kirchl. Topogr. Brün. Diöz. I. 249.

jeho před tím není mnoho známo. Byl synem Sazemovým z Kunštatu a z Jevišovic, bratrem jeho starším byl Jindřich řečený Zajímač. Zboží obou bylo okolo Jevišovic. Ke svému dílu přikoupil si Hynek r. 1390 od Jimrama z Jakubova všecko zboží jeho v Červeném Martinkově, avšak brzy na to prodal Jaroslavovi ze Šternberku 12 hřiven ročního platu v Martinkově. Téhož roku sstoupil se s bratrem Jindřichem na všechno zboží. Oběma pak prodal Sigmund z Myslibořic 150 hř. na Myslibořicích. Hynek však měl na zboží svém mnoho dluhů. Pro ně bezpochyby dal a postoupil roku 1392 bratrovi Jindřichovi, Vilémovi z Pernštýna a Ludvíkovi z Bukovinky zboží své v Medlově s tvrzí a ves Bojanovice, avšak Aleš z Cimburka činil odpor proti tomu dovozuje, že má právo na ty statky pro dluhy, ve kterých pro Hynka stojí, a že právem statky ty obdržel, ale naproti tomu zase Jindřich ze Šelnberka pravil, že k tomu lepší právo má, poněvadž půhon jeho je prvnější než jiných. Aby se z dluhů ze všech mezi křesťany i židy, kdekoliv pro Sigmunda z Myslibořic byl zavazen, vyvaditi mohl, dal r. 1398 Hynek Ludvíkovi z Bukovinky všechno právo své v Myslibořicích.[6])

Snad aby si z dluhů pomohl (?), dal se Hynek na řemeslo válečné chopiv se příležitosti k tomu, když nesváry mezi markrabími ve skutečnou válku se obrátily. R. 1399 již služebníci jeho byli se Sokolem, jenž válčil proti pánu z Rožmberka.[7]) Od té pak doby vystupuje stále na jevišti válečném jako hlavní vůdce Prokopův. Když se zmocnil markrabí Prokop r. 1400 města Znojma, o něž již r. 1395 s bratrem Joštem, který tam vojsko rakouské vpustil, se nesnadil, jmenoval tam Hynka vůdcem a velitelem, jemuž byl podřízen i Sokol z Lamberka. Odtud zajížděli daleko do okolí, veškerou krajinu uváděli ve svou moc, a činili záhubné vpády hluboko do Rakous šíříce všady před sebou strach a hrůzu. Důkazem toho jest již jméno, kterým Hynka přezvali, jmenujíce ho Suchým Čertem. Násilí nabývalo vždy více převahy, příklad Hynkův nakazoval i jiné, kteří své záští proti druhým se zbraní v ruce mstili, a vždy více náruživostem uzdy se popouštělo. Na Moravě od r. 1400 práva nešla po pět let, vždyť bylo to, jak charakteristicky se o Hynkovi v půhonných knihách praví, „v ty časy, ježto právo v zemi nebylo za Suchého Čerta“.[8])

Než dlužno zase na zřeteli míti poměr, který nastal mezi Joštem a Prokopem od té doby, kdy v Jihlavě byl zavřen spolek proti Prokopovi. Strana krále Sigmunda a markrabího Jošta tak vzrůstala a tak hrozivě se obracela proti králi Václavovi, jemuž věrných ubývalo, že i Prokopovi, až dotud Václavovi věrnému, vidělo se přistoupiti ke spolku, který byl smluven proti Václavovi ještě r. 1400. Avšak brzy již na jaře roku příštího byl Prokop opět na straně Václavově, a zůstal mu již věren i tehdy, když zase Václav r. 1402 od Sigmunda, jehož jmenoval správcem zemským, byl zajat a vězněn. Ale Sigmund zrádným a ošemetným způsobem i Prokopa u hradu Bezděze zajal r. 1402 a do Prešpurka až poslal ve vězení. Když však vláda Sigmundova v Čechách

---

[6]) DB VII. 655, 657, 871, 936, 1047, 1048, 1049, VIII. 115.
[7]) Kniha popravčí pánů z Rožmberka p. 13.
[8]) PK II. 177.

stávala se násilnější, odvrátil se od Sigmunda i Jošt a postavil se v odpor proti němu usiluje také zejména, aby vybavil Prokopa z vazby. Sigmund pak skutečně jsa nucen v květnu r. 1403 vejíti ve příměří s Joštem, propustil bezpochyby tehdy brzy Prokopa z vazby. Rovněž téhož ještě roku uniknul z vězení král Václav.[9])

Než tu třeba uvážiti, proč asi r. 1400 zapsal se i Prokop ve spolek proti králi, v němž také trval po některý čás. Potřebí toho tím více, poněvadž tím objasňují se nám poněkud poměry na Moravě. Král Václav totiž tehdy ustoupiti musil Sigmundovi a Joštovi a povoliti jim tím, že zase dosadil za nejvyšší úředníky tytéž pány, které nedávno před tím sesadil; v rozepři pak Sigmunda a Jošta s Prokopem měl býti Václav rozhodčím. Ale tu netušil sobě Prokop zvláště proto, poněvadž Sigmund i Jošt byli tehdá u Václava IV., který nechtěl zajisté chvíle té s nimi na nové rozstrky vcházeti, a tudíž se Prokop obával, že by král Václav nebyl nestranným. Světla o tom nabýváme z listu Heralta z Kunštatu, který psán jest Joštovi a který zajisté v tuto dobu náleží.[10]) Jošt totiž vzkázal Heraltovi, aby za příměří slíbil za čtyry neděle a aby i jiné pány obeslal, aby také slíbili, a to aby s markrabím Prokopem vyjednal. Stalo se to na vyslovné vzkázání krále Václava, jenž poslal o to ke Prokopovi pana Hanuše z Kolovrat, aby zaručil příměří za čtyry neděle. Od Jošta měl však pan Hanuš uloženo, aby zjednal s Prokopem, by záduší (t. j. zboží duchovenstva) v pokoji bylo a by ho Prokop nedržel, jinak že Jošt na příměří nevejde; rozkaz však králův to nebyl. Prokop však po žádosti Joštově učiniti nechtěl, jakkoliv Hanuš o tom s ním jednal. Když pak Heralt z Kunštatu k Prokopovi přijel a o příměří s ním jednal, za podmínku však dávaje, aby Prokop města ze své moci sstoupil a záduší nedržel, a dokládaje, že Joštem a jím (t. j. Heraltem) nic neschází, rozhněval se Prokop a lál velmi řka: „Měst ze své moci nechci žádnému sstupovati, a záduší všechno chci držeti, všecko, jakož jsem se v ně uvázal, a na to ze své moci chci svým lidem dávati potřebu, a těch požívati a živiti se z nich.“ Na to se tázal Heralt Prokopa řka: „Chceš-li ke králi jeti, já chci s tebou jeti; a pane Hanuši, slyš to, že to učiniti chci.“ Prokop však poněvadž to v přítomnosti posla králova, pana Hanuše bylo, řekl tomuto: „Pane Hanuši, jáť dobře svůj čas vím, kdy jeti mám.“ Heraltovi však tajně řekl: „Jáť nechci jeti, lečbych velmi dobrý kleit měl od krále, a také nevím, proč bych k němu jel, — nebť nevím nic dobrého na té jízdě, a toho se dopraviti nechci, by mě (král) hrdloval, a také tomu rozumím, že by mi král raději vzal než dal, a také slyším, že mě chce zbaviti mého dědictví Moravské zemi, proto se nic dobrého od něho nenaději.“ A tak bylo jednání páně Heraltovo o příměří marno, když Prokop nechtěl na podmínky Joštem nabízené vejíti, ba ani do Prahy o další jednání jeti. Nebylo to však první smlouvání mezi markrabími; již dříve smlouvali je páni moravští v Krumlově, a potom zas pan Puška v Brně, ale při těchto smluvách nechtěl Jošt státi, ježto s nimi nebyl bezpochyby spokojen, kdežto Prokop chtěl na ně přistoupiti i teď, když s ním pan Heralt vyjednával za příměří. Chtěl-li by pak Jošt novou smlouvu, také se Prokop tomu podvoloval,

[9]) Tomek, l. c. 405. sqq. – D'Elvert, l. c. 91.
[10]) Archiv český III. 286.

nejraději však chtěl, aby je smluvili páni moravští s obou stran; než zaručiti ani pod kterým základem slíbiti Prokop nechtěl.

Než přece se musili nějak oba markrabí brzy smluviti, ježto Prokop přistoupil ke spolku s Joštem proti králi Vácslavovi, jemuž teď mnoho nedůvěřoval. Ale Prokop, jak řečeno, dlouho nebyl v přátelství s Joštem, mezi nimiž však zase později r. 1403, když byl Prokop propuštěn usilováním Joštovým z vězení, bylo jasněji. Na poměry však na Moravě neměly všechny smlouvy a úmluvy žádného téměř účinku.

(Dokončení.)

Josef Locatelli, kanovník kostela Pražského a ukázky z jeho spisu o událostech v letech 1780—1800.

Podává *Ferdinand Tadra.*

O důležité a svými hluboko ve veškerý život veřejný zasahujícími proměnami velmi pohnuté době panování císaře Josefa II. a jeho nejbližšího nástupce Leopolda II. posud poměrně málo hlavně u nás pracováno, zprávy domácí z doby té pocházející jsou poměrně též dosti sporé, tak že každý příspěvek nám zajisté vítán býti musí. Kapitulní archiv Pražský chová mezi četnými poklady svými pro historii českou též rukopis (MS. LVIII/7) posud málo známý, nadepsaný: „Manuscriptum seu genuina adnotatio diversarum mutationum in rebus ecclesiastico-politicis sub regimine Josephi II. Imperatoris factarum, pro notitia gratae posteritatis compilata a Josepho Locatelli, S. M. E. canonico et h. t. ecclesiaste (ab a. 1780—1800), z něhož tuto některé zprávy podati chceme. Napřed však budiž něco o životě spisovatele našeho pověděno, pokud se nám co nalézti podařilo.

Jungmannova „Historie literatury české“ (a dle toho Jirečkova „Rukověť“) praví o spisovateli našem, kterýž r. 1786 jedno české kázání tiskem vydal, následující: „Josef Bartoloměj Lokatella, z Klatov, farář v Sukdole, r. 1791 kanovník na hradě Pražském, umřel 1800.“ Ze spisu nahoře uvedeného dají se udání tato poněkud doplniti. V kterém roce se Josef Locatelli — tak se sám píše ve spisu svém — narodil, nemůžeme určiti, stalo se tak asi kolem r. 1745, neb r. 1772 byl již knězem a sice kaplanem v Liboci blíže Prahy, kdež byl tenkráte farářem Josef Stadlmayer. Brzy na to stal se Locatelli kaplanem v Opočně (na kníž. Schwarzenberském panství Postoloprtech), dne 8. ledna 1780 pak jmenován — jsa již sedm roků a čtyry měsíce knězem — fundatistou (capellanus fundatus) v Bošilci na panství Třeboňském, kamž — jak sám praví — dne 15. ledna t. r. za veliké zimy zdráv přijel. Z doby pobytu svého v Bošilci uvádí Locatelli následující pozoruhodnou zprávu. K svátku Navštívení Panny Marie, dne 2. července 1780, pozván byl na pouť do Zálší u Veselí. Zde viděl starodávný na dřevě malovaný obraz sv. Vácslava, ceněný tenkráte na 4000 zl., kterýž prý — jak pověst o něm šla — od několika století v kostele (nejspíše snad v starodávné kapli sv. Vácslava při kostele tom se nalézající) jako drahocenný klenot chován byl.[1])

[1]) Locatelli praví: „Die 2. Julii 1780 invitatus eram Zalschium . . ., ubi vidi in ligno depictam s. Venceslai M. effigiem 4000 flor. detaxatam, quae in supradicto loco ad comitem de Wratislaw spectante solicitissime tamquam preciosissimum ci-

Dne 12. ledna 1783 ustanoven Locatelli za administratora do Skočic (u Vodňan). Po dvě léta byl churav následkem rány jakési v noze, kterouž lékař nedobře hojil. Ulehčení pocítil teprve — jakž praví — když r. 1785 rodiště své Klatovy navštívil, jsa pozván, aby se veliké slavnosti, kterou město pořádalo na oslavu stoleté památky přenesení zázračného obrazu Panny Marie do Klatov, súčastnil a vedle jiných rodáků slavnostní kázání konal. Slavnost ta trvala po tři dni, služby boží a kázaní česká i německá se střídaly. První den sloužil slavnou mši světící biskup a generalní vikář Pražský Erasmus Kriger, kázání české měl farář Kdyňský D. Peterka, německé pak Alexius Peterka, dominikán a t. č. ředitel normalní školy Klatovské. Druhý den sloužil slavnou mši infulovaný praelat kláštera Plasského Coelest. Werner, kázání české měl farář Bělický, Kašpar Barbieri, německé pak administrator Božejovský, Frant. Cerer. Třetí den konečně sloužil slavnou mši kanovník Pražský Jan Goskho ze Sachsenthalu, kázání německé měl farář Čachrovský Josef Giebitz, české pak náš Josef Locatelli. K žádosti magistratu Klatovského dal Locatelli kázání toto r. 1786 v Praze vytisknouti s titulem: „Láska a Milost Marie Panny Klatovské krví se potící atd. přednešená v sprostné chvállořeči v témž král. krajském městě Klatovech dne 12. července r. 1785 od kněze církｋ. Jos. Bartoloměje Lokatelly, vlastence Klatovského."

Dne 18. července r. 1789 jmenován Locatelli farářem v Suchdole (na panství Třeboňském) a brzy na to sekretářem vikariatu Třeboňského. Když pak roku 1790 uprázdnilo se kanovnické místo českého kazatele při kostele Pražském, žádal mimo jiné i Locatelli za jeho udělení a měl na den sv. Václava kázání (probatiku) v kostele na Strahově. Při volbě dne 29. října 1790 zvolen byl sice za kanovníka Mat. Svoboda, farář Poříčanský, ten se však hned po volbě poděkoval, načež zvolen dne 18. ledna 1791 Locatelli, dne 13. února pak slavně installován.

O svém životě pozdějším podává Locatelli ve spisu svém velmi málo zpráv. Pouze o jediné události života svého mluví poněkud obšírněji, totiž o sporu svém s kanovníkem Rychlovským. Tento a někteří přátelé jeho domnívali se, že se Locatelli v jednom kázání svém jeho dotýkal, porovnávaje prý jej s Husem. Někteří přátelé Rychlovského z měšťanů Pražských odebrali se k arcibiskupovi, aby na Locatelliho žalovali. Tento předvolán k arcibiskupovi dokazoval, že nebyl nikdy Rychlovskému nepřítelem, naopak že týž jemu za své zvolení kanovníkem děkovati povinen jest, neb kdyby prý byl ukázal psaní, kterých se jemu před volbou Rychlovského o povaze a způsobilosti jeho dostalo, že by jej kapitola zajisté nikdy nebyla zvolila. Také slova, která Rychlovský na sebe vztahoval, že totiž „Hus lichocením a pěkným způsobem mluvení lid k sobě vábil", nemohou se nikterak k němu vztahovati, poněvadž ne k tomu, aby lichotil, ale aby kázal jest ustanoven, o jeho (Rychlovského) způsobu mluvení pak nikterak se nemůže tvrditi, že by byl pěkný neb vábný, poněvadž prý v řeči hrubé chyby dělá.[2]) Následkem toho upustili Rychlovský i měšťané od obžaloby a prohlásili, že se mýlili.

---

melion iam ab aliquot saeculis asservatur, quia de eadem familia Wratislawiana s. Venceslaus M. originem suam duxisse scribitur." Bylo by žádoucno věděti, chová-li se obraz ten ještě v Zálší a v jakém jest stavu.

[2]) Slova ta uvádí Locatelli německy: „Dann er macht grobe Fehler in dem Vortrage, da er Singularem pro Plurali u. Masculinum pro feminino et vice versa vortragen thut. Fehlerhafter Vortrag aber kann unmöglich eine schöne Sprechart heissen."

Co se smýšlení Locatelliho týče, pozorujeme z obou spisů jeho, že byl upřímný milovník národa a jazyka českého. Dotčené kázání, které měl v Klatovech, dal vytisknouti s četnými poznámkami, vybranými z historických spisův o Čechách jednajících. Znalost dějepisu českého jeví se i v druhém spisu jeho latinském. Vlastenecké smýšlení své vyslovuje v něm na několika místech. Tak na př. při příležitosti, kdy uvádí nová nařízení školství se týkající v roce 1785, praví, že školy následkem takového zařízení buď velmi malý neb pražádný užitek nésti nemohou, jelikož se vše jazykem německým přednášeti má, jemuž přec většina českých žáků nerozumí. Když pak dne 13. března 1793 František Pelzel počal na universitě přednášeti o literatuře české, zaznamenal to Locatelli ve spise svém jako velmi důležitou a radostnou událost, „že řeč česká opět se zvelebuje, kteráž již již zlobou některých rodilých Čechů z království Českého měla vykořeněna a v řeč pouze německou proměněna býti.“ [3])

Tolik shledali jsme zpráv o životě Josefa Locatelliho. Nyní obrátíme pozornost ke spisu jeho latinskému z předu dotčenému.

Máme za to, že Locatelli brzy po svém zvolení za kanovníka paměti o nedávno minulých dobách císaře Josefa II. a sice ze zápisků svých a z jiných ústních i písemných zpráv sbírati a spisovati počal, v kteréžto práci pak až do roku 1800 pokračoval. Spis jeho není ovšem žádná kritická práce historická, leč jen chronologické sestavení událostí a zpráv rozličných beze vší vnitřní souvislosti, jest však pro dobu tu příspěvkem dosti vzácným a pomůckou důležitou. Jsouť zde postoupně uvedeny a svědomitě zaznamenány veškerá nařízení císaře Josefa II. i pozdější, hlavně ona týkající se církve katolické, kostelův a klášterů, jich zrušování a další osudy, vznik a šíření církví protestantských a jich správa, události politické, všeobecné i domácí, dále veškeré změny osobní při kostele Pražském, popsání rozličných slavností a jiných příhod, vůbec vše, co se mu jen poněkud důležitějším býti zdálo. Na některých místech připojil Locatelli své vlastní myšlénky a úsudky o událostech právě vypravovaných. Chceme zde některé zajímavější zprávy, hlavně kapitoly a kostela Pražského se týkající, ovšem v souvislosti, pokud jsme je ve spise Locatelliho nalezli, veřejnosti podati; především o nařízení císaře Josefa strany obsazování místa scholastika kapitoly Pražské a o jednání v příčině té vzniklém.

Dvorním dekretem daným dne 2. února 1787 bylo nařízeno, aby příště kapitola Pražská, jako vůbec veškeré kapitoly metropolitní v Rakousku, sestávala z dvanácti kanovníků, počítaje v to i probošta a děkana, ostatní ka-

---

[3]) Podáváme zde místo z Locatelliho slovně, poněvadž i pro jiného zajímavost míti může: „. . . Potius nostrae Bohemicae gentis amorem et fidelitatem erga regem nostrum contestemur, de cuius gratiosissima ordinatione hodie 13. Martii 1793 in Carolo-Ferdinandea universitate d. Franciscus Pelzel, professor linguae bohemicae, prima vice collegium dedit de litteratura bohemica in praesentia plurium nobilium hospitum et ipsius etiam supremi burggravii comitis Lažansky, comitissae Schlik, d. Caroli Ungar c. r. bibliothecarii plurimorumque adhuc aliorum virorum doctorum etc. Et sic iterato in patria haec lingua reflorescere coepit, quae iamiam per malitiam aliquorum natione Bohemorum penitus sub regimine Josephino et N. S. e regno Bohemiae exstirpari et in linguam pure germanicam commutari debebat. Quam tamen intentatam commutationem si critico spectare volumus oculo tunc illam nequaquam multum pro actuali temporis istius circumstantia admirari possumus, quia nondum Josephini systematis finis erat, vigore cuius omnia susquedeque sub praetextu aliqualis suppositae meliorationis commutabantur ꝛc . . .“

pitoly biskupské pouze z osmi členů, z nichž i generalní vikář i ostatní hodnostáři kapitolní voleni býti mají. Následkem nařízení tohoto měla při kostele Pražském praebenda tak zvaná Sporkova (založená r. 1759 od hraběte Rudolfa Frant. Ant. Sporka, kanovníka archidiakona Pražského kapitálem 30.000 zl.) zrušena, kapitál pak základní fondu náboženskému vydán býti.

Jiným dvorním dekretem daným dne 16. téhož měsíce a roku bylo pak nařízeno, že scholastikem kostela Pražského má býti vždy ředitel normalní školy Pražské, buď si on kněz neb světský člověk („sive ille clericus sive laicus sit"), a že jemu též praebenda scholastikova se všemi příjmy a užitky odevzdána býti má, jakmile by buď následkem úmrtí neb postoupení tehdejšího držitele uprázdněna byla.[4]) Obě nařízení tato vzbudila, jak se mysliti dá, mezi členy kapitoly Pražské, když jim dne 24. února t. r. sdělena byla, veliké rozechvění myslí a byla příčinou nezvyklého odporu a dlouhého vyjednávání, které ovšem žádoucího účinku nemělo.

Toho času byl ředitelem normalní školy Pražské a tudíž vrchním dozorcem škol známý Ferdinand Kindermann ze Schulensteinu. Zároveň uprázdnilo se při kapitole Pražské místo děkana. Kapitola váhala s novou volbou, poněvadž dle obvyklého pořádku měl na místo děkanovo nastoupiti tehdejší scholastik Erasmus Kriger, a podala žádost k císaři, aby budoucí scholastik se spokojil praebendou Sporkovou a aby tím způsobem při kostele Pražském třináct míst kanovnických zachováno bylo. Císař však nedbal žádosti té a dne 19. července 1787 dostalo se kapitole nařízení přímého, aby na uprázdněné místo děkanovo zvolen byl scholastik a praebenda scholastikova aby dána byla Kindermannovi. Totéž nařízení opakováno ještě ostřeji výnosem dne 30. července, žádost pak kapitoly v příčině praebendy Sporkovy úplně zamítnuta.

Dne 21. srpna zvolen tedy za děkana kapitoly Pražské posavadní scholastik a světicí biskup Erasmus Kriger, místo scholastikovo zůstalo však uprázdněno. Zároveň podala kapitola opětnou žádost císaři za zachování třinácté praebendy pro scholastika, leč zase marně. Přísným dekretem císařským daným dne 5. října 1787 s pohrůžkou nařízeno kapitole, aby neprodleně a bez dalšího otálení Ferdinand Kindermann za scholastika byl přijat a jemu praebenda s místem tím spojená k užívání vydána byla.

Kapitola však i nyní ještě váhala a činila co vůbec možno, aby zachránila pravomocnost a samostatnost svou.[5]) Ku konci roku odebrali se nově zvolený děkan kapitolní Kriger s kanovníkem Heritesem jako vyslaní kapitoly do Vídně, aby osobně prosby kapitoly císaři přednesli. Těmto dostalo se již dne

---

[4]) Nařízení toto zní: „Se. Mtt. haben künftig bei jedem Domkapitel, wo die Würde eines Scholasticus bestehet, zur zweckmässigen Verwendung dieser Präbende nach dem Sinn der Stiftung festzusetzen geruhet, dass bei Eröffnung dieser Würde, es sei durch Vorrückung der Dignitarien oder Abgang des Scholasticus selbst, allemal der Oberschulaufseher der diessfälligen Diözes in sothane Präbende dergestalt einzurücken habe, dass da, wo ein Weltlicher diese Aufsicht besorget, derselbe in den Genuss dieser alsdann durch keinen Geistlichen beim Kapitel zu ersetzenden Präbende eintreten solle, wäre aber der Schulenaufseher ein Geistlicher, so habe dieser von selbst zum Kanonikat als Scholastiker zu gelangen." (Sammlg. d. Ges. u. Verordgn. Josephs II. Bd. VII. 1787 S. 260.)

[5]) Locatelli praví: „Contra quam severissimam comminationem et decisionem adhibita sunt omnino omnia possibilia media, demonstrationes, preces, consilia etc. Ast contra torrentem et contra vim mortis non est medicamen in hortis, multo minus in archivio."

2. ledna 1788 rozhodnutí císařského: aby bez další odmluvy jednou pro vždy Kindermanna za scholastika přijali a poněvadž tento za příčinou zaměstnání svého jako ředitel a dozorce škol naprosto času míti nebude, aby povinnosti kanovníka zastával, aby tedy jeho ode vší povinnosti kázání a služeb božích při kostele metropolitním osvobodili, vyjímaje pouze největší svátky a slavnosti.

Když vyslanci kapitolní zprávu o tomto nařízení císařském do Prahy zaslali a gubernium Pražské na tom stálo, aby se vůli císařově zadost učinilo, prosila kapitola aspoň za poshovění, až by se vyslaní její z Vídně navrátili; však již dne 10. ledna dostalo se jí od gubernia přísné výhrůžky: bude-li kapitola ve věci té ještě váhati a neuvede-li ihned Kindermanna v užívání praebendy spojené s místem jemu od císaře uděleným, že kanovníkům veškeré příjmy a důchody zastaveny budou („es wird genöthigt sein, dem Prager Domkapitel alle temporalia zu sperren").

Vyslanci kapitolní, kteří právě v tom čase z Vídně se vrátili, podali dne 8. února v sezení kapitoly zprávu o svém jednání u císaře, tvrdíce, že císař ku konci dobrou vůli ukazoval a že slíbil v záležitosti praebendy Sporkovy a scholastika co možného k prosbám kapitoly učiniti. Však i tato naděje ukázala se býti marnou. Následkem nového nařízení gubernia zemského byl konečně dne 27. dubna 1788, t. j. v neděli pátou po Velikonoci Kindermann ze Schulensteinu od kapitolního děkana Krigera v kostele Pražském installován. Jako obyčejně měl nově installovaný scholastik řeč ke kapitole, v níž mnoho o věrnosti metropolitní kapitoly Pražské povídal. K tomu odpověděl mu děkan asi v tento smysl: „Pravdu díš, že kapitola Pražská vždy Bohu, církvi a králi věrnou byla a zůstala, nejlépe dokazuje to dnešního dne, an tebe ne kanonicky zvoleného, leč z moci císařské ustanoveného mezi členy své přijímá." K tomu pak dodává Locatelli: „Et sic primo primum vulnus et indelebile praejudicium metropolitano inflictum est capitulo."

Dne 10. května 1788 byl nový scholastik do kapitoly uveden. Postavení jeho bylo ovšem zvláštní. Kapitola nepovažovala jej za řádného člena svého, kterýž by měl právo k ostatním hodnostem kapitolním. Poněvadž jim byl bez volby ustanoven, měl býti od dalšího postoupení vyloučen. Téhož roku dne 23. října zemřel kanovník archidiakon Krebs, na jeho místo postoupil kanovník senior Kvis a nikoliv nový scholastik.

Následkem úmrtí archidiakona Krebse, kterýž měl užitky praebendy Sporkovy, nařízeno jest od gubernia zemského, aby kapitál praebendy té náboženskému fondu odveden byl. Veškeré prosby a žádosti zůstaly marny.

Pokoj, který přijetím Kindermanna v kapitolu nastal, neměl dlouhého trvání. Brzy nastaly proměny a vydána jsou nařízení, která vyvolala ještě tužší odpor kapitoly.

Dne 31. ledna 1790 jmenoval císař Josef II. Kindermanna ze Schulensteinu biskupem Litoměřickým, však tak aby i na dále titul a úřad „supremi scholarum normalium visitatoris" podržel. Dne 7. února na to vydáno pak nařízení, aby na místo Kindermannovo za scholastika kapitoly Pražské přijat byl exjesuita Václav Lenhard, toho času ředitel normalní školy Pražské.

Císař, který toho času již nemocen byl, nepřipouštěl nikoho k sobě († 20. února 1790) a proto byly veškeré kroky kapitoly marny. Dne 6. března toho roku nařízeno kapitole, aby Václav Lenhard jako jmenovaný od císaře Josefa II. scholastik v úřad uveden byl a aby jemu ode dne 1. dubna veškeré příjmy a důchody scholastikovy dávány byly. Zároveň nařízeno, aby

užitky praebendy té od času jmenování Kindermanna biskupem až do dne 1. dubna vzešlé do náboženského fondu odvedeny byly.

Proti nařízením těmto podala kapitola odvolání k novému císaři a žádala, aby nově ustanovený scholastik nebyl jí vnucován a aby se spokojil praebendou Sporkovou. Prosbu tuto odevzdali děkan Kriger a kanovník Kvis — kteří oba nalézali se toho času ve Vídni s deputací vyslanou od stavů českých k novému císaři — osobně císaři, od něhož vlídně přijati byli a slib obdrželi, že u věci té co možného a spravedlivého k prosbám kapitoly se učiní. Deputace kapitoly odebrala se také k synu císařovu, arcivévodovi Františkovi, který taktéž svou přímluvu jim slíbil.

Proti všemu nadání vydáno však dne 27. července nařízení, aby jmenovaný od císaře Josefa II. scholastik Lenhard bez dalšího váhání od kapitoly byl přijat, důchody aby jemu od 1. dubna byly vyplaceny a on ihned installován byl. Děkan kapitolní Kriger podal a zaslal proti tomu listy císaři i arcivévodovi, prose jich, aby se ke kapitole milostivě zachovali. Zároveň žádáno gubernium Pražské, aby s provedením nařízení svého poshovělo aspoň tak dlouho, dokud by k novým prosbám děkanovým rozhodnutí císařské nepošlo. Gubernium však k této žádosti nesvolilo, leč hrozilo zastavením veškerých příjmů kapitole, nebude-li jmenovaný scholastik ihned installován. Když pak kapitola ještě váhala, uvedlo gubernium hrozbu svou i ve skutek, nařídivši dne 27. srpna 1790, aby veškeré důchody statků kapitolních kanovníkům zastaveny a zabaveny byly, dokud by kapitola nepovolila a installace vykonána nebyla. Když pak kapitola i vzdor tomu ještě otálela, uložena jí byla dekretem ze dne 8. října 1790 pokuta 1000 zl., kterouž hejtmané krajští z panství kapitolních vybrati měli.

Ještě doufala kapitola v dobrý obrat věci, myslíc, že rozhodnutí císařské ve smyslu žádosti její vypadne. Mýlila se však. Rozhodnutím císařským daným dne 15. prosince 1790 byla žádost kapitoly ve všem zamítnuta, slíbeno pouze, že na příště co se týká vrchního dozorce školního a tudíž scholastika Pražského bude brán caeteris paribus obzvláštní zřetel na členy kapitoly Pražské.

Na základě tohoto rozhodnutí císařského nařídilo gubernium Pražské dne 24. prosince, aby installace scholastika Lenharda ve třech dnech vykonána byla. Kapitola vyslala však ihned ještě novou deputaci — probošta Krigera a děkana Heritesa — do Vídně ke dvoru a prosila gubernium za poshovění až do navrácení obou vyslanců. Gubernium svolilo k tomu sice, nařídilo však, aby ihned, jakmile děkan kapitolní z Vídně se navrátí, installaci Lenhardovu vykonal. Tak se i stalo. Dne 30. prosince vrátil se děkan Herites z Vídně a hned následující den na to, totiž 31. prosince byl od něho scholastik Lenhard installován. „Atque sic iam alterum vulnus lethale sensit capitulum“ dodává Locatelli.

Podali jsme tuto dle zpráv spisovatele zajisté věrohodného věrný obraz jednání, které vzniklo za příčinou nebývalého dříve zasahování moci světské v práva kapitoly kostela Pražského. Nyní chceme ještě dle téhož spisu ukázati, že již ku konci předešlého století mezi kanovníky českými a německými panovala jakási řevnivost v příčině zachování rovného počtu hlasů v kapitole, vyvolaná a vyslovená tenkráte zřejmě od menšiny kanovníků německých. Stalo se tak v čase uprázdnění stolice arcibiskupské po smrti arcibiskupa Antonína Petra Příchovského († 14. dubna 1793).

Dne 3. srpna 1793 zvolen byl za děkana kapitolního archidiakon Warlich z Bubna. O uprázdněné místo kanovníka „regiae collationis“ (canonicus

regius) hlásili se následující kandidati: 1. Karel Tuka, děkan Postoloprtský (probatiku měl již 13. ledna v kostele Strahovském); 2. Caroli, farář Žitenický (probatiku měl 18. srpna v kostele u Karmelitánů); 3. Václav Rokos, farář v Tejně na Starém městě Pražském (probatiku měl 1. září v kostele Strahovském); 4. Jan Rychlovský, farář Opočenský (probatiku měl 15. září na Strahově). Kapitola měla z nich tři kandidaty navrhnouti, z nichž císař jednoho kanovníkem jmenovati měl. Při volbě dne 4. října 1793 navrženi byli od většiny následující kandidati: na prvním místě Rychlovský, na druhém Tuka a na třetím Rokos. Proti této volbě podal však kanovník Chlumczanský jménem svým a ostatních kanovníků německých (byliť to: častojmenovaný scholastik Lenhard, Hain, Schmid a Pallas) protest sepsaný jazykem německým („in idiomate germanico, quod hucusque in capitulo factum non fuit“ dodává Locatelli) a odepřeli podpis svůj k volbě vykonané, uvádějíce mimo jiné důvody i ten, že by následkem volby té počet Čechů na úkor Němců příliš vzrostl, — byloť by dle toho sedm Čechův a jmenovaných pět Němců. Doufali také u věci té v přímluvu arcivévodkyně Marie Anny, abatyše ústavu šlechtičen na hradě Pražském, která sobě byla za zpovědníka kanovníka Pallase vyvolila. Avšak arcivévodkyně odepřela přímluvu svou, nechtějíc zasahovati v záležitosti jí úplně cizí.

Teprve v lednu 1794 přišlo rozhodnutí císařské a sice v ten smysl, aby kapitola novou volbu vykonala, poněvadž se z protestu menšiny souditi dalo, že při první volbě nebyli všichni členové kapitoly, jak předepsáno jest, řádně svoláni a přítomni. Dne 10. ledna sešla se tedy opět kapitola a děkan oznámiv veškerým kanovníkům nařízení císařské žádal všechny přítomné, aby první volbu, kteráž řádně vykonána byla, obnovili a spis podepsali. Menšina opět odepřela tak učiniti a podala zvláštní svůj návrh císaři, kterýž rozhodnutím ze dne 1. března 1794 na uprázdněné místo kanovníka ustanovil děkana Postoloprtského Karla Tuku, kterýž od obou stran na druhém místě byl navržen. Koho menšina na prvním místě navrhovala, nenacházíme poznamenáno; nejspíše to byl čtvrtý kandidat Caroli, farář Žitenický. „Et sic finita lis erat, quae vero nullo solido firmabatur fundamento“ dodává Locatelli.

Ku konci podáváme seznam jmen protestantských duchovních (praedicantii) vyznání helvetského i augšpurského z roku 1789, jak je Locatelli ve spise svém uvádí. Jsouť to skoro veskrze osobní jména uherská, z nichž některá u nás se posud zachovala.

Confessio Helvetica:

Superintendens Helveticae confessionis fuit D. Samuel Szütsch natione Hungarus et actualis assessor Helvetici consistorii Viennensis. Helvetica dioecesis ejus in tres districtus, nempe Pardubicensem, Pragensem et Chrudimensem divisa fuit.

1. Pardubicensis districtus.

Senior: Ladislaus Baka.

Praedicantii vero in communitatibus fuere:

Boschinae	(Bošín)	in dominio	Krzinecensi	d. Joannes Schallay.
Bukowkae	(Bukovka)	„	Pardubic.	„ Michael Vitzenz.
Chlebae	(Chleby)	„	Poděbrad	„ Stephan. Bereri.
Chwaleticzii	(Chvaletice)	„	Zděchovice	„ —
Horzatewii	(Hořatew)	„	Poděbrad	„ Ladislaus Baka.
Krakowanae	(Krakovany)	„	Pardubic.	„ Andreas Szego.

Libitzii	(Libice)	in dominio	Poděbrad	d. Moses Tardy
Liebstat	(Libštat)	„	Kumburg	„ Joan. Czomor.
Lissae	(Lisá)	„	Bolesl.	„ Steph. Rimani.
Semtiechii	(Semitěš)	„	Suschitz (Žehušice)	„ Joan. Lazay.
Wellenitzii	(Velenice)	„	Poděbrad.	„ Joan. Miklosch.

2. Pragensis districtus.

Senior: Joannes Turoczi.

Krabschitzii	(Krabčice)	in dominio	Raudnitz	d. Joan. Turoczi.
Kschellae	(Kšely)	„	Czernokostelec	„ Samuel Szeremley.
Letschitzii	(Ledčice)	„	Raudnitz.	„ Georg Tazekasch.
Libischii	(Libíš)	„	Obrziství	„ Joan. Wegh.
Morawetzii	(Moraveč)	„	Czerweno-Řečic.	„ Joan. Szalatnay.
Nebuzelii	(Nebužely)	„	Brzezno	„ Samuel Kaposchi.
Soběhrad	(Soběhrdy)	„	Konopišt	„ Thomas Kowacz.
Wtielnae	(Vtelno)	„	Melnik	„ Petrus Sikora.
Wysoka	(Vysoká)	„	„	„ Samuel Szütsch.

3. Chrudimensis districtus

Senior: Joannes Brzeznay.

Borowae	(Borová)	in dominio	Poličzka	d. Paul Szenmartony.
Buczinae	(Bučina)	„	Litomišl.	„ „
Czermae	(Čermná, Rothwasser)		Landskron	„ Steph. Szeremleÿ.
Czernilau	(Černilov)	„	Smiřic.	„ Emericus Cziser.
Dvakaczowitz	(Dvakačovice)	„	Rositz.	„ Stephan. Iwany.
Hradischt	(Hradiště)	„	Nassaberg.	„ Mich. Gal.
Kloster	(Klášter)	„	Opočno	„ Mathaeus Batscha.
Kraunae	(Krouna)	„	Richenburg	„ Petrus Molnar.
Loschitz	(Lozice)	„	Chraustovic	„ —
Motschowitz	(Močovice)	„	Tupadly	„ Beniamin Kisch.
Prosetsch	(Proseč)	„	Neocastri (Nový Hrad)	Stephan Gal.
Sasawae	(Sázava)	„	Polná	„ Nicol. Toronaÿ.
Slaupnitzci	(Sloupnice)	„	Litomišl.	„ Andreas Akosch.
Swratauch	(Svratouch)	„	Richenburk.	„ —
Teleczii	(Telecí)	„	Polička	„ Samuel Galamboschÿ.
Wellim	(Velim)	„	Poděbrad	„ Joan. Brznaÿ [sic].

Universim 36.

Confessio Augustana:

Superintendens Augustanae confessionis: Stephanus Leschka.

Seniores: Joannes Borott et Samuel Rutkaÿ.

Czernilau	(Černilov)	in dominio	Smiržicz	d. Joann. Cžonka.
Habrae	(Habří, Habřina)	„	Liběšic.	„ Joan. Boroth.
Hermanseiffen	(Sejfy)	„	Wildschütz	„ Joan. Hönicka.
Humpoletzii	(Humpolec)	„	Heralec,	„ Samuel Rutkaÿ.
Kowaneczii	(Kovanec)	„	Skalsko	„ Daniel Korbelly.
Krabschitzii	(Krabčice)	„	Raudnitz	„ Stephan. Leschka.
Kreutzbergae	(Krucenburk)	„	Polna	„ Ladisl. Tomka.
Krzischlitzii	(Křeslice)	„	Starkenbach	„ Paul Zelenka.
Oppatowitzii	(Opatovice)	„	Krchleb (Čáslavsko)	„ Johan. Michnay.
Trnawkae	(Trnavka)	„	Zdiechowitz	„ Steph. Kalmar.

Pragae duae communitates confessionis Augustanae reperiuntur, quarum una bohemica habet praedicantium Mathiam Markowitz, altera germanica Joannem Christianum Götschel.

Universim 12.

Loučíme se zatím se spisem, dle ukázek tuto podaných zajímavým, v naději, že se nám snad časem naskytne příležitost, ještě jiné zprávy z něho čtenářstvu sděliti.

Snahy Jesuitův o navrácení se do zemí král. Českého po roku 1618.

Sepsal *Tomáš Bílek.*

(Dokončení.)

Co pak z Nizozemska protivníci naši dokazují na nás? Jediné to, což počestného a chvály hodného jest. Myť o ničemž jiném vědomosti žádné nemáme: lečby měli nějaké lži, nějaké tlusté, smrduté, za něž by se již i•ti sami, ježto je nejdříve mezi lidi roztrousili, ač oni nikda se k tomu dokonale znáti nechtějí, styděti musili. Jakož pak to vůbec vědomé a známé jest, že sama vrchnost ta, pod níž měli se jesuiti takových neřádných věcí dopustiti, je v tom náležitě zastala a výmluvné měla. Jakož pak i páni stavů pod obojí království Českého mohou se v tom sami dobře upamatovati: že když na onen čas v království Českém vůbec vzešel veliký křik o nás, anobrž i zvláštní knižka o tom vydána byla proti ctihodným otcům, jakž se v ní tak titulují, tovaryšstva Ježíšova, v níž dokládalo se i toho: kterak by v Praze v kolleji jejich veliká summa a zásobení rozličné municí vojenské podle nemalého počtu vojákův v ní ukrytých nalézti se měla, s nimiž umínili města Pražská i celou vlast jich ztéci a sobě podmaniti; taková daremní a jízlivá pověst a obvinění jich zvláštním týchž pánův stavův a hodnověrným vysvědčením ponížena, a lež ta na světlo vynešena jest. Mohouť odporníci naši takové a těm podobné věci tak dlouho nám okolo uší otloukati, jak dlouho budou sami chtíti. Ale nechť vědí při tom o jesuitích také konečně to: že oni, díky bohu, tak choulostiví a ženkylové nejsou, aby pro katolickou víru a poslušnost papeži povinnou něčeho přetrpěti a vystáti nemohli, byť pak měli i tu časnou smrt podstoupiti. K tomu ani tak nesmyslní nejsou, aby měli sobě to, co by se jim pro příčiny ty odporného kdy přihodilo, k hanbě a k lehkosti pokládati; ale ani takové nevděčnosti nevědí do sebe, aby ze všeho toho pánu bohu, jako za ňáký zvláštní dar a milost, děkovati a jeho oslavovati neměli.

Dále stěžují sobě do nás páni stavové pod obojí, že jsme proti majestatu císaře Rudolfa i proti společnému strany pod jednou a pod obojí porovnání od téhož císaře potvrzenému těžce se provinili v tom: když jsme stranu pod obojí na kázáních i v spisích našich vůbec vydaných směle haněli, kaceřovali a spasení věčného odsuzovali. Při tom však in specie nedokládají nic, kdy, od koho, a kde komu z nich se co toho dálo a jakými slovy formálními taková hanění se pronášela. Myť sice nevíme tuto co jiného sobě pomysliti, nežli to, že jsou sobě stavové pod obojí ty staré šrámy zase poznovu zdělali a zjitřili, chtějíce pronésti na sobě tou měrou nechuť a nelibost, proto, že bychom je kacíři jmenovati a naříkati měli, jakž výše při pátém punktu o tom dotknuto. Ale neuznáváme toho za žádnou potřebu s tou věcí déleji se zaneprážňovati; poněvadž toho žádný říci nemůže, aby v dotčeném majestatu to bylo zapovědíno, jakož pak nemůže býti zapovědíno lidi ty kacíři jmenovati, kteříž přijavše jednou svátost víry, potom od víry katolické církve odpadají, a jí urputně a tvrdošijně opomítají. Co se výkladu téhož majestatu dotýče, snad domnívají se páni stavové pod obojí, že nás tu něčím podstatnějším trefí, poněvadž praví, že slovům v témž majestatu

doloženým stranný a odporný výklad činíme, a cizí smysl, jakoby se týž majestat na lidi poddané JMC. komorní, a klášterské neb duchovní, též stavův pod jednou nevztahoval, jemu dáváme. I ačkoli my o tom žádné vědomosti nemáme, aby kdo z nás jmenovaný majestat ex processo schválně a vejslovně v čem vykládati, a o něm jaký soud a ortel vynášeti chtěl; poněvadž ta věc k nám a ku poddaným našim, jichž jsme my v Čechách dosti na mále měli, velmi na skrovně patřila a se vztahovala. A ani v tom nemůžeme se nijakž upamatovati, zdali kdy kopie aneb přepis takového listu v našich kollejech vidín byl. Ale s tím se vším, byť pak krásně i něco toho od koho z nás se stalo, a takový výklad témuž majestatu, jakž páni stavové pod obojí zpravují, dáván byl: protoliž mělo hned celé tovaryšstvo naše z království Českého vypovídáno a vyháníno býti? Předně zajisté, byť třebas takový výklad falešný a stranný od koho se stal, měltě býti dotčený omyl připsán toliko osobám některým, a ne, aby jiní lidé nevinně za to těžce vypíjeli a pokutu podniknouti musili: nýbrž náleželo, aby se ta věc pořadem práva před vrchností s dodatkem vyhledala, a potom teprva výpovědí spravedlivou rozeznána a podělena byla; poněvadž jmenované vrchnosti povinnost to s sebou přináší, smyslu pochybnému a zatmělému práva některého vlastní výklad dávati. A tou měrou náleželo tak dobře pánům stavům pod obojí (neb oni v při té ne soudcové, ale toliko strana jedna jsou), jako i jesuitům, aby se byli dotčené vrchnosti v tom k spravedlivému rozsudku poručili, a vlastního výkladu téhož majestatu očekávali odtud. A byť třebas i před pořádným soudcem všecko to vyřízeno a místě postaveno bylo, tak že by dotčený našich výklad byl shledán v tom, že by patentu jich čelil na odpor: s tím pak se vším s těžkostí by se nalezl snadně tak tuhý a příkrý soudce, kterýž by pro samotné pochybného práva neb artikule některého zlosování, což se lidem učeným nikoli nezapovídá, neostýchal se stranu vinou tak těžkou pokutou vypovědění ven z země stížiti. Ale milý bože, jak mnohonásobní a sobě odporní i naskrze netrefní výkladové a smyslové těchto nebo onýchno artikulův sbíhají se netoliko v akademiích aneb po školách mezi muži učenými, ale i v spisích jejich vycházejí na světlo. Kdo však tedy k tomu radil aneb za to měl, aby k nim oč toho s tak těžkým a přísným trestáním přistupovati se mělo? Což by běželo takovou měrou mnohým juristům, ba mnohým theologům o jejich čest i hrdlo, kdyť by všech svých výkladův a glossování nemotorných neb stranných tak perně zažívati a odbývati musili? Naposledy, což nejpodstatnější věc jest, neprokázali a ani dosavad ještě neprokazují toho páni stavové pod obojí ničímž, že takový stranný výklad náš jakož samým slovům, tak ovšem předsevzetí a mínění ustanovitele téhož práva neb majestatu na odpor čelí, a s nimi se nesrovnává. Předně, poněvadž pánův stavův pod obojí smysl neb zdání v tom všechněm stavům království Českého daném majestatu nikdež výslovně dostavený se nenachází; ježto podle obecného všech lidí a učitelův o právích zběhlých soudu neb mínění všecka taková privilegia a majestatové, kteréž se k třetího člověka ujmě a zkrácení vztahují, velmi ouzce a skrbně vykládána, a ne skrze něčí případné důmysly a konsequencí prostranné natahována a rozšiřována býti musejí. Ano i sám rozum to s sebou přináší, že jak král CJM., tak ovšem ani stavové katoličtí téhož království nikda nemyslili na to, a nechtěli sobě tím majestatem

tak velikého zkrácení a ujmy v svobodě své činiti, leč by byli tu věc zřejmými a vejslovnými slovy v něm doložili a vyjádřili, totiž: aby dotčení stavové pod obojí měli tu dokonalou moc, svobodu a právo na gruntech a půdě všech pánův katolických, buď že by ti byli duchovní neb světští, pro vykonání náboženství jich pod obojí chrámy stavěti, katoličtí pak stavové aby proti tomu jaké odměny podobné očekávati, aneb na něco toho potahovati se nemohli. Naposledy jmenovaní páni stavové pod obojí znají se k tomu v apologii své sami, že častořečený majestat nebyl od JMK. nikde tak vykládán, jakž jsou oni sice toho se nadáli a sobě přáli. Nebo mezi jinými věcmi praví tam takto: Že JMC. v jednom svém psaní těžce jim to vyzdvihuje, že by od nich dáleji, než majestat a porovnání na to mezi stranami pod jednou a pod obojí učiněné propůjčuje, saženo bylo. Co se pak těch obou kostelův v městech v Hrobě a v Broumově, též trestání neposlušných poddaných klášterských z města Broumova dotýče, to obé, jakkoli stalo se, že jest se na spravedlivé poručení JMC. stalo. I pročež tedy pánům stavům pod obojí, ježto v té při nejsou žádní soudcové ale toliko strana jedna, ten jesuitský majestatu jich výklad jest tak naskrze odporný, anobrž dle zdání jejich vypovědění z země hodný; an sami přiznávají se k tomu ač proti vší své vůli, že se s vůlí a s míněním JMC. dařitele téhož majestatu srovnává. Ať o tom již mlčím, že často jmenovaný majestat jest na císaři Rudolfovi slavné paměti pouhou mocí vymožen a vynucen, aniž ode všech, jimžto náleželo, zouplna podepsán: načež sami v apologii své naříkají, a my také na díle málo výše v třetí kapitole toho jsme dotkli. Podobně jest i s tím mezi oběma stranami učiněným porovnáním. Má sice ono na oko zřetel a zámysl takový, jakoby pro samé toliko obecného pokoje a svornosti zachování bylo nařízeno: ale v skutku a v pravdě stavové pod obojí jdou v něm na to, aby katolické kněžstvo ze všech jich far a kollatur dokonce vybyti a vyloučiti mohli; katoličtí pak stavové aby proti tomu ničehož toho učiniti moci nemohli. Jak pak jest to slušné a spravedlivé, a zvláště při lidech těch, kteříž před tím v království Českém žádného práva aneb privilegium, ba hned ani žádného místa a přístupu svobodného k takovým věcem neměli, míním tu pikharty a kalvinisty, to může každý při sobě sám snadno posouditi. — Již zatím přistoupíme k třetímu dílu stížností a nářkův stavův pod obojí, v němž praví o Jesuitích takto: „Že jsme tím výkladem našim stranným majestat hrubě zlehčili a protrhli; že jsme důstojnost a mocnost královskou v Čechách zlehčovali, zjevně to mluviti směvše, že by JMK. jim stavům pod obojí, věrným poddaným svým, takového majestatu v příčině náboženství bez povolení biskupa římského dávati nemohl; an týž biskup nad nimi stavy, mnohem pak méně nad králem a pánem jejich žádné vrchnosti a panství nemá.“ Ale nechť páni stavové pod obojí tuto maličké strpení mají a pomyslí i vyrozumí právě a dokonale mínění našemu o té vší věci. My nehádáme se s nimi ani s žádným jiným o to nic, co jest nebožtík císař Rudolf vysoce slavné paměti o způsobu tom, v němž nalezal se tehdaž, když jest od stavův pod obojí se všech stran násilnou mocí otočen a jakořka obležen byl, pro uvarování většího zlého jim od sebe dáti aneb povoliti mohl. Nemáme ani na to pozoru neb ohledu naprosto žádného,

že někdo z nás tuž věc se všemi okolnostmi tak ostře a bedlivě vyzpytovati a soudem svým rozvrhnouti mohl. Ale když o věci té samé beze všech všudy takových okolo stojících případností mluvíme, tedy mínění naše dokonale jestiť toto: že všecky takové věci, kteréž se náboženství dotýkají, přede všemi jinými nejdříve vlastní osobě biskupa římského, jakožto vrchnímu zprávci církve zde na zemi a soudci všelikých zporův a bludův z strany náboženství přináležejí, tak že způsob a běh téhož náboženství bez jeho vědomí a povolení nikdež nemá a nemusí měněn a jinačen býti; jakž to již nahoře v kapitole čtvrté od nás ukázáno jest. Jakož zajisté žádný z knížat a mocnářův světa nebude toho v zemi své trpěti, kdyby duchovní prelati jim v nich v věcech politických nějaké vyměření a rozsudky činiti chtěli: touž měrou tedy mnohem méně jest i světským knížatům a vrchnostem svoboda a povolení jaké dáno k tomu, aby oni v příčinách náboženství křesťanského se dotýkajících vlastní svou mocí něco nařizovati aneb jinačiti měli. Neboť to přináleží toliko vrchnímu soudci, totiž papeži neb biskupu římskému. Tím pak nemůže nic nám žádný vycházeti a říci: že tak dobře jmenovaný císař Rudolf, jako i jiní předešlí císařové křesťanští o té církevní moci prelatův duchovních, obzvláště pak římského biskupa, neměli vědomosti žádné, aneb věděliliž o ní co, že jsou se jí zhostiti chtěli; poněvadž jak oni sami tak předně i ti nejstarší učitelé církevní o tom dostatečné vysvědčení činí. Tak zajisté mluví o tom onen císař Konstantin Veliký vůbec k biskupům: Bůh za kněží vás zřídil, a dav vám moc, abyste i nás soudili; pročež my od vás budeme právě a spravedlivě souzeni, vy však od lidí odsouzeni býti nemůžete. V tentýž smysl píší oba dva císařové pospolu, Theodosius a Valentinus, do sboru efezského a vyznávají to: že není slušné ani náležité, aby ten, kdož do řádu biskupského nepřináleží, v jednání a věci duchovní míchati se měl. Podobně císař Honorius v jednom listu k císaři Arkadiovi dokládá slov těchto: Jim (totiž biskupům) sluší věci božské vykládati; nám pak náboženství poslušně povolovati. A císař Justinianus tou měrou mluví: Když která duchovní pře aneb jednání se vyskytne, nemají se úředníci a soudcové světští ujímati jí; nýbrž povinni jsou nábožní biskupové podle vyměření kanonův a statův duchovních tu rozepři porovnati, a k místnému vyřízení přivésti. V ten téměř smysl mluví o tom i císař Basilius v osmém sboru neb synodě. A sv. Ambrož velmi pěkně o tom napsal: Co jest počestnějšího a slavnějšího a chvalitebnějšího, jako aby císař synem církve se jmenoval, což ovšem beze všeho hříchu říci se může; nebo dobrý a šlechetný císař jest v církvi, ale ne nad církev, a takový pobožný vyhledává pomoci církve, ale na odpor se jí nepostavuje. A na jiném místě mluví k císaři takto: Císaři, jáť tebe tím nikoli neobtěžuji, abys ty se domnívati chtěl, jakobys nad božskými neb duchovními věcmi moc nějakou měl. Nevypínej se v srdci svém, nýbrž chceš-li déleji kralovati, tedy bohu poddán buď. Palácové náležejí císaři, ale kostelové kněžím. Císař má právo a moc nad zdmi městskými, a ne aby služby a pocty božské zpravoval aneb v nich rozkazoval. — Zřetelně pak mluví o tom Jan VIII. papež: Co se náboženství tkne, náleží císaři učiti se, a ne jiné jemu vyučovati. On mocí vejsad a privilegií svých má v svém opatrování obecná práva a regiment, jehož dosáhl od boha. Z té příčiny nemá býti nevděčný za taková dobrodiní, a bráti před sebe něco proti vyměření nebeského řádu;

*

nebo boží vůle byla ta, aby kněží vykonávali to, což v církvi vykonávati sluší, a ne vrchnosti světské, kteréžto, jsou-li věřící, bůh zvolil je k tomu, aby byli kněžím poddáni. A nemá se žádného cizího práva aneb služby neb povolání, kteréž jinému náleží, ujímati. Nechť se také nikda tak daleko nevytahuje a nevychyluje z mezí úřadu svého, aby nebyl docela stržen od toho, kterýž všecko všudy nařídil a ustanovil. — Odkudž již patrně znáti se dává, že takový smysl bludný, jakoby totiž papež, pokudž se náboženství dotýče, žádného práva ani moci neměl nad žádným křesťanským a katolickým potentatem, má a musí od každého z nich hrubě vzdálen býti. Nebo jestliť ovcí Kristovou, tedyť bez pochyby také o tom věděti bude, kdo by byl nejvyšším pastýřem zde na zemi nad celým ovčínem Kristovým: a tou měrou také v příčinách těch, kdež se víry tkne, nebude moci zpečovati se ničehož toho, což se mu slušného a náležitého v tom poroučí a nařídí.

Ale páni stavové pod obojí vždy přece jistí to a praví: že papež nad nimi žádné moci neb práva nemá, protože oni ho dle vyměření náboženství jich naprosto za toho neuznávají. Ale v tom se mýlí velice, poněvadž neřku-li všickni právě věřící, ale i sami odřezanci a kacíři, kteříž křtu svatého došli, a k církvi křesťanské jednou přivtěleni jsou, buď že oni chtějí neb nechtějí, tedy vždy přece jurisdikcí a mocí církve, a tou měrou i římského biskupa, jakožto toho, jenž od samého Krista pána za hlavu církve ustanoven jest, beze vší pochybnosti poddáni jsou; nebo kterakby byl apoštol sv. Pavel onoho Xymena a Alexandra, kteříž dobré svědomí potratili a zhynuli u víře, skrze duchovní kletbu, mohl vydati satanu v moc, aby učili se nerouhati, kdyby církev jim v ničemž rozkazovati nemohla? Kterakby byl mohl dáti do klatby toho, kterýž jiné evangelium kázal? Pročby byl sobě přál, aby ti byli odevzdáni od společnosti církve, totiž skrze klatbu a kázeň duchovní, kteříž bratří učeníni falešným kormoutili neb nepokojili? — To také potýká se s právem všech národů, aby zběhlý člověk proto samé sobě svobodný byl, když by k svému dědičnému pánu zase se navrátiti nechtěl. Aneb aby nejvyšší neb hejtman vojenský na vojáka svého nemohl nikda víceji sahati, kterýž nad praporcem jeho zradil? aneb aby zpronevěřilý proto zpronevěřilosti své osvobozen býti měl? A protož páni stavové pod obojí jakkoli na ten čas odvrátili se od náboženství katolického, chtějte oni neb nechtějte, vždy přece jsou moci duchovní biskupa římského poddáni, a nemohou s právem hlav svých z toho sklonu vytáhnouti a moci jeho zniknouti.

Toto vidělo se nám dáti za krátkou odpověd pro dokázání neviny naší a zvelebení pravdy na patent pánův stavův království Českého pod obojí proti nám vydaný, a nářky ty, kteříž se nám v něm přičítati chtějí. Jestli by pak protivníci naši chtěli se domýšleti o nás, že jsme se k nim v tomto spisu našem příliš zhruba a nešetrně chovali: mohou také pomysliti přitom i na sebe sami, jak jsou oni s námi neřkuli slovy, alebrž i skutkem zacházeli a nakládali. My pak pro dokázání na ně toho, že, co jsou koli proti nám do toho patentu svého vložiti a vepsati dali i také skutečně učinili, to vše naskrze neslušné a nespravedlivé jest, pravdy nijakž jsme zamlčeti a zatajiti nemohli. K tomu také nepsali jsme na žádného žádných outržek a pomluv, ale toliko ty, které se nám nespravedlivou měrou připisovali, s sebe jsme svedli. Mezi tím prosíme boha

všemohoucího celým srdcem, aby on našim protivníkům rozumu dobrého neb zdravého, milosti své bohaté, časného pohodlí a po dokonání života vezdejšího věčného spasení uděliti ráčil. Nebo odstup to daleko od nás, abychom my proto odpůrcův našich nenáviděti měli, jakobychom pána našeho Ježíše Krista přikázání, kdež dí, milujte nepřátely vaše, naplniti nemohli. Čehož račiž milostivě uchovati nás milosrdenství toho, jenž visev již na kříži ta slova propovědíti ráčil: Otče, odpusť jim, neboť nevědí, co činí. Čímž on nás také poroučel tomu, abychom i my o takových nepřátelích říci mohli: Pane, odpusť jim, neboť sami nevědí, co mluví!"

Apologii tuto, již Jesuita P. Adam Tanner, professor scholastické theologie ve Vídni, r. 1618 sepsal a rozmnoženou vyvrácením nových výčitek Jesuitům činěných roku 1619 v Ingolstadtu tiskem avšak beze jména svého vydal, hleděli Jesuité po všech zemích rozšířiti.

Jiné spisy zastávající Jesuity.

Obvinění Jesuitů stavy král. Českého pod obojí snažil se též vyvrátiti P. Joannes Argentus, který předtím provincii Českou a potom Polskou řídil, spisem l. 1620 v Krakově tiskem vydaným a králi Polskému Zigmundovi věnovaným. (Joan. Argentus de rebus Societatis Jesu c. 17. & seq.)

Mimo to ujal se věci Jesuitův z Čech vypověděných Kevenhiller (Kevenhill. Annal. Ferdin. IX. pag. 121), pak Julius Bellus (In Laurea Austriaca L. II. a pag. 43) a konečně Vilém hrabě Slavata, jenž žaloby od Jesuitův odvesti se snažil l. 1620 spisem latinským, českým a německým, který však nikdy u veřejnost se nedostal, poněvadž prý tomu tehdejší rozbroje politické i náboženské ještě překážely.

Spis Slavatův, jehož obsah jesuita Schmidl v histor. Soc. Jes. provin. Bohemiae par. III. pag. 142—151 obšírně uvádí, čelil hlavně proti novým spisům, jimiž protivníci Jesuitův obranu jejich důvody zamítali; zvláště pak vyvracel spis od jakéhosi lékaře pod jménem Beata Modestina v Praze uveřejněný, v němž tento Jesuitům vytýká, že oni jsou hlavními původci povstání v Čechách, a za svědka toho uvádí Slavatu samého, který prý po svém vyhození z okna hradu Pražského veřejně vyznal a na to si stěžoval, že vina všech pohrom a všeho toho neštěstí nikomu jinému přičísti se nemůže, než toliko Martinicovi a Jesuitům, kteří jediní sousto to Čechům nadrobili. Pisatele tohoto spisu nazývá Slavata hanebným štěkavcem dokládaje, že brzy potom boží pomstou byl zastížen; neboť prý mu za živa katem nejenom ruka, která tak hanlivě o Jesuitech a o něm psala, uťata, nýbrž i jazyk, v němž zlolajičnost sídlela, vyříznut, pak hlava sťata a s kusem jazyka na věži mostské proti kollegiu jesuitskému přibita, tělo pak jeho rozčtvrceno, na kolí vztrkáno a na veřejných cestách kolem Prahy rozestaveno bylo. Z čehož všeho patrně vysvitá, že Slavata i Jesuité doktora Jesenského z Jeseného za původce onoho spisu pokládali. — Konečně odporoval spis Slavatův spisu německému, vydanému r. 1619 v Praze, v němž se Jesuité rozličných zločinův a neřestí obviňují, jako: že Jesuité denně u dvora proti evangelíkům krále popuzovali, aby všecka starobylá a zá-

kladní práva, zřízení zemská, privilegia, výsady a zvláštnosti jak království Českého, tak i zemí k němu přivtělených, až i svobody náboženství evangelického provozování a tak majestat slavný císaře Rudolfa z kořene vyvrátil; že Jesuité v Chomútově, v Mostě a v Kladsku byli původci nevinného krveprolití a všeho neštěstí, jež města ta zastihlo; že hraběte Slavatu k tomu pohnuli, aby v Hradci Jindřichově přísná nařízení proti akatolíkům vydal; že vrchnosti katolické kázáními svými bouřlivými ustavičně ponoukali, aby s poddanými svými, protože k náboženství jich dobrovolně přistupovati se zpěčovali, tyransky nakládaly; že i potupnými komediemi, jako i na den božího těla při processí své divnými paškvily a malováními ohavnými všecko nejhorší o straně a náboženství pod obojí mluvívati, psávati a malovati směle a svobodně se neostýchali; konečně že Jesuité v kollegiu Pražském nemravně žili, neboť prý tam v prvém patře v oratoriu samého rektora nalezeny byly dvě sesle s několika polštářky, upravené pro ženy k porodu pracující a pro babičky, v nichžto prý Jesuitův milenky a dámy k porodu se mající, obdrževše odpuštění hříchův, sedávaly; což prý se krásně se slibem čistoty Jesuitův srovnávalo. K vyvrácení tohoto hanebného podezřívání mravnosti Jesuitův uvádí Slavata, že rektor kollegia Pražského neměl žádného zvláštního oratoria, nýbrž že místnost ta, v níž ony sesle se nalézaly, byla upravena za chorobinec (valetudinarium) pro Jesuity, kteří věkem neb nemocmi sešlí již vycházeti nemohli (Schmidl, hist. Soc. Jes. prov. Boh. par. III. pag. 150).

Ve všech těchto spisech Jesuity zastávajících poukázáno bylo přede vším k tomu, že Jesuité nevinně a proti všemu právu ze země království Českého mandatem direktorův vypověděni byli. Neboť ač mandat onen jménem všech stavů království Českého vydán byl, přece že jisto jest, že jenom několik utrakvistů, nejúhlavnějších to protivníků tovaryšstva Ježíšova, bylo původem vypovědění a vyhnání Jesuitův. Ostatně prý neměli stavové pod obojí a direktorové žádného práva ani moci, po které by s Jesuity tak nespravedlivě a neslušně nakládati mohli, jak se mandátem stalo; právo také že měl jediné král aneb ti, jež král za své nepřítomnosti v království zástupci svými ustanovil; mimo to že nebyli Jesuité z obvinění ani vyšetřováni ani odsouzeni, a z toho ze všeho že jest patrno, že mandat onen nemohl míti žádné váhy ani platnosti.

Z příčin těchto nedbali také Jesuité rozkazu direktorův, nýbrž mnozí z nich již za doby povstání utrakvitských stavů českých a moravských proti králi Ferdinandovi II. l. 1619 do zemí království Českého vraceti se počali.

Navrácení se Jesuitů do kollegia Krumlovského.

Když Bukva (Buquoi), vojevůdce Ferdinandův, Mansfelda dne 10. června 1619 u Netolic porazil a věrná králi Ferdinandovi města, Budějovice a Krumlov, osadil, odevzdal jednomu Jesuitovi, jenž prý právě náhodou ve vojště jeho byl, list, jímž senatu Krumlovskému jménem krále nařídil, aby Jesuitům klíče kollegia ihned byly navráceny. Zároveň vyzval Bukva rektora kollegia, jenž v Passově na příznivou dobu čekal, aby s bratry svými do Krumlova se navrátil. Tento nemeškaje již dne

6. srpna 1619 s třemi patery a dvěma fratery na cestu se vydal a po čtyřdenní cestě dosti obtížné a nebezpečné na Krumlov se dostal, kde královský velitel hradu od Bukvy rozkaz již obdržel, aby Jesuitům po jejich navrácení se veškeré důchody jim posud zadržené ihned se vydaly. Z příchodu Jesuitů radovali se velmi katolíci; naproti tomu nekatolíci dílem se durdili, dílem se obdivovali jejich odvážlivosti, nedbající ani života nebezpečí.

Jesuité, jichž počet příchodem jiných brzo na deset hlav se rozmnožil, upravivše kollegium Krumlovské, dali se hned do práce obvyklé; kázali česky a německy, zpovídali, otevřeli i školy, vyučujíce v třech neb čtyřech třídách, a obnovili družstvo Marianské, k němuž i měšťané jazyka latinského znalí přistoupili, ustanovivše se na tom, že nikdo budoucně měšťanství obdržeti nemá, kdo by se k církvi katolické nepřiznával. Takto získali Jesuité církvi dva luterany a jedenáct utrakvistův, jichž počet počátkem l. 1620 rozmnožen 33 luterany a 71 utrakvisty; pak pohnuli děkana městského k tomu, aby svátost oltářní jen pod jednou způsobou podával, a roznítili v katolících pobožnost již již ochabující, k čemuž nemálo přispěla vyšší moc zázračná, jež prý se objevila v obrázku voskovém beránka božího, který jakýsi měšťan vznešený kdysi od Jesuitův byl obdržel. Když totiž tento muž chorobou ducha byl sklíčen, tak že smyslu zcela pozbyl, zpomněl si jednou na onen obrázek, který nevlastní jeho dcera na krku nosila, a žádal, aby mu na krk pověšen byl. Jakmile se to stalo, ihned nabyl úplně smyslu. Naproti tomu dostala dcera jeho brzy na to hlavy bolení a zimnici; avšak i ona choroby své pozbyla, jakmile podobný obrázek od Jesuitův jí poslaný na krk si zavěsila.[7]) — Taktéž objevila prý se zázračná moc v obraze blahosl. Ignacia; zmizelť v domech několika měšťanů zjevování se duchův zemřelých osob, jimiž i za bílého dne byli znepokojováni, jakmile Jesuité obraz ten na dvéře oných stavení přibili; čemuž prý se nejenom katolíci, nýbrž i kacíři velmi divili. (Schmidl, hist. S. J. par. III. p. 191—192.[8])

---

[7]) Takových voskových obrázkův užívali Jesuité již před svým vypověděním z Čech ve všech městech, kdež kollegia měli, nejenom k uzdravování rozličných nemocných, nýbrž i k zažehnávání a vypuzování zlých duchů. Z mnohých případů, jež jesuita Schmidl v historii S. J. part. II. vypravuje, uvádíme zde jen tento: „V Olomúci byl r. 1606 jakýs vojín po celou noc od ďábla strašně trýzněn, bit a poličkován, ačkoliv ani on, ani jeho druhové tohoto zlého ducha neviděli, a jenom jej slyšeli, an po síni kráčí, hřmotí a ubohého bije a poličkuje; avšak byl vojín ten od pokušitele a trýznitele svého osvobozen hned, jak obrázek beránka božího od Jesuitův obdržel a na krk si zavěsil.“ (Schmidl, hist. part. II. p. 436.)

[8]) Již roku 1603 daroval papežský vyslanec kardinal Spinelli do kostela sv. Salvatora kolleje Pražské skvostný a drahocenný obraz zakladatele řádu Ignacia, ač tento tehda ještě ani za blahoslaveného prohlášen nebyl. Brzy potom stal se obraz ten zázračným, což Schmidl (v hist. S. J. prov. Boh. p. II. & III.) mnohými případy dokládá, z nichž zde jenom několik uvedeme: Roku 1608 měla panna jakási nohy tak bolavé, že ani z domu vylézti nemohla. Užívavši marně všelikých prostředků, vzala konečně k radě přítele svého útočiště k blahoslavenému Ignaciu; k tomu konci rozžala denně před obrazem jeho v chrámě sv. Salvatora tři voskové svíčičky a modlila se třikrát Otčenáš a Zdrávas. Již pátého dne zavřela se jí nejhorší rána na noze pravé a po čtrnácti dnech uzdravena byla na noze druhé. (Schmidl, hist. II. p. 497.) — Manželka místodržitele Adama ze Šternberkův, Maria Maxmiliana rozená Hohenzollernova, osvobozena byla (l. 1612) rozličných strašidel, znepokojujících dům a rodinu její, tím, že Jesuité obraz bl. Ignacia na dvéře domu jejího přibili. Synáček

Mimo to věnovali Jesuité v Krumlově nemalou péči nemocným vojínům a zachovali přímluvou svou sedmi vojínům život, jejž tito provazem skončiti měli. Konečně přispěl rektor kollegia k osvobození Krumlovského okolí od nájezdu vojska nepřátelského, které od stavův Horního Rakouska Čechům ku pomoci posláno města Rožmberk a Vyšší Brod obsadilo; neboť k žádosti rektora přitáhl Buquoi sám z města Písku, jež dne 26. srpna 1619 vydrancoval a spálil, s vojskem svým ke Krumlovu, a vypudiv nepřátelské vojsko z Rožmberka i z Brodu Vyššího, značné oddělení vojska svého v Krumlově posádkou zanechal.

Navrácení se Jesuitů do kollegia Pražského i ostatních kollegií po bitvě Bělohorské.

Usadivše se Jesuité po krátkém vyhnanství opět v Krumlově, důvěřovali se, že i do ostatních kollegií království Českého za krátkou dobu se navrátí, ačkoliv se zdálo, že záměr jejich zmařen bude konfederací, která uzavřena byla v Prešpurce při sněmě obecném dne 15. ledna 1620 mezi zeměmi království Českého a Uherského, jakož i stavy Rakouskými. Neboť stavové království Českého schválili při generalním sněmě dne 25. dubna l. 1620 i článek XIII. této konfederací, jenž zněl takto: „To také nejpřísnějším a věčným právem opatřeno a ohraženo buď, aby nikdež v žádném království ani v zemích sjednocených žádný Jesuita podtud více se nenacházel, aniž od koho z obyvatelův a stavův jejich, nechť by ten jakéhokoli stavu, řádu, povolání byl a pohlaví, pod nižádným vymyšleným způsobem, barvou neb zámyslem, zjevně ani tejně se nepřechovával a nepodporoval, mnohem pak méně v poselstvích, v správě obecné, duchovní neb světské, král, kníže neb někdo z stavův jejich práce, služby, rady a vnuknutí užíval a potřeboval, ani jich k žádným úřadům a důstojnostem, jak by ty koli jmenovati se mohly, nepřipouštěl a nepodporoval pod pokutou nevěry zřejmé a ven z země na věčné časy vypovědění: kterouž naň stavové království a země té, v němž by takový práva toho přestupník sídlo neb obydlí své měl, vzložiti mají."

Nicméně neopustili Jesuité od záměru svého. Jak jeho provedením se kvapili. o tom svědčí i to, že bývalý rektor kollegia Pražského, P. Valentinus Coronius, jenž ve Vídni meškal, svolením provinciala Rumera dne 12. října 1620 k vojsku císařskému ku Praze táhnoucímu přestrojen se odebral, obdržev od císaře Ferdinanda II. listy odporu-

---

pak její František, jemuž pupíček hnisovatěl a vyhníval, tak že veškerá pomoc lékařův marná byla, uzdravil se po třech nedělích jedině tím, že matka jeho v chrámě sv. Salvatora před obrazem Ignacia lampu byla zavěsila. (Schmidl p. II. p. 659.) — Taktéž vypudili Jesuité obrazem týmž (l. 1613) zlého ducha, jenž v síni domu jakéhosi kacíře (jehož dva synové do škol jesuitských chodili) v Starém městě Pražském rejdy své prováděl, hřmotě a zanechávaje po sobě, jak Jesuité to vyzkoumali, na podlaze náhodou potroušené moukou stopy kozla neb telete; rejd ten pekelný hned přestal, jakmile obraz Ignacia mezi dvéře síně té postaven byl. (Schmidl, hist. II. p. 687.) — Konečně vypravuje Schmidl více případů, v nichž ženám ku porodu po několik dní těžce pracujícím obraz Ignacia na život jejich položený k šťastnému porodu dopomohl. Z těchto jest nejzajímavější případ tento: „Pracovalať prý jakási žena po tři neděle v strašných bolestech ku porodu a marná byla všeliká pomoc, až konečně bez vší pomoci porodila hned, jak obraz onen na život její položili Jesuité." (Schmidl, hist. II. p. 687.)

čující jej a tovaryšstvo Ježíšovo vůdci Maximilianu Bavorskému a Bukvovi. Již v Passově došla rektora Coronia zpráva o vítězství vojska císařského na Bílé Hoře (8. list. 1620). I nastoupil hned cestu do Prahy s P. Vítem Joanidem a s fraterem Ondřejem Kruspekem zároveň s družinou hraběte Adolfa z Althanu a dostav dne 20. list. na Zelené Hoře od vůdce Maximiliana, vracejícího se s vítězným vojskem svým do Bavor, odporučení na místodržitele královského, knížete z Lichtensteina, dne 22. list. do Prahy přišel. Zde zastihl dva Jesuity z provincie Německé, kteří vojsko Bukvy po dvě léta provázejíce zvláštních zásluh si vydobyli, pak dva nemocné tovaryše J., kteří s dvanácti jinými Jesuity ve vojště Bavorském vydatné služby byli konali.

Hned po příchodu svém odevzdal rektor Coronius list císařův Bukvovi a list Maximilianův Lichtensteinovi. A téhož ještě dne vydal Karel kníže z Lichtensteina, císařský v království Českém plnomocenstvím nařízený kommissař, v prospěch kollegia Pražského patent, jenž zněl takto: „Jménem a na místě Jeho Cís. Veličenstva, pána nás všech nejmilostivějšího, nařizuje se k rozkazu J. C. M. pánům Vilémovi mladšímu z Lobkovic a Humprechtovi Černínu z Chudenic, pak pánům Janovi Kirchmaierovi z Reichwitz, Jiřímu Sieglerovi z Chočenic a Františku Osterštokovi z Astfeldu, měšťanům a primátorům Starého a Nového města Pražského: aby bez prodlení otce tovaryšstva Ježíšova do veškerých i jednotlivých statkův uvedli a do jejich moci odevzdali vše, co by z jejich majetku movitého i nemovitého jak v městech Pražských tak i kdekoliv jinde se nalézalo; dále aby všecky poddané k statkům a pozemkům jejich náležející k sobě povolali a je služby, kterou jiným pánům bezprávným zatím se zavázali, zprostili, a opět pod panství a ochranu řečených Otcův uvedli; aby všecky obce právu jejich podřízené jim navrátili; nynější majitele a správce z těchže statkův a dvorův a z jiných kterýchkoli míst odstranili a k tomu po právu skutečně přihlíželi a nad tím bděli, aby nikdo více se neopovážil, Otcům (Jesuitům) v užívání jejich statkův a pozemků na překážku býti.“ — Konečně nařídil Lichtenstein jmenovaným pánům, aby jemu bez prodlení zprávu podali, jak rozkazy tyto vykonali.

K rozkazu tomu odevzdáno bylo Jesuitům od pánů svrchu jmenovaných, z nichž tři byli utrakvisté, hned dne následujícího, totiž 23. dne listopadu 1620 právě na den sv. Klimenta, kollegium Pražské. Toto však bylo ještě vojskem obydleno a veškeré místnosti jeho lidem, vozy a koňstvem přeplněny, tak že i v kapličce sv. Václava koně stáli. A proto nemohli tam Jesuité hned se ubytovati, nemajíce žádného nábytku ani potravy. Dva z nich bydleli po tři neděle v domě panny Evy Švihovské, sestry to bývalého jejich tovaryše, dva fraterové pak u jakéhosi ševce na blízku kollegia. Především upravili Jesuité kostel sv. Salvatora, od Kalvinistů prý zohavený, tak že v něm již první neděli adventní slavné služby boží s Te Deum konány byly, při nichž kanovník Pražský, Jan Kotva, chvalořečí svou Jesuitům nemálo prospěl. Zatím upraveno poněkud i kollegium, do něhož Jesuité 13. dne prosince se přestěhovali. Zároveň odevzdána jim byla též hned knihovna zcela zachovaná, pak nářadí a náčiní kostelní stříbrné jakož i šatstvo, vše neporušené tak, jak to před odchodem svým z Prahy v kollegiu byli uložili. Mimo to navrácen jim statek v Kopanině, pak zahrada za Vlta-

vou, a dáno jim náhradou veliké množství dříví, uloženého v ní od majitele bezprávního.

Jak pamětliv byl i císař Ferdinand II. Jesuitův Pražských, kteří katolické náboženství v Čechách kleslé k předešlé moci a slávě přivésti měli, vysvítá z listu, jejž 7. dne prosince l. 1620 k Lichtenšteinovi zaslal, jehož obsah jest tento: „Nejvyšší příbuzný, kníže a věrný náš! Jak Boha všemohoucí pomocí města Pražského šťastně dobytá v služenství naše zpět přivedena byla, měl jste za dobré laskavě nařízditi a o to pečovati, aby Otcové tovaryšstva Ježíšova do svého kollegia Pražského slušně, pořádně a důstojně nazpět uvedeni byli, jakož i aby jim všecko od kohokoliv, kdož něčeho jim zadržuje, navráceno a nahraženo bylo. A však i napotom budiž těmto Otcům ochranou a pomoci přispíváno!"

Téhož času žádal Buquoi císaře zvláštním listem, v němž zásluhy Otcův tovaryšstva Ježíšova v Praze vychvaluje, aby těmto odměnou za jejich dobré a vydatné služby, jakož i náhradou za škodu, již na statcích a majetku od tak zvaných kacířů utrpěli, darovány byly jisté statky a pozemky odbůjcům odňaté; což se, jak později obšírně uvedeme, také stalo.

Mezi městy venkovskými, jež císaři po bitvě Bělohorské nejdříve se vzdala, byl i Hradec Jindřichův. Pročež se tam po návratu Viléma Slavaty navrátili z Vídně již 17. dne prosince 1620 i Jesuité, totiž bývalý rektor kollegia J.-Hradeckého, P. Mikuláš Pistorius, a Jiří Walter. Těmto odevzdáno ihned kollegium, které však teprv po pěti měsících od Slavaty a jeho manželky Lucie bylo upraveno, tak že do něho Jesuité 24. dne května l. 1621 stěhovati se mohli.

Počátkem r. 1621 vzdal se i Chomútov císaři, jehož kommissař Jesuitům, P. Wolffgangu Quellmetzovi a Jiřímu Scheibnerovi, kteří již dříve do Chomútova byli přibyli, kollegium tamější i se všemi dřívějšími právy, zvláště pak s právem patronátním hned odevzdal. Ku konci měsíce července navrátil se do kollegia tohoto zatím upraveného i rektor P. Stigelius, jemuž císař i kostel panny Marie v Bohosudově (jinak Šejnově, Maria-Schein) (k statku Soběchlebskému patřící) odevzdati kázal, do něhož zázračný obraz bolestné Matky Boží (ze dřeva vyřezaný) z Duchcova, kde s náčiním kostelním uschován byl, nazpět přenesen jest. Téhož ještě roku uspořádali Jesuité kollegia Chomútovského, jichž počet zatím na šestnáct osob vzrostl, slavnou pouť do Šejnova, aby Panně Marii za ochranu pokladu Šejnovského, totiž peněz, jež rektor v kollegiu Chomútovském před vyhnáním Jesuitův byl zakopal a po navrácení svém nalezl a vyzdvihl, slušné díky vzdali.

Návrat Jesuitův do kollegia Brněnského a Olomúckého.

Jako do Čech, tak též i na Moravu navrátili se Jesuité pomocí hraběte Bukvy, který s vojskem svým ku konci léta 1620 do Moravy vtrhl a zlým zuřením vojínův zvláště pak kozákův (Polákův) takový strach a hrůzu mezi obyvatelstvem způsobil, že se mu hned počátkem l. 1621 veškerá města bez odporu vzdala a stavové moravští císaři se podrobili. Bukva byl jaksi vůdce a předchůdce i ochránce Jesuitův, do sídel svých se vracejících. Proto také Jesuité kollegia Brněnského i Olo-

múckého, příznivé doby ve Vídni očekávajíce, jakmile se dověděli, že Bukva Brno a Olomúc osadil, vydali se ihned na cestu a přibyli již 15. dne ledna l. 1621 do Brna a 18. dne t. m. do Olomúce, kde od katolíkův jásotem, od akatolíků pokřikováním „Černí ďáblové“ uvítáni byli. Spočátku bydleli v domech několika příznivců svých a teprv 8. dne března zaujali v Brně i Olomúci kollegia svá, ač jen poněkud upravená. Den na to, právě o výroční slavnosti sv. apoštolů moravských, Cyrilla a Methoděje, vysvětil biskup Brněnský, Ignác baron Kolovrat, chrám kollegia Brněnského, jenž prý znečištěn a zneuctěn byl obřady Kalvinskými, a konány v něm hned služby Boží. V Olomúci byl k rozkazu Bukvy hlavní chrám farní u sv. Morice, v němž akatolíci dosud obřady své vykonávali, katolíkům navrácen, od senátorů města skoro veskrz akatolíků Jesuitům 21. dne ledna odevzdán a několik dní na to nově vysvěcen; i fara sv.-Morická, z níž zároveň kazatel akatolický vypovězen jest, připadla Jesuitům.

A aby se Jesuitům skvělého a důstojného jakéhosi zadostučinění dostalo, vymohl rektor kollegia Olomúckého, P. Petr Ximenez, ve Vídni tehdá ještě meškající, na císaři toho, že zvláštní dekret 23. dne ledna 1621 vyhotoviti dal, jehož jeden opis místodržiteli Karlovi knížeti Lichtenšteinovi do Prahy, druhý opis pak náměstkovi svému na Moravě, kardinalovi Františku Dietrichšteinovi, dodati kázal. Dekret ten zněl takto:

Nejdůstojnějšímu v Kristu otci, panu Františku kardinalovi z Dietrichšteina, biskupovi Olomúckému, hraběti královské české kaple, našemu tajnému radovi, příteli a knížeti Ferdinand II. z milosti Boží císař Římský, král Uherský a Český.

Nejdůstojnější kníže, příteli nám milý!

Přeznámo V. M. jest nedávné odbůjcův a nepřátel Našich, v Markrabství Moravském bouřících, krom jiných zločinů spáchaných násilné nakládání s Otci tovaryšstva Ježíšova, které odbůjci hned na samém začátku vznikající vzpoury, předstírajíce jejich hanebné praktiky, pobuřování lidu, zlé rady a krvežíznivé jednání, veřejným mandátem 6. dne května 1619 k věčnému vyhnanství ne bez veliké jich potupy a hany odsoudili, všeho majetku i užívání statkův zbavili, a příjmy jejich v prospěch svůj obrátiti si dovolili. Poněvadž ale z tak mnohých a velikých obvinění posud ničeho ani zdánlivě dokázáno není, ano naopak patrno jest, že všecko jenom k zklamání lidu, k povzbuzování zášti proti náboženství, k zakrývání pravé příčiny vzpoury vzteklé smýšleno bylo, a že tedy vše zcela jinak se má; totiž, že oni řeholníci (Jesuité) zvláštní mírností, pokojným životem a nejlepším nakládáním a obcováním s jinými se vyznamenávají; vychováváním mládeže a vzděláváním jí v ctnosti a poctivosti se napachtí a se vynasnažují kázáním mysli lidu k bázni boží přivésti a poddané k zachovávání poslušnosti vrchnostem zákonním a řádným povzbuzovati; konečně že hájení a rozšiřování služeb božích jsou bedlivi a u vykonávání jich neunavnou vytrvalosť osvědčují: protož chceme, aby Milost Vaše moci od Nás dané užívala, a na to nalehala, aby řečení Otcové tovaryšstva Ježíšova do svých bývalých obydlí a kollegií s povinnou poctou zpět uvedeni byli; a cokoliv jim z majetku movitého i nemovitého odňato bylo, kdekoliv a u kohokoliv by se to vyhledalo a našlo, a cokoliv nad to z ročních jejich příjmů někde od

nepravých držitelů věcí zadrženo by bylo, ať se jim navrátí a nahradí. Tu dále péči ne mezi poslední chceme odporučenou míti, aby V. M. neopomenula Otce ty, kteréž My obzvláštní náklonností provázíme, každým nejlepším způsobem chrániti a hájiti. S tím My V. M. nejmilostivější přízní nakloněni zůstaneme. Dáno v Našem sídle Vídni 23. dne měsíce ledna l. 1621. Našich království, Římského l. 2., Uherského 3., Českého 4.

Ferdinand m. p. Zdeněk Vojt. Popel z Lobkovic,
nejvyšší král. Českého kancléř. m. p.
K rozkazu J. C. M. zvláštnímu:
Filip Fabricius, m. p.

Toto nařízení císařské, jež Jesuité slavným svědectvím neviny a neúhonnosti své nazývají, kázal kardinal Dietrichstein v obou jazycích zemských, českém a německém, tiskem vydati a na dveřích všech chrámův i na veřejných místech přibiti. K rozkazu jeho byl tento edikt i na dvoře kollegia Brněnského u přítomnosti náčelníkův moravských, senátorův města a četného obyvatelstva 28. dne března l. 1621 veřejně přečten, obsah a účel jeho vysvětlen s tím dodatkem, že náměstek J. C. M. kardinal Dietrichstein k zvláštnímu nařízení J. C. M. jménem a na místě krále onen mandat direktorův moravských, jímž Jesuité z Moravy proti všemu právu l. 1619 vypověděni byli, mocí a na základě tohoto císařského ediktu zničuje a za neplatný prohlašuje; dále že nařizuje, aby všickni a každý v markrabství Moravském o Jesuitech dobré mínění měli a k nim se uctivě chovali; pakli by však kdo, ať si kteréhokoli stavu, řečeným Otcům tovaryšstva J. buď slovem, buď písmem, buď jednáním budoucně obtížnosti a nesnáze činil, aneb potupení způsobil, aneb dřívější nespravedlivé vypuzení jich ze země jim veřejně neb soukromě vytýkal, aneb proti tomuto ediktu císařskému jakýmkoliv způsobem se provinil, **tenť že bez milosti hrdlo i statky propadne.**

Konečně docíleno bylo toho zvláštním přičiněním P. Dingenauera, jehož působením mír mezi Bethlenem Gabrielem, knížetem Sedmihradským, v Mikulově 21. dne měsíce prosince 1621 uzavřen byl, že Otcové tovaryšstva Ježíšova i do Uher na místa, v nichž před válkou kollegia svá měli, dosazeni byli.

A tak bylo tovaryšstvo Ježíšovo již koncem roku 1621 do všech sídel svých, jež dříve v Čechách a na Moravě mělo, nazpět uvedeno; jenom do Kladska, kde odpůrci Ferdinandovi veškerou moc svou soustředěnou měli a ještě potřeni nebyli, nemohli se Jesuité navrátiti.

Postilla česká kn. Tomáše Bavorovského.

Příspěvek ke kulturním dějinám XVI. věku od dra. ***Jana V. Nováka.***

(Dokončení.)

Nemenší však úpadek mravů jeví se dle Bavorovského také u stavů vyšších. Tuť mnozí majíce potěšení z toho, že jim nikdo nemůže poroučeti, proto nikoho nešetří a nejhorších věcí se dopouštějí. Nebo pochlebníci,

kteří u plných stolů panských zasedají a proto také za svou povinnost pokládají vše chváliti, cokoli pán činí, říkají neřestem takže jako hluboce pokleslý obecný lid (l. 11.); „ptají se páni: Co jest opilství? Odpovídají, jest přátelská kratochvil. Co smilstvo? Přirozená věc. Co lichva? Spravedlivý ourok. Co pejcha? Vážnost. Co lakomství? Opatrnost. Co peklo? Strašidlo. Kdo v pekle bude? Sami toliko nevěřící, nebo věřícím žádní hříchové neškodí, neb za ně již Kristus dosti učinil, prve než jsme my se jich dopustili.“ I jest tedy mezi vyšším povoláním chlouby dosti, ale života evangelického málo; proto také mnozí zvykají zase starým obyčejům pohanským, což jeví se zvláště u lidu obecného měrou nemalou (l. 177.). Pobožnost jest všude pouze vnější, nebo mnozí chtějí svou zbožnost křesťanskou tím osvědčiti, že dají jméno Boží na domech svých „zlatým lazaurem“ malovati, na konvích a koflících vyrývati nebo na rukávě vyšiti, že v ústech při svých kvasích nic častějšího nemají než evangelium (l. 60.) nebo heslo, že slovo Boží zůstává na věky. Ve skutečném životě však vedou si takoví pobožní lidé docela jinak; mnozí totiž z nich provozují tyranství nad poddanými (l. 177.), statky jejich a pot krve násilím berouce; také ozdoby chrámův a jiná nadání pobožných lidí prý mnozí odnímají. Nebo Sirotci loupili prý chrámy a jsou proto pověstní, ale tak činí také za dob kazatelových mnozí, ornáty a jiné roucho mešné na svou pejchu, ozdobu žen a kuběn svých a svá více než hovadská ustavičná hodování vynakládajíce, tak že někteří také z chrámů pivovárův a ovčinců nadělají (l. 209.), že školy a špitály, jež mnozí králové a knížata k obecnému dobru křesťanského světa založili, odvažují se bořiti, ač jich nepostavili a práva k tomu vůbec nemají; i chtějí takto někteří páni loupežníky a svatokrádci býti toho, což mnozí ke cti nesmrtelného Boha oddali (l. 41.); takové důchody ubrané původnímu určení pak ovšem již na chudé se neobracejí. — Mnozí páni zase, kteří pokládáni jsou obecně za pobožné, nutí svých poddaných, by poslušni byli jejich slov, schvalují jim veřejně sv. evangelium, ale brzy potom zkoušejí ubozí posluchači, jaké jest ovoce toho kázání, když pod tím evangeliem ani volček, ani telátko, ani kuřátko, ba ani vejce v jich chaloupce ukryti se nemůže (l. 177.). — Některý pán zase, aby osvědčil svou nábožnost, umíní si chrám ke cti a jménu Božímu neb některého svatého památce vyzdvihnouti (l. 186.); toť samo v sobě dobré předsevzetí; ale potom k té práci robotami své poddané a lidi chudé žene a k tomu, aby kamení, vápno, dříví, písek vozili, mocí je nutí. To však není podle soudu kazatelova skutek bohumilý, nebo Bůh si zajisté nepřeje, aby nějaká taková stavba ke cti jeho se vykonala mozoly a robotami a úpěním lidu nuzného a pracovitého. — Tak i někteří lichevníci, když mnoho peněz z lichvy nahromadili, za nemalou poctu a čest Boží to pokládají, když z těch peněz k některému oltáři kalich udělati, na ornát svůj erb vyšiti aneb obraz některého svatého vymalovati dají; tím pak ovšem při každé příležitosti se chlubí, ukazujíce to jiným; to však se nemůže Bohu líbiti, nebo lichva zůstane vždy hříchem (l. 186.). Pravá zbožnost jeviti se má i v prostředcích i v účelu svém, proto hřeší také podle mínění spisovatelova velice ti, kteří „čarujíce skrze Kristovy svatosvaté rány všecky elementy, sacramenta, gotšenty přísahají aneb docela snad i svatých ran Ježíšových se dotýkají“ (l. 82.).

Ostatně pečují páni o své poddané velmi málo, pokud se týče vzdělání a duševního blaha jejich; nebo mnozí starají se těch časův (l. 32.), aby při jich zámcích a při městech krčmy a pivováry byly, koně marštaléřem, ovce ovčákem aby opatřili, v tom pak nad nejdražším pokladem světa se zapo-

mínají a nejmenší péči oň mají (míní tu vzdělání dítek a poddaných). Také prý vrchnosti toho nehledí, aby byli poddaní ctnostně živi, by měli dobrého faráře, ale ovšem pilně se ptají, kolik věrtelův piva do téhodne se v té neb oné krčmě vypije; proto nutí lid, aby pivo brali, by hned poslední kravičkou zaplatiti měli (l. 259.). Z toho povstává ovšem veliká rozpustilost také mezi obecným lidem, jak se jeví o některých výročních svátcích, každé téměř neděle, která se takto velmi znesvěcuje, ale zvláště o masopustě a posvícení, kdy pustý mrav nejvíce na jevo vychází.

Při tom všem jsou však páni také nemilosrdní a jen svého pohodlí a prospěchu dbalí; nebo mnozí chudé od domů svých bičem odhánějí nebo i psy na ně štvou na místě almužny, ač jinak v domech svých hojně trubačů, nevěstek, pochlebníků vydržují, jiní zase, kteří almužnu přece dávají, nečiní toho srdcem veselým, jak Bůh káže, nýbrž přejí si, aby se to podělování stávalo co nejrychleji, aby chudý lid byl co nejdříve odbyt od jejich domu, poněvadž se ho štítí (l. 324.). Také takováto dobročinnost nemá pak ovšem pravého účinku, ač jest podělování chudiny důležitější než všeliké jiné dobré a křesťanské skutky. — Chudoba takto nemá místa v domech panských, za to však pro obveselení osob vyššího stavu hojně se tam béře hudcův, bubeníkův, kejklířův a tanečnic, kteříž by uměli kratochvilně i nestydatě a oplzle (což však oni „dvořsky“ jmenují) mluviti a pomohli šlechtě dlouhý čas protráviti (l. 54.). Úhrnem vzato nemůže kazatel nikterak chváliti dobrých mravů při vyšších stavech, poněvadž jich tu jen po skrovnu. Spíše dávají vyšší stavové nižším lidem velmi mnoho špatného příkladu svými způsoby jen málo křesťanskými.

Když takto špatný příklad všude jest rozšířen, nalézá to kazatel věcí zcela přirozenou, že u lidu obecného velmi mnoho rovněž přibylo nemravu a že při povrchním takovém náboženství hlavně pokrytství v Čechách značnou měrou se rozmohlo; nebo také Blahoslav svědčí (Gramm. na místě svrchu vytč.), že proto je v Čechách tolik Poláků kněží, „ježto Čechové již za pilným zaměstnáním nemnoho s náboženstvím se obírati obyčej mají“. A o pokrytství českém, jak svědčí Bavorovský (l. 67.) vzniklo tehdá přísloví: „Čech než by v pátek s máslem jedl, raději by koně ukradl.“ Čechové nebyli ovšem tenkrát u sousedních národů ve veliké oblibě, jakož sami také sousedů svých příliš si nevážili, jmenujíce je ohavnými jmény, Němce psem, Uhra vší, Poláka sviní (l. 299.).

Příčinu této nenávisti hledati lze také částečně v sektářství, které již dávno před tím se vyvíjejíc tehdá takřka vrcholu svého nabývalo, tak že jakákoli křesťanská sekta v Čechách podpory hledala a každý, jak svědčí také Bavorovský, kdo se za kazatele a vykladače slova Božího povolána cítil, také hned dosti přívrženců nalézal. Při tom všem však znesnadňovala velice život v Čechách také vzájemná nenávist takových přívrženců různých stran náboženských, která nedávno před tím propukla ve směru jednom (po r. 1547), totiž proti jednotě Bratrské, jíž také vina tehdejších nepokojů přičítána, ač byla mezi všemi stranami náboženskými nejkrotší a jak se později ukázalo, pro vývoj literatury české nesmrtelných a nehynoucích dobyla si zásluh. Avšak i Bavorovský, jenž jinak pokoj a smíření mezi stranami káže, nemá Bratří ve zvláštní lásce, protože se mu zdálo, že učením svým od pravé víry katolické nejvíce se odchýlili; jednotlivé jejich strany také uvádí (l. 10.) pode jménem Valdenských, Boleslavských, Pecínovských, Habrovanských, kteří zase katolíky posměšnými jmény Papeženci, Římany, řeholníky, Antichristy, pekel-

níky neb i zatracenci jmenovali, poněvadž prý proti příkazu Páně pod jednou přijímají (l. 99.); také je prý nazývali „šerméři", protože se křížem žehnali a vodou svěcenou kropili (l. 25.). Nadávky takové káže Bavorovský trpělivě snášeti a napomíná často věřících, aby ty, kteří jen přijímáním pod obojí od nich se liší, v uctivosti měli a je za své bratry pokládali (l. 100.);[6]) ale ovšem mají se pravověřící varovati těch, kteří ve svátosti oltářní jen posvátný chléb a znamení těla Kristova vidí, jakož mnozí tehdá věřili.

Ke stálosti ve víře neustává kazatel napomínati, poněvadž prý málo bylo tehdá lidí u víře skutečně pevných; vždyť prý „známá jest věc v tomto slavném království (l. 224.), že mnozí, někteří i z vyššího stavu, tak musili věřiti, jak od manželek jim vyměřeno bylo, kteréž vedle svého ženského a mdlého rozumu oblíbivše si tu neb jinou bludnou sektu v tu své manžely více lahodným namlouváním než písma sv. důvody uvedly" (míní tu zvláště sbory Bratrské).

Při takovémto všeobecném úpadku všech vrstev společnosti tehdejší není ovšem podivno, že se mnohým lidem zdálo, jako by již brzy nastati měl **konec světa**, jako by soudný den již byl nedaleko; s tou myšlénkou shledáváme se u mnohých tehdejších spisovatelův, a také Bavorovský na to leckde naráží: „Již již, o nejmilejší, chýlí se k večeru svět, k svému skonání pospíchá, obilí dozrává" (l. 54.). „Již již nastává den a přede dveřmi jest, v kterémž se Pán slávy s svým oslaveným královstvím zjeviti a ukázati má" (l. 328.). Důkazem blízkého konce světa zdála se býti tehdejšímu lidstvu také některá znamení před tím nebývalá, v nichž shledávalo naplnění proroctví Kristova o posledních věcech světských (l. 7.); byly to zejména hrůzy, o nichž Kristus mluvíval a které prý Bůh čas od času posýlá, by lidé srdce nevážného neřekli, že taková předpovídání jsou marná. Proto dopouští Bůh zatmění slunce, proměnění měsíce, padání hvězd, zemětřesení a bouře mořské jako znamení věcí budoucích.

Také o **Antikristovi** bývala tehdy velmi často řeč, poněvadž při různých toho času vyznáních a neustálém štípení se víry křesťanské zdálo se, že i v té příčině proroctví Kristovo se naplňuje. Z odpůrců katolictví nazývali mnozí papeže Antikristem a synem zatracení (l. 373.). Naproti tomu však tvrdí Bavorovský, že pravými a skutečnými předchůdci Antikristovými jsou mistři, kteří zlehčují učení Kristovo a nic si neváží skutků dobrých. Předchůdcem Antikristovým jest však i největší nepřítel a odpůrce křesťanstva, Turek, jenž zapírá Krista a velice trápí veškeré křesťanstvo.

Že by však soudný den již velmi brzy nastati měl, toho kazatel Bavorovský nikde netvrdí, naopak zdá se mu, ač mor té doby měrou dříve nebývalou nebývalým se ukazuje, že přece hrůza z něho není ještě taková, jakou Kristus ve svém proroctví předpověděl, i myslí, že hrůzy před posledním soudem budou ještě větší.

Způsobem krátce tuto vylíčeným Tomáš Bavorovský bez ostychu odhaluje slabosti svých vrstevníkův a kárá neblahé poměry zvláště mezi ducho-

[6]) Takovýto smířlivý směr u strany katolické jevil se té doby hlavně přičiněním **Jindřicha Skribonia**, tehdá správce dioecese Pražské, muže o povznesení stavu kněžského nemálo zasloužilého, jemuž také po obnovení metropolie Pražské důstojenství arcibiskupské nejdříve bylo nabízeno, jenž však i potom, když jmenován byl arcibiskupem biskup Vídeňský, Antonín Brus z Mohelnice, co nejhorlivěji se zasazoval o povznesení křesťanství v Čechách, často putuje po různých stranách rozsáhlé dioecese.

venstvem, jež se přes vše úsilí různých kazatelův a horlitelů jen málo změnily. Při tom užívá někdy také podobenství a přirovnává po způsobu písma svatého jednotlivé poměry lidské jiným známým a názorným výjevům z přírody a ze života. Podobenství a přirovnání jeho čerpána jsou velikou většinou z písem svatých, v nichž ovšem bohatý uložen jest pro kazatele poklad materialu tak vzácného, že málo jest podobných příkladů ve všech jiných literaturách světových. Jen zřídka volí kazatel ze života svého a ze zkušenosti vlastní vzaté podklady svých podobenství a také zřídka jen čerpá příklady k dosvědčení svých důvodů potřebné z praktického života nebo z dějin své doby, čehož arci želeti jest, že toho neučinil častěji; nebo právě v těch několika málo příkladech a příměrech jeví se znamenité jeho nadání pozorovatelské a bystrozrak, s nímž zkoumal a zpytoval poměry životní; hojnějším užíváním příkladů takových byla by postilla jeho nemálo cenou svou získala. Na doklad mínění svého uvádíme tyto dva příměry: Neduživí jsou otevřené knihy, z nichž i nejsprostnější čísti může, jak lidé zkáze a slabostem jsou podrobeni (l. 64.). Odporníci syna Božího přirovnávají se k muchám, kteréž když v houfě letí, zvuk vydávají a brousíce ustavičně ustmy své na stěnu, jako by ji sežrati chtěly, připadají, ale málo jí škodí, toliko nějaké šerady nečisté po sobě zůstavují (l. 26.).

Pro sebedůvěru některých lidí, kteří se domnívají, že pro pobožnost svou u Boha jsou ve zvláštní lásce a že tedy by také zázraky činiti mohli, kdyby jen si toho přáli, uvádí Bavorovský drastický příklad ze života domácího: Žena jakási z roty Novokřtěnců tolik do své svatosti si domýšlela, že chtěla jako Mojžíš svému lidu pokrm s nebe od Boha svým sousedům vyprositi. Sezvala si je tedy kdysi a posadila k prázdnému připravenému stolu; pak dala se na modlení a jala se Boha vzývati o pokrm, ale nadarmo, tak že sousedům konečně nezbylo než aby hladovi opět domů se vrátili (l. 70.). — Příklady hněvu předvádí hlavně na hněvu ženském, uváděje tu starověký a známý příklad o mudrci Sokratovi a jeho ženě Xantippě, jež povahou svou světoznámou a pověstnou se stala, a mimo to událost, o níž prý celý Plzenský kraj si vypravuje a kterou kazatel bezpochyby ze svého pobytu v Plzni znal. V jednom královském městě českém (bezpochyby v Plzni) muž jakýsi z příčiny snad hodné a podle zaslouženi potrestal ženu svou, kterážto chtěla se proto nad ním pomstiti. I trefilo se brzy potom, že muž přišel opilý domů, a tu žena majíc přichystáno silnější prostěradlo na lože, svázala do něho muže a obávajíc se, aby se z náramného pití nerozpukl, pístem vůkol a vůkol ochotně pobíjela a tak vykonavši svůj hněv odešla (l. 251.). Příklady zajisté na dobu svou nemálo charakteristické, kteréžto kdyby v míře hojnější tu byly, cenu díla celého kulturně historickou nemálo by byly povznesly. Bohužel je jich tak málo!

Všimneme-li si vlastního smýšlení spisovatelova v kázáních jeho, vidíme, že je právě a skutečně evangelické a že s naukou Kristovou docela se shoduje. Nebo všude káže, aby lidé nejen věřili všemu, co se v zákoně Božím představuje, nýbrž i slov zákona se držíce podle něho také živi byli, poněvadž víra sama ještě člověka nespasí. Mimo to káže i snášelivost u víře k ostatním křesťanům, zvláště těm, kteří jen přijímáním pod obojí od katolíků se liší, ač ovšem nesluší víry katolické s nimi mísiti. S velikou horlivostí odporučuje udílení almužen, které mají před Bohem větší cenu než jakákoli oběť, zavrhuje oběti Bohu přinášené s utiskováním lidu chudého a pracovitého, který tehdá v úplném již byl podruží šlechty; i dokazuje, že oběti

takových, jimiž se lid zbytečně týrá, Bůh přijímati nemůže. Střídmost a míru ve všech požitcích tohoto světa doporučuje co nejvřeleji a velmi často ukazuje, jaké bývají následky nemírného užívání rozkoší.

Byl ovšem Bavorovský také synem doby své a tedy duchu jejímu podroben, jak se v některých příčinách jeví. Tak mluví na př. (l. 318.) proti těm, kteří za příčinou morní nákazy velmi často se naskytající a stále po Evropě rozšířené radili, aby hřbitovy za město se přeložily a hlavně pochovávání všech chudých mrtvých aby za městem se dělo. Naproti tomu táže se Bavorovský, jestliže bohatí a rozmařile žijící jednotlivci mohou po městě neb i v chrámích se pochovávati a nikdo proti tomu nemluví, proč by měli chudí mrtví z počtu věřících vylučováni býti, kteří jsou živi prostě a zajisté tedy mnohem méně nákazy morní způsobí? Ostatně prý ukazuje se za jeho doby, takové opatření že málo spomáhá, nebo čím dále se hřbitovy za městem stavějí, tím častěji se morní nákaza dostavuje a nemoci šeredné, jichž nikdy před tím nebývalo a jejichž příčinou jest nákaza mravní do té doby nebývalá. Podle toho soudí kazatel, že mohou tato místa odpočinku mrtvých, jež někteří také Hostěnicemi jmenují, býti ve shromáždění věřících, a nesluší tedy chudých odsud vylučovati.

Mezi pověry v knize se naskytající počísti třeba známou také odjinud báchorku, že adamant kámen velmi tvrdý jest, který ničímž ani ohněm ani železem obměkčiti se nemůže, než krví kozlovou (l. 115.).

Máme-li pronésti o postille této úsudek celkový, jest nám uznati, že všude v ní jeví Bavorovský znamenité nadání kazatelské, že všude ukazuje se výborným znalcem písem sv. i otcův církevních a že také pro poznání tehdejších poměrů společenských kniha jeho nemalým příspěvkem jest. Některé pak zmínky o poměrech těch jsou tím důležitější, že připadá sepsání a vydání knihy té do počátku doby pro Čechy nemálo zajímavé a důležité, totiž do počátku památné doby Veleslavínské, tak zv. zlatého věku písemnictví českého.

Drobnosti historické.

XIV. **Malé obrázky z dob krále Vladislava.**

Podává *Josef Jireček.*

Kniha soudu komorního, kterou Vilém z Pernšteina jako nejvyšší hofmistr království Českého k osobním svým potřebám velmi nákladně způsobiti dal (nyní se chová v Českém Museum), obsahuje v sobě rozsudky soudu toho z let 1500 až 1511. Probravše ji z příčin jiných, nalezli jsme nejednu věc, která snad i sic jinak milovníkům starších dějin našich nebude nezajímavou. Područí soudu komorního velmi bylo rozsáhlé a tudíž není téměř oboru v životě společenském, aby se ho soud ten rozsudky svými nedotýkal.

Především položíme několik případův, kde ženy tehdejší byly činnými osobami, hledíce zároveň k momentům, které by pro dějepis mravův a svrchkův tehdejších nějakou vážnost měly.

Léta 1504 Maruše z Neprochov dopustila se pychu na Dorotě z Sudoměře. Pobralať jí na královské silnici statek její svévolně, totiž z lože šatův, dvě prostěradla i jiné rozličné věci, kteréž jest ta Dorota na voze vezla.

Léta 1504 počaly se rozepře mezi Annou Kanickou z Rysmberka a Uršilou, kteráž se jmenuje, píše a nazývá Ofka z Kuncdorfu. Aleš Vřešťovský z Rysmberka za manželku měl dotčenou Uršilu, i odkázal jí statek svůj řádným kšaftem, podle práva města Králové Hradce tvrzeným; ale poněvadž ji v kšaftu tom jmenoval ne Uršilou, ale Ofkou, jal se poručník Anny z Rysmberka, Alšovy to z bratra dcery, dokazovati, že ona pohnaná paní neslove Ofka, ale Uršila, a že jest prve vždycky Uršilou slula a potom teprv že jest sobě přezděla Ofka. A poněvadž jí Aleš jakožto Ofce, a ne jako Uršile, statek svůj kšaftoval, že ona k tomu statku práva nemá, a tudíž prý právo to příbuzenstvím připadá Anně. V tom Anně z Rysmberka dáno za právo. Ale bratr Annin, kněz Samuel z Rysmberka, nepochodil tak dobře. Viniltě Uršilu = Ofku z pobrání svrškův a klénotův, jakož jmenovitě byly: tři pásy stříbrné, jeden pozlacený, tři prsteny zlaté a sekrét, kuní šuba aksamitem pošitá, druhá šuba sobolová damaškem pošitá, kuní šuba nepošitá, liščí šuba harasová, kuní šuba modrým suknem pošitá, kalich, koflík, lžíce stříbrná jedna, nobl-groš, prsteny na šňůře s turkusy, rubíny, diamanty, peřin sedm „po dvú cichú", prostěradla, konve, medenice, moždíře, mísy cínové a talíře s pauzdrem. Kněz Samuel při propadl a sestra jeho Anna marně se potom, ač již ve své při jednou za právo byla obdržela, toho domáhala, aby věci ty přece jí byly vydány.

Léta 1505 Johanka z Slavic pohnala Kateřinu z Brus, viníc ji z nedodrženého rčení (t. slibu), že jí řekla dáti čepec perlový, punt a věnec; ale práva neobdržela, jelikož Kateřina provedla, že věci ty nebyly její, ale dcery její, kteráž jest za Václavem Litovským vdána byla a manželovi svému po smrti všecko dala, i klénoty.

Léta 1502 Marketa z Markvartce, manželka někdy Jana z Chotomíře, pohnala Smila z Vliněvsi a na Borci i vinila ho z toho, že jest jí dceru její Aničku z Chotomíře vzal bez její vůle, a té jí vrátiti nechce, ani pověděti, kde jest. Proti tomu Smil pravil: „Nemaje manželky, že jest tu jistou děvečku staré Hrabaňové dal a ona že jest jí u dcery nechala, a že nevědí, kam je jest odsud děla." Na to učiněn nález, aby on Smil Aničku tu před pány na sv. Martina nejprv příštího v soudu komorním postavil. Ale uložení tomu Smil nedostál, a 1503 opět jej paní Marketa pohnala. Tu on Smil stoje pravil, že „jest se po Aničce s pilností ptal, i po městech o ní volati kázal, a že se jí nikdy doptati, ani o ní kde zvěděti mohl, než že toho zprávu má, že by ten sirotek, ta Anička, bydlil u nějakého Šimka, řezníka v Brodě Českém, a u něho že jest umřel". A na to ukázal svědomí. Proti tomu Marketa pravila, že „to svědomí dostatečné není; neb to ukazuje, že táž Anička byla v 10 aneb v 11 letech, a ona sama Marketa, mátě toho sirotka, praví, že mělo jí nyní 15 let teprv býti, a tak žeby podle Smilova svědomí bylo by též Aničce na pětmecítma let a viece". — Soud komorní přestal konečně na přísaze Smilově, že on ani odběhnutí Aniččina, ani jejího se světa sjití příčinou není.

Léta 1502 Zigona hrabinka z Ortmberka, matka Jetřicha z Gutšteina, pohnala hofmistra dvoru krále JMsti., Albrechta z Kolovrat, že jest jí při postupování zámku Mělníka tyto věci, práva ani spravedlnosti k nim nemaje, pobral, jmenovitě žita 100 strychův a 2 strychy ospového, kur 5 kop, žita z komory 40, vovsa 50, hrachu 39 strychův, loučních peněz 10 kop, ovsa z pastvy 3 strychy, vajec něco, koudele 3 kopy a 9 svazkův, sud jablek, piva 5 věrtelův, kámen loje, jeleního loje kruh, šest stobův nemlácených ko-

nopí, vše za 300 kop gr. míš. Pan Albrecht zastíral se v tom smluvou, kterou s hrabinkou učinil skrze plnomocníky její, syna Jetřicha a pana Klenovského, kdežto hrabinka tvrdila, že jest k té smlouvě vůle své nedala dotčeným plnomocníkům. Rozhodnuto, abý to hrabinka přísahou zpravila.

O poměru patrona k faráři, jak tehdá už býval, svědčí tento případ. Léta 1510 Zdeněk z Prorubí pobral na faře v Bezně knězi Janovi, kdež on tu chvíli farářem byl, jeden vepř z krmníka, 7 korcův žita, 3 korce mouky žitné, tři měchy plátenné, 15 prasat, 12 korcův ovsa, másla kbel, piva sud, věrtel soli, tkanin, svěc, vína atd.; dáleji dal vysekati a zkaziti truhlu a tři zámky zbíti. Stalo se to za nepřítomnosti kněze Jana, když tento, jsa obeslán od děkana kraje Boleslavského, staršího svého, k němu jest šel. Proti tomu Zdeněk z Prorubí pravil, že jest mu to pobrání proto učinil, že kněz Jan, maje podle smlouvy tu na té faře býti do roka, i odšel jest, a on Zdeněk za to maje, že by odtud odběhl, obávaje se, aby na klénotích kostelních, kteréž tomu knězi svěřeny byly, škoda se nestala, kázal jest mu pobrati; ale ty věci že jemu zase vráceny budou. Potom prý s knězem Janem, když do fary přišel, smlouvu o to učinil. Soud komorní strany odkázal, aby stály před menšími úředníky Pražskými.

K obchodu a průmyslu vztahují se tyto případy:

Léta 1505 Martin Dačický, sukna kraječ, měštěnín Starého Města Pražského pohnal Jindřicha z Smiřic a vinil ho ze rčení, že jest mu řekl dáti 1000 zlatých, jestliže jest u něho bral jaké sukno vlčaté sobě nebo služebníku svému. Půhon ten změten tím, že Smiřický dovedl, že to jméno Jindřich jeho křtěné jméno není, ale že jest křtěn Jaroslavem.

Léta 1502 Hanus Eberfoyt z Krakova pohnal Krištofa z Gutšteina a na Rabšteině, vině ho, že mu statek jeho, sukna a jiné kupecké věci, kterýchž za 73 rajnské zlaté bylo, za ubezpečením a glajtem jeho, páně Krištofovým, zlodějsky pobráno na svobodné silnici. Z podobného činu Krištofa z Gutšteina pohnal Franc Freyzinger, kupec v Praze obývající, že mu statek jeho, šafrán, hedvábí a jiné kupecké i krámké věci (v ceně 207 rýnských) na svobodné silnici byl pobrán. Proti tomu bránil se Krištof, že Pincenstok forman, který ta zboží vezl, sám tím je vinen; maje výstrahu, že jest čekati nechtěl, až by se Šuster od Raušera, hejtmana z Konžvartu, vrátil atd.

Léta 1506 Hanus Troj, kupec od Hory Kutny (známý z životopisu Všehrdova), pohnal Libáka z Radovesic na Smrkovech ze rčení, kdež ten jest jemu řekl dopomoci ke 13 kop. gr. českým a 6 gr. č., kteréž jemu, Trojovi, pozůstali dlužni za dřevěný olej, za limouny do královské kuchyně, a dáno jemu za právo stané. Týž Hans Troj l. 1508 pohnal i Jana Kostku z Postupic z nedodržení smlouvy.

Léta 1501 byla pře o studnici alaunovou u Starých Přílep (Rakov.). Král Václav majestátem léta 1483 daným všecko právo na tu studnici dal Nikodemovi z Jílového a Hanušovi, jich synům a kverkům. Majestát ten od krále Vladislava potvrzen Václavovi Folknaurovi i jeho erbům. Folknauer pak studnici tu zastavil i s kotly někdy Uzdářovi z Prahy, jehožto pak vdova Dorota vzala 20 kop, ve kterých ti kotlové zastaveni byli, a kotlův vrátiti nechtěla. Tak tvrdil Vratislav z Mitrovic, poručník Folknaurův. Naproti tomu odpůrce jeho, Heřman z Petrova, ukázal majestát krále Václava od l. 1398, kterýmž studnice ta u Přílep, z které se alaun vaří, dána byla Kunatovi z Kolína a jeho kverkům, a potvrzení téhož majestátu od krále Vladislava z l. 1489, Hrozkovi z Prošovic svědčící. Zdeněk z Šternberka,

nejv. purkrabí Pražský, vyznal, že jest té půl studnice bylo Václava Folknaura a ten že ji zastavil Uzdářovi. Následkem toho nalezeno, že Heřman Petrovský jest povinen, V. Folknaurovi půl studnice postoupiti, on sám pak aby zůstal v držení druhé polovice.

Léta 1500 stali se nálezové mezi sukna kraječi a postřihači Starého Města Pražského a mezi soukenníky a krejčíři Nového Města, kteří pro děje řemesel těch dosti mají do sebe zajímavosti.

K l. 1505 zaznamenána pře, která poskýtá vzácnou zprávu o kameníku a staviteli posud tuším neznámém. Staněk kameník, v Menším Městě Pražském obývající, pohnal Albrechta Klusáka z Kostelce na Horkách. Staněk s otcem Albrechtovým, Václavem, učinil smlouvu psanou o dělání věže v Horkách a věž tu skutečně i vystavěl. Václav Klusák byl mu řekl, dáti od díla věže 40ti kop grošů českých, když ji dodělá, a jestliže mu ji dobře udělá, že nechce s ním mluviti o 10 kop gr. č. k tomu. Proti tomu Albrecht Klusák odpíraje pravil, že on držitelem statku svého otce není, než mátě jeho, že ona vším vládne a všeho užívá až do své smrti, Horek i jiného statku. Zase proti tomu od Staňka povědíno: „Ačkoli on Albrecht statkem Horkami nevládne, ale toho podle mateře své proto i s bratřími užívá, a tu bydlí, chlebí, a jiný otce svého statek má, a tudy že jemu Staňkovi odpovídati a těch 50 kop plátce býti povinnovat jest.“ Soud Staňkovi dal za právo, tak že on, Albrecht, jemu těmi 40 k. gr. č. a k tomu těmi 10 k. gr. č., kteréž jest otec jeho řekl přidati, povinen, poněvadž svědci seznávají, že jest dobře udělal. Ale Albrecht tomu nedostál, tak že 30. listopadu 1510 jemu vydán jest list zatykací na Albrechta pro neplnění 50 kop. Teprv to pomohlo; dne 26. pros. t. r. zajisté Staněk kameník seznal, že jest od Albrechta přijal 25 kop.

O pověstném Albrechtovi Rendlovi z Aušavy nalézá se několik zpráv.

Léta 1508 Rendl poháněl Krištofa z Gutšteina a na Žebráce z 500 kop gr. č. za rukojemství daných, a dáno mu za právo.

Léta 1510 Rendl co nejv. písař poháněl Buriana Trčku z Lípy podkomořího (a úhlavního odpůrce svého) z 500 kop gr. č., kteréž jest králi na počtu zůstal, kterýchžto 500 kop JKMst. Rendlovi dáti ráčil, i dáno tomuto za právo.

Dále se tu osvětluje zvláštní a svým časem nepěkně přesuzovaná úmluva Rendlova s Mikulášem z Hořic a na Pecce o postoupení nejvyššího písařství (Staří letopisové k l. 1509 str. 322). Ve středu po sv. Sixtu 1510 Mikuláš pohnal A. Rendle z Aušavy a na Myšlíně, vině jej ze rčení, tu kdež prý jemu jest řekl 500 kop gr. č. při sv. Jiří nyní minulém až za čtyři léta pořád zběhlá pójčiti bez úroka, i ukázal na to svědomí a k tomu některé soudu komorního nálezy. Proti tomu pravil Rendl, že se svědomí Hořického podle půhonu nesrovnávají, a žádné z nich neukazuje na tu sumu v půhonu položenou, a některé o 1000 kopách gr. českých, ba jiné o tolikéž míšenských svědčí atd., aniž toho seznávají, by mu za postoupení nejv. písařství pójčiti řekl. A ačkoli takovému rčení dobře a poctivě obrániti by se mohl, ale jako dobrý a pravdomluvný, pomně na svou dobrou pověst, toho učiniti nechce; než což komu dí a řekne, že jináč neučiní. A dále praví, by ten krále JMsti nález, kterýž JKMst mezi rytířstvem a jím Albrechtem Rendlem v Hoře učiniti ráčil, před rukama byl, že by to pokázal, že jest jej on, Hořický, o ten úřad písařství připravil, a že jest mu nepřiřikal za ten úřad

nic, než z své dobré svobodné vůle a dle přátelství těch peněz pójčiti, a to ne jemu, ale nejv. panu hofmistrovi (V. z Pernšteina) k vůli, za čtyři léta, když by úřad najv. písařství držal, ale ne za to písařství, a že by za to písařství peníze jednoho dáti nechtěl. Touž dobou Hořický pohnal i Ladslava z Šternberka, nejv. komorníka, tehdá již nejv. kancléře, a vinil ho z toho, že jest mu slíbil za Rendle, že jemu Rendl má vydávati každý rok 100 kop gr. č. až do jeho smrti, a to za postoupení nejv. písařství. A ta suma Hořickému že dána není, ani jistota na to učiněna až do dnešního dne. Proti tomu Ladslav z Šternberka pravil, že se k tomu zná, jako ctný pán, že jest jemu, Hořickému, za to slíbil, že mu Rendl každý rok po 100 kopách až do jeho smrti vydávati má; ale by to sliboval za postoupení jemu, Rendlovi, nejv. písařství, tomu že odpírá a nezná se. V obojím případu Hořickému dáno za právo.

K závěrku dotkneme se smlouvy, kterou Mikuláš Libák z Radovesic, již svrchu jmenovaný prokurator (advokát) a spolu i válečník, dobrovolně učinil s Albrechtem ze Šternberka a na Zelené Hoře. Jednalo se tu o nařknutí z toho, že se Libák co vojevůdce v Bavořích 1504 nestatečně zachoval (Staří letop. 333.) Albrecht z Šternberka, když ta věc na Viléma z Pernšteina i rady soudu komorního vznešena byla co na rozsudí, pravil, že jest slyšel, že by Libák hejtmanství svému a šikování při té bitvě, kdež lůni v Bavořích u falckrabie byla, dosti neučinil. Ty pak osoby, od kterých tu řeč slyšel, před soud postavil. Zejména byli to: Martin Vlček z Úřečic, Jan Horák z Jilemnice, Jan Holý od Hory, Jiří Holý z Hořovic, Blažek z Dašic, Martin z Radnic a Mikuláš Kopista od Hory, kteřížto k tomu se znali, „že sú tu řeč takovú o Libákovi panu Albrechtovi pravili, ale že sú to od jiných vuobec slyšeli. Ale od sebe na něho, Libáka, že nic nepraví“. Proti kterýmžto řečem ukázal jest Libák mnohých pánův, znamenitých rytířských i služebných lidí svědomí, kteříž seznávají, že jest on Libák vozy šikoval, lidi do bitvy vedl, je řídil a při té bitvě od počátku až do konce byl, všemu dosti činil, což takovému hejtmanu v takové potřebě přileží učiniti. Rozsudí uznali, že takový nářek Libákovi na jeho cti a dobré pověsti k žádné škodě ani újmě není.

XV. Passio raptorum de Slapanicz secundum Barthoss tortorem Brunensem.

Sdělil *František Šujan.*

Všeobecně známo jest, že vláda krále Václava IV. byla slabá. Zárodek slabosti té položil mimovolně sám „otec vlasti“ Karel IV. Z lásky bratrské dal již roku 1349 bratru svému Janu Jindřichovi markrabství Moravské. Po smrti tohoto (r. 1376) ponechal je i synům jeho Joštovi a Prokopovi. Krátce pak před smrtí svou rozdělil i ostatní částky koruny České mezi tři syny své. Vidíme, že opatrnost a zásady politické u státníka toho překonány byly něžnými city pokrevenství. Rozdrobenost ta mohla býti neškodnou jednotě a moci koruny České jen tehdy, kdyby na místo Karlovo byl nastoupil muž pevné vůle a důmyslné energie, a kdyby členové královského rodu byli zdědili po otci, pokud se týká strýci svém, vedle statkův i něco z ušlechtilé mysli jeho a vřelosti citů plynoucích z pokrevního příbuzenství. Bohužel nebylo zde obého. Václav byl člověk slabý, nesamostatný a nerozvážlivý. Nejbližší příbuzní jeho, více schytralí a ziskuchtiví než šlechetní a vděční, zvláště

bratr Sigmund a bratranci Jošt a Prokop, podporovali krále v slabostech jeho, lstivě a zištně těžíce z úzkostí, do kterých sami pletichami svými často jej uváděli.

V tom nad jiné vynikal zištnou obratností markrabí Jošt. Vždy pojil se ochotně se všemi živly Václavovi nepřátelskými jak v Čechách tak i za hranicemi, ošemetné jednání své ospravedlňuje sobě tím, že prý Václav ku zachování pevného pořádku a pokoje v zemi je neschopen. Přitom ale hlavní jeho snahou bylo domoci se poručenství nad králem Václavem. Z toho každý by soudil, že markrabí Jošt sám byl vladařem v každém směru vzorným, a markrabství jeho vždy že oplývalo blahobytem a bezpečností. Tomu však dějiny Moravy nikterak nenasvědčují, ba současné zprávy historické nám dí, že Jošt, který tak rád mistroval krále Václava, nebyl mistrným vladařem ani v nejbližším svém okolí. Doložiti to chceme následujícím:

Roku 1399 král Václav vedl již třetí válku s odbojnými pány českými, s nimiž ochotně spojil se nevděčný bratranec Jošt. V měsíci červnu uzavřeno bylo příměří mezi stranami a mělo potrvati až do Tří králů r. 1400. Za příměří mělo se jednati o narovnání. Po delším jednání svolil král, aby Jošt a Sigmund byli prostředníky mezi ním a pány. Jošt odebral se 24. února r. 1400 do Prahy a učinil mezi stranami narovnání. Ale již v měsíci dubnu téhož roku z příčin nedosti známých dal se do války s bratrem svým Prokopem, jenž věrně stál při králi, a ve válce té pomáhal mu i Sigmund. Václav války se nesúčastnil a měl s příbuznými pokoj. Zatím ale nastalo mu veliké nebezpečenství v říši německé. Knížata německá sesadila ho, zbavila rod Lucemburský vlády v říši a zvolila králem římským Ruprechta, falckrabí rýnského. Ruprecht hledal pomoci proti Václavovi i v Čechách, a nespokojení páni čeští brzy s ním se spojili. Přes zimu r. 1400 a 1401 získal na stranu svou i Jošta, Prokopa a Sigmunda proti vlastnímu rodu jejich. A právě v té době z jara r. 1401, co Jošt sbíral vojsko na pomoc Ruprechtovi proti Václavu, aby památku svou poskvrnil věčnou hanbou, že úhlavnímu nepříteli rodu Lucemburského pomáhal nabyti koruny císařské na újmu rodu svého a tím i sebe samého, právě tou dobou nejbližší okolí residence Joštovy, okolí brněnské, stiženo bylo citelnými útrapami, o nichž současný pramen vypravuje takto:

In illo tempore egressus Kyezolt de finibus Polonie, venit in Slapanicz, ubi erat ecclesia, in quam manu armata intravit ipse et sui complices scelerati cum illo. Cumque suggerente dyabolo sacramento corporis domini nostri J. Chr. ministris ecclesie et nonnullis sanctorum reliquiis, que ubi fuerant, eiectis et ecclesiam ipsam ausu sacrilego in castellatam occupassent, in campum tandem publice rapine causa nephando progressi ceperunt infinita maleficia per incendia rapinas et spolia in populum terre committere ita, ut homines plurimi exulare alii tyrannidem eorum ferre non valentes

Za onoho času Kyezolt, vytáhnuv z území polského, přišel do Šlapanic, kde byl chrám, do něhož vkročil rukou násilnou sám i jeho zlotřilí druhové s ním. A pobádáním ďáblovým svátosť těla pána našeho J. K. i sluby církevní a některé ostatky svatých, které tam byly, odstranivše, i ze samého chrámu tvrz si byli učinili, konečně vytáhše do pole ohavně na veřejnou loupež, počali páchati na obyvatelstvu nekonečné zločiny ohněm, krádeží a loupeží, takže velmi mnoho lidí vystěhovati se, jiní tyranství jejich snésti nemohouce, z vlastních příbytků prchnouti a pole neobdělané zů-

de domiciliis propriis fugere agrosque incultos deserere cogerentur nec hiis contenti maleficiis sed, ut in profundum ultime desperationis labentur, dampnabilius in presbiteros clericos moniales monachos manus nocuas atroci sevicia miserunt, quosdam ex ipsis, ut pecunias extraherent, tormentis affecerunt variis, alios nudatos vestibus et ad vincula coniectos in intensissimo frigore sedere fecerunt, alios vero ferro constrinctos in carceribus angustis miserabiliter tenuerunt pluraque facta nephanda patrarunt, que scribere sigillatim et pudor vetat et audire pia mens horrescit.

staviti nuceni byli, a ani na těchto zločinech dosti neměli, nýbrž aby na dno věčné záhuby klesli, vložili ničemné ruce ještě záhubněji s děsnou zuřivostí na kněze církevní a mnichy klášterní, některé z nich různě mučili, aby peníze vynutili, jiné nahé a v pouta uvržené na nejtužší mráz vysadili, jiné pak řetězi svázané v těsných žalářích bídně drželi a mnoho hanebných zločinů na nich spáchali, které jednotlivě slyšeti i stud brání i zbožná duše se hrozí.

Videntes igitur seniores populi et consules civitatis Brunensis huiusmodi maleficia et rabiem trunculentam semper in dies, congregati sunt in pretorium et inito consilio ad invicem dixerunt: „Quid facimus, quia hec crudelis maleficiorum congregacio non modo nos et terre populum per rapinam et incursum hostilem destruit, verum eciam postposito timore in ministros dei vivi eius nomen blasphemans suam exercere tyrannidem usu sacrilego non pavescit? Si dimittimus eam sic omnes nos scandalum paciemur.“

Tedy starší lidu a konšelé obce Brněnské vidouce zločiny takové a zběsilost co den zuřící, sešli se na radnici a vešedše v radu vzájemně pravili: „Co učiníme, ježto tato krutá sběř zločinců hubí netoliko nás a obyvatelstvo zemské loupeží a nájezdem nepřátelským, nýbrž neostýchá se ani odvahou zlolajnou páchati tyranství své bez bázně na sluhách boha živého, jméno jeho hanobíc? Dopustíme-li toho, tak my všichni hanbu utrpíme.“

Unus autem ex iis, Dywak de Podscale nomine cum esset quasi pontifex anni illius, prophetavit dicens: „Expedit nobis ut omnes malefici et raptores pariter moriantur.“

Jeden pak z nich, jenžto byl jako rychtář toho roku, jménem Divák z Podskalí, rozumoval pravě: „Prospěje nám, aby všichni zločinci a loupežníci stejně zemřeli.“

Ab illo ergo die cogitaverunt interficere eos dicentes: „Ne forte raptores contractis viribus veniant et tollant locum nostrum universaque bona nostra in suos vertant usus. Scriptum est enim: percuciamus eos et dispergetur eorum congregacio nobis infesta, que de die in diem manus feroces mittens opus pessimum operatur in nobis. Hanc enim civitati nostre proximam semper habemus nobiscum, predam vero, quam rapiunt, raro vel nunquam redditam habemus. Huc usque inimicis latronibus affecti prestolabamur sub silencio pacem que

Od toho tedy dne pomýšleli na to, jak by je pobili, řkouce: „Aby snad loupežníci, stáhnouce síly své, nepřišli a města našeho nevzali a veškerý majetek náš v požitbu svou neobrátili. Neboť psáno jest: potřeme je a rozprášena bude sběř jich nám nepřátelská, která den ze dne přikládajíc divokou ruku, páše na nás dílo nejhorší. Neboť budeme míti ji vždy při sobě velmi na blízku obci naší, kořist však, kterou uchvacují, neskoro neb nikdy vrácenu míti nebudeme. Až dosud, sklíčeni loupežníky nepřátelskými, mlčky jsme očekávali pokoj, který nepřichází,

nec venit; iam necesse est, ut talibus scandalis occurrentes ipsorum affrenatam audaciam nostra conteramus potencia et statim armis correptis ad eorum exterminium procedamus."

Priidem autem Pessko yppatus dixit: „Rei sunt mortis! Ego enim, etsi oportuerit me mori cum illis, ad perdendum eos armis instructus et cuspide letus properabo." Similiter et alii dicebant.

Factum est autem, cum iam sero esset die illa ecce nobilis vir Herhardus de Cunstat venit in Brunnam, et cum eo turba multa, missi a principe serenissimo Marchione Jodoco, qui salutari proposito civium rite pensato, eoque plurimum laudato, opem mox et operam civibus ipsis ad ea, que facienda devoraverant, dare fideliter pollicetur. Et factum est ita. Cives autem predicti, quibus tantus vir opem prebebat et animum, ante sex dies pasce collegerunt multitudinem gencium armatorum cum fustibus, lanceis, cuspidibus, clipeis, pexidibus, iaculis et sagittis. Qui dum iter suum versus Slapanicz gressu celeri agerent, videntes eos raptores ceperunt contristari et mesti esse; quidam autem ex iis Wlach nomine capitaneus illorum, cum vidisset animos suorum consternatos hac oracione confirmabat eos dicens: „Observo, viri strenui, generis nobilitate conspicui et in rebus militaribus experti, ut adventus civium non vos terreat, nec animos vestros degener metus frangat, ut ponere in cordibus vestris hanc opinionem velitis, quod eorum iners turba voluptatibus magis civilibus quam armis imbuta posset nos tam facile suis viribus expugnare. Paterne igitur glorie memores animi deiecti consternatique vigorem resumite, muros confestim sagittis et iaculis armati ascendite, temeritatem civium similiter [1]) impetu

již nutno jest, abychom tak velikým hanebnostem na odpor se postavíce bezuzdnou jich odvážlivost potřeli mocí svou a ihned zbraně se chopivše přikročili ku vyhlazení jich."

Dříve však Pešek purkmistr pravil: „Vinni jsou smrtí; já zajisté byť bych i s nimi zemříti měl, ozbrojen a velmi rád ku vyhlazení jich spěchati budu." Podobně i jiní mluvili.

Stalo se pak, když již večer (pozdě) toho dne byl, hle vznešený muž Herhard z Kunstatu do Brna přišel a s ním četný zástup, poslaní od nejjasnějšího markrabí Jošta, a on řádně uváživ blahoplodné předsevzetí měšťanův a velmi je pochváliv, určitě přislíbil měšťanům samotným dáti brzy pomoc a podporu svou k tomu, co vykonati ustanovili. A tak se stalo. Měšťané pak svrchuřečení, jimž takový muž pomoci a zmužilosti dodával, sebrali šest dní před velkonocí (dne 28. března r. 1401) množství lidu vyzbrojeného klacky, kopími, pikami, štíty, puškami, střelami a šípy. Když tito rychlým pochodem konali cestu svou proti Šlapanicím, loupežníci vidouce je počali kormoutiti se a smutnými býti; jeden pak z nich, jménem Vlach, jejich náčelník, když viděl mysli svých polekané, touto řečí je posiloval pravě: „Pozoruji, muži bodří, vznešeností rodu vzácní a ve vojenství sběhlí, že příchod měšťákův leká vás a zbabělý strach že mysli vaše poráží; že do srdcí svých tu domněnku položiti chcete, že nestatečný zástup jejich navyklý více na rozkoše městské než na zbraně mohl by nás silami svými tak snadno přemoci. Tedy zaražené a skormoucené mysli, pamětné slávy otcovské, nabuďte opět svěžesti, slezte na rychlo zdi ozbrojeni střelami a šípy, rovněž statně odrazte útokem pošetilost měšťákův a bojujte dnes za

[1]) Slovo to zůstalo nám i pod zvětšovacím sklem nečitelným, dle contextu je to snad similiter.

fortiter retundite et hodie pro animabus vestris pugnate, alioquin scituri [2]) vos et genus vestrum dedecus sempiternum merere. Si vel fuge turpis notati vicio huic abcesseritis vel saltim indefensi sicut femina in dedicionem hostium venietis, hec enim dies futuri certaminis fame vestre gloriose sic illustrabit decus, qui procul dubio ipsius certaminis gloria veneranda in spem prosperitatis vestre effusa usque ad celi sidera laudibus extolletur populo."

Priidem pro omnibus Caspar scriba dixit: „Ego ad hec natus sum et ad hoc fato urgente in hunc locum veni, non ut pugnem, sed ut scribam litteras. Obsecro, mi domine, ut si fieri potest, transeat a nobis calix iste, calix inquam presentis periculi et futuri patibuli. Spiritus quidem promptus est, caro autem omne nostrum ac vires adeo fragiles et infirme, ut tante civium multitudini resistere non possimus. Verum non sicut nos volumus sed sicut tu vis fiat voluntas tua!"

Premissa igitur oracione firmati raptores muros ecclesie cum saxis ingentis et sagittis statim ascendunt et perspicientes per menia viderunt maximam multitudinem gencium armatorum stancium iam ante illos. Quibus et dixerunt: „Amici quo hunc venistis non habentes vestem nuptialem? Arma enim vestra iacula et sagitte, quibus instructi estis, non amicicie sed furoris vestri sunt indicia." Nec dum illi verba sua finierant, et ecce cives Brunnenses cito [3]) expugnabili desiderio flammantes sagittis primum et filiis pixidum loco response in hostes directe muros ipsos potenter invadunt, ignem porte cinium [4]) adhibent et

duše své, vědouce, že jinak vy i pokolení vaše věčnou zasloužíte si hanbu. Jestliže tady ustoupíte buď označeni vinou hanebného útěku, aneb aspoň bez obrany jako baby se vzdáte nepřátelům, tento zajisté den nastávajícího zápasu na světlo postaví ozdobu vaší slavné pověsti tak, že ctihodná sláva samého boje vylita v naději vaší slávy jistě od lidu vynášena bude chválami až ku hvězdám nebeským."

Nade všechny dříve písař Kašpar pravil: „Já k tomu zrozen jsem a k tomu nutkáním osudu na toto místo jsem přišel, ne abych bojoval, nýbrž abych zapisoval. Skroušeně prosím, pane můj, aby možno-li kalich tento od nás odešel, trpký kalich přítomného nebezpečí a budoucího utrpení. Duch sice ochoten jest, celé však tělo naše a síly tak křehké a nepevné, že tak velikému množství měšťáků odporovati nemůžeme. V pravdě však ne jak my chceme, ale jak ty chceš, děj se vůle tvá."

Tedy loupežníci předešlou řečí posíleni vylezli ihned s ohromnými kameny a střelami na zdi chrámové, a daleko přes zdi vidouce, spatřili veliké množství lidu ozbrojeného, stojícího již před nimi. I řekli jim: „Přátelé kam jste sem přišli nemajíce šatu svadebního? Zbraň vaše zajisté a kopí i střely, jimiž opatřeni jste, nejsou znakem přátelství, nýbrž vzteku vašeho." A ještě oni slov svých neskončili a hle měšťané brněnští rychle, výbojnou dychtivostí hořice, místo odpovědi k nepřátelům přímé, nejprve střelami a oštěpy na samé zdi mocně udeří, ku rozbití dveří ohně užijí a pak po žebřících na způsob schodů

---

[2]) Rovněž toto doplnili jsme dle contextu, nikterak jasně přečísti je nemohouce.

[3]) V rukopise stojí nejasně ceto a jest to velmi podobno slovu acto, ale obé sem se nehodí a snad čísti se má cito.

[4]) Zde v několika řádcích jest rukopis velmi nejasný, některá slova naprosto přečísti se nedají a hleděli jsme vhodně je doplniti dle stejného znění a potřebného významu. Tak zvláště slovo cinium. V rukopise stojí ciuium, ale slovo civium

deinde scalis gradum prebentibus muros ecclesie apparata vi transeunt ecclesiam capiunt et in armis militares animos exhibenter in ipsos hostes iam pavidore gelidos consternatos se unanimes quotque manus iniciunt ab omni parte flagellis ferreis cedunt et in frontem et in latera et in tergum. Itaque subito civibus in inpressionem facientibus hostium virtus victa defecerat haud omnibus pene in captivitatem redactis, reliquos, quos fuga non abstulit, in ignis et fumi thetra caligine suffocati desperatissimum spiritum perdiderunt. Ignis autem repente convalescens equos fere centum, ut fama tenet, arma multa victualia copiosa diversamque supellectilem fortem mittens aridis faucibus devoravit.

Cives autem Brunnenses, quibus primordia gloriosi certaminis prospere successerant, leti super fidem facti de victoria continuato impetu alios raptores qui sunt (in Meneis alibi Mienyn) [5]) animis adhuc iram sanctam furoremque beatum spirantibus voluerunt invadere, sed, ut arbitror, non erat eis datum deserere, vas illic positum erat vino bono plenum, quod cum armis gravati gustassent bibentes ex eo fortiter et refocilato spiritu, qui in tantis laboribus pene defecerant, leti cum gaudio ad propria redierunt. Vivite ergo felices in secula quos dextre dei presidium de hoste tam sevo triumphare constituit, et huius certaminis immortalis memoria a solis ortu usque ad occasum famam vestri nominis sic faciat clarescere, ut genus vestrum lucem tante glorie a vobis accipiens cunctis raptoribus et male-

připravenou silou překročili zdi kostelní a zmocnili se kostela a osvědčujíce ve zbrani ducha vojenského na samy nepřátely již přestrašené, trnoucí a zděšené, jednomyslně kolik rukou se vrhli a již na všech stranách ustupují cepům železným (loupežníci) i do předu i na boky i do zadu. A tak najednou udatnost nepřátel, dorážením měšťanů přemožená, ochabla a když téměř všichni zjímáni byli, ostatní kteří neprchli v šeredném dýmu ohně a kouře udušeni ducha navěky zatraceného ztratili. Oheň však náhle se vzmohší strávil asi sto koní, jak pověst dí, mnoho zbraní, hojně potravin a různé nářadí, posílaje statně žíznivým jícnům.

Měšťané pak brněnští, jimž počátky slavného boje šťastně dopadly, potěšeni nadobyčejně z vítězství, chtěli nepřetržitým útokem s myslí dotud nadšenou svatým hněvem a blahým vztekem vytrhnouti i proti jiným loupežníkům, kteří jsou ve Měníně, však, jak se domnívám, nebylo jim dáno odběhnouti, ležela tam nádoba plná dobrého vína, jehož když obtíženi zbraněmi okusili statně z něho popíjejíce a když duch již ospalý byl, ti kteří při tak velikém namáhání byli skoro již ochabli, veselí s jásotem domů se vrátili. Žijte tedy na věky, které pevná ochrana boží určila, by triumfovali nad nepřítelem tak krutým, a nesmrtelná památka tohoto boje učiň pověst jména vašeho slavenou od východu slunce až k západu, aby potomstvo vaše, dědíc po vás lesk tak veliké slávy, daleko široko bylo na

nedává zde smyslu, snadno tedy hláska **u**, kterou značilo se **v**, může se bráti za **n**, jelikož v rukopise sběžně psaném ještě i dnes **u** a **n** stejně se píší (*u*). Slovo cinium dává zde smysl, poněvadž cinis- eris jmenuje se v pluralu: rozvaliny, zbořeniny. Genitiv cinium (místo cinerum) ovšem zarazí filologa velmi, ale v r. 1401 neurážezo to ještě nikoho.

[5]) Těch několik slov v rukopise přečísti nelze a po dlouhém namáhání a doplňování rozhodli jsme se pro hořejší čtení: in Meneis alibi Mienyn, poněvadž Měnín se tak nazýval: Meneis, Meneys i Mienyn. (Volný: Die Markgrafschaft Mähren II. Band 1. Ab.)

ficis sit longe lateque terribile formidabile et suspectum.

Capti sunt in hoc congressu quinquaginta sex raptores, qui dum ligatis manibus ducerentur in Brunnam viso patibulo, quod haut procul a civitate distat, exteriti sunt et facti sunt sicut mortui ita, ut cogerentur totam egerere, quod in unius anni spacio per ingluviem devorarant. Unde accidit, quod velum femoralium ipsorum scissum est in duas partes, a fumo usque deorsum, ita ut preses preconum miraretur vehementer.

Postea tenebre facte sunt super universam terram, et ex fragore armorum et tumultum populi terra mota est et multa corpora, que in lectulis dormierant ad spectaculum surrexerunt. Et cum hora noctis quasi quarta precones vero et ministri iudicis collegerunt eos hospicio et illudentes eis exuerunt eos vestimentis eorum et induerunt eos vinculis ferreis et statim gallus cantavit. Omnes autem, qui illic aderant, moventes capita sua blasphemabant dicentes:

„Wach iniqui raptores, en ecclesia vestra, quam castrum vocastis, igne consumpta est, que vix in tribus horis reedificabitur: manete ergo hic, quoniam hec est domus, quam vobis in hereditatem elegistis. Cras enim illucescente die micantem tortoris gladium super vos videbitis et reddentem unicuique vestrum iuxta opera sua.“

Et illi rogaverunt eos dicentes: „Pacienciam habete in nobis, omnia reddemus ablata.“ Illi autem dixerunt: „Et quando hec erunt?“ Responderunt eis: „Post centum annos vel paulo plus.“ Illi autem indignantes dixerunt: „O iniqui, quousque in obstinata malicia permanetis, videre enim nunc volumus, Kyezolt, Sokol, Suchyczrt, Bryezyna, Kuorka, Sul, Adam, Byč, Odrole, Suchodol, Nemoy, Wydlak, Komar, Uhlyk, Otka, Lopata, Stiulik, Chalupnik, Wawak, Wydrzyduch, Metkal, Drwosczep, Sohay, Ho-

postrach, hrůzu a odiv všem loupežníkům a zločincům.

Zajato bylo v této srážce 56 loupežníků, kteří když vedeni byli do Brna na rukou zvázáni, spatřivše šibenici, která stojí nedaleko obce, sděsili a zarazili se tak, že nuceni byli vyvrhnouti vše, co během jednoho roku hřtánem byli pohltili. Tím stalo se, že nohavice jejich roztrhly se na dvě části od vrchu až dolů tak, že vrchní biřic velmi se divil.

Pak nastala tma nad veškerou zemí a lomozem zbraní a povykem lidu zem se třásla a mnohá těla, která na lůžkách již spala, vstala podívat se. A asi kolem čtvrté hodiny noční biřicové totiž a sluhové rychtářovi shromáždili je u vězení a vysmívajíce se jim svlekli je z jich šatů a oděli je železnými pouty a ihned kohout zazpíval. Všichni pak, kteří tam přítomni byli, kývajíce hlavami svými tupili je řkouce:

„Ach ničemní loupežníci, hle váš chrám, který tvrzí jste nazvali, ohněm zničen jest, který sotva ve třech hodinách znova vystavěn bude, zůstaňte tedy zde, poněvadž toto jest dům, jejž za dědictví jste si zvolili, neboť zýtra na úsvitě uzříte nad sebou katův meč blískavý a každému dle skutků jeho odplácející.“

A oni prosili je řkouce: „Trpělivost s námi mějte, vše odňaté nahradíme.“ Oni však pravili: „A kdy to bude?“ Odpověděli jim: „Po stu neb málo více letech.“ Oni však horšíce se pravili: „O ničemy, jak dlouho setrváte v tvrdošijném zlosynství, nyní zajisté chceme viděti ať Kyezolt, Sokol, Suchýčert, Březina, Kůrka, Sůl, Adam, Byč, Odrole, Suchodol, Nemoj, Vydlák, Komár, Uhlík, Otka, Lopata, Sťulík, Chalupník, Vavák, Vydřiduch, Metkal, Drvoštěp, Šohaj, Hovence, Kočvara, Hvydoň, Nedožíř, Smrž, Plí-

wencze, Koczwara, Hwydon, Netozzyerz, Ssmrz, Pliskota, Vzzwal, Hrzebik, Duben, Buben, Ssyndel, Homola, Rokoss, Gumpolt, Amipolt, Ouampl, Lampl, Bachowecz, Rochowecz, Sczwarkarz, Gygar, Markar, Passek, Klal, Kolda, Oprzal, Kaksa, Dora, Kobila, Sowa, Hassek, Wanita, Przibik, Scoda, Sapak, Lapak, Koczcuermel, Flug, Eigenl, Mudowlak et Gundelweyn, venientes liberent vos."

Hoc autem totum factum est ut impleretur scriptura dicens: „videbunt iniquitatem oculi mei etc."

Hec autem qui scripsit premissa non vidit, sed manens in Bruna audivit ex fama sicque et ex auditis testimonium perhibuit, ut et vos si vultis credatis. Et facta autem hec sunt Anno a Nativitate domini nostri Millesimo CCCC° primo feria secunda post diem palmarum.

Altera autem die, que fuit tertia feria, congregati sunt Seniores populi et consules civitatis ad pretorium et communicato consilio volentes imminentibus periculis occurrere statuerunt, ut summitates murorum, tectorum et turris, que per ignis voraginem nondum in ruinam venerant mox diruerent et usque ad fundamentum deponerent.

Collecta igitur gencium armatorum multitudine dixerunt eis: „Ite in Slapanicz et adhibita custodia muros ipsos diruite sicut scitis, ne per amplius raptores illic fugiant, et fiat novissimus error peior priore."

Illi autem abeuntes fecerunt sicut inunctum erat illis Amen.

skota, Úžval, Hřebík, Duben, Buben, Šindel, Homola, Rokoš, Gumpolt, Amipolt, Hampl, Lampl, Bachovec, Rochovec, Švarkář, Gygar, Markar, Pašek, Klal, Kolda, Opršal, Kaksa, Dora, Kobyla, Sova, Hašek, Vanita, Přibík, Škoda, Sapák, Lapák, Kocvurmel, Flug, Engel, Mudovlak a Gundelvein přijdouce osvobodí vás."

To pak všechno se stalo, aby naplnilo se písmo řkoucí: „spatří nepravost svou".

Kdo toto předešlé psal, neviděl toho, ale zůstávaje v Brně slyšel z pověsti a ze slyšeného svědectví postavil, abyste i vy chcete-li věřili. A to pak se stalo roku od narození Páně 1401 druhého dne po neděli květné (dne 28. března).

Druhého pak dne, který byl třetí všední (30. března) shromážděni byli starší lidu a konšelé města na radnici a dle společné úrady chtíce postaviti se na odpor hrozícímu nebezpečenství ustanovili, aby vrchní část zdí, střechy a věže, které ohněm zničeny ještě nebyly, brzy sbořili a až se základy srovnali.

Sebravše tedy množství ozbrojeného lidu pravili jim: „Jděte do Šlapanic a přibravše posádku i zdi sbořte jak víte, aby tam loupežníci více se neutíkali a nestalo se nové zlo horší prvého."

Oni pak odejdouce učinili, jak jim nařízeno bylo. (Dokončení.)

Nejnovější literatura historická se zvláštním zřetelem ku dějinám českým.*)

Děje království českého. Složil Vácslav Vladivoj Tomek, c. k. řádný professor na české universitě Pražské. Páté poopravené a třemi mapami rozmnožené vydání. V Praze 1885. Nákladem Fr. Řivnáče 8⁰ str. 360 a 15.

Již ta okolnost, že vedle četných rukovětí dějin českých Tomkova kniha dočekala se vydání pátého (a tím zajisté ne posledního), jest nejlepším svědectvím, že jest to spis veskrze dobrý. V úsečné, frásí prosté formě podávají ze zde dějiny české v největší úplnosti, tak že kdo naučí se čítati ve knize Tomkově, uvidí, že nejen všechna důležitější fakta, ale i veliké množství podrobností jest tam uloženo, třeba někdy toliko v jediném slově neb obratu. V této dokonalosti mohly Děje království českého ovšem toliko provedeny býti od muže, který mezi všemi žijícími Čechy nejlépe vládne celým materialem a kterýž i v ostatních pracích svých jeví se býti mistrem promyšlené osnovy a dovede vytknutý cíl sledovati ku konci bez nejmenší odchylky. Ve formalném ohledu také, ač patero vydání knihy Tomkovy vyšlo za sebou, nebylo třeba téměř ničeho změniti; jak vypadalo vydání první, rovněž tak vypadá vydání páté. Po stránce věcné ovšem nové výzkumy a objevy vedly k novým resultatům, a pokud zjištěny jsou, užito také těch hojnější měrou, což zajisté knize jen ještě větší ceny dodává.

Jiná zvláště důležitá změna Tomkových Dějů českých jest, že k tomuto vydání připojeny jsou tři historické mapy, kteréž dle návrhu prof. J. Kalouska kreslil učitel Jos. Brož. Mapy ty jsou: 1. Říše česká za knížete Boleslava II. okolo r. 973; 2. Čechy a Morava za zřízení župního ve XII. století; 3. Země koruny české od časů Karla IV. do války třicetileté. Prof. Kalousek připojil k nim velmi jasný a instruktivní text, tak že mapy tyto, co do věci přesně navržené, co do formy pěkně provedené, každému čtenáři snadno stanou se srozumitelnými a obecenstvu českému k velikému budou poučení. Zkrátka Tomkovy Děje království českého v nynější úpravě své náležejí k nejlepším českým spisům historickým vůbec.

Děje král. České Společnosti Náuk spolu s kritickým přehledem publikací jejích z oboru filosofie, historie a jazykovědy. Ke stoletému jubilaeu této Společnosti 1884 z uložení jejího sepsal Josef Kalousek. V Praze 1885. Nákladem král. české spol. náuk. 8⁰ str. VIII a 256.

Jak už z titulu jest zřejmo, spis Kalouskův dělí se ve dvě části: jednak vykládají se vlastní děje české společnosti náuk, jednak podává se kritický přehled spisů zde vydaných z oboru filosofie, historie a jazykovědy. Co se dějů společnosti týče, zvláště pamětihodnou jest ta okolnost, že v témž čase, kdy v celé říši nebylo ani jediné větší vědecké společnosti a kdy — podle vlastních slov císařovny Marie Terezie — ve Vídni nebylo možno pro nedostatek vědeckých pracovníků na založení její pomysliti,[1]) v Praze již taková společnost byla a již také, jsouc ještě spolkem soukromým, o veřejné uznání se hlásila. Škoda, že tato věc v Kalouskově spise nemohla býti obšír-

*) Sestavili: Ferdinand Tadra a Antonín Rezek.
[1]) Augšpurská Allg. Zeitung 1878 příloha v č. 26., str. 382.

něji rozvedena a vyprávěna, zvláště hledíc k té okolnosti, že spis také vydán jest po německu. Ostatek dějiny král. české společnosti náuk jsou historií — mizerie společnosti této. Kdežto akademie a podobné vědecké instituty mnohem později zakládané oplývaly hned od počátku hojnými hmotnými prostředky ku provedení úkolů svých a těšily se přízni velkých a mocných pánů, nejstarší toho druhu společnost ve státě rakouském sice nebyla neoblíbenou (neboť i panovníci přišedše do Prahy poctívali návštěvami schůze její), ale od založení svého až do nynějška zápasila s citelnými nedostatky. Mívala od jakživa peněz málo a někdy žádných, a měla několikráte potíž také — o slušný byt, v němž by knihovnu a sbírky své mohla umístiti. Na počátku někteří šlechticové interessovali se o společnost náuk, a ti také, byvše po většim díle jejími presidenty, ledacos pro ni podnikli, přímluvami svými nebo vlivem i podporu od státu vymohli; ale postupem času i tento interess poutuchl, a společnost, dobyvši si zatím čestného jména doma i za hranicemi, živořila dále až do doby nejnovější, kdy z dálky počíná se ukazovati záblesk, že nastanou snad lepší časové.

Ve krásně psané knize Kalouskově těchto všech věcí možno se dočísti s velkými a zajímavými podrobnostmi, zvláště počátky společnosti, poměr její ke svobodnému zednictví a první boje o existenci vylíčeny jsou velice pěkně. I jest si přáti, aby kniha tato velmi mnoho se četla, zvláště mezi šlechtou a zámožnější třídou národa našeho; pak snad aspoň v několika hlavách rozbřeskne se vědomí, že „královská česká společnost náuk“, kteráž existenčním bojem více než stoletým dokázala skvěle svou schopnost k životu, musí býti postavena tak, aby důstojně representovati se mohla na venek a mohla pěstovati vědecké discipliny tou měrou, jak toho nynější poměry naprosto vyžadují. Vědu pěstujícím Čechům, jichž počet nyní potěšitelně se rozmnožil, poskytnuta musí býti příležitost, aby ovoce mnoholeté své práce mohli uveřejňovati doma v rodném jazyku svém. — Z poznání takového u jiných, co do počtu tolikéž nevelikých národů vyvinuly se pěkné dotované akademie věd; a není pro nás ctí, že v této věci tak hluboko stojíme pod Maďary, Poláky a Chorváty, že naše král. česká společnost náuk tak jest chudičká, jak viděti z výborného spisu Kalouskova.

Druhá (co do vnitřního rozdělení) část knihy zavírá v sobě kritické přehledy toho, co nákladem společnosti vydáno bylo tiskem z oborů filosofie, historie a jazykovědy. Hledě k akademiím novějšího sice původu, ale bohatě nadaným, není toho mnoho, ale při mimořádných poměrech král. české společnosti náuk jest se čemu diviti, že při prostředcích tak nepatrných přece tolik práce bylo vykonáno. V těchto kritických přehledech objevuje se Kalousek v mistrovství svém. Vědecké práce Gelasia Dobnera, Ad. Voigta, Martina Pelzla, Rafaela Ungara, Josefa Dobrovského, Ignáce Cornovy, Gottf. Dlabače, Maxe Millauera, Kašpara Šternberka, Frant. Palackého, P. J. Šafaříka, Ant. Bočka, Fr. Květa, Josefa Dasticha, Ign. Hanuše, V. V. Tomka, K. J. Erbena, J. E. Vocela a jiných četných spisovatelů při vší stručnosti kritisují se tak správně a trefně, že je radost posudky tyto čísti. Za to však nesnáším se s náhledem páně spisovatelovým, proč že novější historie společnosti vypsána jest kratčeji a o novějších publikacích z pravidla, zvláště jsou-li spisovatelé ještě na živě, podány jsou toliko zprávy, nikoli však kritiky. Důvody odchylného tohoto mínění dosti jsou četné; jeden z nich jest ten, že pan spisovatel sám na několika místech od pravidla tohoto po-

ustoupil. A pak věru věcné příčiny těžko lze najíti, proč v posledním kritickém odstavci tu se toliko referuje a onde kritisuje.

Konečný soud o spisu Kalouskově jest ten, že prací tou vykonána důležitá průprava pro pragmatické dějiny literatury české a pro dějiny vědeckých snah ve vlasti naší, a že tudy jest to spis naskrze velmi dobrý a zvláště hojného čtení hodný.

Athenaeum, listy pro literaturu a kritiku vědeckou. Hlavní redaktor prof. T. G. Masaryk; nakladatel J. Otto v Praze 1885.

Číslem 10. ukončen byl druhý ročník Athenaea, jediného to přísně kritického časopisu českého. K historické vědě přihlíženo jest v něm netoliko při článcích samostatných, než zvláště hojnými zajímavými recensemi, bibliografií zahraničných děl historických a československou bibliografií pořádanou Fr. A. Urbánkem. — Zkrátka Athenaeum všem i nejpřísnějším požadavkům vyhovuje měrou svrchovanou a jest hodno největší podpory ode všech vzdělanců českých. Tudíž redakce Sborníku Historického všem čtenářům svým Athenaeum co nejvřeleji doporučuje.

Osvěta, listy pro rozhled ve vědě, umění a politice. Redaktor a vydavatel V. Vlček. 1885. Ročník XV. Sešity 7. a 8.:

Marie Červinkova-Riegrová, Vlastní životopis Františka Palackého (velice zajímavý); Fr. Zákrejs, Viktor Hugo; Ant. Turek, Sbírky Tyršovy; V. V. Zelený, Pavel Křížkovský; J. J. Toužimský, Rozhledy v dějinách současných; A. Rezek, Z politické činnosti kardinála Schwarzenberga; H. Jaroš, Listy z ruské vesnice; J. Šafránek, Praha a Mnichov; Nové písemnictví: Dějepis a zeměpis. Posuzují J. Kalousek a A. Rezek.

Bernhard von Weimar. Von G. Droysen. Leipzig 1885. Duncker & Humblot. 8° Svazek 1. a 2.

O znamenitém vojevůdci tomto napsal spis posud jediný archivář Výmarský Bernh. Röse, kterýž však požadavkům kritiky více nevyhovoval. Na základě pramenů starších i novějších podává nám Droysen nyní monografii rozsáhlou, v jejíž prvním svazku jedná o mládí a prvních válečných činech vévody Výmarského, pak také o poměru jeho k Valdštýnovi a o postavení jeho při zavraždění Valdštýna a dále až k bitvě u Nördlingen; v druhém svazku pak o spojení vévodově s králem francouzským, o válečných událostech po roce 1634 až do smrti jeho dne 8. července 1639.

Provolání

spolku pro vydávání písemních památek náboženského a církevního vývoje národa českého.

V oznámení uveřejněném v časopisech šíře bylo vyloženo, jak vznikla myšlénka založiti spolek, který by vydával ty čelnější spisy našeho náboženského ruchu a vývoje, které buď nevyšly vůbec, aneb kterých novější vydání jsou potřebná, jako na př. a přede všemi spisy Tomáše Štítného, Matěje z Janova, Petra Chelčického, Husovy latinské a po případě i české spisy; potom Ondřeje z Brodu, Stanislava ze Znojma, Jana Rokycany, Hilaria Litoměřického a j., Archiv bratrský v Herrnhutu atd.

Teď, kdy stanovy spolku našeho úředně byly stvrzeny, předstupujeme před národ s provoláním, aby účel tak ušlechtilý a zároveň tak potřebný podporoval co nejvydatněji, a to přistupováním za členy a dary volnými.

Vydání písemných památek našeho náboženského a církevního vývoje nutná jest potřeba. Jednak některé skvosty našeho písemnictví, jako na př. Matěj z Janova, posud nevyšly vůbec; k tomu dochovaly se nám na mnoze jen v jediném opise, tak že by nešťastnou pohromou drahý takový poklad a svědek velikých časů mohl zaniknouti! Hlavně však potřebujeme pramenů dotčených ke studiu důležité doby dějin našich více než dvoustoleté; neboť tužby náboženské a církevní zabíraly přirozeným způsobem všelikou mravní a rozumovou sílu národa, a proto studiem právě těchto památek nejlépe vnikneme v ducha předků svých a poznáme nejvydatněji minulý stupeň naší osvěty. Poznáme netoliko odpůrce církve katolické, ale i její obhájce a vůbec všestranně a nestranně posoudíme onu velikou a smutnou dobu, poznáme mnohé a snad hlavní příčiny našeho úpadku národního a bohdá i poučení najdeme, jakou cestou v budoucnosti se máme bráti.

Vydání našich památek velikou má důležitost pro jazyk český. Spisy Chelčického, Rokycany a j. nejen učencům poslouží, ale i širším kruhům vzdělaným četba spisovatelů tak přesně českých a neporušených ku poznání pravého jazyka českého prospěje. Veliký myšlénkový obzor mužů, jako Štítného, Chelčického a j. řeč naši a pojmy dokonce i rozhojní.

Konečně vydávání těchto našich památek má i politický význam. Čím staršími památkami osvětnými se vykazujeme, tím větší vážnosti získáme sobě u národů jiných: zajisté že latinské spisy Matěje z Janova a mnohé jiné veliký mají interess i pro národy cizí a proto s jistotou můžeme očekávati, že podnikem svým nejen doma, ale i v cizině podnítíme studium slavných dějin našich. Národ, jehož dějiny všeobecně jsou známy a zajímavy, i ve přítomné práci politické posily nabývá od předků svých a od těch, jimž předkové ti úctu vynucují; a v té příčině právě těchto předků svých důrazně můžeme se dovolávati.

Abychom tedy nezůstali za národy jinými, kteří podobné památky své již dávno s velikou pílí a úctou vydávají, staniž se všeobecné přání skutkem, postarejme se o patřičný fond, z něhož by se náklad na vědecké vydávání důstojně uhrazoval. Vznešeného účelu svého spolek náš bude se domáhati všemi zákonitými prostředky a hlavně tím, že postará se o peněžité prostředky potřebné k dotčenému vydávání.

Spolek vděčně přijímá jakýkoli peněžitý dar; kdo však složí neméně nežli 50 zl. buď najednou neb po lhůtách 10 zl. do pěti let, zakladatelem se stává. Členem přispívajícím je, kdo ročně příspívá pěti zlatými.

Právní osoby přispívají dvojnásobnou summou.

Členové zakládající i přispívající dostanou bezplatně všecky spisy spolkem vydávané.

V Praze, dne 15. června 1885.

Advokat dr. **Fr. Čížek**. Universitní professorové: **Jos. Emler, J. Gebauer, J. Goll, J. Kaizl, J. Kalousek, T. G. Masaryk, Ant. Rezek.** Starosta akad. čten. spolku **Václ. Řezníček.** Redaktor „Osvěty“: **V. Vlček.**

První zpráva spolku pro vydávání písemných památek náboženských.

V ustavující schůzi dne 7. června t. r. spolek, dle §. 4. svých stanov zvolil funkcionáře, a to za starostu prof. J. Golla, za pokladníka redaktora V. Vlčka a za jednatele prof. T. G. Masaryka.

Usneslo se, že počne se vydáváním Řečí besedních Štítného a postilly Chelčického; Matěj z Janova bude se opisovati. Část již se opsala. O vydavatelích vědeckých stane se usnesení příště.

Přihlášky a příspěvky přijímají jednatel a pokladník (Vinohrady, Čelakovského ulice číslo 165.).

Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

SBORNÍK HISTORICKÝ.

Ročník III. — 1885 — Svazek V.

Krvavá revoluce a reakce v Neapolsku.

(Prosinec 1798 — září 1801.)

Sepsal dr. Jos. Alex. svobodný pán *Helfert*.

(Pokračování.)

IV. Dobytí Neapole vojskem královským.

V prvních dnech měsíce června Fabrizio Ruffo byl na pochodu k Neapoli. Na malém prostoru viděti bylo nyní vše to, co prve daleko široko a roztroušeně po celé zemi se jevilo: justice lidu i vraždy justiční, vojenské soudy v táboře republikanském i královském. Do kategorie těchto náležel případ, jenž týkal se notáře d. Liberia Serafina, kterýž býval v posledním čase republikanským praesidentem v Agnoně ve hrabství Molise. Kalabreská hlídka zatkla ho, a když přišli mu vstříc Scipione della Marra a P. Cimbalo, z hlavního stanu kardinalova, a na zajatce se ptali „Chi viva?“ odvětil on: „Viva la repubblica Francese e Napoletana!“ Výrok tento opakoval i pak ještě, když před Ruffa byl přiveden. Všecky domluvy byly marny. Kardinal rád byl by ho zachránil i proto byl hotov nenastupovati cestu práva, než milosti, pakli by Serafino toliko slávu provolal králi Ferdinandovi IV., ale i to bylo odmítnuto slovy: „Neučiním tak, neboť přísahal jsem věrnost republice a nechci býti věrolomcem!“ — Bylo to docela zvláštní popletení pojmů v této době rozbouřených vášní politických. Vždyť před povstáním republikanským Serafino přísahou poslušnosti zavázán byl králi a musil zrušiti napřed přísahu tu, než se stal republikanem! — On však všem domluvám byl nepřístupným, až do šibenice, na níž skonal 11. června. [58])

Justiční vražda nejošklivějšího způsobu udála se na straně republikanské. Odhaleno totiž prý před některým časem royalistické spiknutí, za jehož náčelníky pokládáni bratří Januarius a Gerhard Bacherové,

[58]) Petromasi Storia della spedizione p. 43. a násl. Pokládám tento případ za identický s tím, kterýž dle Sacchinelliho vypravuju ve svém Fabriziu Ruffovi p. 281. a násl. Sacchinelli, jehož kniha o více než třicet let později vyšla, nejmenuje žádného notáře a v jednotlivostech dokonce se uchyluje od bývalého soudruha svého. Srovnej též G. Fortunata I Napoletani del 1799 (Firenze Barbera 1884) p. 57.—69., kterýž jmenuje ho Libero Serafini a věnuje mu hymnus panegyrický.

syni bohatého kupce. Ti oba, a vedle nich ještě některý počet domnělých spiklenců, schytáni a v Castel Nuovo držáni u vězení.[59]) Když pak 13. června dal se očekávati útok kardinalův na Neapoli, byli oba Bacherové, pak jakýsi Natale d' Angelo a Ferdinando Larossa, z vězení vzati a ve tvrzi samé zastřeleni. Dle některých zpravodajů dopustili prý se skutku tohoto divé roty obecného lidu, kteréž vedraly se do vězení a vězně ku smrti dovlekly; ale verse tato méně jest pravděpodobnou již proto, že obecný lid ve hlavním městě, zvláště tak zvané nižší třídy, vesměs byl smýšlení royalistického. Tudíž více pravdy bude v tom, že onen ukrutný skutek stal se s nařízením anebo aspoň s vědomím úřadů republikanských, aby royalisté byli zastrašeni a bojovníkům pro republiku Parthenopejskou dodána nová zmužilost.

Ale cíle toho nedosaženo. Neboť zmužilost čet republikanských až na některé výminky zmizela velmi rychle, po krátkém boji u mostu Magdalenina (ponte della Maddalena) všichni bojovníci utíkali do města; střelba královských způsobila přitom republikanům velké krveprolití. Vrchní vojevůdce Wirtz těžce poraněný odnesen z bojiště do Castel Nuova, kdež v krátkosti zemřel. Abate Guiseppe Cestari, Luigi Serio, Biaggio de' Turri, Giacinto Galiani (bratr spiklence r. 1774 pověšeného), Diego Fortunato, Federico Stabile, Paladino a jiní mnozí padli buď v boji aneb ve tlačenici způsobené utíkajícími. Z těžce raněných podařilo se některým se zachrániti, tak zejména Ferdinandu Pignatellimu, kterýž dal se odnésti do města; ale větší část dostala se do zajetí a odvedena do velkých sýpek obilních (granari) u mostu della Maddalena, kdež prozatímně uvězněna. S tímto osudem potkal se Andrea Mazzitelli, kapitan fregatty Parthenopejské, kterýž 13. června zanechal služby na moři, aby na zemi republice ku vítězství dopomáhal; vedlo se mu však bídně, nebo byl zle zraněn a potlučen. Rovněž tam uvězněn byl Vincenzo Russo, kterýž těžce byv poraněn, uchýlil se ku strýci svému Cesare Castaldovi v Afragole, ale nebyl do domu přijat a p. d.

O nic lépe nevedlo se těm, kdož ve přestrojení, zvláště ve francouzských uniformách, pokusili se o útěk. Nicolamaria Neri již dospěl až ku přístavu Neapolskému, ale tam od jistého kněze z Isernie byl prozrazen, od Scipiona Lamarry z lodi vyveden a v kastelu Carmine uvězněn. Mladý Luigi Serra převlékl se za námořníka, aby se zachránil; byl však na ulici od jistého knihkupce poznán a hned zatčen. Pocházel z jedné z nejvzácnějších rodin v zemi, strýcové jeho Ignazio, Stanislao, Pasquale, teta jeho Mariantonia Policastro, ano i kardinal Fabrizio Ruffo sám, ucházeli se o to, aby propuštěn byl na svobodu, ale všecko bylo marno.

Někteří zajatci odvedeni na Procidu, kdež trestní soudy dosud byly činny. Zde také svrchu jmenovaní tři kněží, kteří napřed do Palerma musili jíti, aby zbaveni byli svěcení kněžského, nyní teprv, 15. června, na Piazza Sta. Maria delle Grazie byli oběšeni,[60]) nepochybně za téhož plesání shromážděných četných diváků, jako 1. června při popravě 13 „patriotů“. Neboť u obecného lidu Jakobini nyní, kdy moc jejich ve hlavním městě byla zlomena, pokládáni za psance, a mo-

[59]) Fabrizio Ruffo p. 289. a násl.
[60]) Viz Sborn. Hist. 1885, III. sv. str. 137.

vitý majetek jich za svobodný; vedením Luigiho Zacca, velitele čet vojenských na Ischii, vypálen byl palác Buoncorův!

Horší a déle trvající byly výbuchy vášní u obecného lidu ve hlavním městě, zvláště v těch částech města, které nebyly sice již v rukou povstalců, — to byli zejména kastelly Nuovo i dell' Uovo a kartouzský klášter San Martino, ležící pod opevněním Sant Elmským — ale také neměly dosud posádek z vojska Ruffova.

Ale Ruffova Armata cristiana byla spolehlivá, jen na kolik se týkalo vojska regularního a pomocního sboru několika set Rusů; za to vojsko irregularní, pak 80 tureckých vojáků, které Ruffo, poněvadž sultan byl spojencem krále Ferdinanda, do armady křesťanské vřaditi musil, a konečně četní uprchlíci (fuorusciti), kteří nyní pod ochranou královských barev do hlavního města se vraceli: ti všichni, zdá se, že hůře si vedli než domácí lazzaroni.[61]) Co v těchto dnech se dělo v Neapoli, daleko převyšuje hrůzy nešťastného města ve dnech lednových, před dobytím jeho od Francouzů. Není pochyby, že mnoho se přehání, ale jistě není vymyšleno toliko, co vypravuje se o řádění luzy proti všem, kdož na sobě měli lepší šat, a tudíž držáni byli za Jakobiny.[62]) Ti všickni, kteří na místě nebyli povražděni, anebo naházeni na hranice, které luza na všech částech města zapálila, vlečeni do hlavního stanu kardinalova. Cesta tam spojena byla s utrpením všeho druhu, ano někteří docela nazí dovlečeni byli k mostu Magdaleninu. Ve dnech lednových byl jedním z hlavních vůdců lazzaronských Antonio Avella zvaný Pagliuchella, zaměstnáním svým olejník a stravovatel. Po vzetí města od Francouzů dovedl Championnet Avellu získati pro sebe a i úplně pro věc republiky. Tím popudili se proti němu bývalí jeho soudruzi. On bydlel se sestrou svou ve Via St. Antonio alla Vicaria 23; zahradník jakýs udal byt tohoto Jakobina luze rozvášněné. Avella hned byl zatčen a spoután; pak šaty s něho strhány a tělo nahé medem pomazáno; tak musil nešťastník při horoucím slunci státi na pranýři a býti sladkou pastvou mouchám a komárům. Teprve když lid schladil tímto způsobem pomstu svou, odevzdán byl Avella k soudu.

V několika dnech odevzdala luza 1300 lidí ve hlavním stanu královském; v sýpkách obilních nebylo více místa, ačkoliv vězňové co možná na úzký prostor byli odkázáni. Kardinal Ruffo, vždy k milosrdenství nakloněný, vydal rozkaz, že nikdo bez jeho přivolení nesmí býti uvězněn; mnohé z těch, kdož do jeho hlavního stanu byli přivedeni, ihned na svobodu propustil. Ale ukázalo se, že těm a takovým špatnou službu prokázal, poněvadž se na ně vrhla luza a vykonávala sama spravedlnost po způsobu svém. Ruffo naříká si Actonovi v tato slova: „Nejméně padesát přivlekli jich a před mýma očima postříleli, raněných a nahých přivedeno ke mně nejméně dvě stě. A když žasnu nad krvelačnými skutky těmi, říkají mi o zabitých, ti že byli pohlaváři všeho šibalstva, a o raněných a nahých, to že jsou rozhodní nepřátelé lidského pokolení a za takové že je dávno znají.“ [63]) To však v četných případech zajisté se

---

[61]) „Intanto il popolo, e tanti fuorusciti, che sono venuti a combattere pel Re, ed ottanta maledetti Turchi rubano e spogliano a man salva“ píše Ruffo Actonovi. Arch. Nap. 1883 p. 654.

[62]) Bližší zprávy v mém Fabriziu Ruffovi p. 314.—316.

[63]) Arch. Nap. p. 653.: „Spero che sia vero, e così mi quieto un poro.“

na pravdě nezakládalo; jakobinství vůbec sloužilo za zástěru a záminku: pravou příčinou byla nenasytná touha po kořisti, kteráž z každého zámožnějšího člověka udělala nepřítele králova: „*Col grido viva il Re ardiscono tutto impunemente.*“ [64]) Není divu, že každý, kdo mohl, opouštěl město, utíkaje na venek, což ovšem mnohým nezdařilo se, neboť právě tím pronásledovatelům svým stali se podezřelejšími.

Kardinal Ruffo nepřestal vydávati přísné rozkazy proti všemu řádění, kněžstvu dostalo se nařízení, aby ve smyslu umírněnosti působilo na lid, vojáci z nejspolehlivějších čet vybraní obcházeli ulice a obsadili domy, které byly v nebezpečí od lazzaronů. Těmito prostředky mnoho se napravilo, ale všechno zamezeno býti nemohlo. Pořáde ještě „podezřelí“ byli chytáni a nyní ne více k Magdalenině mostu, než bezprostředně na Procidu posýláni, poněvadž tam tresty byly přísnější a justice rychlejší. Dle některých udání byli sem také dovlečeni a ku smrti odsouzeni Parthenopejští generalové Spanò a Schipani; kdy popravy na nich byly vykonány a kde jsou pohřbeni, zůstává neznámo.[65])

Fabrizio Ruffo byl tím vším, co se dělo před jeho očima, hluboce dojat a mimo to tělesně tak cítil se býti mdlým a vysíleným, že nevěděl, zdaž to ještě tři dni vydrží. „Veleti dvaceti nezřízeným vůdcům a vojsku špatně cvičenému, jemuž jde jen o lup, jest strašlivá a zároveň velmi zamotaná věc, kteráž síly mé naprosto přesahuje. Jisto však také jest, že bojovati proti nepříteli, jehož záhuby se musíme obávati, jest nejstrašnější posicí, která se mysliti dá, a v té právě my se nalézáme.“ Z těchto důvodů a mnohých jiných přál si Ruffo, aby boj byl uklizen po dobrém. Přiměla ho k tomu také úvaha, že v rukou povstalců nacházelo se několik vynikajících členů strany královské, kteří držáni od nich jakožto rukojmí, a pak byl by Ruffo rád některé části vojska svého uvolnil, aby mohl užiti ho potom k obnovení pořádku ve hlavním městě. Proto jednal o kapitulaci kastellů dell' Uovo a Nuovo, kteréž „patrioti“ dosud měli v držení. „Jaké budou výminky kapitulace této,“ psal Actonovi, „nevím; že však budou po všem tom, co já jsem pověděl a vyložil, velmi mírny, a to z příčin přirozených, můžete si pomysliti.“ Téhož dne, kdy Ruffo takto psal,[66]) dohodnutí stalo se skutkem (21/22. června) a výminky kapitulační, na kolik týkaly se „patriotů“ a jich přívrženců, byly tyto:

Posádce, jakož i všem v poli se nalézajícím osobám, které by se k ní připojiti chtěly, dovolen budiž svobodný odchod do Francie;

životy i majetek všech v obou pevnůstkách se nacházejících osob obojího pohlaví buďte zachovány a chráněny.[67])

Než to nebylo ani po smyslu vlády Ferdinandovy ani po chuti Nelsonově. V Palermě sice nevědělo se nic určitého, ale při známém smýšlení kardinalově, kterým on netajil se ani před generalem Actonem, ani před královnou i králem, tušilo se, že on povstalcům více milosti udělí, než oni podle zdání královského dvora zasluhují a než jest bezpečno.[68])

---

[64]) Tamže pag. 654.

[65]) d'Ayala pag. 604.

[66]) Ruffo ad Acton Dalla Real Casina al ponte della Maddalena presso Napoli 20 giugno 1799 l. c. 652. a násl.

[67]) Fabrizio Ruffo p. 323.

[68]) O pochybnostech královny Marie Karoliny viz Fabrizia Ruffa p. 354.—357.

Když tedy Nelson 24. června odpoledne objevil se s četným loďstvem u Neapole, prohlásil kapitulaci dosud neprovedenou za neplatnou, zavrhl ji a žádal kategoricky, aby posádka kastellů Nuovo a dell' Uovo vzdala se legitimnímu králi svému na milost a nemilost. Když pak se to 26. června stalo, dal zajatou posádku dovésti na lodi zvané „Polacra", které pod děly briticko-portugalského válečného loďstva byly zakotveny.[69]) V příštích dnech všichni ti, kdož zvláště byli kompromittováni, jako členové provisorní vlády a rozdílných její výborů, členové vrchního vojenského soudu (alta commissione militare), pak ti, kdož jakožto důstojníci, úředníci a soudci republice sloužili, vybráni z „Polacrů" a dáni pod přísnější dozor na větší lodi válečné.

Dne 29. června byl Francesco Caracciolo jakožto zajatec přiveden na palubu „Foudroyantu", admiralské lodi Nelsonovy. Hned sestaven vojenský soud, výslech předsevzat, ortel vyřčen. Caracciolo vyprovázel jakožto královský retro-ammiraglio rodinu královskou na Sicilii, s dovolením Ferdinanda IV., kteréž nerado mu uděleno, vrátil se pak na pevninu a vstoupil brzo na to do služeb republiky; převzal velení loďstva Parthenopejského a útočil nejen proti loďstvu anglickému, než i proti lodím vlastního krále svého, zejména proti „Minervě" Thurnově, jejíž sám byl dříve velitelem; ještě 13. června operoval z mořské strany proti útoku Ruffovu na Neapoli. Za těchto okolností nemohlo jinak souzeno býti než na smrt; ortel pak ještě téhož dne vykonán a sice na rozkaz Nelsonův na Sicilské fregattě „Minervě". Velezrádný a křivopřísežný voják oběšen v 5 hodin odpoledne na rahně předního stěžně; po západu slunce tělo sňato a mrtvola, těžkým závažím na nohou spjatá, hozena do moře.

Vězňové na Polacrech čekali stále, co se s nimi díti bude. Nebylo jisto, zdaž anglický admiral povolí povstalcům odjezd do Francie, jakž v kapitulaci s kardinalem Ruffou bylo vyjednáno, ba nevědělo se ani, zdaž dosti bude na potrestání těch, kteří jakožto nejvíce zpronevěřilí chováni a souzeni byli na lodích válečných! Ke strachu družil se potupný výsměch obyvatelstva Neapolského, kteréž neznalo slitování a snilo jen o trestech a pomstě. Polacry denně obklíčeny byly kocábkami plnými lidu Neapolského, kterýž posměšně prozpěvoval:

Signò, mpennimo chi t'ha traduto
prieviti muonaci e cavalieri.
Fatte cchiù cca e fatte cchiù là
cauce' n c... la liberta.[70])

Když 10. července královská fregatta „Sirena", na níž nacházel se Ferdinand IV., stihla do zálivu Neapolského, sta lodiček pestrými praporečky ozdobených jelo vstříc pozdravit panovníka dávno postrádaného, ale lid nevolal přitom jen „Evviva" králi, než také „morte ai patrioti"; s divokými posuňky zbraně pozvedány do výše a vřeštivými hlasy voláno „Giustizia, giustizia", čímž míněny soudy krvavé. Ne smilování,

[69]) Polacra = zvláštní druh lodí ve Středozemním moři. O způsobu, jakým lodi tyto ve přístavech se zakotvovaly, viz Fabrizia Ruffa p. 347. a násl.
[70]) Obšírnější popis processu a popravy Caracciolovy tamže p. 351.—353., 437.—445.

ne smíření žádáno od krále, nýbrž ještě větší přísnost. Pronásledování těch, kdož od lidu považováni za Jakobiny, neustalo nyní, než naopak právě Ferdinandovou přítomností nabylo ještě síly.

Na ostrově Procidě zatčen byl učený abate Marcello Scotti, poněvadž dal se uchvátiti hnutím republikanským; jeho dvě sestry Anastasie a Marie a dvě neteře Mariana a Rosa, bydlely na náměstí u hlavního chrámu. V noci ze 12. na 13. července shromáždila se luza před jich domem a pokoušela se ho dobyti. Bezbranné ženy uprchly do dvora biskupského, ale zde ze zbabělosti ochrany jim nedopřáno, až teprve smiloval se nad nimi bratr biskupův, advokát Vincenzo Jorio, kterýž dopřál jim útulku bezpečného. Ale i zde luza neustále na ně dorážela, takže musily na konec utéci se ke svým příbuzným do Neapole.[71])

Sem dodáno také mnoho jiných vězňů, neboť počet jejich vzrůstal tou měrou, že všechna vězení na Procidě na Ischii i všechny lodi Nelsonovy byly přeplněny. Někteří nejvznešenější republikáni, mezi nimiž byli Mario Pagano, Gius. Logoteta, lékař Cirillo, Baffi, Basetti, Rotondo, Albanese a j., odvedeni do vězení „Cocodrillo“ zvaného (nella fossa del Cocodrillo) v kastellu Nuovo.[72]) Vězení toto buď bylo lehčí anebo stráž u něho velmi nedbalá. Neboť jistá paní, jménem Maddalena Chiarizia, dodala jim sem železo, pilníky, provazy a p. Oni pak hned za pomoci spoluvězně, architekta Annibala Giordana, dali se do práce, aby prolomíce mříže, dostali se do dolejších místností kastellu, hraničících s nejzazším cípem přístavu [darsena],[73]) kdež k vysvobození jich měla čekati loď. Vězňové již po několik nocí s prospěchem pracovali a byli také již blízci cíle svého, když v tom přišel do vězení plukovník nad Švýcary, Duecce, s několika úředníky policejními i sluhy a učinil konec útěku jejich. Hned na to odvezeni všichni do kastellu S. Elmo, kdež dáni do vazby mnohem přísnější.[74])

Jediný, kdož, jak se tvrdí,[75]) se vysvobodil, byl Francesco Sacco. Ostatně vůbec těch, kdož útěkem, po největším díle v přestrojení, se zachránili, bylo velmi málo. Mezi těmi, kdož šťastně dostali se až do Francie, byli Marcello Pepe a Amodio Ricciardi; útěk povedl se jim proto, poněvadž nepochybně hned po dobytí Neapole pomyslili na své zachránění. Méně šťastným byl biskup Michele Natale z Vico Equense, kterýž se republikanismem svým kompromittoval. Když biskupské sídlo jeho od královského vojska bylo dobyto, opatřil on si francouzskou uniformu kapitanskou a společně s Karlem Pellegrinim z Kapue i kanovníkem Františkem Perrinim delle Curti vstoupil do loďky a rychle plul od břehu. Ale rybář jakýsi ze Sorrenta poznal ho a zvolal: Ecco il Giacobino, il vescovo di Vico! V okamžiku podniknuta honba na loďku biskupovu, pak on i oba jeho průvodci chyceni a na pevninu dovezeni. Natale však jal se zapírati, že by byl biskupem. I zavoláni kanovníci z Vico, sousední faráři a kněží, a ti všichni, patrně aby ho zachránili, potvrzovali, že kapitána tohoto, který správně mluvil francouzsky, neznají. Naposledy však přišel kněz jeden, kterýž jiného byl smýšlení než předešlí

---

[71]) d'Ayala p. 586.
[72]) Tamže p. 586. a násl.
[73]) Darsena sluje ona část přístavu, která nejhlouběji do města vniká.
[74]) d'Ayala str. 13. a násl., str. 339.
[75]) Tamže str. 14.

a ten upozornil soudce, že biskup předešlého roku měl ohnivého nežita, po němž mu jizva zůstala. A jizva ta vskutku hned potom byla nalezena. Nyní zapírání nic více platno nebylo, jakobinský biskup zatčen a odevzdán soudu.[76])

Dle jiného vypravování prý biskup Natale, když viděl, že jest stihán, uprchl do Kapue a maje francouzskou uniformu, vmísil se do řad tamější posádky. Tímto způsobem pomáhali si v Neapoli velmi mnozí lidé, kteří pak po pádu pevnůstek Carmine, Nuovo a dell' Uovo uprchli do pevnůstky S. Elmo, kdež velel dosud ještě plukovník francouzský Méjnau. Týmže způsobem na př. doufali se zachrániti Parthenopejští generalové Matera, Belpulsi a mnozí jiní. Když však došlo 11. července ke kapitulaci, královské vojsko bylo hotovo propustiti francouzskou posádku se vší ctí, ale jen s tou výminkou, budou-li jim vydáni všickni poddaní krále Neapolského, kteří v pevnůstce se zdržují. Francouzský velitel přijal tuto výminku a přísně k tomu hleděl, aby byla dodržána; ba vypravuje se, že on Neapolitany přestrojené za vojáky francouzské vlastní rukou z řad vojska svého vybíral a královským kommissařům vydal.[77]) Když za necelé tři neděle nato (28. července) francouzský brigádník Girardon v Kapui taktéž musil kapitulovati, se strany Neapolské tatáž položena výminka; tedy ani v tom případě, že by vypravování dominikana Salzana bylo správnější, biskupovi Natalovi útěk do Kapue v přestrojení za vojáka francouzského nic by byl nespomohl.[78])

Mezi tím co tyto věci se děly, počal v Neapoli činnost svou onen soudní dvůr, před nějž každému bylo předstoupiti, kdož následkem posledních událostí z velezrády byl obžalován. Činnost tohoto soudu, zvaného Giunta di Stato, tvoří poslední akt krvavé tragoedie, kteráž začala se v prosinci 1798 smrtí kabinetního kurýra Antonia Ferreriho.

V. Suprema Giunta di Stato.

Po dobytí hlavního města od vojska královského pomýšleno hned na upravení pravidelné a řádné správy na místě oněch mimořádných opatření, kteráž za doby revoluční jak v Neapoli tak v podstatné části království byla nezbytná. Úřad generalního místodržitele (vicario generale del Regno) byl nyní zrušen; a na jeho místě zřízen úřad místodržitele a generalního kapitana, jemuž k ruce přidána „suprema Giunta del buon governo“. Tato však bezprostředně podřízena byla králi a od něho přímo skrze ministra Actona a Castelcicalu dostávala rozkazy.

Druhá Giunta zařízena byla ku provedení purifikace v armadě; k ní dostaviti se měli všickni důstojníci posledně zřízené armady královské a vykázati se o svém chování v době revoluce. Členy této „Giunty“ vojenské byli vyšší důstojníci, jako Scipione della Marra a maršál Rosenheim. Ale mnozí z nich v době předešlé hráli také úlohu dosti obojetnou; někteří opustili stanoviště své a poschovali se, jiní dokonce vyhledávali úřady u vlády republikanské, kteréž jim na

[76]) Tamže str. 447. a násl.
[77]) Fabrizio Ruffo p. 375.
[78]) d'Ayala str. 448.

štěstí však uděleny nebyly. V této situaci nacházel se na př. generallieutenant Gambs, kterýž nyní seděti měl na stolici soudné a souditi muže, jako byli Rodio de Cesari, Pezza zvaný Fradiavolo nebo Nicola Gualtieri zvaný Panedigrano, kteří sice měli minulost všelijakou, ale v době nebezpečí zmužile povstali ve prospěch krále a dali životy své v šanc pro věc dobrou.[79]) Také plukovník Colajanni, kreatura to Actonova, byl členem giunty vojenské, ač sám považován byl za tajného Jakobina; bratr jeho Msgr. Colajanni byl u royalistů v době revoluční v tak špatné pověsti, že divoký sic a ukrutný, ale veskrze loyalní Mammone chtěl ho dáti zastřeliti. Za to plukovník Colajanni — nyní jeden ze všemohoucích pánů — dal Mammona zatknouti a vyšetřovati. Shledati zločiny u muže, který tolik lidí, jež mu za nepřátele královy platili, ze světa sprovodil a přitom všelijakých ukrutností se dopustil,[80]) nebylo věcí těžkou a tudíž také odsouzení snadné. Ale Mammone předzvídaje osud svůj nechtěl protivníkům dopřáti triumfu takového, aby jeho viděli stoupati na popraviště. A protož odmítal jakoukoliv potravu a měl — jak současný memoirista dokládá — zmužilost umříti hlady se jménem suveraina svého na rtech.[81])

Třetí giunta, o níž tuto blíže promluvíme, měla býti nejvyšší soudní instancí pro velezrádu, v kterémžto ohledu ovšem bylo mnoho co dělati. Vždyť všechna vězení na pevnině i sousedních ostrovech byla v doslovném smyslu toho slova přecpána, vyšetřování vězňů nyní pořadem práva mělo nastati. Předsedou soudu tohoto, zvaného suprema giunta di stato, byl Felice Damiani; soudci: la Rossa, di Fiore, Sambuto, Speciale; fiscalem Giuseppe de Guidobaldi, sekretáři de Salvatore a de Giovani. Giunta pře líčiti měla dle soudního řádu sicilského („con procedure Sicule"), a také vskutku vyjma della Rossu, rodilého v Kalabrii a Guidobalda, rodilého v Abruzzách, všickni členové giunty pocházeli ze Sicilie. „Neboť král," jak píše o tom současník, „obklíčen byl Sicilskými, kteří chlubili se neposkvrněnou věrností, poněvadž nepřišli do situace, kde by se tato ctnost byla měla zkoušce podrobiti, a roztrpčen množstvím pamfletů proti němu v Neapoli vydaných, zdál se vskutku býti odhodlán přenésti trvale sídlo vlády své na trůn Ruggierův."[82])

K zavedení processů přišly giuntě velice vhod dva důležité seznamy, které po vzetí hlavního města dostaly se do rukou vojska královského:

1. Coscrizione di patriotti napoletani che hanno giurato di vivere liberi o morire, aperta il di 18 fiorile ano VII dela libertà;

2. Elenco di tutti gl' individui componenti la società popolare ai 19 fiorile anno VII della libertà.[83])

První z obou seznamů zavíral v sobě 416, druhý dokonce 471 jmen; než členové této poslednější společnosti pokládáni za méně trestuhodné než ostatní.

---

[79]) „Fuorusciti ... che avevano saputo fare il loro dovere meglio di Tschudy e di tanti altri Brigadieri Americký MS. p. 103. a násl.

[80]) Fabrizio Ruffo str. 157.

[81]) Americký MS. str. 105. a násl.: Rifiutando ogni cibo ebbe la costanza di perire di fama col nome de' Sovrani fra le labbra."

[82]) Americký MS. str. 114. a násl.

[83]) 7. a 8. května 1799.

Za největší provinilce jmíni, kdož náleželi k úřadům republikanským, jako byli: 25členný výbor městský ze dne 23. ledna, kommisse zákonodárná, výbor policejní, a alta commissione militare. Vedle toho však také ti, kdož psali nebo bojovali ve prospěch republiky; mezi těmito ponejvíce byli bývalí královští důstojníci, kteří ovšem již proto dvojího trestu byli hodni. Ale také ti, kdož účastnili se v zastupitelstvě národním anebo dali se vřaditi do republikanské gardy národní, platili za zločince smrti hodné. Na milost se bezpečiti bylo marno. Neboť byla-li suprema Giunta přísná, byl král ještě přísnější. V tom čase, co sídlil na admiralské lodi Nelsonově, přišli k němu různí žadatelé a prosebníci, ale neznáme jediného případu, kde by přímluva byla pomohla. Když paní republikanského generala Oronzia Massy na palubě Foudroyantu se králi v zoufalství k nohám vrhla, dal jí odevzdati tabatiéru se 100 dukáty a to bylo všechno.[84]) Nelidskost tato působila i na okolí královo, nikdo neměl zmužilosti pronésti slovo milosrdenství, aby neupadl sám v podezření aneb aspoň v nemilost. Někteří obyvatelé z Palmy prosili u vévodkyně tohoto léna za svého krajana Vincenzo Russa; ale byli rozhodně odmrštěni; s podivením tázala se vévodkyně markýza Niccoly Vivenzia, jak že mohou ochraně její doporučovati se vrahové — „mi maraviglio mi reccomandi un assassino.“ [85])

První popravy v Neapoli staly se u mostu Casanovy ve vzdálenosti asi tak na dostřel od brány Capuanské. Tam zřízena byla „prozatímná“ šibenice. Bylo to v osmou neděli po sv. Duše, dne 7. července, když na popraviště vyvedeni 25letý kupec Domenico Perla z Lusciany, úředník královské knihovny Giuseppe Cotilla, kterýž za manželku měl sestru Perly Luigiu, pak advokat Tramaglia z Mincervina. Oba švakři účastnili se bouře v první den republiky 24. ledna; vlekly sochy a obrazy uprchlých „tyranů“ na „národní náměstí“ a tam u paty „stromu svobody“ pálili je s jinými ještě trofejemi. Později odebrali se s donnou Luigií do Ducante, odlehlého to místečka na Caloře, a teprv když poměry ve hlavním městě stávaly se kritickými, vrátili se opět do Neapole, přese všechno napomínání se strany příbuzných. Nyní účastnili se boje u mostu della Maddalena a hájení pevnůstky Nuovo; odkud pak po kapitulaci ve přestrojení prchli, ale nešťastnou náhodou pronásledovatelům svým padli do rukou. Čím provinil se Tramaglia, kterýž sám třetí s nimi na šibenici skonal, nenalezl jsem zaznamenáno.

Citelně potrestány byly také kláštery, jichž mniši nebo jeptišky příznivě se chovali k republice. Karta se obrátila. Všechny ty korporace kněžské, které republika zrušiti chtěla, po návratu a obnovení královské moci v existenci své zabezpečeny; naopak však ty, které se kompromittovaly, zrušeny a majetek jich státem konfiskován. Náležely k nim kláštery S. Severino, S. Giovanni a Carbonara, S. Pietro ad aram (a Majella), S. Carlo all' Arena, ženský klášter S. Gaudioso, Kartouzský S. Martino, benediktinský z Monte Oliveto. Rozsáhlá budova kláštera tohoto 12. července byla vládou skonfiskována a ve traktu obráceném do Via di Sant' Anna umístěna suprema giunta. Všickni z velezrády obžalovaní, stavu civilního i vojenského, světského i duchovního sem byli odevzdáni.

---

[84]) d'Ayala str. 372.
[85]) Tamže str. 553.

Zněl-li u kněze ortel na smrt, musil biskup před justifikací zbaviti ho kněžského svěcení (degradazione, dissacrazione). Když giunta vyšetřování skončila, obžalovanému (carcerato di stato) bylo volno vybrati si jednoho z ustanovených k tomu advokátů (uno degli avvocati de' rei di stato), kterýž obžalobu měl vyslechnouti a pak při nejvyšším soudním dvoru všechno říci, co by na omluvu obžalovaného říci se dalo. Při rozsudku na smrt obyčejně též movitý i nemovitý majetek odsouzeného byl skonfiskován. Cav. Gaëtano de Ferrante byl ustanoven jakožto amministratore generale de' beni de' rei di stato, a měl předkem k tomu přihlížeti, aby co týkalo se knihoven, obrazův a sbírek uměleckých nic na zmar nepřišlo; měl dokonce i plnou moc k témuž účelu dle potřeby opatřiti se i assistencí vojenskou. [86]) Pro popravy určena Piazza del Mercato, zde v blízkosti nacházel se kastell del Carmine. Odsouzenci, kteříž byli ve vězení buď v kastellech Nuovo, dell' Uovo, Sant Elmo nebo ve Vicarii, byli dva dni před popravou se silnou hlídkou vojenskou dovedeni do kastellu del Carmine a den před popravou strávili v kapli pevnůstky, kdež dostalo se jim poslední útěchy náboženské. Poprava sama děla se vždy za assistence vojenské; silné hlídky obcházely ulice až do vykonání ortele. Způsob smrti byl dvojí: buď poprava mečem nebo šibenice, a to řídilo se dle toho, byl-li odsouzený šlechticem čili nic.

(Pokračování.)

K dějinám vpádu Passovského.

Sdělil dr. *S. Winter.*

Smluvou na Libni sepsanou roku 1608 potratil císař Rudolf II. korunu Uherskou, Rakousy a Moravu. Bratr Matiáš je ujal. Tím však neulehčeno šedivé hlavě císařské korunami a zlými starostmi schýlené — tím naopak velice přitíženo, neboť sklíčený císař mimo předešlé všelikteraké starosti a tehdejších dějin úzkosti stále trudil duši i srdce svoje marnými obmysly, kterak by uchvácených zemí dobyl zase. Když v Němcích zemřel šílený vojvoda julišský Jan Vilím (25. března 1609), táhlo se k přívětivým zemičkám jeho několik nápadníků. Císař hodlal k místu přivésti své právo odúmrtní. Dal verbovati vojsko. Vše řídil mladý biskup Passovský Leopold, bratránek císařův, jenž ve chlapectví stal se biskupem, však do smrti zůstal vojákem po zemích i po vládě honným. V něm asi zrodil se plán, vojskem Passovským, sběří se všech světa koutů sehnanou, císaři dopomoci jeho zemí urvaných a sobě získati potom následnictví. Proto si císař i biskup dědictví německého už nemnoho všímali, vojsko v Passově státi nechávajíce. A když v září r. 1610 usnesl se konvent knížat německých, jenž do Prahy byl sešel se na usmířenou sporu mezi Rudolfem a Matiášem, aby skrze vyslané odprosil mladší bratr staršího a do měsíce aby oba vojska svá „obdankovali": nestalo se nic toho s upřímností; naopak před skonáním léta 1610 hnuli se

---

[86]) Tak stalo se na př. ve případě d. Giov. Leonarda Palomby. Cf. Colletta Proclami pag. 191. a násl.; list podepsán jest od patrně Ferrenteovi podřízeného Pasquala Bosca.

Passovští, jimž vůdci byli Vavřinec Ramée a hrabě ze Sulcu, z Passova do Rakous. Skála dí (I. str. 265.): „Summa toho lidu nezbedného pokládala se vůbec na 9000 pěchoty, 3091 jízdy, jonáků branných, kromě záškodníkův a lehkých žen 2000 osob; vozů a kar, na nichž loupeže své vzali, měli při sobě do 269 a koní v nich 1273.“ Hned v prvním městečku rakouském na 30 for vína díl vypili a díl vylili a vnikše do příbytků všecko vytrávili a nad ženskými zle sobě provozovali. Kteří muži na odpor postavili se, hlavami krvavými, anobrž životem pykali smělost svou. Lidé v hrubém sněhu utíkali z dědinek v les a namírali hladem i zimou.

Postřehl Matiáš ihned, že vpád nepřátelský k němu se míní. I zbrojil co nejrychleji a psal stavům českým, aby na hotově byli. Mandatu Čechům zaslaného stojí datum před sv. Pavla obrácením l. 1611. U Skály ani u Slavaty nedočteš se ho podrobněji. Stůj tady z něho drobet více: „Matiáš II· z boží milosti uherský král, čekanec království Českého, arcikníže rakouské a markrabě moravské . . . poněvadž nebezpečenství před rukama jest a ta věc žádných vejmluv ani odkladů víceji nijakž trpěti nechce: toto mimo předešlé psaní naše skrze dodatele listu tohoto uroz. Jana Jiřího z Wattenberka na Rohozci a Skalách, komorníka a věrného našeho, k odpovědi dáti jsme vám chtíti ráčili, že při naší straně ani toho pomyšlení nebylo, aby ta před Prahou učiněná smlouva v nejmenší věci měla protržena býti, poněvadž proti stvrzeným kompaktatům, proti přirozenému právu, proti vší připovědi, víře, slibu a J. M. C. od sebe danému reversu ten lid J. M. C. bez našeho povolení tyranským, loupežnickým a nepřátelským způsobem dne 21. prosince do Horních Rakous vpád učinil, což vše z toho pošlo, že J. M. C. ta kompaktata, totiž aby jedna každá strana v jednom měsíci lidu obdankovala, tak jakž sme my to s naší strany, krom něco málo lidu, kterýž v šancích proti Passovu leželi, všudy nařídili, zdržeti neráčil.“ Mandat vyčet pak, že Passovští dále se pouštějí, pokračuje: „Když se k nim o to domlouvá, oni na J. M. C. a ordinaci jenerala J. M. se odvolávají, takže někteří touž ordinaci jsou viděli a čtli — jiných pak škodlivých praktik, kteréž se v královstvích a zemích našich proti osobě naší zašly, tolikéž že J. M. C. ani naše bratrské a ponížené psaní žádné odpovědi i náležitý praedikát dávati chtěti neráčila, při tom pomíjeti chceme.“ Když pak vylíčil, kterak císař „generalní ochránce křesťanstva“ tím „nekřesťanským“ vpádem zlehčen jest, praví Matiáš stavům českým v mandatě dále: „Z čehož snadně vyrozumíváte, že my již víceji in terminis tractationis nýbrž při tak zjevné věci na tom býti ráčíme, že k zachování tak dostatečných kompaktat proti všem odporníkům skutečnou pomocí nám přispěti povinni jste. Jakož pak nikda slýcháno nebylo, aby království České co tak slavně a vzácně připovídalo s dosti velikou škodou svou beze všech rozmyslův, odkladů tomu zadosti učiniti nemělo, nebo kterak máme pochybovati, abyste nad tak mnohými vdovami a sirotky skrze takový nenadálý vpád osiřalými i tak nad těmi, kteříž utíkáním a zimou v lesích, skalách a v jeskyních zhynuli, starými a mladými, jichžto naříkání nebe proráží a zvláště nad mnohými městečky, vesnicemi a dvory vyplündrovanými, vobranými, vypálenými lítost míti neměli, jichžto škod vynahrazení nevíme, abychom za živobytí našeho dočekati moci ráčili, obzvláště když na to pomyslíte, žeby i vás taková příhoda dnes neb zejtra potkati mohla. Podle přirození a křesťanské lítosti tam jure vicinitatis quam gentium i všeho rozumu nám a zemím našim zavázáni zůstáváte, i poněvadž my vlastní osobou naší spolu se všemi královstvími našimi· proti těm loupežníkům táhnouti toho

jsme oumyslu, pročež vás opět pohledávati ráčíme, že nás jakožto čekance království Českého neopustíte, nýbrž se takovou mocnou pomocí k nám ukážete, což i my se v tom pronášeti ráčíme, kdyby koli vám toho potřeba nastávala a vy skrze takové nepokojné lidi něco odporného pocítili a pomoci žádali, že bychom to tou měrou volně učiniti chtíti ráčili a poněvadž dotčené nebezpečenství před rukama, tedy té celé naděje býti ráčíme, že se nám skrze nadepsaného komorníka našeho ihned zjevně, patrně, categorice otevřete. Dán ve Vídni v neděli před památkou sv. Pavla na víru obrácení 1611." [1])

I vypravil císař do Vídně 17. ledna slavné poselství, skrze něž odmítá císař od sebe vši vinu Passovského vpádu. V úředním vzkázání dí se: „Jestliže by mu chtěl (císaři) to připisovati Matiáš a za to ho odsuzovati, sám žalobníkem i soudcím svým býti, nepřátelským během k bránění se hlásiti, pomoci vojenské v království Českém i také jinde proti císaři i bratru svému: to že by nebyl žádný pořádný a slušný proces, nýbrž před bohem a vším světem nevýmluvný." [2])

Ale Matiáš již chystal se k takovému procesu. To vypudilo Passovskou sběř z Rakous. Vpadli do Čech. Tu zase Čechové nehorázně zděsili se, majíce za to, že císař míní odjati jim majestat. Sjeli se v Praze stavové co nejrychleji, aby ustrojili obranu. Jim vzkázal císař, osvědčuje se pánem Bohem, že předsevzetí Passovských s bolestí a s nemilostí snáší. Při tom žádal, aby při něm jakožto při svém starém císaři a králi stáli. [3]) Zatím už Passovští vzali Krumlov a „fortelem" vnikli do Budějovic, kteréž město až do jich vyhnání z Čech zůstávalo v jejich rukou. Odtud směřovali k srdci země. Z toho postrach veliký. Lidé báli se „obzvláště když vyrozuměli, jak již v těch místech, jimiž táhli ku Praze, s ubohými lidmi tyransky, hovadsky a hůřeji, nežli Turci a Tataři, nakládají, tak že by to kamení slzeti a splakati mohlo".

Měšťané Jakub Chyterka a Martin Židovic, kteří byli na sjezd stavovský z Rakovníka pospěšně do Prahy vysláni, právě tak pospěšně z Prahy ušli domů. V plné obci podali oba muži tuto relaci, kterouž, v příčině historické zajímavou, podáváme v tak zmateném znění, jakož jest v protokole zapsána: „Za purkmistra Jana Peldřimovského. Pondělí po sv. Dorotě Martin Židovic s Jakubem Chyterkou navrátivše se z Prahy relaci učinili: V sobotu tejden minul, když se do kanceláře sešli, pan purkrabě aby do pondělího sečkati žádal. Tu psaní od krále uherského a pánů Moravanů i jiných duchovních lidí přednešena a čtena byla, že země Rakouská Hořejší tak velice splundrována jest. V středu poselství opět přišlo od krále uherského s dvojím psaním, českým a německým, v nichž se na smlouvu s J. M. C. učiněnou referuje. Potom novina oznámena, že Budějovice české vzaté jsou pod způsobem nějaké kommissí a na ráno jedouce z brány zastavili se i z ručnice udeřili a tu hned že velmi mnoho lidu přijelo a město vzali. [4]) Na druhý

[1]) Archiv Rakovnický lit. AB. sv. 1. č. 17.
[2]) Skála I. 267.
[3]) Slavata II. 5.
[4]) Tomu rozuměti je takhle. Přijeli dva přestrojení důstojníci Passovští na voze do Budějovic předstírajíce, že jedou k císaři, aby jim tedy na noční odjezd bránu otevřeli. Což stalo se. V noci šel se zrádci primas, radní a písař. Ve bráně otevřené lotři schválně stanuli s vozem tak, že nebylo jí lze přivříti zase. Ranou střelnou dali číhající záloze návěští, při čemž vedle zprávy Skálovy (I. 279.) zabili primasa, radního i písaře, vedle zprávy Slavatovy (II. 4.) jenom písaře. Takovým „fortelem" město vzato.

den posel z Tábora přišel, že jsou se k Táboru položili, žádajíce páni Táborští pro boha pomoci a retuňku. V sobotu J. M. páni byli u J. M. C. In summa že na tom zavříno: hrabě z Sulczu tam jeti a ten lid obdankovati má a co by se ho neobdankovalo mají v jistých místech záplaty očekávati na Krumlově nebo kde jinde. Velmi mnoho lidu že přibylo a k nim se přimísilo. A když hrabě z Sulczu do arrestu by vzíti chtěli, J. M. C. za něho připovídá, že se postaviti chce, kdoby jeho koliv z čeho viniti chtěl. Jistý počet lidu pěšího v Starém Městě zdržovati a jízda na Novém Městě se zdržovati má. Koruna na Hrad Pražský vnešena[5]) bude, opatrovati ji má 200 lidu."

Passovští 13. února byli v Berouně. Kterak sebe Rakovničtí měšťané opatrovali a města svého ostříhali: toho věrnou zprávu podává nějaký městský kronikář v zápiscích dnes již velice zedraných v tento rozum: „Za rychtářství Mikuláše Káby. V témž čase obávajíce se páni Rakovničtí aby ten lid Pasovský k nám do Rakovníka jako i do jiných měst se nevloudil, dali zasypati tři brány: Pražskou, Vysokou a Lubenskou, okolo města šraňky a zákopy zdělány, takže nikudyž do města krom Svatojilskou branou choditi a jezditi se nemohlo. V též bráně každý den též i v noci 20 sousedův vartovávalo. Správčím lidu domácího Rakovnického byl pan Hertvík Myška ze Žlunic, někdy hejtman na Hrádku Křivoklátu, měl od obce platu na měsíc po 60 kop. míš."

Lidu Passovskému arcikníže Leopold z Prahy šel v ústrety; také mu vedle svědectví Slavatova (II. 6.) z poručení císařova profianty se poslaly z měst Pražských; hnuv se pak týž lid od Berouna spěl ku Praze. V masopustní době 15. února vnikli bohopustí žoldáci od strany Košířské, kdež stavové nejméně toho se nadáli, v město; a zmocnivše se Malé Strany vzkázali císaři, „že jsou tu k J. M. C. ochraně a službě". Císař byl v rukou jejich. Čeští stavové utekli na Staré Město, v němž zahradili se pevně. Císař vybídl stavy, aby s Passovskými se spojili. Čehož stavové rozhodně od sebe strčili. „Nelekáme se pohrůžek, pravili, a chceme při sobě, dá pán Bůh, za jednoho člověka živi i mrtvi věrně státi, byť třebas ostatní města Pražská popelem dočista položena a koštišti smetena býti měla!" Passovští pustili malou střelbu na Starou Prahu. Ohněm házeti na krásné město nedovolil Čechů král Rudolf. Na té menší střelbě přestáno. V Menším městě Pražském ovšem provozovali Passovští svoji zvůli. Zatím válečně táhl do Čech Matiáš, jemuž utkvělo na mysli známé dilemma: buď přišli Passovští s volí Rudolfovou; tu jsem povinen braniti v Čechách svého nástupnictví, anebo přišli proti vůli císařově; tu jsem povinnován brániti bratra „z bratrské lásky, přirozené krve i náchylnosti". Pod tím ovšem pevný kryl se v Matiáši obmysl, že bratra drobet záhy sestárlého ustrojí o poslední korunu. Menší asi měrou pomýšlel Matiáš na to, kterak by zbavil vlast naši lotrovstva Passovského, kteréž „slavný národ český, jenž jest (vedle pravdivých slov Matiášových[6]) ozdobou domu rakouského, vykořeňuje a to slavné a spanilé království pustoší". Stavové čeští vzkázali Matiášovi, „že toho žádostivi jsou, aby v dobrém a potěšeném zdraví šťastně mezi ně co nejdříve přijeti ráčil".

Těmi věcmi panství Rudolfovo rychle ku pádu spělo. Matiáš blížil se. Passovští 11. března strašíce se ho a nad to i změkše tuhým odporem Staro-

---

[5]) Rozuměj: z Karlštejna vyzdvižena budouc uchová se v kapli sv. Václava na Hradě.

[6]) Slavata I. 298.

městských, dali se, jakož Skála posměšně dí (I. 307.), se zajícovým praporcem na vandr. Šli, odkud byli přišli. V městě Budějovicích usedli a po dvou měsících, když jim zaplacen byl žold, „vykradli se z Čech, kam kdo věděl“. Ramée, nejlakotnější náčelník divoké sběře Passovské, kterouž nikdo na světě za vojsko neměl a nemá než za vrahy zoufalé a lotříky, byl l. 1613 z rozkazu arcivojvody Leopolda odpraven. 24. března 1611 vjel Matiáš do Prahy. Před ním přibyly pomoci válečné z Rakous a z Moravy.

Stavové žádali císaře o rozepsání generalního sněmu. Při tom napsali obšírnou žalobu, již čísti lze v rukopise c. kr. knihovny.[7]) Z této žaloby stůj tu několik míst zajímavých. V úvodě praví tu stavové, že vpád Passovský byl „nešlechetné, nevážné a právě tyranské předsevzetí . . .“ „na potlačení narodu našeho starožitného a veleslavného“. Pak pisatelé vhroužili se u vzpomínky dob minulých: „Nejmilostivější císaři, králi a pane náš! Srdce naše nad tím pléše, když sobě ku paměti přivozujeme pominulé časy, v nichž ste ráčili za několik a dvacet let pořád nad námi věrnými poddanými svými tak milostivě a pokojně a právě otcovsky kralovati, neb všecky věci dály a řídily se náležitě . . . každý z vyšších, prostředních i nižších osob obojího pohlaví k V. C. Mti každodenně svůj volný přístup měl a mohl svobodně potřeby pánu svému přednášeti; účastníkem učiněn býval vidění a patření na V. C. M. jasnou tvář . . . tak jsou všickni s takovým regimentem výborně spokojeni byli, an pod ním toto království rostlo . . . summou blahoslavené tyto země byly.“ Od roku 1600 se ty blahoslavené časy načisto ve zlé proměnily. „Přišlo k tomu, že stavové a obyvatelové království tohoto prostředkův prve nebývalých a neslýchaných jsou užívati a skrze kammerdynery V. C. M. nemohše přístupu k V. C. M. mívati všelijakých fedruňků v věcech a potřebách svých a to ještě z velikého ouplatku vyhledávati museli a tak čím dále vždy více regiment český od prvního chvalitebného způsobu se uchyloval a větší proměnu brával.“ A tím začínají se v querele, výčitky. Nejtěžší ovšem dotýče se Passovských. Rukopis tu dí velice ostře: „Nemůžeme se zdržeti, abychom bolestně zkřiknouti neměli: proč Jste své věrné poddané tak ukrutně, hanebně mordovati, domy jich vydrancovati a obloupiti, z poctivých manželek a dítek ubohých vdov a sirotků nadělati dopustiti ráčili. Nikoliv jsou toho na V. C. M. nezasloužili; z těch příčin my všickni stavové království toho na tom jsme se jednomyslně snesli, že již déle pod takovým těžkým nesnesitedlným břemenem a jhem beyti a zůstávati nemůžeme.“ Konec koncův chtějí stavové na císaři: „Naposledy, což nejhlavnější jest, poněvadž pro sešlost a spracovitost víceji jako předešlých let audientii dávati moci neráčíte, abyste oblíbíc sobě pokojný život a to příkladem slavných předků svých, kteříž nebyvše za to požádáni z samé heroitské mysli pro obecné dobré, aby to jich sešlým věkem nehynulo, na pokání se vydati a tím slavné jméno sobě způsobiti ráčili.“ [8])

Generalní sněm po některém sem tam vyjednávání provedl, že Rudolf císař trůnu pozbaven. Matiáš přijal korunu svatovácslavskou v pondělí svato-

---

[7]) Foliant XVII. D. 20. folio 62.

[8]) V rukopise dotčeném na konci červeným inkoustem dostavena jest poznámka. „Tato querela měla při sněmu místo proposicí publice čtena býti, však potom z toho z mnohých příčin sešlo, nicméně však jak J. M. C. v německém jazyku, tak i do říše i jinam jest došla a vůbec zde takměř všem dobře známa. Soli deo gloria. Stalo se anno, quo coronatus est in regem Bohemiae Mathias Secundus et contra erat Leopoldus, turbator Bohemiae.“

dušní — v máji — léta 1611. Když pak odjížděl z Čech nový král, vzkázal Rudolfovi, s nímž nepotkal se byl s tváří v tvář, „že od J. M. odpuštění bráti a J. Mti v lásce bratrské a poslušné se poručena činí". A Rudolf? Nešťastný kmet, jejž hvězdy klamivé opustily docela, zamlklý pobýval v nejzazším koutě hradu Pražského, aby neslyšel hlaholu korunovačního. Když se mu Matiáš poroučel, „J. M. ráčil vděčně to vzkázání přijíti, mnoho štěstí a božského požehnání na cestu vinšovati". Tak aspoň vypravují Slavata (II. 18.) a Beckovský (II. 49.).

Zcela stručně zapsal sobě Rakovnický kronikář veliké věci ty: „Léta 1611 arcikníže Leopold sebrav mnoho lidu některý tisíc vojenského Passovského, do království Českého chtěje králem českým býti, vtrhl; nejprve do Budějovic, odtud na Tábor, potomně do Berouna, tak až do Menšího města Pražského v pondělí masopustní se dostal, a ve všech nadepsaných městech, městečkách i ve vsech nenabytou škodu týmž lidem zdělal. Potomně král Matiáš Uherský s velikým počtem lidu do Prahy přitáhl, a ten lid Passovský rozehnal, a tak od pánův stavův království českého za krále volen a v pondělí svatodušní korunován jest."

Tenť byl poslední konec nemilé návštěvy Passovských lidí. A když všecko to minulo, a jaký taký nastal klid, vznikaly všelikteraké posmíšky, písně, pamflety na vpád divých lotříkův a příhody s ním souvislé. Byla to literarní msta za ouzkosti i škody utrpené. Časopisů nebylo, mínění veřejné tedy pomáhalo sobě jak pomáhalo. Ždibec takového pamfletu, jenž skoro jedině dobírá sobě domnělé nebo skutečné strůjce vpádu Passovského, za kteréž ovšem klade podle známých vůdcův i nejvyšší úředníky zemské katolické, nalezen v jednom domečku Rakovnickém před lety panem dr. Štemberou. Je ve slovech těchto — ne právě hlazených: „. . . (utrženo) . . . také vběhnutí naše jako tím oužlabím přes vinice, kde jest ta stará silnice, čti bedlivě, že blázen jest, dovtip se! Dí Leopoldus: Počkej ještě, ať pomyslím, neb cosi divného myslím! Rame: Neprodlívej, já již jedu, zle nebo dobře svedu! Dí Leopoldus: K Zbraslavi pojedu krokem, když doslechnu, hnedky skokem, jak se zvede v Malé Straně, hned mne uhlídáš na straně, při boku tvém se postavím, že mne zastoupíš, dobře vím; pakliť se jináč povede, vítr mne jinam zavede. Rame: Nestrachuj se, kníže milý, poprodli malou chvíli! Leopold s pláčem naříká, když se Ramovi zle vedlo v těchto slovích: O je! noviny slyším hrozné, až se všechen děsím, praktika se chybila, krev nevinná se vylila, lásku jsem ztratil, nic svého již míti nebudu, ó, běda! mně smutnému knížeti, zavedenému, abych nebyl v pohanění pro Ramovo přečinění! Rame: Nestrachuj se, kníže milý, spravíme v tuto chvíli, parketu (?) budeš, smutku těžkého pozbudeš, já tobě toho dovedu . . . zbohatneš, to potom shledáš v mále, dosti peněz máš, přečti sobě tu cedulku, jest dodána v středu postě, věř mi a považ na chvilku, kdo co má poznamenáno a o všem návěští dám. Leopoldus: Snad žertuješ, Rame milý, kde jsi to vzal v tuto chvíli. Ty všaks prve o tom nepravil, snad na tě větřík zavil, neb nám peněz jest potřebí, o tom pán bůh dobře ví! Rame: Pan Kába,[9]) též i Janovický,[10]) Heydelius,[11]) Starý Blovský,[12]) jiní studenti více, neb nám svítí jako svíce,

[9]) Zachariáš Kába z Rybňan, místosudí.
[10]) Snad písař Jan z Klenového a z Janovic.
[11]) Jiří Heidel, primator Staroměstský, mimo Slavatu a Martinice osoba evangelickým stavům nejnenáviděnější.
[12]) Blovský byl radní pán v Praze, katolík.

ke všemu dopomáhají, neb ouřadu čekají, vyšších, nežli nyní, mají, že dosáhnou dobré znamení. Dí Leopold: Dej nadělati šibenic, ať neloupí Čech víc, když jsou je směli zraditi, o nás by se uraditi mohli a toho dovésti, že bychom těžkých neřestí ... násti ... musili lépěji, aby viseli! Rame: Visne jich víc v brzkém čase, až se vrátím (zase), pošlem je králi novému, uvedeme v známost jemu, jaké rady měl pan bratr. Přední jest zrádný lotr, totiž purkrabě,[13]) kanclíř [14]) podvodník, falešník, pan písař nejvyšší lichevník,[15]) podkomoří starý blázen,[16]) není za h .... vážen, Smečenský,[17]) Slavata [18]) nejvíce v hromadu vadí, z toho svůj prakt mají, krále svého za žert mají, jest jich padesáte, kde jen ty zvěšeti dáte? Leopoldus: Nechť pan strejc náš nejmilejší, král Uherský tresce ty zrádce česky; bude v zemi lepší pokoj, přestane ihned válka a boj, my se domů navrátíme, zlaté naše rozházíme, a jiné klenoty k tomu, posedíme tiše v domu, spolu dobré víno pijíc a na Čechy pamatujíc." [19])

Hynek Suchý Čert.

Nástin z válek domácích na Moravě.

Napsal *Jan Tenora.*

(Dokončení.)

Prokop držel lidem svým mnohá města, a vůdcové jeho v nich byli na postrach veškeré krajině. Všude byla nejistota, cesty nebyly bezpečny, kupci na nich přepadáni a často o všechno oloupeni. Zejména bázeň veliká byla před Hynkem Suchým Čertem, jenž se tehdy psal pánem na Rabštaině a hejtmanem ve Znojmě. K němu se uchýliti o gleit musili všichni, kteří buď chtěli v pokoji práce své konati, nebo kupectvím jeti. Tak vydal Hynek roku 1402, dne 29. dubna svůj pravý křesťanský gleit i své věrné bezpečenství vinohradům, ježto ctní a slovutní panoše Jindřich z Lutové a Ješek z Kunzoka v Tasovicích mají, i jejim vincéřům a dělníkům, a sliboval jim svou dobrou věrou beze lsti, sám za se, za své všechny služebníky i pomocníky, i za ty za všecky, kdož pro něho chtějí učiniti nebo nechati, aby mohli svobodně na těch vinohradech dělati, to víno sebrati i vézti, kam chtějí ke své potřebě.[11]) Avšak mnohdy i takový glejt křesťanský nic nepomáhal. Tak na příklad Michal, kramář Brněnský a tovaryš jeho Jakub řečený Suppenwein chtíce svobodně svým kupectvím jeti, prosili Hynka za pravý a křesťanský glejt, kterýž jim Hynek dal a slíbil i za Jana Sokola. Když však ubezpečivše

---

[13]) Purkrabě Adam ze Šternberka.

[14]) Kancléř Zdeněk Lobkovic.

[15]) Jan z Klenového.

[16]) Purkhart Točník z Křimic.

[17]) Jaroslav Bořita z Martinic, soudce zemský.

[18]) Slavata, purkrabě Karlštejnský. Těch šest osob nedrželo se stavy k Matiáši, až je prve propustil z věry Rudolf sám. (Slavata II. 14.)

[19]) Tím končí se pamflet. Patrno, že jest rýmován. Jest psán však na tak ohlodaném papíře, že místy zmizel rým i s řádkami.

[11]) AČ III. 271.

se a uvěřivše tomu slibu vraceli se z Vídně do Brna, Sokol se svými tovaryši sebrav se podle Kounic na cestě, všecko jim pobral a do Ivančic odvezl. Škody sobě pokládali za 381 kop gr. Aby jim to nahrazeno bylo, obrátili se kupci na markrabího Prokopa. Markrabí smluvil v příčině té skutečně Michala s Hynkem, aby Michalovi za to všecko, což jemu pobráno, dal Hynek Suchý Čert 340 kop. Ale Hynek nedal Michalovi nic, neboť ještě roku 1406 byl od Michala poháněn.[12])

Než přiblížila se doba, kdy se měl Hynek Suchý Čert osvědčiti, dovede-li s lidem svým ve Znojmě obrániti se nepříteli. Král Sigmund s vévodou rakouským Albrechtem IV. vypravili se s vojskem valným na Moravu, čelíce proti oběma markrabím, kteří v ten čas byli dobré vůle s králem Vácslavem, v nevůli však se Sigmundem. Obrátili se nejprve na Znojmo, aby se o město to pokusili. Na počátku července roku 1404 obležen byl Hynek ve Znojmě i s lidem svým; Sokol z Lamberka také byl v městě. Hynek však měl málo lidu, a proto přední jeho starostí bylo, aby co nejvíce lidu si zjednal. Posýlal k pánům okolním prose, aby mu lidí půjčili. Tak poslal k Janovi z Raussenpruka a k Vokovi mladšímu z Holštýna slibuje jim zároveň pravý díl, zdaří-li jemu Bůh dáti. Oba skutečně s lidem svým na pomoc mu přispěli. A tu se již bránil Hynek v městě statečně. Všechny útoky, jimiž Uhři a Rakušané hnali na Znojmo, odrazil, všechny pokusy nepřátel o město mařil po celých šest neděl. Ve smělém výpadu pokazil Hynek rozpálenou smolou a sírou všechny stroje, praky, berany a hady obléhajících, kteří tak těžkou škodu utrpěli. Když pak nemoc úplavičná zle počala řáditi ve vojsku dobyvatelů, na niž zachoroval i Sigmund i Albrecht, klesla mysl jejich tak, že na konci měsíce srpna upustili od obléhání. Odtržení jejich však podobalo se útěku. Dva praky a tři pušky zanechali na místě s velikou kořistí. Hynek prchající pronásleduje mnoho Rakušanů pobil a zajal, ze zajatých pak jedny šacoval na hotový peníz a s druhými učinil jak se mu zdálo za podobné. Dílu však z toho nedal ani těm, kteří mu do Znojma lidí půjčili, ani Janovi z Raussenpruka, ani Vokovi z Holštýna, a přece kořisť jeho musila býti velmi veliká; vždyť tito dva si dílu pokládali za mnoho peněz, Jan za 200 kop, Vok však za 600 kop.[13])

Jakmile nepřátelé od Znojma odtrhli, činil Hynek jako dříve. Vyjížděl na nepřátely své tím častěji a mstil se jim za všechno nešetře nikoho. Každý den prý všude lid jeho pálil a plenil, tak že prý plameny přepadaných vesnic a zapálených až k Brnu bylo viděti. Ve Znojmě pak vše jen dle vůle Hynkovy díti se musilo, což ovšem mnohdy nebylo po chuti měšťanům. S nelibostí snášeli měšťané vládu Hynkovu a vzpomínajíce si časů dřívějších, kdy nebyli markrabímu Prokopovi poddáni, přemyšlovali, kterak by se jen lidu nevázaného zbyli. Příležitost k tomu naskytla se jim dosti brzo.[14]) Asi po třech čtvrtích léta od té

[12]) PK II. 49.

[13]) Palacký III. část I. 74. KP II. 27.

[14]) Příležitosť tuto vykládá Pešina takto: Bratří Bertold a Hynek z Lipé nechtějíce již déle křivd a ukrutností snášeti, jež Hynek (Koldštýnský mylně místo Kunštatský) páchal, sebrali se s jinými pány, aby pokořili Hynka. Když pak jedna četa Hynkova na plen ze Znojma si vyjela, přepadli ji pánové a úplně zničili tak, že sotva jeden se zprávou o tom do Znojma uniknul. Hynek rozhořčen tím vytrhl

doby, co Rakušané s nepořízenou od Znojma odtrhli, vyjel Hynek s lidem svým někam bezpochyby na kořist, zanechav v městě slabou jen posádku. Znojemští dočekavše se toho vpustili ihned do města lid markrabího Jošta, s nímž dříve se srozuměli. Lid Hynkův zjímán a uvězněn, ve třech pak dnech zvěsili a stínali jich dobře na 80 mladých, krásných a vítězných lidí.[15])

Stalo se to ještě za živobytí markrabího Prokopa (zemřel 24. září r. 1405), což důkazem jest, že neustávaly boje mezi markrabími, aniž pokoj byl. Avšak ani léta následujícího nebylo o mnoho lépe, stále slyšeti jest o záštích pána na pána, kteří brali sobě na vzájem, ano válkou skutečnou se stíhali. Že by však Hynek Suchý Čert i v letech těch byl pravým loupežným rytířem, jenž by jen loupil a bral, odnikud se nedovídáme. Víme sice, že jeho tovaryši pobrali Vokovi mladšímu z Holštýna na cestě svobodné vozy s koni a s obilím a že to vzali na hrad Hynkův Rabštain, jakož i že Hynek jal Ješka Doubravku z Doubravice pro Viléma z Pernštýna a že mu pobral v Medlově všechno, co Ješek tam měl,[16]) než to zajisté stalo se ještě tehdy, když Hynek byl hejtmanem ve Znojmě. Z doby pozdější jen jediný půhon podobný na Hynka jest. Roku 1407 poháněla ho totiž Kateřina, vdova Vácslava z Veselé, že jí vymlátil proti její vůli obilí v Odrovicích a že jí ho nezaplatil všecko, jen půl čtvrté kopy bez sedmi grošů jí dal.[17])

V březnu r. 1405 byl Hynek v Praze, kde sliboval spolu s Janem ze Švamberka za Heralta staršího a Heralta jeho syna z Kunštatu, jakožto jich rukojmě, králi Vácslavovi beze lsti a pod věrou a pode ctí, že to bude od nich zachováno, což o škody, kteréž páni Heraltové vzali pro nevyvazení jich pečeti od krále, bude od ubrmanů Jana Krušiny z Lichtemburka a Bočka z Poděbrad vypověděno. Pakli by však páni Heraltové toho držeti nechtěli, nebo jimi sešlo, tehdy že Hynek z Ješovic a Jan ze Švamberka králi 1500 kop gr. pr. propadnou pravého základu, a ty že mají králi ihned dáti a zaplatiti penězi hotovými.[18]) Peníze ty skutečně oba propadli, neboť víme, že pan Heralt roku 1406 mocí práva si hledal, když ubrmanové podle jeho vůle nevypověděli; dobyl mocně Vodňan, pobral velikou loupež a zjímal měšťany. Rukojmí Heraltův Hynek měl tedy králi zaplatiti základ, avšak bezpochyby neplatil. A tak si vysvětliti můžeme, proč byl Hynek Suchý Čert od krále Vácslava jat r. 1407 před velikou nocí.[19]) Na svobodu byl však brzy propuštěn, již před svátky svatodušními byl svoboden.

V časech těch byl Hynek přečasto poháněn k soudu a právem nařikán. Viděti z toho, že válka mu nepřidala; byl dlužen na všech stra-

s lidem svým z města maličkou jen tam posádku zanechav. Široko daleko plenil a pálil a hubil zboží pánů nepřátelských; zatím však vpustili Znojemští lid Joštův do města atd. (Mars Morav. I. 450., 451.) — Klade to však k roku 1406. Dobře se však srovnává Pešina se starým letopiscem českým o počtu v městě odpravených lidí Hynkových; vypravuje totiž Pešina, že 70 jich bylo zvěšeno, 12 sťato.

[15]) Staří letopisové pag. 10. — Chronik der k. Stadt Iglau pag. 1. v Mährens Geschichtsquellen.

[16]) PK II. 28, 47.

[17]) PK II. 104.

[18]) AČ VI. 9.

[19]) PK II. 77, 86.

nách a povinnostem svým obyčejně nedostál. Tak r. 1406 byl Jindřichovi z Jevišovic rukojmím za Jindřicha z Hradce za 1000 kop a těch mu neplnil; Martinovi z Radotic nevrátil list jeho, tak že utrpěl tím Martin škody 600 hř. gr.; zastavil Ludvíka z Bukoviny k Zbyňkovi a Janovi z Litavan v 66 kopách a k Jindřichu z Hradce v 50 kopách a neodvadil ho; Petra z Jevišovic rovněž odvaditi nechtěl od židovských i křesťanských listů. Byl jistcem Anně ze Smrčku, vdově Sigmunda z Kladrub, rukojmím za věno Marketě z Vrbovce, jistcem Zdeňkovi z Polkovic, rukojmím Hynkovi z Jinošova, za zprávu zboží Rahnova slíbil Hanuši z Lichtenštaina za Sigmunda z Myslibořic, a Jindřichovi ze Šelnberka slíbil za zprávu na Dyjakovice, a žádnému z nich neplnil, aniž zboží zpravoval. A již zase byly na Hynka nové půhony. Erasima z Polanky zastavil k Janovi Černému, Jana Puklicu z Četkovic k Petříkovi z Dědic a vyvaditi je nechtěl, Puklicovi byl dlužen 16 kop a 20 gr., Kateřině manželce Voka mladšího z Holštýna byl dlužen 50 kop, Jakubovi z Upolesic 23 kop, Václavovi Klarovi měštěnínu z Brna, 13 kop a 15 gr., Arklebovi z Říčan 40 kop., Mikuláši z Rohozova 60 kop. Bratr Hynkův Jindřich nemoha nic od něho dostati, musil se sám vyvaditi z dluhů, v kterých byl zastaven od Hynka mezi křesťany a židy. Přece však pomohl si k penězům Jan z Lomnice. Jemu slíbil Hynek za Viléma z Louček za příměří pod 500 hř. základu. Když pak Vilém příměří zrušil, a Hynek základ propadl, ustál na něho Jan z Lomnice právo a byl zveden r. 1407 na zboží Hynkovo v Dubňanech, kdyby pak to nestačilo, měl počet 500 hř. na zboží Hynkově v Dukovanech doplněn býti. A ještě jedním půhonem byl pohnán Hynek r. 1407, totiž od Miloty z Křížanova, jemuž se Hynek uvázal v Myslibořice; držel v nich více, nežli měl, a to zastavil.[20])

Naproti těmto přečetným půhonům, jimiž poháněn byl Hynek, mizejí téměř úplně půhony, jimiž pohledával, co sám od jiných dostati měl. Jest toho nemnoho. K němu, k Leopoldu Krajířovi a k Erasmovi z Chotěnic zastaven byl Pelhřím z Police v 400 hř. A r. 1407 poháněl Martina z Holoubka, aby mu zaplatil ještě 350 kop, které mu Martin ještě na dluh 1000 zl. platiti měl.[21])

Již však ocitli jsme se u vypsání života Hynka Suchého Čerta na konci. Slyšme, jak o smrti jeho vypravuje d'Elvert: „Znojemský hejtman a zemský pán Hynek z Kunštatu na Jevišovicích pobral dva vozy kupecké měšťanů Jihlavských Kuséhočerta a Göschla. Město toto zvedlo křik a pobízelo i ostatní města královská na Moravě, aby se spojila a pomstila se za ten pych. Města vešla v spolek ten. Znojemští zajali loupežníka toho; Hynek z Pacova purkrabí na Špilberku a správce zemský na čas Joštovy nepřítomnosti přišel s vojskem zemským do Znojma a odvedl Suchého Čerta do Brna. Tam držán r. 1409 po sedm dní bouřlivý sněm, a když města žádného zadostučinění neobdržela, odpraviti dala zkrátka oba pány Jevišovské, Petra a Jindřicha z Kunštatu, oba zvané Suchými Čerty, s mnohými jinými na veřejném náměstí atd." D'Elvert odvolává se na badání Bočkovo, který skutečně ve

[20]) PK II. 8, 11, 21, 27, 32, 40, 47, 48, 53, 72, 73, 84, 88, 90, 91, 116.
[21]) PK II. 9, 86.

zprávě své o Jihlavském archivu tak vypravuje, a po němž i Dudík v Dějinách kláštera Rajhradského událost tu vykládá.[22])

Avšak zpráva tato, pokud se týká Hynka Suchého Čerta, jest naprosto lichá. Hynek totiž v Brně odpraven nebyl, vždyť byl již r. 1408 nebožcem. Vímeť s jistotou bezpečnou o Hynkovi Suchém Čertovi toto: Roku 1407 v pátek před nedělí Reminiscere byl v Brně na posudku uprošen Hynkovi rok nemocný za dvě neděle. Hned na to, jak výše pověděno, ve dvou těch nedělích, byl od krále českého jat, a obeslal proto úředníky v Brně svým listem, že k tomu poslednímu roku přijeti nemohl. Brzy však již před svatým Duchem byl zase na svobodě. Na štědrý den roku 1407 byl ještě Hynek od Jindřicha Šelnberka z Kraví hory pohánën, ale již v pátek po veliké noci r. 1408 byl nebožtíkem. Zemřel tedy někdy počátkem r. 1408.[23])

Na sněmě Brněnském r. 1409 odpraven byl bratr Hynkův Jindřich a bratranec jeho Petr. Zpráva Bočkova, že Hynek byl odpraven, spočívá tedy v tom, že zaměnil Jindřicha s Hynkem. Oba se však přísně rozlišují v půhonných knihách, tak že zaměniti je nemožno. Jindřich pak nenazýval se Suchý Čert, ani Petr, jak d'Elvert vypravuje, nýbrž příjmí Jindřichovo bylo Zajímač.

Zboží některé po Hynkovi spadlo na bratra jeho Jindřicha, jenž byl jeho stupníkem. Avšak Petr z Jevišovic a Jan Nohavka z Chroustovic upadli ve zboží to a drželi zejména: Petr hrad Rabštain, Rouchovany, Myslibořice, Dukovany a Dubňany, Jan Nohavka Únanov. Dluhy některé dosti znamenité měl zaplatiti Petr z Jevišovic, summou úhrnnou 580 kop a 650 hř. gr.[24])

Manželkou Hynkovou byla Anežka, dcera Jence z Deblína. Zemřela ještě před manželem. Deset hřiven platu ročního, které měla na dědinách Deblíně, Češkách, Maršové a Katové, spadlo na markrabího Jošta, kterýž je dal Janovi z Lomnice v dědictví r. 1406.[25])

Synové Hynka Suchého Čerta, taktéž nazývaní Suší Čerti, byli Hynek a Boček. Byli bezpochyby ještě nedospělí, když jim otec odemřel.

Příspěvky místopisné.

Píše *František Prusík.*

I. Šebíkov hrádek, Šebíkovice ves.

V III. díle Regest Emlerových na str. 68. čteme: Petrus quondam dictus de Schebicuwicz curiam, quam in villa Schebicuwicz possidebat, cum omnibus attinentiis eius vendit Johanni, abbati Plassensi (a. 1313).

---

[22]) D'Elvert l. c. p. 92. — Boček in dem Berichte über das Iglauer Stadtarchiv. Chlumecký: Die Regesten der Archive in Mähren 5.

[23]) PK II. 75, 77, 86, 115, 122.

[24]) PK II. 130. — Dluhy ty zejména byly: Erasmu z Polanky 100 kop, Zbyňkovi z Račic 70 kop, Moravě z Kralic 30 hř. gr., Václavovi z Myslibořic 500 hř., Soběhrdovi Mníškovi 300 kop, Kateřině, dceři Jimramově z Újezda 120 hř., Janu Puklicovi z Četkovic 110 kop.

[25]) DB VIII. 590.

Marně však bys se pídil v kterémkoli díle místopisném po vsi Šebíkovicích, patřící k těm četným obcím zaniklým, po nichž mnohdy nezůstal ani kámen na kameni. My se pokusíme určiti, kde asi sluší hledati vsi této.

Na Plaště (severně od Plzně) dosud v tradici žije památka na hrad Šebíkov, avšak už tak nejasná, že se ničeho neví ni o zakladateli, kromě pouhého jména, ni o pozdějších majitelích; památka ta v nedávné době oživena byla obratným, avšak, bohužel! téměř u nás zapomenutým „povídkářem“ Antonínem Alexandrem Švihlíkem (nar. 6. února 1794 v Marianské Týnici u Královic na Plaště), jenž položil značnou část svého „Nalezence“ (v Praze r. 1844) na „zpustlý hrad Šebíkov“, v jehož podzemních sklepích byla prý loupežnická skrýše, a do nedaleké myslivny Mlácké (= Mladotické), jak lid stahuje jméno vsi Mladotic.

Nebude od místa, položíme-li tuto výňatek z „Nalezence“ k vůli správnému v něm určení polohy Šebíkova, an Švihlík, jak známo, k povídkám svým konával náležité studie místopisné, jak i v „Nalezenci“ jest patrno, a kromě toho zajisté nejednou navštívil místo nedaleké od svého rodiště, což z celého popisu patrno; rozumí pak se ovšem, že fantasii novellistově bylo leccos přibájiti, co bys nyní marně hledal.

Vypravuje tedy v „Nalezenci“ myslivec Mlácký příteli svému o Šebíkově toto (I. díl, str. 160.):

„Roku 1193 prý pan Ditleb[1]) mezi jinými také vesnici Mlác (sic!) s tímto lesem Plaskému samotovu[2]) daroval. Tehdáž byl ten hrad v dobrém stavu, ale nyní, když pokaždní Plaský pan opat naň žádné zprávy nedával, velice zpustl. Střecha pomalu shnilá zhrkla, a stropy spadly, již jen toliko zdi ční. — Není divu, že více než za pět čtvrtí století všecko, co bylo od dřeva, v shnilinu se obrátilo, také i ty zdě, poněvadž dešti, sněhu a vší nehodě vysazeny jsou, časem zřítiti se musejí. — Škoda toho hradu, musel býti výstavný. — Pojďme blíže k němu.“ — „I zaměřili tam,“ pokračuje spisovatel. „Brzo přišli do údolí na krásně se zelenající lesní louku, od níž se táhla velká lesními stromy porostlá stráň, na jejížto pahrbku, téměř uprostřed se nacházejícím, silné zdi beze střechy do vejšky se pnuly. V oknách nebylo žádných rámů více, a vchod do hradu poskytovala velká štuková brána, která zde onde porouchána sesutím hrozila.“ — Na str. 161. dí zase myslivec: „Od toho spustlého hradu Šebíkova již téměř všickni okolní les tento Šebíkov jmenovati počínají.“

Švihlík, jak vysvitne, dobře znal polohu hradu zajisté z autopsie; leč že zbytky jeho jsou skutečně nehrubě znatelny, leda oku zkoumatelovu, proto kromě některého myslivce a hajného málo kdo v okolí nyní dovede udati, kde se Šebíkov nalézal.

Odtud si vysvětlíme, co čteme o Šebíkově v Schallerově Topographii (I., 154.): Nahe des Dorfes (Žebnice) ist ein wohlangelegter Thiergarten von Damhirschen und das verfallene Schloss Schebikow, welches nur dem Namen nach noch bekannt ist, zu sehen. Po něm to opakuje Dunder (Král. České I., 291.): „Šebikov, někdy zámek, nyní jen podle jména známý, blíž vesnice Žebnice.“ — Rovněž Heber (Böhmens Burgen etc. I., 232.) dí, že ssutiny Šebíkova marně prý hledá poutník, ba ani místo nelze prý

[1]) Srv. Erb. Reg. I., pag. 186., č. 413.
[2]) T. j. klášter, monasterium: μόνος = sám.

nalézti, jež kdysi zaujímaly. Na mapě pak v témž díle i na mapě v II. díle označuje Šebíkov znamením pro „Burgen, deren Stelle kaum erkennbar“.

Bych konečně věci přišel na kloub — bývalať mi dříve za pouhý zbytek Šebíkova mylně ukazována studně stranou Šebíkovic, nyní zasypaná — ohledal jsem o letošních prázdninách (dne 9. srpna 1884) provázen třemi soudruhy les, v němž kdysi stával Šebíkov, a podařilo se mi po delším pátrání objeviti základy hrádku Šebíkova i zbytky vsi Šebíkovic. Vylíčím vše podrobně, polože za základ specialní mapu c. kr. zeměpisného ústavu vojenského z r. 1883 (zóna 6, col. IX.).

Asi čtyry km. ssz. od Plas, bývalého sídla kláštera Cistercijského ležícího 20 km. na sever od Plzně, počíná knížecí obora panství Plaského, od níž na západ prostírá se rozsáhlý les zvaný Šebíkov (na mapě Žebikov), patřící k hájemství Mladotickému (záp. odtud). Není ovšem pochyby, že les zdědil jméno po zaniklém hradě: zde tedy hrad ten někdy stával, leč kde?

Od jižního cípu obory táhne se k západu pohodlná cesta; po té se nedlouho ubírajíce, sešli jsme vozovou cestou v pravo do líbezného údolíčka lučního k severozápadu se sklánějícího (na mapě jest vyznačeno). Soudruhové dva jali se ihned prohlížeti protější lesnatou stráň přiléhající k oboře, leč s nevalným zdarem. Já pak s třetím soudruhem jsem se ubíral hustým lesem dále k západu, až jsem se octl na vyvýšenině, na níž právě dříví káceli; tu mě zaujaly podivné hrbolatiny z kamene stavebního, střídající se s prohlubinami dávnými, zarostlými a příliš velikými, by pocházely od někdejších pařezův. Patrně to zbytky budov, leč stopy hradu nelze tu nalézti.

Sešel jsem tedy dolů (k severu) v jiné údolíčko lučinaté, jímž protékal čistý potůček, a spatřil jsem před sebou stráň, mohutným lesem porostlou, vybíhající k jz. v klín — ostroh.

Překročiv potůček vystoupil jsem na nevysoký jižní bok ostrohu a došed asi do polovice mezi jihozápadním cípem jeho a mezi znaménkem výšky 497 m. na mapě udaným, byl jsem překvapen valem; po zevrubnějším ohledání seznal jsem, že jsem na troskách hradu Šebíkova.

Val táhnoucí se do kola v objemu asi 100 m. skládá se z náspu, nyní už jen o něco málo vyššího než okolí, a z příkopu vnitřního, také už nehrubě hlubokého. Uvnitř nalézají se místy zarostlé neb zemí zasypané zbytky základních zdí hrádku asi 18 m. v průměru; na témž prostranství vnitřním jest na jižním konci studně skoro zcela zasypaná, na severním zbytky sklepa, tuším. Vně valu k severovýchodu nalézají se ještě jiná prohloubená místa čtverhranná, jedno větší, jedno menší, zbytky to budov, pak dvě jámy podobné zasypaným sklepům.

Dále na sever ostrohu jest planina vyvyšující se k severu, na jihu — jak výše řečeno — svah, pod nímž louka s potůčkem, na východ též svah v úzké údolíčko, z něhož přitéká potůček, na západě pak volný svah s poli. Ke hrádku Šebíkovu byl tedy jen od severu přístup volný; by pak se i tomu bránilo, byl ostroh, jak se zdá dle kamenných zbytkův jakési hradby, od východu k západu zdí přepažen.

Údolíčko východní, jímž přitéká zmíněný potůček, jest nahoře uzavřeno starou pevnou hrází, asi sedm metrů dlouhou a asi čtyry metry vysokou. Nyní jest hráz prokopána; leč v dobách dřívějších býval zde rybníček, jehož stopy jsou tu ještě zřejmy, z něhož se bez pochyby vodovodem neb struhou nyní zasypanou sváděla voda ku hrádku, stojícímu níže.

Podotýkám ještě, že celé místo tuto popsané jest porostlé mohutným lesem, kdo ví kolikáté už sazby, takže kamenné zbytky hrádku jsou na velikém díle travou neb mechem zarostly; leč nebýti zde lesa, byla by půda už dávno rozorána a neměli bychom ani nejmenší stopy po Šebíkově se zemí bez toho už srovnaném.

Obledav hrádek, vrátil jsem se přes louku na zmíněnou už, lesem též zarostlou stráň, na níž jsem po zevrubném pátrání dle rozmetaných zbytkův upotřebeného kamene zdicího utvrzen byl v domněnce, již jsem výše vyslovil, že zde totiž někdy stávala obydlí lidská, a snadno se lze tudíž domýšleti, že ves tato stojící zcela blízko hrádku Šebíkovu, od něhož ji dělí jen úzký dolík, byla hledaná ves Šebíkovice; jinde v okolí se zajisté nenacházejí podobné aspoň stopy po obydlích lidských.

Praskrovné zbytky hrádku Šebíkova nasvědčují, že jest tomu už dávno, co jest rozmetán, i nezdá se nepodobno tvrzení Švihlíkovo, že už v prvé čtvrti století XIV., do něhož klade děj svého „Nalezence", hrádek byl zříceninou, třeba ještě se zbytky zdí dosti vysokých. S tím se shoduje také, že listina výše citovaná mluví roku 1313 o dvoře Šebíkovickém, nikoli o hrádku Šebíkově, o němž v starých listinách, pokud jsou nám známy,[3]) neděje se zmínka; z čehož vysvítá, že v té době už skutečně hrádku nebylo, nýbrž že pozemky jemu kdysi patřící tvořily jen poplužní dvůr při vsi Šebíkovicích.

Kdy asi hrádek Šebíkov byl vyzdvižen, o tom zpráv nemáme; leč dle skrovných rozměrův lze souditi, že náleží k nejstarším toho druhu stavbám, ovšem že z doby křesťanské, k čemu poukazuje jméno původcovo, jenž slul patrně Šebík — Šebek, Šeba, Šebestian (srv. Šebín — tvrz, nyní též les jz. od Libochovic).

O dalších majitelích Šebíkova ani z tradice nám nic známo není; že však nepatříval, jak se Švihlík domnívá, klášteru Plaskému před XIV. stoletím, souditi lze z toho, že teprve r. 1313 klášter ten koupil si dvůr Šebíkovický, zajisté to, jak zmíněno, pozůstatky pozemkův hradu Šebíkova. Zda pak zmíněný v listině z r. 1313 Petr z Šebíkovic byl potomkem bývalých pánův na Šebíkově, těžko říci, dokud nám listiny o nich nepodají jasného světla. Aby pak uvedený výše Dětleb, jenž daroval Plasům Mladotice, byl býval, jak se Švihlík domnívá, majitelem Šebíkova, jest ovšem domněnka ničím nedoličená leč tím, že les Šebíkov patří nyní k hájemství Mladotickému, z čehož ovšem nic nelze usuzovati o někdejším spojení Šebíkova s Mladotici.

II. Žíkov, staré: Žúkov.

V Erb. Reg. I., pag. 175. nalézá se: Na zukoue: 457.: Vlricus de Sukowe.

Erben v připojeném indexu čte jméno osady té: Suková, H. Jireček v Pam. Archaeolog. II., 170. a v Musejníku z r. 1876, str. 726.: Sukow.

Leč obojí jest nesprávno a sluší čísti Žúkov, přehlasovaně Žíkov, jak se do dnes vyslovuje. Tedy: Na Žúkově, Vlricus de Žúkově; local poslední, povstalý z výrazu „na Žúkově", shoduje se s povahou středověké la-

[3]) Světla nějakého by snad poskytly listiny zrušeného kláštera Plaského chované tuším v dvorském archivě ve Vídni.

tiny v Čechách, nalézajíť se v též listině (str. 457.) podobné localy: de Zuekowe (Zvékově, Zvíkově), de Potworowe (Potvorově), de Prihorowe (Přehořově).

Osada Žúkov, Žíkov nalézala se 18$^1/_2$ km. sv. od Plzně (j. od Liblína a sz. od Olešné) v těch asi místech, kde se dosud nachází dvůr Žíkovský (nedaleko pravého břehu Mže) naznačený na specialní mapě z r. 1883; zde se obyčejně říká „na Žíkově“ a v nedalekém při Mži mlýně, jenž jest též na mapě „pod Žíkovem“. Srv. Dundrovo král. České I., 300.: „K Volešné u Liblína náleží také vrchnostenský dvůr Žikov (sic!) s ovčínem, pak mlýn čtvera složení a s pilou na Míze (sic!), při čemž rybárna a budova, dohromady Dolní Žikov zvaný.“

Blíže dvora nacházejí se tu a tam zbytky pobořených zdí, což poukazuje na dosti rozsáhlou ves, jež patřila kdysi bohatému rodu Gryspekovskému, až byla r. 1638 s Liblínem prodána Benj. Fruweinovi v 27.000 kopách míš. (srv. Bílkovy Dějiny konfiskací str. 128.).

Má pak Žúkov, Žíkov jméno své od slova žuk, jež v staroslověnštině (žukъ) značí sítí, rákosí, šáší, šáchor, srb.-chorv. žuka, žukva = sítí, rákosí, rokytí.

Takových jmen místních, jež odvozena jsou od rostlin hojně se na tom kterém místě vyskytujících, máme nemálo; srv. Březová, Březovo, Březovec, Dřínov, Dub, Dubno, Hlohov, Jedlová, Kopřivník, Kopřivnice, Koprová, Koprník, Loza, Mešno, Mšeno, Metličany, Řeřišno, Řeřišný, Rokytá, Rokytno, Rokytnice, Rokytovec, Rokycany, Rohozec, Rohožník, Sitné, Šachov, Vřesná, Vřesina a pod.

Jest tedy v indexu k Erb. Reg. I. škrtnouti Suková a připojiti: Žíkov, st. Žúkov.

III. Čermníčeves.

Fr. Palacký uvádí v „Popise království Českého“ na str. 596. mezi jmény „osad českých ve starých listinách připomínaných, jichžto někdejší polohu na ten čas určiti lze nebylo“, též ves farní Čeničeves, po latinsku Russa villa, ležící na Lítoměřičtě. Ježto však lat. russus neznamená černý, nýbrž červený, či po staročesku črmný, čermný (v. Kott s. v.), znělo jméno osady té správně zajisté Čermníčeves; z pohodlí pak bylo *m* u výslovnosti vysuto, čímž vzniklo Černíčeves; srv. Daňoves, Jeňoves z Dam(i)ňoves, Jev(i)ňoves.

Jest pak prvá část jména Čermníče-ves patrně adj. poss. odvozené od vlastního jména Čermník (srv. Černý — Černík, Bílý — Bělík, Malý — Malík a p.), a zněl tedy původně název osady té Čermníča-ves = ves Čermníkova (= Čermákova, Červenkova) jako Červeně-ves (z Červeňa-ves) = ves Červenova či Červeného.

Obtížněji jest však rozluštiti otázku o poloze té vsi. Nám se zdá, že Čermníčeves není leč druhotvar jména, jež Palacký ve svém „Popise“ uvádí na Lítoměřičtě (str. 43.) tvarem nezcela správným: Čerňoves (sev. od Roudnice, na pravém břehu Labském). Správně zněl v starší době tvar ten aspoň Černě-ves (z Čerňa-ves), aneb spíše, jak se domýšlíme, Čermně-ves, při čemž prvá část jest ovšem adj. poss. odvozené od Čermen (= Čermn-ý, Červený); z pohodlí u výslovnosti opět *m* se vysulo, čímž povstalo Černě-

ves; srv. v Erb. Reg. I. Crimnuwez = Črmňu-ves (acc.), Chernnevez = Čermně-ves.

Významem se tedy Čermníčeves a Čermněves zcela shodují, ani druhotvar není nic nápadného, neníť to tak řídký úkaz v jménech místních; rovněž domněnka naše o původním tvaru jména Černěvsi (Čerňovsi) zdá se nám býti podstatnou: máme tudíž za to, že Čermníčeves není jiná osada, než nynější Čer(m)něves, ježto na Litoměřičtě neznáme zbytkův jiné farní osady podobného jména, a kostel s osadou by sotva byl tak beze stopy zmizel.

IV. Čermný, st. Črmný.

Roku 1420 zapisuje král Sigmund Kaznějov se dvěma rybníkoma a s jedním forberkem, Březie a Črmný opata z Plas se vším příslušenstvím Burianovi a Janovi bratřím z Gutšteina, diel za obranu a zachování a diel v 500 kop. gr. za služby. (Pal. Archiv český II.)

Kde jest osada Črmný? V Pal. „Popise" str. 408. o něm zmínky nenalézáme ni v jiných topografiích, poněvadž v nynější době už přestal býti obcí samostatnou,[4]) byv úplně sloučen v jeden celek se sousední obcí Březím hořejším či — jak se nyní píše — Břízou horní. Ale lid dosud neodvykl považovati Čermný — či, jak z pohodlí vyslovuje, Černý, Černej (v. Čermníčeves) — za zvláštní původně osadu, nazývaje tak sv. část obce Horní Břízy (10 km. na s. od Plzně), položenou na levém břehu potoka.

Dle tvaru Čermn*ý*, se zakončením mužského rodu, souditi lze, že to byl původně název hrádku, při němž povstala nynější osada, jenž pak zcela zanikl.

Jméno své odvozuje Čermný (= červený) od červené půdy okolní, slujeť jedna trať polní na východní straně Čermného „U Červeného vrchu". Podobně: Čermná, Červená, Červenice, Červené; srv. Černá, Vrané, Zelený, Zelené, Zelená a pod.

V. Chodomy.

Mezi dědinami zapsanými klášteru Doksanskému uvádí se v Erb. Reg. I., 325. též Chudumi, jež Erben, arci s pochybou, vykládá na Chuděřín (?).

Leč Chudumi,[5]) jež ovšem sluší hledati poblíž osad v listině zmíněné uvedených (Doksany, Mury, Rohatce, Chvalín, Libotěnice, Dušníky, Olešek), nejsou nic jiného než ves, již Palacký v Popise 43. uvádí pod jménem Chodouny, které však správně zní Chodomy.

Správného jména stopa zachovala se v názvu německém Chodom, viz úřadní Ortschaften-Verzeichnis z r. 1882, str. 253. a specialní mapu z r. 1881, zóna 4., col. X.: ležíť Chodomy pět km. sev. od Roudnice na pravém břehu Labském. Německá jména českých osad nesmějí, jak známo, býti podceňována; chovajíť v sobě zajisté zhusta stopy staršího tvaru (srv. Miklošič: Die slav. Ortsnamen aus Appellativen I., 17., 18., 32.—34.), ježto byvše od

[4]) Podobně se to má s Rvačovem, kde se r. 1525 narodil Vavřinec Leander Rvačovský ze Rvačova (v. Světozor 1881, 203.). Rvačov jest nyní jen částí Roudnice, tvoře jedinou ulici jméno to mající; jako zvláštní obec neuvádí se už nikde.

[5]) Nemá-li se v Eml. Reg. II., 333. místo Goduin čísti Godum (= Chodum m. Chodom)?

Němcův v dávné době přijata, setrvala na svém ustrnulém stanovisku, nic se neměníce, jako se to nezřídka dálo v živém jazyce českém. Tak Chodomy změněno zdloužením *o* v *ou* (jako: Jaroš — Jarouš, Jaroušek, Šalamoun, mozoul, coul, meloun) v Chodoumy, z čehož povstalo Chodouny buď z pohodlí u výslovnosti (*n* místo *m* srv. Hořiněves m. Hořiměves Dal. 93., 22., Hostinice m. Hostimice, nedvěd m. medvěd a p.), nebo pazvukem k dosti častým jménům na *-oun*, jako: běhoun, křikloun, tahoun.

Jest tedy v indexu k Erb. Reg. I. škrtnouti Chuděřín (?) a připsati Chodomy, s nimiž srv. Chody, Chodov, Chodovice, Chodovlice, Chodeč, pol. Chodaki, Chodaczów, chorv. Hodinci.

Bychom pak i objasnili tvar Chodomy, pův. Chodomi, sluší podotknouti, že jest to vlastně part. praes. pass. s významem activným, odvozeno od kořene chod = ambulare, ducere (Mikl. Personennamen), jako Chod, Chodata, Chodek, srb. Chodivoj, Chodimir; značí tedy Chodom tolik co chodec neb vůdce. Co do act. významu tohoto part. praes. pass. srv. lakom, vědom (po-), vidom (vidoucí. L. Kat. 290.), znám (lidé nepovědomí starých příběhův a neznámí v kronikách. Vel. srv. též subst. známost = znalost), pytom (vyptávající se, zvědav — us. na Mor.), držím (držící: paměť držímá, nedržímá. Štít.). Srv. rus. vodimъ (vůdce), obaimъ (balamutil), podchvalimъ (homo fallax), prochodimъ (homo astutus), chlěborodimyj (žitorodný, úrodný), stslov. kričimъ (clamans) a j. v., jež najdeš v Mikl. Gr. II., 232., IV., 833.

Podobný význam act. přísluší také dle mého mínění aspoň většině osobních jmen na *-om* (jež se tvoří od kořenův) a *-ím* (jež se tvoří od kmenův), jako: Bitom (dělící, totiž kořist — plenící), Sutom (chodec), Střehom, Ostřehom (strážce), Nectom (nectící), Radom (pečující, činný), Rakom (pořádající, dbalý); Blažím (blažící), Hostím (hostící: Hostímice), Hořím (hořící: Hořimě-ves. Dal.), Vidím (vidoucí), Velím (velící), Radím (= Radom), Račím (= Rakom), Chrudím (kroutící se, loudající se, plížící se; srv. stsl. chrądъ kadeřavý, kudrnatý, kučeravý, odkud odvozeno Chrudoš RZ.), Kajím (ukojující, kárající, trestající; může míti ovšem i pass. význam: káraný, kající se), Kuřím, Kouřím (pějící; srv. kur = kohout, vlastně pěvec, chorv. pětao; od pl. Kuřímy utvořeno Kuřímany); rus. Bajim (kouzlící, čarující), srb. Budim (budící), pol. Borzym (bořící). Chocim (alacer) a pod.

V češtině jest jména tvořená druhým způsobem psáti s dlouhým í (*-ím*), jak i Pal. v Popise píše (kromě Vidim); neboť většina jich povstala z kmene na *-i* s příponou -em: -i -em, spodobením *e* v *i*: -i -im, stažením dvou krátkých *i* vznikne *-ím*: blaži-em, blaži-im, blažím; viděti: vidi-em, vidi-im, vidím; srv. nedozíra-em, nedozíra-am, nedozírám (do nedozír*á*ma daleka. RK.). Některá jména jsou tvořena dle jich analogie, jako Kajím, snad i Vlašim, jež se má tušim správně psáti Vlašim, jsouc dle mého mínění odvozeno od jména Vlach (= Vladimír neb Vladislav, jako hoch, Pech od holek, Petr a p.; srv. Vlach Erb. Reg. I., Vlachov, -ice Eml. Reg II.) příponou -im jako: otčim, ženima, pobratim a pod.

Od osobních jmen na *-om* a *-ím* tvořila se, jak známo, příponou -jь (srv. páň, páně, pâňa) jména místní, k nimž se domýšlelo původně grad: byla tedy mužského rodu, jako namnoze v lidě do dnes: do toho Plzně, z toho Příbramě, v tom Kroměžíři. v starých listinách: Starý a Nový Plzeň, Boleslav (viz o tom mou pozn. v Kottově slovníce s. v. Chrudím), a skláněla se dle vzoru „meč“; stavše pak se femininy, skláněla se ovšem dle toho

vzorce, jenž se v jednotlivých pádech nejvíce shodoval co do znění s koncovkami původního skloněni, t. j. dle vzorce „daň" a měla tudíž jako při prvotné sklonbě v sing. gen. -*ě*: Ostřehomě, Chrudímě, Kouřímě atd.; teprve později méně správně gen. Chrudími dle vzoru „kosť".

Leč k tomuto skloněni *i*-ovému právem a původem svým jména taková patřiti nemohou, i jest už na čase, by v našich mluvnicích se upustilo od té nesprávnosti, ana se beztoho důsledně neprovádí, vždyť se přece některá touž příponou -jь tvořená jména místní, jako Plzeň, Litomyšl, Jaroměř, Olomúc, Běleč, Sobědraž, Semtěš a pod. nikdy neskláněji dle vzoru „kosť" — ba Bezděz docela zůstalo ještě masc.! — proč by tedy násilí to mělo zastihnouti zrovna jména na *-m* (a s nimi i jména na *-v*: Boleslav, Čáslav), ač jsou s oněmi stejného původu? Uznati ovšem sluší, že mnozí spisovatelé novější následují v té příčině předkův našich, píšíce gen. Ostřehomě, Boleslavě atd.; kéž příklad jejich působí i na jiné, by se vrátili k starým správným genitivům na — *ě!* (Dokončení.)

Dopisy Viléma hraběte Slavaty psané Jaroslavu Bořitovi hraběti z Martinic a jeho synovi z let 1633 a 1634.[1])

Sdělil *František Tischer.*

XVIII.[9])

Datum 6. dubna 1634.

Psaní V. Mti přijavše, zpátkem zase odsýlám, neb poněvadž ta naděje jest, že naše psaní vždyckny v jistotě budou nás docházeti, vidí mně se, že také bezpečně můžeme naše psaní zase zpátkem sobě posílati. A já V. Mti služebně děkuji, že na mne tak upřímnou pamět míti ráčíte. Pan Strakonický [10]) včera odtud odjel; předvčerejším u mne večeřel a dal mně k přečtení svůj decret z expedice válečné raddy, obdrževše podle své vůle; mezi jinejmi artikuly tyto dva jsou: aby jemu dáván byl titul generalkomisař království Českého (ješto p. hraběti Trautmansdorfovi povědomo jest, že J. M. Cská ráčil se resolvirovati, že jménem J. M. Cské ten titul žádnému dáván bejti nemá) a za druhé, že má míti na měsíc 800 zl. na penězích a když kde jede, tehdy má bráti 30 porcí. A dává se jemu v tom dekretu i zevnitř na nápisu titul: „Hochwohlgeborner", ješto toho titule až posavad od J. M. Cské z žádné expedicí nedostal, a neklade se ani „Hoch und etc.", tak že větší počestnost jest, nežli my máme. — Žádám, že panu hraběti Trautmanstorfovi vedle mejch služeb důvěrně o tom ráčíte oznámiti, když s tím dekretem do Prahy přijede, aby prveji o tom vědomost měl. Jako i toto račte oznámiti, že pan Příchovský strany ouřadu hejtmanství hradu Pražského jest totaliter vykázán na J. M. Kskou, aby J. Mť vedle vůle své ráčil v tom disponirovati, anobrž J. M. Cská ráčil se včera v tejné raddě,

---

[9]) Adressát týž jako při čísle XVI.
[10]) Vilém hrabě Vratislav z Mitrovic, velký převor řádu Maltanského a pán na Strakonicích.

u knížete z Eggenberku držené, resolvirovati, když z expedice kanceláře české některé věci se přednášely: poněvadž J. M. Kská ráčí s plnou mocí správu v království Českém od J. M. Cské sobě postoupenou míti, že není potřebí odsud dobrozdání aneb J. M. Cské mínění psáti; já sem repliciroval, že jsem pana hraběte z Trautmanstorfu srozuměl a že to J. M. Kské líbezno bude, ale má přímluva v tom nic neoperirovala. Sice tím jist jsem, že od J. M. Cské dobře se to míní . . .

Posílají se dnes troje psaní od J. M. Cské z expedicí kanceláře české J. M. Kské svědčící, a poněvadž smejšlím, že nyní na cestě radda se držeti nebude, pročež posýlám je pod kopertem J. Mti panu otci V. Mti, aby při příjezdu do Prahy V. Mti je dodal; dal sem na nápisích napsati, že náležejí k ruce kanceláře české. Při diskrecí V. Mti bude zůstávati, J. M. Kské je k otevření dáti anebo sám je otevrouc a přečtouc J. M. Kské potomně přednésti. Mezi kterýmižto třemi psaními jest také psaní strany praetensí pana Příchovského jakožto hejtmana hradu pražského. Neb ačkoliv včera mne za to žádal, že chce sám sebou do Prahy vzíti, ale dnes dostal ordinancí, aby kníže saský Hendrycha Juliusa a nevím koho víceji s ním, s jistým počtem rejtharův do Budějovic a odtud do Plzně confoiroval. Pročež dal sem jemu přípis téhož psaní a in originali posílám.

Posílám též J. Mti panu otci V. Mti vlašské noviny, aby je V. Mti k přečtení komuniciroval a ráčíte je potomně mně zase odsílati. A píšic mně noviny z Prahy vidí mně se, že ráčíte dobře učiniti, na obzvláštním papíru to dáti psáti česky nebo německy. A pokud bude možný, žádám, že v příští ordinarii střední ráčíte počátek toho učiniti, jakým způsobem jest příjezd J. M. Kské do Prahy se vykonal a jak slavně byl přivítán.

XIX.

Datum 8. dubna 1634.

Posílám Tvé Mti zase zpátkem dvoje psaní a dvě postskripty. Z těch postskript bude se moci z každý jeden artikul vzíti v té informaci, která se zde žádá míti. Intelligenti pauca sufficiunt. Co nejvyššímu p. purkrabí píši, příležitě ráčíš vyrozuměti, jako i také co se z Vlach z rozdílných míst o smrti Fridlanda píše.

Nyní nevím jiný remedium tomu lepší bejti, než abys ihned J. Mtem pánům místodržícím o to napsal v jazyku německém a žádal aby J. Mti Tebe v tom zastati ráčili, panu hraběti Gallasovi o tom napsali, sice že Jsi ty patenty po kraji jíti dal a Tvej osobě nic sjíti nedáš.

Taky tento (sic!) panu hraběti Piccolominovi přednesl, jak přiležící přípis toho memorialu Tobě odsílám. Pán bůh rač dáti, aby něco dobrého tím způsobem bejti mohlo.

XX.

Datum 19. dubna 1634.

Psaní Tvé Mti dvoje, spolu s postskriptou, zpátkem zase odsílám; tu instrukcí pro V. Mti pány komisaře přičiním se, abych ji při příští sobotní ordinarii mohl odeslati.

Co ten Pater Hibernus povídal, také zde o tom vědomost máme, tak jakž, co jest J. M. Cská strany Hendrycha Straky, na jakej způsob

jej examinirovati (mají), z přiležících kopií vyrozuměti ráčíš. Strany Malovce nepochybuji, že o tom vědomost míti ráčíš, nicméně též Tvé Mti důvěrně interrogatoria odsílám. O některejch jineich věcí, co J. Mti nejvyššímu p. purkrabímu píši, vyrozuměti ráčíš.

XXI.[11])

Datum 10. května 1634.

Psaní V. Mti 4. huius v Trozendorffu datýrované jsem přijal a rovně tehdáž J. M. Cská ráčil se strojiti do Laxenburku jeti a chtějíc před tím nežli psaní V. Mti mne došlo jednu pilnou věc J. M. Cské přednášeti, neráčil chtíti J. M. Cská mne slyšeti, pravíc, že neráčí chtíti víceji zde negocirovati, odkládajíc všeckno do Laxenburku, tak že nebyla příležitost to, oč mně psáti ráčíte, J. M. Cské přednésti. Zde pak po odjezdu J. M. Cské (kterej jminulou neděli byl), tyto tři dni zůstavše z poručení J. M. Cské zde, ráno i s poledne pilně raddy a komissi držeti sem musel a dnes k víčerou též do Laxenburku jedu.

Mezi tím pak v příčině té dotázky, kterou bych měl J. M. Cské přednésti, přišli mně na mysl některé considerationes, které jsem . . . na papír uvedl a příležitě je odsílám, v té ponížené naději, že tam nedají příčinu ad offensionem, anobrž že se tak špatný bejt neuznají. A žádám, že ráčíte s panem hrabětem z Trautmanstorfu o to konferirovati, poněvadž na voze, když sme spolu odsud do Stokerau jeli, obšírně sem jemu, jak se v té věci (strany dokonalého postoupení království Českého J. M. Kské aneb toliko regimentu) dálo, recensiroval. — Rád jsem to viděl, že ste mně ráčili poslati titul, jak J. M. Kská do Prahy psáti ráčil, než kdyby ste mně byli přípis psaní odeslati ráčili, bylo by se meae curiositati tím víceji za dosti stalo, a pokudž ještě je mně odeslati ráčíte, bude mi příjemno.

Dnes ráno jsou odsud ti arestirovaní nejvyšší do Plzně vezeni, totiž kníže saský Hendrich Julius, pan Příchovský jeho confoiruje s 30 koni, druhý: Špora, Šeffenbergara, Mora von der Woldt, Losi a Hamerle,[12]) provází jeden nejvyšší lajtnant pana Strasoldě a některý jiný officirové se dvěma kompagniemi pana Aldobrandina; Šaffler a Fraibergr zůstávají ještě zde za příčinou, že mají ještě lépeji zde examinirováni bejti. Pravil mně pan hrabě Šlik, že on ani žádnej z válečné rady v té radě nebyl, když jest uvažováno bylo, zdaliž ti arrestirovaní nejvyšší jinam vezeni bejti měli; on že z mnohých příčin nebyl by mohl tomu raditi. Též mně pravil, že jest pan markéz di Grana žádal míti panství Smiřické a když jest jemu J. M. Cská skrze téhož pana hraběte vzkázati ráčil, že to panství nemůže jemu dáti, než chce(li) 200 tisíc zl. na penězích anebo za takovou summu statky, on že jest netoliko za to neděkoval, než pravil, že musí svému neštěstí to přičítati, že jest tak nešťastný. Sed haec scribo in confidentia.

Domníval jsem se z Hradce lístek od V. Mti dostati, ale zmejlila se má naděje.

---

[11]) Psáno mladému Martinicovi.
[12]) Správně: Sparr, Scherffenberg, Mohr von Wald, Losi, Haemerle.

XXII.[13])

Datum 13. května 1634.

Psaní V. Mti dvoje po odjezdu V. Mti odsud . . . dokudž Ste ráčili v Rakousích bejti, sem přijal, ale z Čech ještě žádného. Mám naději při dnešní pražské ordinarii psaní od V. Mti dostati, z něhož o šťastném příjezdu do Prahy vyrozuměti a při příští ordinarii žádostivě budu očekávati vyrozuměti, jak Ste se ráčili zprávy kanceláře české tam v Praze ujíti, které osoby ráčíte do kanceláře do raddy povolávati a mnoholi supplikací do expedicí V. Mti přichází.

XXIII.

Datum 17. května 1634.

S velkým potěšením z psaní V. Mti sem porozuměl o šťastném příjezdu J. M. Kské na hrad Pražský! Pán bůh rač dále žehnati a V. Mti dobré zdraví a sílu popříti, abyste ráčili moci vesele tu cestu s J. M. Kskou před sebe vzíti a vykonati, poněvadž z téhož psaní V. Mti porozumívám, že ráčíte s J. M. Kskou jeti. — Co strany p. Příchovského J. Mti panu otci píši ráčíte vyrozuměti.

Milostivého poručení J. M. Kské s ochotností poslušně bych ihned rád vykonal a tu pečeť velkou tím způsobem, jak ji J. Mť král Mathias užíval, vyrýti dal; ale jsouce nyní pan hrabě z Meggau na svých statcích v vrchních Rakousích, mimo pána v pravdě nevím od koho bych to vyzvěděti mohl, na jaký způsob táž pečeť tehdáž vyryta byla. Snad tam v Praze ráčíte moci lépeji to vyzvěděti a dáti zhotoviti. Žádám, že mne při J. M. Kské poníženě v tom omluvena učiniti ráčíte. Sice když král Mathias byl publikován za designata aneb čekance království Českého, dostal nejprve Moravu, Slezsko a Lužici a potomně dokonale království České; zdaliž jest rozdílně, jakožto rozdílného času, pečeť J. Mti vyryta byla, věděti nemohu.

Strany té dotázky, o kterou mne připomínati ráčíte, při ordinarii dnes tejden své služebné rozmýšlení V. Mti sem psal; a jestližeby vždy J. M. Kská ráčil poroučeti, aby to J. M. Cské předneš̌eno bylo, tehdy vidí mně se, že by zapotřebí bylo, aby J. M. Kská buď J. M. Cské sám o tom napsati ráčil, anebo mně o tom psáti, abych to J. M. Cské k přečtení dáti mohl. Jsouce věci velký a podstatný, vidí mně se, jak V. Mť tak já nemůžeme se tak obiter et perfunctorie dáti v tom potřebovati . . .

XXIV.

Datum 20. května 1634.

Psaní V. Mti 13. huius datirované jsem přijal. Že mně obšírněji psáti neráčíte nic V. Mti v tom za zlé nemám věda, že ráčíte bejti okupatissimus. Však ta naděje mě těší, že ráčíte dokládati, že z cesty, kdež menší zaneprázdnění kanceláře české bude, ráčíte chtíti obšírněji mi psáti, ad satis faciendum naší společné důvěrnosti et meae particulari curiositati. Neb ačkoliv ráčíte mi psáti, že Ste ráčili dvakrát v kance-

[13]) **Mladému Martinicovi; témuž také následující listy až do čísla XXIX. Číslo XXX. opět psáno starému Martinicovi.**

láři českém raddu držeti, však poněvadž neráčíte dokládati, kteří v té raddě byli, tehdy meae curiositati non satis fit.

Tu velkou pečeť že nevím zde jak mám dáti dělati z předešlého psaní mého ráčili Ste vyrozuměti. Já smejšlím, že sekretář při komoře české pan Vendelín bude nejlépe věděti na jakej způsob jest král Mathias pečeť při kanceláři české užívati obyčej měl. Kdybyste ráčili toliko nařiditi, aby se tam v Praze namalovala aneb vyrejsovala aneb jak má bejti dělaná, a když mně sem tò odeslati ráčíte, tehdy já skrze Wolfa taxatora hned nařídím zde takovou pečeť udělati. Žádám, že mne J. M. Kské nejponiženěji poručena učiniti ráčíte, a poněvadž zde J. M. Kské mý extrakty nezle se líbily, posílám příležitě extract vlaskej (poněvadž sice jiné noviny J. M. Kská lépeji nežli já věděti moci ráčí); pokudž se J. M. Kské líbiti bude, tehdy budu dále posýlati, neb sice sem tím jist, že zde při dvoře žádnej lepší a tak partikularní noviny ze Vlach jako tyto jsou (nemá), neb jsou z rozdílných extrahirovaný. Však rád bych, aby J. M. Kská po přečtení V. Mti zase odevzdal, tak aby jinejm do rukou nepřišlo; a V. Mť ráčíte je moci nejprve sami přečísti, dopečetiti a J. M. Kské odevzdati, a dostanouce zase od J. M. Kské, J. Mti panu otci V. Mti odsílati, aby je po přečtení mně zase poslal.

XXV.

Datum 24. května 1634.

Psaní V. Mti přiležící dvoje přijavše, zpátkem zase odsílám spolu s allegaty. Však prve nežli odpověď na ně dám nechtěl jsem pominouti toto napsati, ačkoliv nepochybuji, že o dnešním rumoru v kostele u „Šotten" v čas kázání stalém, při dnešním kurýru, kterej k J. M. Kské vypraven jest, všecky particularia dostatečně se píší; však nicméně, byvše já též toho přítomen, nechtěl jsem pominouti, co mně scientifice vědomo jest, napsati. Totiž byvše tyto jminulý křižovní dni tři na processí, předvčerejším od sv. Štěpána k sv. Lorenci, včera od sv. Štěpána k sv. Jakubu a dnes od sv. Michala k Šotten. V polovici mši zpívané bylo kázání od P. kapucína quardiana v klášteře na předměstí, jmenem P. Benedicta (mně dávno známého před 15 lety, když jsem post ejectionem de fenestro anno sequenti s manželkou mou nejmilejší a J. Mtí paní naší nejprve v Teplici a potom v Tuxově byl, on tehdáž, přicházejíc z Mostu, kázati počal). A když již téměř při konci kázání bylo (při kterýmž J. M. Cská ráčil seděti loco solito proti kazatelnici, J. Mť císařovna ráčila spolu s J. Mtmi arcikněžnami mezi tím mši svatou u voltáře bl. P. Marie slyšeti; J. Mť královna neráčí nyní vyjížděti, J. Mť arcikníže a J. Mť kníže polský ráčili purgirovati a neráčili včera a dnes vyjížděti) stal se velkej křik v kostele a ihned mnoho z přítomných kavalírův i služebníkův zbraně své dobili, pročež J. M. Cská ráčil z stolice své vyvstati a do chůru jíti, já byvše tu blízko přítomen při J. M. Cské na pravej straně sem šel a nejvyšší pan komorník na levej straně. A když J. M. Cská do kůru ráčil vjíti, veliké tlačení, jak od hacířův a drabantův tak od jinejch, se dálo tak, že někteří padavše, J. M. Cská přes některý též drochu na břicho ráčil se položiti, já pak vedle J. Mti dokonce na zem od jinejch sem byl potlačen. J. M. Cské bylo hned pomoženo, že ráčil v chůru do jedné stolice jíti, já pak byl jsem vždy

potlačen, že jsem nemohl vyvstati V tom Její M. Cská ráčila též do kůru jíti a jak přes nejvyššího pana komorníka, kterej též ležel, tak přese mne padnouti, kdež J. Mti od jinejch bylo pomožíno a při té příležitosti i mne jeden hacíř vstáti zase pomohl. Sloužil jsem Její Mti spolu s J. Mtí knížetem z Ditrichšteina až k velkému voltáři, kdež J. M. Cská ráčil již bejti a ráčil se ihned ptáti na J. Mti arcikněžny a J. Mti také ihned tehdáž tu přijíti ráčili. Pan hrabě z Atamiis (sic) s dobytým rapírem před Jich Mtmi šel a J. Mti arcikněžny jsouce ihned (sic) drželi za plášť jednoho patera s. Benedicti tu od Šotten, chtíce aby J. Mtí zpověd slyšel. J. M. Cská v tý tlačenici a břicho se položení ráčil rapíru svého pozbýti a já v mém pádu tolikéž, potomně za voltářem velkým, kde J. M. Cská státi ráčil, přinesli J. Mti můj rapír a mně ten, kterej J. M. Cské náležel, kterej jsem já J. Mti poddal a J. M. Cská ráčil též můj rozkázati mně dáti.

Pan ze Vchynic mezi jinými udatně se choval, s svejm dobytým rapírem k J. M. Cské přistoupil, ptajíce se vždyckny, kterej jest ten, že by chtěl J. M. Cské škoditi? A nespustil se J. M. Cské až vše spokojeno bylo. — V kostele rozdílné křiky byly, někteří pravili že jest zrádcovství, jiní že jest oheň a jiní že se kostel boří; a mnozí jak v kostele tak před kostelem hlasem pravili, že J. M. Cská a J. Mť císařovna zabiti bejti (ráčí) a k mému služebníku pravili, že já již umrlej na zemi ležím. Chvála pánu bohu, že v tom tumultu a v velkej tlačenici J. Mtem, nejmilostivější vrchnosti naší, žádné ublížení se nestalo!

Mně drochu jedna celá noha bolí, kteří tak na mne padali, že ji poněkud stlačili, ale však předce sem zase zpátkem s processí šel a choditi mohu. Nejvyšší pan komorník na čele drochu raněn jsa flastr nosí. Pan Petinger pravil, že chtěl k J. Mtem na službu arcikněžnám jíti a sloužiti, ale že jest v tej tlačenici přes jiné upadl a drochu v tváři jest zdrápán. Pan Vchynský v palec levé ruky od rapíru se drochu pořezal; pan doktor Šiller dostal na hlavě nevelký šrám, a srozuměl sem, že jak nejv. p. komorník tak Šiller že sou se o pana Chynského rapír urazili.

Než mezi ženskými pohlavy několika jest ublíženo, zvláště jedný panně paní hraběnky z Harrachu, tak ji pošlapali, že několik ran dostala a jako za mrtvou z kostela ji vynesli a domů dovezli. Má paní dcera, paní hraběnka Františka tolikéž v kostele byla, ale slyšíce patera kapucína kazatele, že stoje dlouho v tom tumultu na kazatelnici a napomínal, aby se ničehož nebáli, že nic nebezpečného není, zůstala sedě v své stolici až vše spokojeno bylo. Praví se taky, že mnozí mnohé svý věci tu potratili a dostati zase ještě nemohou. Praví se, že počátek toho křiku a tumultu byl nějakej chudej člověk, že jest jemu s hůry s klenutí některý kamínek na hlavu upadl a von vzkříkl, že klenutí se boří a hned lidé počali utíkati a sem i tam v kostele se tlačiti. J. M. Cská neráčil z stolice vyvstati, až ráčil viděti, že několik rapírův dobytejch bylo; domnívajíce se, že nějaká rvačka jest, ráčil chtíti do kůru poodstoupiti. In summa panicus terror byl: v světě nemůže jináče bejti, než že rozdílný příhody lidem přichází.

Po utišení toho mše svatá zpívaná dále byla držána a J. Mť vrchnost naše s processí zase do kostela sv. Michala přijíti a odtud ke dvoru jíti ráčil. Po nešpoře J. M. Cská ráčil tejnou raddu držeti až po 6. ho-

dině, já jsem potom u pana Štrolendorfa commissí měl až do 8. hodiny a odtud při dvoře ještě se zastavíc, J. M. Cská a Jich Mti a tom dnešním příhodu rozprávěti ráčili, tak že teprva po 9. hodině do svého ložumentu sem se navrátil, pročež nejní čas, abych dnes obšírněji V. Mti psáti mohl. In solita confidentia posílám V. Mti jedno psaní, jak král polskej starej J. M. Cské psával, podobně tento také tak píše. — Posílám příležitě noviny vlaský, aby ste je tím spůsobem, jak jsem při jminulé ordinarii V. Mti psal, communicirovati ráčil.

XXVI.

Datum 16. května 1634.

Ačkoliv při minulé ordinarii V. Mti jsem psal v příčině toho tumultu, kterej jminulou středu v kostele u Šottů byl, ale ne všecky particularia dají se vůbec psáti a rozprávěti, pročež uvedl jsem to na papír v jazyku německém a přípis V. Mti odsílám, ráčíte jej moci J. M. Kské a komu se dále líbiti bude k přečtení dáti.

Připomínám V. Mti abyšte J. M. Kské ráčili přednésti, aby J. Mť ráčil se resolvirovati, kdo by na místě pana Trnka (sic) měl zde k té komissi de Witte assistirovati, neb ihned teď po svátcích bude již hlavně před sebe vzato, poněvadž mladej pan z Tunu nechce praesidentství komory české na sebe přijíti. Rád bych vyrozuměl jak se dáleji J. M. Kská ráčil v tom resolvirovati. — Co nejv. p. purkrabímu dnes píši, z přiležícího extractu ráčíte vyrozuměti.

XVII.

Datum 3. června 1634.

Psaní V. Mti přiležité přijavše, zpátkem zase odsílám a služebně V. Mti děkuji, že jste mně některý particularia napsali a skrze to meae curiositati zadosti učiniti ráčil. Než ten, kterej chtěl místokancliře sobě nařiditi, nevíme, jak by byl obstál, poněvadž v království Českém žádnej místodržícího svého nemá, než toliko ti, kteří se jmenují nejvyšší ouředníci. Za tou příčinou purkrabě Karlštejnský žádného svého místodržícího nemíval než toliko tovaryše; a pan praesident nad apellací i komory české též již oba dva mezi ouředníky královskými zemskými počítáni jsou, však že se nemenují „nejvyšší ouředníci“ tehdy tolikéž nemají svých místodržících, než toliko jisté pány raddy in suo tribunali mají.

Podobně také nesmejšlím, aby J. M. Kská ráčil chtíti svému královskému českému kanclíři místokanclíře nařiditi dotud, dokud neráčí markrabství Moravské a knížetství Slezská k správě kanceláře české též připojena míti. Tak jakž také v tom listu aneb diplomatě od J. M. Cské J. M. Kské daného dokládá se, aby J. M. Kská v svým gubernamentu ráčil moci svého kanclíře míti, však nedokládá se, aby ráčil míti též místokanclíře při kanceláři České nařizovati, než radd vedle vůle své ráčí moci k uvažování věcí témuž p. kanclíři nařizovati aneb přidávati. A tak byl by ten jistej se byl zavedl, kdyby byl chtěl takovým neřádem postupovati, ale lépeji jest, že k tomu nepřišlo. V. Mť ráčíte dobře věděti, jak rozumně a s dobrým uvažováním v podobných příčinách postupovati.

Strany toho podpisování já sem nechtěl to mlčením pominouti, co mně se vidělo, že by dobře bylo, aby se napravilo. Však jakkoliv J. M. Kská ráčí dále o tom nařiditi, já od osoby mý se vším budu rád spokojen, tak jakž vedle předešlého mého psaní J. M. Cské žádného slova o to sem neřekl ani nemínim říci.

Srdečně V. Mti toho nepřeji, že ste na zdraví svém nedobře se vynacházeti ráčili, ale chvála pánu bohu, že zase jest lépěji; ten rač dále V. Mt při dobrém způsobu zdraví chrániti a za mnohá léta šťastně zachovati.

Dnes ráno J. M. Cská ráčil se vším dvorem svejm z Laxenburku sem se zase navrátiti; já jsem též prve nemohl odtud až teprva dnes odjeti. J. M. arcikníže ráčí zase zdravější býti, tak že včera k výčerou ráčil napřed sem přijeti. Pro avertimento (neb vím, že mně to na zlou stranu vyložiti neráčíte) bude dobře, abyste ráčili při expedicí své nařiditi, když od J. M. C. Kské psaní J. M. Cské se vypravují, když od podpisů přicházejí, aby se dalo na to pozor, zdaliž jest dobře podepsáno. Neb více než jednou při mé expedicí se stalo, že J. M. Cská... toliko jméno své podepsati ráčil, což expeditor při pečetění spatříce mně to ukázal a já sem dal znovu to přepsati a potomně v J. M. Cské psaních J. M. Kské svědčících, dal jsem vždyckny počátek kortesie napsati, totiž E. L. (Euer Liebden). Od toho času J. M. Cská neráčí víceji v podpisování chybovati. Podobně v expedicí V. Mti může kancelist počátek cortesie napsati: E. K. M., a nebude chybováno. Neb exempli gratia, v jednom psaní J. M. Kské, J. M. Cské svědčícím, de dato v Plzni 11. Maji, v příčině hraběte Trčky, odsílajíc relací pánům komisařům, jest podepsáno toliko vlastní jméno J. M. Kské a žádná cortesie.

Přiležející noviny žádám, že při příležitosti ráčíte J. M. Kské k přečtení dáti.

XXVIII.

Datum 7. června 1634.

Psaní V. Mti při jminulé ordinaci zpátkem zase odeslati zapomenuto; mezi tím troje rozdílné psaní V. Mti přijevše, spolu všechny 4 příležitě odsílám. Byl bych rád, aby ste mně byli tolikéž psaní mý 24. Maji datýrované zpátkem odeslati ráčili, tak aby nebylo na německo přeloženo, zvláště poněvadž sem potomně to sepsání de illo tumultu v jazyku německém odeslal, kteréž jsem byl J. M. Cské k přečtení dal a J. Mt ráčil je approbirovati. Neb to doložení v českém mém psaní o pozbytí zbraně nejmilostivější vrchnosti naší dosti že věc tajná není, však o tom psáti lépeji jest zanechati.

Ratione timoris panici jest tak, že těm, kteří se při tom nenacházejí, zdá se bejti, že se nemělo to státi, že se mělo srdnatěji postupovati, ale každému z těch může se dáti odpověd... jiného dicta et facta reprehendirovati jest věc snadná, ale lépeji to učiniti hoc opus hic labor est! A obzvláštně in necessitatibus summis, in quibus omnes leges silent, tak jak obšírněji v psaní V. Mti toho dokládati ráčíte. Pročež ačkoliv de modo istius conventi praeterito die Jovis Pragae habiti (v němž ani při přednášení ani při uvažování žádnej z pánův soudcův zemských přítomen býti neměl; a pan Strakonický jsouce počten mezi

duchovními: — exemplum ante hoc simile nunquam auditum!) chtěl jsem něco v psaní mém doložiti, ale poněvadž nepochybuji, že jest se v dobrém uvážení stalo, nechci víceji to movirovati.

Z psaní J. M. Kské de dato Burg Landtfeld 30. Maii porozuměti mohu, že se J. M. Kské mé latinské PS nezle líbilo, poněvadž ráčí, vedle toho, psaní svá J. M. Cské dirigovati; a tak to mé avertimento v předešlém mém psaní stalé nebude potřebí víceji attendirovati. Sice mohu to s pravdou psáti, že J. M. Cská ráčil se mnou žádné zmínky o tom učiniti, jako by to podpisování mělo zle bejti, než jednou s smíchem ráčil ke mně říci táto slova: „Der von Martenicz unterschreibet sich gleich wie Ihr"; na to já se též zasmějíc řekl jsem, že v mým podpisu to velké S činí rozdíl; a vidouc nyní a budoucně rozdíl v J. M. Kské podpisování, zdaliž ráčí co k tomu více, čas to přinese.

Příležité noviny žádám, že J. M. Kské při příležitosti ráčíte k přečtení dodati a potomně ne do Prahy než mně sem zase odsílati.

XXIX.

Datum 10. června 1634.

Posílám V. Mti příležitě koncepty a ačkoliv non videtur esse de necessitate, aby J. M. Kská ráčil míti J. M. Cské skrze psaní své oznamovati, který osoby ráčí za obyvatele do království Českého přijímati, kterejm osobám ráčí tu milost prokazovati a je do stavu panského neb rytířského vyzdvihovati, nic méně jestli že se to stane, nebude zle, aspoň jestliže V. Mť ráčíte mně o tom napsati, satisfiet meae curiositati. Naproti tomu, jestliže zde při této kanceláři české toho se co stane, tehdy vždyckny odsud J. M. Kské insinuací v tom se stane.

Když jsme jminulou neděli in Congregatione Conceptionis b. Mariae virginis more solito tertia hora meridie pospolu byli et nomina sanctorum brali, já sem též na V. Mť nezapomněl et uti sors tetigit ita mando. Et est aliquid singulare, že nám všem třem, V. Mti, pánu z Kolovrat a mně Nativitas s. Joannis bapt. hoc mense ad colendum tetigit, toliko mutata sententia et recordatio diversa: meae propriae tetigit nimirum assidua mortis meditatio pro seriae vitae emendatione. Pán bůh rač mně tu milost dáti, abych tomu mohl za dosti činiti.

Ačkoliv z rozdílných psaní a zpráv z J. M. Kské ležení porozuměl jsem, co se tam usque ad 5 huius inclusive dálo, nicméně žádostivě psaní od V. Mti očekávám.

Příležící noviny žádám že J. M. Kské k přečtení dáti ráčíte.

XXX.

Datum 14. června 1634.

Psaní Tvé Mti příležité zpátkem zase odsílám. Zde z Slezska tak zlých novin nemáme, nýbrž se těšíme, že brzy odtud dobrý potěšitedlný noviny dostaneme. Strany koruny České a jiných věcí, které při tom jsou, J. M. Cská ráčí ještě za sebou klíče míti a bohdá potřeba toho nebude, aby pro bezpečnost musely se do Čech posílati.

Srozuměl jsem z instrukcí V. Mtí pánům místodržícím dané, že se o quarnisi pražské tak nařizuje, jakoby Statt obr. (sic) víceji tam bejti

neměl; žádám, že mně magis particulariter napsati ráčíte. — Dále pak ráčíš moci tím jist býti, že všechny ty extrakty, co si mně tak důvěrně psávati ráčil, zvláště in materia vitalis J. M. Kské a tomu panu hraběti, kterej do Litoměřic jel, k přečtení dal, jestliže jsou sobě nechtěli skrze to usmysliti, nevím, jaké remedium může se jim dáti. Videant, quid faciant. — Posílám Tvé Mti vlaské noviny. A ačkoliv přijal jsem dnes při ordinarii pražské psaní od Tvé Mti, však čas mně k tomu nepostačuje, abych je mohl dnes přečísti a ovšem na ně odpověď dáti. Pročež do příští ordinarii toho odkládám.

Zpráva o archivu Jednoty Bratrské v Lešně polském.

Sepsal *Josef Müller.*

(Dokončení.)

Ke zbytkům archivu Jednoty bratrské dlužno také nepochybně počítati ještě jeden rukopis Lešenského archivu kostelního. Nalézá se tam totiž pět rozličných, od několika kněží Lešenské obce zpořízených sbírek listinných, kteréž pro snadnější rozeznání literami *A*—*E* jsem na značil. *A* sestává ze dvou kvartových svazků: *A* I. zavírá v sobě 50 listin z let 1549—1708; *A* II. listiny z let 1710—1789. *B* sestává ze čtyř kvartových svazků: *B* I. s listinami z let 1510—1700; *B* II. 1701—1733; *B* III. 1734—1766; *B* IV. 1766—1789. Sbírky *C*—*E* jsou každá o jednom foliantě. — Svrchu vzpomenutý rukopis nachází se jakožto číslo 2 v *A* I. na 24 listech malé osmerky. Na prvním listě jest nápis pozdější rukou psaný: Conditiones sub quibus exules Bohemi in Prussia recepti sunt 1549. Na listě 2.—19. jest pak český text, posledních 5 listů jest prázdných. Na konci textu (list 19. b) připsáno jest: Přepsáno w Kwizyně na den sw. Barbory 1549. — Celek jest týž dokument po česku, kterýž po latinsku vydal Gindely ve Quellen zur Geschichte der böhm. Brüder pag. 97.—106., podle Lasitiova rukopisu Herrnhutského. Jen posledních 11 řádků od slov: Ad mandatum itaque supradictum (pag. 106.) schází v českém textu, kterýž však za to má místo dvaceti jedenadvacet ustanovení a sice tak, že mezi 19. a 20. ustanovením textu latinského vsuto jest v českém textu toto:

XX Ustanovenie. A že za hodné saudíme, aby užitečných řad a pobožných oblaštních mieřenie a rovnanie (však bez ublížení souduom cierkevní i světské vrchnosti) Čechuom propůjčeno bylo, poněvadž to písma svaté přikazují a zákonem přirozeným i právem to se schvaluje. Protož chválíme tu snažnost pobožnosti a svornosti při Češích, že oni soukromním porovnáváním raději usilují sváruom a rozbrojuom přítrž činiti, nežli vrchnostem svými krykováními nesnáze a těžkosti puosobiti.

Však nechtěl li by kdo na těch přátelských Bratrských porovnáních přestati a jich připustiti, chceme aby mu to bylo na svobodě, aby se k zřiezené vrchnosti své utekl a na tom přestal; těch mieruov a rovnání propůjčujem potud, pokudž práva a soudce dopouští. (Srovnej též Gindelyho Geschichte der böhm. Brüder I. str. 339.)

II. Z archivu polské větve Jednoty Bratrské.

Od r. 1549 existovala Jednota bratrská v Polsce (srovn. Gindelyho, str. 340. a násl.) a zdá se, že tamější bratří brzo samostatný archiv zařídili, kterýž zavírati v sobě měl listiny týkající se specielní historie jejich, a vedle toho hleděli ho doplniti polskými překlady starších pramenů českých pro dějiny bratrské důležitých.

Mezi nejpřednější dokumenty náležejí zde akta synodalní. Těchto nalézá se ve státním archivu Poznaňském 47 z let 1595—1778, dokonce ne úplných, leč s velkými mezerami, a v Lešně konvolut synodalních akt ve kvartu z let 1590—1760, kopie, také neúplné. Důležitý jest original v Lešně se nacházejícího protokolu tak zvaného „Colloquium charitativum Thoruniense“; má 118 listů fol. a tři přílohy.

Z češtiny do polštiny přeložen jest následující rukopis:

Connotatio ministrorum et diaconorum, qui in Unitate Fr. Bohem. vixerunt et mortui sunt ab anno 1467, ex antiquo exemplari in 8vo. descriptum. (88 listů 4°, text na 81 listech). — Jest to týž spis v jazyku polském, kterýž Fiedler ve Fontes rerum Austriacarum I. 5. 1863 dle rukopisu Vídeňského vydal s titulem: „Totenbuch der Geistlichkeit der böhmischen Brüder“. Bohužel však exemplář polský jest fragmentem, kterýž sahá toliko do roku 1571. Celkem jest překlad z češtiny velmi věrný, takže odchylky s jistotou pocházejí z českého textu, dle kterého bylo překládáno. Polskému exempláři nedostává se poznámek na okraji, která jsou ve vydání Fiedlerově písmenami i. m. označeny a obyčejně obsahují datum kněžské ordinace. Úvody oba kladu vedle sebe, čímž nejjasnější rozdíly vyniknou, a na to pak podávám všecky důležitější odchylky Lešenského rukopisu od textu Fiedlerova:

J. N. J.

W tey xiązce kładzie śię szczęśliwe skonczenie wiela osob ktorzy w Jednoćie Bratrskiey w Panu nad inne służyli w stopniach wyźszych, to jest będzę niektorzy biskupi, drudzy starśi Radni a trzeći ministrowie a pasterze ludu bożego z ktorych niektorzy i los ss. Męczenikow przyjęli. Tego wszystkięgo czasy i mieysca ile śię wynaleść mogło tu śię oznajmuju.

W této knjžce pokládá se ssťastné skonanj žiwotůw: a rozkossné zesnutj v Pánu mnohých osob kteřiž w Gednotě Bratrské Pánu Bohu nad jiné slaužili w stupnjch wyžssých t. bywsse někteři biskupowé, jyni starssj rádnj, gyni kněžj a pastýři lidu Páně: Až někteři y los Swatých Mučedlnikůw přijali. Toho wsseho Časowé i Mjsta pokudž se to wyhledati mohlo tuto se oznamuji: 1576.

K Židům 13. a.

Zpominegte na Wůdce wasse... následugtež gegich wjry.

Zgewenj. 14. c.

Blahoslaweni mrtwi... nebo skutkowé gegich následugj gich.

Swiadectwa o tych SS. ludziech z większeg cześći są poznaczone przez

Swědectwj o těch swatých lidech na wětssjm djle gsau poznamenaná

Brata Jana Błahosława już świętey pamięći tak jako one własną ręka zpisane były. A k tomu y to własna Jego ręką napisane naleziono: „Zgromarziłem o to tę pamięć Roku Panskiego 1550, a potym 1560 niektore rzeczy przydałem, ktore niewiem by gdzie inacziey naznaczone były ... Sa też niektore swiadectwa B. Macieja Czerwenki, nalezłem je Jego własną ręką napisane.“	skrze Bratra Jana Blahoslawa (giž swaté paměti) yakž sem geho wlastnj rukau zapsané nalezl. Shromáždil sem tyto paměti léta 1550. A potom 1560 některé wěcy sem przidal gessto s těžkem kde ginde sau poznamenány atd. Gsauť také některá swědectwj B. Matěge Czerwenky, kteréž jeho wlastnj rukau zapsaná nalezl sem. Wawrzi. Orlik.

V tomto úvodě pozoruhodna jest jiná, odchylná od Fiedlera, interpunkce a pak věta: „A k tomu i to własną Jego ręką napisane naleziono“. Tím slova následující až do konce úvodu označují se jakožto ipsissima verba Blahoslavova.

Tím dokázán jest také náhled Gollův pronešený v Č. Č. M. 1877, str. 330., kdež již tatáž interpunkce se jakožto správnější navrhuje, kterou nyní v polském úvodu spatřujeme.

Fontes Rerum Austriacarum I. 5.

Strana:	řádek:	
219.	19.—21.:	Praví, že on wystawěl — dům, kterýž slaul Srub; že on wystawěl — chybí.
	24.—27.:	Léta Páně 1485, druhau Středu po Welikonoci — chybí.
	29.:	místo: przed městem u Bjlého kosteljka: u Bialego kościołka pod gorą ktorę dzy chodzą do Miedzerzycza.
220.	6.— 9.:	a za dostatečný důwod — rady dáti mohli. Schází.
	16.—17.:	V 25 letech byl — Léta 1467. Schází.
	30.:	místo: B. Túma písař — B Túma niemiec Písarz.
	34.:	až
221.	2.:	zní: Tegoź roku umarł B. Jan Meytny w Straźnicy a tam pogrzebion. Drudzy go kładą 22. Tegoź roku w Poniedziałek smiertny umarł B. Prokop Piernikarz w Towaczowie y tam leźy. Tegoź roku umarł B. Irzyk Kwaśnicki a pogrzebion w Weselu.
	4.:	na Morawě a tu i pochowán — schází.
	6.:	místo: B. Eliaš Biskup: B. Eliasz Młynarz Biskup Unitatis.
	13.:	po: starssjm byl, následuje ještě: Tak powiadają iż tam w Moldawie okolo dwuch let byli Braćia.
	35.:	pod gednau spúsobau nesměli a — schází.
222.	19.:	po: a pochowán w kostelu následuje ještě: Drudzy powiadają iź na stronie przećiwko domu Bratskiemu, ktory teraz Pański jest.
	26.—27.:	Léta Páně 1508 — dělal. Chybí.

Strana:	řádek:	
223.	22.:	po: w klássteře, stojí: ze Skucza był.
	22.:	po: B Pawel, dodáno: Wieliki.
	30. a 31.:	W ten rok — tehdáž byl rok. Chybí. (Z toho dalo by se dovoditi, že překladatel před rukama měl starší exemplář konnotace, než ten, který Orlík zpracoval).
	33.:	„w starem zboru" a „kdež nyní sskola gest" chybí.
	35.:	(Člowěk — wážný) chybí. Na konci stojí: vide supra 1502.
224.	3.— 5.:	(kamž se byl — do Strážnice) chybí.
	6.:	Umarł B. Gaweł Horazdowski.
	10.:	po: Kunhútě: Inši mowię iź umarł w Brodzie.
	17.:	Léta Páně 1527 — Uherském. Chybí. Srovnej řádek 6.
226.	28.—30.:	Některzj prawj — člowěk, a — chybí.
	31.—36.:	(i. m. za starssjho . . .) — (. . . Georgius Israel) chybí.
227.	31.:	po „Bratrzj" následuje: człowiek durus, niemiec Polta in rythmis compenendis niezły. Siła jest Piesni jego w kancyonaliku Niemieckim, ktory in 8vo był wydrukowan. Do Rady był zrządzon roku 1532. Od slov „poczal byl" opět stejně s českým textem.
228.	3.:	W. O. chybí.
	11.:	Umarł Brat Wit Michalec.
	16.:	B. M. Cz. napsal — Invocavit chybí.
	20.:	místo: B. Ondřej (Wrbetský): Brat Andrzey Płuharz.
	23.:	Gestli že tě — (yako y B. Wjt) chybí.
	25.:	Umarł B. Gindra Sturm w Prostiegowie albo w Slezanach.
	28.:	po slově Girzik: Daczycki.
	30.:	po slově Girzik: Bezkost.
	33. a 34.:	(Toho roku — C. S. i. 5. X.) chybí.
229.	5.:	(a potom cysařem) chybí.
231.	29.:	W. O. chybí.
	33.:	Toho sem Já dobře znal — až ke konci. Chybí.
	38.:	mně znamy, chybí.
232.	11.:	po: „Krczyně" následuje: przez wiokiem Lanski. Niektorzy mniemają iź umarł w Nachodzie a drudzy że w Bydźowie.
	14.—18.:	a přitom horliwý — J. K. Poněkud kratčeji: a przy tym gorący ochotnie śię ku każdemu miał, choćiasz śię niektorym zdał być trochy wysokiego Ducha.
	35.—36.:	místo: U toho sem Já byl — wěku swého 63: Na podagrę chory był. Umarł wieku swego 43 Roku.
233.	7.:	po: „w Legacých" následuje ještě: Wieleby o nim było mowić, był bowiem człowiek bardzo stateczny, poważny, sądny.
	9.—25.:	Acz yako Liuius — w Wratislawi vmřel. Chybí.
234.	3.— 6.:	A skrze to przisslo — mymo mé mnohé giné thowarysse. Chybí.
	15.:	J. K. chybí.
235.	6.—13.:	Welikostj a obliczegem — y hlasem y Barwau. Chybí.
	17.—25.:	Téhož Léta umřela Pani Bohumila — na Radu gezdili. Chybí.

Strana.	řádek:	
	31.:	Powiadają że tegoź Roku umarł jakiś Jan Taborski w Litomyśli y tam pogrzebion.
236.	4.:	i. m.: Doctor populi e Bohemia in Borussiam.
	19.:	po: evangelii confessionem následuje: (Georgius Sabinus fecit).
	22.:	et. chybí.
	26.:	místo: Flent praecipue exules Bohoemi: Flerunt praecipue fratres Bohemi.
	33.:	merito místo merenti.
237.	5.:	po: Swatoň: w Jesienie.
	19.—25.:	místo: welmi pobožný — w psaních Gednoty jest, kratčeji: Przydan do Rady 1516 roku. Bardzo pobożny Starzec ludzki, aczkolwiek bardzo pobożnie się miał.
	28.:	M. Č. chybí.
	33.—37.:	Netakt przykrého — (nemegljmli se) chybí.
238.	6.— 9.:	místo: Německy vměl — w Brandyse nad Orlycy 1531: jako onych czasow był zwyczai u Czechow i po Niemecku umiał . na kaplaństwo swieçon 1531.
	25.—28.:	Toho roku uts. Vmřela — w Čechách muži, chybí.
239.	35.:	po: „pochowán“ následuje: Był sprawcą w Weselu okolo let 27.
240.	18. a 19.:	místo: w Ponděljj po — Adwentuj druhou: Dominica II Adventus.
	35.:	To B. M. Čer. chybí.
241.	1.:	J. K. chybí.
	30.:	Mikolásse chybí.
	31.—34.:	místo: w středu przed zpjwati, toliko: na S. Wawrzyniec w Piątek pogrzebion.
	4.:	místo: w Brodě Uherském — — Léta 1537.: Polessowski syn Hosskow bardzo pobożny człowiek v godzinę 9 rano przed S. Lucyą y Otylią a na s. Lucyą pogrzebion. Rądzon 1537.
	21. a 22.:	A. byl stawu Rytjřského — syn se ssewcowstwj včil. Chybí.
	23.:	po slově: Janda dodáno: Kusnierz.
	24.—27.:	místo: okolo Trzetj hodiny — na posledy w Sstemberku: nagle jednak bez sprawy Sumnienie y bez Testamentu. Xiądz stary bo rządzon 1531. Sprawcą był kilka lat. Na kilku miesycach . . .
	38.:	po: Mezrzičy: pod Rożnowem.
243.	10.—11.:	místo: v Pana Jana Kustosse: idąc z Nauki z Wittenberga.
	16.—18.:	místo: O Bratru mém — kdo a jaký byl, kratčeji: Swiadectwo dał mu Philip Melanchton swą własną ręką takowe.
244.	4.— 6.:	Giný nápis — w Wittemberce, chybí.
	12.:	hic místo: haud.
	13.:	decorare místo: decorasse.
	20.:	5. Martii místo: 1. Martii.

Strana:	řádek.	
	26. a 27.:	mně známý od XXX leth a wjce. Chybí.
	30.:	až
245.	18.:	a wezen do Daubrawnjka — potom y hanbau y umřel: chybí. Místo toto čte se následovně: a pogrzebion w Dąbrawnie miedzy Przodki swymi. Nieprzyjaćiel Jednoty, co oznajmuji Xiążka oświadczenie na przeciwko Jemu wydana. — Eodem anno 1561 30. Novemb. kazanie było w Marszewie o Ministrach jako śię pobożnie rządzić mają a jawnogrzesznicy źe też karani być mają. Po kazaniu oznajmiono jawny grzech Jana Lanskiego Pasterza tego tam zboru, ktory śię grzechu nieczystego z kucharką dopuśćił, a w nim przykryćie trwał; dla tego złożony jest z Urzędu y z Piecze wypuszczon a z Plebanie wygnan, co on z płaczem y pokorą przyjął i prośił aby śię zań pobożni modlili, aby prawdziwie pokutował. Potym roku 1569 jest za Brata przygąty w Bardaiu Borussorum y tam śię oźenił a gospodarzem pospolitym był, w tym tam mieśćie, potym w Braterstwie umarł Ao. 1573 około S. Bartłomieja y tam pogrzebiony.
245.	22.:	místo: z Swídnice: z Strzelna.[8])
246.	13.:	po slově Blahoslava položeno: y Abdona.
	14. a 15.:	Ti dwa — Krystowi, chybí.
	20.:	po slovech: przjtel y w powahach, následuje: Ao. 1562 feria prima post Circumcisionem Domini umarł B. Michał Geller, Niemiec w Ostrorogu w Polszcze, u lożka swego kląknął a nagle odszedł, lat mając 80. W kośćiele pogrzebion. Diacon, Laćinik y Phisyk przyrodzony.
	25.:	místo: XXVI. dne měsýce Brzezna: t. j. 28. Martii (to jest také správnější).
	30.:	mezi Vrban-Němec, stojí ještě: Herman.
	31.:	místo: VI den měsýce Czerwna: 8 dnia Czerwna (sprawnější údaj).
	32.:	po slově: Holeho, dodáno: ku Landskronu.
247.	5.:	místo: několik let: dwie Lećie.
	23.:	místo: Bjlý v Rosycích: Biały drugi v Rosycach.
	34.:	po gelido: sua.
248.	6.:	místo 22: 12.
	20.—24.:	Téhož Léta na den Swatého Jakuba — na Brandeyse, chybí.
	30.—32.:	Téhož léta pan Joachim — (Nehodny tuto zaznamenáni). Chybí.
249.	21. a 22.:	místo: Na kněžstwj — Martině: Swięcon na kaplaństwo.[9])
	32.:	czisté howádko byl — gen gjsti a pjti, chybí.
250.	6. a 7.:	Widělit — w Třebiczy, chybí.
	14.—16.:	Toho roku — pewnosti ztratili, chybí.
	17.:	po: (rodem z Hranic): syn Knoffliczkow.

[8]) Toto udání také jest správnější a sluší dle něho opraviti též Jirečkovu Rukověť I. 321. Neboť Br. Jirek (nebo Gyrek) sám na titulním listu svého německého překladu bratrského katechismu (1555) píše se: „Strelnensis".

[9]) Interpunkce této věty u Fiedlera patrně není správná.

Strana: řádek:

18.: místo: w autery masopustní VI. den měsýce Vnora: 11 dnia Lutego (správnější).
29.: po slovech: wylauczen byl: okolo 14.
36.: Právě muž nesnadnostj, chybí.

251. 12.: po slově: przigemný, následuje: Umarł B. Piotr Abel Diacon w Chotczu w Polszcze. Człowiek pobożny, szczyry, y nauczony. Czasu powietrza umarł na bolączkę, ktora był zarażony, pilno takim chorym służąc y w nocy przy nich legając ktoremu do tego aby Bratem był y u Braći się obroćiwszy, y przy nich zetrwawszy do śmierći.
17.: místo 43 leth: 47 lat.
23.—25.: až mně s podivenjm — Pjsnj byl J. K., chybí. Potom: Tegoż roku w Polszcze umarł B. Bartosz przez wiekiem Organista w Cienienie in Polonia. Człowiek dobry.
32.: po: Léta 1553 (w Přerowě), následuje: Tegoż roku umarł B. Pawel Bílek w Przybenicych, młody Minister, roku 1562 rządzon, prosty y pracowity był.

252. 19.—25.: Bezmala — ex ungue leonem, chybí. Místo toho jenom: A tak zpełna 20 lat xiędzem był.
26.: po slově: zlotroval se: (i. e. scortatus est).
27.: po: kněz mladý: y kapłaństwo porućił a Lekarstwa się jał syn Lukasza Cyrulika Poznanskiego. Potym y Bracią porzućił a udał się do Lutheranow.

253. 20.: místo okolo 60, okolo 63.
24.—27.: Augustůw — pochlebník, chybí.
33.: po slově: až umřel, následuje: Umarł B. Woyćiech Serpentinus Polak w Polszcze 1 dnia Lutego. Ten byl Xiędzom Papieskim kilka lat, potym y kanonikiem. A gdy go Pan Bog oświećił, opuśćił Papiestwo, przystał do słowa Bożego, y był miedzy Lutherany niektory rok; a dostawszy się do Kozminka, poddal się Braći w Jednotę, y był sprawcą blizu 20 lat, w Kozminku y w Lobżenicy.
37.: po: zpráwcým byl dodáno: w Prosciejowie, potym w Hrańcach.

254. 3. a 4.: Toho roku — Polák kněz, chybí.
8. a 9.: (Ten nejprwé — kázanj) chybí. Potom: Umarł też w Polszcze B. Maćiey Sobotka w Pakośći.
15.—18.: Při B. Augustowi — tu vmřel, chybí.
23.: po slowech: Léta 1555 následuje: a do rady przyjęty 1569.
27. a 28.: Wždycky — zprawowal, chybí.
31.: (Strýc JLS byl) chybí.

255. 3.— 4.: netoliko — wystrahy, chybí.
6.— 8.: A byl prwé — leta 1557 zní takto: Był przed tym tez raz wygnany, o by tam był wiecznie został. Wyłączon ze wszego, na ostatek y ze wszey piecze złozon. Teraz snadz się zaśie ozywa ku pokucie, y poruczen iest B. Zachariaszowi ku poradzie.

Strana: řádek:

9. a 10.: Tegoz roku umarł B. Michal Tham w Fulneku, niemiec, człowiek zaprawdę... Těmito slovy končí zlomek polské Connotatio Ministrorum etc. na fol. 81a dole.

Jaksi za náhradu za scházející díl konnotace může považován býti Index in connotationem ministrorum ab initio ad annum 1642 (archiv státní v Poznani A. U. IV. 5.):

1. Index personarum.
2. Index locorum in Bohemia, Moravia, Prusia ducali.
3. Index locorum in Polonia, Prussia, Pol. Silezia, Marchia.

Pokračováním konnotace jest rukopis Lešenský in 4⁰ o 104 listech, sešitý bez desk: Diarium Unitatis ab a. 1643 ad nostra tempora continuatum, in quo omnia simul reperiuntur, qua in Connotationibus Ministrorum ab a. 1643 exstant, ita ut simul Continuatio Connotationis Ministrorum et Diaconorum haberi possit.

Diarium toto v zařízení svém konnotaci úplně podobné jde od 1643—1751. Text po největší části jest polský, pouze něco málo poznámek jest latinských a německých.

Jakožto ukázky sděluji z něho toto:

fol. 1a. Anno 1643. 8. Maii umarł w Lesznie X. Gerzy Erastus Biskup y Praeses Jednoty a Senior Morawskich Zborow, vir doctus, judicii eximii, auctoritatis magnae.

12. Maii. X. Zacharyasz Cornu w Andrychowicach umarł, Minister młody i godny.

13. Junii. X. Michael Hesperus umarł w Skokach, ktory pospołu z X. Mikołajewskim y z X. Jakubem Gębickim przyłaczył się do Jednoty Ao. 1627.

26. Sept. umarł w Prusiech B. Jakub Hartman Minister młody.

Při roku 1570 čte se:

15. Nov. starb in Amsterdam Joh. Amos Comenius Senior Unitatis, welcher der letzte unter den böhmischen Senioren gewesen. Seine Meriten pro ecclessia Dei et Publico sindt bekandt (i. m. Ex Connot. Ministr.)

Několik řádků doleji zapsáno jinou rukou:

25. Nov. Rndus D. Joh. A. Comenius Amsterodami obiit aetatis 79.

Při roku 1737 čte se:

Die 20. Maii ordinował X. Senior Daniel Ernest Jabłoński w Berlinie in Seniorem sive Episcopum Fratrum Bohemo-Moravorum P. Grafa Mikołaja Ludwika de Zinzendorff et Pottendorff. vid. Protocol. Unit. str. 28.

Jakožto prameny citují se v Diarium nejčastěji: Connotatio Ministrorum, nebo také: ex exemplari Polonico, nebo: ex exemplari Bohemico; nejřidčeji: Protocol. Unitatis.

III. Comeniana.

1. Povědomo jest, že v Lešně nachází se rukopis spisu Komenského: „Moudrost starých předků za pravidlo vystavená potomkům“, kterýž vytištěn

jest při Didaktice (Praha 1849) jakožto Dodatek (srovnej předmluvu tohoto vydání). Zoubek: Život Komenského, str. 114. číslo 30.

2. Až dosud neznámým zůstal, pokud vím, rukopis následující:

Svazek foliový v pergamentu zavázaný. Na přední desce zevně byl delší nápis, nyní tak sedřený, že s jistotou čísti lze již jen jednotlivá slova a písmeny: Tomus V. Clamores Eliae. Comeniana A Mons... de Geer... Amsterdam. Svazek na veskrze jest paginován str. 1.—374. Na str. 1. nahoře rukou Komenského: Tomum hanc zakládám 1665, Jan. 3. Kousek doleji: Tytul jaký? an ut est w hlawie prefacý? A pak yakž wyswět. knj geho pěkné — a následugjcý prefacý. A což p. samo Corpus? Clamores ipsi Eliae... Summu wsseho wiz pag. 4. Tam čte se: Eliassowo Dilema (1 Reg. 18, 21) Quousque claudicatis in duas partes? Si Jehovah est Deus sequamini eum etc.

Celek považovati dlužno za snůšku noticí, psaných rukou Komenského. Nejmenší část jich vepsána jest na listy knihy samé, než po většině jsou napsány na malých kouscích papíru a nití volně přišity k listům celého svazku; někdy takto 5—6 lístků jest na sobě. Ponejvíce zavírají v sobě citaty, pod nimi také jsou výstřižky z tiskopisů

Material takto shromážděný dokonce není zpracován, než toliko srovnán dle několika rubrik a hesel napsaných ve knize vždy nahoře na pravo červeným inkoustem. Na př. p. 25.: ad Academicos; p. 31. Schola Eliae; p. 37. Turris Babel; p. 39. Labyrinthus; p. 43. ad Atheos; p. 45. Carthesiani; p. 47. Tyranni; p. 49. ad Politicos; p. 77. ad Graecos Patriarchas; p. 81. ad Theologos; p. 91. ad Milites atd. Na konci: p. 171. Reformatores; p. 175. ad Pacificatores orbis; p. 181. Papežowi; p. 191. Concilium; p. 197. Elias (Johannes) Messiae Paranymph.; p. 249. Novum Coelum et nova Terra sive Coelum in Terra. Nuptiae Agni; p. 271. Pallium Eliae Elisaeo demissum, hoc est consignatio eorum, quae posteritati (durante aureo seculo) agenda restabunt; p. 291. Exhortatio ad gentes totius orbis; p. 355.—373. Index materiarum hoc tomo comprehendarum. Index tento jest téměř ještě prázdný. Většina noticek a poznámek má u sebe datum; nejmladší, které nalezl jsem, jest: 1670 Septembris 26 (pag. 174. dole), jiné: 6 Junii 1670 (pag. 273. nahoře). Z nich viděti jest, že Komenský na spisu tomto pracoval ještě několik neděl před svou smrtí.

3. V Lešenském archivu kostelním B I. Nro. 41. nalézá se také original trhové listiny datované: Lissa d. 30. Sept. 1650. V této prodávají „Wenceslaus Lucherius Senior und Petrus Cephas Consenior im Nahmen vundt aus vollmacht der sämtlichen Brüderschaft Böhmischer Evangelischer Confession Haus vundt Hoff nebenst dem Reissener Thore auff der Ecke, hinten an Simon Gumprechts Hauss angelegen in Rechtes Raines vundt Gränzen mit alles zugehöriges... wie solches der weilandt... Herr Georgius Erastus gewesene Senior besessen vor Hundert vundt funfzigk Ducaten in Specie dem... Herrn Johanni Comenio Seniori.“

Přes to, že Lešno brzo potom dvakráte bylo zničeno, sluší se míti za to, že poloha ulice vedoucí do Rydzyny (Reisen), jakož i poloha příkopu městského zůstaly nezměněny. Dle toho Rydzynská brána (Reisener Thor) zajisté asi v těch místech stála, kde nyní ulice Rydzynská končí se mostem vedoucím přes příkop městský a pak jde dále do Rydzynského předměstí. Tak dala by se přibližně určiti poloha domu, v němž Komenský v Lešně bydlel. Každým způsobem bylo to na jižní straně města, kudy také 1650 utíkali obyvatelé, když nepřítel od severu útok učinil.

4. V témž archivu svazek E nalézá se na straně 293. kopie kreditivu „vor den Diaconum Joh. Elsner u. Jakob Warant Lissn. Bürger zur schottischen Collekte“, že mají právo sbírati na znovuzřízení kostela Lešenského. Podepsán jest: Dabam Amsterodami d. 4. Junii 1663. Servus omnium devotus Johann Amos Comenius Moravus aetatis ann. 72. Ministerii sacris 48. Episcopalis oneris 30.“

Konečně zmiňuji se ještě o dvou spisech Komenského, které sice vyšly tiskem, ale přes to náležejí k největším vzácnostem. Jich obou rukopisné kopie taktéž v Lešně se nalézají.

B I. Č. 46. Lesnae Excidium anno 1656 in Aprili factum fide historica narratum (i. m. a Comenio conscriptum).

C str. 37.—84. Spiegel gutter Obrigkeit, darinnen aus dem Propheten Esaia und Exempl des frommen Eliakims einer rechtmässigen löbl. Obrigkeit wahre eigenschaften repraesentiret und allen rechtliebenden Regenten zum Amts Muster vorgestellt werden. In einer Predigt gehalten zur Lissa in Gross Pohlen beim christlichen Leichbegängnisse und letzten Ehrendienste des weyland Hoch und Wohlgebohrenen Herrn, Herrn RAPHAELIS, Graffens von und auf Lissa, Wojewoden zu Bels, Hauptmann auff Hrubeschaw und Dubin etc. etc., durch Johann Amos Comenium der Brüderschafft Confessionis Bohemicae Seniorem. Gedruckt zur Polnischen Lissa durch Wigandum Funk 1636.

Ve přítomném pojednání zmínka stala se jen o důležitějších archivaliích Lešenských a Poznaňských; mimo to jest však v obou těchto místech zajímavý material zvláště pro dějiny církve polské.

Drobnosti historické.

XV. Passio raptorum de Slapanicz secundum Barthoss tortorem Brunensem.

Sdělil *František Šujan.*

(Dokončení.)

Co obsahu zprávy se týká, samo sebou se rozumí, že nesmíme bráti ji doslovně. Zda-li ale vůbec je pravdiva a není-li snad jen výplodkem básnickým? Prošli jsme všechny posud známé prameny dějin moravských z XV. století, přečetli jsme i všechna nekonečná díla d'Elvertova o pramenech a dějinách Moravy a měst moravských, jakož i díla Wolného, Chlumeckého a jiných, nikde však nenalezli jsme ani slovíčka o zprávě hořejší. Přece však myslíme, že jest pravdiva. Tak soudíme z povahy zprávy samé.

Již dříve jsme pravili, že členové rodu Lucemburského byli velmi nesvorni a chovali se k sobě nepřátelsky; v nejbližší době před událostí v uvedeném rukopisu líčenou Jošt a Sigmund vedli válku proti Prokopovi. Sotva ta válka na chvíli utichla, Jošt sbíral již vojsko pro Ruprechta proti králi Václavovi. Byla tedy roku 1401 na Moravě doba hlučná a nepokojná. Ta nejvítanější bývá vždy všem živlům převratným vůbec a loupežníkům zvláště. Té doby užil tedy Keyzolt se svou rotou. Do okolí Brněnského lákala je obzvláště naděje na bohatou kořist. Okolí Šlapanic a Měnína slynulo až do konce XIV. století bohatstvím a blahobytem plynoucím z čilého obchodu, neboť křižovaly se tam hlavní obchodní silnice z Rakous do Polska a Uherska,

po nichž obchodníci převáželi přerozličná zboží svá.[6]) Nadto Šlapanice [7]) byly jednou z nejbohatších prebend na Moravě, fara tamější byla velmi bohata a kromě ní scholastik biskupství Olomúckého měl tam residenci a nadání své, k němuž patřily téměř všechny okolní vesnice. Duchovenstvo Šlapanické tedy bylo velmi bohato. Již markrabí Jan († 1376) i syn jeho Jošt nutili sice kupce obchodníky opustiti staré silnice v okolí Šlapanic a voziti zboží své Brnem, nicméně ale na počátku XV. století byli Šlapanice a okolí Měnína ještě velmi bohaty a lákaly k loupežím. A že loupežníci v té době nebáli se žádného zákona a trestající ruky spravedlnosti, toho důkazem jsou nám četné zprávy historické z první čtvrti XV. století o velkých tlupách loupežnických vojensky sorganisovaných v nejbližším okolí Brněnském (v Babicích, Veverské Bytyšce, Bystrci atd.). [8])

Jednou z takých tlup byla i Keyzoltova. Že o ní nikde u novějších historiků moravských zprávy nenacházíme, pochází z toho, že rukopisu uvedeného neznali. Ba nemohli jsme dosud nikde ani zjistiti jmen rychtáře Brněnského Diváka z roku 1401 a purkmistra Peška. Tu nejlepší kontrolou zprávy uvedeného rukopisu byl by Brandlův „Codex epistolaris Moraviae", ale ten dosud dospěl právě jen k markrabí Joštovi. Toliko dověděli jsme se, že zmíněný Herhardus de Cunstat v té době skutečně žil, byl to Erhard Puška z Kunštátu, pán na Doubravici, jehož spátřujeme mezi těmi pány, kteří r. 1405 zapřisáhli se pomstiti na Sigmundovi a Joštovi nevinné smrti markrabí Prokopa.[9]) Nevíme však odkud Jošt Pušku do Brna poslal a kde sám se zdržoval. Tou dobou (konec března 1401) měšťané brněnští chystali se již proti loupežníkům, jelikož již také v Brně cítiti bylo zlé následky pustého řádění jejich v nejbližším okolí.

Zajímavo je vypočítávání všech druhů zbraní, jakou se měšťané ozbrojili, zvláště pozoruhodný je druh pixides (i filiae pixidum) zvaný. Jsou to pušky, z nichž se střílelo střelným prachem. Střelného prachu v Čechách poprvé užilo se r. 1384 (Palacký II. 2. 258.) a teprve r. 1392 připomíná se první magister pixidum a roku 1401 byli ozbrojeni puškami již i měšťané brněnští! Dle tehdejšího zřízení obcí městských byli měšťané sami povinni postarati se o bezpečnost obce a tudíž i nejbližšího okolí a za tou příčinou řídili samostatně i věci vojenské, pokud jich třeba bylo ku hájení města. K účelu tomu užívalo se všeobecně branné hotovosti měšťanů, jak ještě vidíme ze zprávy uvedeného rukopisu, ve věcech pak méně důležitých a později v XV. století vůbec užívalo se k tomu již najatých žoldnéřů, by živnosti měšťanů jich službou vojenskou netrpěly.

Že měšťané brněnští považovali přemožení loupežníků za věc velmi důležitou, vidíme z toho, že konšelé přibrali si na radu i starší obce (seniores) t. j. konšely z předešlého neb i z předešlých roků, což dálo se jen v případech obzvláště důležitých. A tu rychtář Divák, jakožto první osoba v městě, první vynesl ortel nad nimi. Velikou důležitost podniku toho vidíme také z toho, že sám purkmistr Pešek staví se v čelo měšťanů, což dálo se jen v případech nejvážnějších. Když pak loupežníci byli přemoženi, stihl je trest zasloužený a v těch dobách obyčejný, byli totiž pověšeni. Setkáváme se zde

[6]) Wolný: Die Markgrafschaft Mähren II. Band 1. Abth.
[7]) Dosud bohatá vesnice asi hodinu cesty od Brna na jihovýchod.
[8]) Viz zmíněné dílo Wolného a d'Elverta: „Beiträge zu Geschichte der mährischen Städte" a „Versuch einer Geschichte von Brünn".
[9]) d'Elvert: „Beiträge z. G. d. m. St." S. 124.

tedy s případem v těch dobách obyčejným, a proto také pravdivost jeho nejeví se nám nikterak neobyčejnou. Nejvíce pak zamlouvá se nám věrohodnost zprávy té pro slova neznámého autora samého, že zprávu tu manens in Bruna audivit. Z určitého pak udávání dní a jmen vlastních ve zprávě té souditi lze, že autor byl zpravodajem současným, aneb alespoň že čerpal z pramene současného. Buď tomu již jak buď, jest zpráva uvedeného rukopisu neznámým dosud příspěvečkem k dějinám Moravy a jen proto jsme naň upozornili.

Zajímavou jest také forma uvedené zprávy. Bylo zvykem středověku, ano až i do minulého století, že kdo psáti uměl a o nějaké události zprávu podati chtěl, činili tak ve formě utrpení pána Ježíše dle vzoru evangelií. Látku k takovým utrpením brali přerozličnou, ba nic nevadilo jim, by mnohdy i náčelníka sprostých loupežníků povýšili na místo Kristovo a slova jeho kladli v ústa loupežníkova. To jevilo se nejen v obecné literatuře. ale setkáváme se s tou formou i ve spisech čistě politických. Utrpení pána Ježíše bylo obecným způsobem podávati zprávy o nějaké události. Dle toho vzoru psána jest i zpráva v uvedeném rukopisu, ač autor její vede si velmi mírně a všude střeží se pilně všeho přehnaného a nemístného. Že ale ve zprávě své hleděl ukázati také všechnu svou učenost a umělost, zvláště ve strojbě nadšených řečí, jest přirozeno, řídil se v tom jen tehdejším obyčejem.

Co rukopisu samého se týká, jest uložen v c. kr. universitní bibliothece a sice vevázán do knihy (sign. VII. C. 34.) nadepsané „Epitomata Walerii Maximi etc., recollecta a M. Johanne Honorio Lubitensi“. Rok tisku jest udán 1609 a byla kniha ta majetkem pana Petra Voka z Rožmberka. Po vymření Rožmberků stala se bezpochyby majetkem kláštera kanovníkův Augustianů v Třeboni, poněvadž odtud dostala se roku 1718 do universitní bibliotheky. V knihu tu vevázáno jest několik starých rukopisů lišících se rukou i časem. Zmíněné passio označeno jest Nro. 12. a obsaženo jest na dvou listech a devíti řádcích. Psáno jest in continuo velmi hustě, nový odstavec řeči však jest vždy podtrhnut. Písmo pochází z počátku XV. století, jest pěkné, čitelné, toliko první stránka jest rozmazána. Některé skratky řeší se nejasně a na některých místech slova čitelná nedávají smyslu. Pisatel byl v latině dosti sběhlý, ale mnohé vazby jasně nám ho ukazují Čechem. Na třetím listu toho rukopisu psán jest touže rukou ještě jeden rukopis, jenž líčí utrpení Jobovo. Pisatel dle všeho byl knězem. Více rukopisů touž rukou psaných tam není.

Rukopis svrchu tištěný dostali jsme v přepisu od pana prof. dra. Golla a jen jsme jej doplnili, vlastním tedy původcem pracičky této jest on, což ochotně vyznáváme a srdečně mu děkujeme.

XVI. Staročeské námluvy svatební. [1])

Sdělil *Karel Köpl.*

Léta Páně *1543.* v pondělí po svatém Janu Křtiteli (25. června) p. Blažej Pibr z Volešnice, p. N. Tunkl, Beneš z Bavorovic, Pavliš služebník J. Mti pana Ungnoda; [2]) Baltazar Bunsam z Třeboně, Pavel Skála z Písku,

[1]) Z archivu Budějovického.

[2]) Ondřej Ungnad ze Suneku (Sonneck) po Janovi z Pernšteina zástavní držitel panství Hlubockého.

Říha rychtář Lišovský, mistr Quirin, Melichar Reychnauer, Jan Toch a Jan Petřík, všickni čtyři z Budějovic, na žádost Štěpána, tu chvíli panstvie Hlubockého duchodního písaře, přijeli jsme do Tayna nad Vltavou k smluvám svatebním a tu pak ve mlýně hned pod mostem Taynským sešli se přátelé obojí strany vo polední a bylo k jednánie přistúpeno skrze Jana Petříka ɔc.

Naiprve, když přátelé obojí za stoly se v světnici posadili, bylo mluveno, že pan Štěpán se pány a přátely Vaše Milosti v tomto společném shledání rád v dobrém zdravie vidí, čehožto Vaším Milostem, jakožto pánuom a přáteluom svým milým, se pány a přátely svými, rád přeje a při tom znáti žádá přátele poctivé panny Kateřiny, jsúli pohotově potřebu jeho slyšeti?

Zas též vinšovali a oznámili, že jsú.

Potom hned bylo žádáno, poněvadž pan Štěpán se pány a přátely svými všecko přespolními jest, pro zachovánie pořádku dobrého této ctné obce, aby nám z obyvateluov zdejších byly dvě osoby přidány.

Přidali Johannesa Budějovského, starého rychtáře a druhého starého měštěnína. Potom tázáno bylo, k komu se má mluviti? Povědíno, že ku panu Pavlovi. Bylo mluveno, že všeliké jednánie a přátelské rovnánie ten zpuosob v sobě zavírá, že se čas a místo příležité jmenuje, aby strany v společném shledánie, což za potřebné jednati mohli. Pak pamět pana Štěpána se na tom snáší, že dnešní den v tomto místě, jest mu přátelské jednánie k smluvám svatebním, bude-li vuole boží, položeno, a rád by věděl, takéli se tak pamět u Vaší Milosti snáší. Pověděli, že tak.

Bylo mluveno: Pan Štěpán, přátelského spříznění hledajíc se pány a přátely svými, žádá panny Kateřiny k svatému stavu manželskému, v kterémžto, ač budeli to pán buoh všemohúcí súditi, tak praví že chce živ býti, aby předkem pán buoh všemohúcí z toho pochválen byl, potom panuom bratřím, pánuom poručníkuom i jiným všem pánuom přáteluom ku potěšenie.

To bylo opakováno a povědíno, než se na tu žádost odpověd dá, že páni přátelé se táží, jmáli pan Štěpán list zachovací, kterýž se od obce při smluvách svatebních podle pořádku obce této ukazuje? Druhé bylo tázáno: Jmáli kvitancí z počtuov duochodních na ta všecka léta, pokudž při té službě jest?

Odpověd: Když na onen čas pány a přátely své zaslal, že při přátelské odpovědi jemu o tom nic oznámeno není. A kdyby mu to oznámeno časně bylo, že by se v tom podle náležitosti opatřil; avšak list zachovací sobě zjednati chce, což nejspíše J. Mť pan Ungnod doma býti ráčí. Co se pak kvitancí týče, poněvadž J. Mť pán od něho neráčil až posavád počtu žádati, že jest kvitancí jmíti nemohl. Než na každý týden kvitancí jmá pod secretem pána J. Mti aneb v J. Mti doma nebytí pod secretem paní J. Mti. A ty by okázati chtěl, kdyby toho potřeba byla.

Zas mluveno: že to se přitom zuostavuje, ale aby pan Štěpán o to se postaral, list zachovací i kvitancí, aby tayden před veselím svatebním ukázal, tehdy což se tuto smluví, jmá se tomu všemu dosti státi. Pakli by neukázal toho obojího, aby tyto smlúvy v nic obráceny byly.

K listu zachovacímu se podvolil. Ale poněvadž se uznává, že pan Ungnod jměl by s tím lidem válečným do Uher z země táhnúti a neporozumívá se, kdy by zase doma býti ráčil, tak že by ta věc k protahu přijíti mohla, než že to chce učiniti, aby páni bratří na Hlubokú přijeli aneb někoho na svém místě poslali, že jim chce ty kvittance na každý týden okázati. Na tom zuostáno.

Potom opět bylo tázáno, kde by panna Kateřina a k čemu jměla uvedena býti?

Pověděno: což pan Štěpán z milosti boží statku a jměnie svého jmá aneb ještě odkudžkoli jmíti bude, že ji za mocnou hospodyni k tomu ke všemu přijímá do obydlí a příbytku toho, kterýž kúpený a zaplacený jmá pod zámkem Hlubokou, a tu hned nic nevymienějíc (sic) do dne a do roka, než hned, jakžby se tento stav manželský mezi nimi, ač bude-li vuole boží, vykonal.

Přijali to a přátelstvie neodpírali.

Zase jsme se tázali (podle jich pořádku), co poctivá panna ku panu Štěpánovi do toho statku přiložiti chce?

Pověděno, že statek svuoj, kterýž po starších svých jmá, všecken i ještě, což by jí odkud nápadem neb kterak koli přišlo, že to také všecko panu Štěpánovi do toho statku přikládá. Přijali také.

Žádali, abychom věno 100 kop míš. do dne do roka uručili.

Pověděno, poněvadž ji do všeho statku přijímá a hned ji všeho mocnou hospodyní činí, poněvadž všecko v moci své jmíti bude, že se nevidí, aby potřebie bylo urukovánie.

Dlúho na tom stáno bylo (nechtěli od svého obyčeje ustúpiti), až jsme všickni napřed jmenovaní slíbili.

Tu jim s obú stran štěstie vinšováno.

A tak počeli s druhé strany vstávati. Domlúvali jsme se, poněvadž již všecko smluveno a na místě postaveno jest, že jiné naděje nejsme, než že se tý smlúvy svatého stavu manželského hned knězem mezi nimi stvrdí.

Pověděli, že v paměti jmáme, na čem jest postaveno: když pan Štěpán list zachovací a kvitancí tayden před svadbou okáže, že se to vykonati jmá.

Povědíno, že tak jest, že veselí svatební se jmá odložiti, ale potvrzenie nic; a protož toho pan Štěpán se pány a přátely svými žádostiv jest, aby pro kněze posláno bylo a to svaté manželstvo se stvrdilo.

Dlúho na tom stáli, podávajíc toho, aby se dojití uručilo. Nezdálo se nám, až Štěpán pověděl, že toho panna nežádá, aby k ní posláno bylo.

Byly dvě osoby z strany nevěsty k ní poslány. Šel i Štěpán sám s nimi a ptal se, jestli vuole její, aby hned oddáni byli? Pověděla, že jest.

A tak hned, což jsme s obú stran o to dlúho jednali, se všeho sešlo a my rukojemstvie zproštěni, poněvadž se sami smluvili. A hned jsme do kostela šli a po večeři ženicha s nevěstou skládali.

Na zejtří pak, den sv. Jana Buriana (26. června) obědvali jsme a po obědě každý z nás napřed psaných položiv nevěstě groš Joachimtalský na stuol, požehnali jsme ji i se všemi pannami a paními přísedícími. Zase jsme domuov odjeli. Deyž buoh štěstí.

XVII. O způsobu časův roku 1555.

Sdělil *Karel Köpl.*

„Ten rok se počal, jakž zimní povaha s studeností, mrazy a velikými sněhy, jakž i před Novým létem dosti sněhuov bylo; však potom po Hromnicích teprva sešly, že rozvodněním škod neučinily.

P o d l e t í se začalo v puostě dosti mierně, že lidé jerní vosení dobře zasýti mohli.

Léto neustavičné, s častými prškami a náhlými přívaly, kterýchž za paměti nebývalo lidské a skrze to na mnohých vodách rozvodněním škody se dály proti obyčeji a čemuž nekaždý uvěří. Nebo v Benešově u Konopiště Pražskou ulicí nad špitálem, kdež žádného potoka není, taková nenadálá voda přišla, že formanuom Rychnovským u špitála dva vozy s náklady zpátkem nesla a potom převrátila, že se jim tři koně utopili. Potom sudy a truhlice se skly některé u Bedrče, čtvrt míle pod Benešovem, některé v cele a některé rozsuté nacházely v obecním rybníce. [1]) Ačkoli vobilí na slámě zrost dobrý mělo, však na semeni všeho ujma byla; hrachy pak tak zrostly, že nebylo třeba lépe žádati; ale v květ do nich mušky přišly a na větším díle pokazily. Sena dosti bylo, ač některé povodněmi zkalené, votav také dosti, ale mnoho se jich častými prškami zkazilo a na lukách vostalo.

Podzimek velmi mokrý byl, že lidé vorati ani sýti pro mokrost časně nemohli, však proto se vždy zaselo okolo sv. Havla a žito i pšenice pěkné vzešlo i vyrostlo. Víno se nejednostayně obrodilo, neb na některých vinnicích ho dosti bylo a na některých velmi málo, že se náklad nenahradil; avšak proto dobrá, ale na větším díle čerstvá jsú.

Zima se neobyčejně počala, neb vždy teplo a mokro bylo, že pro zlé cesty lidé sobě dříví ku potřebě svoziti domuov nemohli. Žádného sněhu nebylo krom ten tayden před sv. pannou Kateřinou (25. listopadu) malý spadl, ale přes čtyři dni neležel. V pondělí a v úterý štědrého dne (23. a 24. prosince) i několik dní před tím tak teplo bylo jako na podzim. V noci den božího narozenie 24.—25. prosince měsíc svítil přes puolnoci až lidé do vidrznie (sic! má býti: jitřní) šli, však nebe pošmurné, že žádné hvězdy viděti nebylo. V středu den božího narozenie (25. prosince) ráno se jasný počel, však po poledni hned pošmurno bylo, k večeru pak takové mhly se zdvihly, že jedva přes rynk viděti se mohlo. Ten celý tayden žádného stálého času nebylo, než každý den se povětří měnilo: jednak jasno, jednak mračno, sníh, dešť, kroupy, třikrát, čtyřkrát přes den i v noci rovně, jakoby dubna měsíce bylo. V úterý před Novým létem (31. prosince) hned ráno přede dnem vítr se zdvihl s krupami, sněhem a deštěm a to tak téměř celý den trvalo. V noci pak na středu Nového léta (1. ledna 1556) okolo puol noci tak hrozný vítr s krupami a deštěm se strhl, že šindely s krovuov létaly a strach byl, aby někdeří krovové se nebořili; po desáté pak hodině ve dvě čtvrti dvakrát pořád se hrozně zablesklo a vítr veliký se strhl, v tom náramně hrom udeřil, až se mnozí lidé lekali, ale asi v puol hodině ten se vítr zas uložil. Na zámku Hluboké hrom na jedné věži zapálil a na druhé zeď roztrhl.

V středu den Nového léta ráno se vyjasnilo, ale hned se zas zamračilo a tak se několikrát ten den proměnilo, však bez větruov tak velikých jako prve byly. Ve čtvrtek, pátek ani v sobotu (2. 3. a 4. ledna) žádného času stálého nebylo, vždy vítr, sníh a déšť. V sobotu ráno přede dnem, když lidé k městu na trh šli, vyšel veliký voheň ve vsi páně z Rožmberka v Slavošovicích. V noci pak na neděli (5. ledna) po puol noci opět strhl se vítr veliký s krupami, přede dnem se utišil. V neděli ráno drobet se vyjasnilo, asi za hodinu; potom celý den nestálý; jednak se zamračilo, jednak vyjasnilo s prškami sněhu.

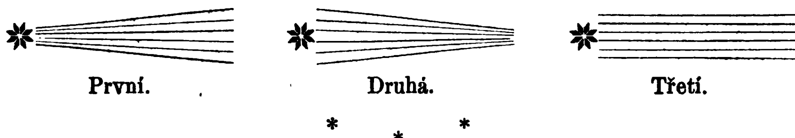
---

[1]) Beckovský (II. 1. str. 218.) udává datum této události 23. května 1555 (Na nebe vstoupení Krista Pána).

Item v pondělí den sv. Tří Králuov (6. ledna) vítr se uložil a zas se odteplilo: co okolo města krup a sněhu leželo, to sešlo, ačkoli po horách a zvlášť k Pasovu a Bavoruom velicí sněhové leželi.

A tak těch dnuov veliký se škody od povětří a hromobití dály, zvláště na kostelích a vysokém stavenie, jakožto na Písku[2]) u kostela věže se zvony vyhořela, též na Mělníce,[3]) u Hory[4]) v Kadani, v Míšni, na zámku Hluboké, v Budějovicích a v Hradci Jindřichovu ꝯc.

Potom hned v puostě dvě komety, jedna po druhé se ukázaly, ač někteří pravili, že v pondělí, v úterý a středu i třetí vídali. Těchto zpuosob byl takový:

První. Druhá. Třetí.

* * *

Zápisek tento pochází z tak zvané Petříkovy Pamětní knihy v městském archivu Budějovickém.[5]) Skladatel její jest tehdejší písař městský, Jan Petřík, kterýž od Ferdinanda I. diplomem de dto. ve Vídni 10. srpna 1548 povýšen byl do stavu vladyckého s praedikatem z Benešova. Již však dávno před tímto časem vždy při jméně Petříkově psávalo se také z Benešova, což nepochybně k rodišti jeho ukazuje. Rybička (Slovník N. VI, 307.) míní, že Jan Petřík, jak se podobá, v jižních Čechách na statcích pánů z Rožmberka se narodil. Určitěji vyslovuje se Josef Jireček (Rukověť II. 105.) v ten rozum, že Petřík narodil se v jižních Čechách, snad v Benešově u Nových Hradů (Bud.). — Avšak právě z té okolnosti, že Petřík v zápisku shora uvedeném důkladně poučen jest o živelních nehodách v Benešově u Konopiště, dalo by se tušim souditi, že tam rodiště jeho sluší hledati. Tak učinil P. Ant. Norb. Vlasák ve svém „Okresu Benešovském" str. 19., jen že bohužel neudav pramene. On také mylně uvodí, že Petřík byl knězem.

Pozůstavuji si ostatně časem svým další podrobnosti k biografii Petříkově veřejnosti podati.

XVIII. Co značí „Anvolimator" u Br. Jana Blahoslava?

Sdělil prof. *Ant. Truhlář.*

V městské knihovně Zhořelecké nalézá se v jednom rukopise (Ms. 19.) pojednání Br. Jana Blahoslava, nadepsané „Anvolimator, to jest o rotě milovné", horlící na svůdné a pohoršlivé chování ženštin v domě bratrském a podávající spolu výstražná poučení, jak by se člověk měl chovati v příčině vytýkané. Podivný název „Anvolimator" pokládán za nějaký omyl písař-

---

[2]) Dačického Paměti I. str. 141. Ke 30. prosinci 1555.

[3]) Beckovský l. c. str. 218. a 236. ku 29. prosinci 1555, pak str. 237. k 5.—6. lednu 1556.

[4]) Dačický l. c. str. 141. ke 30. pros. 1555, Beckovský l. c. str. 218. k 29. prosinci 1555 a str. 238. k 5.—6. lednu 1556.

[5]) Jest to tatáž pamětní kniha, již Erben v Č. Č. M. 1846, str. 156. a násl. důsledně, ale ne správně, nazývá knihou pamětní Jana Přibíka z Benešova. Ostatně sluší podotknouti, že nezachovala se v rukopise původním než ve přepisu asi o 20 let pozdějším.

*

ský a projeveno mínění, že by snad mělo se čísti „Adamitarum“, poněvadž o nich ve článku se mluví (Jireček, Rukověť I. str. 84., čís. 26.). Domněnku tu vyvrátil prof. Fr. Aug. Slavík, jenž prozkoumav rukopis a části od Blahoslava pocházející důkladně rozebrav (Č. Č. M. 1875. str. 274 sl. 373. sl.), jasně ukázal, že na Adamity zde nijak pomýšleti nelze (str. 380. sl.); avšak názvu samého se nedotkl. K rozřešení zdánlivé záhady přicházíme hravě, čteme-li slovo to pozpátku; tu vidíme, že není to nic jiného, než opět „rota milovná“, buď od Blahoslava neb od kohos jiného žertem v podivínské roucho zakuklená.

XIX. K biografii Šimona Lomnického z Budče.

Sdělil *Karel Köpl.*

Že Šimon Lomnický oženil se nejspíše r. 1585, dá se souditi z toho, že právě léta toho nabyl statku Ševětinského, pravdě podobněji přiženěním než darem pana Viléma Rosenberského. R. 1586 Štěpán z Demna, úředník Rosenberský, byl kmotrem prvního dítěte Šimonova (Svátek Č. Č. M. 1860. 386.). O manželce jeho povědomo jest, že s mužem svým sdílela trpké osudy, které po r. 1618 a pak ještě více po r. 1620 Šimona stihly. Musila však býti v letech nepoměrně mladší, neboť Šimon při smrti své (snad 1622) nejméně byl sedmdesátníkem, kdežto o vdově jeho zachovala se zpráva v archivu Budějovickém, že za dvě léta po smrti prvního manžela svého provdávala se podruhé za „Ondřeje Řepu, měštěnína města Veselí na Lužnici“.

Pozvání ku sňatku druhému, kteréž do Budějovic podala, zní následovně:

Slovutné a mnoho vzáctné opatrnosti panu purkmistru a raddě města Českých Budějovic, pánům přátelům mně upřímně milým, k dodání.

Přípisek kancelářský: Praesentatae 21. 7bris. a. 1624.

V. Mti slovutné a mnoho vzáctné poctivosti, pane purgkmistře, páni města Českých Budějovic, páni mně dobrotivě a laskavě přízniví, zdraví od pána boha v něm i jiného všeho dobrého V. Mtem přeji věrně a upřímně ráda.

Přitom tajna před V. Mtí toho činiti nemohu, poněvadž z vůle a z vnuknutí pána boha všemohoucího i také s raddou a vědomím poctivých pánuov a přátel sveych milejch stav svůj vdovský [proměniti] a v stav svatomanželský vstoupiti za slovutného pana Vondřeje Řepu, měštěnína města Veselí na Lužnicí jsem se zakázala: I znajíc V. Mti k sobě vždy pány upřímné a laskavé, se vší náležitou uctivostí prosím, že dáli pán buoh v outerej po sv. Václavě neyprve příští, to jest prvního dne Octobri, k nám do města Lomnice tím raněji najíti se dáti a takové veselí osobami V. Mtí obkrášliti a s bázní boží odkvasiti, i také do města Veselí doprovoditi račte. Připovídám se toho V. Mtem i jednomu každému, spolu s budoucím manželem sveym mileym, vším dobrým odměniti a odsloužiti a zvláště když pán bůh mi zase k mey prvnější živnosti pomocníkem beyti ráčí. Věřím, že této mé slušné žádosti oslyšeti neráčíte. Odpovědi laskavé od V. Mtí očekávám. S tím V. Mti pánu bohu poručena činím. Datum v městě Lomnici 21. Octobris (sic! musí býti Septembris) 1624.

V. Mtem známá

Dorota Lomnická, pozůstalá vdova
po dobré paměti Šimonovi Lomnickém z Budče.

XX. Provolání k novému povstání nekatolických Čechů r. 1627.

Sdělil *Karel Köpl.*

Cum deo. — Věrným synům božím, pravdy jeho i kalicha páně Kristova horlivým milovníkům milosti boží, stálosti při jeho jednou poznalé pravdě, ducha zmužilosti a udatnosti při zastávání jí od téhož pána boha srdečně vinšujeme a podle toho lásku naši křesťanskou a povolnost ve všem dobrém vzkazujeme.

Věrní bohu milí! Známé jest Vám všem i těm malým dítkám tyranství Antikristovo a synův jeho, kteříž jmenují se katholičtí, kterak již od mnoha let pro náboženství a spravedlnost mnohými kontribucími, vyháněním z vlasti naší milé, vězením a jinými způsoby a exekucími nespravedlivě, nelítostivě trápili, kterážto tyranství rok po roce vždy víc a více se rozmáhalo a rostlo, až již tohoto roku přítomného na nejvyšší stupeň vystoupilo, kdyžto oni katholičtí obloupivše nás a svobod i statkův našich, naposledy o naše duše, klenot náš neymilejší a nad czem (sic) všeho světa nejdražší, nucením nás k svému katholickému modlářskému náboženství připraviti usilují a všecky v tom království Českém jejich poručení nepovolující z země té, vlasti naší matky milé milující, a jako ňáké zlé syny a psy, vyhánějí: nadto výš za to platy jakési abychom za to vyhánění jim zaplatili, na nás tyransky ukládají a zatím co o nás neyhoršího, když nás z statkův a ze všeho obloupí, obmejšlejí, to pán bůh ví a my to z nich a jejich pohrůžek marně vyzkoumati můžeme. Až posavád tehdy to přetěžké tyranství trpělivě jsme, jakž samému po bohu a všemu světu povědomo, snášeli a naše statky, v kontribucích větších než tureckých, proti sobě na meče, muškety, prachy, na pouta a jiné nástroje k sužování nás vynakládali, soldáty na naše vlastní k našemu trápení chovali a tím jsme se jim nijakž zachovati nemohli. Když pak nemohouce déleji toho tyranství od těch katuov lidských snášeti (nebo lidé jsme a ne hovada, ano i hovada nedá bůh bíti více než náleží, yakž se to stalo při oslici Balanové) a nemohouce pro boha a dobré svědomí k tomu jejich katholitskému náboženství přistoupiti a od kalicha páně Kristova vysvědčujícího nám, že za nás také krev svou drahou vylíti ráčil, ustoupiti a upustiti: pročež z vnutknutí božího volíme raději těla naše smrtedlná nežli duši nesmrtedlnou ztratiti a krev svou z těla našeho raději dáti vylíti, nežli (abychom) Kristovou zapíráním a nohami kalichu kopáním pošlapovali. A tak chceme a míníme ve jménu božím těm protivníkům jeho a našim trápičům spravedlivě, nejsouce jim spravedlivě ničímž před bohem i přede vším světem křivi, příkladem lidu Izraelskýho, též příkladem našich milých starých Čechův, po Žižkovsku mečem a jinými nástroji válečnými, vezmouce sobě Pána Ježíše Krista, boha pravého, na pomoc, odpírati a svobody duší svých, manželek, dítek našich hájiti, jiným pak bídným zavedeným dušem z toho jha pomáhati, tak aby skrze koho přišel pád mohlo zase skrze toho přijíti povstání! Protož všechněch jakého koliv stavu a důstojenství P. J. K. pravdu a kalich jeho milujících pro jméno jeho prosíme, ve jménu jeho napomínáme, i těch, kteří jsou od nich zavedeni, abyšte se, dokud čas jest pro mladost pro starost, tu kdež náležeti bude s meči, muškety, ručnicemi, jízdně i pěšky, prachem se a olovem zaopatříce, ochotně postavili a duší svých, svobod, manželek, dítek věrně hájili, života i statku nic v tom nelitujíce, neboť nejsme lepší nežli otcové a bratří naší (sic).

Posilňte se tehdy v P. J. K. hejtmanu svém! O neymilejší křesťané a bratří! Zmužile sobě počínejte pro pravdu jeho. O rytířstvo boží! Obleč se v zmužilost starých Čechů. O ty srdce české! někdy lve udatný a silný, pozdvihni rukou opuštěných, posilň se, nespi na obě uši, ale procit, o národe Český! O povstaňtež tehdy všickni a zastávejte sebe a bojujte směle, věrně pro pravdu boží a kalich páně Kristů a tak budete od boha oslaveni a sobě jména dobrého a svým potomkům s pomocí boží dobudete! S tím milosti boží Vás poroučíme, on rač Vám srdce udatné, horlivé a smělé dáti. Datum v střevách papežových na konci světa tohoto a moři bouřlivém, odkudž spomožení čekáme a již nás pán Kristus ponouká v srdcích našich, abychom se odtud dobyli a střeva ta potrhali. Léta 1627.

Theodorus Bochdal z Šalamounové hory a jiní defensorové a obhájcové náboženství a spravedlnosti a proto i s šelmou Babylonskou ve jménu Kristovu šťastně bojující.

* * *

Na zadní straně provolání tohoto jest připsáno: Tento přípis tohoto patentu nalezen jest při jednom praedikantu, [1]) za kterúžto příčinu týž praedikant do vězení šatlavního v městě Čáslavi dodán jest v pondělí před památkou Narození p. Marie 6. Sept. Jehož original J. Mtem pp. neyvyšším ouředníkům a soudcům zemským na komoru J. M. Cské českou podán jest. Ao. 1627.

Nejnovější literatura historická se zvláštním zřetelem ku dějinám českým.*)

Zpráva o vydávání nového illustrovaného Náučného Slovníku.

V kruzích historiků a milovníků dějin již dávno na to touženo, že nedostává se čtenářstvu našemu příručních knih o dějinách všeobecných a o dějinách jednotlivých států a národů evropských. Příčiny toho byly několikeré; jednak nouze o nakladatele, jednak také nouze o ty, kdož by měli s dostatek času, aby mohli se pracem takovým věnovati. — Nyní tomu všemu s velké části bude odpomoženo: vydáváním nového illustrovaného Náučného Slovníku. Rozumí se samo sebou, že Slovník ten bude velikou snůškou vědění ve všech oborech lidských potřeb, ale my se stanoviska odborného časopisu našeho zvláště na to pozorna činíme, že v něm budou obsaženy také *dějiny všech národů kulturních, zpracované vždy od předních znalců dějin toho kterého národa.* Vrchní redakce nové encyklopaedie již na všech stranách zjednala si v tomto směru spolupracovníky, a jestliže snad s kýmkoliv opominuto bylo vyjednati, jest mu volno, aby sám ke spolupracovnictví se přihlásil a naznačil specielní obor, v němž by pracovati hodlal. Redaktor pak o bližší věci

---

[1]) Mohlo by se snad mysliti na protestantského kaplana v Čáslavi, Matouše Ulického, který 11. září byl popraven, o čemž dle „Historie o těžkém protivenství" obšírněji píše Sedláček v Dějích města Čáslavě, str. 205. a násl. — Provolání samo nachází se v c. k. místodržitelském archivu v Praze.

*) Sestavili: prof. dr. Josef Kalousek, Ferdinand Tadra a Antonín Rezek.

s ním se dohodne. — Nakladatel tohoto nového velikého podniku, pan Jan Otto, neštítí se žádného vydání, aby nový Náučný Slovník stál na výši duševních potřeb nynějších. Zvláště v oboru historickém a geografickém bude potřebí pěkných map, které by byly vodítkem nejen ku zeměpisnému poznání jednotlivých států, ale i také ku politickým dějinám jejich. Mapy ty dohromady budou zároveň prvním velikým atlasem českým! — S důrazem tudíž žádáme čtenářstvo našeho odborného listu, aby na všech stranách připravovalo cestu nové české illustrované encyklopaedii, aby vstoupilo do řad dobrovovolníků a pracovalo ve prospěch tohoto nového, nad jiné důležitého podniku! Nakladatelství učiní všecko, aby každý mohl býti odběratelem nové české encyklopaedie, ba ono i s majetníky starého Náučného Slovníka hodlá učiniti dohodnutí takové, aby za starý Slovník a jistý peněžitý doplatek dostávali Slovník nový. Na obecenstvu tudíž jest, aby hmotnou podporou co možná největší, důstojné vycházení nové české illustrované encyklopaedie učinilo možným. — My budeme od času k času čtenářstvo své s postupem prací nového Náučného Slovníku seznamovati, při vycházení na články do našeho oboru spadající zvláště upozorňovati, a vůbec vše učiníme, aby jednak redakce historického oddělení při nové encyklopaedii v nás měla všude svou podporu a čtoucí obecenstvo téhož odboru v Historickém Sborníku svého interpreta i přání svých prostředkovatele.

* * *

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars VI. Annorum 1333—1346. Opera Josephi Emler Vol. 1. Sumtibus regiae scientiarum Societatis Boh. Pragae 1885.

Zatím co ku III. dílu Regest dodělává se rozsáhlý věcný, osobní i místní rejstřík, vydavatel maje další material pohromadě, dal se do vydávání dílu IV., jehož právě vyšel svazek první, zavírající v sobě na 20 tiskových arších 396 listin buď celých nebo skrácených. Z nich 110 kusů úplně jest nových a podstatný počet též takových, které sice již jinde byly tištěny, ale pro Regesta z originalů nově byly přepsány anebo s dosavadním tiskem skollacionovány. Tím ovšem docíleno velké dokonalosti, a ku starým zásluhám o dějepisectví domácí připojuje tímto vydavatel Regest záslubu novou. Chronologicky jde první svazek dílu IV. od začátku r. 1334 do 1337, 12. března.

Sbírka pramenů práva městského království Českého. Díl I. Privilegia měst Pražských. [1]) Nákladem obce královského havního města Prahy vydává JUDr. Jaromír Čelakovský. V Praze 1886. 8⁰ str. CLXVI a 811.

Sborník historický již roku 1883 (I. str. 202.) oznámil, že vycházeti bude toto dílo, a stručnými slovy tam také poukázáno ke vzniku i důležitosti publikace této. Nyní leží díl první před námi, svazek to více než šedesátiarchový!

V úvodě vykládá vydavatel předně programm celé sbírky s doklady, jak jinde, v Rakousku i za hranicemi, se podobné sbírky vydaly nebo vydávají; potom širší podán výklad o privilegiích jednotlivých měst Pražských: Starého, Menšího, Nového a Hradčan, jakož pak i o privilegiích spojené obce Pražské a co z nich až na naši dobu zbylo a i pro nynější obecní

[1]) Titul též latinský: Codex juris municipalis regni Bohemiae. Tomus I. Privilegia civitatum Pragensium.

správu nepostrádá praktické ceny. — Úvod končí se výkladem o způsobu vydávání a o listinných a rukopisných pramenech, z nichž čerpáno.

Potom v postupu chronologickém vytištěno jest 350 privilegií Pražských aneb jiných listin, které pod všeobecný titul privilegií shrnouti se daly; nejstarší z nich jest z roku 1174—1184 a nejmladší z roku 1850, 16. února. K nim přičiněno pak ještě devět dokladů. U každé listiny přidán celý bibliografický a historický apparat poznámkový, jako různá čtení, oznamy, kde již listina ta po případě byla vytištěna, příspěvky k dějinám její a t. p., čímž vším vyhovuje se úplně těm požadavkům, kteréž dnes máme k publikacím pramenů. — Důležitější listiny, byť i již byly bývaly jinde tištěny, otiskují se znova; méně důležité aneb takové, jichž úplného znění nebylo možno dosíci, podány jsou v postačitelných regestech. Aby se hledání ve knize usnadnilo, přidán ku konci obšírný „Abecední ukazovatel jmen, míst a věcí". — Toť ve stručnosti obsah I. dílu Sbírky pramenů práva městského v Čechách.

Vydání samo, nákladem obce Pražské zpořízené, co do formalní stránky jest takové, jakým až dosud málo českých vědeckých knih se honositi může; papír jest krásný, a tisk dělá všechnu čest knihtiskárně páně Grégrově. — Co do stránky věcné pokládáme dra. Čelakovského za muže ku provedení tohoto i dalšího předsevzatého úkolu povolaného, a to proto, že za dlouhá léta, která tráví v městské službě jakožto úředník archivní, měl příležitost, více než kdokoli jiný, s celým materialem ku dějinám práva městského v Čechách se seznámiti a to, co v tomto oboru již veřejnosti podal, docela ho kvalifikovalo ku provedení úkolu svrchu naznačeného. I také akademická činnost dra. Čelakovského úzce stýká se s oborem vědeckých prací jeho a zvláště této publikace; i přejeme si od srdce, aby v tomto směru působení jeho záhy bylo rozšířeno, podle kvalifikace jeho i potřeby věcné.

Z toho plyne již, co o přítomné publikaci dra. Čelakovského říci chceme. V úvodech jeho vykládá se raději více nežli méně a jde se hluboko do podrobností, takže všecko jest čtenáři jasno a pochopitelno, a pro toho, kdoby přesvědčiti se chtěl o správnosti údajů autorových, zachovává se v citatech úplnost a správnost co největší. Tudíž obsáhlý úvod dra. Čelakovského pokládáme za podařený a dokonalý, a téhož mínění jsme také o činnosti vodavatelské, t. j. o způsobu, jakým počínáno sobě při otiskování listin I zde zachováno všechno, co dle nejpřísnějších požadavků se za dnešních dnův od vydavatele žádá. Tudíž končíme přesvědčením, že přítomné vydání dra. Čelakovského sluší pokládati za skutečné obohacení naší vědecké, najmě historické, literatury. — Spis přítomný jest však také ještě vzácným dokladem k tomu, kam dospěla by v krátkých letech vědecká literatura česká, kdyby vůbec těšila se té přízni a všestranné hmotné podpoře, které dostává se dru. Čelakovskému při práci jeho.

Dějepis města Prahy. Sepsal Wácslaw Wladiwoj Tomek. Díl VII. Nákladem Matice české. V kommissi u Fr. Řivnáče. V Praze 1885. Str. VI a 422.

Sedmý díl Tomkova Dějepisu Pražského zavírá v sobě pokračování v oddíle prvním knihy čtvrté: [1]) Od přijetí Sigmunda za krále do zavření

[1]) O vnitřním rozdělení spisu páně Tomkova na knihy pověděli jsme čeho potřebí v Historickém Sborníku 1884, str. 380.

míru Olomouckého s Matiášem Korvínem 1436—1478 a má tyto kapitoly: 7. Král Jiří na vrcholi moci své. Vznik rozepře s papežem: a) Od poddání se Vratislavských až do vypravení poselstva k papeži (1460—1462), b) do smrti papeže Pia II. (1462—1464); 8. Král Jiří v rozepři s papežem Pavlem II. Vznik jednoty Zelenohorské (1464—1467); 9. Válka s jednotou Zelenohorskou (1467—1468); 10. Válka krále Jiřího s Matiášem králem uherským: a) do zvolení Matiáše za krále českého v Olomouci (1468—1469), b) do smrti krále Jiřího (1469—1471); 11. První léta panování krále Vladislava II.: a) od smrti krále Jiřího až do příměří Vratislavského (1471—1474), b) od příměří Vratislavského až do Olomouckého míru (1474—1478). Ku konci, jako vždy, přidán jest registřík.

Vychvalovati a doporučovati Tomkovy Dějiny města Prahy čtenářstvu českému pokládáme za docela zbytečné. Vždyť obecně známo jest, jak s rostoucím interessem sleduje obecenstvo české každý nový svazek dějepisu Pražského, a rovněž známo jest, že s největší toužebností čekáno na díl, kterýž pojedná o Jiříkovi Poděbradském. Díl ten leží nyní celý před námi, propracovaný do nejmenších podrobností, pokud prameny zachované toho dopouštěly. — Jak ze svrchu uvedeného obsahu viděti jest, zavírá v sobě sedmý svazek vypravování dějinné od prvního vzniku rozepře Jiříkovy s papežem až do smrti jeho. do povolání Vladislava polského na trůn a do smlouvy Olomoucké, jíž ukončena byla dlouhotrvající válka dočasným odervánim Moravy, Slezska a Lužice od koruny České. Zde tedy možno se dočísti, jak opravné snahy Jiříka Poděbradského, směřující k upevnění pořádku a blahobytu v zemi české, násilně byly přervány bojem dvoru papežského proti „kacířskému“ králi českému a povstáním vlastizrádné strany Zelenohorské, kteráž sice na praporu svém napsané měla heslo víry katolické, ale ve skutečnosti zakrývala pláštěm tímto jen nicotné, nekalé záměry ctižádostivého vůdce svého — až dostala se do područí největšího Jiříkova i Čechů nepřítele: Matiáše Korvína, krále uherského. V textu samém vystřehl se Tomek jakékoliv polemiky proti těm, kdož buď se stanoviska německého nebo domněle správně katolického jinak soudí o Jiříkovi Poděbradském, než jak viděti u Palackého a měrou daleko podrobnější u Tomka. Ale ve předmluvě k VII. dílu dějepisu Pražského autor cítil toho potřebu, aby proti novějším spisům o Jiříkovi Poděbradském (zvláště Bachmanovým) obhájil své stanovisko. I jest předmluva tato velice významnou, poněvadž z ní naučení sobě vzíti mohou netoliko vědečtí a národní protivníci Jiříka Poděbradského, ale také jistí fanatikové jiného způsobu, jimž zvláště platí slova na konci předmluvy řečená, jakých že výsledků mohla dodělati se církev římská v Čechách — kdyby za doby Jiříka Poděbradského byla spravovala se týmiž zásadami jako ve století šestnáctém za papeže Pia IV. a koncilia Tridentského!

Dějiny středověké. Od konce století pátého až do konce století patnáctého. Sepsal prof. Fr. Šembera. V Praze 1885. Nakladatel Jan Otto.

Sešit **19.** (str. 561.—614.) zavírá v sobě dokončení odstavce o dějinách českých od nastolení Boleslava II. Pobožného až do knížete Břetislava (967—1055); a pak odstavce: 1. prvotiny dějin polských. Boleslav Chrabrý a první nástupci jeho (—1058); 2. dějiny uherské od příchodu do Uher národa Arpadova až do polovice století jedenáctého; 3. dějiny říše byzantské od nastolení Basilia II. až do konce dynastie macedonské; 4. přehled dějin jihoslovanských od smrti císaře Jana Cimischa až do polovice století jedenáctého;

5. dějiny říše ruské za Vladimíra Velikého, Svjatopolka a Jaroslava (972—1054). Odstavec tento dokončen bude v sešitu 20.

Již několikrát poukázali jsme ku dobrému spisu tomuto, v němž po způsobě zahraničných příručních knih dějepisných pro širší vzdělané obecenstvo vykládají se dějiny středního věku slohem pěkným a živým, s použitím všech důležitějších starších i novějších děl domácích i jinojazyčných. Trochu pomalu vychází kniha páně Šemberova, a příčiny toho jsou nám neznámy: než zakládají-li se, jakož se obáváme, na slabém odbytu, tu musíme důrazně obecenstvo vybízeti, aby hojným odebíráním umožnilo rychlejší postup ve vydávání dějin středověkých. Nejde ť jen o tyto, ale vedle toho ještě o důležitou okolnost, že po věku středním musí přijíti u nás ku podobnému spisu o věku novém, zvláště důležitém i pro časové poměry politické, a že tudíž musíme si přáti, aby věk střední pokud možno brzy byl ukončen a mohlo se začíti s vydáváním příruční knihy dějin věku nového.

Tři historické mapy k dějinám českým. Navrhl a výkladem opatřil dr. Josef Kalousek. V Praze 1885. Nákladem Fr. Řivnáče.

Mapy tyto vyšly jakožto příloha k pátému vydání Tomkových Dějů království českého. Promluvili jsme již o velmi dobrém navržení i provedení jich ve předešlém svazku Historického Sborníku (str. 253.), k němuž tuto jen tolik dodáváme, že vydány jsou (i s textem vysvětlujícím) také zvlášť o sobě, tak že za nepatrný peníz (80 kr.) může si je zaopatřiti kdokoliv a zvláště i každý majetník kteréhokoli staršího vydání českého dějepisu Tomkova.

O českém zvonařství. Studie kulturní, kterou zdělal Antonín Rybička. (Pojednání král. česk. Spol. náuk. Řady VII. svazek I. č. 1.) 4° str. 85.

Ve přítomném pojednání vypráví se předem v úvodě o zvonařství vůbec a českém zvláště, pak o umělém řemesle zvonařském a zvonařských rodinách ve městech Pražských, a konečně o zvonařství a zvonařích v 36 městech českých. Dodatkem přidán pak seznam těch mistrů konvářských, jichž sídla zůstala autorovi neznámá, seznam památných zvonů slitých buď v cizině neb od zvonařů neznámých. K tomu ku konci přidány ještě zprávy o všech starožitných křtitedlnicích i svícnech kostelních a rejstřík jmen a věcí.

Pojednání toto jest bohatou a dobře spořádanou snůškou materialu k dějinám uměleckého průmyslu v Čechách.

Zevrubné dějiny českého písemnictví doby nové. Napsal Frant. Bačkovský. Díl I. Období předbřeznové. V Praze 1885. Nákl. Fr. Borového. Sešity 9.—14., str. 385.—672.

Všecky tyto sešity věnovány jsou podrobnému výkladu básnické činnosti Kollárovy, a zvlášť významu Slávy dcery; od str. 570. počíná se vykládati život a básnická činnost Frant. Lad. Čelakovského.

Hrady a zámky české. Popisuje prof. Aug. Sedláček, illustrují Karel a Adolf Liebschrové. Nákl. Fr. Šimáčka v Praze.

Dílu IV. sešit 21.; dílu V. sešit 1.—4. (běžné číslo 70.—74.) zavírají v sobě: a) popis a dějiny tvrze Nemyšle, čímž zakončen jest (v sešitě 71.) čtvrtý díl Hradů nazvaný „Vysočinou Táborskou". Dodány jsou, jako i u předešlých dílů, různé doplňky, seznamy, rejstříky a mapka hradů, zámků i tvrzí

ve čtvrtém díle obsažených; b) počátek pátého dílu Hradů (v sešitě 70.), kterýž má míti v sobě děje a popsání severovýchodních Čech; čtyři sešity dosud vyšlé obsahují popisy: zámku Náchodského, tvrze Vismburka, hradů Červené Hory, Ryzemburka, Chvalkovic, Skalice, Hronova, Zbečníka, Rokytníka, Malé Čermné, Slavíkova, Ratibořic, Litoboře, Kostelce (Červeného), Svatoňovic, Zálezlů, Bukovinky, Třtic, Studnice, Hostyně, Šonova, Lhoty Řešetové, Malého i Velkého Třebošova, Říkova, Mizkoles, Broumova, Vlčince a Homole (nedokončeno).

O písemnictví dějepravy osvěty. Napsal Dr. Max Wellner. V Táboře. Nákladem Karla Janského 1885. 8⁰ str. 35.

Musíme opakovati totéž, co řečeno předešle (str. 189.) o téhož spisovatele pojednání s nadpisem „O dějepravě osvěty". Jak tam, tak i zde nakupeno hojnost citatů a poznámek, ale celkem literatura dějepravy osvěty, jak by dle titulu mělo býti, ani není podána úplně, ani to, co podáno, není přesně kritisováno. Mnohé poznámky velmi jsou trefny a případny, jiné zase nesprávny a nedokázány.

Paměti královského města Slaného. Díl I. Za svobody i v porobě. Napsal Jos. Lacina, gymn. prof. ve Slaném. Nákladem knihkupectví Rudolfa Vokouna ve Slaném 1885. 8⁰ str. 339.

Není to systematická monografie, poněvadž k ní dle udání spisovatelova nedostává se materialu; co písemních památek pozůstalo ve Slaném, to propracováno a seskupeno v několik kapitol, jež tvoří I. díl těchto Pamětí. Jsouť to odstavce: 1. kdy byl založen Slaný; 2. o zaniklých osadách v okolí; 3. statky města; 4. o živnostech městských; 5. o duchovní správě; 6. bratřina literátů; 7. o škole; 8. císařští rychtáři; 9. za zlatého věku (popis to společenského života tehdejšího na základě pramenů způsobem novellistickým sepsaný); 10. o Danieli Vepřkovi a jeho rodině; 11. v zástavě (t. j. líčení doby, kdy královské město Slaný zastaveno bylo hraběti Jaroslavu Bořitovi z Martinic); 12. Jiřík Balcar; 13. v porobě (prodej města v majetek Martiniců); 14. rekruti za války třicetileté; 15. mnoholi přispěla cizí přímluva Slanským emigrantům; 16. Slaný po válce třicetileté; 17. o šlechtických, erbovních a patrických rodinách ve Slaném a okolí; 18. konšelé města Slaného. — Chronologicky zachováno celkem pravidlo, že dále nejde se v tomto díle ve vypravování než do roku 1651. — Archivního materialu užito ve spisu Lacinově velmi podrobně a tudíž v nejedné z těchto kapitol (na př. páté, deváté, dvanácté a jiných) shrnuto velmi mnoho zajímavé látky ku církevním a kulturním dějinám Čech; i také sloh velmi jest živý, tak živý, že přes tu chvíli romanopisec vítězí nad historikem.

Dějiny městečka Kunštátu. Napsal Jan Tenora. V Brně 1885. Nákladem občanské záložny v Kunštátě. 8⁰ str. 132.

V nevelké monografii této popisují se v osmi kapitolách: 1. poloha a útvar geologický; 2. dějiny za jednotlivých majetníků; 3. poměry společenské: a) vrchnost a poddaní, b) právo hrdelní, c) cechy; 4. poměry náboženské a správcové duchovní; 5. paměti o škole; 6. Kunštát nynější; 7. nástin ethnografický; 8. představení městečka Kunštátu od roku 1590—1885. — Pramenů listinných tištěných i netištěných užíváno svědomitě, při velké še-

trnosti s místem podána monografie docela slušná. Dobré jest, co píše se o rodu pánů z Kunštátu a zajímavým popis náboženských poměrů, a zvláště pak popis o utrpení obyvatelstva za invase po bitvě u Slavkova roku 1805. Též bez zásluhy není nástin ethnografický.

Okres Uhlířsko-Janovický v Čáslavsku. Sepsal Ant. Norbert Vlasák, farář na Hrádku. (Biliotéky místních dějepisův pro školu a dům sv. XII.) V Táboře 1885. Nákladem vlastním. V kommissi Fr. A. Urbánka, knihkupce v Praze. 8⁰ str. 162. Cena 80 kr.

Při publikacích určených pro školu a dům zvláště záleží na stručnosti, přehlednosti a jasnosti. Vlasák zachovává v monografiích svých vlastností těchto, a jako ve dřívějších tak i v této úsečným způsobem vypravuje dějiny a popisuje pamětnosti okresu Uhlířsko-Janovického. Poněkud déle zdržuje se toliko u Janovic, Hrazených Rataj, Jindic, Kácova, Čestin Kostela a kláštera sv. Prokopa na Sázavě. Účelu svému vyhovuje monografie tato zajisté dobře.

Paměti královského města Velvar. Sestavil a vysvětluje P. Frant. Vacek. Sešit VI. V Praze 1884. 8⁰ str. 323.—386.

V posledním sešitu monografie této otiskuje se dodatkem 20 listin a jiných pamětností Velvarských, nejstarší z r. 1467 (13. listopadu), nejmladší z r. 1622. Konečně přidán rejstřík a přehled nejnovějších událostí městských, čímž celé dílko pěkně zakončeno.

Chrám sv. Barbory v Hoře Kutné. (První doba stavby.) Společná studie J. Zacha a J. Braniše. (Roční zpráva c. kr. vyšších realných škol a realného gymnasia v Hoře Kutné 1885.)

Pojednání toto velmi se nám líbí a jak již od Kalouska v Osvětě (1885, 855) bylo pověděno, neškodilo by vydati je zvláště o sobě po česku i třeba po německu. [1]) Starší, předhusitská doba stavby Svatobarborské positivními daty a důvody se osvětluje tak, že musíme vývodům obou pánů spisovatelů celkem přisvědčiti. Na dráze takovéhoto zkoumání přejeme oběma pánům autorům nejlepšího zdaru. A hledě právě k těmto výsledkům, na datech a faktech založeným, musí méně líbiti se nám spisek:

O působení kláštera Sázavského na vývoj stavitelství a plastiky ve východních Čechách. Studie s. prof. J. Braniše. V Hoře Kutné u K. Šolce. 8⁰ str. 38.

Spisek překvapuje novotou a smělostí vět, jež chce dokázati. Jsouť tyto: Ve východních Čechách zachovaly se dosti četné stavby kostelní, jež jsou díla mnichů Sázavských, i lze tento umělecký vliv kláštera Svatoprokopského stopovati ve století XI., XII., XIII. a na počátku XIV. Sv. Prokop a jeho současní bratři vystavěli malé romanské kostelíčky ve Vysoké, v Čáslavi a nynější kapličku Božího Těla v Pertolticích; prvější dva slouží ode dávna za sakristie. Slovanští mniši ve druhé polovici XI. století stavěli kostelík sv. Petra v Poříčí nad Sázavou, a od Božetěcha a jeho vrstevníků máme ozdobnější již kostelíky ve Skalici a v Hrusicích. Latinští mniši po

---

[1]) Snad v časopise c. kr. ústřední kommisse pro zachování starožitných uměleckých památek, jíž p. ředitel Zach jest korrespondentem.

roce 1097 pokračovali v uměleckých šlepějích svých vypuzených předchůdců slovanských; od nich z prvé polovice XII. století pocházejí romanské kostely ve Škvrňově, Chřenovicích, Čestině Kostele, Pertolticích a Balkovicích. Názory přinesené poutmi z Italie a z Byzantinské říše spolupůsobily při stavbách v Plaňanech, ve Svatém Jakubě r. 1165, též v Záboři. Počátky slohu gothického uvedl v tuto krajinu Regnard rodilý z Met, opat Sázavský po roce 1162, pozůstatek jeho umění vidí se v Otrybech. Následovaly z toho kostely přechodního slohu: v poslední čtvrti XII. století v Hodkově, v prvé čtvrti XIII. století v Kouřimi, ve druhé čtvrti v Novém Kolíně, a ve druhé polovici XIII. století v Sázavě samé. Nový chrám Sázavský účinkoval jako vzor při stavbě kostela sv. Jakuba v Hoře Kutné, a poněkud také při stavbě kostela Matky Boží na Náměti v témž městě, což oboje dálo se v prvé polovici XIV. století. — Bylo by to znamenité a vysoce důležité obohacení historie výtvarných umění v Čechách, kdyby bylo vše tak dokázáno, jak spisovatel předkládá; ale člověk malé víry málo kde se přesvědčí a přisvědčí, po většině pak nucen jest zůstati Tomášem.

Jáchym z Hradce. Od T. Řehoře. (Výroční zpráva c. kr. gymnasia v Jindřichově Hradci 1885.)

Ve stati této podán životopis Jáchyma z Hradce, od roku 1554—1565 (12. prosince) nejvyššího kancléře království Českého, ponejvíce dle materialu uloženého v archivu Jindřichohradeckém. V tom směru vykonáno kousek práce užitečné. Než jinak litovati jest, že spisovatel nerozšířil úkol svůj tak, aby byl vyprávěl kus dějin doby té, se zvláštním zřetelem k osobě a vlivu mocného kancléře, aby byl šel dále než ku práci čistě biografické! Lakadel bylo k tomu dost. Byla-li překážkou ku práci takové úzká mez programmu školního, snad p. spisovatel materialu vyváženého v archivu Hradeckém mohl by ve směru naznačeném využiti na jiném místě.

Staré zápisky o Špitálsku. Sděluje prof. Jan Nedoma. (Výroční zpráva c. kr. české vyšší realné školy v Karlíně 1885.)

Doplňkem ke článku „Pražské Špitálsko“ (Sborník Historický 1884) uveřejňuje tuto prof. Nedoma: a) Sixta z Ottersdorfu zprávu o založení špitálu sv. Pavla za Poříčskou branou z r. 1546 a b) zápisky velmistra křižovnického Ignáce Jiřího Pospíchala o Špitálsku z let 1611—1680. — Oba kusy tyto dobře illustrují dějiny dřevní osady na Špitálsku, v místech nynějšího města Karlína.

Město Písek v první polovici XVIII. století. Podává prof. Jan Matzner. (Výroční zpráva obecních vyšších realních škol v Písku 1885.)

Vypravuje se zde na základě materialu listinného o poměrech městské správy a náboženských v Písku. Zvláštní i obecnější zajímavosti a důležitosti má vypravování o francouzské okkupaci v Písku r. 1741 a o bojích v okolí i ve městě až do vypuzení Bavor a Francouzů z Čech. O těchto věcech zachovaly se v Písku současné zápisky kněze Františka Ledeckého, jichž spisovatel této stati svědomitě užil. — Práce celkem velmi pěkná.

Časopis Musea království Českého 1885. Redaktor Josef Emler. Ročník LIX. Svazek 2. a 3.:

J. Müller, O souvislosti obnovené církve bratrské se starou Jednotou bratří českých; V. V. Zelený, Tomáš Pešina z Čechorodu (pokračování);

A. Lenz, Učení Petra Chelčického o křtu, zvláště o křtu nemluvňat a učení katolické (pokr.); J. Truhlář, Několik bohemik Mnichovských; Fr. J. Zoubek, O Komenského polemikách theologických (pokr.); V. J. Dušek, O připojení knížetství Slezských ku koruně české (pokr.); J. V. Novák, O slovníkářských pracích Daniele Adama z Veleslavína; A. Truhlář, Politia historica M. Daniele Adama z Veleslavína; F. Dvorský, Albrecht z Valdštejna. Nové listy do knihy třistaleté paměti (pokr.); J. Jireček, Duchovní styky Čechův a Maďarův ze XIV. a XV. věku a uherští Husité; J. Annenkov, Výpisky z Pařížského rukopisu spisů Štítného a Chelčického; J. Tenora, Dodatky a opravy k biografiím starších spisovatelů českých a k starší české bibliografii.

Památky archaeologické a místopisné. Redaktor Jan Bohuslav Miltner. V Praze 1885. Nákladem archaeologického Sboru Musea král. Českého. Dílu XIII. sešit 1.:

K. Chytil, Vývoj miniaturního malířství v době králů rodu Lucemburského; T. Bílek, Stav far l. 1650—1652 v krajích Chrudimském, Kralohradeckém, Boleslavském, Slanském a Žateckém, pak v kníž. Friedlandském l. 1630; A. Rybička, Pomůcky k životopisnému slovníku českých malířů; S. Winter, Diarium kněze Bartoloměje Zelenky.

Athenaeum, listy pro literaturu a kritiku vědeckou. Hlavní redaktor prof. T. G. Masaryk; nakladatel J. Otto v Praze 1885.

První číslo třetího ročníku jest pro historiky zvláště zajímavé; zavírá v sobě důkladný článek Kalouskův: O kontroversách Cyrillo- Methodějských, a k němu hned připojena stať J. Polívkova: Naše nejnovější literatura Cyrillo- Methodějská. V části kritické zvláště upozorňujeme na obšírné recense dvou francouzských spisů: Les origines de la France contemporaine od H. Tainea a L'Europe et la Revolution française od Alb. Sorela. Kdyby někdo povolaný uvázal se v český překlad velkolepého díla Taineova, vykonal by tím veliký kus záslužné práce. — Vedle toho v Athenaeum v obšírné hlídce „Z cizích literatur“ lze nalézti nejnovější historickou bibliografii, pokud ovšem buď zvláště je důležitá anebo nám blízká. — Odporučujeme výborný tento časopis co nejvřeleji.

Osvěta, listy pro rozhled ve vědě, umění a politice. Redaktor a vydavatel V. Vlček. 1885. Ročník XV. Sešity 9.—11.:

H. Máchal, Srbská národnost v Dolní Lužici; A. Turek, Sbírky Tyršovy; J. Kalousek, Nové písemnictví: Dějepis a zeměpis; J. Šafránek, Praha a Mnichov; J. J. Toužimský, Rozhledy v dějinách současných; V. J. Lem, Ke statistice vzdělanosti v Rakousku; M. Hattala, O národním smýšlení Královédvorských epiků. Ukázka obrany Rukopisu Královédvorského; J. J. Toužimský, Převrat ve Východní Rumelii.

Slovanský Sborník. Redaktor Edv. Jelínek. Nakladatel J. Otto. Ročník IV. 1885. Číslo 8.—10.:

Ivan Matešan, Poljice a Chrvaté poljičtí; E. Jelínek, Slovanské dojmy z Francie; J. Kouble, Matice chrvatská r. 1884; Fr. Dvorský, Příspěvky k dějinám slovanským; J. Bystroň, Wasserpoláci; Pavlina Felińská, List ze života polské společnosti; Josef Łepkowski, O úředních a rodových titulech v Polsce; J. Kouble, Nové vydání všech spisů Vuka

St. Karadžice; F. Jareš, Vznik a důležitost rozkolu v ruském národě; J. A. Voráček, Luben Karavelov. Jeho činnost literarní i politická.

Slovenské Pohľady. Redaktor Sv. Hurban. V Turč. sv. Martine 1885. Ročník V. Sošit 3. a 4.:

A. Lombardini, Hričov a Súľov v trenčianskej stolici; Pavel Křížko, Stanislav Vilhelmovič, veľkokupec v XV. storočí; F. Sasinek, Pannonská Moesia; týž, Historické zlomky; A. Lombardini, Bystrica v trenčianskej stolici.

* * *

Beiträge zur Geschichte Waldstein's. Von Thomas Bílek, pens. k. k. Gymnasial-Director. Prag 1885. Im Selbstverlage des Verfassers. In Commission von Fr. Řivnáč. 8⁰ str. 362. Cena 4 zl.

První tři kapitoly přítomného spisu (Waldstein und die Smiřický'schen Güter, Waldstein's Güterbesitz, Waldstein's Sturz und Confiscation der ihm und seinen Anhängern gehörigen Güter) jsou z největší části překladem jednotlivých statí z velikého českého spisu téhož autora: Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618. Docela nový jest toliko dodatek obsahující genealogickou tabulku rodu Smiřického a 80 po většině důležitých dokladů listinných.

Účel německého vydání, jak z předmluvy patrno, jest polemický. Gindely v Č. Č. M. 1875 a téhož roku ve příloze k Augsb. Allg. Zeitung 147. a 148. tvrdil, že Valdštein nesprávně se zmocnil statků rodu Smiřického, a že vůbec velkého bohatství na statcích nabyl tím, že súčastnil se jednak podvodného ražení lehké mince, kterouž potom statky koupené platil, a jednak že vůbec nezaplatil zboží zakoupené. Bílek popírá tvrzení tato a rozsáhlými doklady o majetkových poměrech Valdšteinových tvrdí pravý opak všeho toho, co dokazoval Gindely. — Věc však jde ještě dále. Bílek podrobně vypravuje též o konfiskaci majetku Valdšteinova a soudruhů jeho v roce 1634 a při té příležitosti ve sporné otázce viny či neviny Valdšteinovy postavil se také na stanovisko Gindelymu úplně protivné, na stanovisko neviny, kteréž až dosud nejobratněji zastával Hallwich.

Co psáno jest ve přítomném spisu, respective překladě, o majetkových poměrech Albrechta z Valdšteina, proti tomu, zdá se nám, že bude boj dosti těžký, jinak však s jistotou očekávati lze, že Gindely odpoví Bílkovi v dávno chystaném spise svém o Valdšteinovi; a nepochybno, že se můžeme připraviti na polemiku ještě delší, ve které se pak definitivně rozhodne, na které straně správně bylo souzeno.

V tomto smyslu také Bílkův spis, jakožto začátek dalších zajímavých sporů vědeckých o otázky svrchu dotčené, lze všem přátelům Valdšteinské literatury dobře doporučiti.

Wallenstein und seine Verbindungen mit den Schweden. Aktenstücke aus dem Schwedischen Reichsarchiv zu Stockholm. Herausgeg. v. Dr. E. Hildebrand. Frankfurt a. M. 1885. 8⁰.

Wallensteins Verhandlungen mit den Schweden u. Sachsen 1631—1634. Mit Akten und Urkunden aus dem K. Sächs. Hauptstaatsarchiv zu Dresden. Von Dr. Arnold Gaedeke. Frankfurt a. M. 1885. 8⁰.

Dvě důležité publikace spolu souvisící, jedna druhou doplňující, z nichž přátelé Valdštýna, kteří jeho vší viny zbaviti a úplně ospravedlniti usilují,

málo potěšeni budou, jmenovitě Hallwich a Schebek, na kteréž professor Drážďanský Gaedeke nemilosrdně doráží. Již roku 1883 uveřejnil archivář státní ve Stokholmě Dr. Hildebrand v časopise „Historisk tidskrift", s důkladnou rozpravou o publikacích Hallwicha a Schebka, osmnáct důležitých listin z archivu švédského, kterých Dudík neuvádí a které na jisto postavují, že Valdštýn již s králem Gustavem Adolfem vyjednával. Poněvadž ale publikace tato nepovšimnuta zůstávala, vydal Dr. Hildebrand listiny ty a ještě mnohé jiné, které později nalezl, ve spise nahoře dotčeném. Jsou to dopisy vyslanců a jednatelů saských, hraběte Matiáše Thurna, zprávy o poslání Bubnově k Valdštýnovi, listy Arnimovy, Kinského a jiných. Druhá publikace — mnohem rozsáhlejší — přináší co úvod důkladnou rozpravu Gaedekovu o událostech let 1631—1634 a o vyjednáváních Valdštýnových, v níž rozebírá hlavně známou zprávu Rašínovu a krok za krokem dokazuje, že zpráva ta souhlasí skoro veskrze s listinami a jinými doklady archivu Drážďanského, jichž 165 v úplném znění podává. — Z obou spisů jest zřejmo, že otázka o vině či nevině Valdštýnově, přes velmi četné spisy pro i contra, není ještě rozluštěna.

Ungarns Verfall beim Beginn des XVI. Jahrhunderts von Louis Neustadt. Budapest Friedrich Kilian 1885. 8⁰ str. 59.

Způsobem sice stručným, ale velmi drastickým a celkem správným líčí se vnitřní úpadek Uher za Jagajlovců Vladislava a Ludvika. Literatury užito v rozsáhlé míře, částečně též i neodkrytých dosud pramenův archivních. Co při této příležitosti na několika místech povídá se o tehdejším poměru Uher k Čechám, není vždy správno a pravdivo.

Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen. XXIV. Jahrgang. Nebst der Literarischen Beilage. Redigirt v. Dr. L. Schlesinger. Prag 1885. Selbstverlag des Vereines. Nro. 1:

H. Gradl, Zur ältesten Geschichte der Regio Egere; R. Wolkan, Leipa zur Zeit der Reformation; F. Hübler, Beiträge zur Geschichte der deutschen Industrie Nordböhmens 1. Johann und Franz Ritter von Liebig.

Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

SBORNÍK HISTORICKÝ.

Ročník III. — 1885 — Svazek VI.

Žalářování Jiřího Popela z Lobkovic.

Doplňky k životopisu jeho.

Sestavil *Josef Svátek.*

Tragický osud českého velmože pana Jiřího Popela z Lobkovic, od roku 1585 nejvyššího hofmistra království Českého, jest dostatečně znám z pojednání Tomkova,[1]) sepsaného na základě listin c. k. tajného dvorního a státního archivu ve Vídni, jakož i z článku Ferdinanda Menčíka,[2]) k němuž bylo použito taktéž listin téhož archivu. Tomek rozšiřuje se však jen o spiknutí Lobkovicově na sněmu zemském roku 1593, které čelilo k oslabení panovničí moci císařovy v Čechách a mělo snad připravovati půdu též dalším osobním záměrům ctižádostivého a nanejvýš sobeckého muže onoho, načež se dějepisec náš jen stručně dotýká osudů Lobkovicových po čas dlouholetého žalářování jeho; v článku Menčíkovu, kterým jest líčení Tomkovo valně rozhojněno, sdělují se však již bližší zprávy o posledních letech života Lobkovicova, ve vazbě ztrávených, tak že nabýváme jasného obrazu o vině i trestu českého pána, kterému současníci jeho ne neprávem vyčítali, že touží dokona i po koruně královské v Čechách. Již tím se vysvětluje, jakou důležitost měl Jiří Popel z Lobkovic za doby své v zemi české a proč se osudem jeho za pozdějších věků tak četní badatelé zabývali a dosud zabývají. Osobnost tak význačná a dalekosáhlými plány se nesoucí zasluhovala by tudíž zajisté vylíčení co nejobsáhlejšího, anoť by se jím přispělo velice k poznání vnitřních dějin českých za doby Rudolfovy, které jsou z posledních dvou desítiletí XVI. věku dosud tak skrovně probádány; zároveň by měla práce podobná též neobyčejnou zajímavost, neboť potřebujeme v ohledu tomto poukázati jen k významu příkladné obětovnosti dcery Lobkovicovy, proslulé Evy Popelovny, aby se přiznalo, že by životopisná monografie o Lobkovicovi dovedla též po této stránce poutati kruhy nejširší. V archivu c. kr. místodržitelství českého v Praze nalézá

---

[1]) „Spiknutí Jiřího z Lobkovic r. 1593“ od V. V. Tomka v „Časopisu českého museum“ 1853 str. 215.

[2]) „Vina a trest pana Jiřího Popela z Lobkovic.“ Napsal Ferd. Menčík, ve „Květech“ 1882, díl II. str. 558.

se hojnost listin k působení a k osudům pověstného tohoto velmože se vztahujících, na základě jejichž nastíníme tuto některé doplňky k oběma uvedeným statím, jimiž se líčení jejich o žalářování Lobkovicovu na Kladsku a v Lokti rozšiřuje. Při tom pomíjíme všeho, co jest v pracích Tomkově a Menčíkově již uvedeno, a obmezíme se pouze na sdělení toho, co jsme v listinách řečeného archivu nalezli nového ve směru badání svého, vzdávajíce při tom slušný dík vzácné ochotě archiváře pana Köpla, kterou nás při tom podporoval.

Ještě před prohlášením konečného rozsudku v procesu svém, který byl vynesen dne 29. dubna 1594 a zněl v ten smysl, že pan Jiří Popel z Lobkovic „má pro své veliké a těžké provinění u věčném vězení na zámku Ličkově zůstávati", byl vznešený provinilec z dosavadní vazby v domě svém na Hradčanech v noci dne 15. dubna pod silnou stráží převezen na hrad Ličkov, kamž jej obě dcery jeho Eva Eusebie a Marie Anna provázeti směly. Že by však zde byli vrhli Lobkovice do žaláře, „z bývalého psince zřízeného", jak se dosud všude uvádí, nelze nám tak lehko uvěřiti, byť se to i tvrdilo v pozdější Apologii, která v každém ohledu příliš přepíná, ba též četná nepravdivá udání obsahuje, neboť povážíme-li, kterak pohodlná vězení měl Lobkovic na Kladsku i později v Lokti, a jak neobyčejně slušně bylo tam postaráno o výživu i o všeliké potřeby jeho, nemůžeme dáti mnoho na stranné vylíčení „kruté" vazby v Ličkově. Ostatně neztrávil Lobkovic na tomto hradě než devět měsíců, neboť již dne 28. prosince 1594 byl ku zvláštnímu rozkazu císařovu převezen do zámku v Kladsku, jehož bylo již ode dávna používáno za státní vězení české. Tehdáž byl hejtmanem hrabství Kladského pan Melichar z Rechenbergu, jemuž byl nyní pan Jiří Popel z Lobkovic, jakožto státní vězeň, k doživotní vazbě odsouzený, pod dozor odevzdán. Hejtman tento pak ustanovil za strážmistra nad novým vězněm služebníka svého Eliáše Schradera, jenž nastoupil úřad svůj dne 1. března 1595, v kterýž den složil v ruce pána svého přísahu, že „bude Jiřího z Lobkovic pod dobrou stráží držeti, nedá k němu žádných psaní docházeti, aniž k němu někoho pouštěti; dále že opatří věrné a spolehlivé strážníky a sluhy, konečně, že vězňovi jen v čas potřeby dovolí procházeti se po zámku a po městě".

Již z poslední věty této přísahy jest viděti, kterak vazba Lobkovicova v Kladsku nebyla dokonce tak tuhá, jak se dosud za to mělo a jak to apologie líčí, a ještě zřejměji to vysvitá z popisu „žaláře" jeho tamže, jak jej seznáváme z relace hejtmana Rechenberga, do Prahy zaslané. Dle té bylo Lobkovicovi v zámku kladském vykázáno několik komnat, které byly ještě před jeho příjezdem zcela nově zřízeny a do nichž byly též kamna nově vsazeny. Hned vedle komnat těchto měla svůj zvláštní pokoj dcera Lobkovicova Eva, která otce svého provázela z Ličkova též do Kladska, kdežto mladší sestra její byla dána v Praze na vychování do kláštera. V pokoji tomto přebývala Eva s komornou svojí jenom po několik dní, neboť již dne 10. ledna 1595 povolil císař, aby mohly býti dvéře z komnat vězňových do něho vedoucí a ještě před příjezdem Lobkovicovým na Kladsko zazděné, opět otevřeny, a mohl býti též tento pokoj připojen ke komnatám vězňovým; pro Evu a komornou její pak měl býti vyhledán pokoj s komorou v hořejším zámku, „kde by pohodlně žíti a odkud by otce svého volně navštěvovati mohla".

Také kuchař a jeden služebník Lobkovicův měli svou vlastní komoru, kdežto komorník jeho mohl při něm zůstávati; rovněž byl mu povolen i holič a špížník, kterýžto poslední měl ve správě své též sklep s vínem, jenž byl tehdáž pouze k potřebě vězňově vykázán. Aby též o duchovní jeho potřeby bylo postaráno, povoleno jest páterům z jezovitské kolleje v Kladsku, že mohli k němu docházeti, dvakráte týdně mši sv. u něho sloužiti a zpovědí i svátostí oltářní mu dle přání jeho přisluhovati. Mimo výš uvedené služebnictvo mohlo Lobkovice i dceru jeho ještě několik jiných sluhů z Čech do Kladska provázeti a tam jim na zámku ke službě býti, poněvadž ale někteří z nich zase za krátko odešli, bylo hejtmanovi zámeckému z Prahy nařízeno, aby se o jiné postaral. Dále byl témuž dán rozkaz, aby při vězni tomto mimo stráž přede dveřmi pokojů Lobkovicových stojící nekonal jiných opatření bezpečnostních, zejména pak se nemělo užívati žádných zámků u dveří komnat jeho.

Ze všeho tuto řečeného vychází na jevo, že vazba páně Lobkovicova na Kladsku nebyla nikterak „tuhou“ ani „přísnou“, a právem souditi lze z toho, že velmož tento zajisté ani na Ličkově nebyl ve „psinci“ držen, nébrž že i tam byl chován, jak bylo přiměřeno stavu jeho i někdejší jeho vysoké důstojnosti zemské. V tom ohledu zachoval se císař Rudolf II. k velezrádnému provinilci způsobem zajisté šlechetným, neboť všecko ono pohodlí v „žaláři“ jeho bylo mu zjednáno ku přímému rozkazu císaře sama, jenž současně uložil hejtmanu Rechenbergovi, aby podal zprávu o tom, co stojí týdně výživa Lobkovice a dcery jeho i služebnictva; výlohu tuto udal hejtman na 40 kop grošů českých, což jest suma zajisté značná, anať činí ročně 2080 kop grošů, což se rovná nynější ceně sumy 20.800 zlatých. Leč za nedlouho byl i tento výdej na vězně a životní potřeby jeho zvýšen, neboť dne 15. března 1597 zaslala královská komora česká k nařízení císařovu rozkaz královskému hejtmanovi v Chomutově, aby z důchodů panství tohoto, jež bylo s ostatními statky Lobkovicovými pro královskou komoru zabaveno, posílal do Kladska každoročně 3000 tolarů na výživu vězně a lidí jeho, což dle dnešní ceny peněz je 25.000 zl. Byl tedy i v tomto ohledu Jiří Popel z Lobkovic, na jehož stůl každodenně v poledne i večer šestero jídel přicházelo, ve vazbě své držen, jak se na stav jeho slušelo, tak že si věru nemohl na to stěžovati a také si skutečně nikdy nestěžoval, že by s ním bylo ve vazbě jeho přísně nakládáno. Jen k tomu se později bedlivě hledělo, aby nemohl udržovati písemné spojení s někdejšími spojenci svými v Čechách, neboť skoro současně se zmíněným rozkazem hejtmanovi chomutovskému, totiž dne 20. března 1597, bylo hejtmanovi kladskému od císaře kázáno, aby Lobkovicovi odňal všecky listy a spisy a zaslal je do Prahy. Mohl tedy vězeň do té doby psáti též listy z vazby své a takové též od přátel svých přijímati, ač to bylo hned zpočátku zakázáno; dálo se to ale přece a když Lobkovic mlčelivého ústupku tohoto nepochybně zneužil a v Praze se to proneslo, byla mu tato volnost odňata a ponechány mu jen některé knihy, aby se četbou v nich mohl vyrážeti.

Snadno se dá pomysliti, že tento krutý obrat v osudu Lobkovicově, jímž byl s výše své tak hluboko sklácen a poctivosti své zbaven, působil též na tělesní soustavu jeho, a ač byl ve vazbě své dostatečně opatřen všemi potřebami tělesními a též volné pohybování i časté procházky mu byly povoleny, přece ochuravěl na jaře roku 1598 a přes všecku

péči dcery jeho Evy, která dnem nocí dlela u lůžka jeho, obrátila se choroba jeho ve skutečnou nemoc, která se při stáří jeho, ant Lobkovic čítal již přes šedesát let věku svého, snadno mohla státi nebezpečnou životu jeho. Když o tom císař obdržel zprávu od hejtmana Kladského, byl k rozkazu jeho vyslán známý Pražský lékař dr. Severin Schatto ze Schattenthalu do Kladska, aby nemocného vězně léčil. Lékař tento prodlel plných osm neděl u nemocného a léčením i ošetřováním svým vrátil mu opět zdraví předešlé, začež mu císař po navratu jeho do Prahy povolil dne 9. června 1598 zvláštní odměnu sto tolarů za namáhání jeho, což opět lze pokládati za důkaz toho, že Rudolf II. nebyl Lobkovicovi „zapřísáhlým a nelidským“ nepřítelem, když takto šetrně též o jeho zdraví pečoval. V dalších letech onemocněl pan Jiří na Kladsku ještě několikrát, ale vždy se opět uzdravil, zvláště když nový hejtman Kladský Jindřich svobodný pán Logau z Olberstorfu vymohl u císaře další polehčení ve vazbě.

Za to však zůstávaly bez výsledku veškeré písemné prosby Lobkovicovy, kterých byl v prvních sedmi letech své vazby několikero císaři do Prahy zaslal, žádaje v nich za propuštění na svobodu a za navrácení statků svých i poctivosti své. V této věci zůstával Rudolf II. nesklonným, neboť nikdy nezapomenul na osudný onen dopis kardinála Aldobrandiniho, jejž byl tento hodnosta církevní, který byl za svého pobytu v Praze roku 1588 od pana Jiřího Popela z Lobkovic přímo královsky hostěn, zaslal králi polskému a v němž bylo praveno, kterak prý „zejména pan Lobkovic jest hoden, pro katolickou horlivost svoji a oddanost Římu ihned dosednouti na kterýkoli trůn královský“. O listu tomto podal císaři zprávu bratr jeho arcikníže Maxmilian, když po nezdařené výpravě své pro dosažení koruny polské roku 1589 do Prahy přibyl, a od té doby zahořel Rudolf II. hněvem proti Jiřímu Lobkovicovi v té míře, že psaní ono lze pokládati za první příčinu k pozdějšímu pádu velmože toho. Bylť Rudolf II. při vší své netečnosti ke věcem vládním a státním přece neskonale žárliv na panovnickou důstojnost svou, jak to nejzřejměji dokazuje i jednání jeho proti bratru jeho arciknížeti Matyášovi v příčině následnictví na trůn, tak že snadno pochopíme tu tajnou dosud příčinu toho, proč Jiří Popel z Lobkovic musil zůstati vězněm doživotním, aby se snad nepokusil, poznovu prováděti nebezpečné ony plány, které i v samém Římě vedly k náhledu, že by muž tento, straně jezovitské bezvýminečně oddaný, byl ráznějším panovníkem v Čechách než vlažný ve věcech víry Rudolf II.

Tím se vysvětluje také, proč i všecky prosby Evy z Lobkovic, jiż byl otec její za tím účelem roku 1603 vyslal z Kladska do Prahy, zůstaly bez nejmenšího úspěchu, ač se též arcikníže Matyáš u císařského bratra svého zvláštním listem přimlouval, aby „slečnu Evu Eusebii Marii z Lobkovic milostivě vyslyšel a nárokům jejím vyhověl, neboť prý se za ni u něho mnoho sborů a stavovských osob častěji přimlouvalo, a proto že žádá J. M. C., aby jí právo zjednal a co jest jejího jí dal“. Podobně marné byly přímluvy jiných vznešených osob, mezi nimiž se nalézal též pán z Rozdražova, který byl mezitím mladší dceru Lobkovicovu Marii Annu za choť pojal: císař se nedal pohnouti k tomu, aby Lobkovicovi milost udělil, ano hněv jeho proti němu dostoupil nejvyššího stupně, když dostal zprávu, že Eva z Lobkovic chystá se vydati Apologii, kterou

mělo býti otci jejímu zjednáno zakročení cizích panovníků u císaře. Spis tento, jenž se na základě formy a obsahu svého přičítá Evě samé, ač jen tolik jest jisto, že k němu poskytla materiálu, byl ovšem tak příkrý a dotýkal se i majestátu císařova tak bezohledně, že způsobil u dvora, když jej Eva dala ve květnu 1605 císaři podati, poplach nesmírný, tak že Rudolf kázal Evu ihned přivezti z Kladska do Prahy. Stalo se tak rozkazem ode dne 12. května 1605, v němž bylo zároveň nařízeno, aby císařský dvorní úředník Leopold Chrt a jeho manželka šlechtičnu přivezli do Prahy. Zde byla Eva po nějaký čas držena v jednom z panských domů na Starém městě, načež po několikerém výslechu jejím císař rozkázal, aby „dána byla do arrestu v klášteře sv. Jiří na Hradčanech, poněvadž se proti J. M. C. provinila“. V Praze i v Kladsku pak nastalo proti jezovitům, na něž padlo podezření, že měli účastenství v sepsání Apologie, rozsáhlé vyšetřování, jak o tom Ferd. Menčík ve zmíněném článku svém šíře vypravuje. My pak k tomu dodáváme ještě to, že v Kladsku byli dne 5. srpna 1605 jati dva služebníci Lobkovicovi, jménem Matěj Pantaleon Serarius a Martin Anastas Tschamlerus, chovanci to jezovitské kolleje v Kladsku, z nichž tento byl dne 1. dubna a onen dne 6. června 1605 do služby u uvězněného velmože za tím účelem vstoupili, aby udržovali tajné písemné spojení jeho s pátery Tovaryšstva Ježíšova v Kladsku i v Praze.

Aby se tajné pikle tyto nemohly více opakovati, dal císař na začátku roku 1606 rozkaz, aby byl Jiří Popel z Lobkovic převezen z Kladska do státního vězení na zámku v Lokti v Čechách, což bylo také bez prodlení vykonáno. Pod stráží dvaceti čtyř žoldnéřů byl nešťastný pán český po jedenáctileté vazbě v Kladsku za tuhé tehdejší zimy dopraven do Lokte, kdež zaveden proti němu nový proces, v němž byl obviněn z velezrády a z uražení majestátu císařova, poněvadž císaři v Apologii své nespravedlivost vytýkal. Ale i v Lokti nemohl si stěžovati na přísnost vazby, neboť byl mu tam v zámku vykázán úpravný pokoj a dvě komory pro služebnictvo jeho, na výživu jeho pak povoleno týdně 24 kop grošů českých. Když žádal kněze, aby mohl každého pondělka přijati svátost oltářní, povoleno bylo děkanovi Loketskému, aby u něho jednou neb dvakrát v týdnu mši sv. sloužil. Tolikéž měl při sobě tělesního lékaře Tomáše Moysesa, jehož pomoci při rostoucí neduživosti své ovšem často potřeboval. Ke službě kol osoby jeho byli mu dáni dva sluhové a povolen mu i kuchař, který mu měl v poledne i večer podávati opět po šesteru jídlech, tak že též v Lokti jako v Kladsku „žalářování“ jeho velmi mírné bylo. Dozor nad ním měl strážmistr, ustanovený od purkmistra Loketského, jenž musil složiti tutéž přísahu, jakou byl učinil v Kladsku vrchní strážmistr, když tam Jiří z Lobkovic roku 1595 přivezen. Výlohy s výživou jeho spojené musili však prozatím hraditi Loketští ze svých důchodů obecních a při známém tehdejším nedostatku v kasách císařských není divu, že se musili u královské komory několikrát ucházeti o náhradu výdejů, které jim vzcházely vězněním pana Lobkovice. Tak žádali dne 15. října 1606 královské kommissaře o instrukci, jak se mají vzhledem k panu Lobkovicovi chovati, jakož i aby jim výlohy jejich konečně byly nahraženy, neboť prý „již po několik měsíců ničeho nedostali“. Dne 16. srpna 1607 povolila česká komorní účtárna Loketským na jejich patero účtů za dobu od 1. ledna do konce

května roku 1607 a za cesty do Prahy a do Litoměřic konané celkem 99 kop 12 grošů českých, později pak jim byly povoleny též ostatní výlohy spojené s vydržováním Jiřího z Lobkovic v obnosu 822 kop 9 grošů 5 haléřů, s jichž skutečným vyplacením ale král. komora dlouho ještě otálela.

V průběhu druhého processu svého, při němž byli vyslýcháni též dva jezovité Kladští, do Prahy předvolaní, jakož i někteří členové jezovitské kolleje Pražské pro své tajné spojení s vězněm, zavedeno v Lokti několikero výslechů s Lobkovicem, k vůli čemuž tam vyšetřující královští kommissaři zvláště byli vysláni. Leč výsledku processu toho se Lobkovic více nedočkal. Vědomí, že se mu již nelze nadíti vyprostění z vazby, hlavně pak ta okolnost, že byla dcera jeho Eva od něho odloučena, neboť zůstávala tatáž ještě v klášteře sv. Jiří na Hradčanech internována, sklátily ducha jeho již v první rok vazby jeho v Lokti tak velice, že tím byla též tělesní jeho síla zlomena a on na začátku května 1607 ulehnouti musil, aby s lůžka více nepovstal. Dne 28. května byl raněn mrtvicí, která jej uvrhla v bezvědomí, z něhož už více neprocitl a ještě téhož dne vypustil těžce zkoušeného ducha svého.

Jakkoli lékař jeho Moyses vydal písemné svědectví, že Lobkovic zemřel na ochrnutí plic následkem mrtvice, jakkoli dcera jeho Eva několikrát v pozdějších listech svých uvádí, „že Pán Bůh ráčil otce mého nejmilejšího prostředkem smrti z tohoto světa povolati“, a jakkoli se ve všech současných listinách soukromých mluví o Lobkovicovi jako o „zvěčnělém“ a „v Pánu zesnulém“ a pozdější vydání Apologie výslovně dí, že trest smrti byl nad ním sice vyřčen, ale pro nemoc jeho na něm nevykonán, což vše jsou dostatečné důkazy toho, že nebyl popraven, nébrž že zemřel smrtí přirozenou: přece vznikla za nedlouho pověst, že prý byl na Lokti ve vězení svém sťat.[3]) Pověst tuto zaznamenal i Pavel Skála ze Zhoře a po něm ji opakoval i Balbín, který se při tom i na nějaké zápisky Loketské odvolává. Přes to však jest pověst tato zcela licha, právě jako nepodstatna byla zpráva Bavorského jednatele v Praze Bodenia, jenž už dne 4. listopadu roku 1606 sděloval z Prahy bavorskému vévodovi Maxmilianovi, že „právě byl Jiří z Lobkovic v Lokti popraven“;[4]) byl to pouhý klep Pražský, jakých se ve zprávách starších i pozdějších diplomatů tak mnoho nalézá, že i relace vyslanců a jednatelů diplomatických, jimž se připisuje často tak veliká důležitost i věrohodnost, mohou jen s opatrností za doklady historické brány býti. Vždyť nebyl toho času druhý process Lobkovicův ani ještě ukončen, tudíž nemohl také ještě žádný rozsudek nad ním býti vynesen. Podobně není opodstatněna domněnka Menčíkova, že snad, „aby přece byla vina Lobkovicova potrestána, byla mu po smrti oddělena hlava od trupu“.

[3]) Ba v panegyrickém článku o Evě z Lobkovic a o její Apologii, jenž byl uveřejněn ve „Světozoru“ (1867 str. 251), dí nejmenovaný spisovatel dokona, že „Lobkovic sťat jest v žaláři, násilně přepaden od vypravených vrahův, jimž on pokud mohl se bráně, konečně podlehl“. A k tomu dokládá spisovatel, že „pravda toho dolíčena jest odkrytím nepopíratelných zpráv svědkův očitých“, aniž by ale uváděl jediného ze svědkův těchto.

[4]) Viz Gindelyho spis „Rudolf II.“ (I. 177), v němž se dokládá, že „tato zpráva mnichovského archivu jest jediná, která nás uvědomuje o smrti Lobkovicově, dosud v temno zahalené“. A přece byl Lobkovic té doby ještě přes půl léta na živu.

Erben naopak správně uvádí, že Lobkovic ve vazbě na zámku Loketském „zemřel“ a udává i přesně den úmrtí jeho.

Mrtvé tělo Lobkovicovo pochováno bylo v městském farním chrámu Páně v Lokti, leč na místě tajném, což se stalo nejspíše ku přímému rozkazu císařovu, aby takovýmto způsobem všeliká památka na zpronevěřilého velmože byla se světa vyhlazena, neboť Rudolf II. tušil dobře, že se především jezovité budou dříve nebo později zasazovati o to, aby památku štědrého příznivce svého a zakladatele jejich kolleje v Chomutově opět očistili a aspoň jeho tělesním pozůstatkům čest slavného pohřbu prokázali. Tušení toto se také po půl století v plném obsahu vyplnilo, jak o tom doleji ještě sdělíme.

Skoro po celý rok po smrti otce svého byla Eva z Lobkovic držena ještě v uzavření svém ve klášteře svatojirském na Hradčanech, neboť teprva dne 10. května 1608 zaslal císař Rudolf tehdejší abatyši kláštera toho rozkaz, aby „Evu z Lobkovic, která v klášteře tom v jistých pokojích v arrestu zůstává, z hodných příčin i také z nařízení Našeho císařského propustila“. To se také stalo, leč ani teď nebyla nešťastná šlechtična navrácena plné svobodě, neboť v témže rozkazu císařském bylo dále ustanoveno, aby „Eva z Lobkovic u paní Polyxeny Lobkovské z Pernštejna na tvrzi Sloupnici u Litomyšle zůstávala“. (Paní Polyxena z Pernštejna, ovdovělá čtvrtá manželka Viléma z Rožmberka, byla od roku 1603 opět provdána za nejvyššího kancléře českého Zdeňka Vojtěcha z Lobkovic a tudíž s Evou spřízněna.) Trvala tedy internace její dále, jen že se ničeho více o tom nepřipomíná, jak dlouho tento nucený pobyt Evin na Sloupnici trval. Za to se nalézá v archivu místodržitelském z následujících tří let celá řada suplik trpitelky této, kterými císaře a stavy zemské žádala o navrácení zabavených statků otcovských a mateřských, pozůstalých po nich peněz hotových a klenotův; všecky žádosti tyto zůstaly však bez výsledku, neboť ještě dne 18. května 1611 podala císaři novou „poníženou prosbu“, aby jí statky po otci a po matce pozůstalé byly navráceny, neboť prý „má několik dítek a nalézá se v nouzi veliké“. Bylať se mezitím Eva provdala za bratrovce svého Jana Mikuláše z Lobkovic, syna otcova bratra Ladislava Popela z Lobkovic, po němž roku 1614 ovdověla, zůstavši v držení jeho panství Ledečského.

Tento Ladislav Popel z Lobkovic byl, jak známo, taktéž zapleten ve spiknutí bratra svého Jiřího na sněmu roku 1593, prchl ale ještě v čas do Braniborska, načež se zdržoval v Polsku a konečně v Uhrách u arcknížete Matyáše, který mu jako protivníku císařovu ochotně ochrany poskytl. Na přímluvu Matyášovu povolil Rudolf II. r. 1608, že se mohl Ladislav opět do vlasti vrátiti a sice stalo se tak listem císařským, daným dne 10. května r. 1608, jímž byl Ladislav z Lobkovic obeslán na hrad Pražský, kde mu měla příčina tohoto obeslání býti sdělena. Ač bylo v listě uvedeno, že „jest mu J. M. C. milostivě nakloněn“, přece mu nebyla plná milost dána, nýbrž musil se z nařízení císařova odebrati na zámek do Slavkova, kde byl rovněž internován, jako Eva z Lobkovic na Sloupnici. Dne 11. dubna 1609 bylo mu od císaře povoleno, že se mohl odtamtud odebrati na Ledeč ke sňatku své dcery s hrabětem Filipem Salmem, zemřel ale za krátko na to, aniž by byl od císaře zabavené statky své nazpět obdržel, ač se byl několikerými žádostmi o to

ucházel. Také syn jeho Jan Mikuláš podal dne 18. května 1611 císaři podobnou žádost, aniž by ale i on byl vyslyšení došel. Veškeré ohromné jmění obou bratří Popelův z Lobkovic zůstalo zabaveno pro královskou komoru a některé statky jejich byly již jiným pánům českým od královské komory prodány neb zastaveny.

Památka Jiřího Popela z Lobkovic, jehož osud byl po dvě desítiletí v Čechách i v cizině obecnou pozornost k sobě obracel, zanikla pak dokona ve veřejnosti v následujících na to rozrušených dobách války třicetileté, jenom jezovité chovali ji i dále ve vděčné upomínce, a když se později moc řádu jejich v Čechách takřka neobmezenou stala, odhodlali se k tomu, že ji též u veřejnosti opět čestně obnoví a to přenesením pozůstatků jeho z kostela v Lokti do chrámu při kolleji jezovitské v Chomutově. Prostřednictvím P. Filipa Müllera, zpovědníka císaře Leopolda I., získali si r. 1665 povolení, aby směli mrtvolu Lobkovicovu vykopati a ji z Lokte do Chomutova přenesti. Rektor kolleje Chomutovské P. Jiří Helmreich přikročil bez meškání k tomu, aby vykonal dávné přání řádu svého, leč když ve městském kostele v Lokti po hrobu Lobkovicovu pátrali, nevěděl nikdo o něm, neboť, jak už řečeno, bylo tělo velmožovo po smrti jeho pochováno tajně v místě nikomu již povědomém a takž bylo kopáno nazdařbůh na několika místech v kostele a též před prahem kostela, leč těla Lobkovicova nikde nenalezeno a jezovité se musili z Lokte s nepořízenou do Chomutova vrátiti.

Ještě v pozdějších časích snažili se Jezovité Chomutovští vypátrati stopu po hrobce Lobkovicově, jak to vychází na jevo ze zprávy, kterou dal dne 10. března 1695 farář v dědině Kirchenberku u Falknova František Antonín Wagner jednomu z hrabat Lobkoviců, sděluje témuž následovně: „Když jsem asi před půl rokem meškal návštěvou v kolleji Chomutovské, pravil ke mně rektor P. Fridrich Adam Kraus, kterak by si toho vážil, kdyby bylo možno nalézti tělo Jiřího z Lobkovic, o jehož vykopání prý se předchůdcové jeho už několikrát pokoušeli, leč vždy marně; že by je z chrámu v Lokti dal slavně přenesti do kolleje Chomutovské, kde je pro pána toho již hrobka zřízena, a učinil prý by to tím spíše, jelikož císař dal k tomu už dávno své svolení.“ Wagner prý slíbil rektorovi, že bude slíditi po vypátrání tajemství tohoto, a také prý se horlivě o to zasazoval, ale bez kýženého výsledku, jak o tom též rektoru P. Krausovi další zprávu podal.

A takž odpočívá tělo Jiřího Popela z Lobkovic dodnes v neznámém místě městského chrámu v Lokti, jezovitům se nepodařilo památku jeho očistiti, a historické badání našich dob vyneslo na jevo těžkou vinu jeho, která byla jen dle zásluhy a po právu ztrestána a byla by se na každém jiném zajisté potupnou smrtí z ruky katovy stíhala, kdežto Lobkovic za ni stížen byl jen doživotním vězením, které dle vylíčení našeho dokonce nebylo vazbou krutou neb přísnou, jak se dosud za to mělo. Další nestranné uvážení všech poměrů zjistí pak také pravou míru oddanosti a obětovnosti Evy z Lobkovic, jíž sice všecka úcta náleží, ale dle soudu našeho nestačí vlastnosti tyto přece k tomu, aby šlechtična tato mohla býti právem pokládána za druhou Antigonu, kterýmžto jménem ji velebí jednostranní zbožňovatelé její.

O osudech zboží patřícího zboru Bratrskému v Litomyšli.

Napsal prof. *Josef Šimek.*

Již od prvních časů trvání Jednoty bratrské byli někteří členové této náboženské společnosti v Litomyšli. Jmenovitě sice teprv l. 1475 Jana a Prokopa Klenovského zde usedlé známe, avšak nedá se pochybovati, že i před tímto rokem tu Bratří byli. Ku konci věku XV. hledělo se k Litomyšli jako ku nejčelnějšímu středisku: odtud roku 1491 vyslán jest bratr M. Kabátník, měšťan Litomyšlský, do Palestiny. I viděli starší bratří, že jest nutno, aby ve městě, v němž valná část obyvatelstva se k nim přidala, v němž i vrchnosť stejného vyznání byla, vlastní dům pro zbor si pořídili. Tu vystoupila štědrá dárkyně paní Anna z Šárova, snad od pánů Kostků k tomu pohnuta [1]) byvši, a darovala bratřím dům svůj za zbor.

Dům tento dostala totiž řečená paní listem vydaným na sv. Michala roku 1501 [2]) od p. Bohuše Kostky „i s tím příslušenstvím, kteréž k tomu domku přileželo a přileží ode zdi městské až po valy, tak, aby toho domku užívala a všech šosův, hlásek, robot, kterěžbykoliv na ni z toho domku dědicům neb budoucím potomkům našim činiti měla podle města, prázdna a svobodna ode všeho byla, a také ještě k tomu přivolujem, aby na valech přiležících mohla trávy užívati a jí žíti neb séci... také ten domek i s tím místem i s těmi právy svobodnými bude moci prodati, dům poručiti, směniti, neb s ním, jak by se jí zdálo, učiniti jako s svým vlastním.“

A vskutku učinila paní z Šárova jako se svým vlastním, praviť v „dobré vůli“ [3]) takto: „dala jsem a dávám s své dobré a svobodné vůle bratřím starším v původu jednoty bratrské a zvlášť tomu a těm potomním, kdož by řádně ustanoven byl od týchž bratří k správě zboru litomyšlského jak bratru Vavřinci Krásonickému, aby toho domku i s tím vším místem (kteréž jest při něm mezi zdí městskou a parkány neb ohradou na valech hradských) požívali k své potřebě a učinili s ním, jako s svým vlastním“. To se stalo na sv. Ondřeje léta 1502 u přítomnosti rad městských, bratra Vavřince, jenž přišel s některými sousedy a přátely svými, pak ve přítomnosti urozeného pána Borše z Ryzmberka a z Oseku a vladyk p. Bohuslava z Běškovic hejtmana na Litomyšli a Vanka z Bubna a na Libchavě, kteří paní z Šárova zastupovali. Nyní měli Bratří svůj zbor; k němu přidala panna Marta z Boskovic část své zahrady s budovou zvlášť vystavěnou, kteráž byla snad „domem bratrským“. [4])

Všeobecný tento majetek bratrský vzrůstal pořád víc a více, buď dary neb odkazy kšaftujících osob, z nichž bohužel jen některé uvésti můžeme, poněvadž kniha kšaftů [5]) teprv rokem 1542 počíná. Tak čteme (f. 87.), že odporučil l. 1543 Mikuláš z Lanškrouna „starý komorník na Litomyšli“ 100 kop gr. č. „na opatření bratří při zboru litomyšlském, kteříž v slovu

[1]) Panně Martě z Boskovic také dali pp. z Postupic dům se zahradou a ona odstoupila část téže Bratřím.
[2]) Kn. pam. městská fol. 61.
[3]) Tamtéž 61., 62.
[4]) Blíže o tom jinde pojednáme.
[5]) Nalézá se v listovně u c. k. okresního soudu.

božím pracují, aby J. Mt. pán můj (p. Bohuš Kostka) za těch sto kop gr. č. jim, kteří nyní na domě jsou, neb potom budou, nějaký důchod opatřiti ráčil, pokudž by se J. Mti za dobré a slušné vidělo" a dále poroučí Bratřím do zboru „s lože šatův, totiž 2 peřiny, 2 polštáře, 2 podušky a 2 prostěradla". Téhož l. odporučila Marta mlynářka (f. 95.) ročně dvě kopy míš. gr. a ustanovila, aby hrnec měděný zůstal ve špitále bratrském. L. 1544 odporučila Kateřina Linhartka (f. 107.) „na chudé bratrské" šest kop grošů. L. 1547 odkázala Bonuše impressorka chudým bratrským 20 kop gr., Beneš Tkadlec 100 kop gr. a Jan Skákalík 5 kop gr. (f. 80., 123., 125.).

Rokem 1547 končí podobné odkazy, neboť bylo Bratřím po známé bitvě mühlberské opustiti Litomyšl na rozkaz královský; smutný osud stihl i zboží bratrské, jež zatím bylo vzrostlo na „zbor a stavení jemu příležitá, 4 pruty rolí na českém předměstí, louku na Desnici, zahradu na Kacimberku" [6]) a některé roční dary v penězích, asi jako shora uvedený odkaz Marty mlynářky.

Dříve než pan Kostka Litomyšlské panství králi postoupil — to se stalo třetí den po sv. Bartoloměji a sv. Bartoloměje bylo ve středu (24. srpna) — byli by rádi prodali bratří zboží své manželce pana Bohuše Kostky, paní Libuši z Lomnice, se vším, což k němu měli, aby je zachránili. A vskutku ten pátek [7]) po sv. Bartoloměji „když měla Litomyšl postoupena býti králi, zápis pořádný na rathouze v knihy městské stal se toho prodaje". Jednalo se tu o dům „nově vystavěný se vším stavením k němu příležitým, se 4 pruty na č. předměstí, s loukou na Desnici, se zahradou na Kacimberku i se vším, cožkoli v městě Litomyšli bratří starší správcové drželi a užívali", což vše za 1500 kop grošů koupila paní Libuše z Lomnice slibujíc, že zavdá na sv. Havla nejprve příštího 200 kop gr. a počnouc od sv. Jiří, že platiti bude po 100 kopách každého roku až do zaplacení celé summy. Při smlouvě trhové byli urozené vladyky pan Martin Kanka z Boskovic, pan Mikuláš Rankovský ze Zásmuk a na Vrankovicích, pan Zdeněk Lukavecký z Lukavce, pan Laček Lhotský ze Ptení a Anyadu a starší města; z Bratří přítomen byl Jakub Bílek a ten „odevzdal paní Libuši dům ten na časy budoucí". [8])

Však již budoucího roku (1548) v úterý před květnou nedělí povolána jest paní Libuše královským hejtmanem Litomyšlským z Brandýsa, kamž se byl zatím p. Bohuše s rodinou odebral, do Litomyšle, aby dům do čtvrtka králi postoupila; i jela hned a vše co v domě bratrském bylo, kvapně dala vystěhovati a po sousedech roznésti. [9])

Konečně dopršela lhůta i Bratřím a oni vystěhovali se z města, v němž tak dlouho se učení svému byli oddávali; odjeli na sedmdesáti vozích větších a menších na den sv. Víta (15. června) roku 1548 [10]) a opustili Čechy.

Bratří odejeli tedy z Litomyšle; byli to však jen přísní vyznavači, kteří raději opouštěli rodnou půdu, než by byli přistoupili ku vyznavačům podjednou neb podobojí; někteří méně přísní podlehli domluvám Schönaicha a prosbám svých manželek, zůstali a přidali se k jedné z jmenovaných stran. [11])

---

[6]) Kn. pamětní f. 70.
[7]) Život Jana Augusty (českobr. bibl. č. 3.) str. 18., 19., 23.
[8]) Kn. pamětní 70.
[9]) Život Augusty 23.
[10]) Tamtéž 41.
[11]) Tamtéž 24., 25.

Později opět bratří do Litomyšle zavítali,[12]) však střediskem bratrským nestala se Litomyšl nikdy více, předešlať ji v tom místa jiná, především moravská.

Vytkli jsme si za úkol o osudech majetku bratrského po r. 1547, jak dalece známo a zajímavo jest, pojednati. Co ku zboží bratrskému patřilo, shora jsme již uvedli. Vše to dáno léta 1547, kdy panství Litomyšlské králi připadlo, ku panství Litomyšlskému a dokud spravovali panství to hejtmani královští, dohlíželi zároveň na majetek kdysi bratrský. Teprve páni z Pernštejna rozprodali část po části (ač o některých nedočtli jsme se ničeho) soukromníkům. Počneme se zahradou bratrskou, jež byla za hradem a ležela vedle zahrady a stavení Jeremiáše z Dobrušky, kantora školy Litomyšlské. Řečený Jeremiáš napsal, chtěje zahradu bratrskou ku své připojiti, uctivou supplikaci do Prahy paní Polyxeně z Lobkovic, paní na Litomyšli, že by zahradu rád koupil. Tu dovolila Polyxena zahradu prohlédnouti a kommisse sestavená z hodnověrných osob a starších zahajských, záhradských a lánských, učinila nález, že zahrada ta, „poněvadž nemnoho z ní užitku se nachází", za 70 kop gr. stojí. Tak splácel Jeremiáš od roku 1610 ročně dvě kopy gr. a byl majetníkem zahrady.[13]) L. 1632 přepustil Jeremiáš „předešlý kantor litomyšlský v nemoci postavený zahradu, jež slove bratrskou", zeti svému Řehoři Stehlíkovi za 70 kop míš.[14]) Další prodej této zahrady jsme nesledovali.

Ze znění jiného listu knihy zápisní prostřední (u okr. Litom. soudu) dovídáme se však, že měli bratří vedle řečené zahrady ještě jinou v části za hradem. Ohlásilť l. 1613 Jan Kacimberský, těžkou nemocí byv postižen, rychtáři, že přepustil zahradu, „jež slove bratrskou" a leží vedle zahrady Pavla Housenky strany jedné a Daniele Pernikáře strany druhé (kdežto předešlá zahrada „vedle zahrady Jeremiáše kantora s jedné a stezky jdouc na Kacimberk druhé" byla), a jež mu od vrchnosti propůjčena byla za roli u Ovčína, za 150 kop míš. (cenou liší se tato od předešlé tolikéž). Zahradu tuto připojil si Jan Kacimberský jako kantor ku své vlastní, tak že měl u chalupy dvě zahrady. Proto si vymiňuje, kdyby na živu ostal „k užívání na zahradě bratrské 5 záhonů a v chalupě byt až do smrti; po jeho smrti aby těch 5 záhonů manželka jeho užívala."[15])

Proč při prodeji zboží bratrského se jen o jedné zahradě mluví, kdežto patrně dvě byly, neumíme udati. V knihách zápisných mluví se často o pohřební zahradě Bratří,[16]) zdali snad tato Janem Kacimberským vyměněná pohřební zahradou byla, již Bratří jako hřbitov prodati nechtěli a nemohli, nemůžeme zjistiti.

Louku bratrskou na Desné koupili r. 1552 Jan Holubík a Pavel Hlouška z Morašic za 365 kop gr. míš. ve srozumění vrchního hejtmana zámku a Litomyšlských konšelů. Tyto peníze dal po roce 1557 pan Václav Haugvic z Biskupic, pán na Litomyšli na stavbu shořelého děkanského chrámu.

---

[12]) L. 1599 Dorota Strejčkova odkazuje peníze za 25 sudů piva, jež jí dlužen byl Jan Zelinka „hospodářům domu bratrského městečka Brandýsa nad Worlyczy..."

[13]) Kniha zápisní prostř. 313. Poloha zahrady té se dosud udává.

[14]) Tamtéž 420.

[15]) Kniha zápisní prostř. 429.

[16]) V knize zápisní prostřední jest r. 1574, 1593, 1603, a 1611 (fol. q. 42., 270., 315.) řeč o zahradě „někdy bratrské", r. 1566, 1569, 1571 (fol. 45., 89.) řeč o „pohřební zahradě bratrské"; meze zahrad jsou rozdílné, jak dalece souditi můžeme.

Dvě role bratrské na českém předměstí, roku 1547 uvedené koupil leta 1572 ve čtvrtek po sv. Vavřinci p. Jan Izajáš Karský z Bars se stodolou i sklepem, kterýž na jedné roli byl, od p. Vratislava z Pernštejna a na Tovačově, nejv. kancléře král. č. za půl třetího sta kop grošů č. Však již téhož roku ve středu po sv. Martině prodal jednu roli, k níž sklep a stodola patřila Adamovi Venzlovu za 370 kop gr. míš. [17])

Zbor bratrský a stavení k němu příležitá propadla také králi a přidělena ku panství Litomyšlskému. Zbor, jenž byl hned u brány hradské v dol. městě nyn. č. 11., nebyl prodán, aspoň není o tom zpráv; teprve v druhé polovici XVII. stol., kdy část města pod hradem poustkou ležela, [18]) byvši vypálena za krutých dob války třicetileté, dostal Matěj Kubík l. 1673 místo pusté, 30⁰ dlouhé a 4⁰ široké, kde zbor stával, vedle Jana Rožíka, [19]) „kdež sobě podle své možnosti grunt vystavěti má, za summu dle bedlivého uvážení a prošacování za 50 kop bez závdavku ... kontribuce všeliké též od tří let pořád zběhlých se mu pasírují.“

Stopujeme-li dále dějiny místa, k němuž Bratří zdaleka a s pietou přicházeli, shledáváme, že r. 1703 dědicové po M. Kubíkovi prodali dům ten Janu Lukaveckému, soukeníku, za 250 kop grošů. [20]) Dcera pak J. Lukaveckého dostala dům „u uličky v zahrádce nyní (roku 1753) p. Jana Kunsta jdoucí z dobrolíbezné vůle“ otce svého za 200 fl. r.; [21]) ona odstoupila však již l. 1759 místo to svému muži Fr. Freislíkovi za 150 fl. a tento r. 1774 švakru svému Gratianu Hinkovi výběrčímu kontribuce za 150 fl. a to proto tak lacino, poněvadž to jest již „ein baufälliges Gebäude“, v němž on sám již dlouho bydlil a opravy obstarával. G. Hink daroval dům svůj synu Janovi r. 1789 za 500 fl., ale vymínil si pro sebe pálení kořalky a hořejší pokojíky k obývání. [22]) Jan Hink r. 1812 prodal bývalý zbor „i s nádobami k pálení kořalky a s předpisným nářadím k hašení ohně“ [23]) za 3000 fl. [24]) L. 1820 koupil dům ten Kašpar Vacek za 5500 fl. opět s nástroji k hašení ohně, totiž „s řebříkem na střechu, kadečkou na půdě na vodu, ručním hákem a velkou svítilnou“. [25])

Cena domu toho, kterýž byl nejspíše po velkém ohni l. 1814 znovu vystavěn, stoupla velice, avšak koupě ta vyplatila se. Našelť tento majitel —

[17]) Kniha zápisní prostř. 123., 125. Na tomto místě vyslovujeme svoji domněnku, že role tato ležela asi tam, kde nyní všeobecně se „zbor“ říká. Dr. Čermák myslí ve svém díle rukopisném o okresu Litom., že to byla škola bratrská, tato domněnka však nikde není ani nejmenší zprávou stvrzena. Spíše odporučuje se shora uvedená domněnka; časem u stodoly a sklepa vystaven byl nejspíše dvůr, který všeobecně „vojkovský“ se nazýval a když ten dvůr r. 1623 děkanu Hájkovi prodáván jest, stalo se to „i se sklepem ode dávna k němu příslušným“. Role ležela na českém předměstí a dvůr také. Je-li tomu tak, pak vystaven byl dům či dvůr u sklepa a role v dobách 1547—1594 a byl by asi původcem domu Arnošt Stach z Bubna, majitel toho gruntu před r. 1594.

[18]) L. 1632 vyjednávala Frebonije z Pernštejna a na Litomyšli s Šeb. Podhorským o štěpnici Lydě Sferově náležející, „kteráž leží pod kořenou zámkovou zahradou vedle Izáka žida domu strany jedné a místem pustým, kteréž ode dávna zbor sluje strany druhé...“ kniha zápisní prostř. 265.

[19]) Kniha st. reg. 230.

[20]) Kniha reg. nová 337.

[21]) Kniha zápisní červená 370., 381.

[22]) Lib. contr. B. 169.

[23]) Nářadí bylo v každém domě po ohni 1775.

[24]) Lib. contr. B. 259.

[25]) Lib. contr. C. 64.

jak všeobecně v Litomyšli dosud se vypravuje a ještě pamatuje — za domem na místech nynější kolny velký poklad, kterého druhu nevíme; to však se povídá, že v putnách věci a peníze z drahocenného kovu se odnášely. V sousedství brzo nato nalezl kupec Paul v zahradě, jež také ku zboru patřila, neobyčejné množství peněz. Kdo peníze tam zakopal, nelze sice vysvětliti, avšak nález tento upomíná nás na některé věty v životopisu Augustově obsažené. Na straně 30. čteme na př. že Šejnoh se tázal (mezi jiným) Augusty v lese dříve než ho zajal: „Mám o tobě zprávu, že máš znamenité peníze. Kamž je poděl? oznam mi, ať já je opatřím, můžeť se potom zase z nich něco dostati“. Podobně o penězích v Litomyšli chovaných mluví se při výslechu bratra Jakuba na str. 38., a předtím na str. 33. Pouhá to sice domněnka, avšak pravdě podobná, že bratří před odchodem z Litomyšle r. 1548 peníze tajně zakopali. Poněvadž ani Vacek ani Paul peněz nalezených neokázal, nýbrž ve Vídni (aspoň Paul jistě) vyměnil, nevíme ani, z které doby byly; snad nový nález vysvětlí záhadu tu.

Následující majitelé zboru byli F. Khom (za 2000 fl.), J. Merta a pak V. Jandík, jemuž dům ten dosud patří.

O špitále, kterýž Bratří na Zaháji měli, nedočetli jsme se ničeho.

Snahy o zřízení kolleje jesuitské v Plzni.

Podává *Josef Strnad.*

S určitým záměrem zříditi v Plzni kollej jesuitskou, setkáváme se poprvé v dopise Petra Kanisia, jejž tento poslal z cesty své z Prahy do Němec Plzní se ubíraje proboštu metropolitního chrámu Jindřichu Skriboniovi v červenci r. 1561.[1]) Kanisius sděluje s proboštem Skriboniem úmysl svůj a spolu udává prostředky, které po jeho zdání by nejspíše k cíli žádoucímu vedly.

Píšeť: „Res non difficilis erit effectu, primum si senatus Plsnensis serio agat negotium apud caesarem, deinde si quaedam fiat compensatio, ut ordini Praedicatorum adversus nostros claudatur ostium obmurmurandi et conquerendi, postremo si dignitas Tua cum eodem senatu tractet de necessariis sumptibus collegii, quod ut classes majorum etiam artium instruat ac domi forisque suo munere satisfacere possit, personas viginti requirit.“

Jindřich Skribonius ujal se velmi horlivě věci a psal hned na to do Plzně tehdejšímu arciděkanovi Tomáši Bavorovskému[2]) dne 13. srp., že měl rozmluvu s převorem dominikánským od sv. Anežky, aby působil při provincialovi svém, aby klášter jejich v Plzni byl postoupen Jesuitům. — Převor sám souhlasil s tím, uznávaje nedostatek spolubratří

[1]) List datován Ex monasterio inter Plsnam et Tinam sito, což dle všeho jest asi Chotěšovský klášter. Beckovského Poselkyně vyd. Dr. A. Rezek II., 1., 254. — Dopis týž přichází v latinském rukopisu historie zrušeného kláštera dominikánského v Plzni, str. 73., chovaného v museu Plzeňském č. 165.

[2]) Tomáš Bavorovský ujal se na počátku května 1561 podruhé správy duchovní v Plzni, ale po roce již zemřel.

svých a rovněž i provincial ničeho nenamítal. I píše dále probošt Skribonius, aby arciděkan o věc celou sdělil se se Sigmundem Sťaškem a ještě s jinými přednějšími měšťany, a aby jim též ukázal list Kanisiův, který mu spolu zaslal. Kdyby Plzeňští chtěli přispěti k výživě několika bratří, a zjednali si též pomoc císařovu, že by vše bylo hotovo. Ukazuje dále na prospěch, který by město z toho mělo, že by hojně jinochův urozených i jiných přicházelo na studie do města, z čehož by zejména řemeslníci těžiti mohli a spolu že by vzdělanější kněžstvo ze škol těch vycházelo. Posléze dotýká se toho, že by Jesuité nebrali žádných Poláků pití oddaných, ale vychovávali by muže střízlivé a užitečné [3])

Hlavní zřetel obrácen k tomu, aby Dominikáni byli z Plzně odstraněni a do kláštera jejich uvedeni Jesuité. Ale jakkoli zdá se z dopisu Skriboniova k arciděkanu Plzeňskému, že provincial dominikánský dosti ochoten by byl, přece seznáme z dalšího, že to nebylo míněno do opravdy a že Dominikáni naopak potají nasadili vše, aby zmařili plán tento.

I rada městská nepřála Dominikánům[4]) a pracovala též proti nim. Podalať rada městská r. 1562 stížný spis k Maximilianovi, žádajíc, aby bratří řádu Ježíšova byli uvedeni do kláštera dominikánského a prosili též, aby císař vydatnou podporou přispěl nové této kolleji.

O klášteře dominikánském pak připomíná rada, že počet členů jest velmi skrovný, jedna nebo dvě osoby, obyčejně Poláci, kteří nejen že nevykonávají obřadů dle nařízení církevních, ale kteří ani řádným vysvěcením se nemohou prokázati.[5])

Jakkoli věc chována před Dominikány potají, přece se tito záhy o těchto sobě nebezpečných úkladech dozvěděli a snažili se v Římě to překaziti. Ano klášter vystoupil sám proti radě městské, žádaje za navrácení zboží klášterního, jehož se obec sama od jisté doby ujala, a měla za to též jisté platy klášteru ročně odváděti; ješto však obec málo odváděla klášteru, žádali proto převorové za vrácení zboží svého a vedli si za tou příčinou stížnost u samého císaře.

V Římě našel klášter mocného přímluvce v kardinalu Michalu Gislenovi, jenž horlivě zastával se řádu u tehdejšího papeže Pia IV. (1559—65). A tak podařilo se skutečně řádu dominikánskému způsobiti sobě příznivý obrat ve smýšlení stolice papežské. Poměr tento nejen že potrval, ale zlepšil se ještě, když nástupcem Pia IV. stal se zmíněný kardinal Michal Gislen jakožto Pius V. (1565—72).[6])

Tím celá záležitost zřízení kolleje jesuitské po celou tuto dobu utuchla, neboť není známo z celé této doby, že by jaké kroky se byly

[3]) Dopis v Beckovského Poselkyni otištěn II., 1. 255.

[4]) Vedliť mniši velice pohoršlivý život. Tak r. 1557 povolán převor Alexander do rady a zde u přítomnosti arcipřišta Ondřeje a Petra Teleckého faráře Plzeňského jemu domlouváno, že služba boží se skracuje a nepořádně vede, při kázání slova božího že se veliká nevážnost děje a strany obcování jich, že málo mají na paměti vážnost, že hůře se děje než snad v šatlavě a zhusta sousedé a měštky naříkají. Protoc. consulare 1554—1568, p. 149. — Ale ani nástupce Alexandrův Ondřej Bnialski, rodem Polák z kláštera Lublinského nebyl o mnoho lepším. Mnichové byli vesměs cizinci Poláci, Španělové, Vlachové, Francouzi a Němci, kteří zle hospodařili s jměním klášterním; ano mnozí sebravše peníze utekli a druzí velmi nepořádně sobě vedli. Historia conventus s. Margarethae p. 71.

[5]) Hist. conventus s. Margarethae p. 74.

[6]) Ibidem.

staly, a klášter dominikánský zbaven pro příště všeho nebezpečí z této strany hrozícího, upuštěnoť od úmyslu získati klášter dominikánský pro řád jesuitský.

Za to nastal obrat příznivý řádu jesuitskému, když po smrti papeže Pia V. nastoupil Řehoř XIII. rodilý z Bononie (1572—1585), kterýž byl obzvláštním příznivcem Plzeňských pro jejich stálost u víře.[7])

Prodělala tehdáž právě Plzeň dobu kritickou. Vzmáhaloť se za císaře Maximiliana II. i v Plzni náboženství protestantské a hrozilo nebezpečí zajisté straně katolické nemalé, že i ta až dosud věrná katolická Plzeň bude u víře své zviklána, a že tak strana katolická ztratí svou přední oporu. Přece však podařilo se usilovnému přičinění arcibiskupovu, jenž podporován byl mocně ode dvora císaře Rudolfa II., zabrániti vzmáhání se protestantského náboženství v Plzni.[8])

Papežský legat Anton Possevin seznav z vlastního pobytu svého v Plzni, jaké nebezpečí hrozilo městu novotami protestantskými, jal se sám naléhati na papeže Řehoře XIII., aby se přimluvil u císaře Rudolfa II., aby císař přispěl k zřízení škol jesuitských v Plzni.[9])

Plzeňští k radě příznivců svých obrátili se s prosbou k císaři Rudolfu II. za podporu, uvádějíce, že sám papež přeje věci této, a že rovněž získali hojné příznivce mezi pány katolickými. Žádají pak, aby císař přispíval jistou summou ročně na vydržování kolleje „poněvadž opus hoc regium jest a JMCé z města Budějovic dědičného platu komorního 200, z města Příbrami 100 a z Hor Kašperských též 100 kop č. vychází, aby díl takového platu k dobrému častopsané kolleje darovati a ostatní díl, aby z těch peněz, kteréž na pomoc od pánův katolických i jiných pobožných lidí shledány budou, dokoupen býti mohl, milostivě dovoliti ráčil, tak aby kollegium to milostivým fedruňkem JMCé začátek svůj a potomně pod milostivou JMCé ochranou státi a svůj vzrost míti mohlo.“[10])

Jak vyřízena byla tato žádosť se strany císařovy, o tom nenalezáme ničeho, dle všeho neměla asi komora císařská naspěch s věcí, kde se jednalo o prostředky peněžité. Druhý tedy krok po náhledu Kanisiovu zjednání totiž podpory císařské, narazil rovněž na překážky netušené, tak jako před tím úsilí získati klášter dominikánský setkalo se s úplným nezdarem. Brzy na to však udály se v městě věci, které znovu zavdaly podnět k usilovnějším krokům, aby kollej jesuitská co nejdříve byla otevřena. Nastoupilť ve správě duchovní v městě po velice horlivém faráři Wolfgangu Pistoriovi z Týna Horšova, nový farář a arciděkan Fabian, který se však náhle r. 1581 vzdal této hodnosti své a přestoupil k straně protestantské.[11]) Okolnost tato, zajisté že nijak

[7]) Dostalo se městu od tohoto papeže nového rozhojnění posavadního znaku r. 1578 a přijetí pod zvláštní ochranu sv. Petra a stolice apoštolské.

[8]) Viz M. Šimona Plachého z Třebnice Paměti Plzeňské, kdež spory tyto v letech 1575—79 obšírně vypsány jsou str. 63.—91.

[9]) Píšeť k papeži „ut sua caesarea ac regia Majestas munificentiam hanc exerceret ut celebris schola Plsnae erigeretur, in qua graviores etiam autores docerentur, qualem Pragae (1556) et Olomucii (1565) patres aperuerint“. Hist. conv. s. Margarethae p. 76.

[10]) Original v archivu arcibisk. v Praze, opis v museu Plzeňském.

[11]) Po Tomáši Bavorovském nastoupil Jiří Netolický (1562 - 1567) a po něm dr. Wolfgang Pistorius (1567—1578) ve správě duchovní, po kterémž uvedený Fabian spravoval faru Plzeňskou (1578—1581).

nemohla přispěti k utužení víry katolické, ano spíše naopak mohla míti neblahé následky. I radil proto arcibiskup Martin Medek radě městské, aby se obrátili na provinciala jesuitského v Praze Jindřicha Blysema a na Alexandra Vogta, rektora, aby jim spůsobilého kazatele poslali do města. V Praze vyhověno ochotně žádosti této a poslán kněz Mikuláš Salius. Volba tato byla velice šťastnou, neboť Salius získal si v brzce takovou oblibu mezi obyvatelstvem v městě svými kázáními, že rada městská, když Mik. Salius zase do Prahy se vrátil, psala rektoru kolleje Pražské, aby byl v městě ponechán.[12]) Příznivý dojem, jejž po sobě zůstavil Mik. Salius byl ještě více sesílen, když roku následujícího 1582 za příčinou moru v Praze hrůzně řádícího, Jesuité z Prahy se školami svými vesměs přestěhovali se do Plzně v červnu a ubytovali se v domě opatském patřícím klášteru Teplskému.[13]) Jesuité těšili se neobyčejné přízni měšťanstva, zejména měšťanek.[14])

Ale Plzeň nezůstala dlouho morem ušetřena. Již v září téhož roku zanesen mor i do města a zachvátil tu i několik professorů z řádu jesuitského. Jesuité byli tím přinuceni školy zde zavříti, a vrátili se z počátku r. 1583 zase do Prahy.[15])

Vedle těchto příznivých stránek dlužno povšimnouti si též i stinných, kteréž pobyt zejména kazatele Mikuláše Salia v městě zůstavil. Stěžoval si hned brzy po odchodu Saliově z Plzně arciděkan Plzeňský M. Fabian Sladovský ze Sladova u arcibiskupa, že si nepřeje, aby se mu kdo do kázání míchal, kdyby při zpovědi mu nápomocni býti chtěli, tomu že by rád byl. Hrnulit se věřící na kázání jesuity Salia, kdežto vlastní jich pastýř míval na kázání kostel prázdný.[16])

Jesuité však měli v arcibiskupovi Medkovi oddaného příznivce a obzvláštního ochránce, tak že z této strany nebylo se jim báti žádného nebezpečí. Arcibiskup sám téhož roku důtklivým listem vyzval radu města Plzně, aby mu oznámili, seč by oni býti mohli, on sám že chce z příjmův arcibiskupství svého dle možnosti přispěti a spolu i vyzvati některé pány katolické, aby též nápomocni byli k brzkému zřízení kolleje jesuitské v Plzni. I odepsala rada městská za souhlasu vší obce, že chtějí ročně hotově platiti 200 kop míš., a za třetí sto kop vydávati obilí, pivo a jiné potřeby ke kolleji, k více že možno jim není se uvoliti.[17])

Plzeňští obrátili se o podporu s prosbou k legatu papežskému Marchiu Melaspinovi a k několika přednějším pánům při dvoře císařském, ano též i k arcivévodovi Maximilianovi. Ježto však nejvíce záleželo na tom, mnoholi císař Rudolf II. bude podporovati novou kollej, obnovili

---

[12]) Píšiť o něm „vix uno die plebem eo carere poſse". Hist. conv. s. Margarethae p. 76.

[13]) Beckovského Poselkyně II., 1., 136. — Zmíněný dům Teplský jest v nynější ulici zbrojnické č. 114.

[14]) Non viri solum sed et feminae sua liberalitate adjuverunt congregationem majorem beatae Virginis latinam studiorum, unde et in album congregationis ejusdem fuerunt gratitudinis ergo inscriptae magno numero ita, ut solae Annae fuerunt octo minimum. Hist. civitatis Plsnae Joh. Tanner M. S.

[15]) T. Bílek v programmu akademického gymnasia v Praze 1873 str. 20.

[16]) List datován 1582 v říjnu, opis v museu Plzeňském. Fabian Sladovský byl farářem 1581 a 1582, kteréhož roku zemřel.

[17]) M. Š. Plachého Paměti Plzeňské str. 166.

proto Plzeňští svou žádost k němu. Uvádějí nejprve, že chtějí sami vystavěti kollej a sami na výživu přispívati 300 kopami ročně, dále že zavázal se pan Melchior z Braitenbachu, vrchní kuchmistr, že odkáže dvě vesnice Habartice a Schönwald v Litoměřicku, aby obec za to druhých 300 kop ročně vyplácela kolleji, i žádají císaře, aby ráčil též ze svého skrovnou summou 400 kopami ročně přispívati.[18]) O tom, jak žádost tato vyřízena byla se strany císařovy, nemáme žádných zpráv.

Rada Plzeňská nadávši se příznivého vyřízení, psala 14. listop. 1584 arcibiskupovi, že jest se naditi šťastného i brzkého konce celé věci. Starala se nyní rada o získání vhodného domu nějakého v městě a vešla za tou příčinou ve vyjednávání s klášterem Teplským o zakoupení jejich domu v městě. Dům ten byl již tím výhodným, že ležel při klášteře Františkánském a že mohli tudíž užiti Jesuité blízkého kostela klášterního. Opat Teplský Jan Mauskönig svolil k prodeji domu toho, ale nežli přišlo k řádnému zápisu, zemřel r. 1585. I přišlo tedy teprve mezi nástupcem jeho opatem Matiášem Geheliem a převorem Matiášem Cimrhaklem a obcí Plzeňskou k stvrzení prodeje tohoto vložením do městských knih dne 20. června 1585. Dům prodán za 1000 kop míš., z kteréž summy klášter upustil od 500 kop, začež si však vymínil, aby slul fundatorem příští kolleje a měl též právo fundatora, pokud se domu toho a summy slevené dotýče. Druhých 500 kop zaplatili za obec a sice: Anna Petržílkova, měštěnínka složila 300 k., a měšťané Matouš Houf a M. Tomáš Zelender z Prošovic po 100 k. m.

Již dříve téhož roku 13. března totiž, získala obec jiný dům od měštěnína Tobiáše Reginovce za 700 k. m., kterouž summu však Reginovec hned odkázal Jesuitům i příští jejich kolleji.[19])

Když pak v červnu zavítal do města Plzně arcikníže Ferdinand, hrabě Tyrolský, užili Plzeňští této vhodné příležitosti a žádali jej, aby se přimluvil u císaře Rudolfa II. Arcikníže Ferdinand vyhověl žádosti této a přimlouval se u císaře, aby svolil k zřízení kolleje jesuitské v Plzni a aby přispěl též něčím na vydržování kolleje, ježto Plzeňští vždy věrnými se osvědčili domu jejich, a že předsevzetí jejich směřuje k zvelebení víry katolické.[20])

Dle všeho však ani přímluva tato mnoho neprospěla, neboť komora císařská nedala žádné odpovědi.

Když takto věci dle zdání dobře se dařily a rovněž od císaře očekávána příznivá odpověď, vypravil se zase po druhé tedy již známý nám kazatel Mikuláš Salius do Plzně r. 1584 a nedlouho na to posláni z Prahy ještě jiní čtyři členové, kteří všichni obývali v domě teplském, horlivě si zde vedouce zejména na kázáních. Leč tento druhý pobyt Saliův měl jako první tytéž neblahé následky, že se horlivostí Jesuitů viděl býti skrácena tehdejší arciděkan Václav Albín (1584—1587), kterýž vedl si stížnost u samého arcibiskupa, že jemu Jesuité pod rouškou zbožnosti odluzují lidi s pomíjením vlastního pastýře, a prosí, chce-li arcibiskup Jesuity do města uvésti, aby jej odtud přeložil. Následek dopisu arciděkanova byl ten, že rektor Alexander Vogt povolal ihned bratry své

[18]) Hist. conv. s. Margarethae p. 78.
[19]) Liber empt. et vendit. 1582—1591 f. 119.
[20]) Dopis dat. 14. června 1585 v Plzni. Opis v museu Plzeňském.

z Plzně a sdělil i s primatorem Plzeňským Matoušem Houfem stížný dopis arciděkana Albína.[21])

Rada městská vyslala ze středu svého dva spoluradní Václava Lounského a Jana Koterovského k arcibiskupovi, aby umlčela stížnosti arciděkanovy. Dostalo se za to radě poděkování od rektora Pražské kolleje Alexandra Vogta, který těšil pány radní, že jest dobrá naděje, že přes to vše kollej v Plzni v brzce zřízena bude. A jak již výše uvedeno, snažila se rada získati dům vhodný, což se jí i podařilo. To však jest ten poslední skutek příznivý. Od té doby totiž přestávají všeliké zprávy o kolleji v Plzni, a tak končí po dvaceti čtyřech letech snahy zavésti Jesuity do města s nezdarem. Kteréto další příčiny mimo odpor arciděkanův působily při tom proti zavedení řádu jesuitského do Plzně, nedovídáme se. Zajímavé a charakteristické jest posouzení těchto snah v stížném spise, kterým roku 1587 rychtář městský se staršími podali purkmistru a vší radě mezi jinými stížnostmi též na uváženou: „Také že se tomu rozumí, že o té kolleji (rozuměj Jesuitské), pro kterouž se mnoho vysýlání dálo a na tisíce utraceno jest, již malá a snad dokonce žádná naděje není, aby toho jednání raději na ten čas do lepší příhodnosti zanecháno bylo; což starší obecní na místě vší obce dávno se k tomu přičiniti by chtěli, kdyby konečně na tom ubezpečováni a pozůstaveni nebyli, že ta věc svůj brzký konečný s velikým dobrem obecním průchod míti bude. Protož žádají, jestli že by co tak budoucího obecního dobrého se obmejšleti chtělo, aby to s dostatečným potazem všech a radou těch, kteříž by tomu rozuměli, se dálo a k věcem tak velikým, na kteréž veliké útraty, nákladové a počty jdou, tak spěšně se nepřistupovalo, z čehož netoliko škoda ale i posměch nemalý města pochází.“ [22])

Nějakou dobu ještě asi nespouštěla se rada naděje, že vše snad šťastný konec vezme, ale marně. A proto obec dům r. 1585 pro kollej již zakoupený zase zpět postupuje klášteru Teplskému r. 1605 za 500 kop s tou výminkou, že kdyby kdy patres societatis Jesu toho domu v držení býti chtěli, tehdy obec má klášteru Teplskému dáti zase 500 kop; klášter Teplský pak splácel summu 500 kop ročně a poslední zbytek zaplacen roku 1614.[23])

Též řád jesuitský vzdal se myšlénky zřízení kolleje v Plzni; neboť roku 1603 v závěti své ze dne 18. července odkázal Tobiáš Reginovec z Reginov měštěnín plzeňský a úředník na Litomyšli, řádu jesuitskému dům svůj v městě Plzni nákladně vystavěný,[24]) řád však nepodržel domu toho, nýbrž prodal jej ještě téhož roku 29. prosince za 1200 k. míš. Antonínovi de Statia a Kateřině manželce jeho.[25])

V potomních časích již více se nesetkáváme s kollejí jesuitskou v Plzni.

---

[21]) Připomíná pak v listu: „Quamvis scio, universum senatum adeo efse in societatem animatum, ut pronior sit ad archidiaconum loco movendum, quam ut quis huic negotio obstrepat, modestiam tamen societatis id renuere, ut propter illam ecclesiastiacae personae et quidem non postremae, alio transferantur“. Histor. conventus s. Margarethae p. 78. Dopis rektorův k primasovi datován 1584 d. 14. listop.

[22]) M. Š. Plachého Paměti Plzeňské str. 133.

[23]) Liber contractuum 1605—1633 f. 1.

[24]) Liber testamentorum 1603—1645 f. 7.

[25]) Liber empt. et vendit. 1597—1604 f. 181.

Příspěvky místopisné.

Píše *František Prusík.*

(Dokončení.)

VI. Sechutice.

V plaské listině z r. 1146 nalézáme ves „Zechutici cum suis appendiciis" (Erb. Reg. I., 118.) a z r. 1183 dvůr „inferius Zechutic nomine" (Erb. Reg. I., 170.).

Erben nedbaje zřejmého po obakráte *ch*, čte jména ta „Žehutice (?)", sám tedy o správnosti čtení svého pochybuje.

Správně zní jméno to Sechutice (pl.), jak se do dnes vyslovuje; nejsou pak už Sechutice vsí, nýbrž pouze poplužním Plaského panství dvorem, jenž patří obcí k Výrovu (sev. od Plas), od něhož leží na severozápad: viz speciální mapu z r. 1883, zónu 6., columnu IX., na níž však chybně psáno jest Se*h*utitz, kdežto na spec. mapě z roku 1872, sekce XVIII. nalézá se správněji Se*ch*utic. V Pal. Pop. str. 408. se jméno to nevyskytuje, ale uvádí je Schaller v Topogr. I., 155: Sechotitz, Meyerhof, správněji pak Sommer v Königr. Böhm. VI., 319. Meierhof Sechutitz. Rovněž v úřadním „Seznamu míst" z r. 1878 čte se na str. 207. při místní obci Výrovu chybně Se*h*utice.

Co pak do původu, vzniklo z kořene sъch (sъch-nouti, s hláskou sesílenou: such-ý; srv. slъch, slech-sluch) osobní jméno Sech (srv. os. jm. Such-ý, Suchánek a p.), od něhož utvořeno jest osadní jméno Sechov a Sechovice (Pal. Pop.); jméno Sech rozšířeno příponou buď-*ut* v Sechut jako Bohut, Herout, Křivout, srb. Bogut, Dragut, Milut, nebo spíše-*uta* v Sechuta, jako Bohuta (Bohutín), pol. Boguta, srb. Vlahuta (čes. Lichuce-ves, Černuc spočívají též na jm. Lichut, Černut neb Lichuta, Černuta); potomci Sechutovi pak se nazývali Sechutici, odkud osada Sechutice.

Listina z r. 1183 zmiňuje se o popl. dvoře Dolních Sechuticích. Kde by ty byly bývaly, nyní už není tak snadno určiti, leč pokusíme se o to, vezmouce si na pomoc tradici.

Výrov ležící v úžlabině po obou stranách potoka, ohraničen jest na straně severovýchodní příkrou strání, jež počínajíc asi u silnice Královicko-Plaské, vybíhá při samém jv. konci Výrova v dosti široký ostroh, jenž jest nyní jako celá stráně ladem, hodícím se nejvýše z jara za pastvisko. Ostroh jest na sever spojen s rozsáhlou plání polní, jež se prostírá daleko i nad celou strání.

Ostroh ten, přes nějž vede cesta ze vsi na sever (na mapě jest udána, ana se táhne sev. ku křížku naznačenému), sluje vůbec Zemanka. Zde pak podle pověsti stával dvůr nějakého zemana, jehož jméno se neuchovalo, po dvoře zde sice znatných zbytkův už není, ale vypravují staří lidé, že za jich mládí zde bývaly vykopávány zbytky zdí, ba i nyní ještě chudí lidé kopajíce si zde jámy, v nichž si brambory přezimují, přicházejí na zdivo cihlové, ba prý přišli jednou i na sklep a jindy zase na pec. Aby zde snad kdy byla stála cihelna, jest úplně vyloučeno, ježto půda se k tomu naprosto nehodí, jsouc břidličnatá (břidlice prahorní).

Že skutečně zde nějaký zemanský dvůr býval, toho dalším důkazem jest les Zemánek, ležící jihovýchodně od Výrova, asi mezi tak zvanou

*

„psanou vrbou", při níž jest udaj výšky 445 m., a jiným lesem Bydžovem (na mapě špatně Birov[6]), ač vedle toho Bitschover Bach.

Zeman ten byl dosti bohat, neboť mu podle pověsti patřilo kromě zmíněného lesa Zemánku též hojně luk pode vsí (Výrovem) „na rybníce" bývalém i pod ním („pod hrází") a značně polí ležících nedaleko lesa Zemánku a sice sv. od zmíněné „psané vrby" podle lesa („Prantů") až k „Holému vrchu".

Vypravuje pak pověsť, že zeman nemaje dědicův odkázal les Zemánek a většinu luk svých klášteru Plaskému, ku kterému panství dosud oboje patří, ostatní pak louky „na rybníce" hned pode vsí i pozemek, na němž stál dvůr, obci Výrovské, která obojí dosud drží, a pole konečně dostali Hadačtí, osadníci to obce Hadačky sz. od Výrova, k němuž patří obcí.

Není pak zajisté bez významu, že jak louky zmíněné tak i pole leží uprostřed pozemků Výrovských jako pravé enclavy, rovněž i to bije do očí, že uvedená pole Hadackých, kteří jsou samí chalupníci (mající po $^1/_3$ - $^1/_4$ lánu), jsou na jich jmění rozměrův příliš velikých, aby byla bývala původně jejich majetkem. Konečně i to vytknouti sluší, že ona zemanská pole i luka patří k nejúrodnějším v celé obci.

Z vylíčení našeho jest patrno, že na Zemance u Výrova skutečně stával bohatý dvůr zemanský, a ten máme za bývalé Dolní Sechutice, „praedium inferius Zechuticz nomine". Ležel skutečně dvůr ten pod (hořejšími) Sechutici, an potok prýštící v oboře teče od nich k Výrovu.

Kterak se zeman ten jmenoval, založil-li snad Hadačku (či Hádačku), již tak bohatě obdaroval, a nazval-li ji po svém jménu (Hadač?), kterak dvora toho nabyl od kláštera Plaského, jemuž byl patřil dle listiny z r. 1183, a kdy zemřel i kdy dvůr jeho spustl, že nezbylo kamene na kameni — o tom všem tradice mlčí a nám rozhodnouti není možno, dokud se nedopídíme bezpečných toho dokladův listinných. Není ovšem též nemožno, že zemanovi tomu patřil zmíněný výše les Bydžov, jenž náleží se Zemánkem k panství Plaskému, a že by od něho byl tedy dostal jméno: neslul-li tedy zeman Bydež, Bydža? Srv. osadní jméno Bydžov.

V indexu k Erb. Reg. I. škrtni tedy Žehutice (?) a připiš Sechutice.

VII. Lomany, Lomnička, někdy Lomnice.

Listiny Plaské z r. 1192 a 1193 (Erb. Reg. I., 185., 187.) uvádějí „praedium Loman", jež Erben čte „Lomaň (Lomy?)" místo správného Lomany, jak dosud říkají.

Lomany bývaly dříve vsí se dvorem, jak vysvítá z Pal. Archivu Českého II. R. 1421 zapisuje král Sigmund ves Lomany s dvorem kláštera

[6]) Chyba tato mohla ovšem býti zaviněna katastralní mapou, kde se píše Bičov, ana národní etymologie odvozuje jméno to od biče, jakoby zde rostla výborná bičiště! Pravda, naše katastralní mapy jsou v této příčině velmi chatrny, — kéž se to ponenáhlu napravuje! — avšak vojenský ústav zeměpisný ani dobře neopisoval z map těch, neřku-li aby sám byl dbal o správný pravopis; tak na příklad trať „Na hříši" správně na katastralní mapě napsanou zohavil „Na březi"; „K bučku" místo „K Bučku" ode vsi zvané Buček. „Podhodinký B." místo „Podhodyňský" ode vsi Hodyně; „Zaboudki M." (pod vtokem Královického potoka do Střely) místo „Žaloudkův" neb „Žaloudkovic" mlýn a m. j.

z Plas, diel za obranu a zachování a diel za 100 kop gr, za služby Janovi z Sádku. (V Litoměřicích 1. ledna 1421.)

Nyní však jsou Lomany pouze popl. dvorem panství Plaského, jak je uvádí též Sommer Königr. Böhm. VI. 318. „Maierhof Loman sammt Schäferei und Forsthaus", dle něho Dunder v Král. Čes. I., 290. „Dvůr Ľomán (sic) i s ovčínem a myslivnou", ale na str. 293. klade správně Lomany, v Pal. Pop. 408. scházejí Lomany.

Leží pak dvůr Lomanský asi hodinu na západ od Plas (spec. mapa 6., VIII.) nedaleko vsi Lomničky, k níž patří obcí. (Seznam míst z r. 1878, str. 208.)

Lomnička, jak správně píše Pal. v Popise (408., č. 36,), kdežto na mapě spec. nesprávně stojí Lomička dle obecné výslovnosti, slula někdy Lomnice, tak aspoň soudím z Plaské listiny z r. 1175 (Erb. Reg. I., 155.), jíž daruje kníže Soběslav II. klášteru Plaskému mimo jiné „circuitum nomine Lomnice et Luti". Ježto na Plaště není žádné Lomnice, než toliko zmíněná ves Lomnička (zjz. od Plas), sluší k ní táhnouti název Lomnice, což dosvědčuje hlavně blízkosť jmenovaných tam osad Obory, Korýtka, viz čl. VIII., Babiny a zvláště Lútého (dříve Lúty, nyní Líté, něm. Littau Pal. Pop. 406.), jenž leží v nedalekém sousedství Lomničky, totiž asi hodinu na západ. Domněnka naše potvrzuje se listinou danou v Litoměřicích dne 1. ledna 1421, jíž zapisuje král Sigmund vsi Mrtník, Lítý, Lomničku a Vražný opatu z Plas Bavůrkovi z Švamberka, diel za zachování a diel za službu ve 100 kop. gr. (Archiv čes.) Lomnička se tu nalézá právě tak ve spojení s Lítým, jako onde Lomnice.

Jsou pak Lomany a Lomnička téhož původu, utvořena jsouce od kmene *lom* s významem „lada, úlehle" (srv. chorv. lomiti = příloh orati; lom = divoké réví, loza;[7]) lomina = býlí), k čemu dosavadní povaha půdy poukazuje: táhneť se od Loman k Lomničce mírný svah, větší díl samé úlehle s mnoha menšími rokličkami porostlé po většině rozličnými křovinami, břízkami, trním, a jen místy jest některý palouček neb kousek pole.

Obyvatelé „lomu" nazývali se Lomané (srv. Borčané, Hvožďané, Lipané, Olšané a t. d.) a osada jejich později Lomany. Jinak zase od adj. lomný utvořeno subst. příponou -ice: Lomnice (srv. Blatnice, Dubnice, Roudnice, Bystřice, Teplice), jež byla zdrobněna v jméno Lomnička.

V indexu, k Erb. Reg. I. jest tedy vynechati „Lomaň (Lomy)" a místo toho položiti Lomany; k Plaské Lomnici pak připoj Lomnička.

VIII. Korýtko.

V Plaské listině z r. 1175 (Erb. Reg. I., 155.) uvádí se vedle Obory, Babiny, Lomnice a Lútého též újezd Kretkov, jejž čte Erb. Krtkov.

Leč osada toho jména známa není na Plaště, kdež jest ji přece hledati, any ostatní čtyry podle ní jmenované osady nalézají se vesměs v nedalekém sousedství Plas (j., v., z.). Jméno Kretkov jest tedy patrně písařem pokaženo a sice, jak se domnívám, z původního Koritko = Korýtko.

---

[7]) Není nezajímavo uvésti, že se nedaleko Lomničky (asi tři km. k jihu) nalézá osada Loza.

Jest pak K o r ý t k o[8]) (srv. Pal. Popis 406.) ves ležící na západ nedaleko Plas, tedy v blízkém sousedství (sev.) jmenovaných v listině újezdův Lomnice (= Lomničky, v. čl. VII.) a Lítého.

Že K o r ý t k o skutečně patřívalo klášteru Plaskému, svědčí i pozdější zápisy, z nichž jeden, trhovou smlouvou mezi Vřesovcem a klášterem Plaským, nalezneš v Bílkově Konfiskaci str. 358., kde se K o r ý t k o uvádí vedle Lítého, jako v listině z kraje zmíněné.

Jest pak K o r ý t k o demin. jména K o r y t o, jež má také jedna osada panství Plaského; jménem tím pak se označují osady, ležící v korytě, malém úvale či úžlabině. Osad toho jména nalézá se hojně i u jiných Slovanův: slovín. Korito, chov.-srb. Korito, Korita, malorus. Korytnyky, Korytyšče, pol. Korytko, Korytowo, Korytnica; srv. čes. Korycany (pův. obyvatelé koryta).

Jest tedy v indexu k Erb. Reg. I. vymazati „Krtkov“ a připsati K o r ý t k o.

IX. Sedlice.

Listinou asi z r. 1193 (Erb. Reg. I., 186.) daruje Dětleb z Potvorova (asi 10 km. na sever od Plas) klášteru Plaskému mezi jinými ves jmenem C e d i l i c e, což Erb. vykládá „Sedlec(?)“.

Jak už přípona -ice ukazuje, sluší čísti S e d l i c e (sing. fem.), jak i lid dosud říká, výrazu „Sedlec“ o této osadě nikdy neužívaje (do úřadních seznamův dostal se „Sedlec“ jako mnohá jiná jména z Pal. Pop. 407.), a jak i v pozdějších listinách se psalo; tak se na př. uvádějí mezi osadami, jež r. 1420 zapisuje král Sigmund Fridrichovi a Janovi z Kolovrat kromě některých osad kláštera Plaského též tyto vsi křižovníkův Zderazkých: Potvorov, Řemešín (již. od Potvorova; v listině špatně Riezenino), S e d l i c e, Bukovina. (Arch. český). Jest pak S e d l i c e ves ležící asi 2 km. na jv. od Potvorova.

Co do jména S e d l i c e srovnej jiné dvě Sedlice, jež uvádí Pal. Pop. na Prachenště, pak dem. Sedličky na Čáslavště, kdežto osady, jež slují po něm. Sedlitz nebo Zettlitz, tlumočí vesměs Sedlec, tuším neprávem, neb v takové příčině nesluší podceňovati jmen německých, jež zřejmě ukazují na český tvar Sedlice, jak patrně všechny zmíněné osady ne-li nyní už, aspoň dříve jistě zněly o naší S e d l i c i, jež dosud v lidě tak sluje, máme jasný doklad listinný, kdežto Pal. Pop. ji též převzděl Sedlec, a sice, jak se mi zdá, dle velikého počtu Sedlců v Čechách — a potiori fit denominatio.

Osady s jménem S e d l i c e nalézáme též u ostatních Slovanů: na Slovensku a v Korutanště Sedlice (Zedlitzdorf), v Polsku Siedlice. Mýliti pak nesmí, že od neutra sedlo odvozuje se demin. fem. Sedlice, vždyť i Sedlec jest jiného rodu než sedlo; ostatek srv. rádlo — radlice, okno — okenice, vrato — vratice, město — městec, žába — žabec; chorv. dvor — dvorica, izvor — izvorica.

V indexu k Erb. Reg. před C e d i l i c e postav tedy S e d l i c e; též učiň v Pal. Pop. 407. místo jména S e d l e c; konečně v Pal. Arch. Čes. oprav Riezenino v Ř e m e š í n.

---

[8]) Nyní lid užívá pouze plur. Korýtka jako Koryta, Kopidla, Kočiny, jež uvádí Pal. v Pop. 407. a 408. co sing.; srovn. též pl. Hrdly podobným významem jako K o r ý t k o.

X. Doubravice, Týnec, Olšany, Újezd.

V Plaské listině z r. 1230 (Erb. Reg. I., 357.) uvádějí se vsi Dobrowice, Teintz, Olsoue a poustka Vgest.

Ježto Erb. prvé a třetí z těchto jmen nedobře čte „Dobrovice, Olšov (?)" a poloha druhých dvou, zvláště Újezda, při množství Týnců a Újezdů v Čechách asi sotva jest přesně známa, pokusíme se ji určiti, čím se objasní zároveň správné znění oněch osad.

Týnce nalézáme na Plzeňště dva, jeden na Chotěšovště, druhý na Plaště. Na Chotěšovský Týnec nelze zde mysliti, ježto by ho majitel sotva byl daroval klášteru Plaskému, maje tak na blízku (asi $1/2$ hodiny) klášter Chotěšovský; zbývá tedy druhý, jenž leží $1^3/_4$ km. sz. od Královic (Pal. Pop. 407) a nazývá se nyní obyčejně Marianský Týnec (něm. Maria-Teynitz, v lidě prostě Týnice, Te(j)nice sing. fem.) od kostela P. Marie kdysi klášterem Plaským, jemuž Týnec patřil, vyzdviženého, nyní však zrušeného a ponechaného, bohužel! úplné zkáze. Týnec, mající dle sčítání z r. 1880 pouze 35 obyvatelův, patří obci ku Královicům.

Olšov v Čechách se vůbec žádný nenaskytuje, za to nalézáme na Plzeňště, určitěji na Plaště Olšany (na spec. mapě 6., IX. Wolschan) a sice $2^1/_2$ km. na sz. od Týnce, což se tedy k sobě dobře hodí. Jsouť pak Olšany nyní už jen popl. dvorem (Pal. Pop. 408.), jenž patří obci k nedaleké Sedlici (na sev.).

Conjectura naše není zajisté licha, neboť Olsoue jest pokaženo písařem z Olsane (srv. Erb. Reg. 165. r. 1180), t. j. Olšané, jak se ještě v XIII. století říkalo: Grušované r. 1206, Tuřané r. 1208, Chraščané r. 1233, Bukované r. 1239, vedle čehož se od počátku téhož stol. ujímaly tvary na -ěné: Bukověné r. 1201, 1239, Břeščené r. 1228, Březené r. 1233, Borkověné r. 1237, Blšené r. 1238, Borověné, Hvožděné, Keblené, Skvrněné, Tuřené, Vysočené, Zahořené r. 1239, až se zakořenil tvar neživotných jmen *-any*, jenž se vyskytuje už v XII. stol. po různu: Bělany, Podolšany r. 1142, Bukovany 1179, Borovany 1186, později ovšem ještě častěji: Borkovany 1121, Břežany, Chraščany 1228, Hodolany 1229, Hrušovany 1252, a trvá až podnes. — Olšany Plaské byly vsí ještě r. 1420, kdy zapisuje král Sigmund ves (sic) Královice i vsi: Olšany (tak sluší zajisté čísti místo *Bl*šany), Výrov, Bělá, Hubenov, Kočín (nesprávně Kačín) atd. kláštera z Plas Fridrichovi a Janovi z Kolovrat v 900 kop gr. (Archiv Český).

Hůře by bylo určiti Újezd, jichž jest na Plzeňště sedm, kdyby nebyl zevrubněji určen jako „villa deserta", poustka. Tento Újezd sluší hledati 2 km. na západ od Kaznějova (j. od Plas) v těch místech, kde stojí nyní hajnovna Oujezd (Pal. Pop. 408. a spec. mapa 6, IX.), jež aspoň zachovala jméno po bývalé vsi. Dosud pak se udržuje v lidě pověsť, že na tom místě stávala ves, k čemu byla mírná úžlabina, z níž se prýští potůček, velmi příležita. — Aby se zde myslilo na Újezd (něm. Aujezdl), ležící 3 km. na západ od Manětína a tudíž blízko „Dobravice", jak ji níže určíme, tomu se příčí hlavně to, že Újezd, oňž tuto jde, nazývá se přímo poustkou, což o onom Újezdu neplatí. Kromě toho slula osada tato dříve bez pochyby Újezdec, což soudíme zvláště z něm. Aujezd*l*. (Pal. Pop. 406.)[9]) Mýlíme-li

---

[9]) Na Plzeňště uvádí se ještě jeden Újezdec (Erb. Reg. I., 370. r. asi 1232.), jejž daroval Ratimír se vsí Březím (nynější Horní Břízou) klášteru Plaskému;

pak se, možno tímto Újezdem (něm. Aujezdl), jenž patří nyní k panství Manětínskému, rozuměti dvůr Újezd, jejž klášteru Plaskému daroval kníže Soběslav II. už r. 1175 výměnou za jejich dvůr Sušany (Erb. Reg. I., 155.).

Tak bychom byli určili tři osady; leč kde hledati čtvrtou „Dobrovici"? Toho jména osada, po něm. Dobrawitz, vyskýtá se v Čechách jen jedna a sice na Boleslavště: na tu tedy zde nelze mysliti. Osad pak s českým jménem Dobravice též není, za to ale kromě zmíněné slují ještě dvě osady po německu Dobrawitz a sice jedna na Bydžovště, druhá na Plzeňště (Pal. Pop. 406.), jimž oběma se říká po česku Doubravice.

Jest tedy „Dobrovice", o niž nám tuto jde, Doubravice na Plzeňště — na Bydžovsko ovšem nelze pomýšleti — jež se nazývá po německu Dobrawitz a leží asi 5 km. na západ od Manětína na patě hory Doubravické, patříc k panství Nečtinskému. Jest sice na blízku (jv. od Manětína) ještě jedna Doubravice, patřící k panství Manětínskému, o té však zde nemůže býti řeči, ana patřila už asi od r. 1193 (Erb. Reg., I., 186.) klášteru Plaskému, jemuž ji daroval Dětleb z Potvorova se sousedními osadami, na východ neb severovýchod od ní ležícími: Černou hatí, Stražištěm, Mladoticí, Sedlicí. Tato Doubravice nazývá se obyčejně česká na rozdíl od oné, jíž se zase říká německá, kterýžto rozdíl se v novější době přenáší i na německé názvy, ježto se nyní obě Doubravice píší po německu Daubrawitz, tedy Böhmisch-Daubrawitz a Deutsch-Daubrawitz; to se však dříve nedělo, neboť tato slula Daubrawitz, ona ode dávna Dobrawitz. Tento německý název jest starý a byl bez pochyby už za doby naší listiny znám, ano se Dobrovice s ním nápadně shoduje, jakož se i Teintz shoduje s něm. Teinitz; rovněž i Vgest svědčí o tom, že písař, král. kancléř Arnold, probošt Vyšehradský, listinu tu psal pod německým vlivem, jako se jeví i z některých jiných jím psaných listin (Erb. Reg. pg. 376. 377. a j.).

Podobný tvar jako Dobrovice (nyní Dobrawitz) jest Dobrava místo Dúbrava, Doubrava (Pal. Pop. 131.); Dobrawe v Míšeňště (Mikl. On. App. II. 15.) m. Dúbrava, Donowitz vedle Donawitz místo Dunovice (Erb. Reg.).

„Dobravice" = Dúbravice jest tedy odvozeno od slova dúbrava, a takých jmen osadních jest hojně ve všech slovanských zemích, kdežto, aby se od dobrъ tvořilo dobrava, má své obtíže a také se nikde v Slovanech osadní jméno takové nenalézá (Slovin. dobrava = dąbrava, dúbrava, doubrava).

V indexu k Erb. Reg. se tedy místo „Dobrovice" a „Olšov(?)" napíše: Dúbravice, Doubravice a Olšané, Olšany; rovněž v Archivu Českém místo Blšany v tomto případě čti Olšany.

---

v témž spojení nalézá se v listině z r. 1421., jíž zapisuje král Sigmund Rackovi a Janovi z Žilova vsi Březie a Újezdec a mlayn Dubský a kopu platu na krčmě v Ledcích (Archiv český). V jiné listině z r. 1420. (v témž Archivu českém) zapisuje král Sigmund Fridrichovi a Janovi z Kolovrat mimo jiné vsi též: Kaceřov, Dobřieč, Nynice, Jezdec, Třemošnice malá, Kazňov, Obora atd. Zde máme za to, že sluší čísti Újezdec; a není nepodobno, že všechny tyto tři Újezdce jsou táž ves. Leč kde je hledati? Ježto v okolí, v němž se uvádějí, není žádného Újezdce, domníváme se, že osada ta během času jako mnohé jiné zanikla, ač-li se jí nemá rozuměti Újezd již. od Liblína (sv. od Plzně) nyní Svatý Kříž zvaný či spíše Újezdec v sv. sousedství Plzně, jenž se nedobře píše, i v Pal. Pop. 388., Újezd, ač lid dosud jej nazývá Oujezdec (dial. Oujevec) i v starší době tak zněl, nazývajíc se dle něho dva spisovatelé XVI. století a sice: Alexander Oujezdecký (též Oujezdský, Plzeňský) a Klement Adam Oujezdecký (též Plzeňský): srov. Jirečk. Rukověť I., 9., 349.

Kdy se stal sv. Method arcibiskupem moravsko-pannonským?

Napsal *František Hrbáček.*

Kdo se zná v dějinách církve katolické, toho nebude tajno, že ona vždy a u všech pohanských národů stejným způsobem, arciť mutatis mutandis, pravdy víry hlásati se jala. Buď to byli mužové zanícení horlivostí, kteří obtížný úřad apoštolský sami ze své vůle na se brali a teprv později oprávnění ku hlásání slova božího mezi pohany od stolice apoštolské sobě vyžádali, aneb stolice apoštolská vysýlala hlasatele nauky Kristovy buď z vlastního popudu, aneb byvši o ně požádána od knížete té které země. Třeba nám tu jen připomenouti jména sv. Augustina na ostrově britanském, sv. Willibroda v Nizozemí, sv. Bonifacia v Německu, sv. Ansgara v severních krajinách.

Že i Rastislav Moravský požádal stolici apoštolskou o věrověstce pro svůj s věrou křesťanskou již částečně obeznámený národ, dotvrzuje s důstatek list papeže Hadriana II. zachovalý v životě sv. Methoda v pannonské legendě.[1]) Pro jakou příčinu však stolice římská tenkráte žádosti moravského knížete nevyhověla, nedá se přesně určiti, toliko pravdě podobno jest, že se jí nedostávalo vhodných sil.[2])

Za to dostalo se žádosti Rastislavově, jelikož byla provázena zároveň vyjednáváním o spolek proti Bulharům, v Cařihradě příznivého vyřízení. Okolnost ta, že stolice apoštolská při začátcích křesťanství na Moravě netečnou se býti prokázala, nemělo však oněch následků, jakých třeba bylo se obávati. Photiovo počínání nenalezlo na Moravě ohlasu, ba naopak snad přispělo k tomu, že naši věrověstcové tím úžeji přilnuli ku skále, na které Kristus církev svou zbudoval; neboť r. 867 koncem prosince přibyli podle jednohlasného svědectví legend do Říma, kde nejen od papeže, nýbrž i od lidu římského s velkou slávou přijati byli.[3]) Stala-li se tato cesta na výslovné pozvání papeže, jak tomu legendy chtějí, aneb z dobrovolného předsevzetí, aby dle zvyku missionářů všech věků ze své práce vydali počet při hrobu knížat apoštolských a potřebných sobě vyprosili naučení a svobod k další činnosti,[4]) aneb nedá-li se spíše podle slov dotčených legend na oboje — jak pozvání papežské tak dobrovolné předsevzetí — souditi, necháme o své míře a váze, podotýkajíce toliko, že toto jediné factum úplně vyvrací domnění Legera,[5]) jakoby Rastislav byl měl při povolání sv. Cyrilla a Methoda v úmyslu zavésť na Moravě církev národní, úplně neodvislou: z Říma sotva se mohl naditi podpory těchto svých snah.

Pobyt sv. bratří v Římě protáhl se déle jednoho roku. Legenda pannonská v životě sv. Konstantina[6]) vypravuje nám o tomto pobytu toliko kterak sv. Cyrill často obcoval s Římany jsa od nich navštěvován. Zajisté věhlas učence, jakéhož si sv. Cyrill již před svým odchodem na

[1]) Prameny dějin českých I. 45.
[2]) Lepař: O kulturním působení slovanských apoštolů Cyrilla a Methoděje 10.
[3]) Prameny I., 35., 44, 97., 103.
[4]) Dudík: Dějiny Moravy I., 108.
[5]) Leger: Cyrille et Méthode 80.
[6]) Prameny I., 36.

Moravu v Cařihradě byl dobyl, byl dosti závažnou příčinou pro tehdejší učený svět římský vyhledat muže, který se neštítil i proti přeučenému Photiovi vystoupiti.[7]) O pravé však příčině tak dlouhého pozdržení se našich sv. apoštolů v hlavním městě celého křesťanstva zmiňují se prameny jen jako mimochodem. Život sv. Methoda v pannonské legendě [8]) naráží na jakési hádky povstalé za příčinou zavedení slovanského jazyka při službách božích; jasněji se pronáší o věci té legenda moravská,[9]) ana předpokládá zároveň delší porady, které se konaly, pravíc, že po bedlivém uvážení ustanovili otcové shromáždění, aby slovanskou řečí v oněch krajinách, jež bl. Cyrill Bohu získal, a jakož byl ustanovil kanonické hodinky s mešními slavnostmi tak nadále se slavily.

Již ona okolnost, že sv. Cyrill a Method jsouce Řekové snadno se mohli státi za příkladem Photiovým odpůrci stolice papežské, zajisté pobádala Hadriana II., aby se dříve důkladně přesvědčil o pravověrnosti mužův, kterým chtěl svěřiti nové a četné stádo Kristovo v zemích slovanských. Tak jako Řehoř II. teprv po dobrém uvážení a dlouhém zkoušení sv. Bonifaciovi hodnost biskupskou udělil, taktéž Hadrian II. přesvědčil se dříve o způsobilosti a hodnotě sv. mužů, nežli je povýšil na úřad v církvi tak důležitý; a jako sv. Bonifaciovi písemně víru svou stvrditi bylo,[10]) taktéž sv. Method písemné o své víře svědectví podal, jak Jan VIII. ve svých listech dosvědčuje.[11]) Z toho jde na jevo, že svěcení apoštolů našich na biskupy teprve roku 869[12]) a nikoliv 868 předsevzato býti mohlo.

Ačkoliv otázka, byli-li oba sv. bratří na biskupy vysvěceni, na první pohled zbytečnou se býti zdá, jelikož již Rački [13]) nade vši pochybnost zjistil, že sv. Cyrill k této hodnosti povýšen byl a o biskupství sv. Methoda pochybovati nelze, jest přece zapotřebí podrobněji, než se posud stalo, přihlédnouti ku zprávám, jaké nám o události této prameny podávají; neboť že rozřešení otázky této úzce souvisí s povýšením sv. Methoda na stolec arcibiskupský a napomáhá k ustanovení času pro onu tak důležitou událost, netřeba šířeji podotýkati. Poněvadž však biskupský úřad sv. Cyrilla pro brzkou smrt sv. apoštola na další vývin křesťanství na Moravě žádného vlivu neměl, zbývá toliko ustanoviti, kdy vlastně sv. Method k hodnosti biskupské povýšen byl a zdali posvěcen byv za biskupa zároveň se stal metropolitou moravsko-pannonským.

Nejjistější zprávu o sv. Methodu podává Translatio slovy, že papež posvětil jej (Cyrilla) a Methoda za biskupy a jiné jeho učenníky za kněze a diakony.[14]) Méně správnou jest legenda moravská, ana praví: „Věda, že ze všech ctností pravá jest bdělost v pokoře, odřekl se (Cyrill) biskupství, oblékl roucho mnišské, a schválením apoštolským zůstavil po sobě sv. Methoda, bratra svého, jenž měl vynikajícími ctnostmi býti oslaven, jemuž pro spolek lásky věčné, jako dobrý učitel učenníku svému

---

[7]) Ginzel: Geschichte der Slavenapostel C. u. M. Codex 43.
[8]) Prameny I., 44.
[9]) Prameny I., 104.
[10]) Jaffé: Bibliotheca rerum germ. III., ep. 17.
[11]) Ginzel: Codex 58., 59.
[12]) Dudík: Dějiny Moravy I., 114 pozn. 3.
[13]) Viek i djelovanie sv. Cyrilla i Methoda 220.
[14]) Prameny I., 98.

láskų oddanou poručil pastýřskou péči, v němž hojnost lásky, zbožnost nejlepšího života a horlivost slova božího pravdivě sídlela. Stav se tedy biskupem Moravanův a světlem vlasti, stádo péči jeho svěřené s rozumnou laskavostí napomínal.“ [15]) Legenda bulharská vypravuje, že Method biskupskou důstojností od papeže poctěn, Cyrill však od velikého arcikněze do svatyně svatých povolán jest, aby tam obětoval uvnitř stánku pravého a účasten byl tajemství.[16])

Těmto zprávám, které povýšení sv. Methoda na biskupství před smrt sv. Cyrilla aneb alespoň současně, tedy do r. 869, kladou, odporuje legenda pannonská nejen tím, že o svěcení sv. bratří na důstojnost biskupskou ničeho neví, nýbrž ještě více tím, že zřejmě tvrdí, kterak sv. Method od papeže pouze na kněžství vysvěcen a teprv později na výslovnou žádost pannonského knížete Kocela na stolec sv. Andronika povýšen byl. Jelikož legenda tato od sv. Klementa, jednoho z žákův apoštolů slovanských, který zároveň se sv. bratřími tenkráte v Římě dlel, sepsána jest, nelze zde na neznalost spisovatelovu souditi. Nechtějíce připomínati, že i Translatio od očitého svědka, Gaudericka biskupa z Velletri, pochází, vizme slova sama. Když byli sv. apoštolové do Říma přišli: „posvětil (papež) učení jejich, položiv slovanské evangelium na oltáři sv. Petra. Posvětil na kněžství blaženého Methoda“.[17]) A teprv o něco níževji: „Přijal jej Kocel s velkou ctí, a opět poslal jej k apoštolskému, a dvacet mužů ctihodných lidí, aby mu jej posvětil na biskupství v Pannonii, na stolici sv. Andronika, apoštola ze sedmdesáti. Což se i stalo.“ [18]) Dle slov legendy pannonské stalo se tedy svěcení Methoda za biskupa teprv při jeho druhé návštěvě v Římě, kamž byl od Kocela za tím účelem poslán. Avšak již Rački [19]) upozorňuje na ono místo hlavy šesté a domnívá se, že jest zkaženo, ačkoliv jeho důvod, že co hegumenos kláštera polychromského sv. Method musel býti knězem, není úplně přesvědčující, neboť i patriarcha cařihradský Ignatius byl dříve hegumenem kláštera satyrského, než dosáhl kněžského posvěcení.[20]) Mnohem závažnější důvod, proč se nám místo ono podezřelým býti zdá, podává hlava osmá téže legendy. Vypravuje se tam totiž, že kníže pannonský Kocel poslal k papeži prosbu, aby mu byl Method propuštěn, načež papež odpověděl: „Ne tobě jedinému toliko, nýbrž i všem zemím těm slovanským posýlám jej učitelem od Boha i od sv. apoštola Petra, prvního nástupce a klíčníka království nebeského.“[21]) Byl-li sv. Method pouze knězem, kterak jej může papež nazývat „nástupcem a klíčníkem království nebeského?“ neboť výraz ten jen se hodí na důstojnost biskupskou! Nač dále vyznačuje spisovatel výraz ten ještě přídavkem „první?“ Vždyť ho nebylo tajno, že sv. Method nebyl prvním knězem, jenž zavítal na Moravu! Z toho je patrno, že spisovatel jen důstojnost biskupskou na paměti míti mohl, a pročež vším právem domnívá se Pervolf, vydavatel legendy pannonské v Pra-

[15]) Prameny I., 104.
[16]) Prameny I., 79.
[17]) Prameny I., 44.
[18]) Prameny I., 46.
[19]) Viek etc. 222.
[20]) Hergenröther: Photius, Patriarch von Constantinopel I., 355.
[21]) Prameny I., 45.

menech dějin českých, že místo ПОПОКСЬТКО čísti dlužno ЄПИСКОПЬСТКО.

Další příspěvek k odůvodnění našeho náhledu podává nám pannonská legenda v životě sv. Cyrilla.[22]) „Papež, praví legenda, přijav knihy slovanské, posvětil a položil je v kostele sv. Marie, který sluje u jesliček, a zpívali nad nimi mši. Potom rozkázal papež dvěma biskupům, Formosovi a Gauderiku, aby světili slovanské žáky. A když je světili, tu zpívali mši v kostele sv. Petra slovanským jazykem, a druhý den zpívali v kostele sv. Petronelly, a třetí den zpívali v kostele sv. Ondřeje, a odtud opět u velkého učitele pohanův Pavla apoštola, v kostele v noci zpívali sv. mši slovansky nad svatým hrobem majíce na pomoc sv. Arsenia biskupa, jednoho ze sedmi biskupův, i Anastasia bibliothekáře.“ Zajisté se to, co zde legenda vypravuje, událo teprv po delším pobytu sv. bratří v Římě. Neb dříve musely ony hádky, které život sv. Methoda[23]) naznačuje, dobojovány býti, než papež mši sv. v slovanském jazyku sloužiti dovolil Tu však jest nápadno, že jim při službách božích přisluhuje biskup Arsenius: není přece zvykem v církvi katolické, jak Rački[24]) dokládá, aby biskup pouhému knězi při obřadech církevních přisluhoval; jiného ale ona slova „ИМѢЮЩЕ НА ПОМОЩЬ“ znamenati nemohou. Poněvadž spisovatel mluví v množníku, musí se slova jeho vztahovati na oba sv. bratry. Nelze tedy i podlé legendy pannonské pochybovati, že sv. Method zároveň se svým bratrem na důstojnost biskupskou povýšen byl.

Stal se sv. Method posvěcen byv za biskupa zároveň již metropolitou moravsko-pannonským? Otázka ta jest zajisté důležita dosti a zasluhuje, abychom zevrubněji nahledli v prameny, čeho nám o věci té pověděti umějí.

Toliko legenda pannonská v životě sv. Methoda[25]) bližších zpráv podává. Kníže Kocel totiž, nemoha se dočkati návratu sv. Methoda, poslal papeži prosbu, „aby Methoda, blaženého učitele našeho, jemu propustil. I řekl apoštolský: Ne tobě jedinému toliko, nýbrž i všem zemím těm slovanským posýlám jej učitelem od Boha i od sv. apoštola Petra, prvního nástupce a klíčníka království nebeského“. Vrátil se tudíž sv. Method do zemí slovanských, Moravy však nedošel. Jelikož mu bylo jíti zeměmi Kocelovými, nemůže býti nápadno, že se pozdržel při dvoře tohoto příznivce svého. „Přijal jej, čteme v legendě dále, Kocel s velikou ctí, a opět poslal jej k apoštolskému, a dvacet mužův ctihodných lidí, aby mu jej posvětil na biskupství v Pannonii, na stolici sv. Andronika, apoštola ze sedmdesáti. Což se i stalo.“

Dle legendy pannonské byl sv. Method při svém prvním pobytu v Římě (viz hořeji) na biskupa posvěcen a teprv na zvláštní přání Kocelovo dosazen na starobylý prestol srěmský. Zpráva tato, o samotě stojící, nedošla posud pravého ocenění, ačkoliv žádné příčiny domysliti se nelze, proč by měla býti nepravdiva, ba naopak mnohé okolnosti jí na-

[22]) Prameny I., 35.
[23]) Prameny I., 44.
[24]) Viek etc. 220.
[25]) Prameny I., 45. a následující.

svědčují. Britské listy Jana VIII. věrohodnost legendy pannonské co nejlépe potvrzují; r. 869 nedá se nikterak vysvětliti onen spěch, s jakým papež ku zřízení nového arcibiskupství přivolil, uděliv mu zároveň onu v církvi katolické výminečnou výsadu, mši sv. sloužiti v řeči národní.[26])

Dle listiny, kterou císař Ludvík r. 829 v Řezně vydal, byly hranice dieces solnohradské a pasovské ustanoveny tak, že Morava k Pasovu, Pannonie k Solnohradu přidělena byla.[27]) Každé nové zřízení, zvlášť týkalo-li se zkrácení práv biskupských a zmenšení území diecesalního, muselo se potkati u dotčených biskupů s odporem. Poněvadž ale Pannonie patřila od časů Karla Velikého k říši východofranské, nemohl papež o své újmě předsevzíti jakési změny v territorialních poměrech diecesalních, aniž by se byl dříve o tom dorozuměl s králem německým. Avšak arcibiskup solnohradský Adalvin činil námítky teprv roku 883, neboť Historia conversionis Carantanorum Anonymi Salisburgensis, která práva arcibiskupů solnohradských na Pannonii odůvodniti měla, byla, jak Ginzel[28]) dokázal, teprv na začátku roku 873 sepsána. Na arcibiskupu solnohradském též bylo, vésti stížnost při dvoru německého krále a s jeho pomocí Pannonii sobě zachovati. Ale též teprv roku 873 viděl se papež Jan VIII. nucena hájiti práv svých v Pannonii naproti nárokům solnohradským před Ludvíkem Němcem.[29]) Kdyby byla metropole moravsko-pannonská již r. 869 založena, byly by též správní spory, o kterých se teprv r. 873 dovídáme, dříve povstaly. Arciť pomohli si biskupové němečtí násilím, zajmuvše a uvěznivše sv. Methoda. To vypravuje nejen legenda pannonská, nýbrž i britské listy Jana VIII. to potvrzují: Jan VIII. zřejmě praví, že sv. Method vězněn byl po tři léta.[30]) Zajisté se nemýlíme. domnívajíce se, že Jan VIII. výrazy: per tres annos, tribus annis, nikoliv úplná tři léta, nýbrž jen delší dobu, asi tří let, naznačiti chtěl, tak že by věznění sv. Methoda od roku 871 až do r. 873 bylo trvalo. Zbývá tudíž r. 870 pro druhou cestu apoštola našeho do Říma a založení metropole moravsko-pannonské.

A roku toho sběhly se události, které povolnost římské kurie u zřízení arcibiskupské stolice a udělení jí zvláštní výsady ohledně liturgické řeči pochopitelnou činí. Od r. 869 byl bulharský kníže Bogoris s římskou kurií nespokojen, poněvadž mu dvakrát odepřela potvrzení arcibiskupa, kterého si pro svou zemi byl vyvolil.[31]) Počátkem pak roku následujícího poslal ku koncilu v Cařihradě odbývanému vyslance, by se tam otázal, zdali Bulhaři pod papeže náležejí, či pod patriarchu cařihradského; otcové východní proti všem námítkám papežského legata rozhodli arci ve svůj prospěch.[32]) Že tyto rozmíšky úzce souvisí s povýšením sv.

[26]) Nikdy nepospíchala Římská stolice se zařízením nového biskupství neb arcibiskupství, nýbrž svolila k tomu vždy, až bylo trvání nové církevní provincie co nejvíc zabezpečeno. Pozorovat to můžeme v VIII. století v Německu, v IX. v severních krajinách. Sv. Bonifac a sv. Ansgar dlouho v dotčených zemích působili, než ustanoveni byli za metropolity v nich.

[27]) Dudík: Dějiny Moravy I., 71.

[28]) Cyrill und Method 6. Anm. 6.

[29]) Jaffé: Regesta pontificum rom. 2. vyd. n 2970 st. 378.

[30]) Jaffé: ibidem n. 2976 st. 379.

[31]) Hergenröther: Photius II., 149. a násl.

[32]) Jireček: Dějiny národa bulharského 127.

Methoda na arcibiskupství moravsko-pannonské, vytknul již Dümmler,[33]) ačkoliv je klade do jiného času. Odtržení Bulharů od Říma bylo nemalou pohnutkou pro Hadriana II., aby vešel na požadavky pannonského knížete Kocela, který bezpochyby ve srozumění se Svatoplukem jednal, aby snad odmrštěn byv v Římě neobrátil se do Cařihradu, odkud vyplnění své žádosti jistě nadíti se mohl.

Zápisky faráře Jana Arnolda o r. 1848 a o době reakční.

Sdělil *Antonín Rezek.*

I.

„Revoluce" Pražská počala se r. 1848 jak povědomo v pondělí svatodušní dne 12. června po mši, kterou u sochy svatého Václava na náměstí Svatováclavském četl vysloužilý farář Miletinský Jan Arnold, známý horlivec vlastenecký a zakladatel Mešťanské besedy Pražské. — Několikráte již z různých stran namanula se otázka, jak Arnold k tomu přišel, že na Koňském trhu mši četl, a kdo asi ho k tomu právě v pondělí svatodušní vyzval? Positivní odpovědí k této otázce doufáno přijíti na stopu tomu, kdo měl účastenství „ve přípravě svatodušního pondělka".

Zápisky faráře Arnolda,[1]) které před delším časem do rukou se mi dostaly, vypravují o této věci, ale ne bohužel tak, abychom plného mohli nabyti resultátu. — Vypravuje se v nich o tom následovně:

„Rok 1848 také mne vyznamenal. To se dělo takto. Kanovník Pražský, Václav Pešina, byl požádán, aby ve svatodušních svátcích mši svatou u sochy sv. Václava četl. Pravil: ano. Když ale v tom čase ochuravěl, šlo měšťanstvo k faráři sv.-Jindřišskému s tou samou žádostí. U večer hodu Božího svatodušního přijde ke mně kostelník Smetana s pozváním, abych v pondělí na místě faráře mši svatou v 11 hodin na Václavském náměstí četl, on že s křtem v hraběcím domě právě v tu hodinu jest zaneprázdněn. Připověděl

[33]) Die pannonische Legende vom hl. Methodius. Archiv für Kunde österr. Geschichtsquellen XIII., 184.

[1]) Zápisky tyto, psané farářem Arnoldem již v pokročilém věku jeho, tvoří svazek velikého folia o 183 stránkách. Částečně jsou psány vlastnoručně, částečně diktovány „študentům". — Nápis jest: „Pamětní kniha pro obecenstvo farní osady Miletinské", z čehož patrno, že zápisky ty měly dostati se do Miletína, Arnoldovi po celý život zvláště milého a drahého. Ale nestalo se tak. Kniha jest nyní — po různých osudech — majetkem městského Musea v Plzni, odkudž byla mi laskavě před časem zapůjčena. — Zavírá v sobě dosti podrobné vypsání života Arnoldova, od narození až do vysvěcení na kněžství 24. srpna r. 1807. Pak zprávy o působnosti jeho jakožto kaplana v Turnově (1807—11), lokalisty na Hrubé Skále (1811—15), faráře ve Slatinách (1815—21) a konečně faráře v Miletíně (1821—38). Velmi podrobně vypisují se příčiny ke sporům a spory s patronem Miletinským, které Arnolda přiměly, že předčasně odebral se do pense do Prahy. Odtud začíná se vypravování příběhů, kteréž mají obecnější zajímavost: o založení měšťanské besedy v Praze, o agitaci ve prospěch povolání arcibiskupa Schwarzenberka do Prahy (viz Osvěta r. 1885), o roku 1848 a 1849, o Emanuelu Arnoldovi, o činnosti ve prospěch podpory chudého studentstva, ve kteréžto příčině Arnold postavil si, jak známo, pomník nehynoucí. Všecky tyto zprávy propleteny jsou různými výpisky z novin; nejposlednější zpráva jest z roku 1870, 5. července.

jsem. Ráno v pondělí jdu do Museum, kdež sbor Svornosti stráž držel a ptám se komandanta, zdaliž se nějaký průvod povede, jaký veden byl před mší svatou slovanskou, zpívanou od kněze řecké církve Stamatoviče? I dostal jsem za odpověď, že žádný z nich o mši svaté neví. I pravil jsem: Zeptejte se vašeho majora barona Villaniho a přijďte mi pak pověděť, co se díti má, já budu do půl jedenácté hodiny čekat; nepřijde-li odpověď, jdu a vykonám obět mše svaté bez průvodu. Když k určitému času žádný s odpovědí nepřišel, šel jsem na Koňský trh, kdež již množství obecného lidu shromážděno bylo. Okolo sochy sv.-Vácslavské stálo asi 24 bíle ustrojených družiček. Když chci mešní roucho obléknout, praví mi posluhovač, abych počkal, až magistrát přijde. Čekal jsem čtvrt hodiny, magistrát nepřicházel; i odečetl jsem mši svatou; pak jsem z modlicí knížky „Růže Sionská“ nazvané, modlitbu o zachování svornosti a pokoje četl a domů se odebral. Jedva že kleriku odložím a čerstvé prádlo obleknu — poněvadž přenáramným parnem, stojíc u oltáře celou téměř hodinu pod šírým nebem, obával jsem se zapálení mozku — slyším rány z ručnic. I vyběhnu, ptám se, co to? A slyším k mému přenáramnému zármutku, co se u Generalskomanda v Celetné ulici děje. Mlčením pominu, co jsem slyšel; nepochybuju, že očití svědkové poznamenají tuto truchlivou událost na věčnou památku zevrubně a ukážou na ty holomky, jenž se k ukřižování mé předrahé vlasti za peníze obětovali.“

Vskutku také Arnold o pouličním boji v Praze nyní nastalém nevypravuje ničehož; toliko dvě zprávy zapsal, jež charakteristické jsou hlavně pro tehdejší a částečně i nynější smýšlení o vzniku povstání.

První z těchto zpráv zní: „Dne 12. června r. 1848 četl jsem na žádost faráře Ignáce Hanky u statue sv. Vácslava na Koňském trhu mši svatou. Po skončené pobožnosti odebrala se část lidu domů a část se zpěvem kráčela k Museum. aby Slovanům živio provolala. Tu se nechaly hlasy slyšeti: Pojďme zazpívati Windischgrätzovi, jenž nás chce o konstitucí připravit. Nerozumná mládež nechala se omámit a šla k své záhubě. Granátníci, z většího dílu opilí, vyrazili z domu Generalkomando nazvaného, stříleli a sekali do lidu. Co to za lidi bylo, kdo jich poslal, aby přilákali na to nebezpečné místo našince, poví historie; ba nezamlčí jména těch, jenž k Museum pivem a kořalkou pomatené a rozvzteklené naše krajany vedli. Pozdravili (to jest: granátníci) naše hosty, jenž z rozličných slovanských krajin v Praze se sešli, hřmotnou střelbou. Kdyby Hanka nebyl od okna uskočil, kulka by jej byla usmrtila. Pravilo se, že první rána z Museum na vojsko okolo jdoucí vyšla. Lež to přehrozná! Josef Hlaváček, ouředník knížete Fürstenberga a faktor v železném skladě, přebýval v domě knížecím naproti Museu; on viděl, jak se prapor vojenský před Museum postavil a do Museum střílet počal. Z Musea nevyšla ani jediná rána. Ubezpečil mne Hlaváček, že tuto pravdu přísahou stvrditi hotov jest.“ [2])

„To když se dělo, vzal Hanka na se řád ruský sv. Anny a sv. Vladimíra, kázal zamknouti vrata při Museum vchodní a prosil snažně majora

---

[2]) Toto faktum opakuje Arnold v zápiscích svých ještě jednou poněkud jinými slovy: „Mluvil jsem s Josefem Hlaváčkem, ouředním faktorem knížete Fürstenberga, který v domě knížecím proti Museum přebýval a na všecko od počátku až do konce hleděl. A ten mne ubezpečil, že nevyšla ani jediná rána z Museum, granátníci že stříleli jediní, s přísahou že chce svědectví své stvrditi.“

komandujícího, aby nepustil vojáky do Museum, v němž se vzácné poklady celého českého národa nacházejí, ti že by ve své krátkozrakosti mohli drahocenné památky zničiti. Major se nechal uprosit, vstoupil oknem do Museum a s ním nadporučík Gustav Mell, nyní (t. j. když Arnold psal zápisky = r. 1860 a násl.) major v Králové Hradci u pluku Konstantina arciknížete ruského. (Matka jeho přebývá vedle mne v čísle 976 na Senovážném place; byla majitelkou dominikalního statku v Liskovicích na Smidarském panství.) Když prohlédajíc všecky místnosti, nic podezřelého nenalezli, odtáhli s praporem k Novým alejím, kdež ten mírný důstojník zastřelen byl. Jmenoval se van der Milen.“ [3])

Druhá zpráva dí takto: „Baby, jenž v kasárnách kralodvorských toho času housky a kořalku prodávaly, vypravovaly, že vojáci — přestrojení v měšťanský oděv, se zakrytým obličejem, s cizími vousy — v rychlosti vycházeli (z kasáren) a se zase z města vraceli. [4]) Nebyli to oni náhončí, kteří u Museum shromážděnou mládež všemožně k tomu měli, aby na Windischgrätze k stavení Generalkomanda šla a mu kocovinu vystrojila?“

Více pak Arnold nezvěděl, poněvadž „nemoha na tento krvavý zmatek pro pláč hleděti“, odjel ve středu nebo ve čtvrtek ke příbuzným hospodyně své do Kolína, a pobyl tam až do nejbližší soboty (17. června). — Procházeje se v nádraží Kolínském, praví, že slyšel jakéhosi účastníka Slovanského sjezdu, který prchal z Prahy, volati z vozu druhé třídy: „Odpusťte nám, Čechové, že skrze naši návštěvu utrpení snášíte; my na to nezapomeneme.“ Dle nářečí zdál se mu býti ten, kdo takto zvolal, Malorusem nebo Polákem.

Zatím však v Praze pokořen byl odboj a provinilci stíháni. Také na Arnolda došlo, poněvadž mu za vinu kladeno, že četl v osudný den mši u sochy sv. Václava a nepochybně mělo se za to, že musil i také v další běh věcí již napřed býti zasvěcen. O tom Arnold takto vypravuje:

„Když jsem se v sobotu (17. června) po železnici do Prahy vrátil, na Senovážném place slyším z úst císařského úředníka, co se v mém příbytku všecko dělo, že dům č. 976-II. (nové číslo 33) byl vojskem obstoupen a já všude i ve sklepě hledán; abych raději, tak mi Vaněk — onen úředník — radil, se vrátil a někde na venkově se na čas ukryl, až honba přestane. Usmál jsem se, jsa si všeho dobrého vědom a vstoupil jsem do příbytku mého. Jaká ale tu ohavnost spuštění!? Všecky zámky byly zotvírány a písemností veliká část odnesena. Druhého dne, bylo to v neděli (18. června), čtu u sv. Jindřicha mši a pak míním jíti k policejnímu kommissaru Vackovi, abych se ho zeptal, z jaké hrozné příčiny můj příbytek v mé nepřítomnosti otevřen a všecka registra pod zámky uložená přeházena a dílem pobrána byla? V tom, co snídám, přijde ke mně posel od místního obrsta barona Gotarda, rozeného Francouze, s uctivým pozváním, abych ho na chvilku navštívil. Pravím hospodyni, aby mne k obědu nečekala, a jdu s poslem do příbytku Platzkomanda. „Mir ist leid, dass ich bei der fatalen Geschichte auch mit der Geistlichkeit in Kollision gerathe, hätte ich das vorausgesehen, so wäre ich um eine andere Anstellung eingekommen, um Prag nicht sehen zu müssen.“ „Herr Oberst thun ihre Pflicht,“ pravil jsem, „ihnen kann man es nicht übel nehmen; ich

---

[3]) Tyto zprávy o Museu měl nepochybně Arnold od samého Hanky, s nímž v důvěrném byl přátelství.

[4]) Naopak zase o přestrojení měšťanů do uniforem Svornostenských vypravuje se u Jakuba Malého: Naše znovuzrození II., 84.

bitte sich in Rücksicht meiner zu beruhigen, denn hier waltet ein Miszverständnisz ob. Ich werde Ihnen bald auf freiem Fusze für ihre menschenfreundliche Theilnahme meinen wärmsten Dank zollen." — Jedeme spolu po této krátké rozprávce na hrad Pražský, kdež jsem vojenské kommissi byl odevzdán a pak na strážnici odveden. Tu bylo asi 30 osob rozličných stavů uzavřeno a mně postel po hraběti Dejmovi s P. Krolmusem vykázána. Dejm byl jinam odveden. Tu jsem našel také P. Náhlovského, praesesa vindického seminarium.[5])

Třetího dne, právě na můj svátek, dne 24. června, byl jsem k výslechu povolán před celou kommissi vojenskou. Rada Patera předkládal mi otázky. Druhého dne byl povolán Jindřišský farář Hanka. Ten stvrdil, co jsem vyřknul. I pravilo se mi, že za tři neb čtyři dni na svobodu propuštěn budu. Dne 25. července byli jsme — ti přednější — vedeni do kláštera sv. Jiří a tam každému cella zvláštní vykázána. V prvním čísle nacházel se Havlíček, později dr. Frič; v druhé Krejčí, kazatel z Budějovic, v třetí z téhož místa Schneider, též kněz, pro něhož si brzo přišel biskup Budějovský Lindauer. Do jeho celly se dostal farář Krolmus, ve čtvrté byl jsem já, v páté P. Wiesner, v šesté dr. Brauner, v sedmé jeden mladý Maďar z Eperies, o kterém se nám pravilo, aby jsme si na něho dali pozor, že jest špicl. Sabina si získal jeho důvěru, tomu pravil, že dlouho nebude zavřen, že ho Windischgrätz udělá lieutenantem u husarů. V osmé byl Sabina, v deváté Abele, kvitovaný oberlieutenant hulánský, sedmdesát roků starý, statkář za Sušicí. Byl veřejně kasírován. Na jména dvou ostatních nemohu si vzpomenout. Ve dvanácté celle přebýval náš dozorce, korporal John od Děčína, povážlivý to Němec. Žádal nás, abysme mu na památku dali vysvědčení, jak se k nám choval. Podepsali jsme se všickni s ochotností.

Čekám téhoden i dva na propuštění: nic nepřichází. Jednoho dne jsem povolán k výslechu a tu slyším, že jsem do Hradiště burgmistru Červinkovi dvě psaní podezřelá poslal; ať se na ně zodpovídám. Tím se mé uvěznění prodloužilo. Prohnaný jurista a pletichář, baron Kotz z Dobrše, krajský hejtman v Boleslavi, vyslídil mou korrespondenci s Červenkou a zaslal ji do Prahy. I vyjasnil jsem kommisi všecko a doložil, že očekávám od vlády pochvalu za mé jednání. Já jsem totiž do Libuně děkanu a vikáři biskupskému Antonínu Markovi, Červenkovi do mého rodiště a ještě na některá místa, která si nepamatuju, několikráte psal, aby zavedli filialky v okresu na tři hodiny; z těch filialek aby se rychtářové po nedělních službách božích v Libuni a v Hradišti u z hůry jmenovaných sešli a z úst jejich slyšeli, jak to s vlastí vyhlíží, jak nebezpeční lidé matou hlavy v městech a vesnicích. Těm ať nevěří, ať se pokojně zachovají, ve všem od cís. král. ouřadů uloženém poslušnými se proukáží a vše obcím prospěšné od dobrotivého pána země Ferdinanda očekávají. Aby se těm nebezpečným buřičům v čas potřeby i ozbrojení na odpor postavili, k tomu cíli a konci že zbraň v Praze a ve Vídni k dostání jest. Tážu se každého lidumila, zda-liž jsem opatrně nejednal? V tehdejším čase, když se téměř každým měsícem nejvyšší purkrabí měnili, když zmatek ve všech stranách panoval, bylo zapotřebí hlasu pozdvihnouti. K tomu jest kněz zvlášt oprávněn. Dokázal jsem potřebu mého

---

[5]) O tomto muži viz velmi zajímavý článek: „P. Franz Seraph Náhlovský" v Helfertově spisu: Die confessionale Frage in Österreich 1848 III, str. 316. a násl.

jednání v Národních Novinách a při zboru národním, kdež hrabě Leo Thun praesidentem byl. V tom smyslu hájil jsem se před vojenským soudem.

Co ale osud nechce. Několik paniček odebralo se z Prahy do Vídně, aby se u císařovny přimluvily za vězně u sv. Jiřího a na Hradě Pražském. Byly to: paní Fannenbergová, klempířka, rozená v Turnově, paní Jelínková, manželka Pražského obchodníka, a paní Amerlingová. Na jejich žádost přišel z Vídně rozkaz, aby vojenská kommisse odstoupila a civilní ouřad aby vše brzy ukončil. Kdyby tato změna se nebyla stala, byl bych v několika dnech po výslechu o těch Hradištských psaních na svobodu byl od vojanského soudu býval propuštěn. — Odevzdávání protokolů atd. trvalo celé téhodny, než na mne došlo, uplynuly opět čtyři neděle. V tom čase nemohu opomenout šestadvacátý den měsíce července, den svátku mé dobré matky a sestry. Na zdraví sestry Anny nalil jsem si po obědě skleničku mělnického a postavil jsem se k oknu. Naproti přes zahrádku stál též v okně jeden známý kněz, i natáhnu ruku se sklenkou a volám na něho: Ať žijete! Voják pod okny na stráži stojící, Moravan, natáhne kohoutek, obrátí zbraň na mne a křičí z plného hrdla: „Weg vom Fenster oder ich schiesze; wir stehen hier nicht als Narren, dasz sie uns zum Besten haben sollten.“ Tu přiběhl korporal jménem Volec a pochválil vojáka. I povstal hluk ve všech cellích; komandující major odstranil hned onoho muže; chtěl prý ale nám nechati tři čtvrti oken zazdíti, čemuž však rector Georginum odpíral. Krbec — tak se nazýval onen ředitel — byl upřímný bratr a hleděl, kde mohl, ulehčiti nám. P. Krolmusa živil docela. Já dostával obědy od mé hospodyně, víno a všelicos z mouky od tety Marie Roudnické, která na Hradčanech co vdova po c. k. ouředníku žila. Vykázaná od vlády strava pozůstávala v půl libře hovězího masa a dvou librách chleba. Polívku z rukou nemytých granátníků jsem přijal a maso korporalu Johnovi daroval, poněvadž nemaje zubů stráviti jsem ho nemohl. Každou i tu nejmenší službičku musil jsem draze zaplatit. Po celý čas mého uvěznění mše svaté jsem nečetl a tak stipendia zmizela. Mohu směle říci, že za ty dva měsíce — od 21. června až do 18. srpna — sto zlatých stříbra ztraceno bylo. Mlčím o té ouzkosti, kterou mí příbuzní a přátelé v tom čase pokusili. Pověst, častěji opáčená „dnes v noci bylo několik na Hradčanech oběšeno, zítra opět několik zastřeleno bude“, strašila Prahou.

Jaká za to utrpení náhrada? Několik ouředních řádků, kterých jsem v novinách uveřejniti nesměl a kterých zde v opisu věrně předkládám.“ [6])

To jest, celkem vzato, všecko, co Arnold poznamenal o r. 1848. Vedle toho jen zde i tam najdou se některé poznámky, zvláště na kolik se týče Měšťanské besedy, kteráž Arnoldovi především na srdci ležela. [7])

---

[6]) *Rathschlag.* Nro. 11851 crim.

Dem Herrn P. Johann Arnold wird über sein Einschreiten de praes. 29ten September 1848 Nro. Ex. 11851 hiemit zur Verständigung ertheilt, dass gemäsz des kriminalgerichtlichen Beschlusses vom 18. August 1848 ad 9474 erkannt wurde, es sei gegen denselben aus Anlasz der Junivorfälle in Prag eine rechtliche Anzeigung eines Verbrechens nicht vorhanden, und es finde daher gegen ihn die Einleitung einer Kriminaluntersuchung nicht Statt.

Prager Kriminalgericht als Untersuchungskomission am prager Schlosse am 9. Oktober 1848. Scharfen m/p.,

An H. P. Joh. Arnold. k. k. Appelationsrath.

[7]) Že Měšťanská beseda Pražská na vývoj veřejného života českého v Praze velký měla vliv, jest věcí známou. Bylo by tudíž sepsání o tom, s jakými obtí-

Jedna z těchto poznámek jest: „V znamenitém roce 1848 přicházeli z krajů občané s otázkami, kterých by do sněmu říšského voliti měli? Z té příčiny celého dne kommisse seděla v Měšťanské besedě a přijímala deputace z venkova. Stala se bohužel mnohá chyba: nedozralí a nezkušení se navrhovali!“

II.

O době reakční v zápiskách Arnoldových sem i tam roztroušena nejedna zajímavá, pro dobu tehdejší charakteristická zpráva. O životě veřejném zvláště v besedě Měšťanské píše se toto:

„Nyní (po r. 1848—49) nastala smutná doba. Veselé zpěvy oněměly, podobizna arcivévody Štěpána se odstranila, v besedě se bál kdo promluvit. Toto hrobové ticho netrvalo však dlouho. Když jsme poznali snášenlivého direktora policie rytíře Sachra, bylo nám volněji. Ouředník ten nepřijímal klevety; při každé příležitosti ukazoval se nakloněným naší národnosti, zvláště podporováním Českého Musea se vyznamenal.“

Jest známo, že o policejním řediteli Sacher-Masochovi různě se soudilo a soudí, zejména na kolik se Musea týče; hlas Arnoldův do té míry má cenu, že z něho vlastně mluví — Václav Hanka. Ale ještě později na jiném místě dostává se Sachrovi pochvaly, když totiž mluví se o vypovězení Arnoldově z Prahy. Věc samu vypravuje Arnold takto:

„Před Vánočními svátky roku 1854 nebo 1855 — již se nepamatuju — potkal jsem v Nových alejích Jana Slavíka mlynáře. Na otázku, kam se ubírám, dal jsem za odpověď, že jdu na Malou Stranu k obuvníku Vyšínu, abych pořádnost celoroční za vyhotovení obuvi uzavřel. Vyšín byl a jest dosaváde oudem městského výboru, z něhož 30 měšťanů dle zákona vystoupit a nových právě před Vánocemi voleno býti mělo. Ondřej Haase, representant německé strany, uveřejnil v Novinách návrh těchto jemu milých nováčků. Česká strana nechala své důvěrníky litografovati. Buďte tak dobrotivý, řekl mi Slavík, stavte se u litografa Vítka na Uhelném trhu pro několik listů a dejte je Vyšínu, aby jich v rychlosti známým doručil. Dnes jest sobota a v pondělí již bude volba. Stalo se jak Slavík žádal. Ale nastojte! Jaká to černá čárka mi přibyla! Časně ráno v neděli přišel ke mně policejní komisař a vojenský hejtman, prohlíželi mé papíry, mezi nimiž se také jednání, aby kardinal kníže Schwarzenberg arcibiskupství pražské na se vzal, nacházelo. Zavedli se mnou protokol, v kterém ani zmínka o litografovaných listech se neučinila, a já k závírce tázán, kam se budu stěhovat, poněvadž dle vysokého nařízení v 24 hodinách musím Prahu opustit. Překvapen tímto nerozumným rozkazem, jdu k známému policejnímu komisaru Čechovi z Čechenherzu, vypravuju mu, co se mi stalo, i dostanu za odpověď, že mohu přes svátky v Praze zůstat a že se věc ta vyrovná. Po svátcích ten

---

žemi za doby předbřeznové beseda založena byla, zajímavým příspěvkem ku dějinám českým v našem století. O material by tuším nouze nebyla. Jednak ve přítomných zápiscích Arnoldových ledacos najíti možno, mimo to balík písemností o počátku Pražské Měšťanské besedy odevzdal Arnold (16. července r. 1865) panu Vincencu Vávrovi mladšímu, statkáři ve Vršovicích, po jehož smrti vdova dala papíry ty k uschování p. JUDru Boh. Riegrovi, u něhož se nepochybně dosud nacházejí. A čeho by pak ještě k úplnosti bylo potřebí, zajisté nalezlo by se v archivu Měšťanské besedy samé.

samý komisar předložil mi list k podepsání, že se do žádných záležitostí světských míchati nebudu a pokojně v Praze se zachovám.

Zatím po celé Praze rozhlásili nepřátelé Čechů a Besedy měšťanské, že jsem z města vypovězen: místodržitelství a vojenský na Hradčanech usedlý soud že tento ortel nade mnou vyřknuli. Jaké tu bylo obdivování, když mne po ulicích s veselým obličejem kráčeti viděli.

Po skončení této komedie hleděl jsem vypátrati, kdo jakou roli hrál. I řeklo se mi, že jistý stavovský ouředník jménem Frans právě u Vyšína byl, když jsem mu listy od Slavíka poslané odevzdal; ten prý hnedle k panu místodržiteli, baronu Mecserymu, spěchal a jej návěštím, že buřické lístky roznáším, postrašil. Tento pán nenechal si předložiti od Vyšína list, nýbrž bez prodlení Arnolda z města odstraniti kázal. — Opatrněji v této důležitosti jednal ředitel policejního ouřadu Sacher z Masochu. On četl litografované listy české strany a v Novinách tisknutá jména kandidátů Němců. Našel, že obojí ohlášení s zákonem se srovnává a že mám v pokoji ponechán býti. Odporná strana musila umlknout. Po několika dnech šel jsem s poděkováním k němu; přišla řeč na Besedu, i pravil mi: „Spolek besední jest ctihodný, račte v něm velebný pane setrvati, já jsem též oudem jeho.“

* * *

Arnold, jak povědomo, největší památku v Praze po sobě pozůstavil horlivým a neunavným sháněním podpor pro chudé studentstvo. Jak k této úloze přišel, vypravuje sám těmito slovy:

„Když se znamenití mužové a literati sjezdu slovanského domů odebrati museli, zůstalo po nich v Praze několik študentů, jenž s nimi na podívanou na zlatou Prahu k nám přišli. Těm brzo došla kasa. Spanilomyslní měšťané zdejší se nad nimi ustrnuli a obživu jim poskytli, aby školy navštěvovati mohli. Jména těchto jinochů jsem již zapomenul, jen těch, kterých jsem sám do domů k obědům uváděl, mi něco v hlavě zůstalo. Byli to: Chorvaté Fabković, kandidát učitelství, Lisinský hudebník, Rudolf posluchač bohosloví; z Korutanska a Krajinska Francl, nyní professor gymnasia v tamějších krajinách, Tancr, čekatel. Z Vojvodiny a ze Slovenska jich také několik v Praze se zdržovalo. Utekli z Uher, kdež Maďarové Slováky pronásledovali. Vypravovali nám hrozné věci o surovosti maďarské. O tyto utečence zvlášť pečoval P. Škoda, nynější katecheta v Budči, na hlavní škole české.

Takhle se mi dostalo nového zaneprázdnění, které mne ještě dosud baví. Když Slované odešli, nastoupili Čechové, jenž se u mne o přímluvu ucházeli; hledal jsem pro ně kondice, obědy, příbytky a jiné študentské potřebnosti. Rozšířená známost v Měšťanské Besedě přišla mi vhod. Poznal jsem větší díl pražských obyvatelů, když jsem r. 1844 a 1845 podpisy na žádost pro dovolení Besedy po městě sháněl. Tato známost nesla mi hojných ouroků. Mlčím o zaopatření Chorvátů a Slováků; i s Čechy se mi práce dařila.“ [8])

* * *

Zvláště ctil Arnold Václava Vaceslaviče Hanku. Jeho protivníky pokládal i za své nepřátele. Když zmiňuje se o známém literarně-politickém

[8]) Nyní vypočítává se řada mladíků, kteří prostřednictvím Arnolda docházeli podpor. Jsou to jména, z nichž nejedno dobrý má zvuk v nynějším literarním nebo politickém životě našem.

processu Hankově s Kuhem, pouští Arnold uzdu citům svým. Praví o Hankovi: „Byl silný dle těla ale také silný dle ducha. Po mnoha let snášel rozličná protivenství od professora Hanuše, nynějšího císařského bibliotekáře v Praze, od sekretáře Nebeského[9]) a v posledním čase od Kuha žida redaktora Tagesbote. Tento bídník nechal se podplatit, aby světu oznámil, že Hanka jest falsarius královédvorského rukopisu. Praví se, že bývalý vídeňský advokat nynější ministr Bach sprostředkováním policejního komisaře Webra, který nyní co císařský rada ve Vídni žije,[10]) původce tohoto zhanobení jest. Historie poví, co na tom pravdivého jest.“ — Slova tato poznámek nepotřebují.

* * *

Z doby po roku 1860, nejzajímavější jsou zprávy o prvních volbách obecních v Praze, 11. března 1861, kdy jak známo zvítězila kandidátní listina strany „Pokroku k lepšímu“, kteráž od té doby řídí volby obecní ve hlavním městě. Výhradnému panství Němců v obecném zastupitelstvu pražském byl volbami r. 1861 konec učiněn. V Bohemii Haasovské napsal Klutschak 13. března 1861 se střízlivou resignací článek: „der vorgestrige Tag war für uns ein Tag von Solferino.“ — Arnold vypravuje o čilé agitaci obou stran. O Haasovi,[11]) Wankovi, Broscheovi, Wolframovi; se strany „Pokroku“ pak, „jak usneslo se několik měšťanů, že si město dle ulic rozdělí,

---

[9]) Na Nebeského vůbec Arnold nevraží. Když Hanka zemřel, vybýval Nebeský pohřeb. Arnold dí o tom: „Snad mu neučiním křivdu, když řeknu, že se nevynasnažil, aby slavně pochován byl náš miláček. V hlavním chrámu u sv. Jindřicha nečinil Nebeský té nejmenší přípravy; já jsem jak u faráře Ignáce Hanky tak u kostelníka Hory vše objednal, co k oslavení průvodu a kostelní pobožnosti zapotřebí bylo. Když jsem několikráte do Museum spěchal a Nebeského nabádal, by na faru došel a řádný pohřeb umluvil, vždy jsem dostal za odpověď, že nemá času. S voskářem promluvit také neměl času, řádný umrlčí list vyhotovit také neměl času. Kdy a kde slavné requiem a mše svaté konány budou neoznámil. Zdá se mi, že staré záští, na které si mně Hanka stěžoval častěji, sekretářem lomcovalo i po smrti bibliotekáře.“ — Ostatně při té příležitosti podotýkám, že Arnold rád staral se o pěkné pohřby zemřelých vlastenců. Když zemřel Klicpera (16. září r. 1855) píše: „Professor Hansgirg a ředitel privatního ústavu Jungmann požádali mne, abych slavný pohřeb obstaral, vdova že nemá prostředků. Podrobil jsem se ochotně této žádosti, učinil jsem s pomocí prof. Hansgirga peněžitou sbírku, ku které zvlášt přispěl Ferdinand Fingerhut, sládek.“ — Když zmiňuje se o pohřbu Šafaříkově, dokládá: „Já jedině pravím, že mne ochotnost velebných pánů Piaristů, s kterou na mé pozvání s celým gymnasiem v pořádku Šafaříka k hrobu doprovázeli, velmi potěšila. Když uvážíme postavení katolického kněze k protestantu, tak poznáme cenu tohoto průvodu.“ — Také na útraty pohřbu Krolmusova sbíral příspěvky s měšťany Pražskými Josefem Urbanem, Alexandrem a skladatelem Drahorádem. Podobných příkladů více se v zápiskách vypravuje.

[10]) Míní se tu nynější místodržitel hornorakouský.

[11]) O tomto muži, kterýž s velikou obratností vedl záležitosti strany německé, tato přičiněna jest poznámka: „Dobře že mu žádný nevěřil a (11. března r. 1861) hlasu nedal. Již před desíti roky toho zpátečníka Praha znala; nedostalo se mu při volení městské rady ani jediného hlasu dole; spěchal na Hradčany, prosil kanovníka Ditricha, kovaného Němce, aby mu pomohl do rady. Pomůžu, řekl mu, jděte k zámečníku Žákovi, dejte mu tuto ceduli, hlas jeho rozhodne. Haase šel, odevzdal lístek, na kterém stálo: „Wenn H. Žák die Arbeit aus den Herrschaften des Prager Domkapitels ihnen am Herzen liegt, so entsprechen Sie dem Wunsche des Herrn Andreas Haase.“ A hle, Haase se dostal do rady. Že ohledně cedule pravdu píšu, ručí mně Jan Vyšín, obuvník z Malé Strany, který z úst zemřelého zámečníka Žáka hoření slova slyšel.

v nich důvěrníky vyhlídne a těm že cedule s jmenem těch, jenž voleni býti mají a s krátkým ponaučením doručí". Kdo první byl, který na toto rozdělení přišel, kdo pomocí študentů na tisíce cedulek psal, jest v Praze známo. (Arnold sám.) V té případnosti vyznamenali se nad jiné Kučera sládek, Wolf sládek, Harasím pokrývač, Sika řezník, Musil ouředník, zeť nesmrtedlného Jungmanna, a Steinhart ouředník Hospodářské Společnosti. Na Malé Straně a na Hradčanechoučinkovali: Vyšín obuvník, Urban tkadlec, Oliva barvíř a Demartini ouředník, též učitel Paleček. Tato obezřetnost a přičinlivost otevřela oči a vzbudila vlažných k činnosti. Můžu s dobrým svědomím říci, že „Pokroku" na 1000 oudů získala. Čeněk Vávra mladší z Šípkových mlýnů pracoval se mnou."

Navrhování kandidátů ve straně „Pokroku" na starosti měli pánové: Palacký, Rieger, Brauner, železník Šimek, JUC. Hanke, koželuh Pštros a MDr. Hamrník. — „Praha jejich navržením nebyla poněkud spokojená. Postavili na listy mnohé muže, ku kterým málo kdo důvěru měl. Aby se ale sjednocenost nerušila a hlasy nerozdrobily, neuchýlil se žádný — málokterý — od seznamu, věrně opisovaly se jména předložená. Jen tímto způsobem bylo možno vítězství úplné docíliti. Všemožně jsem se vynasnažil, abych přicházejících o radu ke mně ze všech pražských čtvrtí v této jednotě udržel. Ale držel jsem se přísloví: Nulla regula sine exceptione. V první třídě Nového Města postavil jsem místo MDra Löschnera sládka Wolfa; pak jsem vyškrtnul v druhé třídě hospodského Vališe a napsal P. Frosta, ředitele ústavu hluchoněmých. Dle toho způsobu bylo na sta cedulí psáno a po Praze rozesláno. S přispěním pp. professorů Piaristů dostal se Frost na vrch, neboť jimi přibylo mu 20 hlasů. Naše komité se na mne mrzelo, že jsem agitoval pro Frosta: Jest prý se školním radou Marešem jedna ruka, není od něho nic dobrého k očekávání, pravili mi. Blízká budoucnost ukáže, že se zmýlili. Město se divilo, když v návrhu od „Pokroku" učiněném jméno Vališe čtlo. Mnozí pravili: Jím pošpiněna jest volební listina, jest nevzdělaný hubař a nadhončí bývalý pastora Košuta." — K částečnému aspoň vysvětlení těchto posledních tvrdých a ostrých slov Arnoldových sluší podotknouti, že Vališ náležel ku reformované církvi vyznání helvetského.[12])

O následujících hned po tom prvních volbách sněmovních není u Arnolda mnoho zajímavého. Jediná zpráva o volbě na Hradčanech. „Na Hradčanech také byli zpátečníci poraženi. Bývalý místodržící v Čechách, nyní ministr policie ve Vídni, baron Mecsery, chtěl mermo mocí slouti poslancem; ouředníci běhali od čísla k číslu po Hradčanech a odporoučeli všem obyvatelům pana ministra. Měšťané kroutili hlavou, farář na odpočinku Václav Krolmus

[12]) Když po skončených volbách novému purkmistru Pštrosovi uspořádáno 11. dubna zastaveníčko, odebrali se pak ještě mnozí k bytu Ondřeje Haase, aby mu prý řádnou „kocovinu" zahráli. Při této příležitosti podotýká se toto: Jméno kocovina pochází od barona Koca, jenž v roce 1848 krajským hejtmanem v Boleslavi Mladé byl. Tento c. kr. ouředník si velmi tvrdě počínal; kázal vojskem po kraji, zvlášť v Mnichovu Hradišti a ve Mšeně, usedlé měšťany do žaláře Boleslavského přiváděti. Mého bratra Emanuela a literata Krejčího, an nyní professorem znamenitým české realky v Praze a na čas ředitelem škol realních v Písku jest, z Hradiště do Prahy nechal komisarem doprovodit. Tohle surové nakládání s poctivými občany ustrojilo mu v Praze, když své sestry navštívil, řádnou muziku pod jeho okny. Způsob přivítat hosty takovým hlukem a posměchem byl v Praze neznámý, i pokřtili toto nemluvňátko jménem „kocoviny". Srovnej Jakuba Malého Naše znovuzrození II., 35

radil a pomahal jim; Mecsery propadl, místo jeho zaujal Pollach, hospodářský rada kardinala Schwarzenberga."

III.

O „českém Mazzinim" [13]) Emanueli Arnoldovi hned po jeho smrti hojně vyskytlo se po časopisech biografií, a i také ve Slovníku Naučném obšírnější o něm jest zmínka. Ale v tom ve všem ledacos opomenuto, ledacos jest mylného. Vybral jsem tudíž ze zápisku bratra jeho faráře Jana Arnolda všecko to, co buď podstatně jest nového, nebo opravuje běžný omyl. Tím politická činnost toliko dle Jakuba Malého „nenapravitelného revolucionáře" a „arcidemokrata" lépe bude vysvětlena.

„Emanuel Arnold narodil se ve Mnichově Hradišti dne 9. listop. 1800. V 8. roce jeho stáří povolal jsem jej na Hrubou Skálu, kdež jsem lokalistou byl. Do školy jsem jej neposýlal, sám se s ním obíraje. V roce 1818 dostal se co praktikant na panství hraběte Frant. Waldšteina do Oujezda a pak co písař na Svijany. Když kníže Rohan panství Svijanské koupil, povýšil mého bratra za správce statku Jesenského u Semil, kdež do r. 1842 pobyl. Pak se co kviescent Rohanský odebral do Prahy a to sice r. 1842. Zde vešel s literaty českými v známost, jeho svobodomyslný duch počal se politikou obírati. On to byl, kdož proti vůli, tehdejšího pražského purkmistra Müllera a policejního direktora Mutha uspořádal r. 1844 osvětlený průvod ke cti českého gubernatora a arcivévody Štěpána."

Průvod ten prvně vzbudil v Janu Arnoldovi myšlenku na založení besedního spolku.

„Brzo na to psal Emanuel Arnold pamflet proti Jesuitům, v němž kněžnu Helenu z Lobkovic urazil. Za ten výstupek byl po 17 téhodnů uvězněn na Novoměstské radnici. V znamenitém roce 1848 kázal v Praze a na venkově o potřebě řádné konstituce, vydával „Občanské Noviny" a tak si naklonil sprostý lid. Po svém zatknutí na Hradčanech seděl u vyšetřování několik let, pak ho odvezli do Lublaně, kdež s hrabětem Hallerem, s hraběnkou Teleky a baronkou Szent Kiralyi uvězněn byl. Toto uvěznění trvalo od dubna 1854 až do května 1857. Komendant kastelu lublaňského major Hiacint Giberti, rozený Vlach, vlídně s ním nakládal. Hrabě Haller vykreslil jeho podobiznu a poslal mně ji po poště do Prahy. Jeden vlašský advokát stal se zvláštním jeho přítelem. Ten Emanuela ubezpečoval každodenně, že Italie spojena bude a že se té unie brzičko Evropa dočká."

„Roku 1857 byl bratr na svobodu propuštěn a na Prahu poukázán; pro neopatrné řeči však v tom samém roce v Běláku korutanském byl uvězněn a tam konfinován. V měsíci květnu 1861 prosili sme [14]) slavné c. k. ministerstvo, aby bratra na svobodu propustilo, jemu pak vykázalo, z čeho živu býti má; pakli by ale prozřetelnost žádala, aby v cizině žil, tedy že prosíme o nějaký příspěvek, poněvadž již 60 roků starý jest a potřeby tělesné každým dnem přibývají". V 6 nedělích došla příznivá odpověď. Internování Emanuela Arnolda bylo ukončeno, jemu dáno na vůli, aby buď v Běláku dále zůstal, nebo se do Čech navrátil; dosavadní plat jeho na výživu obnášel 315 zl. a k tomu nyní přidány ještě 200 zl. On zůstati chtěl v Běláku tak dlouho,

---

[13]) Viz Correspondenz 1869 č. 6.
[14]) Totiž oba bratři Arnoldovi: farář Jan a notář ve Strakonicích Dominik.

až mu přátelé jeho v Praze nějaké zaopatření obstarají. Ale zatím zůstal tam i na dále; až r. 1866, 6. října raněn byl mrtvicí a laskavostí několika lidumilů převežen (v březnu 1867) do obecné nemocnice v Celovci, kdež dostalo se mu lepšího ošetřování. „Dokud zdráv byl, dostával každoročně od vlády 500 zl. subvence, když ho epilepsie zmrzačila, byla mu subvence odňata. Má prosba na ministerium byla zavržena.“ V nemocnici Celovské ležel až do roku 1868, kdy (v červnu) od obce pražské převzat, a v městském chorobinci na Karlově poslední nalezl útulek. Zde několikráte se mu ještě ulevilo, tak že i vycházel; zemřel pak 6. ledna 1869 na slabost a sešlost věku v 68. roce věku svého.

Dopisy Viléma hraběte Slavaty psané Jaroslavu Bořitovi hraběti z Martinic a jeho synovi z let 1633 a 1634.

Sdělil *František Tischer.*

(Dokončení.)

XXXI.[14])

Datum 14. června 1634.

Psaní V. Mti přijavše zpátkem zase odsílám, jako i také vedle toho přípis reversu, které J. M. Cská jakožto král český pánům stavům v Čechách dávati ráčil na svolené kontribucí. A vidí mně se, jestliže takové reversy se dávají, když na pořádných sněmích páni stavové kontribucí pořádně svolují, ovšem má se k tomu raditi, aby na kontribucí na takových postranních sjezdích svolané taky revers dán byl: tak abychom dokonale o naše svobody nepřicházeli.

Posílám V. Mti příležitě noviny pro J. Mť Kskou. Ty noviny z Říma, co dále přitom i z jinejch míst se píše, rád bych aby J. M. Kská ráčil mně zase odsílati a když je dodávati ráčíte, abyste ráčili přitom zmínku o této mé žádosti učiniti. Staneli se, tehdy budu tomu velmi rád a když J. M. Kská sám od sebe neráčí je V. Mti navracovati, tehdy sem spokojen, abyste sami od sebe neráčili víceji o to připomínati. Než o jiné noviny, které J. M. Kské posílám, nežádám, aby mně zase odsílané bejvaly.

XXXII.

Datum 17. června 1634.

. . . O té materii, o které mně v postskriptu vlastní rukou psáti ráčíte, mohlo by se nemálo psáti, zvláště jak mnoho na tom záleží, aby J. M. Kská jak vždyckny tak obzvláštně při počátku při správě své v království Českém autoritatem regiam et affectum subditorm erga se mohl dosáhnouti i dále manutenirovati. Ráčíte dobrou vědomost o tom míti, že ačkoliv v království Českém vyšší ouřadové jsou, však při kanceláři a komoře všichni páni obyvatelové nejvíce činiti mají a od začátku vyzdvižení komory české vždyckny osoby z stavu panského a ry-

---

[14]) Tento jakož i oba následující listy psány jsou mladému Martinicovi.

tířského, rodilí Čechové, za praesidenty potřebováni a dosazováni bejvali, tak jakž také za času mého praesidentství 2 sekretáři čeští byli, protože z panství a měst královských na větším díle všechny věci v jazyku českém se přednáší. A beztoho na též komoře dva páni raddy jsou Němci, kdyby pan praesident měl také někdy bejti Němec, tehdy mohla by ne česká než německá komora slouti. A Pán Bůh to sám říditi ráčí, že ten (jakž věděti ráčíte) za kancléře J. M. Kské se nedostal; byla by tím příčina dána, že by mnozí smejšleli a i o tom mluvili, jakoby data opera to se obmejšlelo, aby v království Českém jazyk český byl vyhlazen, skrze což jaká by příčina k naříkání obecnému se dala, snadno souditi se může.[15])

Ty considerationes, pro které by pan František z Kolovrat neměl za praesidenta komory české dosazen bejti, vidí mně se bejti frivolae et nullius solidi valoris, zvláště ten, kterej s těmi mnohejmi tak blízce spřízněný jest (sic); tak podstatně a platně pro dobré víry svaté katolické, J. M. Kské a vlasti své sloužím, že by slušně mělo o to snaženo bejti, aby ve všech jinech officiích fedrováni byli ti, kteří od něho (sic) dependírují a ne ti, kteří by contrarii byli, tak aby tím spůsobem bohu, králi a vlasti tím lépeji a platněji slouženo býti mohlo.[16])

Za tou příčinou za lidského věku z rodu pánův z Lobkovic v království Českém do nejpřednějších ouřadův fedrováni byli, protože se k tomu hodili, ale kterej v tom rodu viděl se bejti neplatnej byl snížen a jiní přece obstáli. Za tou příčinou také z rodu pánův z Kolovrat a z rodu pánův Vratislavův v soudu zemským a komorním nejvíce osob jest, protože z týchž dvou rodův nejvíce osob k tomu hodnejch v témž království se nachází; z rodu pánův z Waldšteina jeden zle se choval a nicméně předce z toho rodu jeden nejprvnější ouřad v témž království má a jeho dva páni synové též ve vzácných povinnostech jsou. A vidí mně se, že každej dobrej, pobožnej politicus má raději k tomu vésti a raditi, aby v království a zemi skrze concordii a ne skrze dissensiones řízeno a spravováno bylo. A když se vidí, že jsou discordie, tehdy má se k tomu vésti, aby ta strana, která platně a dobře slouží fedrována a vyvyšována byla. Mohl bych o tom obšírněji psáti, ale na ten čas zanechávám. Jen to in praesenti casu skutečně se poznati může: kdyby pan František praesidentem byl, tehdy mohl by při J. M. Kské residirovati (neb obyčejně capo del Tribunal neb přední rada z téhož tribunalu při vrchnosti bejvá) a v čas potřeby ráčil by se moci informirovati[17])... poněvadž J. M. Kská ráčí o tom ujištěn býti, jak ste platně a věrně jak J. M. Cské tak J. M. Kské v povinnosti praesidentské sloužiti ráčili....

---

[15]) Kdo jest ten, jenž měl býti kancléřem (adlatus) Ferdinanda III., jímž pak stal se Jiří Adam z Martinic, pověděti neumíme.

[16]) Místo toto není bohužel dosti srozumitelno, jakož vůbec u listů Slavatových často bývá. Ale tolik z něho a pak z odstavce předcházejícího i následujícího jest patrno, že domorodá katolická šlechta česká, ačkoliv skvělý důkaz věrnosti ku panovníkovi podala, musila již tehdáž s cizinci nově přistěhovalými tuhý vésti zápas o nejvyšší úřady zemské. Cf. Kalouskovo Č. státní právo str. 393.

[17]) To hlavně proto, že praesidentem komory české právě před tím byl mladý Martinic. František hrabě z Kolovrat dosáhl konečně jmenování svého za praesidenta 26. prosince r. 1634.

To psaní, kterého ste mně kopii k důvěrnému přečtení odeslati ráčili jest sice v jazyku českém psané, ale příliš jest materia v něm němčinou, což v vlasti naší prve nebejvalo, profumírována, o čemž mohlo by se nemálo psáti, ale já do jiného času to odložím...

A jakož mně psáti ráčíte strany taxy, že se V. Mti vidí, poněvadž správa království Českého od J. M. Cské zouplna J. M. Kské postoupena jest, cokoliv v království Českém s velkou pečetí se expedíruje, že V. Mti jakožto J. Mti Kské kanclíři taxa z toho by náležela, a pokudž bych já to chtěl difficultirovati, tehdy že by ste ráčili přinuceni bejti k J. M. Kské o to se utéci a žádati, aby J. M. Cské o to napsati ráčil, aby při mé expedici kanceláře české zde o tom nařídíti ráčil, aby se tak a ne jináč dálo, sice kdyby se toho nestalo, že by ste neráčili míti prostředků onera cancellaria sustentirovati.

I na takové V. Mti přednesení toto za odpověd dávám: Předně, že mně to od V. Mti vděčné a milé jest, že v té věci tak otevřeně se mnou procedirovati ráčíte; déle pak ráčíte vědomost míti, že in illo diplomate na správu království Českého od J. M. Cské J. M. Kské daného, patrně se dokládá, že přijímání lén od kurfirštův a knížat J. M. Cská jakožto ještě královající král český ráčí sobě zanechávati. A při uvažování té věci i na tomto bylo zůstáno, poněvadž J. M. Kská ráčí moci míti svého obzvláštného kanclíře, že také ráčí moci veliké pečeti užívati: tak že, jestli že by kdo z obyvatelův království Českého nobilitatem vel baronatum praetendiroval, aneb že by kdo z cizozemcův za obyvatele v témž království přijat žádostiv byl a toho při J. M. Kské vyhledával, že J. M. Kská bez dotazování se na to J. M. Cské ráčí moci takové milosti uděliti a J. M. Cská ráčí též sobě to v moci zanechávati, jakožto královající král předešlým způsobem vedle uznalé věci a vedle milostivé vůle své takové milosti udělovati. A tak od J M. Cské jest to J. M. Kské cumulative et non privative koncedírováno. A aby z toho budoucně nějací sporové nevzešli, panu hraběti z Trautmansdorfu, jedouce s ním odsud do Štukherau, jsem to připomenul, kterej se v tom dobře upamatoval a toliko to doložil, že by dobře bylo, aby zde při expedici kanceláře české na to pozor dáván byl, aby ne tak snadno každému baronatus udělován byl. Pravil jsem, že se to stane. Z toho conclusio necessaria následuje: při které expedici co vyřízeno jest, že také té expedici vlastně taxa náleží. A bylo by proti obyčeji, ano i téměř proti rozumu, aby jedna expedicí měla míti práci a jiná aby užitek z toho brala.

Pročež lépěji bude, abyste neráčili to na J. M. Kskou vznášeti, aby J. M. Cské o to psáti míti ráčil, neb J. M. Cská sám od sebe neráčí v tom se resolvirovati a já spolu s tou expedicí kanceláře české budu povinen to zastávati. A poněvadž J. M. Cská ještě královajícím králem v království Českém zůstávati ráčí a za tou příčinou ouřad nejvyššího kanclířství v témž království při sobě zanechati ráčil, tehdy jak sobě tak témuž ouřadu regalia náležející právně odníti moci neráčí.

Co se pak dotýče zdržování a vychování osob k expedici kanceláře České náležejících, bude potřebí jak V. Mti tak mně o to se starati, aby ony v tom netrpěli a jim náležející mzdu dostávati mohly. Jestliže ráčíte to uznati, že při své expedicí z taxy neráčíte moci ty prostředky míti, tehdy slušně ráčíte museti J. M. Kské to přednésti a od J. Mti

opatření v tom žádati; totiž aby ráčil důchody odjinud nařiditi k vychování též expedici. Já chci ještě některý měsíc strpění míti; pokud uhlídám, že důchodové od taxy nepostačí, tehdy budu museti některé osoby mýněji při expedici kanceláře České držeti....

Ačkoliv v této mé informaci v příčině té taxy vidí mně se, že sem na dobrým gruntu, nic méně, jestliže se vidí V. Mti naproti tomu mně jakou další informací na to dáti, rád chci tomu vyrozuměti a mou správu též na to učiniti.

Jeho Mť pan otec V. Mti píše mně o nenadálé smrti J. M. Kské prokuratora pana Albina (Samuela Albina z Weisenblut), i také své zdání, kdo by k tomu ouřadu mohl succedirovati, navrhuje. Ale poněvadž já v té věci nebudu o dobrozdání ptán, ideo nolo me inmiscere. Sice předešle bejvaly osoby z rytířstva, starožitných rodův, a za tou příčinou v soudech, zemským i komorním, taková praeminencí k tomu ouřadu se dává. Pročež kdyby osoba dobře qualificirovaná z rodu starožitného rytířského v království Českém najíti se mohla, bylo by dobře, aby J. M. Kské přednešena byla a J. M. Kská vedle toho také ráčila by se moci milostivě resolvírovati [18])....

XXXIII.

Datum 24. června 1634.[19])

...Obzvláštně rád bych od V. Mti vyrozuměl, kterak se ráčíte tam v ležení vynacházeti, jak dobrej quartýr ráčíte míti, jakou dobrou traktací od jídla a pití, jakou dobrou konversací a trattenimento extra solita negotia, kterak V. Mti páni sekretáři tam v ležení své opatření mají a poněvadž jsou valetudinarii, kterak ty nepříležitosti vystávají, mohouli čeládka, kterejm se kostgeld dává, za peníze provianty dostávati a jestli tam v ležení jest draho tráviti et reliqua...

Že v kanceláři České v té raddě držané při přítomnosti J. M. Kské v Praze žádnej z pánův soudcův zemských kromě pana Strakonického nebyl jmenován, aby při uvažování kontribucí přítomen byl,[20]) smejšlím že se stalo za tou příčinou, že jsou tehdáž nevěděli jistotně, kdo budou páni místodržící, a snad se domnívají, že předešlým způsobem budou všickni nejvyšší páni ouředníci a soudcové zemští a za tou příčinou zanechali jmenovati osoby z pánův soudcův zemských. Sice byl by vedle mého zdání error velikej, kdyby byl vědomě toho pominuli, zvláště věda, že předešle za císaře Rudolfa, za císaře Matiáše a za tohoto císaře, že při uvažování strany kontribucí, mimo sněmy a obecní sjezdy, bejvají povoláváni všichni nejvyšší páni ouředníci, soudcové zemští, páni rady soudu dvorského a komorního a některé osoby z obce: tak že toto nynější uvažování a ukládání na nepřítomné daně a kontribucí jest v vlasti naší neslejchané, nebejvalé, proti právu, novému zřízení zemskému patrně doloženému a proti privilegium od J. M. Cské nám potvrzenému! — Pamatuji, když l. 1609 raddy držány bejvaly v příčině religie, že — (sic: nedopsáno).

---

[18]) Prokuratorem stal se potom Rafael Mišovský z Sebuzína.
[19]) Z ostatních měsíců r. 1634 není žádná korrespondence po ruce.
[20]) Srovnej s tímto list XXVIII. de dato 7. června 1634 ve Sborníku Historickém str 290.

Když jsem dnes ráno tuto odpověď dictirovati počal, domníval sem se, že na všechny artikule v psaní J. Mti obsažené odpověď dáti moci budu, ale potomně jak ráno tak po poledních mnohé zaneprázdnění mně v tom překážku činí, že sem to nemohl vykonati. Pročež do příští ordinarii toho odkládám. Mezi tím dvoje příležící psaní od J. Mti sem přijal, kteréž zpátkem zase odsílám, než to nejprvnější ještě za sebou zanechávám. To co vlastní rukou psáti ráčíte jest aromaticum, ale velice podstatný; a poněvadž předešle v té materii tolikéž téměř podobně psáno bylo, chci extract z toho učiniti v jazyku vlaském, aby se nemohlo věděti od koho jest psáno a dám k přečtení, kde mně se vidí, že by mohl užitek přinésti. Pán bůh rač. dáti, aby ten následoval. Na jinou materii předešle jsem již odpověd dal. Koncept na privilegia, na titul raddy a na veniam aetatis dám zhotoviti a V. Mti odešli.

Drobnosti historické.

XXI. **Příspěvek ke druhé výpravě křižáků německých do Čech** (1421).

Sdělil *Karel Frost.*

Ve IIhém ročníku Sborníku Historického vytištěn jest článek Dvořákův „Druhá výprava křižáků německých do Čech (1421)“. Tu na str. 360—362 vypravuje se toto:

„... Zde byl vrchním velitelem, jak se zdá, falckrabí Ludvík a pod jeho vedením dobyto několika pohraničných zámkův a mezi jinými i města Žlutic (1. září), které se vzdaly do jeho rukou bez odporu. Na to přitáhli k jakémusi zámku „na kopci“ (birg losz), jehož velitel pro zachránění své svobody celou ostatní posádku vévodě Ludvíkovi vydal, aby s ní, zvláště s kacíři, naložil podle své vůle. Vévoda Ludvík hrad obsadil a vydaný jemu lid jal; když pak pokoušeli se o útěk, byli někteří pobodáni, ostatní utekli se do blízkého domu a tam postavili se k obraně. Vévoda dal dům zapáliti a co neshořelo, pobito, vyjma ženy a děti, které propuštěny. Zabitých počítalo se ke stu (2. září).[1]) — Hned na druhý den (3. září) přitáhl tento pravý oddíl — — k zámku Maštovu.“

Další část vypravování páně Dvořákova nemá pro naši otázku důležitosti, protože nám jde toliko o přesné určení polohy zámku „birgslosz“ zvaného. — Stopuje-li se den po dni tažení vévody Ludvíka, shledá se, že „birgslosz“ bez pochybnosti mezi Žluticemi a Maštovem nalézati se musil.

Na Kreybichově mapě Žateckého kraje nalézá se v jihozápadní části její v sousedním kraji Loketském městečko Doupov a dvě hodiny na sever odtud vrch označený zbořeništěm hradu. Vrch ten nazývá se „Burgstadtl“. Osady jiné jména toho na blízku není; zde pak jen ve jméně vrchu existence bývalého obydleného městečka se zachovala. — Na jižním úpatí jmenovaného vrchu nachází se ves „Birk“ (u Palackého: Pürk) a na východním cípu ves-

---

[1]) K tomu připojil p. spisovatel pod čarou tuto poznámku: „O tomto zámku lze s pravděpodobností jen to říci, že nalézal se někde mezi Žluticemi a Maštovem.“

nice „Jurau“. Birk náleží ku bývalému panství Kysibelskému, Jurau k bývalému panství Doupovskému.

Sommer zná „Burgstadtl“ a popisuje ho v topografii Loketského kraje. U vesnice „Jurau“, praví on l. c. na str. 151., nachází se poplužní dvůr Neuhof a panská myslivna. Za ní při vchodu do lesa pozorovati jest stopy nějakého velkého stavení, prý kostela, ještě dále nacházejí se zbytky nějakého hradu a opět o kus dále stopy toho, že zde stávalo více domů a mlýn.

I také Heber ve II. svazku Hradů svých zmiňuje se o „Burgstadtlu“. Na str. 244 vypravuje: „— Eine Stunde weiter, am linken Ufer der Eger breitet sich das Dörfchen Wihlowitz aus und südlich davon, ganz an der Wistritzer Mühle, hebt sich isolirt ein waldbewachsener, ziemlich hoher Berg empor, hier gewöhnlich der Burgstadtler Berg genannt.“ Dále praví, že na vrchu tom stával pevný hrad ještě koncem 16. věku obydlený. Teprv ve 30leté válce byl prý od Švedů zbořen a zpustošen a dnes jen nepatrné stopy příkopů a vrchů upomínají ještě na to, že zde stával hrad.

Více než tito dva spisovatelé zaznamenali, mně také známo není. Ale přece dá se z toho něco uzavírati.

Že na Burgstadtlu byla tvrz nebo hrad, pokládati sluší za nepochybné. Ale slovo „Stadtl“ ukazuje také k tomu, že v blízkosti hradu musilo býti více domů, snad dokonce městys nějaký. — I to také potvrzuje Sommer tím, co vypravuje o stopách velkého stavení a četnějších domů u vesnice „Jurau“. A rovněž se to dobře hodí k vypravování páně Dvořákovu, dle něhož někteří Husité utekli z birgsloszu do blízkého domu, kdež se postavili k obraně. A dosti také jest pravděpodobno, že domy tyto okolo hradu na Burgstadtlu rozestavené časem tvořily větší osadu i městys, a že dle udaje Hebrova snad teprv během války 30leté zašly. A konečně i jméno vesnice „Birk“ na jižním úpatí Burgstadtlu ležící[2]) zdá se mi býti neklamným dokladem toho že, srovnáme-li staré zprávy o poloze „birgsloszu“ s polohou nynějšího Burgstadtlu a připomeneme-li sobě že i slovo „Birk“ se zde zachovalo: musíme za to míti, že „birgslosz“ pro Husity dne 2. září 1421 tak osudný, ležel právě na vrchu nyní Burgstadtl řečeném.

XXII. Obecná kuchyň na Horách Kutných v 15. století.

Sdělil prof. *Josef Šimek.*

Lidnaté horní město horokutenské čítalo ve svých zdech velké množství lidu pracovního, dělnického (dle Kořínka bylo r. 1635 od starých lidí tvrzeno, že bývalo hornického lidu 10.000 na Horách, ovšem ve století 16.), jemuž nezbývalo peněz, aby hospodařil samostatně, aby doma dával si krmě připravovati od žen a hospodyň. Již však v 15. věku bylo o tuto chudší třídu na Horách Kutných dobře postaráno, o čemž nás nejstarší knihy zdejší poučují. Nelze ovšem udati, byla-li obecná kuchyň na Horách K. již před r. 1424, kdy úplně lehlo město popelem, to jest v době, kdy po velké většině ve městě seděli a vládli obyvatelé němečtí, to však jisto jest, že v době po r. 1424, kdy české vedeny byly na Horách knihy, kdy Němci „neměli míti

---

[2]) Analogií jest v Čechách dosti: srovnáme-li na př. polohu hradu Svojkova (Schwoika) a osady téhož jména v Litoměřicku, zbořeniště hradu Chlumu na kopci a osadu téhož jména pod kopcem u Golčova Jeníkova atd.

v obci ani moci ani hlasu“, ba ani „konšelství ani rychtářství ani jiné úřady znamenité cizozemcům neměly býti dopouštěny“ (usnesení obecní z r. 1433), že v této době konšelé o lid chudší pracovný dobře se byli postarali, zařídivše aneb zařízenou kuchyň obecnou podrževše. Čteme totiž v nejstarší kutnoh. knize (Liber memor. 1426—89 P. 9.), jak r. 1462 Jan Udidlo koupil dům ležící na suchém rybném trhu na rohu proti kuchyni obecní podle Pabianka a Pechové řezníkové za 36 kop gr. Bližších zpráv tu není. Obšírnější jest poněkud „svolení panské s obecními o kuchyni a staršími v provodní neděli“ r. 1469. (L. memor. 1462—1478 H. 28.) Pravíť se tu doslovně: „Pp. šepmistři a konšelé s pp. obecními a staršími, váživše zápis starý, který napřed v jiných registrách (bohužel nezachovaných) o kuchyni obecné jest zapsán, ty časy kde lidí ne tak husto bylo u Hory, ne jako jej rušíce, ale k lepšímu napravujíce, znamenavše, kterak obec sílí se a lidu mnohého více přibylo jest a přibývá, zůstali jsou na tom ze spolka, aby netolika ta jedna kuchyně obecná byla, ale aby jich bylo což nejvíce moci bude ku potřebě lidu dělního; v kterýchžto kuchyních netoliko by 2 vepře bita byla vedle starého zápisu, ale aby kuchyníci bili dobytky čisté, což jim jich koli potřebí bude, aby dělníci netoliko pečité ale i vařené maso, kury i jiné věci k svým potřebám koupiti si nalezli.“ Od r. 1469 bylo tedy v lidnaté Hoře více kuchyní, ale nenalezli jsme žádných dalších zpráv ani o jediné z nich, toliko v pamětní knize jiné (L. mem. 1480—1489 B. 1.) jest k r. 1481 udáno, že konšelé „dali městiště nad chlebnicemi u kuchyně svorně Jankovi synu Michalovu a Matějovi Rožďálovu, aby tu sobě postavili krámce chlebné k užívání budoucně“. Kuchyní míní se nejspíše kuchyň nejstarší na rybném trhu.

XXIII. **Nové zprávy o Janovi Augustovi a jiných vězních na Křivoklátě, z let 1549—1556.**

Sdělil *Karel Köpl.*

1. Od komory České hejtmanu na Křivoklát o Augustu. Urozený vladyko, příteli náš milý! Vyrozuměli sme z psaní Jiříka písaře duchodního, že jest Augusta o to se pokoušel, jak by z vězení ujíti mohl, ale že proto zase postižen jest. Než v tom sou ti knechti, kteří ho zsekali a zbili, všetečnost svou ukázali, i toho učiniti nemajíce; než náleželo jim téhož Augustu zase do vazby dáti a tím pilněji a bedlivěji hlídati. I teď posíláme k vyzvědění té věci, jak sou se ti knechti k témuž Augustovi chovali, hejtmana zdejšího, profúza a barvíře (sic! — nepochybně: bradýře), kterýž téhož Augustu vázati a hojiti má, jemuž poručeno jest, aby ho dnem i nocí pilně vázal, šetřil a ran nezapouštěl; k tomu také jestli by flastry sobě z ran trhati neb příčinu k nezhojení dávati chtěl, aby mu toho nedopouštěli. Pakli by se v tom znáti dal, že by sobě na zdraví svým tou měrou škoditi chtěl, to nám hned nemeškajíc oznamte. A poněvadž pak J. M. Kské, pánu našemu nejmilejšímu, na těch vězních nětco záleží a Jeho Milost zde, abychom o té příhodě J. Mti oznámiti mohli, býti neráčí, protož to tak opatrujte a těch knechtů, kteří pro tu příčinu tam sou, tím častěji napomínejte, aby těch věznuov pilněji, tak aby ujíti nemohli, hlídali; k tomu také jestliby který, zvlášť pan Prostibořský [1]) vězením dostatečně

[1]) Burian Prostibořský z Prostiboře.

opatřen nebyl (jakož se pak tomu rozumí že není), k tomu přihlídněte a nebyl-li by tu dobře opatřen, poněvadž sklepuov pevných dosti na Hrádku jest, v jiné místo ho dejte, tak aby vždy z toho vězení ujíti nemohl. Jakož pak že to osobou Vaší dostatečně opatřeno bude nepochybujem. Dán na hradě Pražském ve čtvrtek před Hromnicemi léta ↄc. čtyřidcátého devátého (31. ledna 1549).[2])

2. Hejtmanu na Hrádek Křivoklát o vězně na Hrádku Křivoklátu, aby jim luožka k líhání zdělati dal:

Ferdinand arcikníže ↄc. Slovutný věrný náš milý! Na místě J. Mti Kské ↄc., pána a odce našeho nejmilejšího, k tomu povolati ráčíme, aby se věznuom, kteří na Hrádku Křivoklátu sou, luožka obvějšně od země zdělali, při tom aby jim lampy volejové a Starej i Novej Zákon do týchž vězení dán byl. Protož Tobě poroučeti ráčíme, aby jim taková luožka udělati, lampy i Zákon, Starej a Novej, objednajíc, mezi ně dáti rozkázal. Na tom vůli naší naplníš. Dán na hradě Pražském v pátek po sv. Františku léta ↄc. LII. (7. října 1552).[3])

3. An oberisten Landtrichter vnnd Lanndtschreiber.
Ferdinannd Erczherzog ↄc. Wolgebornner vnnd gestrenng lieben getrewen. Wir haben Eur zwaÿ schreiben sambt Eur vnnd anderer officirer vnnd Rätte bedenckhenn ires Inhaltes vernomben. Vnd belangunde die gefanngene Personen zum Pürgloss, wisst wir vnnsz woll zu erindern, das die Rö: Khu: Mt. ↄc., vnnser allergenedigister liebster Herr vnnd Vatter, die ernstliche Verordnung thun lassen, damit zu denselbigen gefanngen niemandt gelassen, noch einicherlaÿ schrifft von Innen genomben oder zugestellt werden soldten. Dieweil sich aber die Personen, so in Eurem Schreiben vermeldet, vnderstandten vnnd deme zuwider beÿ solichen Gefanngen geweesen vnnd Ire Sachen mit Schrifften befördert: So ist vnnser beuelh, Ir wellet dieselbigen on Verzug vnderschiedtlich fur euch erfordern vnnd Innen was dieselbigen Gefanngenen von Innen auszgesagt vnd wie in Eurem Schreiben ferner dauon angeregt, furhalten. Vnd do Ir befindet, das Ir Entschuldigung nicht genugsamb, wie wir dann achten, das soliches vber der Khu: Mt: Beuelh khaines wegs hat bescheben sollen, so wellet dieselbigen, denen zu glauben ist, in Verstrickhung einnemben, das sy sich nach vnnser glücklichen Ankhunfft auffs Prager Schlosz in acht tagen für vnnser gestellen sollen, vnd die andern in guette Verwarung auf dem weissen Thurn nemben lassen, zu welicher Handlung Ir die ander der Khu: Mt: Rätte auch nemben wellet. Vnd du oberist Lanndtschreiber wellest sambt den andern denen von der Camer, dem Haubtman daselbst zum Purglasz auferlegen, das er hinfuron khainen Frembden auf das Schlosz lasse vnd die Gefangenen in guetter Verwarung halten, auf das Innen nichts zugebracht, noch von Innen ychtes angenomben werde. Vnd so Leutte zu dem Haubtman khumben vnd mit den Er zu handln hett, das soliches im Vorschlosz beschehe, auf das der Khu: Mt: zuentgegen vnnd Nachtl nychts verwarlost werde. Aber das man ainen merern Vncossten zu uersehung des Schlosz aufwenndten soldte, achten wir zur Zeit für vnnotturfftig, dann sich schwerlich yemanndts vndersteen wirdet, do man nur sonnsten guette Fursichtigkhait brauchet, dieselbigen mit Gewalt herauszzunemben. Vnd wie Ir die Sachen befinden vnnd verrichten werdet, das wellet Ir vnnsz wider

---

[2]) Archiv místodržitelský, kopiář č. 46. fol. 6.
[3]) Tamtéž kopiář č. 46. fol. 276.—277.

zuschreiben... Geben Brünn den XXI. Marty Ano ꝛc. im liij (21. března roku 1553).[4])

4. Hajtmanu na Hrádek o lesní úředníky a jiné osoby. Ferdinand arcikníže ꝛc.... Oznámil nám také dotčený Jan Šlovský (z Šlovic a na Olešné), že by Firbas, vězeň na Hrádku, za to žádati měl, aby žena jeho při statku zanechána byla. I poroučímeť, aby jemu oznámil, že jí ani jeho dětem v to od žádného saháno ani v ničím ubližováno býti nemá. A jemu Firbasovi i jiným věznuom každého dne každému po jedné konvici bílého piva dávati rozkaž a je tak chovej, aby proto při tom zuostati mohlo. A místo knechtuov, kteříž těch věznuov hlídají, o dvě osoby, kterým by hodno věřiti bylo, aby těch věznuov hlídali, postarej, a na jaké službě by přestati chtěli, to nám oznam. Nebo jakžby ty dvě osoby objednány byly, tak bychom hned těm knechtuom odpuštění dáti poručiti ráčili.... Dán v Plzni v pátek po sv. Luciji léta ꝛc. Liiii. (14. prosince 1554).[5])

5. Hajtmanu na Hrádek etc. Ferdinand arcikníže ꝛc. Věrný náš milý! Na místě J. Mti Kské, pána a otce našeho nejmilejšího, Tobě poroučeti ráčíme, aby těm věznuom, kteříž na Hrádku Křivoklátu již od několika let u vězení sou, bílého piva k obědu, k večeři též i na noc, buduli toho kdy žádati, dával, neb sme k tomu na ponīženou prosbu jejich, kterou sou nám komisaři odtud přijevše oznámili, milostivě povoliti ráčili. Na tom jistú vuoli naši naplníš. Dán na hradě Pražském v neděli po sv. Prokopu léta ꝛc. LVI. (5. července 1556).[6])

XXIV. Příspěvek k defenestraci místodržitelů českých r. 1618.

Sdělil *L. Domečka.*

Ve spise svém „Malebné cesty po Praze“ str. 295. opravuje E. Herold omyl, který prý se do všech dosavadních „Průvodců“ a pojednání o královském hradě vloudil, že místnost, z níž Slavata, Martinic a Fabricius byli oknem vyhozeni, klade se o jedno patro výše, nežli s pravdou se shoduje. Skála uvádí totiž hloubku pádu 27 českých loktů, Slavata sám 28. E. Herold změřiv výšku onu z příkopu, přesvědčil se, že činí k prvému patru 16·70 m., tudíž něco přes 27 českých loktů, což prý s udáním Skálovým i Slavatovým dokonale se srovnává. Naproti tomu obnášela výška z příkopu až k hořejší světnici ve druhém poschodí 23·87 m. čili 40 českých loktů. Redakce „Historického sborníku“ referujíc o „Malebných cestách po Praze“ v loňském ročníku tohoto časopisu č. 4. str. 253., projevila pochybnost, zdali lze tvrzení Heroldovo pokládati za správné. Pochybnost ona byla zcela místná, kdežto, jak ukážeme, byl E. Herold na omylu. Slavata i Skála myslili totiž výšku od valu až k oknu, kdežto Herold výšku z příkopu. Potom musilo mu přirozeně jedno poschodí odpadnouti. Doklad ku slovům našim máme v latinské listině, jež obsahuje zprávy o událostech sběhlých v letech 1618—1679. a nalezena byla v makovici „Nového altánu“ či rotundy v zámku jindř.-hradeckém r. 1852. Sestavena jest od zámeckého hejtmana Slavatovského, Matěje Gotfrieda Rutha z Ruthensteinu. Při r. 1618 zmiňuje se o vyhození

[4]) Tamtéž, kopiář č. 52. fol. 34.
[5]) Tamtéž, kopiář č. 53. fol. 124.
[6]) Tamtéž, l. c. fol. 238.

místodržících českých z okna hradu královského, dodává: „Altitudo a fenestro ad vallum, ad quod uterque decidit, est 28 ulnarum Pragensium sive pedum geometricorum 72. Spatium vero ab hoc loco ad imam vallem in quam insuper devolutus D. Slavata 38 ulnarum Pragensium sive pedum 82. Universum ulnarum sexaginta unius, pedum 154.“ Ze zprávy hejtmana Rutha z Ruthensteinu vysvítá tudíž zjevně, že vyhození se stalo z druhého poschodí. Udává sice výšku tuto na 60, kdežto Herold na 40 loktů, avšak bezpochyby byl tenkráte příkop hlubší nežli nyní.

XXV. Nový archiv v Čechách.

Sdělil prof. *Jan Nedoma.*

Předmětem krátké rozpravy naší jest Bechyně. Toto staroslavné župní hradiště, toto rozkošně jako v malé oase malebných skal českosaského Švýcarska položené, druhdy přirozeně při stoku říčky Smutné s Lužnicí hrazené a také nádherné sídlo starých pánů z Bechyně, z Rožmberka, ze Švamberka a ze Šternberka, toto bývalé středisko největšího kraje v Čechách, již ve starších Dějinách vlasti naší často jmenováno bývá, že by bylo bez písemních památek historických, toť asi již často přátelům historie české bylo k víře nepodobno. Ale ti, kdož o tom se přesvědčiti mohli, shledali, že jest tomu tak.

Všecko, co starších dějin českých se týče, pokud na Bechyni bylo, zavezeno skrze Petra Voka, posledního Rožmberka a po nějaký čas též pána na Bechyni, do Soběslavi, pak na Krumlov a uloženo konečně v bohatém archivu Třeboňském. Toť známá věc jest zvláště z Březanova životopisu Petra Voka vydaného Fr. Marešem.

Na Bechyni však ani za pozdějších časů pravidelný archiv se neutvořil. Po krátkém panování Švamberků a Šternberků přešlo majetnictví panství Bechynského r. 1715 dědictvím v držení hrabat, od r. 1760 knížat Paarů, kteříž, původu jsouce vlašského, v zemích rakouských dědičným poštmistrovstvím vynikli podobně, jako Thurn-Taxisové v Německu. Paarové z počátku statky měli jen ve Štýrsku (Krottenstein a j.) a sídleli ve Vídni, kdež ve svém vlastním domě též ústřední kancelář hospodářskou měli, kde tedy také všechny listiny právní, hospodářské a účetní ukládány byly a sice později i z nově nabytých panství v Čechách. Toto zařízení trvalo až do našich let. Na Bechyni tedy nikdy nic takového nezůstalo, co by historickou cenu mělo.

Nyní však má Bechyně přece svůj archiv a to jest ten nový archiv v Čechách, o němž na veřejnost krátkou zprávu podáváme.

Roku 1882 v lednu zemřel kníže Karel z Paaru. Syn jeho a nástupce v dědictví statků svěřenských, nový kníže Karel z Paaru, zrušil z hospodářských příčin posavadní centrální kancelář ve Vídni a dal převézti všechny spisy z této kanceláře na svůj zámek do Bechyně. I požádal jsem o prázdninách roku 1884 o dovolení, abych si tento nový archiv Bechyňský prohlédnouti směl. Poněvadž však místnosti proň ještě upraveny nebyly, měla věc nemalé obtíže.

Kníže Paar, jenž právě na sněmě v Praze dlel, na žádost mou nařídil, aby se mi prohlédnutí spisů v bednách uložených umožnilo. Tak přišel jsem zrovna ku pramenu. Ale za těchto zmíněných právě okolností již jen pouhého přehledu zjednání působilo obtíže. Šest velkých beden v prozatímní

místnosti před mýma očima odevřeno, fascikuly listin a různé drobnosti, jak ze staré kanceláře tu uloženy byly, vyndány a prohlíženy.

Že tu o důkladnosti a podrobnosti zprávy této ani řeči býti nemůže, jest patrno, neboť v bednách složeny byly všechny věci nahodile, jak při skládání pod ruku přišly. I ty fascikuly, které již před několika lety při jakémsi kusém pořádání povolaný k tomu pan prof. Halma špagátem svázal a krátkými nápisy opatřil, obsahují listiny dohromady sice příslušné, ale ne všecky a bez chronologického pořádku. Jest tedy balíčků příliš mnoho a sice zase přerozmanitě rozmetaných, které by více dohromady složeny býti mohly. Zvláště ale jest nemálo takových balíčků s povážlivým nápisem „varia“, což znamená, že zde věci rozmanité složeny, jak pod ruku přišly, beze všeho zkoumání jich obsahu. Ovšem jest hojně též takových listin, které jsou docela osamělé, beze vší souvislosti s jinými v archivu zachovanými. Jsou to zejména dopisy jednotlivých členů knížecí rodiny, obsahu sice nejvíce privátního, ale někdy i veřejně zajímavého, o které tuším nikdy ze zásady postaráno nebylo, aby pravidelně se ukládaly.

Pisatel těchto řádků ovšem i jednotlivé fascikuly rozvázal, ale od pravidelného pročítání záhy ustati mu bylo již z té příčiny, že věci zřídka kdy po řadě šly, což práci náramně ztěžovalo a prodlužovalo, kdežto čas sotva postačoval na zjednání přehledu. Nebyloť ani přehledného seznamu. Avšak ochotnost knížecího hospodářského assistenta p. Parkosa, jemuž uložení nového archivu svěřeno bylo, usnadnila pořízení některých záznamů, ano i výpisů.

Máme tu především několik balíků starých, velmi zašlých pergamenových listin různého formatu, jak se kůže hodila, z nichž při spěšném přehlížení, poněvadž náhodou přišly naposled, ani letopočet vyčísti nebylo lze. Jisto však jest, že obsahují latinsky psané věci týkající se rodiny Paarovské a že pocházejí asi nejvíce ze 14. a pak 15. století.

Avšak jsou zde ještě jiné pergamenové listiny a bully s pečeťmi velmi čistě zachovanými, jež z doby pozdější obsahují různá privilegia a obdarování. Nejpěknější jest ona, jež týče se domu Pražského „v Platteisu“, kterýžto dům po některou dobu v majetnictví rodu Paarovského byl.

Velmi ozdobně na oslí kůži naznačeno jest několik rodokmenů z doby novější, jež tvoří celé velké mapy a, jsouce zcela čistě zachovány, dovednost svých původců na jisto staví, jakož i v heraldice vůbec důležitými památkami zůstávají, ano tím důležitějšími, že o rodě Paarovském, jenž po svém usídlení v Rakousku v příbuzenské svazky s velkým počtem vznešených šlechtických rodin se dostal, posud zvláštní spis na veřejnost podán nebyl.

Podívejme se však na hromady spisů psaných na papíře obyčejném. Tu shledáváme množství listin z panství Bechyňského z doby, kdy ještě Paarové pány na Bechyni nebyli, takže souditi lze, že oni po zdědění Bechyně řečené spisy do té doby zde chované do Vídně převézti dali, odkudž těmto za našich dnů zpáteční cestu vykonati bylo.

Jsou zde především fascikuly, jež dohromady tvoří celek a jež také skoro všecky do jedné bedny uloženy byly. Ty obsahují většinou opisy smluv a jiných listin chovaných asi též v archivu Třeboňském, a v deskách zemských, jež týkají se dědictví Rožmberského a Švamberského z prvních let století sedmnáctého. Jest zde smlouva císaře Rudolfa II. s Petrem Vokem z Rožmberka z r. 1600 a ještě jiný fascikul listin ve příčině Krumlova, jejž císař od posledního Rožmberka koupil. Dále dědičné smlouvy Petra Voka z Rožm-

berka se Švamberky z let 1605, 1610, 1611; rodinné smlouvy Jana, Jiřího a Petra ze Švamberka z r. 1615, jež plní celou řadu fascikulův výslovně naznačenými kopiemi a extrakty ze známého processu o dědictví Švamberské, resp. Rožmberské, jímž způsobena celá záplava spisů o této věci z doby konfiskací. Shledáváme zde též z té příčiny německy pořízený překlad testamentu posledního Rožmberka pro process Švamberský, na jehož provedení dědicové nešťastného, teprv po smrti proskribovaného Petra ze Švamberka, ovšem marně, mnoho vydali. Dědici byli po Švambercích Šternberkové a po Šternbercích (Bechyňské linie) Paarové. Odtud tito až na dědictví Rožmberské nároky měli.[1])

Avšak i z ostatních beden vybráno mnoho fascikulů, jež obsahují věci jenom o Švamberském dědictví. Obsahujeť asi nový archiv na Bechyni z listin veřejných, právnických většinu ze všech spisů vůbec, jež o tomto předmětu jednají. A není tuším pochybnosti, že, kdo by chtěl psáti historii processu Švamberského, nalezl by v tomto novém archivu látku snesenu úplněji, než kdekoliv jinde.

Pisatel těchto řádků znamenaje si nápisy na jednotlivých fasciklích, napočetl jich přes 30. Nápisy ovšem věc dost určitě necharakterisují, ano znějí mnohdy totožně. Na rozebírání listin nebylo lze se odvážiti.

Na jiných listinách zachovaných ze staré centrální kanceláře jest patrno, že uloženy byly proto, že týkaly se věcí sporných a vůbec takových, jež před veřejnými úřady projednávány byly. Jsou to rodinné smlouvy, sporné věci dědičné, transakce a spory s dlužníky a věřiteli a t. d.

V době okolo roku 1750 nahromaděno bylo, jakož již podle všeho, co v zachovaných listinách shledáváme, soudíme, v držení rodu Paarovského různých statků, jež ku právnímu jednání podnět dávaly, k čemuž obvyklý tenkrát mezi vysokou šlechtou nemírný luxus silně přispíval. Rozhazování peněz bylo dle vzoru francouzského pravou manií a nabývání jiných dělo se buď vydíráním na lidu poddaném, čehož na Bechyňsku nemáme křiklavých příkladů jako jinde, a nebo zkrátka a takřka slepě u peněžníků a lichvářů, což pak, když zaplacení obtíže dělalo, ku právním jednáním vedlo.[2]) Toho druhu listin jsou také některé balíky v novém archivu Bechyňském.

Zvláštní zvědavost budí na jednom fascikulu nápis: „Abgeführte Processacten die Schuld an Juden Manasses betreffend.“ Do toho tedy se podívejme! — Věc všední shledáváme. Žid půjčil kavalírovi peníze, prodlužoval lhůty, přepisoval směnky, přirážel úroky ke kapitálu, summa rostla báječně. Po čase kavalír, v klidné chvíli věc dostav do ruky, zhrozil se velikosti požadavku a svěřil to svému právnímu zástupci. Nastal process a ten se vlekl do nedozírama daleka....

Podobný process vedla, jakož z jiného fascikulu patrno, Klára Leebern, jež byla asi téže konfesse, jako Manasses.

---

[1]) Do tohoto obrovsky zamotaného uzlu dostala se též smlouva Bartoloměje Šertingara s pány Švamberky strany Plezova (?) a pak „wie Albrecht Wenzel Eusebius v. Waldstein die Vormundschaft über Heinrich Smiřický v. Smiřic, so blödsinnig gewesen, übernommen 1621 (Landtäfliche Abschrift).“

[2]) Viz v té příčině: Maria Theresia und Kaiser Josef II. in ihrem Leben und Wirken von M. Berman Wien 1881, spis prostonárodní, ale věrně a věcně dle starých zpráv sepsaný. Str. 348. a násl. obsahují, co všecko Paarům jen ve Vídni náleželo a jaký oni luxus vedli, čímž ovšem nelišili se tehdy od jiných rodů vznešených.

Jiná zajímavá část nového archivu Bechyňského jsou korrespondence. Jsou zde listy psané vlašsky, španělsky, francouzsky a německy. Německy psávali páni v zájmech hospodářských svým prvním úředníkům, francouzsky příbuzní sobě na vzájem (avšak též německy), španělsky a vlašsky cizí kavalíři, přátelé to z cest a diplomatických poslání. Avšak co z tohoto druhu listin zachováno, všechno jest kusé a také nejméně srovnáno, takže z prvního přehledu ani říci nelze, co všecko dohromady souvisí. Souvislost mají dopisy hraběte Václava Paara, jenž byl v nevím jaké hodnosti při vyslanectví v Paříži za časů Kaunicových,[3]) psané z jara r. 1760 intendantovi (centrálnímu řediteli) statků Paarovských Junghovi. Jest jich jen pět, počátek i konec tohoto dopisování schází; bylo by však přece slušno na zvláštním místě o nich rozpravu učiniti, neboť v nejedné příčině vrhají světlo na tehdejší poměry v kruzích, jakž říkají Němci, vysokých, ano jsou v tom směru vzácná originalia. Nesmíme však při tom hledati psaní, jež by přímo a výhradně věci politické obsahovala; takových v celé sbírce není. Jestiť nový archiv Bechyňský svým původem i obsahem jen archiv rodinný, či spíše hospodářský a tedy naprosto soukromý. Proto také chovají se tu především takové listiny.

Poněvadž mnozí členové rodu Paarovského vynikli ve státní službě buď u vojska nebo v diplomacii, mohli bychom se domnívati, že nový archiv důležité v té příčině listiny a zejména dopisy chová. Přesvědčil jsem se však, že takových listin tu naprosto není, neboť zrovna takové nebyly ukládány do archivu hospodářského [4])

Zvláště pátral jsem, upozorněn byv od redaktora tohoto Sborníku, po nějakých zprávách od generala Paara, jenž byl prvním adjutantem generalissima Švarcenberka ve velké koaliční válce proti Napoleonovi I., o níž německá literatura celou řadu spisů sestavených i z privatních pramenů chová s tendencí takovou, že národů rakouských oběti a zásluhy tu místa nemají a uznání nedocházejí. Bylo by tedy ovšem slušno a prospěšno, aby z našich domácích pramenů na veřejnost se podalo, co v tom pravdy jest. Avšak v archivu Bechyňském takových zpráv není.

Jediná památka, snad také úmyslně darovaná, jest kožená psací mapa se stříbrným zámkem a znakem Švarcenberským. Také stříbrné nádobky na inkoust a posejpátko uvnitř na svém místě zůstaly, ale kabely jsou prázdny. Různých drobných památností jako tato mapa jest více; na př. ocelový, dost málo složitý stroj na ražení peněz Paarovských. Krásně graficky provedený diplom na dědičné členství v panské sněmovně Vídeňské také zmínky jest hoden. Sbírka vzácných odlitků z klassické skulptury v miniatuře neodevzdá si v ceně s onou, jež chová se v universitní knihovně Pražské.

Konečně přivezeny též knihy. Zvláštní síň v zámku Bechyňském chová též starou knížecí knihovnu příruční, kteráž nepochybně z této zásylky rozmnožena bude. Jsou to nejvíce zákonníky, konversační slovníky a spisy historické, vydané v jazyku německém a francouzském. Českého nic se tu nenachází.

---

[3]) Již při okázalém vjezdu Kaunicovu do Paříže 1752 jel také on ve svém nádherném povoze. (Arneth, Maria Theresia IV., 341.)

[4]) Také dámy psaly hojně dopisů v archivu posud zachovaných. Hraběnka Josefa Paarová, rozená kněžna z Öttingen, byla nejvyšší hofmistryní císařovny Marie Terezie a přitom (dle Arnetha) velmi milou společnicí. Ona tuším nejvíce přispěla ku povýšení hrabat Paarů do stavu knížecího. Od hraběnky Josefy nezachován však ani jeden dopis v archivu Bechyňském.

Ku konci ještě připomenouti dlužno, že, ač tato zpráva o novém archivu v Čechách dost se protáhla, přece, jakž čtenář shledává, nejde dopodrobna. Jelikož archiv tento v příští době uspořádán a příslušným seznamem opatřen bude, a jelikož při vzácné a osvědčené laskavosti a všímavosti Jeho Jasnosti knížete Karla z Paaru pochybovati nelze, že tento archiv i zkoumatelům historie české přístupným bude, nelze také pochybovati, že tato sbírka starých listin bude novým zřídlem a ne posledním pro osvěžení historického badání v Čechách a v Rakousku vůbec.

Nejnovější literatura historická se zvláštním zřetelem ku dějinám českým.*)

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars IV. Annorum 1333—1346. Opera Josephi Emler. Vol. 2. Sumtibus regiae scientiarum Societatis Boh. Pragae 1885.

Čtvrtého dílu svazek druhý zavírá v sobě 422 listin (č. 397—819) z let 1337, 12. března až 1340, 9. září. Kusů docela nových jest 105. Vydání vždy stejně jest svědomité a dokonalé.

Časopis Musea království Českého 1885. Redaktor Josef Emler. Ročník LIX. Svazek 4:

J. Müller: O souvislosti obnovené církve bratrské se starou Jednotou bratří českých; V. J. Dušek: O připojení knížetství Slezských ku koruně České; J. Havelka: Hrabě Alexej Sergejevič Uvarov; F. Dvorský: Albrecht z Valdšteina. Nové listy do knihy třistaleté paměti; Fr. J. Zoubek: O Komenského polemikách theologických; A. Lenz: Učení Petra Chelčického o křtu, zvláště o křtu nemluvňat a učení katolické; J. V. Novák: O slovnikářských pracích Daniele Adama z Veleslavína; J. Jireček: Z rukopisův kláštera Vyšnobrodského. — Ve hlídce literarní vytištěna jest obšírná a důrazná kritika o X. a XIII. dílu Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium. Díly tyto zavírají v sobě Monumenta Ragusina. Spisovatelem recense jest prof. Konstantin Jireček.

Instituce římského práva vykládá prof dr. Leopold Heyrovský. Část I. Úvod a náuky všeobecné. V Praze 1886. Nakladatel J. Otto.

Říšské a právní dějiny německé. Se zvláštním zřetelem k zemím rakouským sepsal prof. dr. J. J. Hanel. Sešit I. V Praze 1886. Nakladatel J. Otto.

Až do nedávna vytýkáno nám častěji, že pro jisté předměty nedostává se naší literatuře dokonce i příručních knih pro posluchače vysokých škol! Výtka tato sice byla oprávněna, jen že zapomínalo se při tom na jednu důležitou okolnost, že těžko totiž bylo vydávati takovéto příruční knihy, pokud nebyla naděje na odbyt. Nyní však, když zřízením české university poměry v tomto směru se pozměnily, nastala professorům vůbec

*) Sestavili: Ferdinand Tadra a Antonín Rezek.

a v některých oborech zvláště povinnost, aby poustali ve pracech monografických a především pro posluchače své postarali se o dobré příruční knihy, když nyní odbyt jich jest zajištěn. Tudy nyní z mnoha stran připravuje se vydávání knih určených sice v první řadě pro posluchače universitní, ale pak také pro všecky vzdělance české vůbec. Pro čtenářstvo naše z nich největší důležitost mají Heyrovského „Instituce práva římského“ a Hanelovy „Říšské i právní dějiny německé“. — Neboť bez znalosti římských dějin právních není dnes možno pravé studium dějin starověkého Říma a bez znalosti právních dějin německých a rakouských není možno učinti ani jediného kroku ku předu též v dějinách politických a v dějinách vnitřního vývoje obou států těchto. Toť známo jak posluchačům práv a historie, tak i všem těm, kdož methodicky anebo i jen pro zálibu zanášejí se studiemi historickými. Knihy Heyrovského i Hanelova psány jsou co do formy slohem velmi pěkným a jasným a co do věci docela výborně na základě rozsáhlého apparatu literarního. I to, že po částech a ne najednou vydávají se, jest s výhodou, neboť tím spíše a snáze může si je každý opatřiti. Jen jest si pak ovšem přáti, aby vydávání po sešitech pokud možno netrvalo dlouho.

První části instituc obsah jest tento: Úvod. I. Instituce římského práva, prameny a literatura jejich; II. Základní pojmové práva; III. Prameny římského soukromého práva; IV. System soukromého práva římského. Náuky všeobecné: I. O subjektu práv a právních povinností, a) O osobách přirozených; b) Osoby právnické; II. Vznik a zánik práv; III. Ochrana práv.

První sešit říšských i právních dějin německých zavírá v sobě: Úvod (O právu vůbec, rozvoj práva, dějiny práva, říšské i právní dějiny německé, methoda líčení, prameny a vědecké pomůcky, rozvoj literatury), pak ve knize první: Rozvoj státního i právního života národů germanských až ku založení říše německé a sice ve dvou odstavcích: I. Děje politické národů germanských až do založení říše franské; II. Rozvoj osvěty právní v době nejstarší.

Spis Heyrovského i Hanelův vřele doporučují se; zároveň při příležitosti té sdělujeme čtenářstvu svému, že již tiskne se a nákladem Ottovým též po sešitech vydávati se bude Příruční kniha novějších dějin mocnářství Rakouského od r. 1526 až na naše časy. Spisovatelem této knihy jest prof. W. W. Tomek. Asi na třiceti tiskových arších podán tu bude věrný a věcný přehled celých novějších dějin rakouských, kterýž vítanou bude lekturou nejen mládeži akademické než zajisté i nejširším kruhům čtenářstva českého. Časem svým také o knize této obšírněji se zmíníme.

Athenaeum, listy pro literaturu a kritiku vědeckou. Hlavní redaktor prof. T. G. Masaryk; nakladatel J. Otto v Praze 1885.

Druhé číslo třetího ročníku zavírá v sobě především článek Rezkův: Jak zvelebovati naši literaturu náukovou, jakožto odpověď na článek s týmž nadpisem uveřejněný v loňském Athenaeu prof. Masarykem. Účelem obou těchto článků, jakož mnohých jiných, které ještě v Athenaeu od různých spisovatelů v téže věci podány budou, jest přetřásati otázku o nové, úplnější organisaci vědecké práce u nás, aby hověti se mohlo zvýšeným požadavkům nynější doby. — Ve článku Masarykově i Rezkově střízlivě pověděno, co nám všecko ještě schází, a naznačeny cesty, kterými by tyto mezery se daly vyplniti. — Nejde tu ani o schopné muže, neboť těch máme, a pokud nejsou,

lehko se najdou: jde tu hlavně o nabytí nových, větších prostředků hmotných, aby náuková literatura česká mohla jak náleží se vyvinouti.

V kritické části nacházejí se posudky o Tomkových Dějinách českých (V. vydání), o téhož autora VI. dílu Pražského dějepisu, o Denifleově spisu Die Universitäten des Mittelalters bis 1400,[1]) o Schäferově Abrisz der Quellenkunde der griechischen und römischen Geschichte, o Sternových Abhandlungen und Aktenstücke zur Geschichte der preussischen Reformzeit 1807—1813; pak o některých dílech anglických. Na konci ještě připojena Obrana p. Krištůfkova (spisovatele Dějin XIX. století) a obšírná odpověď recensenta díla tohoto.

Jako vždy tak i při této příležitosti Athenaeum co nevřeleji doporoučíme.

Slovanský Sborník. Redaktor Edv. Jelínek. Nakladatel J. Otto. Ročník IV. 1885. Číslo 11., 12.:

J. A. Voráček, Luben Karavelov; F. Jareš, Vznik a důležitost rozkolu v ruském národě; Pavlina Feliňská, List ze života polské společnosti; F. Dvorský, Příspěvky k dějinám slovanským.

Osvěta, listy pro rozhled ve vědě, umění a politice. Redaktor a vydavatel V. Vlček. 1885. Ročník XV. Sešit 12.:

Leander Čech, Palacký jako filosof. Příspěvek k dějinám filosofie v Čechách a českého probuzení (práce velmi pěkná); J. J. Toužimský, Převrat ve Východní Rumelii. — Na konci ročníku XV. přidán podrobný ukazovatel (rejstřík) k posledním pěti ročníkům Osvěty (XI.—XV., 1881—1885) sestavený Fr. Bačkovským.

Slovenské Pohľady. Redaktor Sv. Hurban. V Turč. sv. Martine 1885. Ročník V. Sošit 5.:

Fr. V. Sasinek, Slovenské přispevky k dejom Rákóczovským; týž, Zemevid Uhorska r. 950; týž, Slovanskost Uhorska na konci X. stoletia; Alex. Lombardini, Lietava (doplněk ke článku v IV. roč. Slov. Pohľadov uveřejněnému).

* * *

Geschichte Oesterreichs vom Ausgange des Wiener October-Aufstandes 1848. Von Jos. Alex. Fhr. v. Helfert. *IV. Der ungarische Winter-Feldzug und die octroyirte Verfassung* Dezember 1848 bis März 1849. Zweiter Theil. Prag 1886. F. Tempsky 8° str. VIII. a 568.

Druhý svazek IV. dílu zavírá v sobě čtyři velké kapitoly: Die „Grundrechte“ des oesterreichischen Volkes; II. Henryk Dembiński; III. Bem's Anmarsch gegen Hermannstadt: IV. Im grossen Hauptquartier.

V první kapitole vykládá se obšírně a s mnohými podrobnostmi, jak říšský sněm v Kroměříži dal se na cestu theoretického rozjímání o státě

---

[1]) Jako my (viz „Sborník Historický“ 1885 str. 191.) volali jsme, aby dokud jest čas, vypravena byla nějaká vědecká expedice do archivu Vatikanského, tak činí také recensent spisu Denifle'ova těmito slovy: „Ze všech národů hrnou se pracovníci do Říma a každou chvíli nová a nová publikace podává svědectví o ohromném bohatství sbírek římských. Jen o českých pracovnících posud ani slechuu. Voláme k povolaným osobám, aby se něco stalo, dokud jest čas!“

a jak konečně se kommisse pro vypracování ústavy snesla na všeobecném oddílu příštího státního pořádku, na oddílu, který zval se „základními právy lidskými". — Jednání o základní práva, debatty a postavení vlády k nim naplňují celou tuto kapitolu knihy Helfertovy. Velmi zajímavy a celkem vesměs trefny jsou charakteristiky jednotlivých řečníků, při čemž úlomky z řečí jich ve vypravování vsuté dodávají textu velké živosti.

Historik i politik doby nynější musí s podivením pozastavovati se nad tím, že nejen sněm Kroměřížský, ale i jiné parlamenty roku 1848 a 1849 uskutečnění konstitučních idealů svých hledali na cestě theoretických doktrin, kteréž v tehdejších dobách musili vésti do nedozírné dálky světa utopického a musili všecky dobré snahy roku 1848 dohnati ad absurdum. My dobře víme, že „základní práva" vznik svůj mají v Severní Americe, kdež měla jisté oprávnění, poněvadž tam začínal se v XVIII. století tvořiti stát ab ovo laede;[2]) a my také nyní dobře víme, že přenešení těchto theoretických doktrin na půdu francouzskou za veliké revoluce ve předešlém století bylo pro vývoj revoluce té velkým neštěstím, poněvadž ve státě, který měl za sebou tisíciletou mnohotvárnou minulost, byly positivních základů, na nichž se budovati dalo dosti a nebylo potřebí utíkati se pro doktriny do Severní Ameriky. Všaktě také v tomto smyslu pozvednul varujícího hlasu svého veliký Mirabeau, nadarmo sic, ale vždy přece na důkaz, že i velké revoluci francouzské nenedostávalo se mužů, kteří předzvídali, co z toho pojde, vrhne-li se ústavodárný sbor několik set hlav čítající do vykládání theoretických zásad o státě.

Politický tlak a špehounství vlády předbřeznové nedalo vzniknouti pořádnému, pragmatickému vzdělání in politicis: a z tohoto fakta dá se pak ovšem velmi dobře theoretický doktrinarismus roku 1848 vysvětliti, ba chceme-li tomu i omluviti; jen obhajovati se nedá naprosto, poněvadž on hlavní toho vinu nesl, že vládě dána byla možnost utéci se k otroyirce a brzo potom k novému absolutismu, kterýž v nejedné příčině byl pro národy rakouské i stát sám zhoubnějším, než neobmezená jedinovláda za tak zvaného systemu Metternichova! — V tomto smyslu skytá první kapitola knihy Helfertovy poučení velmi vzácného.

Druhá i třetí kapitola týkají se válčení v Uhrách; poměry generalů císařských, vzájemná nedůvěra generalů revolučních, tažení všecka, pochody i bitvy svedené vypravují se s velikou věcnou znalostí a podrobností; vypravování i několika mapkami jest doloženo i vysvětleno. Než sluší ve příčině této litovati, že podrobných map nemohlo býti více.

Čtvrtá kapitola „Im grossen Hauptquartier" jest po našem zdání nejzajímavější. — Když Maďaři povstali roku 1848 proti dynastii, tuť byli to v Uhrách všickni národové nemaďarští, kteří nejdražší statky i životy své nasadili pro císaře a vlast svou. Očekávali pak za to polepšení osudu svého pro budoucnost, a když i doznati musíme, že ledacos žádali nemožného a nesplnitelného, tolik jisto jest, že práva vydobyli si k tomu, aby neupadli ještě v horší porobu Maďarů, než před revolucí. Než co stalo se hned na počátku roku 1849? Košut ještě seděl v Debrecíně a provozoval smělý, brutalní terrorismus i politiku zemězrádnou: a v týchže okamžicích Windischgrätz v Budapešti obklíčen byl již tak zvanými konservativci uherskými a ze strachu před strašidlem tak zvaného panslavismu pracoval

---

[2]) Srovnej několik velmi pěkných poznámek ve věci té (od prof. Kalouska) v „Řečech Riegrových" I., 103., 104.

udatně k tomu, aby podepsán byl nový ortel smrti pro ty nemaďarské národy v Uhrách, kteří proti revolučním Maďarům bojovali pro záchranu milované dynastie! A v tom smyslu věc také dokonána, táž odplata stihla nejen „panslavisty“, ale také Rumuny a Němce uherské.

Je v tom ironie osudu, že revoluční general Dembiński krátkými všeobecnými slovy všecko to předpověděl (str. 526. pozn. 84.): „Drittens, dass kein Gefühl der Dankbarkeit für die Nationen, die Oesterreich in seinen Gefahren beigesprungen sind, je bei ihm bestanden hat...?“

O této kapitole jest těžko říci, co v ní jest více nebo méně zajímavo: ta měla by se čísti celá v nejširších vrstvách občanstva rakouského a užitek byl by z toho mnohonásobný!

A přidáme-li k tomu, co až posud řečeno, ještě to, že kniha Helfertova, ač psána jest s velkým literarním apparatem, vždy zachovává sloh velmi živý a jasný: tuť musí celkový úsudek náš zníti v ten smysl, že přese všechnu různost v pojímání jednotlivých otázek jest to kniha skvělá, kteréž přáti jest čtenářstva a rozšíření nejhojnějšího.

Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen. XXIV. Jahrgang. Nebst der Literarischen Beilage. Redigirt v. Dr. L. Schlesinger. Prag 1885. Selbstverlag des Vereines. Nro 2:

J. Loserth, Uiber die Versuche wiclif-husitische Lehren nach Oesterreich, Polen, Ungarn und Kroatien zu verpflanzen; W. Hicke, Die Berka von Duba und ihre Besitzungen in Böhmen; Th. Bílek, Das nordwestliche Böhmen und der Aufstand im Jahre 1618; K. Görner, Zur Prager Flugblattpoesie des 7jährigen Krieges.

Programy pro r. 1884—85:

Jahresbericht d. Com. Oberrealschule zu Böhm. Leipa: Aus dem B. Leipaer Stadtarchive (II. Absch.): Nachrichten zur Geschichte Leipa's vom J. 1660 bis zum Beginne des 18. Jahrhdts. Von Prof. J. Münzberger.

Jahresbericht des k. k. deutschen Staatsgymnasiums in Budweis: Der historische Unterricht als Grundlage einer religiösen Weltanschauung. Von Prof. D. W. Ladenbauer.

Jahresbericht der deutschen Staatsrealschule in Karolinenthal: Die wichtigsten Kalender der Gegenwart. Eine Darstellung des gesammten Kalenderwesens. Von W. Knobloch.

Jahresbericht des k. k. Staats-Obergymnasium zu Saaz: Das Land der Skythen bei Herodot und der Feldzug des Dareios in demselben. Von Prof. G. Mair.

Zpráva c. k. gymnasia v Písku: O volbě arciknížete Maximiliana, bratra císaře Rudolfa II., na království polské. Vypravuje J. Šrámek.

Zpráva c. k. vyš. realného gymnasia v Táboře: Kraj Chýnovský v dávných dobách. Podává Aug. Sedláček.[3])

[3]) Nebyly zaslány redakci našeho listu.

Ve prospěch českého čtení.

Péče o nabytí, rozmnožování a zachování statkův duchovních jest každého národa povinností rovněž pilnou a neodbytnou, jako starost o blahobyt hmotný. Zejména národové, kteří jsou počtem menší a v sousedství národův velikých, musejí tím horlivěji přičiňovati se, aby v oboru duchovním netoliko zachovali úplnou svobodu a samostatnost, ale aby výtvory, plynoucími z kmenovní zvláštnosti, zjednávali sobě uznání, šetrnosti a úcty na obecném zápasišti dějinném. Zejména národové, jimž není dopřáno, aby ve vlastním zřízení státním měli oporu a záštitu své jazykové samobytnosti; národové, jichžto existenci nepřízeň šťastnějších v té stránce soupeřův strojí neustále nástrahy; národové, kteří ze smutné zkušenosti již nabyli poučení, jak těžko jest zdvihnouti se z duchovního ponížení, vzpamatovati se z omráčení a domoci se opět nezkráceného práva životního, stále pevně stůjtež a bdětež na strážné věži interessův duchovních.

V takovém postavení nalézá se i národ český! Proto i jemu jest se zdvojeným úsilím zasazovati se o zbudování nedobytné tvrze duchovní, o získání síly, kteráž odrazí všechnu zlobu osudův, o nabytí jmění, jehožto cenu ani nejkrutější pohroma časův popříti a odňati nemůže.

Osvěta a vzdělanost, plynoucí ze zdroje domácího, pěstována duchem a jazykem vlastním, jest onen žulový, nevyvratný základ, na němž životu i našeho národa kyne bezpečné a čestné trvání. Na tomto-li základě staneme všichni, kdož jménem Čechův se honosíme, nic neprospěje nad námi nepřízeň poměrův vnějších.

Uznávajíce toho naléhavou potřebu, aby v této předůležité stránce vnitřního života českého ozvalo se opět mocnější povzbuzení a stala se brzká, všestranná náprava, pozdvihujeme dnes srdečného hlasu ke všem krajanům v zemích našich korunních. Chceme promluviti k rodákům svým na prospěch domácího písemnictví, na prospěch české knihy.

S nemalým politováním totiž zaznamenáváme, že poslední dobou zavládla v některých vrstvách národa našeho opět jakási netečnost, nevšímavost k domácí literatuře. Neutěšený ten zjev nesmí trvati déle, nemá-li národní naše bytost ve svém nejhlubším jádru doznati těžkého poškození.

Kniha česká zachovala nás při životě, vysvobodila nás z nastražené záhuby, vzpružila síly už už dohasínající, naplnila Čechy novým českým národem. Kniha česká stala se naším mečem a štítem, naším palladiem v stoletém zápase za právo naší obnovené existence. Kniha česká buď nám na věky posvátná, poněvadž v sobě chová nejdražší poklad, jenž mimo tuto rodnou půdu po otcích našich nám zbyl: **český jazyk!**

Chceme-li tento jazyk netoliko udržeti, ale i zvelebiti a k někdejší jeho slávě doma i za hranicemi přivésti, musíme v českém písemnictví míti účastenství co nejhorlivější, musíme k české literatuře konati svou vlasteneckou povinnost, stále a poctivě, s radostí a s nadšením. S důrazem opakujeme tuto slovo: vlastenecká povinnost, aby už konečně vymýtěn byl mylný, věci tak vznešené, jako jest mateřský jazyk a národní literatura, nedůstojný názor: kdo českou knihu kupuje, že českou literaturu podporuje. Žádoucí a pro celou národní naši věc rozhodný obrat v poměrech literatury české stane se ihned, jakmile každý uvědomělý Čech dospěje k poznání, že má k národnímu písemnictví povinnosti, a že snaže

se poctivě jim dostáti, podporuje toliko sebe sama, nabýváním nových prostředkův ke svému vzdělání, k osvícení rozumu a k ušlechtění citu.

S dobrým svědomím, s plným právem můžeme říci, že literatura česká v těch nepříznivých poměrech vnějších a vnitřních, s nimiž posud zápasila, s těmi chudičkými pomůckami hmotnými, jimiž posud vládne, za krátký čas vykonala divy, a že dnes v umělecké i vědecké, zábavné i poučné stránce své potřebám pravého vzdělání vyhovuje měrou velmi potěšitelnou. A jest potřebí toliko horlivějšího účastenství se strany českého obecenstva v podnicích našich literarních, aby se plnily mezery našeho písemnictví, a díla jeho stačila požadavkům nejvyšší současné intelligence ve všech oborech úplně.

Spisovatelé i nakladatelé čeští snaží se o rozkvět a pokrok literatury národní zajisté věrně a neunavně. Máme také kruh vlasteneckého, horlivého čtenářstva, které živým a činným účastenstvím sleduje rozvoj domácí literatury; však nejen žádoucno, alebrž nezbytně nutno jest, aby se kruh tento značně rozšířil. Proto obracíme se ke všem uvědomělým vlastencům v Čechách, na Moravě, ve Slezsku jakož i v jiných zemích žijícím s důtklivým, srdečným vyzváním: **budiž každý z nich sám dle nejvyšší možnosti své odběratelem českých knih a časopisův a přičiniž se, aby ve kruzích svých známých a přátel šířil vědomí vlasteneckých povinností k písemnictví národnímu; lásku ke čtení, horlivost ve spolužití literarním.** Zvláště **k zámožnějším** jednotlivcům a rodinám v české **šlechtě** a českém měšťanstvu obracíme se s důtklivou žádostí, aby účinlivěji než posud účastnili se v rozvoji a snahách národního písemnictví. Také obce naše, zejména městské, buďtež při sdělávání rozpočtův svých pamětlivy, že zřizování knihoven obecních náleží k nejnaléhavějším potřebám a nejpilnějším povinnostem našim národním.

Posavadní počet odběratelův a čtenářův českých knih a časopisův není v náležitém poměru ani k velikosti a duchovním potřebám našeho národa, ani k počtu krajanův našich, kteří sami se pokládají za uvědomělé vlastence.

Nevšímavost a netečnost takovýchto našincův k písemnictví národnímu nemá žádné platné omluvy. Ani té ne, jež tu a tam se ozývá, že totiž nepříznivé poměry hmotné nedovolují jim bráti do ročního rozpočtu výdaj na knihy. Písemnictví cizokrajnému, ve stránce národní nám nepřátelkému, daří se v krajinách českých přese všechnu stísněnost národohospodářskou napořád výborně: toliko dobrá kniha, dobrý časopis český musí stále dovolávati se mezi Čechy svého práva.

Kéž by novým rokem stala se v tom směru řádná a všestranná náprava! Kéž by dobré knihy a časopisy české, jichžto máme hojnost, pronikly do nejširších vrstev našeho vlasteneckého čtenářstva; kéž by toto čtenářstvo české se zdesateronásobnilo!

Jen národ čtenářův jest národ osvícený, vzdělaný, a takový národ nezahyne!

Kéž toto upřímné, srdečné slovo české v českých srdcích vzbudí vlasteneckou ozvěnu!

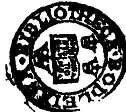
V Praze, v měsíci prosinci 1885.

Dr. *Fr. L. Rieger*, předseda klubu českých poslanců a starosta „Svatoboru". — *J. Jireček*, předseda král. české společnosti náuk. — Prof. dr. *Jan Kvíčala*. — Prof. dr. *Jan Krejčí*. — Dr. *K. Kořistka*, hlavní tajemník král. české společnosti náuk. — Prof. dr. *Vilém Weiss*, děkan fakulty lékařské. — Prof. dr. *Boh. Eiselt*. — Prof. dr. *J. Durdík*. —

Fr. Bartoš. — *Vincenc Brandl.* — Prof. dr. *Fr. J. Studnička.* — Dr. *Josef Kalousek.* — Dr. *Julius Grégr.* — *Ot. Zeithammer*, místopředseda klubu českých poslanců. — Dr. *Eduard Grégr.* — Dr. *Tomáš Černý.* — Prof. dr. *Antonín Frič.* — Prof. dr. *Jaroslav Goll.* — Prof. dr. *O. Hostinský.* — Prof. dr. *J. J. Hanel.* — Prof. dr. *Konst. Jireček.* — Prof. dr. *Albín Bráf.* — Prof. *August Seydler.* — *Vojta Náprstek.* — *Jan Šťastný*, ředitel c. k. české realky. — *M. Pokorný*, ředitel gymnasia. — *Em. Tonner*, ředitel českoslov. akademie obchodní. — *Karel Tieftrunk*, ředitel gymnasia. — *Jan Lepař*, ředitel učitelského ústavu. — Dr. *Jan Strakatý*, starosta „Umělecké Besedy“. — *Al. Oliva*, vrchní ředitel „Průmyslové Jednoty“. — *Čeněk Thoř*, místopředseda „Spolku českých žurnalistů“. — *Vilém Ryba*, jednate „Spolku českých žurnalistů“. — JUC. *Cyrill Horáček*, starosta „Akademického čtenářského spolku“.

Karolina Světlá. — *Žofie Podlipská.* — *Eliška Krásnohorská.* — *Marie Červinková-Riegerová.* — *Renata Tyršová.* — *Jan Neruda.* — *Adolf Heyduk* — *Jar. Vrchlický.* — *Jul. Zeyer.* — *Svatopluk Čech.* — *Alois Jirásek.* — *Frant. Herites.* — *Jan Lier.* — *Jakub Arbes.* — Prof. *Fr. Kott.* — *Fr. J. Zoubek.* — *Bohumil Adámek.* — *Pavel Albieri.* — *Josef Braun.* — *Václav Beneš-Šumavský.* — *J. M. Černý.* — *Ot. Červinka.* — Dr. *Jar. Čelakovský.* — *Fr. Chalupa.* — *Fr. Dvorský.* — *Jos. V. Frič.* — *Irma Geisslová.* — *Jan Herben.* — Dr. *Fr. V. Jeřábek.* — *Jiljí V. Jahn.* — Prof. *Karel Kučera.* — *Ot. Mokrý.* — *Em. Miřiovský.* — *A. E. Mužík.* — Prof. *E. Ig. Mejsnar.* — Dr. *Lad. Quis.* — Prof. dr. *Jan Řežábek.* — *Václav Řezníček.* — *Primus Sobotka.* — Dr. *Josef Štolba.* — *Fr. A. Šubert.* — *Lad. Stroupežnický.* — *Antal Stašek.* — *František Schwarz.* — *Fr. Táborský.* — *Jos. Wünsch.* — Dr. *Sigm. Winter.* — JUC. *František Zákrejs.*

Jos Anýž, redaktor „Národních listů“. — *Fr. Bačkovský*, redaktor. — *Karel Bulíř*, redaktor „Besedy Učitelské“. — *Karel Čížek*, redaktor „Samosprávného Obzoru“. — Dr. *K. Chodounský*, redaktor „Časopisu českých lékařův“. — *F. V. Dlouhý*, redaktor „Vesny“ a „Literarních Listů“. — *Jindřich Dvořák*, redaktor „Hlasu“. — *Josef Dumek*, redaktor „Pražských Hospodářských Novin“. — Prof. dr. *Jos Emler*, redaktor časopisu Musea král. Českého. — Prof. *J. Gebauer*, redaktor „Listů filologických“. — Dr. *Servác Heller*, redaktor „Květů“. — *Rudolf Hill*, redaktor „Opavského Týdeníku“. — *Ignát Herrmann*, redaktor „Švandy dudáka“. — Dr. *Josef Hubáček*, chefredaktor „Národní Politiky“. — *Eduard Jelínek*, redaktor „Slovanského Sborníku“. — *Al. Jiříček*, redaktor „Našince“. — *František Kvapil*, redaktor „Ruchu“. — *Václav Kredba*, redaktor „Posla z Budče“. — *J. Koula*, redaktor „Zpráv architektů a inžinýrů“. — *Jos. J. Kořán*, chefredaktor „Pokroku“. — *J. Král*, redaktor „Učitelských Novin“. — Prof. dr. *Em. Maixner*, redaktor „Časopisu českých lékařův“. — Dr. *T. G. Masaryk*, redaktor „Athenaea“. — Prof. *J. Miltner*, redaktor „Památek archaeologických a místopisných“. — Prof. dr. *J. V. Novák*, redaktor „Paedagogia“. — *Aug. Pánek*, redaktor „Časopisu pro pěstování mathematiky a fysiky“. — *Rudolf Pokorný*, redaktor „Palečka“. — *Jaroslav Pospíšil*, starosta „Spolku českých knihkupců a nakladatelů“. — Dr. *J. Pražák*, redaktor „Právníka“. — *Tom. Rebec*, redaktor „Živnostníka“. — *A. Reinwart*, jednatel „Spolku českých knihkupců a nakladatelů.“ — Prof. dr. *Ant. Rezek*, redaktor „Historického Sborníku“. — *I. Schick*, chefredaktor „Politiky“. — *A. M. Šimáček*, redaktor „Světozora“. — *Ferdinand Schulz*, redaktor „Zlaté Prahy“. — *J. V. Sládek*, redaktor „Lumíra“. — *Fr. Slaměník*, redaktor „Komenského“. — *Alois Studnička*, redaktor „Českého Kreslíře“. — Dr. *J. Stupecký*, redaktor „Právníka“. — *Jos. Sokol*, redaktor „Jarého Věku“. — *Jaroslav Stýblo*, redaktor časopisu „Sokol“. — *Emilie Schmutzrová*, redaktorka „Časopisu českých učitelek“. — *A. H. Sokol*, redaktor „Moravské Orlice“. — *Vlad. Šťastný*, redaktor „Obzoru“. — *J. L. Turnovský*, redaktor „Zábavných Listů“. — *Hynek Tittel*, redaktor „Hospodáře“. — *Karel Tilter*, redaktor „Pivovarských Listů“. — *Al. Vávra*, učitel a redaktor „České Školy“. — *V. Vlček*, redaktor „Osvěty“. — *Vil. Weitenweber*, redaktor „Zlaté Prahy“. — *J. R. Vilímek*, redaktor „Humoristických Listů“. — *M. Weinfurt*, redaktor „Budečské Zahrady“. — *Karel Vorovka*, redaktor „Školy a život“. — *F. A. Zeman*, redaktor „Budečské Zahrady“.

Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

